CATECHISMUSPREDICATIËN

Des Christens enige troost in leven en sterven

of verklaring van de

Heidelberger Catechismus, 3 delen.

Vermeerderd met voorrede van Ds. J. J. Knap, 1844

71 preken waarvan 14 over een vrije tekst.

Deze uitgave bevat de preken 28 t/m 52 over de

HEIDELBERGER CATECHISMUS

door

THEODORUS VAN DER GROE

Laatst predikant te Kralingen

Eerste uitgave:
J. van der Vliet Cz.
Rotterdam, 1844

Opnieuw uitgegeven:
Den Hertog's Uitgeverij
Utrecht, 1980

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

INHOUD

Voorrede ds. J. J. Knap

CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 28. VRAAG 75, 76 en 77.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 29; VRAAG 78 en 79.

CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 30. VRAAG 80, 81 en 82.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 31 VRAAG 83, 84 en 85.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 32. VRAAG 86 en 87.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 33. VRAAG 88, 89 en 90.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 33. VRAAG 91

LEERREDE. ZIJNDE EEN ALGEMENE VOORBEREIDING
TOT OPENING VAN DE WET. Tekst: PSALM 119:18.
l e LEERREDE. OVER DE VOORREDE DER WET. TEKST: EXODUS 20: 1

2e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET. Tekst: EXODUS 20: 1.

3e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET. Tekst: EXODUS 20: 2.
4e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET. Tekst: EXODUS 20: 2.
5e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET. Tekst: EXODUS 20:2.
6e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET. Tekst: EXODUS 20: 2.
CATECHISMUSPREDICATIE ZONDAG 34. VRAAG 92, 93, 94, 95.
OVER DE VERDELING VAN DE WET, EN HET EERSTE GEBOD.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 35. VRAAG 96, 97 en 98.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 36. VRAAG 99, 100.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 37. VRAAG 101, 102.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 38. VRAAG 103.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 39. VRAAG 104.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 40. VRAAG 105, 106, 107.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 41. VRAAG 108, 109.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 42. VRAAG 110, 111.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 43. VRAAG 112.
CATECHISMUSPREDICATIE ZONDAG 44. VRAAG 113, 114, 115.

CATECHISMUSPREDICATIE VAN HET GEBED.
ZONDAG 45. VRAAG 116, 117, 118, 119.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 46. VRAAG 120, 121.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 47. VRAAG 122.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 48. VRAAG 123.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 49. VRAAG 124.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 50, VRAAG 125.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 51. VRAAG 126.
CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 52. VRAAG 127, 128, 129.

Voorrede

Geëerde Lezers,
De Boekhandelaar J. van der Vliet Cz. te Rotterdam, verzocht mij vriendelijk een Voorrede te schrijven voor een tweede uitgave der verklaring over de Heidelbergse Catechismus door T. van der Groe, in leven predikant te Kralingen, die ZED. van voornemen was te leveren. Ik heb gemeend 's mans verzoek te moeten voldoen.

In het algemeen, omdat ik iedere gelegenheid, die zich aanbiedt, om in wijdere kring, enig nut te stichten, niet ongebruikt wens te laten voorbijgaan; in het bijzonder omdat ik de Heidelbergse Catechismus hoog acht, omdat naar mijn oordeel de behoefte van de tegenwoordige tijd vordert, dat de leden van ons Kerkgenootschap meer en meer, met dezelve gemeenzaam worden, eindelijk omdat, zie ik wel, de Catechismusverklaring, zo omschreven, boven andere mij bekende door veel zich aanbeveelt.
Den Heidelbergse Catechismus acht ik hoog, ja, zeer ben ik met dezelve ingenomen. Zal zich iemand hierover verwonderen? is dit niet zeer natuurlijk, daar de Catechismus behoort onder de schriften, die het geloof der kerkgemeenschap uitdrukken, in die ik het Evangelie verkondig.
Ongelukkig toch zond k zijn, daar het sinds jaren mijn taak was en nog is, bijna iedere christelijken rustdag, niet naar aanleiding, maar over de Heidelbergse Catechismus te prediken, indien het tegenovergestelde bij mij het geval was!
Ook onze Godvruchtige voorvaderen, wij volgen hun slechts op het spoor, indien: wij de Catechismus hoog achten en beminnen. Zij pleegden dezelve een dierbaar, *een gouden kleinnood*, te noemen; in groten getale hebben zij getuigenis gegeven van het nut en de stichting, die zij onder en bij de prediking van dit leerboek door de werking van de Heilige Geest mochten
genieten. Onze Godvruchtige voorvaderen, - en hebben zij voor onze belijdenis niet alles, goed en bloed, ja, zelfs het leven opgeofferd? Bleek het Christelijk geloof in hun niet een levendig en werkzaam beginsel te zijn? Of is het wijsheid hun te houden voor weetnieten en dwepers? Is het wijsheid, was Wijsheid van hun te verschillen in de beantwoording van die aller-gewichtigste vragen: die is uw enige troost, beide in het leven en in het sterven? Hoeveel, stukken zijn u nodig te weten, opdat gij in deze troost zalm, lijk leven en sterven moogt?
Aller-dierbaarst moet ons de Bijbel zijn, de Bijbel geheel. Haar Goddelijkheid in de krachtigste en uitdrukkelijkste zin van het woord, moet, zo ooit, dan in de tegenwoordige tijd mannelijk worden verdedigd. Och, dat men toch eens algemeen begon te begrijpen, hoeveel sterkte men de bijbelbestrijders geeft, door staande te houden en allerwegen te verkondigen, dat het tegenwoordig, geslacht zo gelukkig is geweest een andere weg maar de hemel uit te vinden dan die wie het minder verlicht, voorgeslacht verzekerde en bezwoer de enige weg daarheen te zijn! Waarlijk, die verwerpers van Gods Woord, dit wetende, zij lachen met zoveel weidse en welsprekende loftuitingen op de Bijbel en zeggen al spottende (hebben onze zielen de diepste afkeer ven deze hun taal!): fraaie Bijbel! Die zo de vaderen, zo ons leert, nu het tegenovergestelde van hetgeen voor vijftig jaar nog als waarheid wordt verdedigd en bezworen! En de slotsom van hun redeneringen laat zich gemakkelijk gissen zij is: weg met het Christendom, weg met zulke zogenoemde Goddelijke Openbaring.

De schuld hiervan komt op rekening van hen, die niet alleen de karakteristieke leerstukken van ons Kerkgenootschap, maar zelfs van het Christendom loochenen. Ze hebben te bedenken dat ze zich verantwoorden moeten voor die Rechter voor Wie we eenmaal gesteld worden. En die in de slotwoorden van de Bijbel deze hooggeduchte woorden heeft geplaatst: *Ik betuig aan een iegelijk die de woorden dezer profetie hoort en tot deze dingen toedoet, God zal over hem toedoen de plagen, die in dit boek geschreven zijn. En indien iemand afdoet, van de woorden van het boek van deze profetie, God zal zijn deel afdoen uit het boek van de levens, en uit de heilige stad en uit hetgeen in dit boel geschreven is.*

Nog eens, aller-dierbaarst moet ons de Bijbel zijn. In dezelve spreekt God, de Hoge en Verhevene zelf tot arme zondaars. Hij belooft op hun in gunst te zullen neerzien, die met diep ontzag voer Zijn Woord zij aangedaan. Kere in de huis gezinnen der Christenen de gewoonte terug; worde zij volgehouden om iedere dag met elkander dat Woord te lezen! Maar met die ingenomenheid met de Bijbel, als het levend en eeuwblijvend Woord van God, is niet onbestaanbaar ook ingenomenheid met een leerboek, wat naar onze innigste overtuiging op dezelve geheel is gegrond.

Zeker komen deze bladen ook in handen van mensen, die zich, herinneren de hoge ingenomenheid van hun ouders met de Heidelbergse Catechismus. Ik bid de zodanigen, zoekt

hen, zoals in alles, wat zij tot Gods eer mochten doen, ook hierin te volgen. O, indien zij bewustheid hadden van de dingen van deze aarde, indien zij gisten dat gij hoog ingenomen waart met de Catechismus, die zo dikwijls in Gods hand het middel was om hun zielen te verkwikken, gij zou in de hemel zelfs hun vreugde verhogen. Hebt gij niet de vrucht des geloofs, de uitkomst van hun handelingen gezien? Was hun leven niet Gode en de Verlosser toegedaan? Ei vergeet ze niet en houdt u overtuigd, dat ge geen ander rustpunt voor uw zielen behoeft, dan hetgeen zij vonden, een rustpunt, hetgeen gelijk hun voorbeeld leerde, hen niet begaf in het gezicht van de dood.

Ja, daar is vooruitgang in alle wetenschappen, dus ook in de Godgeleerdheid als wetenschap beschouwend. Maar die vooruitgang moet dienen, niet om af te breken, maar om het oud

en beproefd geloof te bevestigen. De eeuwige Godheid van Christus geloofden onze vaderen met hun ganse hart, evenzeer die van de Heilige Geest en betrekkelijk deze en andere leerstukken; nu is dit vooruitgang, dat wij voor deze een groter aantal bewijzen vonden en krachtiger dan zij, de aanvallen der bestrijders van die waarheden weten tegenstand te bieden. De waarheid, zoals zij één is, moet eeuwig zijn. God is de hoogste Waarheid en bij Hem is geen verandering, zelfs geen schaduw van omkering

En nu de Catechismus - dezelve bewaart naar onze innigste overtuiging al die waarheden, die wij ter zaligheid te geloven en te betrachten nodig hebben. Mannelijk verdedigt hij zijn zaak. Maar ik wil niet pogen een lofrede op de Catechismus te schrijven. Andere deden dit in grote getale. Zij slechts bij deze gelegenheid herinnerd, dat dit leerboek is, kort veelbevattend, duidelijk, bijbels, vol zalving, menige dwaling en verkeerde richting, ook in onze kerkgemeenschap nu en vroeger aanwezig, bestrijdende.

De Heidelbergse Catechismus is kort. Hoe weinig bladzijden bevat dezelve! Kort, vergeleken met andere Godsdienstige leerboeken; kort, nadien hij schier alles met stilzwijgen voorbijgaat, hetgeen niet rechtstreeks betrekking, heeft op de bevordering van 's mensen waar geluk en waarover niet zelden breedvoerig gesproken werd en nog wordt. En nochtans hij is veel bevattend: ellende, verlossing en dankbaarheid; ziedaar de gewichtige zaken, die in dezelve, ontvouwd en tot ware vertroosting van

heilbegerige zondaren worden aangewend. Ook de leer der dankbaarheid, dat is, zoals men thans spreekt, de zedeleer van het Christendom, wordt in dezelve voorgesteld en aangedrongen. Zeker een duidelijk bewijs, dat de opsteller, of opstellers van dit leerboek in hun onderwijzing gedachtig waren aan des Heeren bevel: lerende hen onderhouden, alles wat Ik u geboden heb.
De zedeleer van dit boek, - zij is niet die, die zo velen in de tegenwoordige tijd willen, een zedeleer afgescheiden van de leer van het geloof, een zedeleer, uit welke Christus de gekruiste tot verzoening der zonden, of verzwegen of slechts van ter zijde wordt genoemd, een zedeleer, die stilzwijgend de heerschappij voerende genade van de Heilige Geest voorbij gaat, zo niet loochent. Maar een zedeleer zoals deze in Gods woord, wordt voorgesteld, verbonden met het geloof van de grondslag waarop Christus de gekruiste, gestorven tot voldoening aan Gods gerechtigheid; in welke de Heilige Geest erkend wordt, als de enige Werker des levens, de Opwekker van geestelijk dode zondaars, als de eeuwige Geest, die door het waar geloof de in zichzelf verloren mens met Christus verenigt. Een zedeleer, tot welker behandeling naar de ontwikkeling van die des geloofs, de overgang gemaakt wordt, door het voorstellen der gewichtige vraag (Vraag 86) *dat aangezien dat wij uit onze ellendigheid zonder enige onzer verdiensten door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?*
Voorts de Heidelbergse Catechismus is vol zalving, dat is, de vervaardiger of vervaardigers van dezelve, bewezen zich door hun taal mannen te zijn, vol des geloofs en des Heilige Geestes. Of vindt hun taal geen weerklank in het gemoed van allen, die de Heere Christus in onverderfelijkheid liefhebben? Heeft zij niet een bijzondere nadruk? Spreekt ze niet tot het hart? Drukken de gelovigen de ervaring van hun geloof en hun hoop niet liever uit in de taal van de Catechismus, dan in hun eigen woorden? Wat ook de Sadduceeën onzer eeuw mogen zeggen, hetgeen gezegd en geschreven wordt, onder de invloed van de Heilige Geestes, het boeit meer dan menselijke welsprekendheid boeien kan en, valt diep in de harten van allen, die door de Heilige Geest werden verlicht en aanvankelijk geheiligd!
Het Woord dat uit God uitgaat, keert niet ledig weder.
Verder noemen wij de Catechismus, Bijbels, niet alleen, omdat deze op de Bijbel gegrond is, maar ook omdat hij met verwerping van menselijke vormen en bepalingen, voor welke men te jammerlijk en ten nadele van de geestelijke Godsdienst te zeer geijverd heeft en nog ijvert, zich
meestal bedient van Bijbelse spreekwijzen en woorden.
Eindelijk de aandachtige en onpartijdige lezing van de Catechismus leidt tot de overtuiging, dat dezelve velerlei dwaling en vele verkeerde richtingen bestrijdt, nu en vroeger in ons kerkgemeenschap aanwezig, als daar zijn: men heeft zich om in oprechtheid te geloven weinig te bekommeren over de diepte der zonde; de bekering gaat voor het geloof; het Evangelie is een dode letter, en wat dies meer zij.
Ik heb slechts iets aangewezen. Maar dit zal genoeg gelegenheid verschaffen om uitgebreider over de voor treflelijkheid van dit leerboek na te denken. Dat men het doe met die ernst, die het gewicht der zaak vordert, vooral biddende om de Heilige Geest, wiens invloed op ons verstand en hart wel onbegrijpelijk, maar toch zeker is, die naar het onbedrieglijk woord des Heeren in al de waarheid leidt.

In de Handelingen van de Synode van Dordrecht, gehouden in het jaar 1618-1619, de 148^{e} zitting staan enige getuigenissen zo wij menen van bevoegde rechters in dezen, die de Heidelbergse Catechismus betreffen.
Enz. Enz.

(De schrijver vervolgt met een korte historie van het ontstaan van de Catechismus, het introduceren in ons land, de nuttigheid ervan voor jong en oud, enz.

Hij besluit:
Ik weet wel, dat een verklaring van de Heidelbergse Catechismus, thans bewerkt naar de behoeften van de tegenwoordige tijd, aller-wenselijkst was. Hoe veel gevoelens toch en dwalingen, kwamen er in het licht, sinds VAN DER GROE dit zijn werk eindigde. De Heere Zelf wekke daartoe mannen op!
Doch, zolang wij zulk een werk missen, laat ons dankbaar zijn, voor hetgeen wij hebben en deze onze dankbaarheid doen blijken in naarstige gebruikmaking van het gegevene; daarbij, die dit werk zich heeft eigen gemaakt, niet licht zal hem een bedenking tegen onze Godsdienstleer, - zij dezelve dan al eens in later tijd uitgedacht of gewijzigd, - worden gemaakt, die hij niet zal kunnen weerleggen.
VAN DER GROE was een man van het geloof en van gebed. En de zodanigen immers, zij moeten boven andere met belangstelling worden gehoord. Hij alleen toch onderwijst wel, die door de oppersten Leraar der gerechtigheid wordt onderwezen. Ook om deze reden zij dit werk van de nu zalige man ons belangrijk! Hindert iemand de door hem meermalen gebezigde woorden ontdekking, bevinding, geestelijk licht, gestaltelijk; zodanige houde onder het oog, dat hij ongebruikt dit werk kan laten liggen, maar tevens zij hem herinnerd, dat die woorden Bijbels zijn. Men zie Ps. 119: 18, Rom. 5: 4, 2 Cor. 4: 6, Gal. 1: 16, 4: 19. En och, dat wij allen leerden kennen wat het is, ontdekt te worden aan de diepte en akeligheid der zonden, de waarheid in Gods woord voorwerpelijk gesteld, onderwerpelijk in het hart te gevoelen, door des Heeren Geest te worden verlicht en geleid. Dat Christus in onze harten een gestalte moge krijgen! Hoe gelukkig! Hoe zalig voor mij en u!

En nu, geëerde Lezer! Doe met dit werk uw voordeel. Leest biddende. De Heilige Geest wil de Heere geven, maar Hij wil tevens om die Geest worden gebeden. Worde Hij, die aanbiddelijke Levenwekker in overvloedige mate over de Kerk uitgestort - en daar zal een nieuw leven gezien worden. Onze vrees zal worden beschaamd, de vijanden zullen in vrienden worden herschapen, overal zullen de knieën zich voor Jezus buigen, overal de tongen zich in Hem beroemen, als in onze grote God en Zaligmaker.
Welaan, houd sterk aan in het gebed en waak daarin met dankzegging, biddende meteen ook voor mij, dat God mij de deur des Woords opene, om te spreken de verborgenheid van Christus.
J.J. KNAP

Fijnaart, 5 Augustus 1844.

CATECHISMUSPREDICATIE. ZONDAG 28.
VRAAG 75, 76 en 77.

Tekst: MATTH. 26: 26, 27, 28.

75 Vraag. *Hoe wordt gij in het Heilig Avondmaal vermaand en verzekerd, dat gij aan de enige offerande Christus, aan het kruis volbracht en aan al Zijn goed gemeenschap hebt?*
Antwoord. Alzo, *dat Christus mij en alle gelovigen, tot Zijn gedachtenis, van dit gebroken brood te eten, en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft, en daartoe ook belooft, eerstelijk dat Zijn lichaam zo zekerlijk voor mij aan het kruis geofferd en gebroken, en Zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met ogen zie, dat het brood van de Heere mij gebroken en de drink beker mij medegedeeld wordt. En ten andere, dat Hij zelve mijn ziel met Zijn gekruist lichaam en vergoten bloed, zo zeker ten eeuwige leven spijst en laaft, als ik dat brood en de drinkbeker van de Heere als zekere waartekenen van het lichaam en van het bloed Christus, uit van de Dienaars hand ontvang en mondelijk geniet.*

76 Vraag. Wat is dat te zeggen, het gekruiste lichaam van Christus te eten en Zijn vergoten bloed drinken?
Antwoord. *Het is, niet alleen met een gelovig hart dat hele lijden en sterven Christus aannemen en daardoor vergeving der zonden en dat eeuwige leven verkrijgen. Maar ook daarbij, door de Heilige Geest, die samen in Christus en in ons woont, zo met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, dat wij, al is het, dat Christus in de hemel is en wij op der aarde zijn, nochtans vlees van Zijn vlees en been van Zijn benen zijn: en dat wij, van een Geest, als leden eens lichaams, van een ziel, eeuwig leven en geregeerd worden.*

77 Vraag. Waar heeft Christus beloofd, dat Hij de gelovigen, zo zeker zo met Zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij van dit gebroken brood eten en van deze drinkbeker drinken?
Antwoord. *In de inzetting van het Avondmaal, die zo luidt: Onze Heere Jezus, in de nacht, in wie Hij verraden werd, nam het brood en als Hij gedankt had, brak Hij het en zei: neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt. Doet dat tot Mijner gedachtenis! Desgelijks nam Hij ook de drinkbeker, na het eten van het Avondmaal en zei: deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, doet dat, zo dikwijls als gij die zult drinken, tot Mijner gedachtenis. Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten en deze drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt.*
Deze toezegging wordt ook verhaald door de heiligen Apostel Paulus, daar Hij spreekt, 1 Cor. 10: 16 en 17, de drinkbeker der dankzegging, die wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap van het bloed Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet een gemeenschap van het lichaam Christus? Want een brood is het. Zo zijn wij velen een lichaam, omdat wij allen eens broods deelachtig zijn.

Het was een gebruikelijke gewoonte bij de ouden, zoals ook nog heden enigszins onder ons, dat de bruidegoms aan hun bruiden, als zij met haar verenigden in het huwelijk, een trouwgaven, of enig ander kostelijk ding, wat de bruiden ontvingen tot een onderpand van de oprechte liefde, trouw en vereniging van haar bruidegom.
Zulke panden of trouwringen hielden de bruiden daarom in grote waarde en achting en

lieten zich die niet licht van iemand ontvreemden, maar bewaarden dezelve als dierbare tekenen en onderpanden van haar bruidegoms oprechte liefde en trouw voor haar; betuigende ook daardoor, dat zij met haar bruidegoms voor altijd verenigd waren en hun daarom nu, van haar kant, ook standvastig moesten blijven aankleven en beminnen. Een diergelijke zaak heeft ook plaats in het geestelijke, in het dierbare huwelijk dat er is tussen Christus en Zijn gelovige bruid of volk.
Nadat de beminde en gezegende Heiland zich tot die laagte heeft willen vernederen, van met Zijn arm en ellendig volk in een heilig en geestelijk huwelijksverbond te treden, gevende zichzelf aan hun tot een Bruidegom, hoofd en Man en nemende hun aan tot Zijn bruid en vrouw en haar voor zichzelf zo voor eeuwig in geloof ondertrouwende; nadat, zeg ik, de Heiland Jezus zich tot die laagte heeft willen vernederen, zo heeft Hij Zijn gelovige bruid ook, als het ware, een kostelijke en onwaardeerbare trouwring gegeven, opdat zij die zou nemen en houden voor een onderpand van Zijn aller-tederste liefde en onveranderlijke trouw voor haar en dat zij samen tot in eeuwigheid op het aller-nauwste met elkaar verbonden en verenigd zijn.
Dat doet de Heere Jezus, tot dat einde, opdat Hij Zijn bruid en vrouw daardoor van de te vaster aan Hem, in het geloof, zou doen kleven.
En deze trouwring van de Heiland is nu Zijn heilig Nacht of Avondmaal, wat Hij, in de laatste nacht Zijns levens hier op aarde, voor al zijn gelovigen heeft verordineerd en ingesteld tot hun troost en tot versterking van hun geloof. Over welk Heilig Avondmaal wij tegenwoordig met de Onderwijzer voor uw aandacht zullen moeten handelen.

In de twee vorige Zondagen heeft de Onderwijzer gehandeld van het Sacrament van de Heilige Doop; nu gaat hij op dezelfde wijze ook in drie Zondagen handelen van het Sacrament van de heilig Nacht- of Avondmaals, dit eerst in deze Zondag in haar waren aard en natuur aan ons open leggende, volgens de Heilige Schrift.
En dan voorts in de twee volgende Zondagen nader verdedigende en bevestigende tegen de dwalende gevoelens dergenen, die buiten ons zijn.
Dit is dan nu weer een stof, toehoorders, van zeer groot gewicht en aangelegenheid voor ons allen; in welkers rechte kennis en geestelijk verstand wij het grootste belang hebben.
Ach, dat de Heere hier dan nu het licht Zijns aangezichts over ons beliefde te verheffen en dat al de Zijne in dat licht het Licht mochten zien!

Wij zullen, onder Gods genadige zegen en bijstand, de zaken hier weer zo kort, klaar en eenvoudig trachten voor te stellen en open te leggen, als wij vermogen, volgende de Onderwijzer zoveel mogelijk op het spoor.

(1) Zullen wij u de waren aard en natuur van het Sacrament van het Heilig Avondmaal open leggen. En dan
(2) Ook iets spreken van de uitwendige plechtigheden niet die dit Sacrament, volgens Christus instelling en bevel, in de gemeente der Christenen, moet worden bediend.

A. Wat de ware aard en natuur van dit Sacrament aangaat, hier zullen wij
(1) een weinig spreken van haar benaming en dan
(2) van de zaak zelf.

Wat de benaming aangaat, dit Sacrament draagt de naam van het Heilig Nacht- of

Avondmaal. Zo noemt het Paulus 1 Cor. 11: 20, als gij dan bijeen, samen komt, dat is niet van de Heere Avondmaal eten. Omdat het van de Heere Jezus in de laatste nacht of avond zijns levens is ingesteld en dat wel onder de gedaante van een uitwendige maaltijd, door die ons de genade van de Heere Jezus en Zijn inwendige en geestelijke vereniging met Zijn gelovigen wordt afgebeeld.
Bijzonder wordt het van ons genoemd een heilig Nacht- of Avondmaal, omdat het alleen voor de was heiligen en gelovigen tot een heilig oogmerk is verordineerd en ingesteld en daarom van alle algemene of gewone maaltijden moet worden onderscheiden en van de Christenen op een heilige, gelovige en geestelijke wijze moet gebruikt worden als een heilig Sacrament, of teken en zegel van het Genadeverbond.
Doch, behalve deze benaming van het heilig Nacht of Avondmaal wordt dit Sacrament in de Heilige Schrift ook nog onder andere namen aan ons voorgesteld. Als, van de Tafel des Heeren; van de breking van het brood en van de gemeenschap van het lichaam en bloed van Christus, die benamingen ook haar grond en reden hebben genomen of van de uitwendige tekenen en zegelen, of van de inwendige verborgenheid van het Heilige Sacrament. Maar waarover wij ons nu niet breder kunnen uitlaten.
Van de benaming gaan wij nu over tot de zaak zelf. Hier zijn, evenals in het Sacrament van de Heilige Doop, drie bijzondere dingen van ons aan te merken en te verhandelen.

(1) Een uitwendig zichtbaar teken en zegel, dat gepast en geschikt is om de Heere Jezus, met Zijn genade en weldaden, de gelovigen inwendig aan hun zielen af te beelden en te verzegelen.
(2) Een inwendige, onzichtbare, geestelijke zaak, die aan de gelovigen, door dat uitwendig teken en zegel betekend en verzegeld wordt. En dan
(3) een Goddelijke instelling of bevel, van zodanig Sacrament, in het Woord geopenbaard. Deze drie stukken of zaken zullen wij nu wat nader gaan overwegen.

Wat het eerste aangaat, het uitwendige teken en zegel in het Heilige Nachtmaal is niet anders dan het eten van gebroken brood en het drinken van wijn, die in de drinkbeker uitgestort is. Zodat het uitwendige teken en zegel van het Sacrament van het Heilig Avondmaal ons dan eindelijk vertoont en afbeeldt een wel toegerichte maaltijd, waarin beide spijs en drank gevonden wordt en zo geschikt om ons te voeden en te onderhouden. Tot dit uitwendige teken en zegel dan behoren twee bijzondere elementen of hoofdstoffen, namelijk: brood en wijn.

(1) Wat het brood aangaat, dit moet geen ander zijn dan algemeen of gewoon brood, dat wij dagelijks gewoon zijn tot ons lichaamsonderhoud te gebruiken en geenszins ouwels of schuim van brood, die men tot de heilige communie expres laat bakken, zoals geschiedt van de Papisten en Lutheranen. Want dit wijkt af van de instelling en het bevel van onze Heere Jezus Christus. En van het gebod en voorbeeld der heilige Apostelen en van de aard en natuur der zaak zelf. Want het brood moet ons afbeelden en verzegelen de voedende, verzadigende en onderhoudende kracht van de Heere Jezus, zijn verdiensten en genade voor onze zielen, door Woord en Geest; wat de ouwel of schuim van het brood niet doen kan, omdat in dezelve geen bekwaam voedsel voor onze lichamen is.
Wij moeten dan hier niet anders dan algemeen en dagelijks brood gebruiken, wat voorhanden is; gaande hierin met alle eenvoudigheid te werk gelijk de Zaligmaker deed, toen Hij Zijn Avondmaal instelde en verordende; nemende daartoe geen ander

brood, dan hetgeen Hij voor zich op de tafel vond. En van wat Hij met Zijn Apostelen gegeten had.

(2) Het andere element, dat tot het uitwendige teken en zegel van het Heilig Avondmaal behoort, is de wijn. Waaromtrent wij al weer op dezelfde eenvoudige wijze als met het brood moeten handelen; nemende gewone wijn, zoals wij gewoon zijn te drinken zonder ons in het bijzonder tot enige soort van wijn te bepalen, want dit zonde al weer afwijken van de Heiland instelling, die in Zijn Avondmaal slechts eenvoudig de wijn nam, die voorhanden was.
Deze beide elementen, brood en wijn, moeten nu worden samen gevoegd en van alle gelovige communicanten of Avondmaalgangers worden genomen en gebruikt. Zowel de wijn als het brood moet hier aan een ieder gegeven worden en geenszins het brood alleen, zoals de Papisten leren, die de wijn, of de drinkbeker, de leken onthouden en die alleen aan de Priester toestaan, gevende aan de leken niet anders dan de ouwel of het brood.
Dit is een gevolg of uitwerksel van hun vuile leugenleer, dat de wijn in het Avondmaal in het eigenlijke en lichamelijke bloed van Christus wordt veranderd. Want nu vrezen zij, dat soms wel iets van het bloed Christus mocht storten, of een druppel daarvan aan de mond of de baard der communicanten mocht blijven hangen en zo onnut verloren gaan. Om wat dan voor te komen, hebben deze rampzalige mensen best geoordeeld, dat men de wijn of drinkbeker de leken zal onthouden en geven hun van de Heere Avondmaal slechts alleen onder de gedaante van brood of van een gebakken ouwel.
Dit is waarlijk een zeer vuile schending en overtreding van Christus gebod, die Zijn gelovigen brood en wijn gegeven heeft tot een teken en zegel van Zijn genade.
Hoe maakt de Roomse antichrist toch zulk een vuile schend daad goed, mocht gij Vragen?
Anders niet, geliefden, dan met een openbare goddeloosheid, *waardoor hij zich tegenstelt en verheft boven al wat God genoemd of als God geëerd wordt*, 2 Thess. 2: 4. Want zo hebben de Papisten besloten en geschreven in de acte van het Concilie van Constans, waar het nog voor ieders ogen te lezen staat:
"Hoewel Christus en de Apostelen het Heilig Nachtmaal zodanig hebben ingesteld (te weten onder de beide speciën van brood en wijn) en hoewel de eerste Christenen het Nachtmaal ook altijd zodanig bediend hebben, zo heeft nochtans deze eerwaarde synode of kerkvergadering, om redenen goedgevonden en vastgesteld, dat men de drinkbeker aan de algemene leken niet zal toestaan".

Ziedaar, dit is hun argument of bewijs voor hun zaak, dat zij, papen, wijzer zijn en gezag hebben boven Christus, de Apostelen en de eerste Christenen. Schandelijker brandmerk heeft de Roomse hoer niet kunnen stellen op haar lichaam. Er is niets klaarder, zekerder en meer waar dan dat beide, brood en wijn, in het Heilig Avondmaal als een enig teken en zegel moeten worden samen gevoegd en aan alle ware gelovigen moeten worden gegeven en van hun in een waar geloof moeten worden genomen en gebruikt, opdat hun Christus, met Zijn weldaden en genade, daardoor inwendig aan hun harten betekend en verzegeld worden, tot hun troost en tot versterking huns geloofs.
Zo heeft de Heere Jezus Zijn Heilig Nacht of Avondmaal ingesteld. En zo en niet anders, moet het ook van ons gehouden en gebruikt worden.

Uit dit voorgestelde blijkt dan nu, dat het uitwendige teken en zegel, dat de Heere

verordineerd heeft in Zijn Heilig Nacht of Avondmaal, niet anders is dan het eten van gebroken brood en het drinken van wijn, die in de drinkbeker uitgestort is. Niet slechts het bloot aanschouwen van die uiterlijke elementen, maar in het bijzonder het dadelijk gebruiken, of eten en drinken van dezelve, met de mond van het lichaam.
Van het uitwendige zichtbare teken en zegel van het Heilig Avondmaal moeten wij nu overgaan om te beschouwen de inwendige betekende en verzegelde zaak. Deze is een grote, heilige en geestelijke verborgenheid, zonder welker rechte kennis niemand onzer kan behouden worden.
O, dat de Heere er ons door Zijn Geest dan nu zelf mocht inieiden, opdat wij er met klaarheid en eenvoudigheid van spreken mochten. En dat Hij ons onderwijs nog aan iemands ziel mocht believen te zegenen.

Wij zullen hier onze Onderwijzer geheel volgen en leggen zijn woorden uw aandacht wat nader open.
Hij vraagt: *Hoe wordt gij in het Heilig Avondmaal vermaand en verzekerd, dat glj aan de enige offerande Christus, aan het kruis volbracht en aan al Zijn goed gemeenschap hebt?*
En antwoordt: *ZO, dat Christus mij en alle gelovigen, tot Zijn gedachtenis, van dit gebroken brood te eten en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft en daartoe ook belooft, eerstelijk dat Zijn lichaam zo zeker voor mij aan het kruis geofferd en gebroken en Zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met ogen ziet dat het brood van de Heere mij gebroken en de drinkbeker mij medegedeeld wordt. En ten andere, dat Hij zelf mijn ziel met Zijn gekruist lichaam en vergoten bloed, zo zeker ten eeuwige leven spijst en laaft, als ik dat brood en de drinkbeker van de Heere als zekere waartekenen van het lichaam en van het bloed Christus, uit van de Dienaars hand ontvang en mondelijk geniet.*

Weet geliefden en ach, mocht het de Heere u allen zelf leren, dat de inwendige betekende en verzegelde zaak in het Heilig Avondmaal, om het kort uit te drukken, niet anders is, dan de ware geestelijke gemeenschap en vereniging aller ware gelovigen met de Heere Jezus en met Zijn gekruist lichaam en vergoten bloed. En dat zij, met dit Zijn lichaam en bloed, als met een geestelijke spijs en drank, inwendig aan hun harten ten eeuwige leven gespijsd en gelaafd worden.
Alle kinderen Gods, die waarlijk en oprecht geloven en zichzelf als arme, ellendige zondaars, aan God in Christus, op vrije genade, ter behoud hebben overgegeven, met een volkomen afzien en verzaking van zichzelf en van alles onder de zon, deze allen hebben door dat geloof ware en geestelijke gemeenschap aan de Heere Jezus en aan Zijn genade en weldaden. Want Christus komt door het geloof in hun harten wonen, Ef. 3: 17 en schenkt zichzelf aan hun met al zijn verdiensten en dierbare weldaden; eveneens, zoals een man zichzelf met al zijn goed schenkt en zich verbindt aan zijn vrouw, die door de band van de huwelijks met hem verenigd is. Christus heeft zichzelf voor al Zijn gelovigen aan het kruis opgeofferd en in de dood overgegeven; voor hun heeft Hij Zijn lichaam laten breken en Zijn bloed vergieten, opdat Hij hun daardoor van hun zonden en van de eeuwige dood zou verlossen, verzoenen hun met God, heiligen en vernieuwen hun en geven hun het eeuwige leven.
Ja, de Heere Jezus geeft hun Zijn gebroken lichaam en Zijn vergoten bloed. En maakt dat hun tot een geestelijke spijs en drank van de eeuwige levens; Hij wil hun ledige, verslagene en troosteloze zielen met dit Zijn dierbaar lichaam en bloed inwendig verkwikken, versterken, vertroosten, verzadigen en op het nauwst met zich verenigen. Hierom zegt Hij, Joh. 6: 54 en 55, *die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het*

eeuwige leven. Want Mijn vlees is waarlijk spijs en Mijn bloed is waarlijk drank.
En hieruit ontvangen de gelovigen nu alleen al hun zaligheid. Hier hangen en kleven zij door het geloof geheel aan de Heere Jezus; steunen en vertrouwen alleen op Hem, op Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed; en naarmate zij zich daar meer mee kunnen verenigen, door de Geest van het geloof en eigenen zich Jezus met Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed toe, stellen daarop al hun hoop en vertrouwen, met een volkomen afzien en verzaking van zichzelf en van alle schepsels; naar die mate ontvangen zij meer zaligheid en meer waar geestelijk leven in hun zielen uit Christus, die de Fontein huns levens is. Worden Hem meer ingelijfd en treden dieper in, in Zijn zalige gemeenschap. Want toch Gods kinderen hebben al hun heil en zaligheid alleen in de Heere Jezus; hoe meer dan hun geloof door de bewerkende kracht van de Heilige Geest aanwast en toeneemt, hoe nauwer vereniging en gemeenschap zij met hun Hoofd Christus verkrijgen. En hoe meer ware zaligheid zij dan bijgevolg ook genieten in Christus, die de bron en fontein van geheel hun zaligheid is, waarom de Schrift ook zegt, Ef. 2: 8, Uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof.

Ziet, hiertoe strekt en dient nu het heilig Avondmaal, om dit geloof van Gods kinderen meer te bevorderen en op te bouwen. Om hun door dit meer te vergewissen en inwendig te verzekeren van hun ware gemeenschap aan de Heere Jezus en aan Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed. En om hun door dat lichaam en bloed van Christus Inwendig meer te versterken, te vertroosten en nauwer met dit geestelijk te verenigen.

En dit is hetgeen de Onderwijzer ons hier leert; hij stelt, dat Christus in het Avondmaal aan al Zijn ware gelovigen van deze twee dingen belofte en verzekering doet.
(1) Dat zo waarlijk als zij het brood van de Heere voor zich gebroken zien en de drinkbeker hun wordt medegedeeld, zijn lichaam voor hun aan het kruis geofferd en gebroken en Zijn bloed voor hun vergoten is geworden tot hun verlossing en eeuwige zaligheid.
(2) Ten andere, dat zo waarlijk de gelovigen het brood eten en de wijn drinken en zij daardoor gevoed en versterkt worden naar het lichaam, Christus ook zo waarlijk hun zielen met Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed ten eeuwige leven spijst en laaft. Doende hun op een geestelijke wijze Zijn vlees of lichaam eten en Zijn bloed drinken. En daarvan gevoed, versterkt en verzadigd worden naar de inwendige mens.
Zie, deze twee dingen belooft de Heere Jezus Zijn gelovigen in het Heilig Avondmaal. En verzekert en verzegelt hun daarvan inwendig aan hun harten, door Zijn Heilige Geest.
Doch, het is de Onderwijzer niet genoeg, dit slechts zo uiterlijk en woordelijk daarneer te stellen.
Maar hij gaat verder voort, Vraag 76, met ons deze Goddelijke en geestelijke verborgenheid van het Heilig Avondmaal nader open te leggen en te verklaren, aantonende wat het eigenlijk is, Christus gekruiste lichaam op een geestelijke wijze te eten en Zijn vergoten bloed te drinken. Want zo vraagt hij:
Wat is dat te zeggen, het gekruiste lichaam van Christus te eten en Zijn vergoten bloed te drinken?
En antwoordt: *Het is niet alleen met een gelovig hart dat hele lijden en sterven Christus aannemen en daardoor vergeving der zonden en dat eeuwige leven verkrijgen. Maar ook daarbij, door de Heilige Geest, die samen in Christus en in ons*

woont, zo met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, dat wij, al is het, dat Christus in de hemel is en wij op der aarde zijn, nochtans vlees van Zijn vlees en been van Zijn benen zijn. En dat wij, van een Geest, als leden eens lichaams, van een ziel, eeuwig leven en geregeerd worden.

Dit is een zaak, die de natuurlijke mens geenszins begrijpt noch verstaat, noch op enigerhande wijze verstaan kan. Maar die alleen wordt gekend en ondervonden van Gods volk, de ware gelovigen. Waarom wij die, met de Onderwijzer, dan nu wat nader zullen gaan openleggen.

De Onderwijzer dan, zullende ons gaan verklaren, wat het eigenlijk zij, Christus gekruiste lichaam op een geestelijke wijze te eten en Zijn vergoten bloed te drinken, stelt dat in deze twee dingen te bestaan:
(1) in het aannemen van Christus en van Zijn hele lijden en sterven, door een waar en oprecht geloof;
(2) in een geestelijke en inwendige vereniging van onze harten met Christus, die noodzakelijk volgt uit dat geloof. En die, naarmate van haar levendige kracht en oefening, hoe langer hoe meer aanwast en toeneemt. Wij zullen die twee zaken der gemeente wat nader zoeken open te leggen.

1. Het geestelijk eten en drinken van Christus gekruiste lichaam en vergoten bloed, bestaat dan vooreerst in een gelovig en hartelijk aannemen van Christus en van Zijn hele lijden en sterven. En in het hebben en verkrijgen van de vergeving der zonden en van het eeuwige leven, door dit gelovig aannemen.
Het is bekend, dat het ware geloof, wat ons met Christus verenigt en zalig maakt, ons in de Heilige Schrift meermalen wordt voorgehouden als een aannemen van Christus en van al zijn weldaden, genade en verdiensten.
Zo staat er, Joh. l: 12, *zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in zijn Naam geloven.* En Coll. ll: 6, *zoals gij dan Christus Jezus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt zo in Hem.*
Dit aannemen dan veronderstelt, dat Christus zichzelf, met alles wat Hij bezit, aan ons, arme zondaren, gewillig aanbiedt en zichzelf waarlijk aan ons geeft en schenkt. Want een mens kan geen ding aannemen, zo het hem uit de hemel niet gegeven zij, Joh. I2: 27.
Er moet dan noodzakelijk een schenking, een gift, of toerekening van Christus zijn aan onze zielen, of wij kunnen Hem niet aannemen. Velen nemen Christus niet aan en geloven niet oprecht in Hem, omdat zij niet kunnen zien, dat Christus aan hun gegeven wordt. En omdat zij Hem ook nog zo volstrekt niet nodig hebben. Nochtans geeft Christus zichzelf zeer overvloedig aan ons, arme zondaren en wil van ons, tot onze eeuwige behoud, hartelijk omhelsd en aangenomen worden.
Hiervan zijn zoveel overtuigende blijken en bewijzen voorhanden, als er beloften van Zijn aanbieding en voorstelling zijn in het Heilig Evangelie. Maar omdat onze harten van nature door de zonde geheel verstokt en ongelovig zijn en wij geheel blind en en verduisterd zijn in ons verstand, zo is er een krachtdadig werk van de Heilige Geest en een krachtige en overtuigende prediking van het heilig Evangelie voor ons nodig, om onze harten tot Christus te brengen en ons te bewegen, om Hem met Zijn hele lijden en sterven gelovig te omhelzen en aan te nemen. Het is hier, zoals de Zaligmaker zegt, Joh. Vl: 44, *niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke.*
Wij moeten dan, om Christus op Zijn eigen voorstelling, hartelijk en eenvoudig aan te

nemen, noodzakelijk door de krachtdadige bewerking van de Heilige Geest
(1) gebracht worden tot een levendig gevoelen en gewaarwording van onze geheel verloren, rampzalige en machteloze staat in onszelf, door de zonde. Wij moeten het eerst geheel bij onszelf opgeven en aan alle zaligheid en verlossing bij onszelf en aan onze zijde, ten enenmale wanhopen en zien, dat wij liggen onder de vloek en toorn Gods. En in een onvermijdelijk gevaar van de eeuwige dood en verdoemenis, zonder zelf iets het minste tot onze behoud te kunnen doen, of in het werk stellen, eer wij zullen kunnen gebracht worden tot een zuiver, hartelijk, gelovig en onbepaald aannemen van Christus en van Zijn hele lijden en sterven, om door Hem alleen, uit loutere genade, als onze Middelaar, Borg en Verlosser, in Zijn eigen weg behouden en gezaligd te worden. De mensen mogen spreken van een aannemen van Christus en van Zijn lijden en sterven en dat zij in Hem geloven. Maar zolang zij dus in waarheid zichzelf niet geheel rampzalig en verloren gezien hebben en van die staat uit eigen bevinding niet weten te spreken, is al hun geloof slechts een loutere inbeelding. En al hun zoete liefde tot de Heere Jezus slechts een vergulde droom, die hun zeer verschrikken zal, als zij eens zullen ontwaken en tot zichzelf komen.

(2) Om Christus, met Zijn hele lijden en sterven oprecht aan te nemen, moeten wij ook, door de kracht van de Heilige Geest en door middel van de leer van het Evangelie, inwendig aan onze harten overreed worden van de volstrekte noodzakelijkheid van Christus voor ons en van Zijn volkomen bekwaamheid en algenoegzaamheid, om ons, arme zondaren, door Zijn lijden en sterven van al onze zonden en van de eeuwige dood en verdoemenis te verlossen. Om ons te rechtvaardigen, te heiligen en ons de verzoening met God en de eeuwige zaligheid aan te brengen. Ook van Christus toegenegenheid en bereidwilligheid voor ons in het bijzonder; hoe Hij zichzelf aan ons tot onze behoud geeft en aanbiedt; hoe Hij ons tot Zich roept en vriendelijk nodigt; hoe Hij alles alleen wil doen uit vrije genade;

hoe Hij, om ons, arme zondaren, te behouden, in de wereld is gekomen; voor ons geleden heeft en gestorven is. En hoe wij vrij, zo ellendig, verdoemelijk en rampzalig als wij zijn, tot Hem mogen komen. Dat Hij ons niet zal verstoten, noch uitwerpen, enz.
Zie, voordat wij hiervan, door de krachtdadige bewerking van de Heilige Geest, enigszins klaar en levendig in ons gemoed overreed zijn, zodat wij aan die leer van het heilig Evangelie een hartelijke toestemming geven, zullen wij Christus, met Zijn hele lijden en sterven, geenszins aannemen, noch Hem, in een waar geloof, voor onze Verlosser en Zaligmaker omhelzen. Wij zullen geen oprechte begeerte hebben, om met Christus te verenigen in zijn eigen weg.

(3) Eindelijk om de Heere Jezus Christus, met Zijn hele lijden en sterven aan te nemen, behoort ook, dat wij door de kracht en genade van de Heilige Geest onszelf met alles wat in en aan ons is, geheel verzaken. En alle betrouwen van onszelf en van alle schepsels ten enenmale aftrekken. En dat wij ons als arme, onmachtige zondaars, geheel wenden tot de Heere Jezus en ons geheel met ziel en lichaam aan Hem overgeven, om alleen in Hem gevonden te worden, niet hebbende onze rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof, Filipp. 3: 9.
Daar men zo zich zelf waarlijk en geheel verzaakt en zich zelf zo door een oprecht geloof geheel aan Christus overgeeft, daar neemt men Hem met Zijn hele lijden en sterven aan en vertrouwt zich geheel op Christus, om door Hem uit genade behouden

en gezaligd te worden. En allen, die dat door de kracht van de Heilige Geest zo in waarheid en oprechtheid doen, die hebben, volgens de Onderwijzer, ook in Christus en door Zijn lijden en sterven, de vergeving der zonden en verkrijgen dat eeuwige leven. Want door het geloof ontvangen wij was gemeenschap aan de Heere Jezus en al zijn verdiensten en weldaden. Zijn heilig lijden en sterven en Zijn hele volheid en gerechtigheid is dan voor ons. En wij worden daarmee inwendig aan onze harten dan als omhangen en bekleed. En God vindt ons dan zo door het geloof verenigd met Zijn Zoon Christus en vergeeft ons om Zijnentwille voor eeuwig al onze zonden, zo erf als dadelijke. Als hadden wij nooit enige zonde gehad noch gedaan. Maar als hadden wij zelf alle gerechtigheid en gehoorzaamheid der Goddelijke wet volbracht, die Christus voor ons volbracht heeft.
Alzo past dan op ons, hetgeen er staat Psalm 32: 1 en 2, *welgelukzalig is hij, wiens overtreding vergeven, wiens zonde bedekt is! Welgelukzalig is de mens, die de Heere de ongerechtigheid niet toerekent.*
Ja, God schenkt ons dan ook in en door Zijn Zoon Christus uit genade het eeuwige leven. Want Christus komt dan door Zijn Heilige Geest in onze harten wonen, wekt ons uit de dood der zonden op. Wederbaart, vernieuwt en heiligt ons inwendig en wordt ons zo tot een levendigmakende Geest, 1 Cor. 15: 45. Daarom staat er, Joh. 3: 36, *die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige. leven.*
Ziedaar nu, in dit gelovig aannemen van Christus, met Zijn hele lijden en sterven, bestaat het geestelijk eten en drinken van Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed, hetgeen in het Heilig Avondmaal alle ware gelovigen, betekend en verzegeld wordt.

Dit kan nader blijken, als wij de overeenkomsten tussen het lichamelijk eten en drinken en tussen het gelovig aannemen van Christus maar eens kort nagaan.

(1) Die eet en drinkt in het lichamelijke, die heeft in zichzelf ledigheid en gebrek van binnen, wat Hij gevoelt en waartegen hij spijs en drank neemt. Maar die Christus aanneemt, met Zijn hele lijden en sterven, in een waar geloof, die is van binnen, in zichzelf, ook ten enenmale ledig van alle gerechtigheid, vrede, troost en zaligheid. Die kan zichzelf, met zichzelf, noch met al wat van het schepsel komt, geenszins in het leven behouden.
O nee! Hij gevoelt zijn rampzalig zielsgebrek, zijn zonden, zijn gemis van God en van alle zaligheid in zichzelf. Zijn blindheid, naaktheid, onmacht, drukken hem zwaar en maken hem geheel verlegen, zodat hij het in zichzelf niet langer stellen kan.

(2) Die eet en drinkt in het lichamelijke, die heeft begeerte naar spijs en drank en honger en dorst er naar. Maar zo doet ook een waar gelovige in het geestelijke, die Christus, met Zijn hele lijden en sterven, geheel aanneemt.
O, die heeft ook een hartelijke begeerte naar Christus en naar alle. Zijn verdiensten en weldaden, om die te genieten en deelachtig te worden. Die hongert en dorst naar Christus en naar Zijn dierbare genade, volheid en gerechtigheid. Die heeft een inwendig verlangen in zijn hart naar Christus en naar de vrede Gods door Hem. Die kan zonder Christus niet leven, zo weinig, als een hongerig en dorstig mens in het lichamelijke kan leven zonder voedsel, spijs en drank. Die wil Christus hebben op Zijn eigen aanbieding en in Zijn eigen weg en zo geheel als Hij is. Christus is hem dierbaar en begeerlijk, met al wat aan Hem is, hoogt. 5: 16.

(3) Die eet en drinkt in het lichamelijke, die ontvangt en geniet ook. De spijs en drank. Die wil Christus hebben op zijn eigen aanbieding en in Zijn eigen weg en zo geheel

als Hij is. Christus is hem dierbaar en begeerlijk, met al wat aan Hem is, Hooglied 5: 16.

(4) Die eet en drinkt in het lichamelijke, die ontvangt en geniet ook de spijs en drank. Maar die Christus, met Zijn hele lijden en sterven, in een waar geloof aanneemt, die geniet en ontvangt Hem, ook, met al Zijn heilgoed, binnen in zijn hart. Die eigent zich Christus, met al wat aan Hem is, geheel toe. Die neemt Hem zo geheel en volkomen voor zich en houdt Hem voor zijn Christus, Verlosser en Zaligmaker, die betrouwen en steunt op Hem. En verlaat zich op Hem met zijn hele hart. Ontvangt door Hem de vrede met God, de vergeving der zonden, de heiligmaking van de Geest en alle troost, blijdschap en zaligheid, zelfs meer dan hij machtig is te kunnen begeren.

(5) Die eet en drinkt in het lichamelijke, die wordt ook met de spijs en drank gevoed, verkwikt, vervuld en verzadigd. Zodat hij ophoudt meer te hongeren en te dorsten, of enig gebrek te lijden. Maar die Christus, met Zijn hele lijden en sterven, in een waar geloof aanneemt, die wordt ook met die geestelijke spijs en drank zo inwendig aan Zijn hart gevoed, verkwikt en verzadigd, dat aanstonds al Zijn Geestelijk zielsgebrek door de een Christus geheel wordt vervuld en weggenomen. Want een waar gelovige vindt alles in Christus in vollen overvloed, wat hij tot zijn zaligheid, voor tijd en eeuwigheid nodig heeft; hij kan zeggen met David, Psalm X12I: 1, de Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.
Dit wil de Heere Jezus te kennen geven, als Hij zegt, Joh. 6 vs. 35, Ik ben het brood van de levens. Die tot Mij komt, zal geenszins hongeren. En die in Mij gelooft zal nimmermeer dorsten.

(6) Die eet en drinkt in het lichamelijke, doet dat niet slechts enenmale, maar gedurig weer opnieuw, omdat hij steeds weer nieuw gebrek, honger en dorst krijgt. Maar zo gaat het ook in het geestelijke. Die Christus met zijn hele lijden en sterven aanneemt, doet dat niet slechts voor enenmale. O nee! maar omdat hij steeds weer nieuwe zonden, noden en gebrek heeft, heeft hij Christus daartoe ook gedurig weer nodig en moet Hem gedurig, met Zijn hele volheid, opnieuw omhelzen en aannemen en nemen zo steeds, in de waren geloof, geheel zijn toevlucht tot Hem, om gedurig uit Zijn volheid te ontvangen, genade voor genade, Joh. 1: 16. Christus is een spijs, die gedurig en dagelijks van Gods kinderen moet genomen en gebruikt worden, tegen al hun geestelijk zielsgebrek. Zij moeten steeds zo in Hem wandelen, zoals zij Hem aangenomen hebben, Coll, 2: 6. Zij moeten gedurig leven door het geloof van de Zoons Gods, Gal. 2: 20. *Want toch de rechtvaardige zal door zijn geloof leven*, Hab. 2: 4.

(7) Eindelijk, die eet en drinkt in het lichamelijke, wordt ook op het nauwst met de spijs en drank, die hij geniet, verenigd. En hij wordt er zelfs een mede, omdat spijs en drank tot Zijn lichamelijke zelfstandigheid overgaat. Maar zo is het hier ook al weer in het geestelijke. Die Christus met Zijn hele lijden en sterven in een waar geloof aanneemt, wordt daardoor op het aller-nauwst met Hem verenigd tot een lichaam en ziel.

2. En dit is nu het andere of tweede stuk, waarin de Onderwijzer het geestelijk eten en drinken van Christus vlees en bloed stelt gelegen te zijn, zeggende: *maar ook daarbij, door de Heilige Geest, die èn in Christus èn in ons woont, zo met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, dat wij, al is het dat Christus in de hemel is en*

wij op aarde zijn, nochtans vlees van zijn vlees en been van Zijn gebeente zijn en dat wij door een Geest (gelijk de leden van een lichaam door een ziele) eeuwig leven en geregeerd worden.
Dit is de eigen aard en natuur van het was zaligmakende geloof, dat het der gelovigen harten hoe langer hoe meer, door de werking van de Heilige Geest, met de Heere Jezus verbindt en verenigt, want de gelovigen vinden, door het geloof, zoveel dierbaarheid, zoveel zoetigheid, zaligheid en algenoegzaamheid in Christus en in Zijn genade, dat zij tussen Hem en hun zielen geen scheiding, noch vervreemding kunnen lijden, maar dat zij zich hoe langer hoe meer met Hem in de Geest begeren te verenigen en daarnaar hartelijk zuchten, wensen en verlangen, zeggende met de bruid, Hoogl. 8: 1, *Och dat gij mij als een broeder waart, zuigende de borsten mijner moeder! Dat ik u op de straat vond, ik zou u kussen, ook zoudt gij mij niet verachten.*
De gelovige ziel kan zich aan Christus zoete liefde en gemeenschap nooit genoeg verzadigen. Maar zij begeert steeds meer van Hem te genieten en Hem nog al nader te kennen, vuriger te beminnen en te omhelzen. De Geest van het geloof trekt het hart al meer en meer naar Jezus toe en doet dit alles buiten Hem slechts schade en drek achten, Filipp. 3: 8. De Heere Jezus, van zijn kant, zoekt zich ook hoe langer hoe nauwer met Zijn gelovig volk te verenigen; Hij zucht, verlangt en arbeidt, om hun harten hoe langer meer in te nemen, te bezitten en die met zijn Hemelse Geest en genade te vervullen. En zo loopt Christus en de gelovige ziel dan nu, door de Geest van het geloof en door haar gedurige invloed en krachtdadige werking, hier dan als samen in een en willen elkaar niet loslaten, maar worstelen wederkerig, tot een nauwer, inniger, oprechter en geestelijker vereniging. Zij worden samen een Plant, een Hoofd en lichaam.
Dit is het, dat Christus wil uitdrukken met het woord Joh. 6: 56, *die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en ik in Hem*. En hiertegen strijdt niet, dat Christus boven in de hemel is en dat Zijn gelovigen hier beneden op der aarde zijn. Want Christus stelt zich zelf in van Zijn gelovigen harten tegenwoordig, door Zijn Woord en Geest. Daardoor leeft Hij in hun en woont en werkt in hun en regeert en bestuurt hun en wekt gedurig hun geloof op en onderhoudt en versterkt dat zelf zó, dat zij daardoor steeds de Heere Jezus om alles volgen en aanhangen en een Geest met Heng zijn, 1 Cor. 6: 17, zijnde zelfs van Zijn vlees en van Zijn benen, Ef. 5: 30. En omdat die vereniging der ware gelovigen met Christus altijddurende en onvergankelijk is, zo geeft Christus hun dan nu hier op aarde reeds het eeuwige leven en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, Joh. 10: 27, 28.

Ziedaar, geliefden, op zodanige wijze eten en drinken alle ware gelovigen de Heere Jezus Zijn gekruist lichaam en vergoten bloed en worden daardoor inwendig in de Geest met Hem verenigd, gevoed, versterkt en verzadigd ten eeuwige leven. En dit is nu de zeer heerlijke, geestelijke verborgenheid van het Heilig Avondmaal hiertoe worden de gelovigen, door dit Sacrament, van de Heilige Geest opgeleid en aangespoord. En van dit grote en dierbare heil worden zij door dit inwendig aan hun harten op een zeer troostelijke en aangename wijze vergewist en verzekerd.
Want
(1) Door het gebroken brood en de vergoten of uitgestorte wijn, die de gelovigen daarin het Avondmaal voor hun ogen zien, wordt hun op een geestelijke wijze betekend en verzegeld, dat Christus dierbaar lichaam ook zo aan het hout van het kruis voor hun zonden is gebroken en Zijn dierbaar bloed voor hun vergoten. En dat zij dus in en door de Heere Jezus van al hun zonden geheel zijn afgewassen, geheiligd en gerechtvaardigd, 1 Cor. 6; 11.

(2) Door het eten en drinken van het brood en de wijn betekent en verzegelt de Heilige Geest de gelovigen, dat Christus niet Zijn lichaam en bloed, dat voor hun gebroken en vergoten ie, hun ook zo waarlijk tot een geestelijke spijs en drank van de eeuwigen levens is geworden. Dat Hij waarlijk door het geloof van hun wordt ontvangen en genoten. Dat hun zielen inwendig met klem en met Zijn lichaam en bloed worden verenigd, verkwikt, gevoed, versterkt en verzadigd. En zo wordt de drinkbeker in het Heilige Avondmaal hier dan nu op een sacramentele wijze waarlijk voor alle gelovigen de gemeenschap van het bloed en het brood de gemeenschap van het lichaam Christus, 1 Cor. 10: 16.

Hiermee hebben wij de inwendige geestelijke verborgenheid van het Heilig Avondmaal uw aandacht nu genoeg opengelegd.
Ach, mocht het de Heere behagen, u daarvan nader door Zijn Heilige Geest te onderwijzen, opdat gij deze dingen geestelijk en bevindelijk tot zaligheid mocht kennen!
Dit dierbaar Sacrament van het Heilig Avondmaal nu, is geenszins van menselijke ordonnantie of instelling, nee, dan was het geheel onnut, ijdel en krachteloos en dan zouden wij ons aan dit geenszins kunnen of mogen onderwerpen. Maar Christus Jezus, de Heere en het Hoofd van Zijn Gemeente, heeft hetzelve evenals het Sacrament van de Heilige Doop, zelf verordineerd en ingesteld voor al zijn ware gelovigen en heeft die ordonnantie duidelijk in Zijn Woord laten beschrijven, zoals de Onderwijzer dat nu gaat aantonen, Vraag 77.

De tijd laat niet toe, dat wij ons hier breder in uitlaten. Alleen zeggen wij maar, dat de Heere Jezus dit, zijn Heilig Avondmaal, om vier bijzondere redenen heeft ingesteld.

(1) Om Zijn volk en gelovigen daardoor, zoals wij gezien hebben, van hun deel aan Hem en van Zijn genade, liefde en trouw voor hun, inwendig aan hun harten te verzekeren, tot hun troost en tot versterking van hun geloof.

(2) Heeft Christus dit Zijn Avondmaal ingesteld, opdat dit zou dienen tot een levendig bewijs en bewijs van de onderlinge gemeenschap en vriendschapsoefening tussen Hem en Zijn gelovigen, die elkaar hier wederzijds in tedere liefde
omhelzen en zich nauw, op een geestelijke wijze aan elkaar verbinden en erenigen. Evenals goede vrienden soms bijeenkomen en maaltijd met elkaar houden tot verlevendiging, opwekking en bevestiging van hun onderlinge vriendschap. Zo richt de Heere Jezus hier, voor zijn gelovigen in het Heilig Avondmaal ook mede als een liefdemaaltijd aan en onthaalt hun daar inwendig op Zijn dierbaar vlees en bloed. Hij komt, met Zijn liefde, genade en Geest tot Zijn gelovigen. En deze openen hun harten voor Hem. En Hij houdt Avondmaal niet hun en zij met Hem, Openb. 3: 10. En zo wordt de liefde, vriendschap en vereniging tussen Christus en Zijn gelovigen, die anders aan der gelovigen zijde zeer licht verminderen en verslappen zou, hier nu weer opnieuw als verlevendigd, verwakkerd en bevestigd, tot groot voordeel der gelovigen, die al hun kracht, leven en zaligheid uit deze vriendschap en vereniging van de Heere Jezus moeten halen.

(3) Heeft Christus dit Zijn Avondmaal ingesteld, opdat Zijn gelovigen daarin ook een zeer nauwe, onderlinge gemeenschap in de Geest met elkaar zouden oefenen, zich als leden eens lichaams op het nauwst met elkaar zouden verenigen; in de tederste liefde

aan elkaar zouden verbonden en tot een Geest gedrenkt worden, 1 Cor. 10: 12.

(4) Eindelijk heeft Christus dit Zijn Avondmaal ook ingesteld, opdat Zijn gelovigen dat zouden houden tot van Zijn gedachtenis, die wel lichamelijk van hun afwezig, maar door het geloof, op een geestelijke wijze, zeer nauw met hun verenigd en in hun harten wonende is en opdat zij Zijn dood daarin gedurig zouden verkondigen, totdat Hij komt, 1 Cor. 11:26, want toch niets dient meer tot verlevendiging van het geloof en tot opwekking van de liefde, dan de geestelijke beschouwing en verkondiging van Christus dood, zoenofferande en wederkomst ten oordeel, zoals nader, als er tijd was, zou kunnen aangetoond worden.

B. Wat nu ten laatste aangaat, de uitwendige bediening van dit Heilig Nacht of Avondmaal en de plechtigheden, die daarin waargenomen moeten worden dit alles moet zeer eenvoudig geschieden naar de letter van Christus ordonnantie of instelling.

(1) Hier moet een leraar of bedienaar zijn. Zijnde een wettig geroepen en geordend leraar der kerk, die hier in het Avondmaal Christus plaats moet bekleden en Zijn persoon verbeelden.

(2) Hier moeten communicanten zijn, die het Sacrament ontvangen en genieten. Deze mogen, noch moeten geen andere zijn, dan ware Christenen en gelovigen, of anders eten en drinken zij zichzelf een oordeel, zoals wij deze waarheid telkens, als het Heilige Avondmaal onder ons bediend wordt, de gemeente ernstig trachten voor te houden.

(3) Deze gelovige communicanten moeten samen, met de leraar, aan een tafel aanzitten, evenals Christus en Zijn Apostelen aanzaten.

(4) De uitwendige bedrijven, die hier geschieden, moeten zijn deze: De leraar moet doen, zoals Christus deed; Hij moet het brood nemen, zegenen en breken het voor de ogen der communicanten; geven het hun; belasten hun dat te nemen en te eten als Christus' lichaam. Daarna moet Hij ook de wijn of de drinkbeker nemen, die zegenen, geven die de communicanten en bevelen hun, daar allen uit te drinken, als zijnde het bloed des Nieuwe Testaments. Wat de communicanten betreft, deze moeten, zoals de Apostelen, beiden het brood en de wijn uit van de dienaars hand nemen en ontvangen; eten en drinken het in een waar geloof en verkondigen de dood van de Heere totdat Hij komt.

(5) De plaats waar men het Avondmaal moet houden. Het moet geschieden daar, waar de gemeente gewoon is, tot de Godsdienst samen te komen.

(6) De tijd wanneer en hoe dikwijls het moet gehouden worden, vinden wij in Gods Woord niet bepaald; alleen wordt ons daarin het algemeen belast, dat het dikwijls moet geschieden. Maar van al deze zaken kunnen wij nu, om de verlopen tijd, niet verder handelen.
Hiermee oordelen wij uw aandacht dan nu een genoegzame opening gedaan te hebben van de leer van het Heilig Avondmaal. Ach, dat de Heere onze verhandeling mocht believen te zegenen en met Zijn Heilige Geest genadig te achtervolgen.
Het is nodig, dat Zijn Heilige Naam hierover van ons met een waar geloof en vertrouwen eerbiedig aangeroepen worde. Een ieder trachte zichzelf, door de genade

des Heeren, daartoe op te wekken en te bereiden! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 29; VRAAG 78 en 79.

Tekst: 1 COR. 10: 14, 15, 16.

78. Vraag. Wordt dan uit brood en wijn dat wezenlijk lichaam en bloed Christus?
Antwoord. *Nee. Maar gelijkerwijs het water in de doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt, noch de afwassing der zonden zelf is, waarvan het alleen een Goddelijk waarteken en verzekering is, zo wordt ook het brood in het Avondmaal niet het lichaam van Christus zelf, hoewel het naar de aard en de eigenschap der Sacramenten het lichaam van Christus Jezus genoemd wordt.*

79. Vraag. Waarom noemt dan Christus dat brood Zijn lichaam en de drinkbeker Zijn bloed, of het Nieuwe Verbond in Zijn bloed en Paulus de gemeenschap van het lichaam en van het bloed van Christus?
Antwoord. *Christus spreekt zo niet zonder grote oor zake, namelijk, niet alleen, om ons daarmee te leren, dat gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, zo ook Zijn gekruiste lichaam en Zijn vergoten bloed, zij de ware spijs en drank, waardoor onze zielen ten eeuwige leven gevoed worden. Maar veel meer, om ons door deze zichtbare tekenen en panden te verzekeren, dat wij zo waarlijk Zijns waren lichaams en bloeds, door de werking van de Heilige Geest deelachtig worden, als wij deze heilige waartekenen, met de lichamelijke mond, tot van Zijn gedachtenis ontvangen. En dat al Zijn lijden en gehoorzaamheid zo zeker onze eigen zij, als hadden wij zelven, in onze eigen personen alles geleden en Gode voor onze zonden genoeg gedaan.*

Het is een opmerkbare profetie van de Apostel Paulus, 2 Thess. 2: 11, waar hij, sprekende van de antichrist in de wereld (die geen ander dan de Paus van Rome met zijn aanhang is) voorzegt: *dat God onder hun zou zenden een kracht der dwaling, opdat zij de leugen zouden geloven.*
Een zwaar en verschrikkelijk oordeel Gods, wat Hij over de mensen zou uitstorten, omdat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hadden om zalig te worden, zoals de Apostel in het even voorgaande vers getuigt. En waarlijk, God de Heere vertoornt zich nergens meer over, dan over het verachten, versmaden en verwerpen van Zijn waarheid, die Hij de mensen laat verkondigen en onophoudelijk prediken. Als zij weigeren die waarheid te kennen en met liefde aan te nemen tot hun eeuwige behoud, dan is de. Heere gewoon, in zijn rechtvaardigen toorn, van de mensen gemoed te verstokken, te verduisteren, te verijdelen en snode, zielsverderfelijke dwalingen onder hun te zenden, waardoor zij geheel van de waarheid afgetrokken en als door een sterke stroom weggevoerd worden in een zee van dwaling en leugen, waarin zij dan voor eeuwig op de rampzaligste wijze verdrinken en omkomen. Een zodanig oordeel nu, heeft God op een in het bijzondere wijze uitgevoerd aan de papisten, naar Paulus voorzegging.
Wanneer de antichrist, de zoon des verderfs, in de wereld gekomen was en de mensen de liefde der waarheid niet meer wilden aannemen om zalig te worden, zo zond God onder hun een kracht der dwaling, opdat zij de leugen zouden geloven. De antichrist voerde de verschrikkelijkste dwalingen en leugens in de kerk, waardoor de leer der zaligheid geheel werd verdorven en omgekeerd.
De mensen die van God door Zijn rechtvaardig oordeel aan zichzelf overgegeven werden, geloofden deze dwalingen en leugens tot hun eeuwig verderf. En zo gaat het

tegenwoordig nog in de wereld. Dezelfde dwalingen en leugens van de zoon des verderfs, de antichrist, heersen nog in het midden van het Pausdom. En zij hebben ook zelfs hun grond en wortel zeer diep in het hart van alle onbekeerde en natuurlijke mensen, van die Godsdienst of gezindheid zij ook mogen zijn. Maar in de paapse kerk zitten zij volkomen op hun troon. Daar is. De kracht der dwaling, door Gods rechtvaardig oordeel, zo groot en geweldig, dat de mensen daar niet anders kunnen dan de leugen geloven.

Wij hebben er klare blijken van gezien tevoren, in de leer van de zondaar rechtvaardigmaking voor God. Vervolgens ook in de leer van de Heilige Doop en nu ontmoeten wij er hier weer geen minder klare en krachtige blijken van in de leer van het Heilig Avondmaal, die in het pausdom op de verschrikkelijkste wijze door de kracht der leugen verdonkerd en verdorven is, zoals wij in deze en in de volgende Zondag, met de Onderwijzer, uw aandacht nader zullen moeten openleggen.
Want, nadat de Onderwijzer in de vorige Zondag de leer van het Heilig Avondmaal ons zuiver, naar het Woord Gods, heeft verklaard en opengelegd, zo gaat hij dezelve nu verder verdedigen en bevestigen tegen de snode en gruwelijke leer der Papisten, wat in zijn tijd vooral ten hoogste nodig was, opdat de mensen, die toen eerst uit het pausdom bekeerd waren, mochten verder opgebouwd en bevestigd worden in de leer der waarheid die naar de Godzaligheid is.

Wij zullen hem hier dan nu in navolgen en trachten de zaken, met de hulp Gods, zo te verhandelen, dat wij de tijd, zoals hier anders van de meesten gewoonlijk geschiedt, niet geheel met disputeren doorbrengen, maar dat er ook wat voor ons overblijve, wat ons moge dienen tot stichting en tot opwekking van geloof en Godzaligheid.
De Onderwijzer houdt in zijn verhandeling deze orde:
(1) stelt hij de staat van het verschil neer tussen ons en de Papisten en bevestigt de leer van het Heilig Avondmaal nader, Vraag 78. En dan
(2) Verdedigt Hij die verder tegen der Papisten tegenwerping, Vraag 79.
Vooraf moeten wij uw aandacht zeggen, dat hoewel de Onderwijzer hier slechts alleen over de leer van het Heilig Avondmaal handelt tegen de Papisten, wij hier nochtans niet alleen met hen, maar ook met onze broederen, de Lutheranen, over die leer verschil hebben. Maar wij zullen
(1) De zaak met de papisten afhandelen. En dan
(2) Ook met weinige woorden de ware leer van het Avondmaal verdedigen tegen onze Broeders, de Lutheranen.

A. Wat de papisten aangaat, hier zullen wij de Onderwijzer volgen en handelen
(1) van de ware staat van het verschil. En dan
(2) Van hun ingebrachte tegenwerping.

De Onderwijzer vraagt hier dan eerst: *wordt dan uit brood en wijn het wezenlijk lichaam en bloed van Christus?*
In deze vraag van de Onderwijzers ligt de was staat van het verschil , tussen ons en de papisten vervat en opgesloten.
Hun gevoelen over het Heilig Avondmaal bestaat kort hierin. Zij stellen dat in het Heilig Nacht of Avondmaal, zodra deze vijf woorden van de priester worden uitgesproken, want dit is Mijn lichaam, aanstonds de substantie of hoedanigheid van brood en wijn waarlijk en wezenlijk veranderd wordt in de was substantie van het eigenlijke lichaam en bloed Jezus Christus, zoals dit aan het hout van het kruis heeft

gehangen. Zodat het brood geen brood, noch de wijn geen wijn meer blijft, maar geheel in Christus was lichaam en bloed veranderd worden, wat dan van de Communicanten en van de priester op een eigenlijke wijze met de mond van het lichaam gegeten en gedronken wordt en waardoor zij dan zeggen, dat zij met Christus en met Zijn waar lichaam en bloed lichamelijk verenigd worden.
En dit geven zij dan de naam van een transsubstantiatie, of wezensverandering, waardoor het wezen van brood en wijn op een wonderlijke wijze veranderd wordt in van de Heere Jezus eigenlijk en waarachtig lichaam en bloed. En dit is nu die snode en,
goddeloze leer der papisten van het Avondmaal en van der gelovigen vereniging daarin met Christus, die niet vuiler, vleselijker, noch gruwelijker van de duivel had kunnen uitgedrukt worden tot verderf van de zielen.
Wij moeten de papisten geheel houden voor natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende en daarom moeten wij ons geenszins verwonderen, dat hun hele Godsdienst inderdaad niet anders is dan een bedenken des vleses. Zij missen alle geestelijk licht en liggen daarom gezonken in een afgrond van verschrikkelijke duisternis.
Wat was het niet een grove, vleselijke leer, die we onlangs hoorden dat zij hebben van het Sacrament van de Heilige Doop, alsof dat uiterlijk water van de Doop de zonden zou afwassen en de mensen geheel zou veranderen, vernieuwen, bekeren en heiligen!
Nu, zo is hun leer van het Sacrament van het Heilig Avondmaal hier ook, waarvan het was grondbeginsel niet anders is, dan de vleselijkheid van de natuurlijke mens, die niet begrijpt de dingen die van de Geest Gods zijn, ja, dezelve onmogelijk, in alle eeuwigheid niet begrijpen kan, omdat zij niet anders dan geestelijk kunnen onderscheiden worden, 1 Cor. 2: 14.
Wij zagen laatst, hoedanige grote, geestelijke verborgenheid het Sacrament van het Heilig Avondmaal in zich besluit, hoe het de gelovigen, door de genade van de Heilige Geest, inwendig aan hun zielen klaar afbeeldt en krachtig verzekert, dat zij waarlijk door het geloof op een geestelijke wijze verenigd zijn niet de Heere Jezus en met Zijn gekruist lichaam en vergoten bloed, tot hun rechtvaardiging en heiliging van de zonden;
en dat zij, met dit lichaam en bloed van Jezus Christus, op een inwendige en geestelijke wijze waarlijk aan hun zielen ten eeuwige leven worden gespijsd en gelaafd. Nu, dit is een grote, heilige en Goddelijke verborgenheid, die van niemand anders, dan door was geestelijke bevinding, aan zijn ziel kan gekend en enigszins recht verstaan worden.
Maar de natuurlijke mens, niet anders zijnde in zichzelf dan enkel vlees en duisternis, kan zich van dit geestelijk eten en drinken van Christus' lichaam en bloed, met de mond van het ware geloof, nu ook niet anders dan een vleselijk begrip of denkbeeld vormen; even gelijk wij dit lezen van de Joden van Kapernaüm, die geheel onherboren, natuurlijke en vleselijke mensen waren, zonder enig licht, geest en leven.
Dezen, horende de Heere Jezus spreken van Zijn vlees te eten en van Zijn bloed te drinken. En dat men zonder dat in zichzelf dood was en bleef, zonder enig waar geestelijk leven in zichzelf te hebben, verstonden deze zaak niet, omdat het een geestelijke verborgenheid was, maar begrepen die ten enen male vleselijk, naar hun natuurlijke bevatting, alsof de Zaligmaker leerde, dat men Zijn lichaam en bloed op een eigenlijke wijze, met de mond van het lichaam moest eten en drinken. En hieraan ergerden zij zich nu grotelijks en riepen uit*: hoe kan deze ons Zijn vlees te eten geven?* Joh. 6: 52 en van die tijd af gingen er velen van Jezus weg en verlieten Hem, omdat zij Zijn leer niet verstaan konden.
Nu, zo is het hier met de Papisten ook gelegen. En uit datzelfde grondbeginsel van

vleselijkheid en duisternis van het verstand komt hun snode gevoelen voort, wat wij nu kort wat nader zullen gaan weerleggen en tonen uw aandacht daarvan de uiterste ongerijmdheid aan.
Zij leren dan, zoals wij gezien hebben, dat in het Heilig Avondmaal de eigenlijke substantie van brood en wijn geheel wordt weggenomen en dat Christus eigenlijk en waar lichaam en bloed, zoals dat uit Maria geboren en aan het hout van het kruis gedood is, in haar plaats komt, zodanig nochtans, dat de uitwendige toeva3gheden en hoedanigheden van brood en wijn daar blijven, als: de grootte, de reuk, de smaak, de kleur, enz. En dus eten de Papisten in het Avondmaal, naar hun gevoelen, dan geen brood, maar het ware lichaam van Christus. En de Priester drinkt Christus eigenlijk en waar bloed, wat voorwaar een verschrikkelijke leer is.

De Onderwijzer weerlegt dezelve op een zeer eenvoudige en klare wijze, door vergelijking van het Sacrament van het Heilig Avondmaal, met dat van de Heilige Doop, zeggende op zijn vraag. *Wordt dan dit brood en wijn het wezenlijk lichaam en bloed van Christus?* Nee, het, maar gelijk het water in de doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt, noch de afwassing der zonden zelf is (waarvan het alleen een Goddelijk waarteken en verzekering is), zo wordt ook het brood in het Avondmaal niet het lichaam van Christus zelf, hoewel het naar de aard en de eigenschap der Sacramenten het lichaam van Christus Jezus genoemd wordt.
Het is gewis, geliefden, dat de Doop en het Avondmaal beide Sacramenten zijn van het Genadeverbond, van dezelfde natuur, kracht en waardigheid. En alleen slechts in wijze en hoedanigheid van elkaar onderscheiden. Al wat dus aangaande de aard en natuur der zaak in het een Sacrament plaats heeft, dat moet ook zo plaats hebben in het andere, of anders waren het twee Sacramenten van geheel versch3enden aard en natuur, wat niet zodanig is, noch zijn kan.

Nu, in het Sacrament van de Doop hebben deze twee dingen plaats.
(1) Het uiterlijk element of teken en zegel, zijnde het water, wordt daar, volgens de Onderwijzer, op generlei wijze veranderd, ook zelfs niet, naar het gevoelen der Papisten, in het bloed van Christus. Maar dat blijft zoals het is, te weten water.
(2) Het uiterlijke teken en zegel van de Doop, namelijk het water, is ook, volgens de Onderwijzer, geenszins de afwassing der zonden zelf, maar alleen een Goddelijk waarteken en verzekering daarvan, doende zo niet anders, dan Christus bloed en de afwassing der zonden, door dit de gelovigen, door de kracht van de Heilige Geest, inwendig aan hun harten te betekenen en te verzegelen, tot hun troost en tot versterking van hun geloof (gelijk wij dat met de Onderwijzer middagklaar uit Gods Woord aangetoond en bewezen hebben, toen wij onlangs het Sacrament van de Heilige Doop verhandelden).
Zie, dit is de was aard en natuur van het Sacrament van het Heilig Avondmaal, wat van geen andere aard of natuur is, dan dat van de Heilige Doop.

(1) De zichtbare elementen van brood en wijn, behorende tot het uitwendig teken en zegel, worden daarin ook geenszins veranderd in Christus was lichaam en bloed. Maar blijven onveranderd, evenals het water onveranderd blijft in de Doop. Of anders zou het Avondmaal een geheel ander en krachtiger Sacrament zijn dan de Doop, wat uit Gods Woord geenszins kan aangetoond, noch bewezen worden.

(2) Gelijk het water in de Doop slechts alleen dient, om het bloed van Christus en de

afwassing der zonden door hetzelve, de gelovigen te betekenen en te verzegelen. Zo dienen beide brood en wijn in het Avondmaal ook maar alleen, om de gelovigen te betekenen en te verzegelen Christus was lichaam en bloed. En hoe zij daarmee op een geestelijke wijze verenigd en aan hun zielen inwendig gespijsd en gelaafd worden ten eeuwigen leven. Of anders, zo zou het Sacrament van het Avondmaal al weer van een geheel andere aard en natuur zijn als dat van de Doop.
Zie, zo weerlegt dan nu de Onderwijzer der Papisten leer van de transsubstantiatie, door vergelijking van de twee Sacramenten van Doop en Avondmaal met en met elkaar. Hierbij zullen wij nu kort nog enige andere redenen voegen.

(1) Dat het brood en de wijn in het Avondmaal geenszins worden veranderd in Christus was lichaam en bloed, blijkt klaar uit de Heilige Schrift, die ons overal leert dat men met de mond van het lichaam in het Avondmaal niet anders dan brood eet en wijn uit de drinkbeker drinkt. Zo zegt Paulus, 1 Cor. 11:26, zo dikwijls als gij dit brood zult eten en deze drink beker zult drinken en vs. 28, maar de mens beproeve zichzelf en ete zo van het brood en drinke van de drinkbeker.
En zo wordt overal van het Heilig Avondmaal gesproken.

(2) Dat brood en wijn in het Avondmaal onveranderd blijven, blijkt ook klaar uit de instelling van het Avondmaal door Christus, want daar vinden wij niet het minste gewag gemaakt van enige verandering van brood en wijn in Christus' lichaam en bloed; integendeel blijkt klaar uit van de Heiland woorden, dat de wijn, na de consecratie, of het uitspreken der vijf woorden, "want dit is mijn lichaam" niet het minste veranderd, maar nog hetzelfde, te weten wijn gebleven was. Want Christus noemde die naderhand nog uitdrukkelijk de vrucht van de wijnstok, zeggende, dat Hij van dezelve voortaan niet meer drinken zou, Matth. 26:29.
Daarbij, indien brood en wijn toen in Christus Avondmaal waarlijk veranderd zijn geworden, zo moesten zij veranderd zijn geworden in Christus gebroken lichaam en vergoten bloed. Want zo sprak Hij, dit is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt. En desgelijks ook van wijn, of van de drinkbeker, enz. Maar dit kon immers in een eigenlijke zin geenszins zo zijn. Want Christus' lichaam was toen nog niet gebroken en Zijn bloed nog niet vergoten, maar dit moest toen nog geschieden.

(3) Ook blijkt de valsheid en verkeerdheid van der Papisten gevoelen klaar uit het einde of oogmerk van de instelling des Heiligen Avondmaals, wat is, opdat het zou gehouden en gebruikt worden tot Christus gedachtenis en om Zijn dood daarbij te verkondigen totdat Hij komt, zoals gezien kan worden bij Luk. 22: 19 en 1 Cor. 11:26.
Als nu brood en wijn in Christus was lichaam en bloed veranderd werden, zo Was Christus dan immers zelf lichamelijk en persoonlijk bij ons tegenwoordig en zo kon het Avondmaal dan nu immers geenszins tot Zijn gedachtenis gehouden worden, omdat men geen gedachtenis houdt van iemand die tegenwoordig, maar die afwezig is.

(4) Dat in het Avondmaal geen de minste verandering geschiedt van brood en wijn in Christus was lichaam en bloed, blijkt ook klaar hieruit, omdat de Heilige Schrift ons leert, dat Christus lichamelijk niet meer op de aarde, maar alleen in de hemel is en daar beft tot de dag van de oordeels, ziet Joh. XVI:28 en XVII: 11 en Hand. 3:21, enz.
En hierom vermaant Christus ons zo ernstig, Matth. XXIV:23, indien iemand tot ulieden zal zeggen, ziehier is de Christus. Of daar! gelooft het niet. Indien zij tot ulieden zullen zeggen, Hij is in de woestijn, gaat niet uit. Ziet Hij is in de

binnenkameren, (gelijk de Papisten nu zeggen, dat Hij is in hun ciboriën, of sacramenthuisjes) gelooft het niet.

(5) Eindelijk zouden wij hier ook nog verder in het brede kunnen gaan aantonen, hoe deze verfoeilijke leer van der Papisten transsubstantiatie geheel strijdig is met de voornaamste artikelen van de oude, algemene, Apostolische geloofsbelijdenis, als ook met de natuurlijke rede, die God in aller mensen zielen heeft ingeschapen en naar die zij ook eenmaal van Hem zullen geoordeeld worden. Ja, hoe ten enenmale dezelve ook strijdig is met de natuurlijke zintuigen van 's mensen lichaam.
En eindelijk, hoe deze leer de aller gruwelijkste en allerverschrikkelijkste ongerijmdheden met zich sleept, die er immer kunnen bedacht worden en daar zelfs Joden, heidenen en Turken een afgrijzen van hebben.
Maar wij kunnen niet zien, dat wij, door deze vuile mesthoop verder om te wroeten, veel goede stichting onszelf of andere kunnen aanbrengen en daarom willen wij ons met het reeds gezegde tevreden houden, omdat ons daaruit de valsheid en verkeerdheid van der Papisten leer klaar genoeg is gebleken. En zo keren wij ons hier dan weer tot de Onderwijzer, die de ware leer van het Avondmaal nu, Vraag 79, nog nader beschermt tegen der Papisten voorname tegenwerping.

De Onderwijzer, hebbende de ware leer van het Heilig Avondmaal nader tegen der Papisten snode dwaalleer bevestigd, lost hier nu verder hun grote en voorname tegenwerping op, waarmee zij hun leer zoeken uit Gods Woord te bevestigen. Het zijn de woorden der instelling van het Heilig Avondmaal, waarop zij zich geheel gronden, zoals de Onderwijzer ons dat nu vervolgens voorstelt, vragende: *waarom noemt dan Christus dat brood Zijn lichaam en de drinkbeker Zijn bloed, of het Nieuwe Testament in Zijn bloed en Paulus: de gemeenschap van het lichaam en bloeds van Christus*?
Wij weten, dat de Zaligmaker, zijn Heilig Nacht of Avondmaal instellende, op een oneigenlijke en sacramentele wijze van de uitwendige tekenen en zegelen sprak, zeggende van het brood: want dit is Mijn lichaam en van de wijn of drinkbeker: *dit is Mijn bloed, het bloed van het Nieuwe Testament, dat voor velen vergoten wordt,* zoals wij zien kunnen, Matth. X16:26, 28.
En Paulus noemt het brood en de wijn: de gemeenschap van het lichaam en van het bloed Christus, 1 Cor. 10: 16.
Dit nu verstaan de Papisten, omdat zij niet hebben de Geest van de onderscheids, op een eigenlijke en vleselijke wijze, naar de letter en bouwen zo hun dwaling geheel op dit fundament, op dezelfde wijze als wij zagen, dat zij ook doen in het Sacrament van de Doop. Eerst, wat die plaats van de Apostel Paulus aangaat, daar Hij het brood en de wijn, of de drinkbeker in het Avondmaal aan ons voorstelt, als de gemeenschap van het lichaam en van het bloed Christus, die kan niet het minste dienen tot bewijs van der Papisten verkeerde gevoelen. Want Paulus spreekt daar geenszins van een lichamelijke gemeenschap der gelovigen aan Christus' lichaam en bloed, zoals de Papisten leren dat in het Avondmaal plaats heeft, maar van een inwendige en geestelijke gemeenschap, die de gelovigen aan Christus' lichaam en bloed hebben door het geloof en die hun in het Avondmaal door het brood en de wijn betekend en verzegeld wordt.
Want dat blijkt klaar, omdat Hij deze gemeenschap der gelovigen aan Christus' lichaam en bloed stelt tegenover de gemeenschap der duivelen, die men kreeg door het eten van afgoden offer. In dat offer nu at men de duivel zelf niet en nochtans kreeg men door dat eten, op een verborgen wijze met de duivel gemeenschap. Zo eet en drinkt men ook in het brood en de wijn Christus' lichaam en bloed zelf niet, nochtans

verkrijgt men door dat eten en drinken van het Avondmaal, als het in een waar geloof geschiedt, inwendig gemeenschap aan Christus' lichaam en bloed en zodanige inwendige en geestelijke gemeenschap bedoelt Paulus hier.
Wat nu aangaat de woorden van Christus in de instelling van het Heilig Avondmaal, dat het brood is Zijn lichaam en de wijn, of de drinkbeker Zijn bloed; er is niets zo klaar, noch zo zeker, dan dat die woorden oneigenlijk te verstaan zijn op een sacramentele wijze. En dat Christus daarmee niet anders heeft willen uitdrukken of te kennen geven, dan dat het brood en de wijn in het Heilig Avondmaal Zijn lichaam en bloed de gelovigen afbeelden en vertonen. En hun de inwendige gemeenschap aan dit krachtig verzekeren. Dat dit zo is, zouden wij wijd en breed uw aandacht kunnen bevestigen.
Maar wij willen ons nu tevreden houden met alleen in te zien de verklaring van onze Onderwijzer, Hij zegt: *Christus spreekt zo niet zonder grote oorzaak; namelijk niet alleen om ons daarmee te leren, dat, als bloed en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, zo ook Zijn gekruisigd lichaam en Zijn vergoten bloed de ware, spijs en drank zijn, waardoor onze zielen ten eeuwige leven gevoed worden. Maar veeleer om ons door deze dierbare tekenen en panden te verzekeren, dat wij zo waarlijk Zijns waren lichaams en bloeds door de werking van de Heilige Geest deelachtig worden, als wij deze heilige waartekenen met de lichamelijke mond tot Zijn gedachtenis ontvangen, opdat al Zijn lijden en gehoorzaamheid zo zeker onze eigen is, als hadden wijzelven in onze eigen personen alles geleden en Gode voor onze zonden genoeg gedaan.*

Zoals de Onderwijzer ons hier van de Heiland woorden verklaart, zo zijn dezelve geheel te verstaan. Hij wil door de zichtbare tekenen van brood en wijn in het Heilig Avondmaal en door het eten en drinken van dezelve, zijn gelovigen op de klaarste wijze afbeelden en op de krachtigste wijze aan hun harten verzekeren hun inwendige gemeenschap aan Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed, tot hun rechtvaardiging, heiliging en verlossing van de zonden en eeuwige zaligheid. En dat zij door dit Zijn gebroken lichaam en vergoten bloed, als door een geestelijke spijs en drank, inwendig aan hun zielen ten eeuwige leven gespijsd en gelaafd worden. En om hun van deze grote genade en zaligheid nu dies te krachtiger te verzekeren, zo noemt de Heiland het brood Zijn lichaam zelf en de wijn of drinkbeker Zijn bloed zelf, teneinde de gelovigen deze twee niet mochten vaneenscheiden, maar door het geloof, tegelijk met het brood ook Christus' lichaam en met de wijn ook Christus bloed zelf mochten aannemen en ontvangen en zij zo door het Sacrament van het Avondmaal temeer mochten in hun geloof bevestigd en versterkt worden. En daarin ware en wezenlijke vereniging door de Geest met Christus mochten oefenen.

Ziedaar! om deze en geen andere reden noemt Christus het brood Zijn lichaam en de wijn Zijn bloed. Maar geenszins om te betekenen, dat het brood in Zijn lichaam en de wijn in Zijn bloed moeten veranderd worden.
Nee, zodanige leer is en blijft voor eeuwig ten hoogste vals en leugenachtig. En dient om alle geest, leven en zaligheid geheel omver te werpen en de mensen voor altijd vleselijk onder de zonde te doen verkocht blijven.
Hiermee oordelen wij deze gruwelijke en heilloze leer der Papisten nu genoeg uit Gods Woord weerlegd te hebben en willen het nu verder aan de ontfermenden God overlaten, zijn waarheid op zijn tijd en wijze aan al de Zijnen, door Zijn Woord en Geest te openbaren en hun in de waarheid te heiligen en vrij te maken van de zonden.

B. Er blijft over, dat wij hier nu met een woord ook nog iets zeggen van het verkeerd

gevoelen, dat onze broeders, de Lutheranen, hebben van het Heilig Avondmaal.
De Lutheranen, geliefden, hebben volstrekt geen klaar, noch eenvoudig begrip van de aard en natuur der Heilige Sacramenten en waartoe dezelve eigenlijk van de Heere Jezus zijn verordineerd. Zij menen, dat er iets meer in dezelve is, dan een blote betekenende en verzegelende kracht, door de genade van de Heilige Geest.
Wij hebben tevoren gezien, hoe verkeerd zij uit die grond gevoelen van het Sacrament van de Doop. En niet minder verkeerd gevoelen zij hier nu ook van het Sacrament van het Avondmaal, waarvan zij zo leren, dat Christus lichamelijk tegenwoordig is in, met en onder het brood en de wijn, in het Heilig Avondmaal. Maar geheel onzichtbaar en ontastbaar; wat zij dan de naam geven van consubstantiatie, dat is, een tezamen bestaanlijkheid van Christus' lichaam en bloed, op een eigenlijke wijze, met het brood en de wijn in het Avondmaal.
De grond, waarop deze hun leer geheel rust, is hun verkeerd gevoelen, dat zij hebben van de overaltegenwoordigheid van Christus' lichaam, na Zijn hemelvaart. Want als Christus' lichaam, na Zijn hemelvaart overal tegenwoordig is, zowel als Zijn Godheid, zo spreekt het vanzelf, dat Christus dan ook mede lichamelijk tegenwoordig is in het Nacht of Avondmaal. Doch, omdat wij deze leer van de lichamelijke overaltegenwoordigheid van Christus na Zijn hemelvaart klaar en krachtig met de Onderwijzer, zondag XVIII, (die over des Heilands hemelvaart handelt) Hebben weerlegd en aangetoond uit de Heilige Schrift, dat zodanige leer ten hoogste ongerijmd is en dat Christus nu met Zijn lichaam alleen In de hemel is en daar tot de dag van de oordeels zal blijven, zo is daarmee dan nu de hele grond van der Lutheranen consubstantiatie omver geworpen en zo vervalt hun verkeerd gevoelen van het Heilig Avondmaal dan nu ook vanzelf, zonder dat wij daartoe verder een enig woord behoeven te spreken.

Hiermee hebben wij de ware leer van het Heilig Avondmaal, zoals wij dezelve met de Onderwijzer in de vorige Zondag verklaard hebben, dan nu tegen haar bestrijders nader vast gemaakt en bevestigd en wensen nu tot een besluit nog kortelijk een woord van onderwijzing en vermaning tot onze toehoorders te spreken.
Het zou een zeer groot geluk voor ons zijn geliefden, als de ware leer van het Heilig Avondmaal, zoals dezelve zuiver, volgens Gods Woord in onze kerk geleerd wordt, ook zo recht geestelijk van ons allen mocht gekend en verstaan worden. Want immers, wat mag het ons baten dat de leer der waarheid, die naar de Godzaligheid is, geheel volkomen en zuiver onder ons geleerd wordt, zo wij die nochtans niet recht verstaan. Maar die door ons duister, vleselijk en onherboren verstand geheel verkeerd begrijpen. Nu, ik weet, hoe jammerlijk en beklaaglijk het hieromtrent onder ons gesteld is. En hoe verschrikkelijk onkundig en onwetend hier de mensen zijn in de ware leer van het Heilig Avondmaal en hoe zij weigeren zich daarin te laten onderwijzen.

O, mijn lieve toehoorders, mocht gij naar ons willen horen, zoals gij, volgens Gods bevel, immers allen samen gehouden zijt te moeten doen! Ik wilde u, door Gods genade, trachten te brengen tot een recht gezicht en erkentenis van uw en der meesten diepe onwetendheid en snood misbruik van het Heilig Avondmaal des Heeren. Opdat gij daarover recht vernederd en verslagen mocht worden en zoeken licht en genade bij de Heere tot uw genezing. En dat gij u daartoe dan ook ernstig mocht wenden tot alle middelen van bekering en onderwijzing, die de Heere u nog zo genadig aanbiedt en verleent.
Twee dingen heeft de Heere God mij hier bekend gemaakt, tot dat einde, opdat ik dezelve ook weer openlijk zou bekend maken aan andere en zetten zo dit licht op de

kandelaar.

(1) Dat ver de meesten onder ons die ten Avondmaal gaan, dat doen op een geheel blinde en verkeerde wijze, zonder iets van de leer van het Avondmaal
recht te weten of te verstaan. Vraagt eens aan de grote hoop der ledematen, hier en op andere plaatsen, hoe Christus' lichaam en bloed in het Avondmaal van hun op een geestelijke wijze, met de mond van het ware geloof wordt gegeten en gedronken. En hoe het uitwendig Avondmaal zijn kracht inwendig aan hun uitoefent en hun harten vertroost en versterkt. Ziet dan nu eens, wat de mensen hiervan zullen weten. Gewis, volstrekt niets. En nochtans, hierop komt het alles aan. Die hier dan nog geheel onkundig van is en hiervan geen geestelijk en bevindelijk verstand heeft.
O, die mens misbruikt van de Heere Avondmaal en maakt zichzelf ten hoogste schuldig aan het lichaam en bloed des Heeren. Ach, dat het de Heilige Geest nog eens op sommiger harten mocht drukken tot hun inwendige verslagenheid en veroot-moediging.

(2) Ten andere, zo heeft de Heere ons ook doen zien dat, zoals ver de meesten onder ons het Heilig Avondmaal gebruiken, dat in de grond en wortel der zaak niet veel verschilt van het Avondmaal houden der Papisten, hoewel zij anders ook zuiver mogen zijn in de belijdenis van de ware leer van het Avondmaal. Want, opdat wij dit eens met een woord kort aantonen. En ach, vrienden! mocht het van u allen recht in acht genomen worden!
(a) De Papisten gebruiken hun Avondmaal geheel vleselijk. Zij eten en drinken slechts alleen uiterlijk, met de mond van het lichaam. Maar van het inwendig eten en drinken van Christus' lichaam en bloed met de monde van het ware geloof, weten zij niets. Maar zo doen ook de meesten onder ons. Zij eten maar alleen uiterlijk met de mond van het lichaam, het brood en de wijn. Maar van het geestelijk eten en drinken van Christus' lichaam en bloed hebben zij zo weinig ware kennis als de Papisten.
(b) De Papisten gebruiken het Avondmaal, als een goed werk, waardoor zij menen zalig te zullen worden. Maar o, hoe doen de meeste Gereformeerden onder ons niet eveneens. Die op hun uitwendige belijdenis en Avondmaal gaan een groot deel van hun vertrouwen stellen en die menen, dat zij daarom goede en vrome mensen zijn, die wel zalig zullen worden.
Gewis, dit ligt zo grover, of meer heimelijk in van de mensen harten. En de meesten menen, als zij ten Avondmaal geweest zijn, dat zij dan een goed werk verricht hebben, waarom zij hopen, dat God hun zal genadig zijn, hoewel onze gereformeerde leer, waarvan zij meer of min wat letterlijke kennis hebben, niet toelaat dat openlijk zo te belijden.
(c) Eindelijk, de Papisten worden door het gebruiken van hun Avondmaal niet heiliger, noch Godzaliger. Maar blijven steeds dezelfde vleselijke en onheilige mensen en gaan in hun zonden voort.
Maar o, wie ziet niet, die enig licht van de Heere ontvangen heeft, dat het ook zo is met de meesten van onze gereformeerde mondbelijders! Hoe dikwijls zij van de Heere Avondmaal gebruiken, zij worden immers geen haar beter, noch heiliger. Maar zij blijven al dezelfde zondige en onbekeerde mensen. Ja, zij worden in hun zonden hoe langer hoe meer verstokt en verhard. En dit kan niet anders zijn, omdat zij Het Avondmaal des Heeren alleen op een uitwendige wijze en als een uitwendige plicht gebruiken, zonder een waar geloof en zonder zich tot God te bekeren met hun hele harte.

O, mijn toehoorders, mocht dit, door van de Heere ontfermende genade, nog eens kunnen dienen tot uwer ontdekking en overtuiging! Mocht gij er nog eens door overreed worden van uw beklaaglijke en rampzalige staat, buiten God en Christus.
O, mocht de Heere uw ogen nog eens openen en u doen zien, hoe gij nog geheel in de zonden leeft! Hoe gij nog ontbloot zijt van het geloof en dus nog ligt onder de toorn van God. Hoe uw Avondmaalgaan u niet het minste zal helpen, zo weinig als uw uiterlijke belijdenis van de gereformeerde leer. Maar integendeel, hoe het een en ander u zal dienen tot verzwaring van uw oordeel, zo gij voortgaat nog langer onbekeerd in uw zonden te blijven leven.
Mocht gij over uw zonden en ellenden nog eens innerlijk verootmoedigd en verslagen worden voor de Heere. En mocht gij hier geen de minste hulp, noch troost meer kunnen vinden in uzelf, noch in enig ding. Maar mocht gij de Heere Jezus als uw Borg en Middelaar hier geheel nodig krijgen, opdat Hij u met God verzoene en van de zonden verlosse. En mocht gij niet eerder kunnen rusten, voordat gij u waarlijk, door het geloof, met Hem verenigd voedt en zo bekwaam en gerechtigd mocht zijn tot het Heilig Avondmaal
De Heere verlene het u, door de genade van Zijn Heilige Geest, naar Zijn welbehagen! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 30. VRAAG 80, 81 en 82.

Tekst: 1 COR. 10: 18, 19, 20, 21.
80 Vraag. Wat onderscheid is er tussen dat Nachtmaal van de Heere en de Paapse Misse?
Antwoord. *Dat Nachtmaal van de Heere betuigt ons, dat wij volkomen vergeving aller zonden hebben, door de enige offerande van Jezus Christus, die Hij zelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft. En dat wij door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd, die naar Zijn menselijke natuur niet op der aarde, maar in de hemel is, ter rechterhand Gods, Van Zijn Vader en wil daarvan ons aangebeden zijn. Maar de Misse leert, dat de levende en de doden niet door dat lijden Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor dezelven, van de Mispriester geofferd worde en dat Christus lichamelijk onder de gestalte van brood en van de wijn is en daarom ook daarin moet aangebeden worden. En zo is de Misse in de grond anders niet, dan een verloochening van de enige offerande en lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij.*

81 Vraag. Voor wie is Het Avondmaal des Heeren ingesteld?
Antwoord. *Voor degenen, die zichzelf vanwege hun zonden mishagen en nochtans vertrouwen, dat dezelven hun om Christus wil vergeven zijn en dat ook de overblijvende zwakheid met Zijn lijden en sterven bedekt zij; begerende ook, hoe langer hoe meer hun geloof te sterken en hun leven te beteren. Maar de hypocrieten en die zich niet met waren hart tot God bekeren, die eten en drinken zichzelf het oordeel.*

82 Vraag. Zal men ook diegenen tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun bekentenis en leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen?
Antwoord. *Nee, want zo wordt dat verbond Gods ontheiligd en Zijn toorn over de hele Gemeente verwekt. Daarom is de Christelijke Kerk schuldig, naar de ordening van Christus. En van Zijn Apostelen, zulken, totdat zij betering hans levens bewijzen, door de sleutelen des hemelrijks uit te sluiten.*

De dwalingen in de Godsdienst zijn eveneens, geliefden, als de golven in de zee. De een golf verwekt de andere en zet de andere voort. Zo verwekt ook de een dwaling de andere en de dwalingen zetten en drijven elkaar met kracht voort. Wanneer iemand eens van de rechten weg der waarheid is afgedwaald, dan blijft hij niet bij zijn eerste dwaling. Maar hebbende beginnen te dwalen, zo dwaalt hij hoe langer hoe verder voort en valt noodzakelijk van de een dwaling in de andere, totdat hij eindelijk alle waarheid geheel verliest en geheel van de leugen en de dwaling overheerst wordt.
Wij kunnen het hier klaar zien in de Papisten en in hun dwalingen aangaande de leer van het Heilig Avondmaal. Zijnde eerst gevallen in die verschrikkelijke en gruwelijke dwaling, dat brood en wijn in het Avondmaal, wezenlijk veranderen in Christus was lichaam en bloed, zoals wij in de vorige Zondag gezien hebben. Zo is daaruit nu een andere, niet minder snode en gruwelijke dwaling voortgekomen, te weten, van hun zogenoemde misoffer. Die dwaling nu al weer een menigte van andere vuile dwalingen met zich voert, waardoor alle waarheden van Gods Heilig Woord geheel worden omver geworpen. Wij zullen deze dingen tegenwoordig wat nader moeten inzien en overwegen.
Och, dat de Heere ons met Zijn Goddelijk licht voorga, om ons in Zijn waarheid in te

leiden!
Twee zaken verhandelt de Onderwijzer in deze Zondag,

(1) leert hij ons wat er is van der Papisten misoffer, Vraag 80,

(2) en dan handelt hij over de nodige gesteldheid van alle rechte Avondmaalgangers, voor wie de Heere Jezus dit Zijn Heilig Sacrament heeft ingesteld. En die diegenen zijn, die daarvan als onwaardigen moeten afgehouden worden, Vraag 81 en 82.
Deze laatste raakt ons, bijzonder geliefden, en daarom zullen wij ons daar ook voornamelijk mede ophouden en handelen het stuk van de Paapse mis slechts kort af.

A. Om het die te doen, zo zullen wij uw aandacht,
(1) Van de Paapse mis enige opening doen. Opdat gij moogt verstaan, wat dezelve eigenlijk is. En
(2) Dan zullen wij die met de Onderwijzer kort gaan weerleggen en u haar valsheid en ongerijmdheid aantonen.

Weet geliefden, dat de Papisten hun Avondmaal de naam van mis geven, of van missa in het latijn. Die namen zij ontleend hebben van een kwade en verkeerde gewoonte, die oudtijds plaats had bij de eerste Christenen, volgens welke, als van de Heere Avondmaal onder hun gehouden werd, al degenen, die geen ledematen waren, na de Predicatie uit de kerk werden weggezonden, met dit bevel, wat een der diakenen openlijk uitriep: ite missa est. Zoveel zeggende als: gaat hijlieden henen, de weg-zending is er, of, gij wordt weggezonden.
De eerste Christenen hadden geen recht noch macht om zo danig te handelen, want Gods Woord leert ons niet, dat degenen, die geen ledematen van de Gemeente zijn, uit de kerk moeten weggezonden worden als het Heilig Avondmaal gehouden wordt; integendeel, zo is het beter en betamelijker, dat zij alsdan in de kerk blijven en dat zij van de Heere Avondmaal zien en horen bedienen. Of het de Heere nog mocht believen, dit aan hun te zegenen. Waarom wij wensen en ook openlijk vermanen aan allen, die nog geen ledematen onder ons zijn, dat zij ten tijde als, Het Avondmaal des Heeren hier gehouden wordt, toch niet uit de kerk willen blijven, of daar met de bediening van het Sacrament uitgaan, zoals zij tot nog toe gedaan hebben. Maar dat zij blijven tot dat de hele Godsdienst geëindigd is.
Wel! Dan zouden zij immers ook moeten weggaan, als het Sacrament van de Doop bediend wordt. Want het een Verbondsteken en zegel is niet meerder dan het andere? En wat is een zodanig weggaan toch anders dan een openbare verachting der Heilige Sacramenten en van de Godsdienst, die God immers niet zal nalaten op zijn tijd te straffen. Maar dit in het voorbijgaan.
Ondertussen is het hier vandaan gekomen, dat de Papisten hun Avondmaal de naam van mis, of van missa hebben gegeven. Die benaming zo niet de minste grond in Gods Woord heeft, zo weinig, als de zaak zelf tot die wij nu overgaan.

Om uw aandacht open te leggen, wat er eigenlijk van de Paapse mis is, zo willen wij u hun eigen woorden voorhouden, met die zij deze hun leer hebben omschreven en voorgesteld in het Concilie van Trente, die zo luiden: *de mis is een uiterlijke was en eigenlijk genoemde offerande der verzoening, in die het was lichaam en bloed van. Christus, onder de gedaanten van brood en wijn, door de priester voor de zonden van levende en doden wordt opgeofferd.*
Ziedaar! Dit is hun eigen beschrijving en voorstelling van hun leer.

Zij stellen, dat het brood en de wijn in het Avondmaal verandert in het ware lichaam en bloed van Christus, zoals wij laatst gezien hebben, nu vervolgens door de handen van de Priester, of mispaap aan God moet worden opgeofferd tot verzoening der zonden, beide van levende en doden. En dat zodanige offerande nu van de Christenen met godsdienstige eer moet worden aangebeden.
Uw aandacht, die enige kennis en verstand van zaken heeft, zult licht kunnen begrijpen, dat deze leer van de Paapse mis geheel rust op de grond van de transsubstantiatie, want zij stellen, dat zij in de mis offeren Christus was lichaam en bloed, dat door de transsubstantiatie uit brood en wijn geworden is.
Nu, omdat wij in de vorige Zondag die vuile onGoddelijke leer der transsubstantiatie klaar en krachtig uit Gods Woord hebben weerlegd en zo deze grond geheel hebben omver geworpen, zo vervalt hiermee het paapse misoffer dan nu vanzelf. En wij zouden het daarbij dan nu kunnen laten berusten, zonder er iets tot verdere weerlegging bij te doen. Maar omdat de Onderwijzer hier ook nog de mis afzonderlijk gaat weerleggen, zo zullen wij hem daarin dan nu kort navolgen.

En eerst zullen wij hier iets tot weerlegging laten voorafgaan, buiten de Onderwijzer. De Papisten beschrijven ons dan, zoals wij gehoord hebben, hun mis, als zijnde een eigenlijk genoemde en ware zoenofferande, zoals de zoenofferanden waren onder het Oude Testament, waarin Christus waar lichaam en bloed, onder de gedaante van brood en wijn, door de hand van de priesters aan God worden opgeofferd tot verzoening der zonden, van levende en van doden en om andere genaden en weldaden van God te ontvangen.
Nu, indien de mis der Papisten waarlijk een eigenlijk genade zoenofferande zal kunnen zijn, zo moeten er dan ook noodzakelijk al die dingen in gevonden worden, die tot een ware en eigenlijke genoemde zoenofferande behoren en die zes in getal zijn.

(1) Daar moeten wettige en eigenlijke priesters zijn, die offeren.
(2) Daar moet een eigenlijk altaar zijn, waarop geofferd wordt.
(3) Daar moet een zichtbare en tastbare zaak zijn, die geofferd wordt.
(4) Die zichtbare zaak moet in de offerande ook uiterlijk op de altaar worden verteerd of vernietigd.
(5) Daar moet waarlijk bloed gestort worden in een zoenofferande.
(6) En eindelijk, daar moet in zodanige offeranden Gode enige gave worden gegeven of toegebracht, waar van de mens zich niet het minste mag toe-eigenen.
Zie, deze zaken moeten noodzakelijk in alle was en eigenlijke zoenofferanden plaats hebben. En de Papisten zullen ons geen een zoenofferande in de Bijbel kunnen tonen, waarin dezelve niet allen gevonden worden. Is hun mis dan ook een eigenlijk genoemde offerande, zoals zij voorgeven, zo moeten er al deze zes zaken dan nu ook in gevonden worden. Maar nu zullen wij hun tonen, dat er niet een enige van deze zes zaken in hun mis gevonden wordt; bijgevolg zal dit verdichtsel hiermee dan nu ook vanzelf omver vallen.

(1) In hun misoffer is geen eigenlijk en wettige priester, die offert. Want hoewel zij hun papen zodanig noemen, zo zijn zij toch geenszins wettige, of eigenlijke priesters, omdat zij niet door een Goddelijke ordonnantie tot zodanig ambt worden geroepen en aangesteld. Want nu, onder het Nieuwe Testament, heeft God alle lichamelijke priesters afgeschaft en verboden, dat wij die niet meer hebben mogen, omdat het oude priesterdom alleen slechts een schaduwachtige bediening was, ziende op Christus en

Zijn gelovigen. Waarom wij in het Nieuwe Testament dan nu van geen ander, dan van een inwendig en geestelijk priesterdom lezen, zoals wij in het brede zouden kunnen aantonen.

(2) Ook is, in der Papisten misoffer, geen was en eigenlijk altaar, waarop geofferd wordt. Want het altaar, waarop de papisten offeren, is zo onwettig, als de priester die offert. omdat nu onder het Nieuwe Testament met het priesterdom ook alle lichamelijke altaren zijn afgeschaft en van God verboden, gelijk Paulus duidelijk leert, Hebr. 13:10, waar hij zegt: dat alle ware gelovigen nu een altaar hebben dat geestelijk is, zijnde Christus Jezus, van wie geen macht hebben te eten die de tabernakel dienen.

(3) In de paapse mis is ook geen zichtbare en tastbare offerande, maar een offerande die onzichtbaar en ontastbaar is. Want zij zeggen zelf, dat zij Christus' lichaam en bloed offeren onder de gedaanten van brood en wijn; bijgevolg zijn Christus' lichaam en bloed dan onder die gedaanten van brood en wijn verborgen en daarvan geheel overdekt, zodat zij noch gezien, noch aangeraakt kunnen worden.

(4) In de paapse mis geschiedt ook geen vernietiging van de offerande, op het altaar. Want zij zeggen zelf, dat maar alleen de uiterlijke gedaante van brood en wijn worden vernietigd. Maar dat Christus' lichaam en bloed, die eigenlijk de was en wezenlijke offeranden zijn, onveranderd in dezelfde staat blijven en gedurig weer opnieuw geofferd worden.

(5) Ook geschiedt hier, in de paapse mis, niet de minste bloedstorting, want zij noemen die zelf een onbloedig offer. Maar hoe kan dit dan een eigenlijk genoemde zoenofferande zijn, tot vergeving der zonden, daar Paulus immers zo duidelijk leert, dat zonder bloedstorting geen vergeving der zonden geschiedt, Hebr. 9 : 22?

(6) Eindelijk in de paapse mis wordt ook niets aan de Heere gegeven noch toegebracht. Want hetgeen de priester offert, dat eet hij zelf geheel op en daarvan blijft niets voor de Heere.

Ziedaar! van zes wezenlijke zaken, die volgens de Heilige Schrift tot een zoenofferande behoren, wordt er niet een enige in de paapse misse gevonden; bijgevolg besluiten wij hieruit dan nu ook b3ijk, dat de mis geenszins een was en eigenlijk genoemde zoenofferande is. Maar alleen een snood verdichtsel der papisten, wat niet de minste grond heeft in Gods Woord, waarop nochtans alle onze leerstukken geheel moeten gegrond zijn.
Daarenboven gaat de Onderwijzer deze paapse mis nu ook nog verder weerleggen hiermede, dat hij aantoont, hoe geheel en al dezelve strijdt met de ware leer van het Heilig Avondmaal, volgens de Heilige Schrift.

Want zo vraagt hij: *wat onderscheid is er tussen Het Avondmaal des Heeren en de Paapse mis?*
En antwoordt: *Het Avondmaal des Heeren betuigt ons, dat wij volkomen vergeving van alle onze zonden hebben door de enige offerande van Jezus. Christus, die Hijzelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft en dat wij door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd, die nu naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde maar in de hemel is; ter rechterhand Gods Van Zijn Vader en daarvan ons wil aangebeden zijn. Maar de Mis leert, dat de levende en de doden niet door het lijden van Christus*

vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hun van de Mispriesters geofferd worde en dat Christus lichamelijk onder de gestalte van brood en wijn is en daarom ook daarin moet aangebeden worden. En zo is de Mis in de grond anders niet dan een verloochening der enige offerande en van het lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij.
In dit antwoord van de Onderwijzer komen ons
(1) Voor, drie onderscheiden redenen, waarmee de openbare tegenstrijdigheid, die er is tussen Het Avondmaal des Heeren en tussen de paapse misse, klaar aangetoond wordt. En dan
(2) Het besluit, wat de Onderwijzer daaruit opmaakt van de valsheid en gruwelijkheid van dit paapse leerstuk.

Wat het eerste aangaat, de
(1) reden van tegenstrijdigheid tussen Het Avondmaal des Heeren en de paapse misse bestaat volgens de Onderwijzer hierin, dat Het Avondmaal des Heeren, volgens Gods Woord, ons leert, dat de gelovigen een volkomen vergeving hebben van al hun zonden, door de enige offerande van Jezus Christus, die Hijzelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft en dat wij door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd, die nu naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde maar in de hemel is, ter rechterhand Gods Van Zijn Vader en daarvan ons wil aangebeden zijn. Maar de Mis leert, dat de levende en de doden niet door het lijden van Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hun van de Mispriesters geofferd worde en dat Christus lichamelijk onder de gestalte van het brood en wijn is en daarom ook daarin moet aangebeden worden. En zo is de Mis in de grond anders niet dan een verloochening der enige offerande en van het lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij.
Dat dit waarlijk zo is, hebben wij tevoren klaar en krachtig aangetoond, Zondag 23, toen wij de leer van de rechtvaardigmaking van de uitverkoren en gelovigen zondaars, uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus, verhandelden.

Nu zullen wij deze waarheid alleen slechts met enige weinige plaatsen uit Gods Woord bevestigen. Als Ef. 1: 7, daar Paulus van Christus getuigt, dat de gelovigen in Hem hebben de verlossing door Zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden. En 1 Joh. 1: 7, het bloed Jezus Christus, van Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonden. En bijzonder leert Paulus ons deze waarheid klaar en krachtig, Hebr. 9 en hfd. X, daar hij opzettelijk aantoont, hoe de Heere Jezus eenmaal voor al de zonden van Zijn gelovigen gestorven en geofferd is en hun in eeuwigheid met die een offerande geheel volmaakt heeft. Die twee Kapittels een iegelijk uwer, na de Godsdienst, bij zichzelf hierover nalezen moet.

Nu, deze waarheid wordt ons in het Heilig Nacht of Avondmaal klaar geleerd. Want beide, het brood en de wijn, betekenen en verzegelen de gelovigen hun ware, inwendige gemeenschap aan de Heere Jezus en dat Zijn lichaam aan het hout van het kruis voor hun gebroken en Zijn bloed voor hun vergoten is, tot volkomen vergeving van al hun zonden, zoals tevoren door ons getoond is, toen wij de leer van het Heilig Avondmaal verhandelden.
Hoort nu eens, wat ons hiertegen de Paapse misse leert, die leert ons, volgens de Onderwijzer, dat de levende en de doden, niet door het lijden van Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hun van de Mispriesters geofferd worde en dat Christus lichamelijk onder de gestalte van brood en wijn is en daarom ook daarin moet aangebeden worden. En zo is de Mis in de grond anders niet

dan een verloochening der enige offerande en van het lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij. Die leer dan nu immers lijnrecht tegen de leer van het Heilig Avondmaal, die op Gods Woord gegrond is, aanloopt.

(2) Hierop laat de Onderwijzer een tweede reden van openbare tegenstrijdigheid tussen Het Avondmaal des Heeren en de paapse mis volgen, die hierin bestaat: *het Avondmaal leert ons dat de gelovigen, door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd en zo dan inwendig met Hem en met Zijn was lichaam en bloed gemeenschap krijgen,* zoals wij dat, toen wij de leer van het Heilig Avondmaal verhandelden, uw aandacht uit Gods Woord, nader openlegden, u vertonende, hoe de gelovigen door het geestelijk eten en drinken van Christus was lichaam en bloed, met de mond eens oprechten geloofs, hoe langer hoe meer inwendig met de Heere Jezus en met Zijn heilig lichaam en bloed worden verenigd, zodat zij vlees worden van Zijn vlees en been van Zijn benen; wat wij toen alles uit de Heilige Schrift uw aandacht openlegden en daarom hier nu niet weer kunnen herhalen.
Nu, hiertegen leert de Paapse mis weer op een geheel verkeerde wijze, volgens de Onderwijzer, dat Christus lichamelijk onder de gestalte van het brood en de wijn zij en dat hij daar lichamelijk van de gelovigen wordt gegeten. En dat zij zo door dat eten, op een eigenlijke en lichamelijke wijze met Hem verenigd worden; wat immers, tegen hetgeen Het Avondmaal des Heeren leert, uit de Heilige Schrift, ten enenmale strijdig is.

(3) Hierop volgt bij de Onderwijzer nu nog een derde en laatste tegenstrijdigheid, die hierin bestaat: *het Avondmaal leert ons uit Gods Woord, dat Christus nu naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde, maar in de hemel is.*
Deze waarheid hebben wij tevoren breedvoerig bewezen en verhandeld, toen wij u van de Heiland hemelvaart en Zijn zitten aan Gods rechterhand, zondag 18 en 19 verklaarden. En dat ons deze waarheid ook in Het Avondmaal des Heeren zo geleerd wordt, is klaar genoeg gebleken, toen wij u die leer zelf zo open legden. Hiertegen nu leert ons weer de paapse mis geheel het tegengestelde, namelijk dat Christus lichamelijk onder de gestalte van het brood en de wijn zij. En daarom ook daarin moet aangebeden worden.

Uit dit alles blijkt dan nu klaar, dat de paapse mis een geheel andere leer leert dan Het Avondmaal des Heeren, uit en volgens Gods Woord.
Waaruit de Onderwijzer dan nu dit besluit opmaakt, dat de paapse mis zo in de grond anders niet is dan een verloochening der enige offerande en lijden vanJezus Christus.
Zeker is dit zo, want, door te stellen dat er nog dagelijks in de mis moet geofferd worden voor de zonden van levende en doden, ontheiligt en verloochent men openlijk van de Heere Jezus enige zoenofferande, aan het kruis geschied, evenals die niet algenoegzaam en bekwaam was om de zonden weg te nemen.
Daarbij is de paapse mis, volgens de Onderwijzer, ook in de grond niet anders dan een vervloekte afgoderij, omdat men daar brood en wijn als God aanbidt en daarop zijn vertrouwen stelt, zoals wij breder zouden kunnen aantonen indien het nodig was.
Hiermee is de leer van de paapse mis dan nu reeds overvloedig weerlegd. En zo stappen wij er dan nu van af en gaan over om verder van een zaak te gaan handelen, die ons allen in het bijzonder meer raakt en welker rechte kennis ons nuttiger en noodzakelijker is.

B. De Onderwijzer, hebbende nu de leer van het Heilig Avondmaal ons verklaard en tegen der Papisten snode dwalingen nader bevestigd, gaat nu verder handelen van de personen, die dit Avondmaal van de Heere volgens de Heilige Schrift mogen en van degenen, die het niet mogen gebruiken.
Wat de eerste aangaat, de Onderwijzer vraagt Vraag 81: *voor wie is Het Avondmaal des Heeren ingesteld?*
Dit is een zeer noodzakelijke vraag, geliefden, aan welkers rechte kennis ons allen ten hoogste gelegen is. De mensen zijn hier meest onkundig en onwetend, zoals zij de verborgenheid van het Heilig Avondmaal niet verstaan, zo verstaan zij ook niet, voor wie dit Avondmaal eigenlijk is ingesteld. Van daar is het, dat zovelen dit Avondmaal onwaardig gebruiken en zichzelf daardoor schuldig maken aan het lichaam en bloed des Heeren.
Och, dat de mensen hier dan nog eens genade van de Heere mochten ontvangen, om op deze zaak recht acht te geven en zij zichzelf door Gods bijstand recht mochten beproeven!
In het algemeen, geliefden, is dit zeker en gewis, dat de 1lere Zijn Avondmaal alleen slechts voor Zijn gelovigen heeft ingesteld en dat geen andere, dan oprechte gelovigen, die deel en gemeenschap hebben aan de Heere Jezus, tot dit geroepen worden. Deze waarheid is zo klaar gebleken toen wij u de leer van het Heilig Avondmaal openlegden, dat daartoe niet meer te zeggen valt.
Hierom staat er ook zo duidelijk, tot een ieders onderwijzing en vermaning geschreven, in ons Nachtmaalsformulier, dat Christus deze spijs alleen zijn gelovigen verordineerd heeft. Dat is alleen voor diegenen, die met waren hart in Hem geloven en Hem en Zijn genade oprecht aannemen en zichzelf tot rechtvaardiging, heiliging en volkomen verlossing aan Hem overgeven en alleen op Hem al hun vertrouwen stellen.

Zie, deze en geen andere hebben recht om te komen tot het Heilig Avondmaal. En teneinde een ieder hier nu, door de genade van de Heiligen Geest, zichzelf recht zou mogen beproeven en onderzoeken, of hij in het geloof is, zo stelt de Onderwijzer hier nu in zijn antwoord drie bijzondere zaken ter neder, die wij in ons moeten bevinden, zo wij het Avondmaal des Heeren recht, in het geloof, tot onze troost en versterking kunnen en mogen gebruiken, die wij korts wat nader zullen trachten open te leggen.

De eerste nodige vereisten die, volgens de Onderwijzer, in alle was gelovige Avondmaalgangers gevonden moet worden is, *dat zij zichzelf vanwege hun zonden moeten mishagen*
Met de enkele uitdrukking van zichzelf te mishagen wegens zijn zonden, stelt de Onderwijzer de hele leer der ware boete voor, zoals ook geschiedt Ezech. 36:3

1. Tot dit mishagen behoren vier dingen.
(1) Kennis der zonden,
(a) in haar oorsprong, of de erfzonde,
(b) in haar uitgebreide verdorvenheid, of de werkelijke zonden;
(c) Haar schuld als begaan tegen een oneindig, heilig, majestueus en rechtvaardig God,
(d) in haar straf, de eeuwige dood, enz.,
(e) 's mensen dodelijke onmacht daaronder.

(2) Het berouw en de droefheid over de zonden en schrik en benauwdheid voor Gods toorn.

(3) De schaamte over de zonden en de verfoeiing van zichzelf. Ziet beide in de tollenaar.
(4) De verootmoediging voor God, die er in het Nachtmaalsformulier terecht wordt bijgevoegd. De middelen tot de ware kennis van zonde zijn [1] Gods wet; [2] Gods Geest, met zijn verlichting, overtuiging, enz.

Dat is te zeggen, dat zij door de overtuigende genade van des Heeren Geest, inwendig in zich moeten hebben een rechte kennis van hun zonden en ellenden; van hun goddeloosheid, zo aangeborene als werkelijke en walgelijke zielsonreinheid; van hun verdoemeniswaardigheid; hoe zij liggen onder Gods rechtvaardigen vloek en toorn en in de macht en heerschappij van de satan. En van hun uiterste machteloosheid in zichzelf om iets, het allerminste, tot hun zaligheid of verlossing te kunnen doen, of in het werk te stellen.
Daarbij, dat zij over deze hun zonden en ellenden ook inwendig in hun harten recht vernederd, verootmoedigd en verslagen moeten zijn voor de Heere en daardoor zichzelf moeten mishagen, verfoeiende zichzelf, dat zij zulke vuile, gruwelijke onreine en walgelijke zondaars zijn, die in hun snode boosheid zo tegen de Heere gezondigd hebben en geneigd zijn, steeds met gedachten, woorden en werken tegen Hem te zondigen. Dat zij daarvan een waar berouw en ongeveinsd leedwezen moeten hebben binnen in zichzelf en een hartelijke droefheid, die naar God is.

Ziedaar, geliefden, zodanig een inwendig mishagen aan onszelf komt uit de rechte kennis van onze zonden en ellenden voort. Want dan vinden wij niets goed meer in ons. Maar dan beschouwen wij onszelf van alle kanten als geheel onreine en walgelijke zondaars, die ten hoogste schuldig en verdoemelijk voor een heilig en rechtvaardig God zijn. Dit maakt dat wij onszelf als een geheel gruwelijk, walgelijk en machteloos ding, ten enenmale laten varen en al ons vertrouwen, troost en hulp buiten onszelf, in Christus en Zijn genade zoeken. Zo was het met Efraïm, die uitroept, Jeremia XXXI: 19, *zeker! nadat ik bekeerd ben, heb ik berouw gehad. En nadat ik mijzelven ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt. Ik ben beschaamd, ja, schaamrood geworden.*
En een zodanig mishagen aan zichzelf, diepe schaamte en verootmoediging voor de Heere, vanwege de zonden, is in alle ware gelovigen, hoewel niet altijd en in allen in dezelfde trap en mate. Maar, naarmate hier een ieder licht en genade van de Heere ontvangt. Want de Heere belooft het geheel Zijn volk, als een weldaad van Zijn verbond met hun, Ezech. XX16: 31, dan zult gij gedenken aan uw boze wegen en uw handelingen die niet goed waren. En gij zult een walging van uzelf hebben, over uw ongerechtigheden en over uw gruwelen.
Ziedaar, geliefden, dit is dan nu de eerste noodzakelijke vereiste, die er in ons zijn moet, dat wij onszelf zo vanwege onze zonden mishagen. Die dan nu geen rechte kennis van zijn zonden heeft en daarover niet waarlijk voor de Heere vernederd, verootmoedigd en verslagen is, maar die meent dat er nog iets goed in hem is en die nog enige troost en behagen in zichzelf kan vinden, een zodanige mag geenszins zich tot het Avondmaal des Heeren begeven.

Hierop laat de Onderwijzer nu een tweede, niet minder nodige vereiste in alle was Avondmaalgangers volgen, *dat zij nochtans ook moeten vertrouwen, dat hun zonden, hun om Christus wil vergeven zijn*.
Het mishagen aan zichzelf vanwege de zonden, is alleen niet genoeg. O nee! Daar moet ook verder, door de genade van de Heilige Geest, een waar en oprecht geloof

van de ziel bijkomen, waardoor wij zo vermoeid en belast met onze zonden en ellenden en geen de allerminste troost of hulp in onszelf kunnende vinden, de ogen onzer ziel slaan op de Heere Jezus, zoals Hij ons van God in het Evangelie tot Borg, Middelaar, hoofd en Koning wordt aangeboden en voorgesteld; erkennende Hem ten volle bekwaam, algenoegzaam en gewillig, om ons uit enkele vrije genade van alle zonden te verlossen, met God te verzoenen, te heiligen, te bekeren en wendende ons, met verzaking van onszelf en van alles, nu ook geheel naar Hem toe, begerende onszelf op het nauwst met Hem te verenigen en alleen in Hem gevonden te worden en grijpende zo Hem met Zijn sterkte en gerechtigheid in een waar geloof, tot onze rechtvaardiging en heiliging aan, vertrouwende alleen op Hem en op Zijn volheid en genade, om de vergeving onzer zonden en de eeuwige zaligheid, alleen door Hem om niet verkrijgen.

Ziedaar! zo'n gelovig toevlucht nemen, met alle onze zonden en ellenden, tot de Heere Jezus. En zo'n neerwerpen van onszelf op Hem en op Zijn algenoegzaamheid en vrije genade, om behouden te worden, is de tweede vereiste, die noodzakelijk in een recht gelovig Avondmaalganger gevonden moet worden.

Daar dit gelovig vertrouwen op Christus en Zijn genade niet waarlijk in iemand is, maar daar nog iets anders, buiten of benevens Christus tot een grond van zaligheid gelegd wordt, daar kan, noch mag iemand het Heilig Avondmaal van de Heere niet gebruiken. Of zo hij dat evenwel doet, zo maakt hij zich, door zijn ongelovigheid en versmading van Christus en Zijn genade, hoewel in zijn blinde onwetendheid, schuldig aan het lichaam en bloed van de Heere. En die zichzelf zo, door de kracht van de Heilige Geest, in een oprecht geloof als een arm, verloren zondaar wendt tot de Heere Jezus en tot Gods vrije genade in Hem, die heeft dan ook gewis dat vertrouwen van het geloof in zijn hart en oefent datzelfde, waar van de Onderwijzer hier spreekt, dat ons alle zonden om Christus wil vergeven zijn. Want dit is de grote belofte van het Evangelie. *En daaraan geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Christus gelooft, vergeving der zonden zal ontvangen in zijn Naam,* Hand. 10: 43.

Te zeggen, dat men de Heere Jezus begeert en met het hart in Hem gelooft, zonder te vertrouwen, dat wij in Hem hebben de verlossing door Zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden, naar de rijkdom van Zijn genade, Ef. l: 7, is een bedrieglijk schijngeloof, enz., want die waarlijk met zijn hart in Christus gelooft, die neemt Hem op de belofte van de Heiligen Evangelie aan met al Zijn weldaden. Die omhelst Hem als een algenoegzame, volkomen en gewillige Zaligmaker, die eigent zichzelf Christus gerechtigheid en al Zijn verdiensten toe. En die vertrouwt zo met zijn hart, op grond van Gods genadige beloften, dat hem al zijn zonden om Christus wil vergeven zijn.

Want dat niet te geloven, noch te vertrouwen, is Christus niet te erkennen en aan te nemen voor een volkomen en algenoegzame Zaligmaker, maar Hem en Gods beloften, door ongeloof te verwerpen. Zodat de Onderwijzer ons hier dan meer niet dan de eigenlijke aard en natuur en de werkzaamheid van het ware geloof voorstelt.

Nochtans is het ook zeker, dat dit ware geloof en dit vertrouwen van de vergeving der zonden, veelszins in Gods kinderen nog zeer zwak en onvolkomen is en met veel twijfelingen des vleses en bestrijdingen van de satan gepaard gaat, Maar daar zij zich, door de kracht van de Heilige Geest, steeds tegen moeten aankanten, om dezelve te overwinnen en om hun geloof meer versterkt te krijgen, zoals de Onderwijzer ook aanstonds leren zal.

Waar dit dan waarlijk en oprecht zo in iemand gevonden wordt, daar mag en moet zo iemand ook vrij tot van de Heere Avondmaal toe naderen, hoe zwak en klein zijn geloof ook zou mogen zijn; alleen, dat het slechts oprecht zij en dat hij Jezus Christus geheel en alleen voor zijn Zaligmaker, Koning en Verlosser begeert te hebben en aan

te nemen, met verzaking van alles buiten Hem.

Hierop laat de Onderwijzer nu nog een derde noodzakelijke vereiste volgen, die benevens de twee vorige, ook in alle rechte Avondmaalgangers moet gevonden worden, hierin bestaande, *dat zij ook moeten begeren, hoe langer hoe meer hun geloof te versterken en hun leven te verbeteren.*
Dat is te zeggen, dat er in ons moet zijn een oprechte lust en was begeerte van de harten, om onszelf hoe langer hoe meer te verzaken en ons hoe langer hoe meer aan de Heere Jezus over te geven en door het geloof met Hem verenigd te worden. Ook, om door Zijn genade hoc langer hoe meer afstand te doen van alle zonden en in was heiligheid en Godzaligheid toe te nemen voor God en voor de mensen.
Dat dit in ons zo waarlijk moet zijn, geliefden, indien wij op een rechte wijze van de Heere Avondmaal zullen kunnen gebruiken, blijkt zeer klaar uit de aard en natuur der zaak zelf. Want hiertoe is het Avondmaal des Heeren eigenlijk verordineerd en ingesteld, opdat alle ware gelovigen door dit zouden versterkt worden in hun geloof, door de genade van de Heiligen Geestes. En opdat zij in was heiligheid en Godzaligheid hoe langer hoe meer zouden opwassen, vorderen en toenemen.

Nu, zal Het Avondmaal des Heeren dit oogmerk waarlijk in ons kunnen bereiken, zo moet er dan immers noodzakelijk in ons een hartelijke lust en begeerte zijn, om ons geloof zo te sterken en ons leven zo te beteren.
En zeker! Die lust en begeerte is inwendig in alle ware gelovigen. Zij ligt in de grond huns harten opgesloten, door de vernieuwing van de Heilige Geest. Want
(1) Daar het ware geloof in iemands ziel is, daar moet zo iemand alleen door of uit dat geloof leven en al zijn zaligheid en verlossing door, dit van de Heere verkrijgen; bijgevolg, neemt zo iemand dan ook zeer veel belang, of wenst het te doen, in de staat en toestand van zijn geloof en in haar versterking en vermeerdering. Niets valt hem smartelijker, dan de kleinheid, zwakheid en onvolmaaktheid van zijn geloof.
Hieruit komen voort en ontstaan in de ziel ernstige en oprechte begeerten, om langs alle wegen en middelen het geloof, door de genade des Heeren, toch meer en meer versterkt te krijgen. Hiervandaan komt al dat bidden, strijden en aanhoudend worstelen om vermeerdering van het geloof. En dat de Heere toch de ongelovigheid van de ziel wil te hulp komen. Derhalve kan het niet anders zijn, of een waar gelovige, bijzonder een, die nog zwak is in het geloof, heeft in de grond zijns harten een oprechte begeerte, die de Heere zelf gedurig opwekt, om zijn geloof toch hoe langer hoe meer door de genade van de Heilige Geest versterkt te krijgen.

(2) Hierbenevens is in een waar gelovige, door de genade van de Heilige Geest, ook een inwendige en oprechte begeerte, om zijn leven te beteren. Niets is er, dat een waar gelovige, hoe zwak hij anders ook in het geloof moge zijn, meer haat en verfoeit, vanwege zijn vernieuwd genadedeel, dan de zonde. Wanneer hij nu op zichzelf recht acht geeft, zo vindt hij zich van alle kanten met zeer veel zonden en zondige gebreken bezet.
O, hij ziet, door de inwendige verlichting van de Heere Geest, dat al zijn doen en laten zonde is. En dat in hem, dat is in zijn vlees, geen goed woont. Dit nu kan niet anders dan hem zeer bedroeven, verlegen maken en voor de Heere vernederen en verootmoedigen. Dit doet hem hartelijk wensen, verlangen en begeren, dat hij van zijn zonden mocht verlost worden. Dat hij zijn leven mocht beteren en heiliger en Godzaliger zijn in zijn wandel, voor de Heere en voor de mensen.
O, hier heeft een waar gelovige, door de vernieuwing van de Heilige Geest, naar de

inwendige mens, geheel lust en begeerte toe. En dat zou zijn hoogste zaligheid zijn, mocht hij maar geheel van alle zonden vrijgemaakt worden en met een volkomen hart in al de geboden van de Heere wandelen; niet een enige zonde, hoe klein of gering ook, zou hij dan begeren aan de hand te houden.
O nee! hij zou lust hebben, om volkomen heilig te zijn, zoals Hij, die hem geroepen heeft, volkomen heilig is.
Waar dan nu zodanige oprechte begeerte tot versterking van het geloof en tot verbetering van de levens, niet waarlijk in iemand wordt gevonden, daar mag zo iemand al weer niet komen aan van de Heere Avondmaal, indien hij niet Zijn oordeel en verdoemenis wil verzwaren.

Ziedaar geliefden, daar hebt gij dan nu een eenvoudig voorstel van hetgeen er in een waar Avondmaalganger noodzakelijk moet gevonden worden. Waar deze drie dingen zo waarlijk in iemand zijn, door de genade van de Heilige Geest, daar mag en moet hij van de Heere Avondmaal gebruiken. En wij zullen hem dan met alle blijdschap en ruimte van ons gemoed toelaten te naderen; hetzij hij tevoren een lidmaat zij geweest of niet en of hij oud of jong is. Of hij veel of weinig weet. En of hij lezen of niet lezen kan. Wij zullen dat niet eens aanzien, als hij slechts deze drie dingen in waarheid bezit, door de genade van de Heilige Geest, zoals de Catechismus die hier eenvoudig terneer stelt; het is genoeg om daarop ten Avondmaal te komen.
Maar zo deze drie dingen niet waarlijk in iemand gevonden worden, hij kan, noch mag aan van de Heere Avondmaal ook geenszins komen, al was hij ook nog zoveel jaren een lidmaat der kerk geweest; al wist hij ook nog zoveel naar de letter van de waarheden van Gods Woord; al was hij ook nog zo hoog en aanzienlijk in de wereld; al was hij zelfs ook een predikant of leraar, een Ouderling of Diaken. Ja, al was zijn leven ook uiterlijk nog zo wel en deugdzaam. Zo hij deze drie zaken niet in zich heeft, zo mag hij geenszins van de Heere Avondmaal gebruiken, volgens hetgeen de Onderwijzer hier nu verder bijvoegt: maar die zich niet met waren hart tot God bekeren, die eten en drinken zichzelf het oordeel.
Door degenen, die zich niet met waren hart tot God bekeren, verstaat de Onderwijzer zonder onderscheid alle ongelovige en onbekeerde mensen; hetzij dat zij openbare zondaars en goddeloze zijn; hetzij zedige en weigeschikte burgerlijke mensen; hetzij onwetenden, hetzij veelwetenden, hoe het ook anders met hun mocht zijn. Zo zij slechts deze drie vereisten missen. Zo zij zichzelf vanwege hun zonden niet waarlijk mishagen en op Christus en op Zijn genade niet oprecht door het geloof betrouwen en niet hartelijk begeren hun geloof te sterken en hun leven naar Gods Woord te beteren; van deze allen, zonder aanzien van personen, getuigt de Onderwijzer hier dat zij zichzelf in het Avondmaal het oordeel eten en drinken, volgens Paulus openlijke getuigenis 1 Cor. 11:29.
Zij allen verzwaren in Het Avondmaal des Heeren hun oordeel en verdoemenis. En maken zich schuldig aan van de Heere heilig lichaam en bloed, omdat zij niet oprecht willen geloven en zich van hun zonden bekeren. En daarom moeten al de zodanigen dan nu, zonder enig aanzien van personen, zoveel mogelijk geschieden kan, van Het Avondmaal des Heeren worden afgehouden en geweerd.
Gelijk de Onderwijzer dan nu ook verder gaat aantonen, vragende, *zal men ook diegenen tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun bekentenis (belijdenis) en hun leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen?*

Let wel geliefden, de Onderwijzer sluit hier, volgens Gods Woord, buiten Het Avondmaal des Heeren, zonder onderscheid, alle degenen, die zich met hun

bekentenis en leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen. Dat is, alle degenen, van wie het openbaar wordt en klaar kan aangetoond worden, zo door hun belijdenis en woord, als door hun wandel, dat zij niet waarlijk inden Heere Jezus geloven en Godzalig naar de regel van het Christendom, voor God en voor de wereld leven, zoals daar zijn: alle ergerlijke zondaars; alle ijdele en wereldsgezinde mensen; alle onboetvaardigen, alle onwetenden; allen die valse leringen leren; allen die Gods Woord en de openbaren Godsdienst gewoon zijn te verachten en de onderlinge bijeenkomsten verzuimen en nalaten. Allen, die de dag van de Heere moedwillig gewoon zijn te ontheiligen door onnodige arbeid, of ijdel vermaak; allen die de leraars smaden en verachten en zich aan de Christelijke ordonnantie van de kerk of gemeente niet met gehoorzaamheid willen onderwerpen; in een woord: allen, die met woord of wandel betonen, dat zij niet waarlijk in God geloven en hem niet oprecht dienen en vrezen.
Van deze allen, zonder onderscheid, getuigt de Onderwijzer hier, *dat men hun niet tot het Avondmaal mag laten komen; omdat zo Gods Verbond wordt ontheiligd,* enz.
Daar is geen zonde, waarover God zich meer vertoornt, dan over de openbare schending en ontheiliging Zijns Verbonds door de ongelovigen en goddelozen. En wanneer dat onverhinderd wordt toegelaten.
Hierdoor komt Gods toorn over de hele gemeente, zoals bleek in de gemeente van Korinthe, die van de Heere zwaar gekastijd en bezocht werd, omdat men daar ongelovigen en ergerlijke zondaars vrij toeliet tot de gemeenschap van het Heilig Avondmaal, volgens 1 Cor. 11: 30.
En daarom is de Christelijke kerk schuldig, volgens de Onderwijzer, naar de ordening van Christus en van Zijn Apostelen, zulken, totdat zij betering huns levens bewijzen, door de sleutelen van het hemelrijk uit te sluiten.
Hier moeten de leraars en de opzieners der gemeente al hun vlijt en vermogen aanwenden, om alle ongelovige en onbekeerde mensen en alle openbare zondaars van de Heere Avondmaal te weren, teneinde hun zielen te bevrijden. En opdat Gods Verbond niet ontheiligd wordt, enz.

En op hoedanige wijze zij dat moeten doen, leert de Onderwijzer in de volgende Zondag.
Ziedaar geliefden, zo is de leer van het Heilig Avondmaal hiermee dan nu genoeg verhandeld. De Heere wil er zijn genadige zegen over geven, tot eer Zijns Heiligen Naams en tot zaligheid van onze zielen! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 31 VRAAG 83, 84 en 85.

Tekst: 1 MATTH. 16: 19.

83 Vraag. Wat zijn de sleutelen des hemelrijks?
Antwoord. *De verkondiging van het heilig Evangelie en de Christelijke ban, of de uitsluiting uit de Christelijke gemeente. Door die twee stukken het hemelrijk de gelovigen open gedaan en de ongelovigen toegesloten wordt.*

84 Vraag. Hoe wordt dat hemelrijk door de prediking van het heilig Evangelie ontsloten en toegesloten?
Antwoord. *Zo, als achtervolgens het bevel van Christus, allen en een iegelijk gelovige verkondigd en openlijk betuigd wordt, dat hun, zo dikwijls als zijde belofte nissen van het Evangelie met waren geloof aannemen, waar alle hun zonden van God, om de verdiensten Christus wil, vergeven zijn. Daarentegen alle ongelovigen en die zich niet van hart bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hun ligt, zolang zij zich niet bekeren, volgens welk getuigenis van het Evangelie God beide, in dit en in het toekomend leven, oordelen wil.*

85 Vraag. Hoe wordt dat hemelrijk toegesloten en ontsloten, door de Christelijke ban?
Antwoord. *Zo, als volgens het bevel van Christus, degenen, die onder de Christelijken naam, onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij dikwijls broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen en schandelijk leven niet afstaan willen, der gemeente, of degenen, die van de gemeente daartoe verordineerd zijn, aangebracht worden. En zo zij naar de vermaningen niet vragen, van hen, door het verbieden der Sacramenten uit de Christelijke gemeente en van God zelf, uit de Rijke Christus gesloten worden. En weer als lidmaten Christus in zijn gemeente aangenomen, zo wanneer zij ware betering beloven en bewijzen.*

De voorname grond of band van alle maatschappijen en burgerlijke samenievingen van mensen, is een weigestelde regering en heilzame wetten, aan die een ieders daden en handelingen onderworpen zijn. En volgens die de goede beloond en de kwaden en ongehoorzamen gestraft worden. Zonder deze middelen is het volstrekt onmogelijk in de verdorven staat van de wereld, dat ergens een goede maatschappij of samenieving van mensen bestaan kan.
Maar niet anders is het ook met de uitwendige kerk of gemeente van Christus, bestaande uit openbare belijders van het Christelijk geloof, die door de prediking van het Evangelie bijeen vergaderd worden. Ook door de Sacramenten tot een lichaam en gemeente. Zulk een kerk of zichtbare gemeente kan ook geenszins bestaan zonder een goede regering, heilzame wetten en ordelijke discipline of tucht. Want omdat hier de meeste belijders. En leden onherboren en vleselijke mensen zijn, die alleen slechts uiterlijk het Christendom belijden, zo leggen de zodanigen, omdat zij nog geheel in de, macht van de Satan zijn, voor zware zonden en ongeregeldheden, zo in de belijdenis als in de wandel, open en breken daar soms meer of min in uit, tot ontering van het Evangelie en de Christelijken name. En ook zelfs de ware gelovigen kunnen, door de zwakheid en boosheid huns vleses, hiermee nog soms in zware en ergerlijke zonden vallen. Hierom, zal een zodanige kerk of gemeente bij de zuivere leer en Godzaligheid kunnen staande blijven en zal daar alles, zoals in een Christelijke kerk

betaamt, met goede orde kunnen toegaan, zo moeten hier, voor een ieder, niet alleen nodige en heilzame wetten zijn, maar ook een goede regering, die de macht en het vermogen heeft, om de goede te troosten en hun de vrede te verkondigen. En om de kwaden en ongeregelden te straffen, teneinde hen, met Gods genade, door die weg tot boetvaardigheid, geloof en verbetering te brengen.
En zodanige wetten, regering en discipline of tucht, heeft Christus nu ook in Zijn Kerk hier op aarde verordineerd en ingesteld, zoals wij uit de Catechismus, in dit middaguur, wat nader met uw aandacht zullen moeten inzien en overwegen.
Want, nadat de Onderwijzer in de vorige Zondag had geleerd, dat het de plicht is van de Christenkerk, naar het bevel van Christus en Zijn Apostelen, alle zodanigen, die met hun bekentenis of wandel zich betonen als ongelovigen en goddelozen, van Het Avondmaal des Heeren uit te sluiten door de sleutelen van de hemel rijks, totdat zij betering huns levens bewijzen. Zo gaat hij daarop nu verder voort en neemt daaruit gelegenheid, om van die sleutelen des hemelrijks, betekenende de goede tucht en orde der kerk en van haar gebruik, bijzonderlijk te handelen, waarin wij hem dan nu, met de hulp des Heeren, willen navolgen.
De Onderwijzer verhandelt de zaken, naar zijn gewoonte, met een zeer goede en bekwame orde.

(1) Verklaart hij ons de sleutelen des hemelrijks en wat wij door dezelve eigenlijk verstaan moeten, Vraag 83. En dan
(2) Verklaart hij ons haar wettig gebruik, volgens Christus bevel en ordonnantie, Vraag 84 en 85.

A. Wat dan het eerste aangaat, namelijk de verklaring van de sleutelen des hemelrijks, daarin moeten wij
(1) eerst handelen van de benaming. En dan
(2) van de zaak zelf, die door die benaming aan ons voorgesteld wordt.

Wat aangaat de benaming, uw aandacht heeft reeds gehoord uit onze afgelezen tekst, dat Christus, als hij sprak van de goede tucht, orde en regering Zijner kerk. En als Hij die aan Zijn Apostelen opdroeg, of dat beloofde te doen, na Zijn vertrek van hier, Hij dezelve aan hun voorstelde onder de benaming van de sleutelen des hemelrijks of van het koninkrijk der hemelen. Door het koninkrijk der hemelen moeten wij hier in de grond en wortel der zaak niet anders verstaan dan die heerlijke en zalige staat der genade, waarin God, in Christus, door de Heilige Geest heerschappij voert over de ziel en de mensen zich als onderdanen aan de Drie-enige God, als hun wettigen Koning en Heere, inwendig geheel onderwerpen, met verzaking van zichzelf en van alle heerschappij van de satan en van de wereld.
Van nature zijn alle mensen in van de duivels koninkrijk en verzaken Gods heerschappij, dienen geheel zichzelf, de wereld en de zonde. En in dat koninkrijk van de satan en der duisternis blijven de verworpenen eeuwig leven met lust, genoegen en vermaak, zonder ooit naar God en Zijn koninkrijk om te zien.
Maar de uitverkorenen gaan hier in de tijd door geloof en bekering uit van de satan koninkrijk en begeven zich gewillig in de macht van Christus en komen door Hem in het koninkrijke Gods, wordende door Christus met Hem verzoend. En door de vernieuwing van de Geest, in was gehoorzaamheid, met ziel en lichaam aan Hem onderworpen en geheel dienstbaar gemaakt, bij aanvang in de wedergeboorte en bekering; bij voortgang door de gedurig toenemende heiligmaking van de Geest. En eindelijk, geheel volkomen, door de heerlijkmaking, beide van ziel en lichaam.

Dit is dat koninkrijke Gods, dat de Heere ons in Zijn Woord vermaant voor en boven alles eerst te zoeken, zeggende Matth. 6: 33, maar zoekt het Koninkrijke Gods en Zijn gerechtigheid en al deze dingen zullen u toegeworpen worden. Dat is, zoekt en benaarstigt u in alle dingen eerst, om onderdanen Gods te worden en van de satan koninkrijk te verzaken. En dan zullen u alle andere dingen, die gij nodig hebt, vanzelf toekomen.
Dit is dat koninkrijke Gods, wat men niet kan zien en daar men niet kan ingaan, zo men uit water en Geest niet wedergeboren wordt, Joh. 3:3 en 5.
Ja, dit is het koninkrijke Gods, om welkers komst tot ons en tot andere, Christus de Zijnen beveelt, dagelijks te bidden, Matth. 6: 10. Dit koninkrijke Gods is wel geweest van den beginne van de wereld af aan, maar God heeft het, op een bijzonder heerlijke wijze, onder de mensen opgericht en uitgebreid, na Christus kruisdood onder het Nieuwe Testament, als Hij al de schaduwachtige instellingen van het Oude Testament geheel vernietigde en nu van Zijn onderdanen niets anders dan in de geest en in gehoorzaamheid van het geloof wilde gediend worden. Waarop Johannes de Doper zag, als Hij predikte, Matth. 3: 2, *bekeert u! Want het koninkrijke der hemelen is nabij gekomen.*
Dat nu dit koninkrijke Gods hier een *koninkrijk der hemelen* genoemd wordt, dat geschiedt daarom, omdat hetgeen aards, maar een geestelijk en hemels koninkrijk is, welkers Koning, onderdanen, wetten en goederen, enz., alle samen, geestelijk en hemels zijn, zoals dat breder zou kunnen opengelegd worden.
Gelukkigen! alle degenen, die onderdanen van dit koninkrijk der hemelen zijn en die van God uit de macht der duisternis getrokken en in dit Zijn koninkrijk overgezet zijn.
Aan dit koninkrijk Gods, of der hemelen, eigent Christus hier nu sleutelen toe, die Hij aan Zijn Apostelen belooft te geven, zeggende: *Ik zal u geven de sleutelen van het koninkrijk der hemelen.*

Om hetwelk, om wel te mogen verstaan, zo moeten wij weten, geliefden, dat Gods koninkrijk, bestaande in was uitverkorene, geroepene en geheiligde gelovigen, die God in Christus, door de Heilige Geest, dienen en gehoorzamen, in de Heilige Schrift wordt vergeleken bij een stad, die met muren omringd is en met poorten gesloten wordt. Ziet Openb. 11:2, enz. Ook bij een huis, wat met een dure geopend en gesloten wordt, als 1 Tim. 3: 15. Zoals nu een stad of huis hun sleutels hebben, waarmee haar poorten en deuren worden geopend en gesloten, opdat de goede daar ingelaten en de kwaden daar buiten gesloten worden.
O heeft hier, in het geestelijke, Gods koninkrijk ook zijn sleutels, waarmee dit voor de goede en voor het rechtvaardige volk wordt geopend, opdat zij daarin gaan en voor de kwaden wordt toegesloten, opdat zij daar buiten gehouden worden. En Hij, die deze sleutels op een wettige wijze bezit, kan daarmee Gods koninkrijk openen en sluiten.
En zo zijn deze sleutels dan nu eigenlijk in het al algemeen niet anders, dan de macht om het Koninkrijk Gods voor sommigen te openen. Zodat zij, als was onderdanen, daar vrij mogen ingaan en daar ook dadelijk inkomen. En weer dit voor andere te sluiten, zodat zij daar geenszins kunnen ingaan. Maar daar, als ongehoorzamen en rebellen, buiten gesloten worden.
Deze sleutelen van het Koninkrijke Gods worden nu op een tweeërlei wijze wettig bezeten, die grotelijks van elkaar verschilt, of op een volstrekte, oppermachtige; of op een onderhorige en bedienende wijze. Op de eerste wijze bezit niemand de sleutels van Gods Koninkrijk, dan Christus alleen. Hij is de Soevereine Heere en Koning van dit Koninkrijk der hemelen.
En daarom heeft Hij alleen de macht, om dit voor alle degenen, die Hij wil, te openen

of te sluiten. Hierom wordt Hij zo nadrukkelijk genoemd de Heilige, de Ware, die de sleutel Davids heeft. Die opent en niemand sluit. Die sluit en niemand opent, Openb. 3: 7.
Die dus graag een onderdaan van de levendige God wil zijn en ingaan in het Koninkrijk der hemelen, die moet zich hier allereerst wenden en begeven tot Christus Jezus en smeken Hem, dat Hij, door de sleutels van Zijn Woord en Geest, toch het Koninkrijk Gods voor hem wil openen en brengen hem daar binnen, verlossen hem uit het rijk van de Satan en van de wereld.

Maar in de tweede plaats worden de sleutels van het koninkrijk der hemelen hier ook bezeten op een onderhorige of bedienende wijze van Christus gezanten of dienaren, die van Hem hier op aarde worden aangesteld, om het opzicht te hebben in de besturing van Zijn Koninkrijk en hetzelve, achtervolgens Zijn bevel; voor de goede te openen en voor de kwaden te sluiten; evenals de Vorsten en Koningen van deze aarde, die de sleutels van hun steden, hoven en vertrekken aan hun bedienden overgeven, met macht om daarmee te sluiten en te openen, naar hun last en bevel.

En van deze bedienende bezitting van de sleutelen van de hemel rijks wordt hier nu eigenlijk gehandeld.
En daarop doet de Onderwijzer nu onderzoek, vragende, *wat zijn de sleutelen des hemelrijks?*
Met die namelijk, het Koninkrijk Gods hier op aarde van Christus dienaren voor de goede geopend en voor de kwaden toegesloten wordt.
En antwoordt: *de verkondiging van het heilig Evangelie en de Christelijke ban, of uitsluiting uit de Christelijke gemeente, door die twee stukken het hemelrijk de gelovigen opengedaan en de ongelovigen toegesloten wordt.*
Hier ziet uw aandacht, dat de sleutelen des hemelrijks eigenlijk twee in getal zijn.

(1) De een sleutel is de verkondiging of de prediking van het heilig Evangelie, over die wij in Zondag 25 gehandeld hebben, toen wij openlegden, hoe de Heilige Geest het geloof van Gods kinderen werkt en versterkt, door de verkondiging van het heilig Evangelie.
Toen vertoonden wij u, dat de verkondiging van het heilig Evangelie niet anders is, dan die dierbare voorstelling en openbaring van de raad van Gods genadige verlossing, in Christus Jezus; hoe God nu bij zichzelf goedgevonden en besloten heeft, de goddelozen, doemwaardigen, vervloekte en machteloze zondaar, zonder enige van zijn eigen waardigheid, krachten, verdiensten of wijsheid, volkomen rechtvaardigen, te heiligen, te verlossen en te zaligen, geheel om niet, uit loutere vrije genade, in en door de gekruiste Middelaar Christus Jezus, Zijn Zoon.
Hoe Hij daartoe, voor de armen, blinden en naakten zondaar, al de volheid van licht, gerechtigheid en sterkte in Christus heeft doen wonen; biedende Hem, met geheel deze volheid en algenoegzaamheid, de doemwaardige zondaar om niet, uit genade aan en belovende aan allen, door Hem, de vergeving der zonden en het eeuwige leven. Zodat de zondaar hier anders niet te doen heeft, dan dat hij zich deze raad van Gods genadige verlossing in Christus Jezus ganselijk laat welgevallen en met volkomen verzaking van zichzelf en van alles, die aangeboden Borg en Middelaar, met Zijn hele volheid en algenoegzaamheid, gewillig en met een hartelijk genoegen, uit Gods hand aanneme; latende voorts het gehele werk van Zijn verlossing en zaligheid volkomen staan en berusten op Hem, zonder daartoe zelf iets te doen of begeren te doen; erkennende God getrouw en waar in hetgeen Hij van Zijn Zoon getuigd heeft, dat in

Hem het leven van de wereld is.
Ziedaar, geliefden, dit is de verkondiging van de Heiligen Evangelie. En deze is nu de ene der twee sleutelen, met die het hemelrijk geopend en gesloten wordt.

(2) De andere sleutel is, volgens de Onderwijzer, de Christelijke ban. De Christelijke ban is niet anders, dan de kerkelijke tucht of discipline. Zijnde die goede orde in de kerk, waardoor alle ergerlijke zondaars en ongehoorzame leden van de gemeente worden gestraft, volgens Christus bevel. En bij aanhoudende ongehoorzaamheid uit de gemeente gesloten, zoals wij vervolgens zien zullen.
Deze Christelijke ban was ten allen tijde in de kerk en moet daar ook noodzakelijk in zijn, teneinde de gemeente van de Heere van zonden en ergernissen zou gezuiverd worden en een ieder zonde vrezen en in tucht gehouden worden, om tenminste uiterlijk voor de wereld onergerlijk te leven.
En deze ban is nu de andere, of tweede sleutel van het Koninkrijke Gods. *Met die twee stukken of sleutels nu, wordt het hemelrijk, volgens de Onderwijzer, voor de gelovigen geopend en voor de ongelovigen gesloten.* Zoals hij nu in het vervolg nader gaat aantonen.

Maar vooraf moeten wij kort zien, wie degenen zijn, aan die de Heere Jezus deze sleutelen des hemelrijks heeft gegeven en toebetrouwend. En daarbij de macht en het bevel, om daarmee het hemelrijk voor de goede te openen en voor de kwaden te sluiten. Want omdat de Heiland nu lichamelijk in de hemel is en door middelen gewoon is te werken, zo is het nodig, dat Hij hier op aarde Zijn dienaars heeft, om door dezelve Zijn gemeente te regeren en op te bouwen, zoals Hij dan daartoe sommigen heeft gegeven tot Apostelen en sommigen tot profeten en sommigen tot Evangelisten en sommigen tot herders en leraars, tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw van het lichaam Christus, Ef. 4: 11 en 12.
Allereerst gaf Christus de sleutelen des hemelrijks aan Petrus en aan de andere Apostelen, die nevens Hem over Zijn gemeente gesteld waren, zoals blijkt uit onze tekst, waar Hij tot hun zegt: *en Ik zal u geven de sleutelen van het Koninkrijk der Hemelen.*
Na de dood der Apostelen heeft Christus deze sleutels gegeven aan de herders en leraars, die Hij in de plaats der Apostelen over Zijn gemeente aanstelde. En hoedanige er nog tegenwoordig overal, waar Hij Zijn kerk of gemeente heeft, door een wettige roeping van Hem aangesteld worden. Deze herders, leraars en Opzieners der gemeente zijn het nu, die de sleutelen des hemelrijks van de Heere Jezus ontvangen hebben, om door dezelve hun onderhorige gemeenten in Christus name te besturen en te regeren.

Waaromtrent wij moeten aanmerken
(1) Dat het opzicht over de sleutelen des hemelrijks een zuivere geestelijke bediening is, daar de wereldlijke overheid geheel van uitgesloten is, omdat Christus Koninkrijk niet is van deze wereld.
(2) Moet hier ook wel worden aangemerkt, dat de herders en leraars, in hun bediening en in het gebruiken van de sleutelen des hemelrijks, niet anders mogen handelen, dan volgens Christus bevel, zonder dat zij hier de allerminste eigenwillige macht mogen oefenen. Want als zij tegen Christus bevel aangaan, ook zelfs in het allerminste, zo mag of moet de gemeente hun geenszins gehoorzamen, enz.
(3) Maar tot het Overheidsambt, jegens de kerk, behoort dit volgende:

(a) De kerk in hun land op te richten en de valse Godsdiensten en ketterijen uit te roeien.

(b) De Canons der leer en discipline voor de kerk te bepalen en vast te stellen, uit en volgens de Heilige Schrift en met raad, behulp en overeenkomst der kerkedienaren, in hun wettige kerkelijke vergaderingen.
(c) Toe te zien en te bezorgen, dat de kerkedienaren hun ambten, volgens die canons der leer en discipline behoorlijk waarnemen.
(d) Hun in de waarneming van hun ambt tegen allen overlast ook behoorlijk te beschermen en daartoe hun politieke macht ten dienste der kerk te lenen.
(e) Voorts alles te doen en aan te wenden, tot onderhouding van de Godsdienst en der kerke dienaren.

Laat ons nu verder ook kort gaan overwegen, wat er is van het gebruik van de sleutelen des hemelrijks en op hoedanige wijze het Koninkrijk Gods hier op aarde van de herders en leraars in Christus Naam wordt geopend en toegesloten. Dit wordt ons door de Onderwijzer zeer klaar opengelegd van iedere sleutel in het bijzonder.
Wat aangaat de eerste sleutel, namelijk: de verkondiging van het Heilig Evangelie, daaromtrent vraagt de Onderwijzer Vraag 84, *hoe wordt het hemelrijk door de prediking van de heiligen Evangelie ontsloten en toegesloten?*
En antwoordt, zo, *als, volgens het bevel van Christus aan de gelovigen, allen en een iegelijk verkondigd en openlijk betuigd wordt, dat hun, zo dikwijls als zij de beloftenis van het Evangelie met een waar geloof aannemen, waarlijk al hun zonden van God, om der verdiensten van Christus wil, vergeven zijn. Daarentegen alle ongelovigen en die zich niet van hart bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hun ligt, zolang als zij zich niet bekeren; naar welk getuigenis van het Evangelie God zal oordelen, beide in dit en in het toekomende leven.*
De Onderwijzer leert ons hier
(1) Hoe het Koninkrijk Gods, door de prediking van het heilig Evangelie, van de herders en leraars wordt ontsloten of geopend.
(2) Hoe dit van hun wordt toegesloten.

Wat het eerste aangaat, het Koninkrijk Gods wordt door de prediking van het Evangelie zo ontsloten: *Zo, als, volgens het bevel van Christus, degenen, die onder de Christelijken naam onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij, ettelijke malen broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen of hun schandelijk leven niet willen aflaten, der gemeente, of degenen, die van de gemeente daartoe verordineerd zijn, aangebracht worden, en, zo zij aan de vermaning zich niet storen, van henlieden door het verbieden der Sacramenten uit de Christelijke gemeente en van God zelf uit het Rijk van Christus gesloten worden. En weer als lidmaten van Christus en van Zijn gemeente aangenomen, zo wanneer zij ware betering beloven en bewijzen.*
Deze zaak is in zichzelf zeer klaar en eenvoudig. Het Evangelie is niet anders dan een voorstel en aankondiging van Gods beloften, waarin God, door Christus, de vergeving der zonden en de eeuwige zaligheid aan alle verlegen en heilbegerige zondaren laat nodigen, om die aangeboden zaligheid en genade op zodanige wijze, door een waar en oprecht geloof, te omhelzen en aan te nemen. Zo hebben de Apostelen het Evangelie, op Christus bevel, on van de Joden en heidenen verkondigd; belovende in de Name van de Heere aan allen en een ieder gelovige, de vergeving der zonden, door Christus, uit loutere genade.
Zo predikte Petrus de Joden op de Pinksterdag: *bekeert u! En een iegelijk van u worde gedoopt, tot vergeving der zonden,* Hand. 11: 38.
Zo predikte Paulus de Joden te Antiochië, in hun Synagoge, Hand. 13: 38, *zo zij u dan*

bekend, mannen broeders! Dat door dezen, te weten, door Christus, u vergeving van zonden verkondigd wordt.
En zo wordt dit dierbaar Evangelie van Gods genade in. Christus, nu nog overal gepredikt, omdat het een eeuwig en onveranderlijk Evangelie is. God laat nu Zijn Zoon Christus Jezus nog aan allen, als een bekwamen en algenoegzame Borg, Middelaar en Verlosser voorstellen en belooft hun de vergeving der zonden en de eeuwige zaligheid door Hem om niet, uit loutere genade. Zal nu een verlegen zondaar, Christus Jezus en de vergeving der zonden en de zaligheid door Hem, waarlijk kunnen verkrijgen en deelachtig worden, zo moet de Heilige Geest in hem werken een waar en oprecht geloof, waardoor hij met een volkomen afzien en verzaking van zichzelf, zich geheel wendt tot de beloften van het Evangelie, nemende Christus Jezus zoals Hij van de Vader tot een volkomen Borg en Middelaar voorgesteld wordt, met waren hart aan. En omhelzende de vergeving der zonden en de eeuwige zaligheid door Hem, uit genade, met volkomen berusting in deze beraamden weg Gods, van zijn zaligheid en verlossing.
En daar dit van iemand, door de genade van de Heilige Geest, nu zo oprecht en in waarheid geschiedt, daar ontvangt zo iemand ook waarlijk en dadelijk van God door Christus, uit genade, de volkomen vergeving van al zijn zonden en wordt tot een kind en onderdaan Gods en een erfgenaam van de eeuwige levens aangenomen. En zo dikwijls hij naderhand (gelijk dagelijks menigvuldig geschiedt,) uit zwakheid in nieuwe zonden valt en daardoor in zichzelf weer schuldig en doemwaardig voor God wordt en hij zich weer wendt met deze zijn schuld en zonden beladen, tot de beloften van het Evangelie en dezelve met waren geloof aanneemt, zo dikwijls verkrijgt zo iemand opnieuw een genadige kwijtschelding en vergeving van al zijn zonden, van God in Christus en wordt hij zo telkens weer als het was bij God in genade aangenomen. En dit is het nu, dat God alle ware gelovigen steeds door de herders en leraars, door de prediking van het Heilig Evangelie, zo laat verkondigen. Dit is der leraren last en boodschap. En hiertoe geeft Christus hun bevel, dat zij als gezanten van Hem, in zijn Naam, Zijn volk zonder ophouden zullen vertroosten en verkondigen deze blijde tijding aan alle ware gelovigen, dat zo dikwijls zij de beloften van het Evangelie met waren geloof aannemen, waar alle hun zonden van God, om de verdiensten Christus wil vergeven zijn.
En hiermee wordt dan nu het Koninkrijke Gods, als met een sleutel, voor alle ware gelovigen geopend en hun wordt van Christus wege openlijk betuigd, dat zij ware kinderen en onderdanen Gods zijn. Dat God met hun voor eeuwig verzoend is. Dat zij Hem voor hun goedertieren Koning en genadige Vader in Christus mogen erkennen, dat zij niets dan alles goed van Hem te wachten hebben, om Christus wil. En dat zij voor eeuwig deel en gemeenschap hebben aan de goederen van Gods Koninkrijk, enz.
Zie, zo wordt het Koninkrijke Gods dan nu aan allen en een iegelijk gelovige geopend en ontsloten door de prediking en verkondiging van de Heiligen Evangelie.

B. Met dienzelfde sleutel, waarmee het alzo geopend wordt, wordt het ook weer geheel toegesloten voor alle onbekeerden en ongelovigen, zoals de Onderwijzer nu verder aantoont, zeggende: daarentegen alle ongelovigen en die zich niet van hart bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hun ligt, zolang zij zich niet bekeren, volgens welk getuigenis van het Evangelie God beide, in dit en het toekomend leven, oordelen wil.
Ongelovigen en die zich niet van hart bekeren, zijn alle degenen, die weigeren de beloften van het Evangelie met waren geloof aan te nemen en te omhelzen. Die niet oprecht willen, volgens het voorstel van het Evangelie, uit genade, in Christus bloed,

van al hun zonden gerechtvaardigd en geheiligd worden en die zich daartoe niet, met verzaking van alles, geheel aan Christus willen overgeven, die goede belijdenis of schone gedaante van Godzaligheid zij anders ook al mogen voorwenden of vertonen, maar die liever willen onbekeerd in hun zonden blijven leven en die zich nochtans vleien met een valse en ijdele hoop, dat zij zowel als andere, door Christus zullen zalig worden.
Aan alle zodanige ongelovige en onbekeerde mensen, van wat staat of hoedanigheid zij ook zouden mogen zijn, jong en oud, enz., belast Christus nu de leraars, in zijn Naam openlijk te verkondigen en te betuigen, volgens de Onderwijzer, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hun ligt.
Want zo spreekt de Heilige Schrift, Joh. 3: 36, *die in de Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven. Maar die de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.* En Joh. 3 5, *zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het Koninkrijke Gods niet ingaan.*
Ziedaar! anders dan zo mogen de leraars de ongelovigen en onbekeerden niet prediken, hoe gramstorig en verbitterd zij daarover ook mogen worden. En al worden zij daarover van de ongelovigen en onbekeerden ook nog zozeer gehaat, gescholden en gelasterd. En al werden zij ook nog zozeer van hun vervolgd, verdrukt, ja, zelfs gedood. De leraars mogen daarom hun prediking niet het minste veranderen. Maar zij moeten standvastig in de Mogendheid van de Heere Heere voortgaan en alle ongelovigen en onbekeerden, in de Naam van God, te verkondigen en openlijk te betuigen, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hun ligt en dat zij gewis naar de hel gaan en in eeuwigheid niet zalig zullen worden. En dat, zolang zij zich niet bekeren. Want zo getuigt Christus zelf, *dat de toorn Gods blijft op degenen, die de Zoon van God ongehoorzaam zijn*, Joh. 3: 36.
En Paulus getuigt van alle mensen, die onbekeerd in hun zonden blijven leven en voortgaan, dat zij zich, door hun onbekeerlijk hart, toorn vergaderen als een schat, in de dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods, Rom. 2: 5.
Willen de zondaars dan onbekeerd en ongelovig blijven, de leraars moeten hun Gods vloek, toorn en eeuwige verdoemenis trouw ook blijven verkondigen en betuigen en laten niet af, al zou er ook niet een naar hun willen horen. Maar al zouden zij ook zelfs uit boosheid allen van hun weggaan. Want zo geschiedde het ook aan hun Heere en Meester Christus, die van allen, om de hardheid en onverdraaglijkheid van Zijn leer, op enige weinigen na, verlaten werd, Joh. Vl.
Door zodanige prediking der leraren nu wordt het Koninkrijk Gods voor alle onbekeerden en ongelovigen geheel toegesloten. Want omdat hun, volgens Christus bevel wordt betuigd, dat om hun ongelovigheid en onbekeerlijkheid, de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hun ligt, zo wordt hun daarmee in deze staat dan nu alle zaligheid geheel en voor eeuwig ontzegd en hun wordt verkondigd, dat zij geen deel hebben aan het rijk van Christus. Dat zij daartoe niet behoren. Maar dat hun deel is buiten, bij de honden en onreinen.
En opdat niemand deze prediking der leraren en gezanten Gods nu enigszins zou versmaden of licht achten, zo voegt de Onderwijzer er bij: volgens welk getuigenis van het Evangelie God beide, in, dit en in het toekomend leven, oordelen wil.
Even zoals de leraars, naar Christus bevel hier prediken, zo zal het ook waarlijk toegaan en geschieden, want zij prediken hier niet in hun eigen, maar alleen in Gods en Christus Name. God predikt hier zelf, door hen, als door Zijn dienaren en gezanten. En daarom, hun prediking, zo voor de gelovigen, als ongelovigen, is hier volkomen waar en moet daarvan iedereen ook voor gehouden en aangenomen worden.
Hierom zei Christus tot Zijn Apostelen en in hun tot al zijn dienaars en predikers: *en*

Ik zal u geven de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen. En zo wat gij zult binden op der aarde, zal in de hemel gebonden zijn: en zo wat gij ontbinden zult op der aarde, zal in de hemel ontbonden zijn.
En Joh. 20: 23, zegt Christus tot Zijn Apostelen, herders en leraars: zo gij iemands zonden vergeeft, die worden zij vergeven. Zo gij iemands zonden houdt, die zijn zij gehouden.
En Paulus getuigt nadrukkelijk, dat God de mensen zou oordelen naar Zijn Evangelie, wat hij overal verkondigd had, Rom. 2: 16.
O, dat een ieder deze waarheid eens recht mocht geloven! Wat zou der leraren prediking dan niet meer ter hart genomen worden, omdat God zo zal oordelen, als zij naar Christus bevel prediken.
Op die wijze hebben wij dan nu gezien, hoe het Koninkrijke Gods, door de verkondiging van de Heiligen Evangelie, als de eerste sleutel, allen ware gelovigen, naar Christus bevel wordt geopend. En alle onbekeerden en ongelovigen, geheel wordt toegesloten.
Nu blijft er over, dat wij het gebruik van de tweeden sleutel, zijnde de Christelijke ban, ook uw aandacht met een woord openleggen.

Hiervan vraagt de Onderwijzer Vraag 85, *hoe wordt dat hemelrijk toegesloten en ontsloten door de Christelijke ban?*
En antwoordt, zo, *als volgens het bevel van Christus, degenen, die onder de Christelijken naam, onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij dikwijls broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen en schandelijk leven niet afstaan willen, der gemeente, of degenen, die van de gemeente daartoe verordineerd zijn, aangebracht worden. En zo zij naar de vermaningen niet Vragen, van hen, door het verbieden der Sacramenten uit de Christelijke gemeente en van God zelf uit de Rijke Christus gesloten worden. En weer als lidmaten Christus in zijn gemeente aangenomen, zo wanneer zij ware betering beloven en bewijzen.*
Uit dit gezegde van de Onderwijzer ziet uw aandacht, dat de Christelijke ban eigenlijk bestaat in een gehele uitwerping van iemand uit de Christelijke gemeente, van die hij tevoren een uiterlijk lidmaat was. De ban snijdt iemand als een onnut, verrot en schadelijk lid geheel van de gemeente af. Zodat hij niet langer een lid van de Christelijke gemeente blijft, maar buiten de gemeente gesloten wordt.
Leest, als gij na de Godsdienst te huis gekomen zijt, het formulier daarvan, zoals dat achter sommigen van onze kerkbijbels gedrukt staat en gij zult daarvan de natuur van de christelijken ban nader onderricht worden.

Deze sleutel van de ban moet, volgens de Onderwijzer, *naar het bevel Christus gebruikt worden aan degenen, die onder de Christelijke naam onchristelijke leer of leven voeren.* Lerende namelijk een valse en verkeerde leer, die geheel van de leer Christus afwijkt, of levende in ergerlijke zonden en goddeloosheden, tegen de natuur en de staat van de waren Christendoms; terwijl nochtans de zodanige de naam van Christus uiterlijk belijdt en zich in de Christelijke gemeente ophoudt.
Allen, die zodanige zijn, moeten, volgens de Onderwijzer, eerst dikwijls vermaand worden, dat zij zich toch bekeren en zich in leer en leven de Christelijke naam waardig gedragen. Maar wanneer zij naar deze menigvuldige vermaningen niet vragen, maar hardnekkig in hun onchristelijke leer of leven blijven volharden, zo moeten zij aan de gemeente, dat is, aan haar opzieners, worden aangebracht, die hun dan ook eerst met ernst moeten bestraffen en tot beterschap vermanen. Maar zo zij ook aan deze geen gehoor geven, maar onverbeterlijk in hun kwade leer of schandelijk

leven blijven voortgaan, zo moeten de opzieners hun de heilige sacramenten verbieden en weren hun enige tijd van dezelve, om te beproeven, of zij ook door dit middel nog tot inkeer mochten gebracht worden.
Maar dit almede vruchteloos zijnde, zo moeten zulke mensen, die zo hardnekkig in hun zonden blijven voortgaan, door de ban geheel uit de Christelijke gemeente gesloten worden. Als wanneer zij niet langer voor leden Christus, of voor Christenen moeten gehouden, maar van ons voor heidenen en tollenaars aangezien worden; wat alles zo geschiedt, achtervolgens Christus bevel, dat wij vinden Matth. XVIII: 15, enz., Ook van de Heiligen Apostel Paulus, 1 Cor. V: 11; 2 Thess. 3: 14 en 15; Titus 3: 10, enz.
En die zo uit de Christelijke gemeente gesloten worden, van de opzieners der gemeente, worden, volgens de Onderwijzer, ook tevens van God zelf uit het rijk van Christus gesloten en kunnen zo in die staat geenszins zalig worden.
En op die wijze wordt dan nu het Koninkrijk Gods de zondaren toegesloten met de sleutel van de Christelijke ban. Die toesluiting zolang moet duren, totdat zij, volgens de Onderwijzer, ware beterschap beloven en bewijzen. Als wanneer zij ook weer tot lidmaten van Christus en Zijn gemeente aangenomen worden; wat geschiedt door hun weer van de ban, die op hun lag, te ontheffen. En hun weder in de gemeente als opnieuw te ontvangen en tot de Heilige Sacramenten toe te laten, als dezulken, die van hun afdwaling, door een waar geloof en bekering tot de Heere, geheel afstand gedaan hebben.
En zo wordt hiermee dan nu het Koninkrijk der hemelen, dat tevoren voor hun gesloten was, weer voor hun geopend.

Ziedaar geliefden, hier hebt gij de ware leer van de sleutelen des hemelrijks, achtervolgens Gods Heilig Woord.
O, wat moest een ieder zich niet grotelijks daarover bekommeren en daaraan gelegen laten zijn, of hij wel een waar onderdaan van het hemels Koninkrijk is. Want in dat Koninkrijk alleen vindt men de eeuwige zaligheid; buiten dit is niet dan eeuwige ellende en rampzaligheid. Want daar buiten:
(1) Is men nog een weerspannig en ongehoorzaam vijand Gods.
(2) Men ligt daar dan ook nog onder Gods toorn.
(3) Men is daar dan nog in het koninkrijk van de satan.
(4) Men heeft daar dan ook niet anders dan een eeuwig verderf te wachten.

Daarentegen, in dit koninkrijk, is men:
(1) Met God in vrede en vriendschap.
(2) Men dient en gehoorzaamt daar God.
(3) Men verzaakt al dienst van de satan en der zonde.
(4) Men geniet daar al de eerstelingen der zaligheid.
(5) Men heeft daar de volkomen eeuwige zaligheid gewis te wachten.

Zo hebben de zodanigen, die nog niet in Gods koninkrijk zijn, zich hier dan geheel ernstig te onderzoeken. Als daar zijn:
(1) Allen, die God nog niet kennen, maar nog in de duisternis leven.
(2) Die nog niet met waren hart in de Heere Jezus geloven en zich nog niet geheel onder zijn scepter en gehoorzaamheid begeven hebben.
(3) Die nog niet zichzelf, het koninkrijk van de satan en van de wereld, geheel verzaakt hebben en daar tegen strijd voeren.
(4) Die nog niet wedergeboren zijn en zich van hun zonden met waren hart niet tot

God bekeerd hebben.
(5) Die nog niet al hun zaligheid alleen stellen in de zuivere dienst en gehoorzaamheid Gods, maar die nog de zonde, de wereld, enz., dienen.
(6) Die de prediking van het heilig Evangelie verachten; hetzij dat zij

(a) Die verzuimen te horen;

(b) Of als zij die al naarstig horen, nog niet aannemen, geloven en gehoorzamen, enz.

(7) Die de Christelijke ban of kerkelijke tucht verachten, daar niet voor vrezen, of daaronder zijnde, zich niet bekeren; hun Leraars en Opzieners niet gehoorzaam zijn, naar hun vermaningen niet vragen.
Och, of deze allen:
(1) Hun rampzalige staat eens kenden!
(2) Dat zij daaronder eens recht verlegen en verslagen werden!
(3) Dat zij nog eens rechte lust en begeerte mochten krijgen, om was onderdanen van Gods Koninkrijk te worden!
(4) Dat zij zich daartoe eens geheel tot Jezus mochten wenden, die alleen hun tot zodanigen maken kan en die de sleutel Davids heeft, die opent en niemand sluit. Die sluit en niemand opent.

Wij wensen dat de Heere hiertoe deze onze verhandeling genadig zegene en dat Hij al Zijn onderdanen zodanig sterke en bewerke door Zijn Geest, in het geloof, dat zij mogen wandelen waardiglijk de Evangelie en de Christelijke Naam!
De Heere were alle zonden en ergernissen uit Zijn gemeente en beklede Zijn volk meer en meer met het sieraad van ware Godzaligheid en heiligheid, teneinde zij zich steeds aan allen mogen betonen, dat zij zijn een spruite van Gods planting en een werk van Zijn handen, opdat Hij verheerlijkt wonde!
Amen, het zij zo, door de genade van onze Gods en Zaligmaker Christus Jezus!

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 32. VRAAG 86 en 87.

Tekst: TITUS 2: 14.

86 Vraag. Aangezien dat wij uit onze ellendigheid, zonder enige onzer verdiensten, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?
Antwoord. *Daarom, dat Christus, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrij gemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij met ons hele leven Gode dankbaarheid voor Zijn weldaden bewijzen en Hij door ons geprezen worde. Daarna ook, dat elk bij zichzelf, zijns geloofs uit de vruchten verzekerd zij en dat door onze Godzalige wandel onze naaste ook voor Christus gewonnen worde.*

87 Vraag. Kunnen dan die niet zalig worden, die in hun goddeloos, ondankbaar leven voortvarende, zich tot God niet bekeren?
Antwoord. *In generlei wijze. Want de Heilige Schrift zegt. Dat geen onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, rover, noch diergelijke het rijk Gods beërven zal.*

De Apostel Paulus is in de woorden van onze afgelezen tekst bezig, aan Zijn Zoon Titus voor ogen te stellen, niet alleen Christus eeuwige liefde en genade voor Zijn volk, door Zichzelf voor hun over te geven en op te offeren, maar tevens ook het heerlijke en dierbare einde, waartoe Hij dat gedaan heeft, namelijk, opdat Hij hun zou verlossen van alle ongerechtigheid en zichzelf een eigen volk zonde reinigen, ijverig in goede werken.
Christus gelovigen lagen met de gehele wereld, van nature vleselijk verkocht onder de zonde en waren ten enenmale vijanden van God en haters van alle ware Godzaligheid en dood door de zonden en de misdaden. Maar hier komt de grote Heiland Christus Jezus en geeft zichzelf voor Zijn uitverkorenen en gelovigen over; niet alleen, opdat Hij hun van de vloek en toorn Gods en van de eeuwige verdoemenis, maar ook, opdat Hij hun van de zonde zelf en van alle ongerechtigheid zonde verlossen en heiligen, wederbaren en hun vernieuwen door Zijn Geest, teneinde zij Hem een eigen volk zouden zijn, ijverig in goede werken.
Zo ver is het er vandaan, mijn toehoorders, dat zij, die door Christus verlost en onder de genade zijn, nu nog enigszins in de zonden zouden leven en dienen de ongerechtigheid, dat zij integendeel, door de verlossing, die in Christus Jezus is, nu geheel en voor eeuwig afstand moeten doen van alle ongerechtigheid, om voortaan in nieuwigheid van de levens. te wandelen waardiglijk het Evangelie van Christus en de heilige en hemelse roeping, met die zij geroepen zijn.
Zo weinig een goede boom kwade vruchten kan voortbrengen, zo weinig kan een verloste gelovige nu meer in de zonden leven en met de zondaars gemeenschap hebben.
O nee, Hij is een nieuw schepsel geworden door de vereniging van Zijn ziel met de Heere Jezus. En dus kan hij nu ook onmogelijk anders dan in een nieuw, Godzalig leven wandelen en door de kracht van Christus en van Zijn Heilige Geest vruchten voortbrengen, der bekering waardig.

En deze waarheid is het, die ons de Onderwijzer nader gaat verhandelen en openleggen in deze Zondag, in dewelke hij tot het derde stuk of deel van zijn onderwijzing overgaat.
In het eerste en tweede deel van zijn Catechismus heeft hij ons het gehele werk van der uitverkorenen en gelovigen verlossing door de Heere Jezus, op een zeer klare, eenvoudige en zakelijke wijze opengelegd.
Daarop gaat hij ons nu in het derde en laatste deel van zijn Catechismus verklaren het grote einde, of noodzakelijk gevolg van de heerlijke verlossing door Jezus Christus, zijnde de heiligmaking en vernieuwing van al Zijn volk en gelovigen, naar Zijn beeld, namelijk opdat hij hun voor zich tot een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken. Welk groot en gewichtig stuk der heiligmaking de Onderwijzer nu, met een zeer goede en bekwame orde, zo verhandelt:

(1) Toont hij in deze Zondag aan en legt ons open, de noodzakelijke en wezenlijke verplichting van alle verloste gelovigen, om, nu zij zo door Christus van hun zonden en ellenden uit genade verlost zijn, geheel en al als Zijn eigendom, tot Zijn eer en heerlijkheid, met ziel en lichaam te leven en afstand te. Doen van alle ongerechtigheid en overvloedig te zijn in goede werken en in alle vruchten der gerechtigheid, die door Jezus Christus zijn tot prijs en heerlijkheid van God.

(2) Deze volstrekte noodzakelijkheid der heiligmaking zo hebbende aangetoond, zo legt de Onderwijzer ons in de volgende 33^{e} Zondag open de weg of het middel, waardoor alle verloste gelovigen tot zodanige was heiligheid en nieuwigheid van de levens in beginsel worden bekwaam gemaakt; namelijk, door een oprechte bekering van de harten, die Christus door Zijn Heilige Geest in hun werkt, waardoor zij afleggen de oude mens der zonde en hem met zijn bewegingen en begeerlijkheid doden en de nieuwe mens aandoen, die naar God geschapen is, in was gerechtigheid en heiligheid. Zodat zij, door zodanige bekering, dan nu een volkomen lust in zich ontvangen, om in nieuwigheid van de levens en in alle goede werken te wandelen, waardig hun roeping en verlossing, die in Christus Jezus is.

(3) Hierop gaat de Onderwijzer dan nog in dienzelfde Zondag handelen van de goede werken der verloste en bekeerde gelovigen, waartoe zij geheel lust hebben en God door Christus dienen en verheerlijken. En omdat alle goede werken geheel moeten ingericht zijn naar het voorschrift van Gods Heilige Wet, zo gaat de Onderwijzer

(4) Dan nu vervolgens tot aan de 45e Zondag toe, van de Wet Gods handelen, ons de tien onderscheiden geboden derzelve verklarende als het voorschrift en de regel der ware heiligheid, tot die Christus al zijn gelovigen verlost en vernieuwt
door Zijn bloed en Heilige Geest. Maar zo Gods volk, de verloste en bekeerde gelovigen, hier in het werk van hun heiligmaking, zonder de kracht en ogenblikkelijke genade des Heeren, niets met al kunnen doen, zo hebben zij hier dus nodig, steeds door het gebed, in Christus naam, tot God te gaan, om al hun kracht en genade bij Hem in Christus te zoeken. Waarom de Onderwijzer dan nu

(5) Voor het laatst ook gaat handelen van de plicht van het gebed, in acht onderscheiden Zondagen; besluitende hiermee zijn Catechismus.
Ziedaar, toehoorders, langs deze goede en schone orde verklaart ons de Onderwijzer nu in het vervolg het heerlijke stuk van de heiligmaking eens Christens, waarin wij hem dan willen navolgen, wensende dat de Heere ons ondersteune en onze prediking

genadig zegene! Amen.

Voor het tegenwoordige zullen wij dan nu wat nader overwegen de noodzakelijke verplichting van alle ware gelovigen, om als verlosten en begenadigden des Heeren, in was heiligheid en Godzaligheid voor Hem te leven en steeds goede werken te doen. Deze noodzakelijke verplichting gaat ons de Onderwijzer
(1) Verklaren en openleggen, Vraag 86. En
(2) gaat hij die nader bevestigen, met aan te tonen de volstrekte onmogelijkheid, dat iemand zonder een heilig leven en zonder goede werken, zou kunnen zalig worden, Vraag 87.

A. Wat het eerste aangaat, hier vraagt de Onderwijzer:
Aangezien wij uit onze ellendigheid, zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?
Hij spreekt van Gods volk, de ware gelovigen, van die hij tot nog toe heeft gehandeld en aangetoond, hoe zij, zonder enige van hun eigen werken of verdiensten, uit loutere genade, door de Heere Jezus uit hun ellendigheid, waarin zij door de zonden gekomen zijn, weer voor eeuwig verlost worden. Van deze vraagt hij hier, waarom zij, na zodanige genadige verlossing, in en door de Heere Jezus, nu nog verplicht zijn, om goede werken te doen en heilig en Godzalig voor de Heere te leven.
Wij hebben gezien, zondag 24, hoe verkeerdelijk alle natuurlijke mensen en de vijanden der waarheid, van de ware leer der zaligheid oordelen, alsof die noodzakelijk goddeloze en zorgeloze mensen maakte. Want, omdat wij volgens Gods Woord leren, dat de uitverkorenen niet anders dan uit genade zalig worden en van God om niet gerechtvaardigd worden, door de verlossing die in Christus Jezus is, zonder dat hun eigen werken, goede of kwade, hier in het minste bij God in aanmerking komen, om hen, uithoofde derzelve, of aan te nemen, of te verwerpen, zo kan een natuurlijk mens, volgens zijn eigenwerkelijk en duister begrip, hierover niet anders oordelen, dan dat zodanige leer noodzakelijk moet dienen, om de goede werken van de mensen en alle deugd en Godzaligheid geheel omver te werpen en een ruime deur tot goddeloosheid en zorgeloosheid voor allen te openen.
Want, ziet God in het werk der verlossing en van de rechtvaardiging van de uitverkoren zondaars, hier niet het minste op van de mensen goede of kwade werken, maar doet hij alles om niet, uit genade, in en door Christus, zo schijnt het immers dan om het even te zijn, of een mens Godzalig leeft en goede werken doet of niet en bijgevolg schijnt hier dan geen de minste verplichting of noodzakelijkheid voor iemand te zijn, om heilig en Godzalig te leven.
Zo oordeelt een natuurlijk, duister en geesteloos mens van de leer der waarheid, die naar de Godzaligheid is. En anders als zodanig kan hij daarvan niet oordelen, omdat hij de dingen, *die van de Geest Gods zijn, niet verstaat, omdat zij geestelijk moeten onderscheiden worden,* 1 Cor. 11: 14. Alle natuurlijke en onherboren mensen staan hier geheel in de grond van een verbroken werkverbond en zijn dus daar geheel op uit, om uit hun eigen verdiensten en uit de werken der Wet voor God gerechtvaardigd te worden, van die gezindheid of religie zij ook mogen zijn. En daarom, zodra horen zij niet spreken van een zuiver en vrij genadeverbond, in en door de gekruiste Borg en Middelaar Christus Jezus en zodra worden zij niet opdat genadeverbond en op die Middelaar zuiver en alleen gewezen, met aflegging en volkomen verzaking van alle eigen sterkte en gerechtigheid en worden zij vermaand uit de Heilige Schrift, dat zij maar alleen zullen geloven in Hem, die de goddeloze rechtvaardigt en zij zelf niets moeten werken, zodra, zeg ik, geschiedt dit niet, of de zodanigen menen, dat zij dan

met zulk een geloof zorgeloos zouden worden en dat de zonde dan noodzakelijk over hun de overhand zou krijgen.
Op die wijze is er over de leer der zuivere genade bij natuurlijke mensen altijd geoordeeld geworden. En zo lasterden de Joden de leer van de Apostel Paulus, zoals wij zien kunnen Rom. 3. Maar de Onderwijzer heeft dit vleselijk verkeerd vooroordeel tegen de leer van het geloof en der genade, zondag 24 klaar genoeg weerlegd, met aan te tonen, dat uit de vereniging van de ziel, door het geloof met de Heere Jezus, de was dankbaarheid of heiligmaking, als uit haar eigen beginsel en fontein noodzakelijk voorkomt.
Maar hier ter plaats wijst hij ons de redenen van die noodzakelijkheid nader aan, tonende *dat wij, die uit onze ellendigheid, zonder enige van onze verdiensten, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, nochtans alle goede werken moeten doen, daarom, dat Christus, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons hele leven Gode dankbaar voor Zijn weldaden bewijzen en Hij door ons geprezen worde.*
Daarna ook, dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij en dat door onze Godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden.
Hier stelt de Onderwijzer drie bijzondere redenen van de noodzakelijkheid der goede werken, voor een verlost Christen, waarvan de

(1) Ziet op God;
(2) De tweede op onszelf;
(3) De derde op onze evenmens of naaste.

1. Wat de eerste reden aangaat, wij allen, die door Christus uit genade verlost zijn en die met waren hart in Hem geloven, moeten, volgens de Onderwijzer, noodzakelijk heilig en Godzalig leven en alle goede werken doen, daarom, dat Christus, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons hele leven Gode dankbaar voor Zijn weldaden bewijzen en Hij door ons geprezen worde. Daarom ook, dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij en dat door onze Godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden.
De Onderwijzer stelt ons hier twee zeer dierbare en heerlijke weldaden van Christus aan Zijn gelovigen voor, uit Wie Hij hun heiligmaking, als een wezenlijk en noodzakelijk gevolg afleidt.

a. De eerste van deze twee weldaden is, dat Christus hun met Zijn bloed gekocht en vrij gemaakt heeft.
De uitverkorenen en gelovigen liggen, met alle mensen van nature, in een grondeloze jammerpoel van ellende en rampzaligheid, zijnde vijanden Gods, kinderen van de toorns, slaven van de zonde, de hel en de satan, zonder zichzelf immermeer met God te kunnen verzoenen, of van onder zijn vloek en toorn en uit de macht van de duivels en der zonde te kunnen verlossen. Zodat zij allen hier in zichzelf geheel en voor eeuwig verloren zijn.
Maar hier openbaart zich nu de Heere Jezus als hun algenoegzame Borg en Middelaar, die van de Vader gegeven en aangesteld is, om al Zijn uitverkorenen van hun zonden en rampzalige ellenden voor eeuwig te verlossen.
Hiertoe stelt Hij zichzelf als Borg in hun plaats en neemt alle hun zonden en schulden op zich en lijdt en sterft voor hun aan het hout van het kruis en draagt zo de vloek en straf van hun ongerechtigheden in Zijn vlees. En volbrengt voor hun al het recht der wet door een volmaakte gehoorzaamheid.

Hiermede, met deze prijs van Zijn dierbaar bloed en volmaakte gehoorzaamheid, koopt nu de Heere Jezus Zijn uitverkorenen en gelovigen als het was van zijn Vader en ontvangt en verkrijgt hun tot Zijn eigendom. En uit kracht van die vrijkoping en verlossing komt Hij Zijn uitverkorenen nu ook in der tijd dadelijk door Zijn Geest tot Zijn eigendom aanslaan en bewerken.
Hij verenigt hun met Zich en lijft hun Zichzelf in, door het geloof, dat Hij, door Zijn Woord en Geest, in hun harten werkt; hierdoor verzoent Hij hun dan persoonlijk met God en rechtvaardigt hun van alle hun zonden, doordien Hij hun met Zijn gerechtigheid omhangt en bekleedt; Hij roept hun dan nu ook dadelijk uit de wereld en uit het rijk van de satan en brengt hun in Zijn Koninkrijk over, wederbaart, heiligt en bekeert hen.
Ziet, op zodanige wijze verlost de Heere Jezus Zijn uitverkorenen en gelovigen en koopt hen, volgens de Onderwijzer, met Zijn bloed en maakt hun vrij.
En dit leert ons de Heilige Schrift zo overal. Als Hand. 20: 28, waar Paulus getuigt, dat Christus Zijn gemeente verkregen heeft, met of door Zijn eigen bloed. En 1 Petrus 1: 18 en 19 schrijft die Apostel, *dat de gelovigen niet door vergankelijke dingen, zilver of goud verlost zijn uit hun ijdele wandeling. Maar door het dierbaar bloed van Christus, als eens onbestraffelijken en onbevlekten Lam.*

Maar geliefden, waartoe heeft Christus Zijn uitverkorenen en gelovigen nu zo door Zijn bloed gekocht en van hun rampzalige ellende vrij gemaakt? Is het, opdat zij, van alle verplichting en gehoorzaamheid aan Gods wet geheel ontslagen, nu voortaan naar hun eigen zondige lust en begeerlijkheid zouden leven?
O nee! geenszins! Dat zou zijn de genade Gods in ontuchtigheid te veranderen, Jud. Vs, 4. Dan zou Christus geheel een dienaar der zonde zijn, dat wel ver is! Gal. 2: 17. Dat was de verfoeilijkste en uiterste goddeloosheid, die er zou kunnen bedacht worden. En die op een volstrekte wijze in geen waar begenadigde vallen kan.
Nee, het ware einde, waartoe Christus Zijn gelovigen verlost en met Zijn bloed gekocht heeft, is, opdat Hij hun zou vrij maken van de zonde. Opdat Hij hun zou verlossen van alle ongerechtigheid en Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken. Want de gelovigen, zo door Christus verlost en gekocht met Zijn bloed, worden daardoor nu geheel, beide met ziel en lichaam, Gods en Christus eigendom, om Hem alleen aan te hangen, te dienen en te verheerlijken, zoals de Apostel vermaant en leert, 1 Cor. 6: 20, *gij zijt duur gekocht. Zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, die Godes zijn*.
Immers, dit spreekt van zelf. Wiens eigendom ik volkomen ben, die moet ik ook volkomen onderworpen zijn en Hem geheel dienen en gehoorzamen. En Hij moet mij in alles tot Zijn eigendom hebben en gebruiken.
Nu, de gelovigen, zijnde geheel door de verlossing die in Christus Jezus is, Gods en Christus eigendom en dat voor eeuwig, moeten hier dan nu zichzelf ook geheel en voor eeuwig aan God en aan Christus Jezus, hun Koning en Verlosser, overgeven, om Hem te dienen en te gehoorzamen. Al wat in en aan hun is, moet daartoe ten enenmale geneigd en volvaardig zijn, zonder dat zij de Heere iets het minste willen onthouden of onttrekken. Zoals Paulus zo van de Heere volk vermaant, Rom. 12: 1, waar Hij hun in het vorige elfde hfd.
Hun heerlijke verlossing door Christus hebbende voor ogen gesteld, hun nu verder zo aanspreekt: *ik bid u dan, broeders! Door de ontfermingen Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een heilige, levende en Gode welbehaaglijke offerande, die is uw redelijke Godsdienst.*
En leest hierover, als gij na de Godsdienst thuis gekomen zijt, Rom. 6, waar Paulus

bijzonder zijn werk maakt om ons deze noodzakelijkheid van der gelovigen heiligmaking, uit hoofde van de verlossing door Jezus Christus, krachtig aan te tonen.
En waarlijk, welk oprecht gelovige is er, die, zich aanmerkende als Gods en Christus verlost eigendom, niet hartelijk genegen en gewillig is, om zichzelf geheel en voor eeuwig in van de Heere dienst over te geven. Die niet zeer begerig is om, hetzij inwonende, hetzij uitwonende, de Heere welbehaaglijk te zijn, 2 Cor. 5: 9.
Wie van hun zou niet graag, al had hij ook duizend zielen en lichamen, die volkomen en voor eeuwig aan de Heere in zijn dienst willen opofferen en betonen daarmee te zijn een spruit van Gods planting en een werk van Zijn handen, opdat Hij verheerlijkt worde, Jes. 9: 8.
Gewis, allen die door Christus van de zonden en van de eeuwige dood verlost zijn, kennen noch begeren geen andere zaligheid, dan dat zij, als het eigendom van de Drieenige Gods, geheel met ziel en lichaam aan Hem mogen onderworpen zijn. En dat zij mogen wandelen, waardiglijk de Heere, tot alle behaaglijkheid, in alle goede werken vrucht dragende en wassende in de kennis Gods, Coll. 1: 10.
En zo blijkt hieruit dan nu klaar de noodzakelijkheid van eens Christens heiligmaking en Godzalige wandel, omdat Christus hem met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft.

b. De Onderwijzer gaat voort en toont ons de noodzakelijkheid, van dat een verlost gelovige heilig en in alle goede werken moet leven, nog nader hieruit aan, dat Christus, nadat Hij hen, zoals wij gezien hebben, met Zijn bloed gekocht en vrij gemaakt heeft, hun nu ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons hele leven Gode dankbaarheid voor Zijn weldaden bewijzen en Hij door ons geprezen worde. Daarna ook, dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij en dat door onze Godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden.
Het is zeker geliefden, dat Christus al zijn gelovigen, voor welker zonden Hij geleden heeft en die Hij met God verzoend heeft, nu ook dadelijk heiligt door Zijn Geest. Want Hij is zijn gelovigen van Gode geworden wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, 1 Cor. 1: 30.
Zodra verenigt Hij hun niet met Zich door het geloof, of Hij geeft hun Zijn Heilige Geest en komt door die Geest Zelf in hun harten wonen; vernieuwt, heiligt en bekeert hun volkomen in beginsel, zodat de gelovigen hier dan naar Christus beeld waarlijk veranderd worden in was gerechtigheid en heiligheid, zoals de Schrift ons deze waarheid overal klaar leert, waarom het een onafscheidelijk kenmerk is van het ware geloof, dat de Heere Jezus door dit leeft en woont in de harten van Zijn gelovigen en een gestalte in hun krijgt, waardoor de gelovigen dan nu geheel nieuwe schepsels worden in Christus en de zin Christus in zich ontvangen, zoals van deze heerlijke verandering, vernieuwing en bekering der gelovigen, in de volgende Zondag nader en breder zal gehandeld worden. Waarom wij daar dan nu niet verder van zullen spreken.

Alleen merken wij, hier slechts aan, dat uit deze inwendige en geestelijke vernieuwing en verandering der gelovigen, naar Christus beeld, noodzakelijk volgt, dat de gelovigen in alle goede werken voor de Heere moeten leven. En nu niet meer naar het vlees moeten wandelen, maar naar de Geest. Want hiertoe vernieuwt Christus hen, volgens de Onderwijzer, naar Zijn beeld, opdat zij met hun hele leven Gode dankbaarheid voor Zijn weldaden zouden bewijzen en Hij van hun geprezen zou worden.
De was dankbaarheid, die de verloste gelovigen de Heere voor de dierbare weldaden

van Zijn genade verplicht zijn te bewijzen, bestaat hier eigenlijk in, dat zij zichzelf geheel, met ziel en lichaam in Christus door de Heilige Geest aan Hem moeten opofferen en tot zijn lof en dienst overgeven, om alleen tot Zijn eer te leven, met verzaking van zichzelf en de wereld.
Hierom getuigt de Heere van Zijn verlost en gelovig volk, *dat Hij het voor Zichzelf geformeerd heeft en dat zij zijn lof zullen vertellen*, Jes. 41: 21.
En Petrus leert en vermaant, 1 Petrus 2: 9, *dat zij zijn een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk. Opdat zij zouden verkondigen de deugden Desgenen, die hun geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.*
Nu, opdat de gelovigen dit zouden willen en kunnen doen, vernieuwt Christus hun zo door Zijn Geest, naar Zijn evenbeeld, waardoor zij dan worden Gods maaksel, geschapen in Christus. Jezus, tot goede werken, die God voorbereid heeft, opdat zij in dezelve zouden wandelen, Ef. 2: 10. Want de ware gelovigen, zo van Christus door Zijn Heilige Geest naar Zijn beeld vernieuwd, zijn hierdoor nu vijanden van alle zonde en kunnen zelfs, naar hun vernieuwde genadedeel, in alle eeuwigheid niet meer zondigen, omdat zij hier hun oorsprong uit God hebben, volgens 1 Joh. I2: 9, *een iegelijk, die uit God geboren is, die doet de zonde niet, want Zijn zaad blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.*
Integendeel, zo hebben zij hier met Paulus nu een vermaak in de Wet Gods, naar de inwendige mens, Rom. 7:22 en willen, noch begeren niet anders, dan God Drie-enig, volkomen en voor eeuwig te dienen en te verheerlijken. Zodat hieruit dan nu immers weer ten klaarste blijkt, hoe volstrekt noodzakelijk het is, dat de gelovigen, nadat zij van Christus uit hun ellendigheid verlost zijn, in alle goede werken moeten overvloedig zijn. En gelijk zij door de Geest leven, ook door de Geest moeten wandelen, Gal. 5: 25.

2. Maar hierbij laat de Onderwijzer het nog niet rusten, maar hij gaat voort en stelt ons nog een andere reden voor, waarom alle ware gelovigen, die door Christus verlost zijn, ook noodzakelijk in alle goede werken moeten leven, te weten. *Opdat elk bij zichzelf zijns geloofs uit de vruchten verzekerd zij.*
Het grootste en allernoodzakelijkste ding waar elk mens hier in dit leven naar te staan heeft, is dat hij met God, in Christus door een waar geloof verenigd worde en dat hij daaruit dan kome tot een vaste en bestendige verzekering van Zijn genadestaat en van de oprechtheid zijns geloofs. Zonder dat is het ons volstrekt onmogelijk, dat wij in goede vrede en troost kunnen leven.
Nu is het wel zo, dat de onherboren mensen van deze wereld zich daardoor gewoonlijk zeer weinig bekommeren en zich met een vals, ingebeeld geloof en ijdele hoop tevreden stellen, menende naar hun verdorven oordeel, dat de zaligheid zeer gemakkelijk te verkrijgen is en dat men spoedig vroom en deugdzaam genoeg leeft, waarom zij dan gerust in hun zonden blijven leven, hoewel het eeuwig verderf voor hun deuren ligt.
Maar geheel anders is het met Gods volk, de ware gelovigen. Deze hebben hier, in de grote zaak van hun zaligheid, dikwijls met veel bekommernissen, vrees en twijfelmoedigheid te strijden. Want zij kennen het grote gewicht der zaligheid en hoe weinigen er behouden worden. Zij zijn ook ontdekt aan de bedrieglijkheid en arglistigheid van hun harten. Zij weten, hoe menigvuldig, vals en bedrieglijk schijngeloof er in de wereld is. En hoe ver een tijdgelovige niet al kan komen met de algemene gaven en bewerking van de Heilige Geest en gaan nochtans eeuwig verloren, ook wandelen zij soms al veel in het duister en hebben dikwijls kennis en

grote verdorvenheden, die hun van de Heere zeer vervreemden; nochtans zijn zij inwendig oprecht en hebben lust tot waarheid in het binnenste en schrikken voor alle zelfbedrog.
Dit alles doet velen van Gods kinderen soms in een zeer bekommerden staat leven, terwijl het de Heere om wijze en aanbiddelijke redenen nog niet behaagt, hun veel troostelijke verzekering van hun genadestaat te geven. Maar de Heere wil, dat Zijn kinderen daar alleszins door het geloof naar staan zullen en dat zij niet tevreden zullen zijn, voordat Zijn Geest met hun geest heeft getuigd, dat zij kinderen Gods zijn, omdat zodanige verzekering en vaststellng van hun genadestaat grotelijks dient tot bevordering van hun geloof en heiligmaking.
En hiertoe heeft de Heere in Zijn Woord klare en vaste kenmerken geopenbaard, uit die Zijn kinderen van de oprechtheid huns geloofs en van hun inwendige genadestaat, door de genade van de Heilige Geest kunnen overtuigd en verzekerd worden. Onder die kenmerken de heiligmaking en de vruchtbaarheid in alle goede werken, een der voornaamste en voortreffelijkste is. Want de heiligmaking is een wezenlijke en onafscheidelijke vrucht van het geloof, zoals er geen was heiligmaking kan zijn zonder geloof, zo kan er ook geen waar geloof zijn zonder heiligmaking. Geloof en heiligmaking gaan als moeder en dochter altijd samen gepaard. En wie deze twee vaneen, scheidt, die werpt alle zaligheid geheel omver en die is niet uit God, maar uit de duivel.
De Zaligmaker heeft ons deze waarheid klaar geleerd, Matth. 7: 18, daar hij zegt, dat gelijk een kwade boom geen goede, zo ook een goede boom, geen kwade vruchten kan voortbrengen. Waarom de boom niet anders dan uit zijn vruchten, die hij voortbrengt, kan gekend worden.
Hierom worden ook de goede werken en de heiligmaking dikwijls in de Heilige Schrift als de rechte kenmerken ter beproeving van het geloof aan ons voorgesteld.
Zo doet de Apostel Jakobus, hfd. 2: 17 en 18, waar hij tot degenen, die het ware geloof in Christus voorwendden en de werken of vruchten van het geloof niet hadden, zo spreekt: t*oont mij uw geloof uit uw werken en ik zal u uit mijn werken mijn geloof tonen.* Die zaak hij zo ver trekt, dat hij staande houdt, dat men ook uit de werken gerechtvaardigd wordt; niet als verdienende oorzaken van onze rechtvaardiging. Want alle verdienende oorzaak is hier alleen Christus volkomen gerechtigheid, maar als wezenlijke blijken van ons geloof en haar rechtvaardigheid, doordat het geloof zonder de werken dood is en wij door geen dood geloof kunnen gerechtvaardigd of behouden worden.
Op dezelfde wijze leert ons ook de Apostel Johannes, 1 Joh. u: 3 en 4 en *hieraan kennen wij, dat wij Hem, namelijk God, gekend hebben. Zo wij Zijn geboden bewaren. Die daar zegt: ik ken Hem en Zijn geboden niet bewaart, die is een leugenaar en in die is de waarheid niet.*
Zie, zo blijkt dan nu klaar, dat men bij zichzelf zijns geloofs uit de vruchten moet verzekerd worden. En uit zijn goede werken en Godzalig leven Zijn genadestaat moet vastmaken; gevolgelijk, dat uit deze grond de goede werken dan nu voor een verlost en gelovig Christen ten hoogste noodzakelijk zijn en niemand zonder een nauwgezet, teder en Godzalig leven, lichtelijk tot een troostelijke verzekering van Zijn genadestaat kan komen.

3. Hierbij voegt de Onderwijzer nu nog een derde of laatste reden, voor de noodzakelijkheid van de goede werken en van een heilig en Godzalig leven voor een gelovig Christen, hierin bestaande, *opdat door onze Godzalige wandel, onze naaste ook Christus gewonnen worde.*

Dat iemand die bekeerd is, nu ook alleszins zijn best moet doen, door de genade Gods, om ook andere te bekeren en hun voor Christus te gewinnen, zal elk waar Christen graag voor zijn noodzakelijke plicht willen houden en erkennen.
De Heilige Schrift vermaant hier van de Heere volk duidelijk van deze hun plicht. De Zaligmaker zei tot Petrus, Luk. 23: 32: *als gij bekeerd zult zijn, versterkt dan ook uw broeders.*
En de Apostel Jakobus vermaant de gelovigen, hfd. 5: 19 en 20: *broeders! Indien iemand onder u van de waarheid is afgedwaald en hem iemand bekeert, die wete, dat degene, die een zondaar bekeert van de dwaling zijns wegs, een ziel van de dood behoudt en een menigte van overtredingen bedekt.*
Dit is een zekere waarheid, geliefden, en wij zouden het breedvoerig kunnen aantonen, dat elk gelovige, naar de genade, die hem gegeven is, zich alleszins op het stichten, winnen en behouden van zijn naaste, die nog onbekeerd, of die in afzakking en verval van Godzaligheid is, moet toeleggen. Dit wordt lichtelijk geloofd van allen, die het heil en de eeuwige zaligheid van onsterfelijke zielen kennen en de uitbreiding van Jezus Koninkrijk ter hart nemen. Doch, door welk middel kan nu een Christen zijn naaste zo best winnen?
Dit kan wel geschieden door lering en vermaning, maar inzonderheid ook door een goede en Godzalige wandel. Het is een bekend spreekwoord onder ons, dat vermaningen welp wekken, maar dat voorbeelden trekken. Niets is bekwamer, onder van de Heere zegen, tot stichting en bekering van andere, dan een heilig, Godzalig en voorbeeldig leven. Dit heeft veel meer kracht op het gemoed van andere, dan alle woorden en vermaningen.
Want, onbekeerde zondaars, ziende der vromen ongeveinsde en tedere godsvrucht, hun ijver, liefde, matigheid, hemelsgezindheid, ootmoed, zachtmoedigheid, bescheidenheid en andere Christelijke deugden, krijgen daardoor, als het de Heere zegent, wel allermeest een indruk op hun gemoed van Gods hoogheid en heiligheid. En dat Hij waardig is gekend, bemind en gevreesd te worden. En hierdoor worden zij van hun zondig en onheilig leven allermeest overtuigd en door de genade van de Heere tot bekering gebracht, zodat zij tot Gods volk zeggen: *wij zullen met u gaan, want wij zien dat de Heere met u is,* Zach. 8:23.
Zo getuigt Paulus van de Corinthiërs, 2 Cor. 9 : 2, dat de ijver van hun begonnen, er velen verwekt had. Hierom vermaant de Zaligmaker Zijn gelovigen, Matth. 5: 16, *Laat uw licht zo schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken.*
Op dezelfde wijze vermaant Petrus de gelovigen, *dat zij hun wandel eerlijk houden onder de heidenen, opdat in hetgeen zij kwalijk van hun spreken, als van kwaaddoeners, zij uit de goede werken die zij in hun zien, God mogen verheerlijken,* 1 Petrus 2: 12.
Dit is van de te noodzakelijker, omdat de zonden en gebreken van Gods kinderen andere grotendeels ontstichten, ergeren en beletten dat zij niet ingaan in het Koninkrijk Gods. Een Christen kan hier met zijn ergerlijk en los leven, daar hij soms toe vervallen mocht, veel meer afbreken, dan honderd andere met hun Godzalig leven machtig zijn op te bouwen. En daarom, ach, of allen, die Christus zijn, hier geheel mochten het vlees kruisigen met zijn begeerlijkheid. En dat er zich onder de ware Godzaligen geen andere mochten voegen, dan die ook als ware Godzaligen mochten leven en die de wereld niet meer gelijkvormig mochten zijn. Dan zou de wereld zoveel op der Godzaligen gebreken niet meer vallen, tot hun eigen schade en verderf, zoals tegenwoordig geschiedt. Zo dan, uit dit voorgestelde blijkt weer klaar, hoe noodzakelijk het is, dat een verlost Christen in goede werken moet leven en wandelen.

B. Deze waarheid zo verklaard hebbende, zo bevestigt de Onderwijzer die nu nog nader, Vraag 87, uit het tegenovergestelde, hoe namelijk niemand zonder een heilig leven en zonder goede werken kan zalig worden. Want zo vraagt hij: kunnen dan die niet zalig worden, die in hun goddeloos ondankbaar leven voortvarende, zich tot God niet bekeren? En antwoordt: in generlei wijze. Want de Schrift zegt, dat geen onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dief, geldgierige, dronkaard, lasteraar, noch rover, noch dergelijke, het Koninkrijk Gods beërven zal.
Dit voorstel van de Onderwijzer is alleszins klaar en heeft geen nadere verhandeling nodig. De Heilige Schrift leert ons duidelijk en overvloedig, dat geen onbekeerde, noch onheilige mensen, die voortgaan in hun zonden te leven en van dezelve geen afstand willen doen, kunnen zalig worden, noch in Christus Koninkrijk ingaan; omdat dit een heilig Koninkrijk is, waarin men God dient in nieuwigheid van de levens en alle zonden, klein en groot, geheel haat. Wil iemand dan de zonde blijven dienen en zich van dezelve niet met een waar hart tot God bekeren, zo moet hij gewis voor eeuwig verloren gaan en in zijn zonden omkomen en sterven. hij heeft geen deel aan Christus, noch aan Zijn zaligheid want Christus verlost de Zijne van de zonden en reinigt hun van alle ongerechtigheid, opdat zij de levendigen God zouden dienen, zoals wij gezien hebben. En zo blijkt hieruit dan nu nog nader de noodzakelijkheid der was heiligmaking en van de vruchtbaarheid in goede werken, voor alle ware gelovigen, die door Christus op een genadige wijze uit hun ellendigheid zijn verlost geworden, zonder enige van hun eigen krachten of verdiensten.
En daarmee is deze grote en gewichtige zaak dan nu genoeg verhandeld.
En de Onderwijzer gaat over, in de volgende Zondag, om te handelen van de heerlijke weldaad der bekering, waardoor de gelovigen van Christus, tot de was heiligheid van de levens, van Hem zelf in beginsel worden bekwaam gemaakt en opgewekt uit de dood der zonden, waarin zij allen van nature geheel lagen.

Ziedaar geliefden, uit deze voorgestelde en verhandelde gronden wordt van ons de noodzakelijkheid der was heiligmaking voor een verlost gelovige, volgens de Heilige Schrift wettig afgeleid.
Gelukkigen, alle degenen, die oprechte zin en lust in was heiligheid hebben gekregen en geen het minste behagen meer kunnen vinden in de dienst der zonde! Die niets meer zouden wensen, noch begeren, dan dat zij maar geheel, met ziel en lichaam, voor de Heere, de Drie-enige God, mochten leven en van alle zonden geheel en voor eeuwig mochten vrij gemaakt worden.
Wij wensen en bidden over alle dezulken met Paulus, 1 Thess. 5: 23 en 24 *en de God van de vredes zelf heilige u geheel en al en uw geheel oprechte geest, ziel en lichaam, worde onberispelijk bewaard, in de toekomst van onze Heere Jezus Christus. Hij, die u roept, is getrouw, die het ook doen zal. Amen.*

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 33. VRAAG 88, 89 en 90.

Tekst: 2 PETRUS 3: 9.

88 Vraag. In hoeveel stukken bestaat de ware bekering van de mensen?
Antwoord. *In twee stukken: in de afsterving van de ouden en in de opstanding van de nieuwe mensen.*

89 Vraag. Wat is de afsterving van de oude mensen?
Antwoord. *Het is een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben en dezelve hoe langer hoe meer haten en vlieden.*

90 Vraag. Wat is de opstanding van de nieuwe mensen?
Antwoord. *Het is een hartelijke vreugd in God, door Christus en lust en liefde, naar de wil Gods in alle goede werken te leven.*

De Onderwijzer heeft in de vorige Zondag gehandeld van de noodzakelijkheid der heiligmaking en der goede werken voor alle ware gelovigen, die door Christus uit hun ellendigheid, zonder enige van hun eigen krachten of verdiensten, uit loutere genade, weer verlost zijn. Hoe dit verloste volk van nu voortaan in alle was heiligheid en Godzaligheid voor de Heere moet leven, beide met ziel en lichaam.
Daarop gaat hij nu in deze Zondag over, met ons open te leggen, hoe de Heere zelf hier al de Zijne in beginsel zo bekwaam maakt, door middel van een ware bekering van de harten, waardoor zij afleggen de oude mens der zonde, die verdorven wordt, door de begeerlijkheid der verleiding en aandoen de nieuwe mens, die naar God geschapen is, in was gerechtigheid en heiligheid.
Over die zalige en heerlijke weldaad der bekering wij dan nu met de Onderwijzer wat nader, Maar met alle mogelijke kortheid, voor uw aandacht zullen handelen.
De Heere ondersteune ons daartoe door Zijn Heilige Geest en zegene onze prediking!

Twee zaken verhandelt de Onderwijzer hier in deze Zondag.
(1) Legt hij ons open de ware bekering van de uitverkorenen en gelovigen zondaars, Vraag 88-90. En
(2) Dan beschrijft en verklaart hij ons de aard en hoedanigheid der goede werken, die door de bekering geschieden, Vraag 91.

A. Wat de bekering van de zondaar aangaat, daarin houdt de Onderwijzer deze orde:
(1) legt hij ons open, in hoeveel stukken of delen de bekering eigenlijk bestaat, Vraag 88 en dan
(2) Handelt hij van de beide delen der bekering nader en verklaart ons dezelve, Vraag 89 en 90.

Wat aangaat het eerste; hier moeten wij
(1) Handelen van het woord;
(2) van de zaak zelf.
De weldaad van Gods genade, waarover wij hier handelen, wordt aan ons voorgesteld onder de naam van bekering.

Bekering is eigenlijk, naar de kracht en betekenis van het woord, zoveel als zich van iets afkeren, dat men verlaat en zich naar iets toekeren, dat men verkiest en met genegenheid aanneemt en omhelst. En zo is dit woord dan zeer bekwaam, om de grote verandering en vernieuwing van de mensen door de bekering uit te drukken. Want een uitverkoren zondaar, die zich bekeert, wendt en keert zich met zijn hele hart af van de dienst en slavernij der zonde, daar hij van nature geheel, met ziel en lichaam onder ligt en wendt en keert zich oprecht tot God en Zijn Heilige Dienst en gemeenschap, om die in Christus geheel aan te hangen en te zoeken.
De Heilige Geest is gewoon, deze bekering van de zondaar in het Woord op verscheiden wijzen uit te drukken en aan ons voor te stellen.
Maar gewoonlijk noemt hij die een wederkering, te weten tot God, van Wien alle mensen door de zonde geheel zijn afgeweken; een berouw hebben; een weer wijs worden, enz. Omdat dit alles zo in de bekering plaats heeft. Want een zondaar, die zich bekeert, keert weder tot God. Die heeft een waar berouw, een innige droefheid en leedwezen over Zijn zonden en afwijking van de Heere. Die wordt weer wijs en keert zich af van zijn vorige dwaasheid en verstandeloosheid, zoals dat alles in het brede, als er tijd genoeg was, zou kunnen aangetoond worden.

B. Van deze bekering, of wederkering van de zondaar tot God, geeft ons de Onderwijzer nu eerst vooraf deze algemene beschrijving, dat dezelve bestaat in twee stukken: in een afsterving van de ouden,

en een opstanding van de nieuwe mensen. Om dit, door de genade des Heeren, wel te verstaan, zo weet, geliefden, dat door de ouden en nieuwe mens in Gods Woord niet anders verstaan wordt dan de tweeërlei staat van Gods kinderen, hun natuurstaat en hun wedergeboren, of vernieuwden genadestaat. Of anders, hun vlees en geest, zoals het de Heilige Schrift ook veel gewoon is te noemen.
Deze twee staten van Gods kinderen wel van elkaar te mogen onderscheiden, is geen lage of geringe wetenschap. Maar dit is de wetenschap der heiligen, waartoe zij gezalfd worden van de Vader. Veel was hierover te zeggen. Maar wij zullen hier maar kort de zaken hoofdzakelijk uw aandacht wat nader trachten open te leggen.
Door de *oude mens* wordt in Gods Woord niet anders verstaan dan de natuurstaat der gelovigen, waarin zij met alle mensen geboren worden en waarin zij, tot hun wedergeboorte en bekering toe, ganselijk blijven leven en die hun, na hun bekering en vereniging met Christus, nog altijd blijft aankleven, tot aan hun dood toe. En wat is die oude mens, die natuurstaat toch nu voor een ding? Zal ik het u eens kort uitdrukken, geliefden?
Het is niet anders dan een volstrekte goddeloosheid en volkomen vervreemding van God, die over de ganse mens, beide over ziel en lichaam heerst en die haar oorsprong heeft uit de. overtreding Adams, waardoor het gehele menselijke geslacht ten enenmale van God is afgeweken, zonder. God in het allerminstemeer te kennen, te beminnen, te dienen, of te verheerlijken. Zodat de oude mens dan dat goddeloze schepsel is, welkers bedenken vijandschap is tegen God. Dat zich Gods Wet niet onderwerpt en dat ook niet kan doen, Rom. 8: 7. Het is enkel duisternis; een saamknoopsel van ongerechtigheid; een volstrekt gemis van God. En een vervreemding van het leven Gods, door de onwetendheid, die in ons is en door de verharding onzer harten, Ef. 4: 18. *Zodat wij in die tijd dan geheel zijn zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, vreemdelingen van de verbonden der beloften, geen hopende hebbende en zonder God in de wereld*, Ef. 2: 12.
En zo is die oude mens dan een vervloekt schepsel, liggende geheel. onder Gods vloek

en toorn en zijnde van Hem ter eeuwiger dood en verdoemenis veroordeeld.
Dat nu deze natuurstaat van goddeloosheid en vervreemding van God, in de Heilige Schrift een mens genoemd wordt, dat geschiedt. Daarom, omdat die, goddeloosheid van nature de overhand en de heerschappij heeft over de gehele mens, over ziel en lichaam, zodat verstand, oordeel, wil, hartstochten, genegenheden, ledematen, zintuigen en al wat aan de mens is, daardoor geheel van God is afgeweken en in volstrekte haat en vijandschap tegen Hem uitgaat en dienstbaar is aan de zonde en de ijdelheid.
Dat die goddeloosheid verder een *oude mens* genoemd wordt, geschiedt voornamelijk, omdat de mens daarin geboren wordt en het zo zijn ouden aard en eigen aangeboren natuur is, die in Gods kinderen, door de vernieuwing van de Heilige Geest, in Christus Jezus hoe langer hoe meer moet veranderen, verdwijnen en verslijten, tot zij in hen, met de dood van het lichaam, geheel en voor eeuwig sterft en vernietigd wordt.
Dit zij nu genoeg tot verklaring van deze verborgenheid der ongerechtigheid, de oude mens.

Hierbij, of tegenover, staat nu in Gods kinderen de *nieuwe mens*, die niet anders is dan het geestelijke en nieuwe schepsel, dat uit God in Christus, door de Heilige Geest, in alle ware gelovigen geboren wordt, zodra zij door het geloof met de Heere Jezus inwendig verenigd worden en Hem tot rechtvaardigmaking en heiligmaking aandoen. Want, dan ontvangen zij de Drie-enige God, met. Zijn licht, liefde, genade en beeld in hun en worden inwendig met Hem verenigd, waardoor hun aard en natuur dan in beginsel naar Gods beeld veranderd en vernieuwd wordt en zij uit de dood der zonde, met Christus opgewekt en levendig gemaakt worden, ontvangen in zich de wet van de Geest van de levens, die hun vrij maakt van de wet der zonde en van de doods, Rom. 8: 2. Zodat zij hier nu God in Christus, door de Heilige Geest, aanvankelijk komen te kennen, te beminnen, te dienen en te verheerlijken, uit een inwendig grondbeginsel van geest en leven, dat God in hen, door het geloof en de wedergeboorte, geschapen heeft; wat daarom ook genoemd wordt: de nieuwe mens, die naar God geschapen is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid, Ef. 4: 24.

Dit nieuwe schepsel in Gods kinderen is nu geheel en in alles het tegengestelde van hun oude mens en wordt ook een mens genoemd, omdat het zich volkomen over de ganse mens uitstrekt. Zodat verstand, oordeel, wil, hartstochten, genegenheden, leden en zinnen en al wat aan de mens is, hier in beginsel veranderd en tot de dienst van de Drie-enige Gods geheiligd worden. Ja, het wordt de nieuwe mens genoemd, omdat deze genade nieuw, des Heeren. Geest, in de gelovigen gewerkt is en hoe langer hoe meer gewerkt wordt en zij tevoren daar niets van hadden. *Want die in Christus is, die is een nieuw schepsel, het oude is voorbij gegaan. Ziet het is al nieuw geworden*, 2 Cor. 5: 17.
Hier ziet uw aandacht dan nu kort, wat er eigenlijk is van de ouden en nieuwe mens.

Hiervan nu leert de Onderwijzer, dat *in de afsterving van de ouden en in de opstanding van de nieuwe mens de ware bekering bestaat.*

(1) Het eerste betreffende, een stuk der bekering is de afsterving van de oude mens, wat anders in de Heilige Schrift wordt genoemd, een afleggen, of een kruisigen van de oude mens; een doden van het vlees, enz.
Het is anders niet, in het wezen der zaak, dan een verbreking en vernietiging van die ouden zondenmens, of natuurlijke goddeloosheid in ons, waardoor allen, die van God

bekeerd worden, hun vijandschap tegen Hem beginnen af te leggen en afstand te doen van hun vorige goddeloosheid en ongerechtigheid.
lk zeg, dat zij dit beginnen te doen. Want niemand moet menen, als Gods kinderen van de Heere Geest wedergeboren en bekeerd worden, dat hun oude mens of vlees der zonde dan geheel sterft en ten enenmale in hun vernietigd wordt, zonder dat er iets van overig blijft.
O nee, geliefden, deze oude mens der zonde blijft leven in Gods kinderen, zolang zij hier op de wereld zijn. Hij blijft hen, tot hun grote smart en droefenis, nog altijd aanhangen. En zij worden niet eerder van dit lichaam van de doods geheel verlost, voordat zij komen te sterven. Maar in de bekering wordt de oude mens aanvankelijk gedood en door de genade zo ver ten onder gebracht en verbroken, dat hij nooit, in alle eeuwigheid, over der gelovigen zielen en lichamen weer in volkomen vrede en kracht kan heersen, zoals voor hun bekering, toen zij dienstbaar waren aan de zonden en de onreinheid.
Maar van die tijd van hun bekering af aan, wordt de oude mens of het vlees in hun gedood en hij sterft dan vervolgens allengskens in hen, van trap tot trap en wordt door de Geest, in zijn inwendige beweging en begeerlijkheid, hoe langs hoe meer in hun ten onder gebracht, totdat hij met de dood van het lichaam volkomen en voor eeuwig vernietigd wordt.
En dit is dan nu het eerste stuk, of deel der bekering.

(2) Het andere deel daarvan is, volgens de Onderwijzer, *de Opstanding van de nieuwe mens, hetgeen ook anders in de* Heilige Schrift wordt genoemd, het aandoen van de nieuwe mens, wat dan geschiedt, wanneer de gelovigen, met Christus inwendig verenigd wordende, er een beginsel van waar geestelijk leven in hun gelegd en overgebracht wordt, waardoor zij uit de dood der zonde opstaan in een nieuw leven en komen tot de kennis, dienst en gemeenschap Gods in Christus, door de Heilige Geest, zoals de Schrift ons dat zo klaar en overvloedig leert. Maar deze nieuwe mens, zo eerst door de bekering in de gelovige opstaande, is dan wel aanstonds volkomen en volmaakt in al zijn delen, Maar geenszins in trappen.
O nee! Het is dan nog slechts een zeer klein beginsel van leven en genade, dat de gelovigen door die eerste bekering ontvangen en dat, evenals een jong geboren kindeke, nog geheel teder en zwak is. Maar geschapen zijnde voor de eeuwigheid en tot de volmaaktheid, zo wast dat nieuwe schepsel, door de ogenblikkelijke genade en bewerking van de Heilig Geestes in Christus, dan nu in Gods kinderen steeds meer en meer op, tot een volkomen man, tot de mate der grootte der volheid Christus, Ef. 4: 13.
Naarmate de oude mens dagelijks afneemt en sterft, neemt deze nieuwe mens, dit nieuwe schepsel, in Gods kinderen toe en staat op in Christus Jezus, haar Hoofd, totdat het eindelijk met de dood van het lichaam geheel en voor eeuwig volmaakt wordt. En dit is dan nu de bekering van de mensen, wanneer onze oude mens der zonde zo in ons komt te sterven en er een nieuw en geestelijk mens door de vereniging met Christus in ons komt op te staan.
Dan, wanneer dit zo geschiedt, worden wij waarlijk bekeerd en doen afstand van onze vorige goddeloosheid en keren weer tot de Drie-enige God, aan Wien, als aan onze wettige Koning en Heere, wij ons nu weer met ziel en lichaam, langs de weg van Zijn verbond onderwerpen, om Hem eeuwig te dienen en te verheerlijken. En daarin alleen alle onze zaligheid te vinden voor tijd en eeuwigheid.

Maar het is de Onderwijzer niet genoeg, dit zo maar in het al algemeen neer te stellen,

maar hij gaat ons deze beide stukken of delen der bekering nu kort nader verklaren, *waarin dezelve eigenlijk bestaan*, waarin wij hem dan nu ook kort zullen navolgen.
Opdat wij van de aard en natuur der ware bekering enige nadere opening mochten hebben, zo verklaart de Onderwijzer ons hier:

(1) Waarin eigenlijk bestaat de afsterving van de oude mensen. En
(2) Waarin bestaat de opstanding van de nieuwe mensen.
Welke zaken wel een brede verhandeling zouden vereisen, omdat zij van zeer grote wijduitgestrektheid zijn. Maar wij zullen, vanwege de korte tijd, u de dingen hoofdzakelijk en met alle kortheid maar trachten open te leggen.

Het eerste betreffende, de Onderwijzer leert ons, dat de afsterving van de oude mens niet anders is, dan *een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben en die hoe langer hoe meer haten en vlieden.*
Als de Heere Jezus Zijn uitverkorenen en gelovigen bekeert, dan verlicht Hij hun verduisterd verstand en opent hun blinde ogen door Zijn Woord en Geest en doet hun zien, hoe grotelijks en hoe verschrikkelijk zij tegen de Heere hun God gezondigd hebben; hoe zij Hem en Zijn Heilige Dienst, geheel verlaten hebben, daar zij Hem alle liefde, vrees en gehoorzaamheid, met ziel en lichaam, hadden moeten toebrengen en Hem in alles alleen verheerlijken, omdat Hij hun Schepper en hun Koning is en in zijn dienst en gemeenschap al hun zaligheid alleen bestaat.
Hier zien zij nu, hoe snood en gruwelijk zij de Heere onteerd hebben, verbrekende Zijn juk en werpende dat geheel moedwillig van hun hals en dienende in Zijn plaats de satan, de wereld en zichzelf, zonder eens naar de Heere te Vragen, of om te zien. Hiervan worden de uitverkorenen in hun bekering nu klaar ontdekt. Zij zien zeer klaar en levendig, hoe zij God de Heere onteerd en Hem tot toorn tegen zich verwekt hebben, door degenen, die van nature geen goden zijn, geheel aan te hangen en te dienen.
O, zij erkennen nu, dat God ten hoogste heilig en rechtvaardig is. En dat Hij de zonde en de zondaar tijdelijk en eeuwig moet straffen. Zij belijden nu des Heeren toorn tegen hun en belijden dat God rechtvaardig zou zijn, als Hij hen, snode zondaars, voor eeuwig in de hel wierp en hun niet de minste genade wilde bewijzen. Zij beschouwen zichzelf hier nu geheel schuldig, doemwaardig, gruwelijk en walgelijk en vinden niet de allerminste goedheid of deugdzaamheid in zich.
Och nee! Zij belijden dat zij goddeloze zijn. Dat zij het leven voor eeuwig verbeurd hebben en dat zij in en op zichzelf voor God, vanwege Zijn oneindige hoogheid, heiligheid en rechtvaardigheid, niet bestaan kunnen. Dit alles nu smart hun grotelijks. Zij zijn daar innig, ja, tot in het binnenste van hun zielen, bedroefd, ver legen en beschaamd over voor de Heere. Zij hebben een oprecht berouw en leedwezen over hun zonden en dat zij zo geheel de Heere verlaten hebben. Zij verfoeien zichzelf daarover. En het is met hen, als met Efraïm, die van zichzelf uitriep, Jeremia XXXI 19, *zeker, nadat ik bekeerd ben, heb ik berouw gehad. En nadat ik mezelf ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt. Ik ben beschaamd, ja, ook schaamrood geworden.*
O, geliefden, men mag van deze dingen met woorden spreken. Maar die innige en tedere droefheid, die Gods kinderen in hun bekering gewoonlijk over hun zonden hebben. Dat hartelijke berouw, die diepe schaamte, die smartelijke zielsverlegenheid en verslagenheid. Die inwendige verbreking en verootmoediging voor de Heere. Die zelfverfoeiing en veroordeling. Dat nederig uitzien en zuchten naar verzoening met God in Christus. O, dat alles is met geen woorden recht uit te drukken. Dit kan niet

anders, dan door ware, inwendige bevinding van de harten recht gekend worden.
Gelukkigen! Die uit deze grond daarvan kunnen spreken! En in welker harten waarheid geworden is, al hetgeen de Heilige Geest in het Woord van deze zaken zo overvloedig getuigt.

Maar bestaat hierin alleen de afsterving van de oude mens, dat Gods kinderen een zodanig hartelijk berouw en leedwezen hebben, omdat zij God door hun zonden zo vertoornd hebben?
Nee, volgens de Onderwijzer behoort er ook dit bij, *dat zij de zonden hoe langer hoe meer haten en vlieden.*
De Apostel Paulus beschrijft ons de ware droefheid, die naar God is, alzo, dat zij een onberouwlijke bekering tot zaligheid werkt, 2 Cor. 7: 10. Deze bekering bestaat ook wel voornamelijk daarin, dat Gods kinderen hun goddeloosheid verlaten en daarvan, naar de inwendige mens, volkomen afstand doen, door dezelve oprecht te haten en met hun hart te verfoeien en er niet de minste gemeenschap meer mede te kunnen, noch te willen hebben. Dit kan niet anders zijn, geliefden, die zo zijn zonden heeft leren kennen, als een aller-verschrikkelijk st en aller-gruwelijkst kwaad, dat hem geheel van God vervreemd en dat God ten enenmale onteerd en vertoornt. Die daarover zo grotelijks bedroefd, verslagen en verootmoedigd wordt, zoals wij gezien hebben, die kan niet anders, dan uit die grond de zonde als zonde, op zich zelf geheel haten en ten hoogste verfoeien, volgens hetgeen er vermaand wordt Psalm XCVII: 10, *gij liefhebbers des Heeren, haat het kwade!*
Zo iemand kan, met de zonde, klein of groot, met al wat slechts afwijkt van Gods Heilige Wet, in het allerminste niet meer verenigen. Maar haat en verfoeit dat met zijn hele hart, omdat God daardoor onteerd, gesmaad, ontheiligd en vertoornd wordt. En uit die grond van een zodanigen, aller innigste en aller-oprechtste haat tegen de zonde, zoekt zo iemand zich nu ook, door de genade Gods, die daar is in Christus Jezus, geheel van alle zonden te ontdoen; niet alleen van zondige daden of bedrijven, maar ook van zijn zondigen aard of natuur en van de aller-geringste zondige neiging of beweging, die hij in zich bevindt, verklarende het al voor vijand, wat slechts tegen God en Zijn Heilige Wet is. En begerende daarvan geheel verwijderd en gescheiden te zijn en ook zelfs de rok te haten, die van het vlees der zonde bevlekt is, Jud. Vs. 23.
En uit deze grond is een bekeerd Christen levendig door de Geest, voor de Heere, in Christus Jezus. En hieruit komt al zijn worstelen en strijden tegen de zonde geheel voort, hetwelk, naar zijn wasdom in genade, dagelijks toeneemt en niet eerder in hem zal ophouden, voordat hij zichzelf geheel en voor eeuwig van het vlees der zonde zal ontslagen vinden en hij geheel aan God zal onderworpen zijn.
Hierin nu bestaat, volgens de Onderwijzer, de afsterving van de oude mens.
Dan sterft die oude mens, of dat vlees der zonde in ons, als wij een zodanig hartelijk leedwezen in ons bevinden over onze zonden, omdat wij God door dezelve zo onteerd en vertoornd hebben en daarom nu de zonde en al wat daarmee maar enige gemeenschap heeft, geheel haten en vlieden. En daarin door de genade van de Heilige Geest hoe langer hoe meer toenemen. Hier krijgt de oude mens der zonde in ons nu als het ware de doodsteek en verliest zodanig zijn kracht, dat hij nooit, in eeuwigheid meer, over ons kan heersen. Maar, door de toeneming van Gods genade in ons, uithoofde van zijn eerste afsterving, hoe langer hoe zwakker en krachtelozer moet worden, totdat hij eindelijk eens, geheel en voor eeuwig, in de dood overgegeven zal worden, dan, wanneer het leven Jezus en Zijns Geestes, in Zijn kinderen ten volle zal geopenbaard worden. En zo zien wij nu dan hier, wat eigenlijk het eerste stuk, of deel der bekering, te weten, de afsterving van de oude mensen, is en waarin dit bestaat.

Aangaande het andere deel der bekering, namelijk de opstanding van de nieuwe mens, deze moeten wij uw aandacht nu ook kort openleggen.
Dezelve is, volgens de Onderwijzer niet anders *dan een hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven.*
Weet geliefden, en de Heere lere het uzelf bevindelijk, door Zijn Heilige Geest! Dat als een uitverkoren zondaar inwendig vernieuwd en bekeerd wordt, hij dan in en door Christus gaat tot God en was geestelijke gemeenschap met Hem krijgt door het geloof. Zodra vindt hij zichzelf, door de zonde, niet geheel van God afgeweken en liggende geheel machteloos, arm, blind en naakt, onder zijn rechtvaardigen vloek en toorn, of hij raakt terstond al het leven van Zijn hand geheel kwijt en roept uit, dat hij een volstrekt goddeloze en doodschuldige is. Dat het met hem buiten hoop is en dat hij niets met al tot zijn zaligheid of behoud doen kan. Maar dat hij in zichzelf voor eeuwig moet vergaan, omdat God oneindig heilig en rechtvaardig is, voor Wie hij, goddeloze, daarom in het allerminste niet bestaan kan.
Hier doet God nu aan zodanigen machteloze, reddeloze en met ernst verlegen zondaar, door middel van Zijn Woord en Geest voorkomen de raad van Zijn genade. En ontdekt hem geestelijk, aan zijn verstand, de Middelaar Christus Jezus, Zijn Zoon, in Zijn noodzakelijkheid, volheid, algenoegzaamheid en dierbare bereidwilligheid, volgens de inhoud van het Evangelie, met zoveel klaarheid en onderscheiden licht van de Geest, dat van de zondaar hart daardoor krachtdadig overgebogen wordt tot de Heere Jezus en Zijn vrije genade, zodat de uitverkoren zondaar hier dan nu geheel door van de Geest krachtdadige bewerking uit zichzelf gaat en zich geheel wendt tot de Heere Jezus en tot Zijn volheid, grijpende Hem, met Zijn aangebodene sterkte en gerechtigheid, volgens het voorstel van het Evangelie, zuiver en oprecht door het geloof aan en gevende zichzelf geheel gewillig en onbepaald, op vrije genade, aan de Heere Jezus, tot rechtvaardiging en tot heiliging over, zijnde vast genegen en bereid in het geloof, op vrije genade, zijn hele zaligheid en verlossing, van God in Christus, met volkomen verzaking van zichzelf te verwachten.
Door dit geloof nu blijft zodanige zondaar niet hangen in Christus alleen. Maar hij gaat in en door Hem tot God, die zich in Christus aan hem ontdekt; hij belijdt zijn zonden voor God; hij erkent zijn verdoemeniswaardigheid en machteloosheid.
Hij brengt voor Hem de algenoegzame gerechtigheid van de Middelaar Jezus en wil dat God hem om dezelve in genade aanneme en hem zijn zonden niet toerekene. Hij bevindt dat God hiermee geheel tevreden is en dat Hij hem al zijn zonden uit genade om Christus wil geheel en voor eeuwig vergeeft en nu niet meer op hem vertoornd, maar in en door Zijn Zoon Christus Jezus volkomen met hem verzoend is. Hij ontvangt en geniet hier zoveel liefde, genade en vriendelijkheid van God; er daalt zoveel van God, door Christus in zijn ziel, dat hij niet kan uitspreken die eeuwige liefde en vrije goedertierenheid Gods in Christus over hem, die zulk een snood zondaar en verdoemelijke goddeloze is.
O, dit gaat al zijn bedenken, verwondering en aanbidding, zeer ver te boven. Dat God langs zodanige weg zich weer met goddeloze zondaren wil verzoenen, voor eeuwig verenigen en hun tot zich bekeren. Hierover kan hij God nu nimmer naar waarde roemen, prijzen en verheerlijken. Al had hij ook duizend monden en tongen, hij zou hier nog oneindig ver tekort schieten. Hij vindt zijn hart nu zodanig met de zoetste liefde, vrede, troost en blijdschap in God vervuld, dat hij hetgeen mensen recht zeggen, noch openbaren kan.
O, al zijn vreugde, vergenoeging, vertrouwen en lust, is nu alleen in God door Christus, *Wie Hij niet gezien heeft en nochtans lief heeft en in Wien, hoewel Hem niet*

ziende maar gelovende, Hij zichzelf nu verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde, 1 Petrus 1: 8. En dit is nu die zalige vreugde en vrede in God door Christus, voor een begenadigd en verzoend zondaar, waarvan in de Heilige Schrift overal zo dierbaar en zo heerlijk gesproken wordt en die voor vlees en bloed geheel verborgen is. Een vreugde, die de ziel hoe langer hoe meer van zichzelf en van alles buiten de Heere Jezus aftrekt en haar hoe langer hoe meer met God in Christus verenigt. En in die vreugde, die de ziel nu zo in God, door Christus vindt, bestaat haar inwendig, geestelijk leven. Hieruit ontstaat in haar de nieuwe mens, die zo nu waarlijk uit God geboren wordt.

En met deze hartelijke en geestelijke vreugde in God, door Christus, gaat nu volgens de Onderwijzer, ook onafscheidelijk gepaard: *een lust en liefde naar de wil Gods in alle goede werken te leven.*
Want dit volgt hieruit nu wezenlijk vanzelf, omdat deze vreugde in God een ware, geestelijke en heilige vreugde is. De ziel, zich nu zo in God, door Christus verheugende en verlustigende, bemint God en Zijn Heilige deugden geheel volkomen en wil en begeert nu anders niet, dan dat zij slechts door Christus, geheel met ziel en lichaam, aan Hem mag onderworpen zijn en dat zij niet meer tegen Hem mag zondigen, maar dat zij in alles zijn goede en heiligen wil mag doen.
O dit en anders niet, is nu haar zin en lust! Zij vindt, nu hierin al haar zaligheid, dat zij maar gedurig mag wandelen, waardiglijk de Heere, tot alle behaaglijkheid, in alle goede werken vruchtdragende en hoe langer hoe meer wassende in de kennis Gods, Col. 1: 10. Dit, dit verkiest nu de ziel als haar beste deel en zegt zo de zonden geheel en voor eeuwig de dienst op en wil nu anders niet meer, dan naar de wil Gods in alle goede werken leven. En zo wordt zo iemand dan nu een van Jezus eigen en vrijwillige volk, dat hij zichzelf gereinigd heeft, ijverig in goede werken, Tit. 1I: 14.
Gelijk dit alles, als er tijd was, nader en breder, met van de Heere bijstand, uw aandacht zou kunnen worden opengelegd.
Hierin nu, in deze hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven, bestaat de opstanding van de nieuwe mens.
Als het zodanig met iemand gaat, als wij daar nu hebben voorgesteld, dan staat er een nieuw mens, een nieuw schepsel in hem op. Dan doet hij een nieuwe mens aan en wordt inwendig, naar Gods beeld, in was gerechtigheid en heiligheid, veranderd en vernieuwd. En zo hebben wij uw aandacht hier dan nu een korte opening gedaan, waarin eigenlijk de afsterving van de ouden en de opstanding van de nieuwe mens bestaat.
En hierin is dan nu de ware bekering van de mensen gelegen.
Die deze twee dingen zo waarlijk in zich ondervindt, die wordt bekeerd van zijn zonden tot God. Die legt af en verlaat zijn natuurlijke goddeloosheid. En die keert weer tot de dienst en gemeenschap van de Drie-enige God, van Wien Hij door de zonde geheel was afgeweken.

En o, wat zijn de zodanigen niet ten hoogste gelukkig, die zo in waarheid tot God bekeerd worden! Niemand denke, alsof deze bekering van de mens zelf voortkwam. En alsof de mens door zijn eigen kracht, geschiktheid en bekwaamheid, zich zo tot God kon bekeren.
O nee, geliefden, de mens is onverbrekelijk vast aan zijn zonden verkleefd. En kan niet anders, dan God en Zijn Heilige Dienst geheel haten. De bekering is en blijft wel van de mensen plicht en God zal alle onbekeerden met de eeuwige verdoemenis straffen, omdat zij zich tot Hem niet hebben willen bekeren; maar de bekering is en

blijft nochtans geheel van de Heere werk, in haar begin, voortgang en voleinding. Daartoe Is een Drie-enig God nodig, om eens zondaars hart inwendig te veranderen, te vernieuwen en te bekeren. Christus is hier, in al zijn uitverkorenen, de Alfa en de Omega, het begin en het einde. Hem heeft God door zijn rechterhand verhoogd tot een Vorst en Zaligmaker, om Israël te geven bekering en vergeving der zonden, Hand. 5: 31. Maar waarvan wij thans almede niet breder spreken kunnen.

Hebbende ons zo de bekering eens zondaars verklaard en opengelegd, zo gaat de Onderwijzer hier nu vervolgens over tot de goede werken, tot die alle was bekeerden nu geheel, door die inwendige verandering van hun harten, lust gekregen hebben, om daarin te wandelen, ons verklarende, Vraag 91, wat eigenlijk goede werken zijn en wat er al tot een waar goed werk behoort.
Doch, omdat dit een stuk van veel aangelegenheid en uitgebreidheid is, zo willen wij dit in het vervolg, als het de Heere behaagt, uw aandacht opzettelijk en in het bijzonder verhandelen. En breken nu af, omdat onze tijd verlopen is, met een wens en bede onzer zielen, dat de Heere dit, ons verhandelde woord, nog op een genadige wijze mocht believen te zegenen, tot aanvankelijke bekering van dode zondaren en tot verdere vernieuwing en bekering van Zijn volk en kinderen.
Amen! Het zij zo, om van de Heere wil!

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 33. VRAAG 91

Tekst: EFEZE 2: 10.

91 Vraag. Maar wat zijn goede werken?
Antwoord. *Alleen die uit waren geloof, naar de Wet Gods, hem ter eer geschieden en niet die op ons goeddunken, of mensen inzettingen gegrond zijn.*

Overwegenswaard is, hetgeen wij lezen van de vier dieren, die aan de profeet Ezechiël in een gezicht vertoond werden, dat zij vleugelen hadden en dat onder die vleugelen mensen handen waren. Ziet Ezech. 1: 8.
Ons oogmerk is nu niet, te onderzoeken of nader uit te leggen, hoedanige verborgenheden of geheimenissen de Heere door dit gezichte der vier dieren aan de profeet Ezechiël wilde afbeelden en aan zijn verstand voorstellen. Het algemene gevoelen der uitleggers is, dat die vier dieren afbeeldsels waren van de heilige Engelen. Maar dat laten wij nu aan zijn plaats.
Wij merken hier slechts aan, dat van de Heere Woord van een zeer wijd en algemeen gebruik is en dat alle zaken, daarin voorkomende, bij wijze van accommodatie of toepassing kunnen dienen tot onze nuttige lering en troost, zonder dat de was zin en eigenlijke mening van de Schriftuur daardoor in het minste van ons verkeerd of veranderd wordt. Want al de Schrift is van God ingegeven en is nuttig tot lering, tot weerlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is, 2 Tim. 3: 16.
Wij mogen dan niet alleen, maar wij moeten ook van alle zaken, die in de Schrift voorkomen, door goede toepassing voor onszelf, een nuttig gebruik maken. Naar die regel kunnen wij dan hier de vier dieren, die Ezechiël in een gezichte zag, bij wijze van accommodatie of overneming, voor zinnebeelden houden van alle ware gelovigen.

Want
(1) Hadden die dieren vleugelen; alle ware gelovigen hebben, op een geestelijke wijze, vleugelen, namelijk hun geloof, waarmee zij, als met vleugelen opwaarts vliegen naar de hemel en hun harten nabij God in de hemel brengen en deze lage aarde met alle haar ijdelheid verlaten. O1 kostelijke vleugelen! Die van zulke vleugelen van het geloof niet voorzien is, die kan met zijn hart en genegenheden nooit los komen van de aarde en opwaarts vliegen naar de hemel. Dit is alleen eigen aan de ware gelovigen, van die de Heilige Geest daarom ook zegt, Jes. 11: 31, maar die de Heere verwachten, door een oprecht en werkzaam geloof namelijk, zullen de kracht vernieuwen. Zij zullen opvaren met vleugelen, zoals de arenden.

(2) Maar hadden Ezechiëls dieren niet slechts vleugelen, maar ook mensenhanden onder dezelve, de ware gelovigen hebben ook niet alleen vleugelen van het geloof, om daarmee opwaarts naar de hemel te vliegen, maar zij hebben daarbij en daaronder ook handen, waarmee zij gedurig moeten arbeiden en alle goede werken steeds verrichten, die God hun in Zijn wet bevolen heeft.
Deze twee dingen zijn op het nauwst samen gevoegd in alle ware Christenen: vleugelen van het geloof, om daarmee steeds omhoog te vliegen naar de hemel en handen om te werken en naarstig te arbeiden in alle plichten van was heiligheid en Godzaligheid. Het geloof moet altijd gepaard gaan met de goede werken, zoals de

vleugelen gepaard waren met de handen. De dieren konden niet vliegen met de vleugelen, zonder te werken met de handen en zij konden ook niet werken met de handen zonder te vliegen met de vleugelen. Zo kan ook een waar Christen niet geloven zonder werken. En hij kan niet werken zonder geloven. Want zonder de werken is het geloof dood en zonder het geloof zijn de werken dood.

(3) Eindelijk, in Ezechiëls dieren waren de handen zo geplaatst, dat zij waren onder de vleugelen. Wanneer de dieren dus niet vlogen, maar hun vleugelen lieten neer hangen op hun handen, dan waren hun handen belet door de vleugelen en dan konden zij er niet mede arbeiden of werken. Zij moesten dus altijd eerst hun vleugelen oplichten en daarmee vliegen, wilden zij de handen ruim hebben, om er mede te werken. Maar zo is het ook weer met alle ware gelovigen. Zij dragen hun handen ook onder hun vleugelen. Wanneer zij dan de vleugelen huns geloofs slap laten neerhangen, zonder die op te lichten, te roeren en daarmee te vliegen, zo kunnen zij ook met hun handen niet arbeiden, in het naarstig doen en plegen van allerlei goede werken, die de Heere hun bevolen heeft. Nee, zullen zij hun handen ruim hebben, zullen zij geestelijke kracht en vermogen hebben tot het gehoorzamen van Gods geboden en tot het doen van goede werken, zij moeten altijd eerst de vleugelen huns geloofs oplichten en die bewegen en vliegen daarmee in de hoogte. Want alle goede werken moeten geschieden uit het geloof en door de geestelijke kracht van de Heere Jezus, die men door het geloof steeds uit Hem trekt.
Daarom, als er in die aangehaalde plaats Jes. 11: 31, van alle ware gelovigen wordt getulgd, dat zij zullen opvaren met vleugelen gelijk de arenden, zo wordt er verder aanstonds bijgevoegd, dat zij ook zullen lopen en niet moede, wandelen en niet mat worden. Het een betekent hun geloof; het andere hun werkzaamheid, in alle ware Godzaligheid, die geschiedt uit het geloof en uit haar levendige kracht en oefening.
Wij zullen deze zaken hier niet verder uithalen. Want van die heilige Goddelijke waarheden is het, dat wij in deze uur in het bijzonder moeten handelen.

De Onderwijzer heeft in de drie voorgaande Vragen van deze Zondag de ware bekering van de mensen aan ons voorgesteld, zijnde die grote weldaad van Gods vrije genade, waardoor alle uitverkoren en gelovige zondaars inwendig in hun gemoed zo krachtdadig van de Heilige Geest vernieuwd en veranderd worden, dat zij de rampzalige dienst van de wereld en der zonde verlatende, zichzelf met alle hartelijke gewilligheid aan Christus, hun Zaligmaker, opofferen en zich in de zalige dienst van de Drie-enige Gods begeven, om geheel alleen voor Hem te zijn en voor Hem te leven.
Daarop laat hij nu, Vraag 91 van deze Zondag, aanstonds een beschrijving volgen van de goede werken der gelovigen, die zij nu, bekeerd en inwendig door van de Heere Geest vernieuwd zijnde, dagelijks moeten zoeken te verrichten. Want dit kan niet anders zijn; nu der gelovigen harten en personen in de Heere Jezus zo geheel vernieuwd en veranderd zijn geworden, door de kracht van de Heilige Geest, die hun van God geschonken is, nu moeten ook noodzakelijk hun werken veranderen.
Gelijk zij tevoren, eer zij bekeerd werden, niet dan zondige en kwade werken deden, zo moeten zij nu, bekeerd en wedergeboren zijnde, ook in alle goede werken wandelen. Want, zoals een kwade boom geen goede vruchten kan voortbrengen, zo kan een goede boom ook geen kwade vruchten voortbrengen. Nee, het is hier, maakt de boom goed en zijn vrucht goed, Matth. 12: 33.

Maar geliefden, daar is ons zeer veel aan gelegen en het is een stuk van een hoge

wetenschap, dat wij recht begrijpen en verstaan, wat eigenlijk was goede werken zijn en hoe die van bekeerde gelovigen geschieden, uit welk beginsel, naar wie regel en tot wat einde. Ik ben verzekerd, dat dit maar van zeer weinigen enigszins recht gekend wordt en dat zelfs veel christenen hierin nog zeer duister zijn, bij gebrek van geestelijk en bevindelijk licht van het geloof, waarbij men alleen kan onderscheid maken tussen het reine en onreine, tussen een goed en een kwaad werk.
Waren wij zo gelukkig, dat wij meer met der daad goede werken pleegden en daar meer werkzaam in leefden en dagelijks in wandelen, o, wij zouden ook meer verstaan wat goede werken zijn. En wij zouden dagelijks wel ernstig liggen bedelen aan de deur van de hemels, dat wij tot het doen en bedrijven van dezelve door Goddelijke genade nog eens mochten bekwaam gemaakt worden.
Maar helaas, het ontbreekt ons hier beide aan kennis en aan praktijk van deze grote zaak. En nochtans, in het doen van goede werken bestaat het wezen van het Christendom.
Ach, lieve vrienden! Het Christendom is geen praterij, maar een werkzaamheid; geen spreken, maar een doen. Het praten is gemakkelijk, daar wil alle man wel aan. Maar het doen, het doen is hier de zaak. Zoveel als iemand doet en werkt, zoveel christelijkheid heeft hij en meer niet. Het Koninkrijk Gods is niet gelegen in woorden, maar in kracht, 1 Cor. 4: 20.
Het ziet er, helaas, droevig uit, zoals het in het Christendom gaat hedendaags, in de gezelschappen en in de koffiehuizen, waar men elkaar bijna stom en doof praat en ondertussen niets met al uitvoert. Ik moet het zeggen, vrienden! De nood is mij opgelegd. Wij beleven nu boze en droevige tijden. Ik hoor een luid geroep van de Heere: vermaant hen! Dat zij tot alle goed werk bereid zijn, Tit. I2: 1 en 8. Dit is een getrouw woord. En deze dingen wil ik, dat gij ernstig bevestigt. Opdat degenen, die aan God geloven, zorg dragen, om goede werken voor te staan.
Gewis! Wij kunnen het scheepje van het Christendom, met Gods zegen, nu niet langer zalvéren of behouden, tenzij wij, zonder tijdverzuim, onze onnutte gesprekken afbreken en aanstonds twee ankers gaan uitwerpen, diep in de grond, namelijk: het geloof en de goede werken. En dat wij tegelijk gaan bewegen onze vleugels en onze handen. Wij zullen van het laatste, namelijk van de goede werken, nu wat nader gaan handelen.
Ach, of de Heere onze verhandeling genadig wilde zegenen!

Wij zullen stipt in onze verklaring de Onderwijzer volgen, geliefden. Hij geeft ons van de goede werken een zeer goede, kostelijke en klare beschrijving, zoals men niet beter of anders zou kunnen vorderen.
Hij vraagt: *maar wat zijn goede werken?* en hij antwoordt: *alleen, die uit waren geloof, naar de Wet Gods, alleen Hem ter eer geschieden en niet die op ons goeddunken of op menseninzettingen gegrond zijn.*
Wij zullen
(1) Handelen van de benaming. En dan
(2) van de zaak zelf.

Hier wordt dan gesproken en gehandeld van de goede werken, door die wij in het al algemeen niet anders te verstaan hebben, dan de heilige en werkzame daden der bekeerde Christenen, die zij doen en bedrijven door de levendige kracht huns geloofs en door de genade en invloed van de Heilige Geest, overeenkomstig de Wet Gods, belde met ziel en lichaam en die allen samen uitlopen tot Gods eer, tot van de naasten voordeel en stichting en tot bevordering van hun eigen zaligheid, in Christus Jezus,

hun Heere.
Deze heilige daden, of werkzaamheden der bekeerde Christenen, worden hier aan ons voorgesteld onder de benaming van goede werken. Zo worden zij doorgaans in des Heeren Woord genoemd, zoals genoeg onder ons bekend is. Maar het zal er maar op aan komen, dat wij de gronden en redenen van deze benaming recht begrijpen.
Der Christenen goede en heilige daden, of Godzalige betrachtingen, worden werken genoemd, om twee redenen:

(1) Omdat een Christen die zelf doet en uitwerkt door de genade van de Heilig Geestes. Het zijn van de Christen zijn eigen daden of werken, hij zelf is daarin bedrijvig of werkzaam, als een tweede, redelijke en zelfstandige werkoorzaak. Dit moet van ons wel gevat en verstaan worden. Al het goede, dat een gelovig Christen doet, door de ogenblikkelijke genade en kracht van de Heilige Geest, dat doet hij zelf, met zijn natuurlijke en geheiligde vermogens, die hij in de wedergeboorte van God ontvangen heeft en die de Heere door een verborgen, krachtdadiger invloed, altijd in hem onderhoudt en versterkt.
Dus zijn het dan ook alle van de Christen zijn eigen en personele daden of werkzaamheden. Doet hij het goede, het is in zo ver zijn eigen daad of werk. Doet hij het kwade, het is ook zijn eigen daad of werk. En God zal als een heilig en rechtvaardig Richter eens over beiden oordelen, zoals de Schrift zegt, Pred. 12:14,
Want God zal ieder werk in het gerichte brengen, met al dat verborgen is, hetzij goed of hetzij kwaad.
Hierover nu verder te gaan filosoferen, met veel distincties, subtilteiten, enz., is geenszins nuttig of nodig, geliefden.
Wij moeten dit maar eens vooral eenvoudig geloven als een onbetwistbare zaak, dat al wat een Christen doet, goed of kwaad, hij dat zelf doet. En dat het zijn daden of werken zijn en dat Gods Heilig Oordeel daarover zeker gaan zal en dat God de goede werken wil belonen en de kwade werken wil straffen.
Wil iemand hierover met u redetwisten, zeg dan slechts: ik disputeer daar niet over. Ik geloof dat eenvoudig. Want als de Latijnen zeggen; contra principla negantes non est disputandum: *wij moeten niet disputeren met degenen, die de klare en eenvoudige beginselen van enige waarheid loochenen, of in verschil willen trekken.*
Nu, daarom heten de Godzalige daden en betrachtingen der Christenen in de eerste plaats werken, omdat zij die zelf doen en verrichten door de ogenblikkelijke genade en invloed van de Heilige Geest, die gedurig al het goede in hun voor en medewerkt op een krachtdadige wijze. Zodat het hier dan is, als de heilige Paulus leert, Filipp. 2: 12 en 13, *werkt uws zelfs zaligheid met vrees en beven. Want het is God, die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.*

(2) De andere reden waarom der gelovigen goede daden en bedrijven, werken geheten worden is, omdat tot het doen en uitwerken van dezelve steeds een ernstige toeleg, arbeid, naarstigheid, kracht en ijver, noodzakelijk vereist worden, uit hoofde van de grote tegenstand en traagheid van het boze en zondige vlees, wat Gods volk in dit leven altijd zo nauw aanhangt en hun in het oefenen der Godzaligheid steeds zo bovenmate hinderlijk is. Zodat zij hier altijd moeten klagen met Paulus, dat als zij het goede willen doen, het kwade hun bij ligt, Rom. 7: 22. Waarbij ook komen zoveel verzoekingen van de boze wereld en van de satan, waardoor Gods kinderen zo grotelijks in de weg der Godzaligheid op en tegengehouden worden, zoals ieder Christen dat dagelijks, tot zijn droefheid en smart, genoeg ondervindt.
Daarom moet hier, om zijn plicht te doen en om in alle ware Godzaligheid voor de

Heere te leven, van een Christen, door de genade van de Heilige Geest, zonder ophouden steeds gewerkt en gearbeid worden. En elke goede daad is uit die hoofde een werk en een stuk van arbeid, van kracht, van ijver en van naarstigheid. Daarom worden de gelovigen overal in de Heilige Schrift zo ernstig opgewekt en vermaand, om te strijden, te zoeken geweld te doen, enz. Zoals dit door een menigte van teksten uit Gods Woord zou kunnen bevestigd worden.

Ziet, om deze twee redenen dragen der gelovigen Godzalige daden en heilige betrachtingen de naam van werken.
En dat niet alleen, maar zij worden nog nader goede werken geheten, wat zo niet te verstaan is, alsof de Godzalige werken erf verrichtingen der gelovigen, die van hun geschieden, door de genade van de Heilige Geest, al in dit leven ten enenmale goed, heilig en volmaakt waren, zonder enige besmetting van zonde of verdorvenheid.
O nee, geliefden, de beste werken van een Christen zijn altijd in dit leven nog zeer onvolmaakt en met zonden bevlekt. Gods kinderen bestaan aan deze kant van de eeuwigheid altijd uit een samenmenging van vlees en geest, van een ouden en een nieuwe mens, wat twee recht strijdige beginselen zijn van goed en kwaad.
Uit die beide beginsels leeft en werkt een gelovig mens altijd; naar de geest, of met de gemoede dient hij de Wet Gods en doet hij altijd het goede. En naar het vlees dient hij de wet der zonde en doet hij altijd het kwade, Rom. 7: 26. En dit blijft altijd zo duren tot aan de dood toe.
Daarvandaan nu is het, dat in alle daden en werken van Gods kinderen, die zij bedrijven met ziel en lichaam, altijd een vermenging is van goed en kwaad ondereen. En dat alle werkzaamheden, die van hun voortkomen, eensdeels goed en eensdeels kwaad zijn. Zoveel als de geest of de nieuwe mens werkt en invloeit tot de daad die geschiedt, zoveel goedheid Is er ook in de daad. En zoveel het vlees daartoe werkt, zoveel zonde en kwaadheid is er in de daad.
Is nu de geest, door de hemelse genade van het geloof, van die de geest bezield wordt, sterk en levendig in zijn werking, dan is er meer goedheid en geestelijkheid in het werk, dat van een Christen gedaan wordt. Maar is de geest, bij gebrek van hemelse genade, trager, slapper en zwakker in zijn werking, dan is er minder goedheid in het werk.
Hiervandaan nu is het, dat ook altijd in de allerbeste werken van Gods kinderen nog veel gebrek en zondigheid, voortkomende van het verdorven vlees, gevonden wordt, wat veroorzaakt, dat zij steeds een innig mishagen hebben ook aan hun allerbeste werken, zodat zij daarin de rust voor hun gemoed geenszins kunnen vinden, maar altijd uit zichzelf moeten gaan, door een oprecht geloof, tot de volmaakte gerechtigheid van onze Heere Jezus

Christus, om die gedurig tot verzoening en heiligmaking aan te grijpen en daarop alleen hun betrouwen te stellen, zoals de Onderwijzer ons dat nader leren zal, zondag 45.
Maar waarom noemt de Heere dan de werken van Zijn *kinderen goede werken*, omdat zij toch niet volkomen goed zijn?
Dit geschiedt daarom, omdat de Heere de werken Zijner kinderen wil benoemen naar dat weinige goed, dat er in is en dat van Hem zelf, door Zijn Geest, in hun is voortgekomen. En niet naar het kwaad, dat in hun werken is en dat van hun uit hun zondige vlees is voortgekomen. Zo de Heere onze werken wilde benoemen, naar hetgeen wij daaraan door onszelf toebrengen, dan zou hij die geen goede, maar kwade en boze werken noemen. Maar nu wil hij onze werken benoemen naar hetgeen wij

daarin toebrengen, niet van onszelf, maar door Zijn genade. En daarom noemt hij die nu geen kwade, maar goede werken, zo hij zijn eigen genade niet wil verachten; teneinde wij steeds, bij alle onze goede werken, met een ootmoedig en nederig hart zouden uitroepen: *niet ons, o Heere! niet ons, maar uw Naam geeft eer, om Uwer goedertierenheid, om Uwer waarheid wil,* Psalm 115:1. En met Paulus: Maar niet ik, maar de genade Gods, die met mij is, 1 Cor. 15: 10.
Ziet! Daarom Christenen, heten onze werken, goede werken, omdat God lust heeft, zijn eigen werk in ons te prijzen. En Hij zet Zijn werk op onze rekening, opdat wij het weer aanstonds zouden overzetten op Zijn rekening. Dit is de eerste en de grootste reden van deze benaming en daaraan ligt ons zeer veel gelegen, die reden wel te verstaan.
Wilt gij nu ook nog enige andere redenen van deze zaak horen, maar die minder in soort zijn, de Heere noemt onze Godzalige werken, goede werken;

(1) Om dezelve te onderscheiden van de werken der zondaren en der onbekeerden, die doorgaans in de Heilige Schrift worden geheten kwade werken, boze werken, werken van de vleses, onvruchtbare werken der duisternis, enz. De Heere heeft hier dan Zijn wan in Zijn hand en Hij wil het kaf van het koren scheiden; Hij wil onze Godzalige werken en de werken der goddelozen, niet samen op een hoop werpen. Maar Hij wil dezelve zeer nauwkeurig van elkaar afzonderen.

(2) Hij noemt dezelve goede werken, omdat zij voortkomen door de invloed en genade van de Heilige Geest, uit de goede grond van een gelovig en geheiligd hart, dat oprecht is voor de Heere en dat Hij door Zijn Geest van de zonden gewassen en gereinigd heeft. Ziet omdat de Heere zelf de grond en de bodem van het hart goed gemaakt en de vrucht daaraan heeft doen wassen, daarom wil Hij nu de vrucht ook goed noemen.

(3) Hij noemt dezelve goede werken, om ons daardoor indachtig te maken en te verzekeren, dat Hij ons het kwade en zondige, dat nog in onze beste werken altijd gevonden wordt, genadig vergeeft, om de verdiensten van Zijn Zoon, Jezus Christus wille. En dat Hij ons onze zondige gebreken, die ons van hart leed zijn, nimmermeer wil toerekenen. Zie daarom verzwijgt de Heere, in Zijn liefde, al het kwade en gebrekkige, dat in onze beste werken gevonden wordt en noemt die alleen goede werken.

(4) Ook noemt Hij dezelve goede werken, om daarmee Zijn welbehagen en in het bijzonder genoegen te betuigen, dat Hij in onze Godzaligheid neemt. Zozeer, als de Heere het kwade haat, zo zeer bemint Hij ook het goede, dat Zijn kinderen doen; omdat het alles is een vrucht van Zijn goede Geest, die hun leidt in een effen land, Psalm CX3I: 10.
Dit wil Paulus uitdrukken, als hij bidt voor de gelovigen, dat de Heere hun mocht volmaken in alle goede werken, werkende in hun hetgeen voor hem welbehaaglijk is, door Jezus Christus, Hebr. 13:21.

(5) Eindelijk noemt de Heere onze Godzalige bedrijven goede werken, omdat van dezelve niet anders dan alle goed voortkomt. Want zij strekken tot prijs en eer van de Heere, zoals wij aanstonds horen zullen. Ook dienen zij tot stichting en bekering van de naaste, die door onze Godzalige wandel voor Christus gewonnen wordt, zoals de Onderwijzer geleerd heeft, zondag 23. En wij zelf genieten daarin en daardoor ook

niet anders dan alle hemelse zoetigheid, troost, vrede en blijdschap. Want het is de rechtvaardigen een blijdschap recht te doen, Spreuk. X11: 15 en de Godzaligheid is een groot gewin, met vergenoeging, 1 Tim. 6: 6.
Zo hebben wij dan nu genoeg gesproken van de benaming; het wordt tijd, dat wij tot de zaak, of de zaken zelf overgaan.

Wij gaan nu over, om de rechte aard en hoedanigheid der goede werken nog wat nader te overwegen.
De Onderwijzer vraagt: *maar wat zijn goede werken?*
Dit is een vraag, geliefden, van zeer veel gewicht en noodzakelijkheid. Want het is maar aan weinigen bekend, wat eigenlijk goede werken zijn. Velen zien voor goede werken aan, in wie nochtans geen aasje of druppel was goedheid gevonden wordt. Er zijn veel schijn-goede werken, die eveneens zijn als de versierde Sodomsappelen, die van buiten schoon blinken, maar die van binnen lelijk stinken. Nergens worden de mensen meer mede bedrogen, dan met deze ware, van de goede werken. Zij die denken daarvan reeds een goede voorraad in hun leven op gedaan te hebben, hebben er dikwijls nog volstrekt niets van. En hoe naar of droevig zullen velen opzien in de dag van de Oordeels, als Christus onder alle hun werken er niet een enige goed zal vinden!
Ach, of ons dat nu met ernst lede luisteren, om te horen en te weten wat eigenlijk goede werken zijn!

De Onderwijzer geeft er ons deze rechte beschrijving van: *alleen die uit waren geloof, naar de wet Gods, Hem ter eer geschieden.*
Let wel aandachtigen, opdat woordeke *alleen*, dat de Onderwijzer hier vooraan stelt, want dat is hier van grote kracht en nadruk. Dat leert ons, dat er geen andere goede werken zijn, dan zulken als de Onderwijzer ons hier beschrijft. Al wat hier van hem genoemd wordt, moet zo waarlijk in onze werken gevonden worden, of anders deugden onze werken niet. Dit moeten wij wel in acht nemen, want hier is de rechte toetssteen, waaraan een ieder al zijn werken, die hij dagelijks doet, kan beproeven, om te zien of zij goed of kwaad zijn. De Onderwijzer beschrijft ons hier dan
(1) Wat goede werken zijn. En dan
(2) Wat geen goede werken zijn.
In alle goed werk moeten, volgens de Onderwijzer, drie bijzondere en noodzakelijke eigenschappen gevonden worden, zonder die het in generlei wijze een goed en Godzalig werk kan zijn.

(1) Het moet van ons geschieden uit de was geloof;
(2) Het moet van ons geschieden, naar of volgens Gods wet;
(3) Het moet geschieden, tot Gods ere.
Het eerste wijst ons de oorsprong aan; het tweede de regel, of het voorschrift. En het derde het einde of oogmerk van alle goede werken. Wij zullen dezelve alle drie kort, wat nader openleggen.

(1) De eerste noodzakelijke vereiste van alle goede werken is dan, dat zij van ons moeten geschieden uit de waren geloof.
Dit geeft, om het maar eens plat en eenvoudig te zeggen, eigenlijk deze twee dingen te kennen, namelijk: dat alle goede werken van ons moeten gedaan worden uit een oprechten geloofs grond en uit of door een oprechte geloofsoefening, twee dingen die voor alles wel van ons moeten verstaan worden.

(a) Zullen wij enig goed en Godzalig werk, wat de Heere behaagt, kunnen doen, zo moet het van ons geschieden uit een oprechten geloofsgrond, dat is uit een waar gelovig hart, hetwelk God door het geloof gereinigd heeft van de zonden, Hand. 15:9. Wij moeten *voor alle dingen eerst een waar zaligmakend geloof, dat de Heilige Geest in ons gewerkt heeft,* bezitten en daardoor inwendig met de Heere Jezus waarlijk verenigd en in Hem tot Gods verzoende kinderen aangenomen en van alle onze zonden waar gerechtvaardigd en geheiligd zijn, of wij kunnen nimmermeer enig goed en heilig werk doen, hetgeen de Heere behaaglijk is. Zolang wij met onze harten nog volstrekt staan in het ongeloof en buiten God en Christus, zijn onze personen met al wat aan ons is, ten enenmale goddeloos, gruwelijk, walgelijk, vervloekt en onverdraaglijk voor God. Het ware en ongeveinsde geloof alleen, is het middel waardoor onze personen en onze werken goed worden gemaakt, omdat wij daardoor staan in de vereniging met Christus en in een verzoende staat met God en daarom moeten wij noodzakelijk eerst het ware geloof in onze harten ontvangen, door de krachtdadige werking van de Heilig Geestes, eer God enig werk van ons kan goedkeuren en eer wij enig werk dat goed is kunnen doen. Het ware geloof maakt ons geestelijk levendig voor God in Christus Jezus. *Want die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven. Maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem,* Joh. I2: 36.

Wanneer wij dan dat geloof missen, dan zijn wij nog geestelijk dood. En zo weinig, als een dode enig werk kan doen, zo weinig kunnen wij in die staat ook goede werken doen Daarom zegt de Schrift, dat het zonder geloof onmogelijk is Gode te behagen, Hebr. 11:6. En dat al wat niet is uit het geloof, zonde is, Rom. XIV: 23.

Nu, kunnen wij zonder geloof Gode niet behagen in onze personen, veel min kunnen wij Hem alsdan behagen in onze werken. Want God moet immers eerst onze personen in gunst aannemen, eer Hij onze werken kan aannemen. Daarom staat er, Gen. 4: 4 en de Heere zag Abel en zijn offer aan.

Ziet gij wel? Eerst zag de Heere Abels persoon met genegenheid aan, omdat hij een waar gelovige was. En daarna zag Hij ook zijn werk, of offer aan, wat Hij uit het geloof deed. Het spreekt dan vanzelf, dat wij eerst een goed geloof moeten hebben, eer wij een goed werk kunnen hebben. En zo blijkt daaruit dan nu zeer klaar, hoe al die mensen, die niet door een waar zaligmakend geloof met de Heere Jezus geestelijk verenigd zijn, ook niet anders doen, noch kunnen doen, dan zondigen. Zij mogen zo nabij het ware Christendom komen, als zij zouden mogen en hun belijdenis en Godsdienst, ernst en ijver, mag uiterlijk ook nog zo schoon zijn. Ja, zij mogen soms uiterlijk in veel dingen de ware Godzaligen overtreffen, zij doen nochtans niet een goed werk; er komt niets goed voorwaar, van hen.

De Heere heeft niet het minste behagen in al hun doen. Een oprechte hartezucht van Zijn kinderen is hem aangenamer, dan al de godsdienstige werken van hen, die nog buiten Christus en zonder geloof zijn.

O, of dit door Gods genade eens een rechten indruk mocht maken op het gemoed van zoveel belijders in ons Christendom, die, wat zij ook al mogen hebben, nog geen goed en waar geloof hebben. Die daar heimelijk met hun hart rusten op uitwendige plichten, godsdiensten, gestalten, deugden, werkzaamheden en diergelijke!

O, of de Heere hun eens ogenzalf gave, dat zij eens zagen, hoe zij hun vertrouwen alleen stellen op een hoop blinkende zonden. En hoe ellendig bedrogen zij eens zullen opzien in de eeuwigheid! Maar het zal Gods werk zijn, hun daarvan te overtuigen. Zo blijkt dan, hoe alle goede werken van ons moeten geschieden uit een waren geloofsgrond.

(b) Het andere stuk is, *dat alle goede werken van ons ook moeten geschieden uit een rechte geloofsoefening*, die (om het nu maar kort voor te stellen) nergens anders in bestaat, dan in die levendige en geestelijke werkzaamheid van het geloof in onze harten, waardoor wij bij onszelf vast vertrouwen in de kracht van de Heilige Geest, dat het alles volkomen waar is, hetgeen God ons in Zijn Woord geopenbaard heeft en inzonderheid, dat de waarheid van het Heilig Evangelie volkomen waar is. Dat wij in onszelf geheel zondig, onrein, vloekwaardig, onmachtig en tot alle goed geheel onbekwaam zijn. Maar dat de Heere Jezus Christus eenmaal voor onze zonden aan het hout van het kruis is gestorven en daar alles voor ons voldaan heeft. En dat God ons Zijn volmaakte gerechtigheid uit genade heeft geschonken en ons om Zijnentwil voor eeuwig alle onze zonden en zondelijken aard volkomen heeft vergeven en ons tot Zijn verzoende kinderen heeft aangenomen, zodat wij nu, uit vrije genade, alles in Christus hebben, wat ons tot onze volkomen zaligheid enigszins nodig is.

Ziet, geliefden, dit levendig en vast te geloven in onze harten en onszelf vat! Die genade Gods in Christus werkzaam te verzekeren, daarop aan te gaan met onze harten, daarop zoetelijk te rusten en ons zo, met alle onze zonden en zondige gebreken, waarlijk en geheel te betrouwen op Christus, als op onze al genoegzame Zaligmaker en op Gods eeuwige liefde en vrije genade In Hem. Dat en dat alleen is de zuivere en ware geloofsoefening en al wat daartegen staat in ons, die schone namen het dan ook al moge dragen, is het zuivere ongeloof.
Nu, door zulke ware, levendige en werkzame geloofsoefeningen brengen wij Christus met Zijn Geest en genade binnen in onze harten en halen zo ogenblikkelijk al onze levenskracht en sterkte uit Christus, ons levendig Hoofd, tot het doden van onze zonden en kwade lusten en tot het naarstig en ijverig plegen van alle goede werken. Ons geloof maakt en houdt ons vast aan Christus, onze stam, wortel en wijnstok. Nu, in Christus ligt al ons leven volgens het onveranderlijk getuigenis van het heilig Evangelie, 1 Joh. 5: 11. Als wij dan geloven, dan leven wij door het geloof van de Zoons Gods, die ons heeft lief gehad en Zichzelf voor ons heeft overgegeven, Gal. 1I: 20. En als wij zo leven, dan doen wij goede werken. Want daarin zijn wij Gode levendig, als wij Hem, in Zijn Zoon, gewillig dienen en gehoorzamen en graag zijn wil doen, op het aller-nauwkeurigst en op het aller-geestelijkst.
Als wij geloven, dan blijven wij in Christus en werkzaam met Hem verenigd. En nu, wat zegt Christus daarvan, Joh. 15: 5? Of hebben wij ook reeds vergeten Zijn Woord te bewaren? Hij zegt: *die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen.*
Nu, ziedaar! Zo doen wij dan alle onze goede werken uit het geloof, als wij zo levendig en standvastig op Christus en op Gods genade met onze harten blijven betrouwen, zoals wij gezien hebben, dan vliegen wij naar omhoog met onze vleugelen. En werken met onze handen. Dan staan wij in onze hemelse vastigheid en sterkte. Dan hebben wij bovenal aangenomen het schild van het geloof. En dan kunnen wij mannelijk tegen de zonden en tegen alle onze vijanden strijden. Want dan zetten wij Christus, onze grote Veldheer vooraan. En dan bekrachtigt Hij ons met alle kracht, zodat wij dan krachtig worden in de Heere en in de sterkte van Zijn macht, Ef. 6: 10.
En om het alles in een woord te zeggen, (want die hierin komt, die zinkt weg in een grondeloze diepte, *het koorn maakt hier de jongelingen en de most maakt hier de jonkvrouwen sprekende*, Zach. 9: 17,) Dan vermogen wij alle dingen, door Christus, die ons kracht geeft, Filipp. 4: 13.
O geliefden! geloven, geloven is het alles, het middelpunt van alles en de ziel van

alles. Hebben wij geloof, wij hebben goede werken. Want het ware geloof is altijd door de liefde werkende, Gal. 5: 6. Gelovige Christenen zijn altijd werkzame Christenen. Een molen maalt, naar dat er wind is. Maar een Christen werkt voor de Heere, naar dat er wind van het geloof in zijn hart is.

Nu, zulk geloof, zoals wij beschreven hebben, is er in al Gods volk en op alle tijden, niet evenveel. O nee! Want God heeft hier aan een iegelijk de mate van het geloof gedeeld, Rom. 12: 3. Maar daarom is er in al Gods volk op alle tijden, ook niet evenveel goed werk. Maar een ieder werkt hier, naar dat zijn inwendige geloofsoefening sterk of zwak, veel of weinig is. Naar dat hier de man is, zo is zijn kracht.
Er zijn zwakke gelovigen en er zijn sterke gelovigen. Maar een volmaakt gelovige zal nog geboren worden. Zwakke gelovigen maken gewoonlijk veel gestommel en beweging. Maar zij voeren niet veel uit en maken weinig goed werk. Maar sterker gelovigen zijn doorgaans sterker en voeren veel meer uit en zijn vruchtbaarder in alle goede werken.
Waar komt het nu al vandaan in onze tijd, dat het Christendom, helaas, zo dood in de goede werken is geworden?
Het is, omdat velen, die voor Christenen doorgaan, nog slechts een dood geloof hebben. En omdat bij de ware Christenen nog zo onbedenkelijk weinig zuiver geestelijk geloof gevonden wordt.
O, wij hebben het geloof verloren, het oude Christelijke Apostelsgeloof, de bronader van de goede werken, de deur van de hemel. Dat allerheiligste geloof, helaas, zijn wij reeds zo ver kwijt, dat wij nu reeds sinds een geruime tijd zeer hebben beginnen te praktiseren, om ons met wat anders in haar plaats te behelpen. Een ding, dat wij schone namen geven, maar daar niet anders van te wachten staat dan een rechte Laodicese kerk, die Christus eerlang uit zijn mond zal uitspuwen. Daar gaat het nu, helaas, met ons met grote schreden naar toe.
Ach, of de Heere ons nog eens ogenzalf gave!

Uit het voorgestelde blijkt dan nu, hoe alle goede werken niet anders kunnen geschieden dan uit een waar geloof.
Wij hebben ons met dit stuk het langst opgehouden, omdat het de hele ziel is van het Christendom, daar nimmer genoeg van kan gesproken en vermaand worden.
Nu zullen wij ons met de andere zaken wat moeten bekorte en die maar met weinigen voorstellen.

(2) De tweede noodzakelijke vereiste in alle goede werken, die de Onderwijzer noemt is, dat zij moeten geschieden, *naar de Wet Gods.*
Deze zaak is in de leer genoegzaam klaar. Alle onderscheid tussen zedelijk goed en kwaad, heeft haar oorsprong uit de bepaling van Gods Wet, die een uitdruksel is van Gods wezenlijke en onveranderlijke heiligheid, waarnaar onze goedheid en heiligheid noodzakelijk op het nauwkeurigst moet gericht en als het was gevormd zijn. De Wet Gods is als een rechte lijn of regel, waarin niet een bocht of kromte is.
Nu, al onze daden en werkzaamheden, beide van ziel en lichaam, moeten stiptelijk langs die Wet heenlopen en overal stipt aan dezelve vast zijn, zonder enige afwijking, dan zijn zij recht en goed. Maar al wat slechts in het minst van die Wet afwijkt, of daar bezijden heen loopt, is even daarom aanstonds zondig, verkeerd en kwaad. Daarom zegt de Heere: tot de Wet en tot het getuigenis, zo zij niet spreken, dat is, niet leren en doen, met sprekende daden, naar deze woorden, het zal zijn, dat zij geen

dageraad zullen zien, Jes. 8:20.
En de Zaligmaker heeft ons hier op aarde zeer klaar en duidelijk komen leren, dat onze Godzaligheid geenszins zal bestaan in een blinkende belijdenis, maar in een krachtige beoefening of waarneming van de hele Wet Gods, met ziel en lichaam. Hij predikte Matth. 7:21: *niet een iegelijk, die tot Mij zegt: Heere, Heere, zal ingaan in het Koninkrijk der Hemelen. Maar die daar doet de wil Mijns Vaders, die in de hemelen is.*
Het is hier, zoals Paulus leert, Gal. 6: 16, zo velen, als er naar deze regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid.
Nu, God de Heere heeft Zijn Wet klaar aan ons in Zijn Woord geopenbaard. En Hij schrijft die met de vinger van Zijn Heilige Geest in de tafelen van aller gelovigen harten, waardoor zij allen een vermaak hebben in de Wet Gods, naar de inwendige mens, Rom. 7: 22. Wanneer zij dan nu met hun harten in het geloof de Heere Jezus standvastig aanhangen en volgen, dan hebben zij ook een standvastige liefde in hun binnenste tot Gods Wet. Dan houden zij die van nabij voor hun ogen en hebben er een diepe eerbied en hoogachting voor en overdenken dezelve altijd, nacht en dag. Zij gaan er steeds mede te rade en zoeken zich in al hun doen en laten zoveel mogelijk, op het nauwkeurigst naar die Wet des Heeren te richten, om gewillig te doen alles wat de Heere gebiedt en te laten alles wat Hij verbiedt. Dan is geen gebod hun te moeHijk, noch te zwaar, o nee! Dan willen zij graag de hele Wet Gods, met ziel en lichaam, op het nauwkeurigst onderhouden en gehoorzamen. Dan roepen zij uit met David, Psalm CXIX:46, o Heere! Gij hebt geboden, dat men uw bevelen zeer bewaren zal, Och, dat mijn wegen gericht werden, om uw inzettingen te bewaren! Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op alle uw geboden.
En zo blijkt hieruit dan nu genoegzaam, hoe alle goede werken moeten geschieden uit het geloof, naar de Wet Gods.

(3) Daarop volgt nu bij de Onderwijzer de derde noodzakelijke vereiste van alle goede werken, dat zij ook moeten geschieden tot Gods ere. Dat is te zeggen, dat wij, in al ons doen en laten, steeds de zuivere eer en dienst van de Drie-enige God op het oog moeten hebben en die op ons hart moeten dragen en dat wij die alleen, standvastig in alle onze werken, moeten zoeken, zoveel mogelijk is, te bevorderen en te maken dat God, in al ons doen en laten, alleen gediend en geprezen worde, zonder enig ander einde in al ons werk te bedoelen.
Nooit kunnen onze werken waarlijk goed zijn, zo wij de zuivere lof en eer Gods niet waarlijk stellen tot ons enige en hoogste einde. En geen wonder, alle ware gelovigen dienen in het genadeverbond een God, die de Allerhoogste en de Aller-heerlijkste is; uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn, Rom. 11: 36, die alles alleen gewrocht heeft om Zijns zelfs wil, ja, ook de goddeloze tot de dag van de kwaads, Spreuken XVI: 4. Die geen andere lof en eer dan alleen de Zijne kent. Die Zijn volk tot geen ander einde geformeerd heeft, dan alleen om zijn lof te vertellen, Jes. X3I: 21 en om Zijn deugden te verkondigen, 1 Petrus 2: 9. En om van hun allen eeuwig gediend en geprezen te worden.
Nu, aan dit hoge einde Gods moeten alle ware gelovigen, omdat zij allen vaten ter eer zijn, Rom. 9: 21, dan nu ook noodzakelijk beantwoorden. Dit is de hele vrucht van de verlossing door Jezus Christus, van onze Zaligmaker, die Zijn Vader in alles op der aarde heeft verheerlijkt, Joh. X7: 4.
Dienvolgens moeten alle der gelovigen werken, zo zij waarlijk goed en recht zullen zijn, dan nu ook noodzakelijk geheel en alleen ingericht zijn en van hun geschieden tot eer Gods. Zij moeten in al hun doen en laten zichzelf en alle schepsels geheel

verzaken en leven en werken maar alleen tot eer Gods, in Christus Jezus. Hoort, hoe ernstig de heilige Paulus dit vermaant, 1 Cor. 6: 20, *want gij zijt duur gekocht, zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, die Godes zijn*. En 1 Cor. 10: 31, *hetzij dan dat gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt; hetzij, dat gij iets anders doet, doet het alles ter care Gods,*
En, mijn geliefden, dit kan ook onmogelijk anders wezen, indien wij de twee vorige vereisten waarlijk bezitten. Als wij ons werk zuiver doen uit het geloof en naar de Wet Gods, dan doen wij het ook altijd tot eer Gods. Want het geloof leert ons, onszelf en al wat buiten God is, geheel verzaken en onszelf, niet al wat in en aan ons is, geheel aan God Drieënig opofferen tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande. En dit is dan onze redelijke Godsdienst. Dit zijn dan onze goede werken, Rom. 12: 1. En zo zien wij hier dan nu ook de derde noodzakelijke vereiste van een goed werk.

Ziedaar! Zo bestaat het met de leer van de goede werken. Zulke drie zaken of eigenschappen moeten er noodzakelijk in gevonden worden; God kent anders geen goede werken. Al onze werken zijn goddeloze en zondige werken, die niet van ons geschieden uit dat zuivere beginsel, naar die volmaakten regel en tot dat hoge einde, zoals nu getoond is. Dit wil de Onderwijzer ons hier nu ook nog leren.
Als hij voortgaande, alle andere werken, die de mensen doen, geheel verwerpt en als kwade en boze werken afkeurt, zeggende: en niet die op ons goeddunken of mensen inzettingen gegrond zijn.
Hierdoor verstaat de Onderwijzer, in een algemenen zin, alle schijn-goede werken van de mensen; alle uiterlijke plichten en godsdienstige bedrijven en gewaande deugdzaamheden, die daarvan de mensen geschieden uit hun eigen natuurlijke grond en door hun eigen vleselijke kracht, zonder een waar geloof in de Heere Jezus. Zonder een hartelijke liefde, om de Wet Gods op het aller-geestelijkste te gehoorzamen. En zonder een oprechten toeleg om de Drie-enige God alleen te prijzen en te verheerlijken. Al zulke schijn-goede werken hebben geheel hun oorsprong uit de bronader van de mensen eigen verduisterd en vleselijk verstand, wat de Onderwijzer hier hun goeddunken noemt. Welk goeddunken van de mensen geheel en al vijandschap tegen God is. En een volstrekte tegengekantheid tegen de weg, waardoor God nu alleen de arme zondaars wil zaligen en behouden in Zijn Zoon Christus Jezus. En daarom lopen al zulke schijn goede werken, hoe fijn en schoon zij ook al van ons mogen gesponnen worden (want het menselijk hart is arglistig meer dan enig ding, Jeremia 17: 9), nochtans der waarheid alleen daarop uit, maar meer of min direct, om een eigen gerechtigheid voor God op te richten. Om ons van Christus volmaakte en heilige gerechtigheid te ontslaan en om uit te lopen uit het genadeverbond in een werkverbond.
Daarom zijn nu alle zodanige werken van de mensen, van wat aard of nature zij ook al mogen zijn en hoe schoon benoemd of opgesmukt, nochtans in waarheid niets anders dan ondeugende werken, kwade werken, onvruchtbare werken der duisternis en de allerbeste van die zijn maar blinkende zonden, maar ijdele spinnenwebben, maar as waarmee een bedrogen hart zich voedt, maar broze rietstaven, waarop men niet leunen kan, maar bakken, die geen water houden, maar spranken van een vuur, dat men zelf ontsteekt en dat ons voor eeuwig zal verteren en ijselijk verzengen en verbranden.
God ziet al die werken niet eens aan. Maar Hij keert er Zijn oog van af; Hij verfoeit ze en zegt: *tevergeefs eren zij Mij*, Matth. 15: 9. *En wanneer gijlieden voor Mijn aangezicht komt te verschijnen, wie heeft dat van uw hand geëist, dat gij Mijn voorhoven betreden zoudt? Brengt niet meer tevergeefs offer! Het reukwerk is Mij een gruwel. De nieuwe maanden en de Sabbatten en het bijeenroepen der vergaderingen*

vermag Ik niet; het is ongerechtigheid, zelfs de verbodsdagen, Jes. 1: 12, 13.
Ach, of wij dit woord van de Heere eens, terdege hoorden en verstonden!
Hiermee is dan deze stof afgehandeld, zo zij ooit kan afgehandeld worden. Daar is gebleken, wat goede werken zijn en wat kwade werken zijn.
Nooit was er meerder en schoner gelegenheid ter toepassing, ter bestraffing, ter overtuiging en ter vermaning, zo van bekeerden als onbekeerden. Maar om de verlopen tijd mag ik er nu niets verder aan doen. Ik moet het alles nu voorts laten rusten zoals het is.

Belieft het de Heere, wij willen graag bij een nadere gelegenheid, in onze ochtend Predicatie, deze stof der goede werken nog wel eens nader, tot onze en ieders beoefening, met de hulp Gods, ernstig aandringen.
Nu sluit ik, maar met een zeer naar gezicht. Want ik ziet met de profeet Ezechiël, hfd. 37, een vallei vol dorre beenderen. En wanneer de Heere mij vraagt, *mensenkind! Zullen deze beenderen levendig worden? zo antwoord ik Hem: Heere, Heere, Gij weet het!* Amen.
De Heere zegene dit woord! Amen.

LEERREDE.
ZIJNDE EEN ALGEMENE VOORBEREIDING
TOT OPENING VAN DE WET.
Tekst: PSALM 119:18.

Ontdek mijn ogen, dat ik aanschouwe de wonderen van Uw Wet!

Het is een merkwaardige geschiedenis, die wij vinden aangetekend Exod. 15: 23-25. Daar wordt ons verhaald, hoe de kinderen Israëls, voorttrekkende in de Woestijn, te Mara kwamen, waar zij, zeer dorstig zijnde, wel water genoeg vonden, maar geen ander dan zeer bitter water, wat het volk niet kon drinken, waarom er dan ook een murmurering onder hun ontstond om deze oorzaak. Maar de Heere was het volk genadig en Hij hielp hun uit deze hun nood en ongelegenheid. Hij wees Mozes een hout aan, wat deze, op Gods bevel, in dat bittere water van Mara wierp en aanstonds werd dat water, door middel van dit hout, zoet en smakelijk en verloor al haar bitterheid, zodat de kinderen Israëls dat met smaak dronken en er zeer verkwikt door werden.
Wij moeten er geenszins aan twijfelen, geliefden, of de Heere wilde, door een zo in het bijzonder en wonderdadig voorval, het volk Israëls iets geestelijks leren en hun aandacht langs aardse tot hemelse dingen opleiden, zoals toch zo van de Heere goedertieren en Vaderlijke handeling met datzelfde volk was, om hun harten langs alle gepaste wegen en middelen tot de dingen van de zaligheid op te leiden. Dit in het bijzonder voorval dan strekte hun tot een heldere spiegel of schilderij, om hun voor ogen te stellen, hoe het dierbare kruishout van Christus, waaraan Hij, te Zijner tijd, eens zou opgehangen en gedood worden, die Goddelijke kracht en dat vermogen heeft, om alles, wat door de zonde bitter geworden is, weer zoet en smakelijk te maken voor een arme, gelovige ziel, die dat kruis van Christus in zijn hand neemt en in zijn bitter water werpt, als wanneer Hij ook de aller-bitterste wateren weer met grote smaak kan drinken. Want Christus kruis neemt al de bitterheid daar geheel uit weg en maakt het alles geheel zoet en smakelijk, waar het in en bijkomt.
Nu, er is geen water, dat bitterder is voor een zondig mens om te drinken, dan de Heilige en volmaakte Wet Gods. Die Wet was voor Adam in het Paradijs een zeer liefelijke en aangename drank; een hemelse nectar, waarmee Hij in zijn volmaakten en Heilig staat zich niet genoeg verzadigen kon. Al die schone rivieren van de hof Eden konden hem niet zoveel verkwikken als de dierbare Wet des Heeren. Maar zodra had Adam niet gezondigd en de Wet Gods moedwillig overtreden. Zodra had hij niet begonnen, het onrecht als water in te drinken, of die Wet is voor hem en voor al zijn zondige nakomelingen, in een zeer bitter water veranderd, waarvan zij niet meer konden drinken. Want die Wet werkt nu voor een zondaar niet anders dan vloek en toorn en uit haar werken kan nu geen vlees meer behouden, noch gerechtvaardigd worden. Maar Ziehier heeft de allerhoogste God, in Zijn oneindige barmhartigheid, nu ook een middel uitgevonden omdat bittere water der Wet, dat wij zelf door onze moedwillige zonden zo bitter gemaakt hebben, voor een arm, verslagen en gelovig zondaar weer aller-zoetst te maken en aller-smakelijkst. En dit middel Is het dierbare kruishout van onze Zaligmaker Jezus Christus.
Zodra een arm zondaar, die een oprecht berouw en leedwezen heeft van al zijn zonden, door de Geest van het ware geloof dat kruishout van de Heere Jezus aangrijpt en dat werpt in het bitter water van de Wet. Zodra hij, als een goddeloze en machteloze, die door de Wet voor eeuwig vervloekt en ter helse straf door God

veroordeeld, met volkomen afzien en verzaking van zichzelf en van alles, geheel zijn toevlucht neemt tot het kruis van de Heere Jezus, om daardoor alleenlijk geheel zijn zaligheid van God uit genade te verkrijgen, zo wordt aanstonds dat bittere water van de Wet, door het kruishout van de Heere Jezus voor hem geheel zoet en ten hoogste liefelijk en smakelijk gemaakt. Want de Heere Jezus neemt dan alle vloek der Wet geheel weg en verlost Zijn gelovigen van de schuld van hun zonden; verwerft hun de gunst en de verzoening Gods; heiligt en vernieuwt hun harten inwendig door Zijn Heilige Geest. Zodat zij een volkomen lust en behagen krijgen in de Wet Gods. Dezelve graag en met liefde gehoorzamen en hun leven en wandel daarnaar alleszins begeren te richten.
Zie, zo wordt het bittere water van de Wet ons dan, door het kruis van Christus, weer zoet en smakelijk gemaakt voor onze zielen, zodat wij ons daaraan niet genoeg kunnen verzadigen. En deze zaken zijn het, geliefden, waarvan wij in deze uur wat nader met uw aandacht zullen moeten handelen.

De Onderwijzer heeft in de vorige Zondag gehandeld van des mensen bekering, waardoor hij in beginsel wordt geheiligd en bekwaam gemaakt, om als een verloste van de Heere in alle was dankbaarheid voor Hem te leven en te wandelen op de weg der ware Godzaligheid, met ziel en lichaam. Ook heeft hij in dienzelfde Zondag gehandeld van de goede en Godzalige werken der bekeerden, die van hun geschieden uit een waar geloof, naar de Wet Gods en tot eer Gods.
Daarop gaat hij nu over, om van die Wet Gods bijzonderlijk te handelen, zoals die de enige regel en het volmaakte voorschrift is, waarnaar al onze daden en werkzaamheden, zo inwendig als uitwendig, steeds gericht moeten zijn, zullen zij goed zijn en de Heere kunnen behagen.
Hiermee brengt de Onderwijzer nu elf Zondagen achtereen door en verklaart ons daarin kort en zakelijk de gehele Wet Gods, ons voorstellende al het goede, dat de Heere ons gebiedt. En al het kwade en zondige, dat Hij ons verbiedt.
Maar geliefden, zullen wij van die hele verklaring van de Onderwijzers enig goed verstand kunnen hebben, door de verlichtende genade van de Heere Geest, zo is het zeer nodig, dat wij vooraf wel onderwezen zijn van de rechten aard en hoedanigheid van deze Wet des Heeren. En hoe wij die aan te merken hebben als de regel van ons leven.
Alle mensen in het Christendom, zowel buiten als binnen onze kerk, alleen enige weinige dwaalgeesten, die men Antinomianen of Wetbestrijders noemt, uitgezonderd, zullen lichtelijk belijden en toestaan, dat de Wet Gods de volmaakte regel of het voorschrift van ons leven is en dat die van ons in alle stukken en delen moet onderhouden en met ziel en lichaam moet gehoorzaamd worden. En in zo ver is die belijdenis goed en et valt niets op te zeggen.
Maar hoe die Wet Gods van ons moet onderhouden worden, te weten, door de zuivere genade van onze Heere Jezus Christus en door de hemelse kracht van Zijn Heilige Geest, naar de aard van het Nieuwe Verbond van het Evangelie, waarin alle ware gelovigen nu met God in Christus staan, dat is een zaak, die van de mensen, zo in als buiten onze kerk, doorgaans nog niet zo wel begrepen wordt.
O nee! Dit is de grote verborgenheid der zaligheid, die maar aan weinigen onder ons door van de Heere Geest te verstaan gegeven is. Hierin zijn alle onwedergeboren en natuurlijke mensen ten enenmale blind en geheel verduisterd in hun verstand. *Deze zijn de dingen van de Geest Gods, die zij niet begrijpen noch verstaan kunnen, omdat zij geestelijk moeten onderscheiden worden,* 1 Cor. 1I 14. Zij kennen de heiligheid, de volmaaktheid en de geestelijkheid van deze Wet Gods niet. En daarom kennen zij ook

hun geestelijke onmacht niet, noch hun vloekwaardige en verloren staat door de zonde en zij zien niet met allen ernst uit, om door een waar geloof vereniging te bekomen met Christus en met Zijn dierbaar zoenbloed, om door Hem uit genade van de vloek der Wet en van de zonden verlost te worden.
Nee, dit alles gaan zij in hun praktijk geheel voorbij, hoewel zij die zaken met hun oordeel anders wel belijden en toestemmen. En zij leggen het alleen daarop toe, om de Wet Gods als een Wet van het werkverbond, door hun eigen natuurlijke kracht buiten Christus, enigermate uiterlijk te gehoorzamen en te volbrengen. En door zodanige gehoorzaamheid der Wet menen zij dan de zaligheid van God te zullen verkrijgen en zoeken zo door hun eigen werken ten dele of in het geheel voor Hem gerechtvaardigd te worden.
Zie, dit is de verkeerde weg, daar alle onbekeerde en onweder geboren mensen geheel met hun harten op wandelen en waarop helaas, zoveel duizenden in onze kerk rampzalig en voor eeuwig verloren gaan.

Hierom is het zeer noodzakelijk, geliefden, eer wij met de Onderwijzer voortgaan tot de verklaring van de Wet des Heeren, dat wij u eerst vooraf wat nader opening doen van haar eigenlijke gelegenheid en hoe en op wat wijze die Wet des Heeren van ons nu moet onderhouden worden als een heilige regel of voorschrift van ons leven en wandel in het Evangelische genadeverbond, waarin wij overgebracht worden door een oprecht en zuiver geloof in de Heere Jezus, die ons geworden is wijsheid van Gode, rechtvaardigheid, heiligmaking en volkomen verlossing, 1 Cor. 1: 30.
Ach, of de Heere deze onze verhandeling nog wilde zegenen.
En dat een ieder onzer Hem hier met David vurig in zijn hart mocht bidden, Psalm 119: 18, ***Ontdek mijn ogen, dat ik aan schouw de wonderen Uwer Wet!***

Wij zullen ons dan nu voor het tegenwoordige nog niet inlaten in de verklaring van onze Catechismus. Maar wij zullen slechts alleen handelen van de Wet des Heeren in het algemeen en dat op deze wijze:

(1) Zullen wij enige bijzondere zaken achtereen aan uw aandacht voorstellen, die tot een goed en recht verstand van Gods Wet nodig zijn van ons wel geweten te worden.
En
(2) Dan zullen wij nader gaan aantonen, tot wat einde de Heere deze Zijn Wet aan ons, zondige mensen, gegeven heeft en hoe die nu van ons in de waren geloof, door de kracht en genade van de Heere Jezus, moet gedaan en gehoorzaamd worden als een regel van ons leven in het Evangelisch genadeverbond.
En hierin zullen wij zo te werk gaan, dat wij ons over geen verschil met iemand over deze stof zullen ophouden. Wij zeggen hier met Paulus, 1 Cor. 11: 16, *Maar indien iemand schijnt twistgierig te zijn, wij hebben zulke gewoonte niet, noch de gemeente Gods.* Laten zij twisten, die er behagen in hebben. Maar wat ons betreft, wij hebben daartoe geen lust. Wij hebben geleerd, dat Gods waarheid zuiver en klaar is, indien onze ogen maar zuiver en klaar zijn. De waarheid is gelijk het licht der zon. Wanneer zij dan slechts naakt en eenvoudig wordt voorgesteld, zo verdrijft zij door haar eigen licht al die duistere nevelen en harrewarrerijen der waanwijze mensen, zonder dat men zich daarmee behoeft op te houden.

(1) Wat dan het eerste aangaat, hier zullen wij kort vijf bijzondere zaken wat nader openleggen, te weten:

- de oorsprong van de Wet des Heeren;

- haar geestelijkheid;
- haar volmaaktheid;
- haar onveranderlijkheid.
- En haar heiligheid en rechtvaardigheid.

Allen samen dingen, die wij grondig kennen moeten, zullen wij enig goed en recht verstand kunnen hebben van de Wet des Heeren. Ons voornemen is, ons in dit uur nu maar alleen met die vijf zaken bezig te houden en de andere dingen te sparen tot een nadere gelegenheid.

1. Het onderwerp dan, of de zaak waarvan wij hier handelen, is de Wet Gods, waardoor wij in het al algemeen niet anders te verstaan hebben, dan alles wat de Heere God ons, mensenkinderen, in Zijn Heilig Woord heeft voorgeschreven tot een regel van ons doen en laten, beide naar ziel en lichaam. Maar in het bijzonder verstaan wij hierdoor Gods Wet, de Wet der tien woorden of geboden, zoals die gegeven is door de dienst Mozes en van God zelf geschreven is in twee stenen tafelen. Deze Wet der Tien Geboden wordt bij uitnemendheid de Wet Gods genoemd, omdat dezelve behelst een kort summier of de zakelijke inhoud en grondslag van alles, wat de Allerhoogste God aan ons mensen, zijn gehele Woord door heeft geboden. Dat alles loopt in deze Tien Geboden als in een middelpunt samen. Waarom deze Wet der Tien Geboden dan als de stam en wortel is, daar alle bijzondere plichten van onze redelijke Godsdienst en alle bijzonderheden van dezelve zo uit voortspruiten, zoals de grote en kleinere takken van een boom.
Zie, daarom heet die Wet der Tien Geboden dan nu in het bijzonder en bij uitnemendheid de Wet Gods. Wat nu deze Wet aangaat. Dezelve is geenszins van enige menselijke, maar alleen van een Hemelse en Goddelijke oorsprong. God zelf, de Heere der Heirscharen, heeft die Wet aan ons, mensenkinderen gegeven en die zo woordelijk als wij dezelve nu nog lezen, aan ons voorgeschreven en die ons van de hemel geopenbaard tot een regel en voorschrift van ons leven.
Daarom staat er ook geschreven, vooraan het hoofd derzelve, Exod. 20: 1: Toen sprak God al deze woorden.
De reden hiervan is door zichzelf lichtelijk te verstaan, want God is de Allerhoogste, de Schepper en Onderhouder van Hemel en Aarde en van al de schepsels, die daarin gevonden worden. Hij heeft dezelve allen uit niet gemaakt en onderhoudt en regeert ze ogenblikkelijk door Zijn Almachtige Hand. Dus is die grote en aller-heerlijkste God dan nu ook de oppermachtige Heere en Koning van alle mensenkinderen. Hij is aller koningen Koning en aller Heeren Opperheer; Hij geeft allen het leven, de adem en alle dingen, Hand. X7: 25. Uit die hoofde moeten alle mensen, zoveel als er zijn op der aarde, dan nu God, hun allerhoogste Koning en Soevereinen Opper-Heere, ook geheel volmaakt dienen en gehoorzamen, met ziel en lichaam en met alle krachten. Zij moeten geheel voor Hem zijn en voor Hem leven, hem alleen steeds verheerlijken en ten dienste staan. Want God heeft alles gewrocht om Zijns zelfs wil, enz., Spreuken XVI: 4.

Maar behalve deze natuurlijke afhankelijkheid van God, waarin zonder onderscheid alle mensen, als schepsels Gods, geheel staan en altijd staan blijven, is er nu ook nog een andere betrekking van afhankelijkheid van God, waarin niet alle mensen, maar alleen de was uitverkorenen en gelovigen staan, die God, door Zijn Zoon Christus Jezus, uit vrije genade, van de zonden en van de macht van de duivels heeft verlost en opnieuw door Zijn Heilige Geest naar Zijn beeld herschapen heeft en die zichzelf ook met hartelijke gewilligheid aan de Drie-enige God in het genadeverbond hebben

overgegeven, om voor eeuwig, met lichaam en ziel, zijn eigendom te zijn en geheel en alleen voor Hem te leven, naar Zijn wil en gebod. Daar dan God de Heere zo aller mensen natuurlijke Opperheer en Soevereine Koning is, door de Schepping en onderhouding en daar Hij nog daarenboven ook in het bijzonder aller gelovigen Heere en Koning is, door de genadige verlossing in Christus Jezus, daar spreekt het vanzelf, dat God dan ook in het al algemeen aan alle mensen en in het bijzonder aan Zijn uitverkoren volk, de ware gelovigen, zijn Wet moet geven en die aan hun moet openbaren en bekend maken als een vasten regel of voorschrift, naar die Hij zonder ophouden van hun wil gediend, gevreesd en met lichaam en ziel, op het nauwkeurigste wil gehoorzaamd worden; evenals een aards vorst of koning, die zijn onderdanen wetten geeft, om daarnaar te leven. Daarom staat er Jes. 33:22, de Heere is onze Richter. De Heere is onze Wetgever. De Heere is onze Koning. Nu, dat heeft de Heere God ook gedaan; Hij heeft de mens al aanstonds geschapen met een vast indruksel van Zijn Heilige en volmaakte wet in zijn hart, zodat de mens ook zelfs door de zonde dat vaste indruksel van Gods Wet niet geheel heeft kunnen verliezen uit zijn hart. Zoals Paulus ons dit leert, Rom. 2: 14, 15. Maar hierbij heeft het de Heere geenszins laten blijven. Nee, maar Hij heeft naderhand Zijn Heilige Wet nog al nader aan de mensen geopenbaard op velerlei wijze. Maar de in het bijzonderste en plechtigste openbaring van de Wet Gods is geschied aan de kinderen Israëls, in de Woestijn, op de berg Sinaï, toen de Heere Zijn verbond met hun oprichtte, wat Hij reeds lange tijd tevoren met hun vaderen gemaakt had. Toen behaagde het de Heere, Zijn Heilige Wet op een bijzondere wijze van de hemel te openbaren en die te beschrijven in tien onderscheiden woorden of geboden, in wie korte omtrek Hij van de mensen ganse Godsdienst of gehoorzaamheid jegens Hem klaar en duidelijk heeft willen bepalen. En dit is nu die Heilige en volmaakte Wet Gods, die de kinderen Israëls zo eerst van God de Heere zelf, door de dienst van Mozes, op een zeer luisterrijke wijze ontvingen en die van die tijd af aan, tot nu toe, altijd in de wereld gebleven is en voortaan zal blijven, als een vaste en nauwkeurige regel van aller mensen leven en wandel, inwendig met het gemoed en uitwendig met het lichaam. En zo is die Wet dan geheel van een Goddelijke oorsprong. God geeft die aan de mensen; Hij spreekt en gebiedt daarin en niemand anders, zoals wij dit, in vervolg van tijd, indien de Heere wil en wij leven, nog nader hopen te zien.

2. Wat nu de inhoud, van deze Wet des Heeren aangaat, dezelve is ook aller-geestelijkst. Dat is te zeggen, dat deze Wet niet alleen gaat over van de mensen lichaam en over zijn lichamelijke daden en bedrijven, maar ook tevens over 's mensen geest of gemoed en over alle haar inwendige gedachten, bewegingen, lusten, werkzaamheden, enz. Dit leert ons Paulus duidelijk, Rom. 7: 14, want wij weten dat de Wet geestelijk is. Maar ik ben vleselijk verkocht onder de zonde.
O, of dit van ons eens recht verstaan werd! De mens bestaat uit twee delen, uit ziel en lichaam, naar beiden moet hij God, zijn Schepper en Heere, volmaakt dienen, beminnen en gehoorzamen. De Heere is geenszins tevreden, dat wij Hem slechts alleen uiterlijk gehoorzamen met ons lichaam.
O nee! maar Hij wil ook van ons voornamelijk gehoorzaamd en gevreesd worden inwendig met onze zielen en met al de krachten, bewegingen en werkzaamheden van ons gemoed. De ziel is van de mensen edelste deel en daarom moet die vooral aan God, tot Zijn dienst en gehoorzaamheid opgeofferd worden. Daarom zegt de Heere, Spreuken 23:26, *Mijn zoon! geef Mij uw hart,* dat is, dient, vreest en bemint Mij met uw hart en met alle haar inwendige vermogens en werkzaamheden. Uw hart houde Mijn woorden vast. Onderhoudt Mijn geboden en leeft, Spreuk. 4: 4.

Nu, hiertoe heeft God deze Wet der Tien Geboden gegeven, om alzowel van de mensen ziel of inwendige gemoedsbewegingen, als zijn lichaam en uitwendige daden tot een stipte gehoorzaamheid te verbinden. Maar dit wordt van niemand recht begrepen, dan alleen van de was bekeerden en wedergeborenen, wier verstand de Heere inwendig door Zijn Heilige Geest verlicht heeft.
Want, wat de onbekeerde natuurlijke mensen aangaat, die menen doorgaans, dat het dan al wel is, als zij maar uiterlijk de Wet Gods in haar grove letter onderhouden en daarnaar uiterlijk hun daden en handelingen richten. Maar of hun zielen inwendig ook staan in een oprechte liefde en gehoorzaamheid van de Wet, daar zien zij niet naar. Want zij wandelen hier geheel als een botte duif, zonder hart, Hoz. 7: 11.
Zo deed die jongeling, in het Evangelie vermeld, die, als de Zaligmaker hem de geboden van de Wet voorhield, wel durfde antwoorden: al deze dingen heb ik onderhouden van mijn jonkheid af, wat ontbreekt mij nog? Matth. 10: 20; hij zag maar alleen op zijn uiterlijke daden en wandel, maar hij kende zijn hart niet en had nooit opgemerkt, dat het vol boosheid en vijandschap tegen Gods Wet was.
Zo deden ook de Farizeeën en de Weten Schriftgeleerden, ten tijde van de Zaligmaker. Zij gehoorzaamden de Wet uiterlijk en richtten daarnaar hun leven en wandel. Maar zij overtraden die inwendig met hun harten en daar zagen zij niet eens naar om. Daarom zei Christus van hen, *dat zij wel het buitenste van de drinkbekers en van de schotels reinigden, maar dat zij van binnen vol roof en onmatigheid waren. En dat zij de wit gepleisterde graven gelijk waren, die van buiten wel schoon schijnen, maar die van binnen vol doodsbeenderen en alle onreinheid zijn*, Matth. 23:25, 26.
Maar geliefden, het is met de Wet Gods geheel anders gelegen; het is geenszins genoeg, dat ons uiterlijk leven daarmee overeenkomt, o nee. Ons hart of gemoed moet daarmee inwendig ook alleszins overeenkomen. Alle onze gedachten, bewegingen, lusten en genegenheden moeten volgens die Wet volkomen gericht zijn.
Neemt eens, als de Heere ons in Zijn Wet verbiedt: *gij zult niet stelen*. Zo is het geenszins genoeg, dat wij ons uiterlijk voor al dieverij of oneerlijkheid wachten. Maar wij moeten ook de minste lust of begeerte daartoe niet inwendig in ons hart hebben, of aanstonds overtreden wij de Wet Gods in ons gemoed en komen onder haar vloek. Daarom leert de Zaligmaker ons, Matth. 5:27, 28, *gij hebt gehoord, dat van de ouden gezegd is, gij zult geen overspel doen. Maar Ik zeg u, dat zo wie een vrouw aanziet om dezelve te begeren, die heeft al overspel in zijn hart met haar gedaan.*
Zie, de minste opkomende lust of begeerlijkheid van de gemoeds tegen enig gebod Gods, al wacht men zich ook nog zozeer voor de uitbrekende daad, is al aanstonds een snode overtreding van de Wet Gods met het hart en een verdoemelijke en vloekwaardige zonde, waardoor de mens Gods toorn op zich laadt en als een moedwillige Wetschender verdient eeuwig gestraft te worden, omdat zijn hart of gemoed niet staat in de ware gehoorzaamheid van Gods Wet. Al doen wij dan geen zondige daden, wij zondigen nochtans tegen God met onze harten. En dat alleen is genoeg, om voor eeuwig, met ziel en lichaam in de hel geworpen te worden.
Hier schort het alle onwedergeboren mensen, dat zij dit niet kunnen begrijpen. En dat is de bron en fontein van al hun ellende en rampzaligheid. Daaruit spruit al die valse waan van deugdzaamheid en van hoogmoed en zorgeloosheid, waarmee zij zo grotelijks bezet zijn, dit maakt, dat zij hun zonden en goddeloosheid en hun vloekwaardige en machteloze staat niet recht zien kunnen en dat zij zich daarover niet in waarheid voor God kunnen verootmoedigen en niet naar Christus, tot van hun zielen rechtvaardiging en heiliging, kunnen uitzien. Zo was het ook met de Apostel Paulus gelegen; in zijn onwedergeboren en onbekeerden staat kende hij de zuivere heiligheid en geestelijkheid van Gods Wet niet; hij dacht het genoegzaam en wel te

zijn, als hij zich maar wachtte voor kwade en zondige daden. En als hij uiterlijk zijn gedrag slechts behoorlijk richtte en aanstelde naar Gods Wet.
Maar o, hoe veranderde hij, als God hem kwam bekeren en hem inwendig door Zijn Geest de duistere ogen zijns verstands kwam openen. En als Hij hem de kracht en geestelijkheid van de Wet klaar vertoonde; toen zag Paulus, dat de minste lust of opkomende begeerte van het gemoed van de mensen tegen enig gebod Gods een snode schending of overtreding was van de Wet des Heeren, waarom de mens verdient eeuwig verdoemd te worden. Hoort hem dat zelf belijden, Rom. 7:7, *ik kende de zonde niet dan door de Wet. Want ook had ik de begeerlijkheid niet geweten zonde te zijn, indien de Wet niet zeide: gij zult niet begeren.*
Ziedaar! Paulus had in zijn onbekeerden staat almede veel van de zonde gesproken en horen spreken. Maar hij had nog nooit recht geweten, noch verstaan, wat eigenlijk de zonde was; hij kende de zonde niet. Maar als God hem de geestelijkheid van de Wet leerde kennen, zo leerde Paulus eerst de zonde kennen: en toen werd hij zo snood en goddeloos, onrein en verdoemelijk in zijn ogen, als hij tevoren goed en deugdzaam bij zichzelf geschenen had.
O geliefden, daar is de mens onder alle dingen niets nodiger. te weten, dan deze geestelijkheid van de Wet Gods. Zonder die recht te kennen, kan niemand zalig worden of God in waarheid
Maar dit is de verborgenheid des Heeren, die daar is voor degenen die Hem vrezen, Psalm 25: 14. Nochtans moet die onophoudelijk worden gepredikt en aan de mensen bekend gemaakt, opdat zij door de genade Gods mochten komen tot een rechte kennis van hun zonden en vatbaar worden gemaakt voor de Geest van het Evangelie. Zo hebben wij dan nu gehandeld van de oorsprong en van de geestelijkheid van de Wet Gods.

3. Nu gaan wij tot ons derde stuk over, namelijk tot de volmaaktheid van Gods Wet. Hiervan spreekt de man Gods, David, Psalm 19: 8, *de Wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel* en Psalm 119: 96, *in alle volmaaktheid heb ik een einde gezien. Maar Uw gebod is zeer wijd. En* de Apostel Jacobus noemt daarom de Wet Gods een volmaakte Wet, die der vrijheid is, Jac. 1: 25. Zoals dit in het algemeen gezegd wordt van de hele Wet Gods, zoals dezelve in haar uitgebreidheid het gehele Woord Gods door aan ons wordt voorgesteld. Zo is dat ook in het bijzonder en bepaald waar van de Wet der tien geboden.
Die Wet is, zoals wij reeds gezien hebben, de wortel en het fondament of grondslag van al de geboden Gods. Er is niet een gebod, noch verbod in het gehele Woord Gods, dat zijn grond niet heeft in deze Wet der Tien Geboden en dat daarin en daaruit zijn beginsel niet heeft. Alle vermaningen en plichten, die in de Heilige Schrift, gebods of verbodswijze, aan ons worden voorgesteld, zijn als zoveel nadere verklaringen en uitbreidingen van de Wet der tien geboden; het zijn allen gelijk als zoveel spruiten en takken van die boom. Zodat deze Wet dan een geheel volmaakte regel of voorschrift is van ons leven en wandel, zo inwendig als uitwendig. En zij schrijft ons een geheel volmaakte gehoorzaamheid en Godsdienst voor. Die dan deze Wet Gods volkomen weet te onderhouden, beide met ziel en lichaam, die is een volmaakt mens Gods en is tot alle goed werk volmaakt toegerust, 2 Tim. 3: 17.
Meer is er niet nodig aandachtigen, om zo volmaakt heilig en Godzalig te zijn, als Adam voor de val was, dan maar alleen een goede onderhouding van de Wet der tien geboden. Een iegelijk, die dat kan doen zonder enige kleine struikeling of verzuim, kwade lust of begeerlijkheid en dat in volstandigheid, van zijn geboorte tot aan Zijn dood toe, die zal in de verdoemenis niet komen. Maar die zal het eeuwige leven zeker

beërven.
Daarom, wanneer die jongeling de Zaligmaker vraagde: *goede Meester! Wat zal ik goed doen, opdat ik het eeuwige leven hebbe? zo antwoordde Deze hem wilt gij in het leven ingaan, onderhoudt de geboden* en hield hem daartoe een gedeelte van de Wet der Tien Geboden voor ogen, Matth. XIX:16 en 17.
Zie, kon de jongeling maar alleen deze Wet der Tien Geboden wel onderhouden, zo kon hij zalig worden en in het eeuwige leven ingaan, dewijl hij dan een volmaakte gehoorzaamheid zou gehad hebben en ook zelfs geheel volmaakt en zonder zonde zou geweest zijn. Het is dan een zeer ongerijmd en onGoddelijk gevoelen van de Papisten, Socinianen en Remonstranten, enz., die daar willen, dat de Wet der Tien Geboden niet volmaakt zou zijn en ook geen volmaakte godsdienst of gehoorzaamheid onder het Oude Testament zou voorgeschreven hebben;, blaar dat Christus onder het Nieuwe Testament die eerst zou hebben komen volmaakt maken, zo door enige geheel nieuwe geboden daarbij te voegen, als door sommige van de oude geboden wijder uit te strekken dan tevoren. Maar deze mensen zijn geen verdere weerlegging waard, omdat zij de Wet Gods in het geheel niet verstaan en van alle geestelijk en zaligmakend licht ten enenmale ontbloot zijn. Daarom kunnen zij ook de geestelijkheid en de oneindige volmaaktheid van de Wet Gods niet begrijpen en zij willen die ook niet begrijpen.
Want zodra zij dit een maar eens recht begrepen, zo vielen aanstonds al hun valse leringen van de weg der zaligheid eensklaps geheel in duigen en er bleef voor hun niets anders over, dan aanstonds, volgens ons gereformeerd geloof, al hun zaligheid geheel op vrije genade, in de Heere Jezus te zoeken, die leer zij in hun rampzalige blindheid nu zo smadelijk lasteren en als onGoddelijk verwerpen. Het is dan zeker, dat de Wet der Tien Geboden, zoals zij van een zuivere Goddelijke oorsprong en aller-geestelijkst is, daarom ook aller volmaaktst is en ons van God is gegeven tot een volmaakten regel of voorschrift van ons leven. Zodat, welk mens dezelve doet, ook door dezelve zal leven en voor eeuwig volmaakt zalig en gelukkig zijn, Ezech. 20: 11.

4. Het vierde stuk, dat wij van deze Wet des Heeren hebben aan te merken en dat ook zeer nodig is van ons recht geweten en geloofd te worden, is haar eeuwigdurende onveranderlijkheid.
Deze Wet, geliefden, zoveel de wezenlijke inhoud en de uitgedrukte letter van het gebod betreft, is vloeiende uit Gods wezenlijke en aller-volmaaktste heiligheid;: en alles, wat daarin geboden of verboden wordt, rust geheel op de natuurlijke betrekking, die alle mensen, als afhankelijke schepsels hebben tot God, hun Soevereine Heere en allerhoogste Schepper. Daarom werd die Wet al aanstonds bij de schepping van God ingedrukt in Adams hart. En van die tijd af tot nu toe, is dezelve onveranderlijk gebleven tot een volmaakt richtsnoer van de mensen hele leven, inwendig en uitwendig. En nooit, in eeuwigheid, zal die Wet in het minste kunnen veranderd worden, zo weinig als God zelf kan veranderen, die dezelve gegeven heeft! Zelfs in de hemel, in de zalige eeuwigheid, zal deze Wet zo zonder enige de minste verandering blijven bestaan. En der hemelingen zaligheid zal alleen gelegen zijn in de volmaakte gehoorzaamheid en onderhouding van deze Wet. Ja, in de grote dag van de algemenen laatste Oordeels, zal deze wet der Tien Geboden staan aan de rechterhand van Christus, de oppersten Rechter van levende en doden.
En gelijk die nu op iedere rustdag openlijk en luid wordt gelezen voor de oren van al het volk, zo zal dezelve Wet dan ook luid worden gelezen van Christus zelf, voor de oren van de gehele werend. En alle vlees, goede en kwaden, zullen alsdan naar deze Wet geoordeeld worden. Die dezelve gedaan hebben, door de genade van onze Heeren en Zaligmaker Jezus Christus, die zullen leven en ingaan in de eeuwige vreugde. Maar

die dezelve niet gedaan hebben, die zullen verdoemd worden en ingaan in de eeuwige pijne. Zodat hieruit dan blijkt, hoe vast en onveranderlijk deze Heilige Wet Gods is en hoe zij zal duren tot in alle eeuwigheid.
O, geliefden, de hemel en de aarde, wat hun stoffelijk wezen aangaat, is een zeer vast gebouw, wat wel gegrondvest is, maar gij zult eerder dat grote en vaste gebouw voor uw ogen zien vergaan, eer gij een enige letter van deze Wet Gods zult zien vergaan.
Daarom, als onze Zaligmaker eens bijzonder wilde aandringen op de heiligmaking van Zijn volk en gelovigen, zo zei Hij tot Zijn discipelen en leerde hun alzo, Matth. 5: 17, 18, *meent niet, dat Ik gekomen ben om de Wet of de profeten te ontbinden. Ik ben niet gekomen, om die te ontbinden, maar te vervullen*. *Want voorwaar zeg Ik u, totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet een jota, noch tittel van de Wet voorbijgaan, totdat het alles zal zijn geschied*.
En dit was ook de reden, waarom de Heere, als Hij deze Wet eerst in geschrifte aan de kinderen Israëls gaf, Hij hun die niet slechts mondeling gaf, of geschreven in een boek, zoals wel geschiedde met andere Goddelijke openbaringen, maar dat Hij hun dezelve gaf, geschreven met Zijn eigen vinger in twee stenen tafelen, zoals God nooit, voor noch na, meer gedaan heeft, om daarmee klaar aan de wereld te leren de eeuwigdurende vastigheid en onveranderlijkheid van deze Zijn Heilige Wet, voor zoveel aangaat de wezenlijke inhoud of stofte van het gebod. Want wat aangaat enige toeva3ge bijzondere bewoordingen of omstandigheden van deze Wet des Heeren, het is zeker dat er zulke bijgevoegd zijn, die in de uitwendige letter maar alleen bepaald zagen op de bijzondere staat van het volk Israëls, aan die deze Wet des Heeren eerst op een plechtige wijze gegeven werd, zoals daar is, hetgeen er staat voor aan het hoofd der Wet: dat de Heere hun uit Egypteland uit de dienst huize uitgeleid heeft.
Ook de belofte in het vijfde gebod: dat hun dagen zouden verlengd worden in het land dat, enz. wat toenmaals alleen zag op het land Kanaän, wat de Heere aan de kinderen Israëls gaf uithoofde van Zijn verbond, dat Hij met hun vaderen gemaakt had. Deze en zulke bijgaande omstandigheden of bewoordingen van de Wet meer, zagen in de uiterlijke letter wel bijzonderlijk op de staat van het volk Israëls. En voor zover zijn die dan ook als veranderlijke aan te merken. Maar geliefden. Dit raakt geenszins de wezenlijke inhoud van de Wet of de stof van het gebod, maar dit zijn slechts blote toevallen en omstandigheden, die, hoewel zij ook veranderen, nochtans in de Wet zelf niet de minste verandering maken. De Wet heeft tien bijzondere geboden, die allen van een bepaalden inhoud zijn.
Die Tien Geboden maken eigenlijk de Wet uit. En die allen zijn, zoals zij uitgedrukt liggen, in hun wezen van een eeuwigdurende zedelijkheid en onveranderlijkheid en die er anders van oordeelt of leert, die schendt de Wet Gods, die vernietigt het allerheiligste gebod. En die valt zo in dat zware oordeel, dat Christus over al de zodanigen bedreigd heeft, Matth. 5 19, *zo wie dan een van deze minste geboden zal ontbonden en de mensen zo zal geleerd hebben, die zal de minste genoemd worden in het Koninkrijk der Hemelen. Maar zo wie dezelve zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genoemd worden in het Koninkrijk der Hemelen.* Zo blijkt dan nu hieruit genoeg de eeuwigdurende vastigheid en onveranderlijkheid van Gods Wet.

5. Nu is er nog een ding over te tonen, dat ook van een zeer groot gewicht en aangelegenheid is, om recht van ons geweten te worden, namelijk, de heiligheid van Gods Wet en onze daaruit voortvloeiende verbintenis van dezelve, om die geheel volmaakt, met ziel en lichaam te moeten gehoorzamen, zo wij zalig willen worden en Gods gunst voor eeuwig genieten. Hiervan gewaagt de Apostel Paulus, Rom. 7: 12, zo is dan de Wet heilig en het gebod is heilig en rechtvaardig en goed. En Petrus spreekt

ook van het heilige gebod, dat aan de mensen gegeven is, 2 Petrus 2: 21.
Deze heiligheid en rechtvaardigheid van de Wet bestaat eigenlijk hierin, dat zij geheel afvloeit en voortkomt uit Gods allerheiligste natuur en wezen en zo een uitdruksel is, of een vertoning van die onveranderlijke heiligheid, die daarin God zelf is, waardoor Hij Zijn Goddelijke eer en deugden geheel bemint. En alles wat daartegen strijdig is, oneindig haat. Daaruit nu vloeit noodzakelijk voort, dat er geen andere heiligheid, rechtvaardigheid, noch goedheid is, noch immer zijn kan, dan die bestaat in de volmaakte gehoorzaamheid en onderhouding van deze Wet Gods. Alles wat dan slechts in het minste van dezelve afwijkt, of daar tegen aanloopt, is een snode onheiligheid en ongehoorzaamheid tegen de Allerhoogste God; een ontering van Zijn geduchte Majesteit en een boze vijandschap tegen Hem, die de Heere zo weinig kan nalaten te haten en te straffen, als Hij na kan laten, zichzelf en Zijn eigen deugden te beminnen en voor te staan.
Hieruit blijkt dan zeer klaar, geliefden, doordat Gods Wet zo heilig en rechtvaardig is, dat die dan van ons en van alle mensen, ook in de uiterste volmaaktheid moet gehoorzaamd en onderhouden worden, zonder enige de allerminste afwijking of overtreding, op straf van de eeuwige doods en verdoemenis. Immers, dit leert God zelf ons op het aller-klaarst in Zijn Woord; leest maar Gal. 11I: 10, daar zegt de Heere zo van alle mensen: *vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet, omdat te doen.* Datzelfde had de Heere tevoren, onder het oude Testament, ook zo gesproken tot het volk Israëls, zeggende, Deut. XXVII: 26, *vervloekt zij, die de woorden van deze Wet niet zal bevestigen, doende dezelve en al het volk zal zeggen, amen!*

Ziet, deze uitdrukkelijke sententie Gods is zodanig vast aan de Wet, dat zonder dezelve de Wet niet kan bestaan. Zo iemand de Wet leest zonder die Goddelijke sententie of verklaring daarbij, die weet niet wat hij leest. Want de Wet kan niet verstaan worden, tenzij men deze sententie recht verstaat, dat ieder overtreder derzelve, hoe gering Zijn overtreding ook zonde mogen zijn, van God waarlijk vervloekt zij en dat die vloek en straf ook zo zeker zal uitgevoerd worden door Gods eigen hand, als het zeker is, dat God die vloek over de overtreder zelf heeft uitgesproken. Dit moeten wij wel in acht nemen. Wij moeten de spot niet steken met Gods bedreigingen. Want wij hebben te doen met een heilig en waar God; Hij *is geen man, dat Hij liegen zou, noch eens mensenkind, dat het Hem berouwen zou. zou Hij het zeggen en niet doen? Of spreken en niet bestendig maken?* Num. 24: 19.

Wij moeten dit dan zeker vast stellen en het leggen tot een fundamentele of grondwaarheid van ons hele geloof, dat wij de Wet Gods in alle stukken en delen, geheel volmaakt, met ziel en lichaam moeten onderhouden. En dat in volstandigheid ons hele leven door, gedurende van onze geboorte af tot aan onze dood toe. En dat zodra wij slechts in het minste afwijken of struikelen, wij aanstonds metterdaad van God de Heere vervloekt en ter eeuwige helse straf en verdoemenis veroordeeld zijn.
Zie, dit moeten wij voor alle dingen eerst geloven; van hier moet ons geloof van Gods waarheid zijn begin nemen. Want die dit zo niet oprecht met zijn hart gelooft, die gelooft ook niet een waarheid Gods. En daarom moet zo iemand als een ongelovige voor eeuwig verdoemd zijn, Markus XVI:13, wij moeten hier niet voor de dag komen met die bedekselen der schande, waarmee de onbekeerde mensen van de wereld zich gewoonlijk behelpen om hun schuld en goddeloosheid te verbloemen en zeggen: niemand kan God volmaakt dienen. Wij doen zoveel wij kunnen naar ons krank vermogen. Wij hopen, dat God ons de rest zal vergeven, enz.

O nee, vrienden, dit is de rechte weg, waarmee ons gereformeerde volk helaas, met hopen ter hel vaart. Wij moeten, willen wij onze kostelijke zielen behouden, onze volstrekte verplichting en verbintenis aan de Heilige Wet Gods eerst zo geloven en vast stellen, zoals nu is aangetoond.
Zegt iemand hierop: maar wat zal er dan van de mens worden. Alle mensen hebben immers nu Gods Wet overtreden en niemand kan die nu meer volmaakt onderhouden.

Wat raad is er dan voor ons?
Hierop antwoorden wij deze raad: wij zullen met Gods genade, eer wij iets anders doen, onze overtreding van Gods Heilige Wet terdege gaan overdenken. Wij zullen ons de verschrikkelijkste vloek van de Wet wel vast toe-eigenen en met het hart geloven, dat wij allen nu waarlijk door onze zonden onder de vloek van de Wet gekomen zijn, zoals de Schrift leert, Gal. 3: 10, want zovelen als er uit de werken der Wet zijn, die zijn onder de vloek. Wij zullen onszelf nu geheel aanmerken als vervloekte zondaars en houden ons zonder enige twijfeling voor zulke rampzalige booswichten, die van God ter eeuwige helse straf en verdoemenis waarlijk veroordeeld zijn.
Daarbij zullen wij zolang bepaald blijven stilstaan met geheel onze aandacht, totdat wij gevoelen dat onze harten door de Geest der overtuiging daaronder diep benauwd, smartelijk gewond, verlegen en verslagen zijn geworden. En totdat onze ogen Springaders van tranen zijn geworden, dan zullen wij verder met onze handen ons doodvonnis gaan onderschrijven en zeggen: God is heilig en rechtvaardig, maar wij zijn goddeloos, snood en gruwelijk, onrein en verdoemelijk. *Wee! Wee onzer! Dat wij zo gezondigd en God zo verschrikkelijk vertoornd hebben. Ik ken mijn overtreding en mijn zonde is steeds voor mij*, enz., Psalm LI.

En wilt gij weten hoe verder? dan zullen wij doen gelijk de misdadigers, die van de wereldlijke Rechter bij ons ter dood veroordeeld zijn, wij zullen met hun bitter gaan wenen en kermen en bedrijven zware rouw en droefheid over onze rampzalige staat. Wij zullen ons schamen over onze snoodheid voor God en mensen en bekennen dat onze staat nu geheel hopeloos en redeloos is en dat wij niets met al meer tot onze behoud weten aan te vangen en bij der hand te nemen. Dan zullen wij, door de genade en bewerking van de Heilige Geest, die de Geest van het geloof is, gaan staan in de gestalte en staat van die Evangelische tollenaar en stellen ons met hem op het allernederigst en boetvaardigst voor de hoge God van de hemels aan en roepen tot Hem van ver met neergeslagen ogen: *o God! Zijt mij zondaar genadig!*
Dan zullen wij als goddeloze, vervloekte en onmachtige zondaars komen tot Christus Jezus en laten ons van Zijn volstrekte noodzakelijkheid, volkomen bekwaamheid, algenoegzaamheid en ware bereidwilligheid, ten volle door het Woord van de Heiligen Evangelie overtuigen en grijpen Hem met de hand eens waren geloofs tot onze algenoegzame Borg, Verlosser en Zaligmaker aan en geven ons ter behoud geheel aan Hem over, opdat Hij ons door Zijn kruisdood, uit genade, van alle onze zonden en van de vloek der Wet verlosse en ons door Zijn Heilige Geest bekere en bekwaam make tot een oprechte gehoorzaamheid aan de hele Wet Gods.

En zo zal die Wet ons dan door de genade van de Heere Jezus dienen tot deze drie grootse einden of gebruiken;

- tot een spiegel om daaruit onze zonden te leren kennen;
- tot een tuchtmeester, om ons uit onszelf tot Christus te drijven.
- En tot een regel van ons leven, om die te onderhouden met een wedergeboren

en gelovig harte.

Zijnde deze drie de bijzondere einden, waartoe de Heere Zijn Heilige Wet aan ons zondige mensen gegeven heeft.

Ziedaar geliefden, dit is de enige weg om zalig te worden.

Hierbij zullen wij het nu voor ditmaal laten, biddende de Heere, dat Hij dit verhandelde woord wil zegenen!

l e LEERREDE.

OVER DE VOORREDE DER WET.
TEKST: EXODUS 20: 1

Toen sprak God al deze woorden.

Wij kunnen nooit genoeg met ernst overdenken dat Woord des Heeren, dat geschreven staat Jes. 63:2. *Maar op deze zal Ik zien, op de arme en verslagene van geest en die voor Mijn Woord beeft.*
Men hoort de mensen in deze tijd veel spreken wat een Christen is en waarin het ware Christendom bestaat en wat er nodig is, om een goed Christen te wezen en gegronde hoop op de hemel en de zaligheid te hebben.
Maar geliefden, wij behoeven daartoe zoveel niet over hoop te halen, noch de zaak zo ver te gaan zoeken. Deze tekst van Jesaja, zal het ons aanstonds rechtuit leren, wat een waar Christen is en een mens, die God recht vreest; het is een, die arm en verslagen van geest is en die voor Gods Woord beeft. Op deze en op die alleen, belooft de Heere hier, dat Hij wil zien; te weten: met een oog van gunst, van genade, van liefde en goedertierenheid, om dezulken voor Zijn volk en kinderen te erkennen en als een genadig Vader omtrent hun te verkeren en zich inwendig door Zijn Geest als zodanig aan hun harten te openbaren. Indien iemand dan met ernst begerig is te weten van zichzelf, of hij waarlijk een kind Gods is of niet?
Ziedaar! De zaak ligt hier voor zijn ogen. Laat hij dan maar met een aandachtig, bedaard en welmenend gemoed zichzelf als in Gods geduchte tegenwoordigheid, deze twee dingen afvragen;

(1) Of hij waarlijk, wegens zijn nietigheid, zondigheid, doemwaardigheid, alleszins ellendigheid en machteloosheid., een arme en verslagene van geest is, die al zijn troost, heil en zaligheid geheel buiten zichzelf zoekt, in de vrije genade en voldoening van Jezus Christus en daar alleen gelovig met zijn hart op vertrouwt, zonder iets in zichzelf te vinden, of minst of meest van zichzelf toe te brengen.
(2) Of hij waarlijk inwendig in zijn gemoed op een heilige en ootmoedige wijze voor alle Woord Gods beeft en daarvoor een zo diepe eerbied en hoogachting heeft, omdat het Gods Woord is, dat hij het niet alleen graag niet zijn hele hart wil aannemen en zeker geloven als waar. Maar dat hij er zich met ziel en lichaam en al zijn krachten, ook geheel naar wil richten en gedragen, als naar het Woord van de levendige God en allerhoogste Schepper en Koning van hemel en aarde.
Bijvoorbeeld: indien het een genadige toezegging of belofte is, dat hij er zich dan hartelijk mee wil vertroosten en er zich geheel op wil verlaten. Zo het een bevolen plicht, of enig gebod van de Heere is, dat hij het zonder verzuim, met lichaam en ziel, volkomen wil gehoorzamen. Zo het een bestraffing of bedreiging is, dat hij er zich over wil ontzetten en bedroeven en er voor schrikken, enz.

Ziedaar! vindt iemand slechts die twee dingen door genade waarlijk in zich, zo mag hij vast geloven, dat hij een bekeerd mens is. Dat hij God met zijn hart vreest en dat de Heere op hem ziet als een genadig Vader op Zijn geliefd kind. Maar zo die twee zaken niet waarlijk in hem zijn en niet in hem gevonden worden, o, dan is het tevergeefs, dat zodanig mens verder gaat zoeken naar zijn Christendom, want hij is gewis nog in een rampzalige en onbekeerden staat. En alles wat hij anders van zichzelf mocht denken, is enkel bedrog van zijn arglistig hart en verleiding van de duivels.
Geliefde vrienden! hoewel ik door de genade Gods een leraar ben in de Kerk van

Christus, zo wil ik evenwel niet, dat gij mij voor een waar Christen houdt, indien gij niet enigszins klaar in mij kunt bespeuren en in mijn gehele leer en wandel, dat ik door genade inderdaad een arme en verslagene van geest ben en dat ik voor Gods Woord geleerd heb te beven, hoewel ik er nog maar zeer weinig, tot mijn leedwezen, van bezit. Maar ook weer aan de andere kant, wil van mij mede niet vergen, dat ik iemand uwer zou houden voor een waar Godzalig en bekeerd Christen, aan wie ik die beide zaken, als ik wel op hem let, ook niet enigszins klaar kan bespeuren, dat God hem waarlijk, door de genade van Zijn Geest, een arme en verslagene van geest gemaakt heeft en hem geleerd heeft voor Zijn Woord te beven.
Nu, om van dit laatste stuk nog wat bijzonderlijk te spreken. Dit is de ziel en het innige wezen van de zuivere Godzaligheid, voor Gods Woord met het hart te beven en dat wel in de aller-gemeenste zin, voor alle Woord Gods, zonder onderscheid; voor alles wat God tot ons, mensenkinderen, op enigerhande wijze in Zijn Heilig Woord spreekt. Dat is het grote en voorname kenmerk van een waar godvruchtig gemoed, dat zodra maar enig Woord Gods tot onze oren en tot onze harten komt, dat wij aanstonds diep binnen in ons gemoed voelen liggen een levendig beginsel van heilige vrees, eerbied, ontzag en beving voordat Woord Gods, wat zich door de genade van de Heilige Geest in ons uitzet tot werkzame daden van geloof, hoop, liefde en gehoorzaamheid. Hoe meer iemand daarvan bij voortduring in zich bevindt, hoe heiliger en Godzaliger mens hij is. En hoe vromer zijn hart en hoe stichtelijker en godvruchtiger zijn uiterlijk leven zal zijn en alle woorden en werken, die van hem voortkomen.
Deze waarheid is de vaste zuil en pilaar van het Christendom. Want zo iemand een Christendom wil zoeken zonder zulke was vreze Gods en zonder goede blijken daarvan naar buiten, zo moet hij tot de duivel gaan, die zal hem zulk een Christendom leren. Maar God heeft ons in Zijn Heilig Woord zo niet geleerd. Maar geliefden, moet een ieder mens, die zalig wil zijn, zo voor alle Woord Gods beven; hij moet dan vooral en inzonderheid beven voor de Wet of de tien woorden of geboden, die de Heere God aan de kinderen Israëls en aan alle mensen tot een volmaakt voorschrift van hun hele leven, heeft geschonken. En op een zo ontzaggelijke en heerlijke wijze van de hemel heeft geopenbaard.
Naar die Wet zal de Heere alle mensen ten jongsten dage oordelen. En allen, die niet oprecht met hun harten en met hun uiterlijke wandel in de ware gehoorzaamheid van deze Wet gestaan hebben, door de genade van Jezus Christus, van onze Zaligmaker, die zullen gewis voor eeuwig verdoemd zijn. Maar allen, die voor deze Wet Gods en voor iedere tittel of jota derzelve gebeefd hebben met hun harten en dezelve met liefde in het geloof hebben zoeken te gehoorzamen. Die en die alleen, zullen voor eeuwig behouden en zalig worden, om de verdiensten van Christus wil.

Nu zijn wij zo ver gevorderd in de Heidelbergse Catechismus, dat wij deze aller-dierbaarste en allerheiligste Wet Gods de gemeente zullen moeten gaan openleggen en verklaren en hun van stuk tot stuk voorhouden wat de Heere God ons al gebiedt te doen en wat hij ons al verbiedt en beveelt te laten, indien wij Zijn gehoorzame kinderen willen zijn en Hem in waarheid willen dienen en vrezen.
Maar nu zal het geenszins genoeg zijn, dat ik ulieden deze Wet Gods ga prediken en verklaren. En dat gijlieden de prediking slechts naarstiglijk hoort.
O nee, maar gij zult voor ieder woord van deze Wet met uw gemoed moeten beven en er een aller-diepste eerbied voor moeten hebben, als voor het Woord van de levendige Gods, aan welker gehoorzaamheid of overtreding uw eeuwige zaligheid of verdoemenis zeker afhangt. Gij zult bij ieder woord of gebod uzelf moeten neerleggen

en er uw hart en wegen met allen ernst aan moeten onderzoeken. Gij zult uw menigvuldige en zware zonden, waarmee gij God zolang vertoornd hebt en nog dagelijks vertoornt, met hartelijke droefheid, berouw en schaamte moeten zien. Gij zult u daarover waar boetvaardig voor God de Heere moeten aanstellen. En gij zult, door de genade van de Heilige Geest, eens geheel als vermoeide en belaste zondaars, als armen en verslagenen van geest, in een waar ootmoedig geloof, moeten lopen tot Christus om verzoening en om de Geest der bekering.

Om dit heilzame einde met van de Heere genadige zegen te beter bij u allen uit te werken, zo zijn wij te rade geworden, de voorrede, die vooraan de Wet des Heeren geschreven staat, uw aandacht in enige predicaties eens wat nader open te leggen; terwijl wij ondertussen van de namiddag met de verklaring van de Wet zelf, uit de Catechismus, zullen voortgaan. Wij hebben ook nog andere stoffen beloofd te verhandelen. Maar die zullen nu vooreerst nog een weinig tijds moeten achter staan.
In deze voorrede van de Heere Wet liggen de sterkste opwekkingen en krachtigste drangredenen, om ons gemoed te brengen, door de genade van de Heilige Geest, tot een ootmoedige gehoorzaamheid aan deze Goddelijke Wet en tot een heilig beven voor ieder woord van dezelve Wet.
Och, of de Heere dan nu slechts met Zijn Geest mede werkte en dat Hij onze prediking genadig mocht believen te zegenen, beiden aan bekeerden en onbekeerden!

Voor tegenwoordig zullen wij dan nu wat nader gaan openleggen, wat die aantekening zeggen wil, die vooraan de Wet des Heeren staat en die zo luidt: ***toen sprak God al deze woorden.***
Merkt hier twee zaken aan!
(1) De omstandigheid van de tijds, die ons wordt opgegeven door het woordje toen. En dan
(2) Het getuigenis zelf, God sprak al deze woorden.
Het woordje toen wijst ons aan de gelegenheid waarbij de Heere deze Zijn Heilige Wet zo duidelijk en plechtig aan de kinderen Israëls openbaarde. En al deze geduchte woorden tot hun van uit de hemel sprak, namelijk toen, wanneer dat alles geschied was, hetgeen Mozes in het vorige 19e Kapittel heeft aangetekend.

Nu, daar heeft hij zakelijk twee dingen verhaald:
(1) Hoe het volk Israëls naar Gods bevel geheiligd en bereid was geworden, om deze ontzaggelijke Wet des Heeren met eerbied te ontvangen en het verbond met de God van hemel en aarde, dat Hij hier nu zo plechtig met hen, als met Abrahams zaad, kwam oprichten, in te gaan.
(2) Hoe de Heere daarop toen, op de aller-oorluchtigste en ontzaggelijkste wijze, niet grote en vreselijke tekenen, op de berg neerkwam en aan het volk verscheen, om een zo grote handeling met hun te verrichten, van Zijn verbond met hun te maken en Zijn Heilige Wet aan hun te geven en die zelf met Zijn eigen mond aan hun te verkondigen.
Zie, toen het volk zo bereid en God zo op de berg verschenen was, op een zo vreselijke en majestueuze wijze, toen hief de Heere aan, voor de oren van al het volk, met een klare en luid stem te spreken, dat zij het allen horen konden; toen sprak Hij al deze woorden.
Hieruit zien wij, dat wij niet eerder een verbond met de Allerhoogste God kunnen maken, noch vatbaar zijn om Zijn Woord te kunnen horen en Zijn Heilige Wet in ons gemoed te kunnen ontvangen, voordat wij daartoe tevoren ook eerst recht bereid zijn

door van de Heere Geest en voordat God zelf op een geestelijke wijze met Zijn Goddelijke heerlijkheid inwendig aan onze harten is verschenen. Dan is het de rechte en gepaste tijd voor de Heere, om Zijn Woord tot ons te spreken en ons Zijn bevelen bekend te maken. Zo dan, in zulke gelegenheid van de tijds, sprak God tot Israël al deze woorden, te weten deze hele Wet der tien geboden.

Hier ontmoeten ons nu twee zaken, beide van het hoogste gewicht en aangelegenheid, waarom zij noodzakelijk van ons allen wel gekend moeten worden, bij het inwendige licht van de Heere Geest.
(1) Dat God zelf, als de allerhoogste Koning en Wetgever, de Wet der Tien Geboden heeft gesproken en die zo met Zijn eigen mond aan ons, mensen, heeft geboden.
(2) Dat Hij die hele Wet heeft gesproken, zo woordelijk, als wij die nu nog mogen lezen. Want God sprak al deze woorden.
Het is dan alles Zijn uitdrukkelijk woord en bevel, wat in die wet geschreven staat. Waarom die Wet dan ook zo geheel, als zij daar ligt, van ons met de hoogste eerbied moet ontvangen en op het aller-volmaaktst, door genade in Christus, van ons moet gedaan en gehoorzaamd worden. Wie deze twee stukken door Gods genade recht verstaat en met het hart recht gelooft, die zal zeker zalig worden. Laat ons dezelve dan nu wat nader gaan bezien.

Wat het eerste aangaat, de tekst zegt, dat God deze woorden sprak. Dat is te zeggen, dat de Heere God zelf deze Wet der Tien Geboden met Zijn eigen mond tot de wereld gesproken en die met luider stem aan de mensen bevolen heeft, als een volmaakten regel en voorschrift van hun hele leven, om Hem daarnaar, met ziel en lichaam, alleszins te dienen, te vrezen en te gehoorzamen. Wanneer wij met de Heilige Schrift te rade gaan, zo worden wij daarin geleerd, dat het eigenlijk in het bijzonder Christus, de Zoon van God, geweest is, die de Wet der Tien Geboden met een luide, verstaanbare stem hier in de woestijn, op de berg Sinaï tot het volk Israëls gesproken en die aan hun allereerst, onder de vorm van een plechtige verbondmaking, heeft voorgeschreven. Dit mogen wij klaar verstaan uit de prediking van Stefánus tot de Joden, Hand. 7:38, waar deze getuigt, door Goddelijke openbaring en ingeving van de Heere Geest, dat Mozes de levendige woorden, zijnde deze Wet der Tien Geboden, ontving toen hij in de vergadering van de volk in de woestijn was met de Engel, die tot hem sprak op de berg Sinaï.
Nu, wie was de Engel, die met Mozes sprak op de berg Sinaï en van Wie hij de levendige woorden der Wet ontving? Was het ook een geschapen Engel, een van Gods dienaren?
Nee, geenszins, geliefden, het is geweest die Engel des Heeren, waarvan Stefanus een weinig tevoren gesproken had, vers 30, dat Hij aan Mozes verscheen in de brandende braambos en tot hem zei: Ik ben de God uwer Vaderen, de God Abrahams, de God Izaks en de God Jakobs. Zie, die Engel van de Heere heeft aan Mozes de levendige woorden Wet gegeven en tot hem gesproken op de berg Sinaï.
Nu, deze was geen ander dan Christus, de Zoon van God, de Allerhoogste God zelf, die Engel van Gods Aangezicht, van Wie geschreven staat, Jes. 93: 9 *en de Engel Zijns Aangezichts heeft ze behouden. Door Zijn liefde en genade heeft Hij ze verlost.*
Maar niet minder klaar leert de heilige Paulus ons deze waarheid, Hebr. 12: 2426, waar Hij de Heere Jezus aan ons voorstelt als de Middelaar van het Nieuwe Testament, die op de aarde Goddelijke antwoorden gaf en Wiens stem toen de aarde bewoog.
Dit ziet op de wetgeving op Sinaï, die door de stem van Christus geschied is en die

met een sterke aardbeving vergezeld ging, zoals wij kunnen zien, Exod. XIX: 18. Er is dan geen de minste twijfel aan, geliefden, of de Zoon van God, de Heere Jezus

Christus, is hier in het bijzonder verschenen op de berg Sinaï en heeft met luider stem de Wet der Tien Geboden uitgesproken en aan een ieder voorgeschreven tot een volmaakten en standvastige regel van zijn ganse godsdienst. En in dit doorluchtig, Goddelijk bedrijf handelt de Heere Jezus Christus niet slechts alleen voor zichzelf als de allerhoogste God, die een Soevereine macht had over de wereld, om dezelve te gebieden en wetten te geven. Nee, maar (dat hier wel terdege in acht genomen moet worden), hierin handelde Christus als de grote en enige Middelaar Gods en van de mensen, zoals Hem Paulus noemt, 1 Tim. 2: 5. Die God en de mensen weer door. genade samen moest verzoenen en die de zondige mensen weer tot hun plicht en tot Gods gehoorzaamheid moest brengen.
Hij kwam hier met zo grote heerlijkheid op de berg Sinaï verschijnen als de Engel des Verbonds, zoals Hij genoemd wordt Mal. 3: 1, dat is: als de Middelaar en Afgezant van Gods Verbond met het uitverkoren en gelovige mensdom, die van God gewoonlijk in de zending hier op aarde gebruikt werd, om de zaken van Zijn Verbond met de mensen uit te voeren, tot een klare voorbeduiding van Zijn komst tot dit einde in het vlees, in de volheid van de tijds. Hieruit zien wij dan nu, hoe God de Wet der Tien Geboden op Sinaï gegeven en met luider stem afgekondigd heeft ten aanhore van al het volk, door middel van zijn eniggeboren Zoon Christus, die grote Engel of Gezant van de Verbonds. Daarin nu ligt veel lering en troost voor alle ware gelovigen. Maar waarover wij ons thans niet nader kunnen uitlaten.
Laat ons dan wel aanmerken en ons gemoed diep indrukken, dat God zelf op een in het bijzondere wijze hier op aarde gekomen is, om ons deze Wet der Tien Geboden als een volmaakte en heilige regel van ons leven voor te schrijven. God heeft het alles geboden en tot ons gesproken met Zijn eigen mond. Dit verdient, dat wij er nog nader bij blijven stil staan.

God dan sprak al deze woorden.
Een zaak geliefden, die wij niet genoeg met geheel onze aandacht kunnen overdenken, om onze gehoorzaamheid aan God recht te leren. Want hieruit zien wij, dat de Heere God, de allerhoogste Schepper en Koning van hemel en aarde, op een bijzondere wijze de Oorzaak en Werkmeester van de Wet der Tien Geboden is en van alles wat daarin voorkomt; het is alles Zijn Woord en Gebod, dat uit Zijn eigen mond gevloeid is en dat Hij onszelf, in eigen persoon, hier op de wereld heeft komen belasten. Wel is waar, de hele Schriftuur is Gods Woord, omdat het alles van God is voort gekomen, door de dienst van mensen. Maar de Wet der Tien Geboden moet boven allen voor Gods Woord gehouden worden, omdat God ons die gegeven heeft op een meer bijzondere wijze. Hij kon die Wet, zoals de andere Heilige Schriftuur, door Zijn Geest aan Mozes bekend gemaakt hebben en zo door hem aan ons. Maar nee, de Heere God is zelf, in eigen persoon, hier op de wereld gekomen en dat met de aller-doorluchtigste tekenen van Zijn Goddelijke macht en heerlijkheid. Zodat het volk Israëls Zijn vreselijke tegenwoordigheid niet kon verdragen, zoals gezien kan worden vers 18 tot 20 van ons tekstkapittel. En de Heere heeft het alles, zonder hulp van mensen, met Zijn eigen mond belast en bevolen, wat in deze Wet geschreven staat: *God sprak al deze woorden.*
Ja, de allerhoogste God heeft die Wet niet alleen met Zijn eigen mond ons hier op aarde komen bevelen en ons luid toegeroepen: zo beveel Ik u, mensenkinderen, dat gij zult doen en leven, *Ik ben de Heere uw God; gij zult geen andere goden voor Mijn*

aangezicht hebben.
Maar de Heere heeft al deze woorden, zodra Hij die met Zijn eigen mond aan ons bevolen had, ook nog verder met Zijn eigen vinger, zonder enige behulp van Engelen en mensen, geschreven in twee vaste stenen tafelen. Zodat deze Wet dan bij uitnemendheid Gods Woord is. Zij is alleszins van God voortgekomen: daar is niets menselijks bij, of in vermengd.

Deze Goddelijkheid van de Wet der Tien Geboden en dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, zouden wij nog overvloediger kunnen aantonen, als

(1) uit de goedheid, heiligheid, rechtvaardigheid en b3ijkheid van alles, wat daarin geboden en verboden wordt. O, het is alles even Goddelijk en heilig! Hoe meer deze Wet van nabij beschouwd en ingezien wordt, hoe meer haar goedheid, Goddelijkheid en heiligheid zich aan ons gemoed klaar openbaart; hoe meer een vrome ziel zich over de heiligheid van alles wat in die wet voorkomt diep verwondert en zich daarin met innige liefde verblijdt en vermaakt, uitroepende met David, Psalm CXIX: 172, alle uw geboden zijn rechtvaardigheid.
(2) Uit de wonderlijke volmaaktheid van deze Wet zien wij hier in een zo korte somma of omtrek van woorden, van de mensen hele ambt en plicht zo omtrent God en zijn naaste, als zichzelf, zo klaar en wezenlijk uitgedrukt, dat een zodanig werk alle wijsheid van Engelen en mensen oneindig ver te boven gaat.
(3) Voorts blijkt de bijzondere Goddelijkheid van deze Wet en dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, ook daaruit, dat men dezelve zo diep gegraveerd en gesneden vindt in aller mensen geweten of gemoed, dat zij, noch de duivel, met al zijn kracht, die daar nooit geheel kunnen uitdelgen. Nee, laten de boze mensen zoveel arbeiden als zij willen. En laat de duivel hun nog zoveel helpen, om zichzelf tot volstrekte atheïsten te maken en om deze Wet Gods geheel uit hun gemoed weg te doen, het mag niet gelukken, zij kunnen deze Goddelijke Schrift nooit geheel uitwissen. Deze woorden Gods blijven eeuwig staan in van de mensen gemoed, zelfs het helse vuur zal die Goddelijke letteren in der eeuwigheid niet kunnen uitbranden.
De mens draagt deze Wet Gods midden in al zijn goddeloosheid nog voor eeuwig in zijn boezem. Zij wijst hem steeds zijn plicht aan. Zij beschuldigt hem. Zij veroordeelt hem. Zij beangst en benauwt hem, enz. Hoe kunnen wij dan klaarder bewijs hebben, dat God al deze woorden zelf gesproken heeft en dat het Zijn woorden zijn?
(4) Maar het blijkt ook nog nader daar uit, omdat alle straffen en oordelen Gods, die immer hier op de wereld gezonden zijn en de mensen getroffen hebben, hun alleen zijn overkomen om de overtreding van deze Goddelijke Wet en dat zij hun hele leven niet naar dezelve hebben willen regelen.
Daarentegen, dat alle barmhartigheden, weldaden en zegeningen Gods, die ooit hier op de wereld de vromen mensen toevloeiden, zo naar ziel als naar lichaam, hun alleen verleend worden uit hoofde, of vanwege hun hartelijke liefde en oprechte gehoorzaamheid, die zij met lichaam en ziel aan deze Wet Gods bewezen, als zijnde de weg, waarop de Heere Zijn volk en kinderen met Zijn genadige zegeningen in Christus alleen wil ontmoeten. Want als God Zijn vloeken en zegeningen daarstelt voor de mensen, gaat het dan niet alzo: *is het dat gij deze geboden ernstig waarneemt en deze Mijn woorden naarstig doet en gehoorzaamt, zo zult gij van Mij bemind, geholpen en gezegend zijn in ziel en lichaam, in kinderen, in vee, op de akker, in uw huis en in alle dingen, waaraan gij uw handen slaat? Maar, is het dat gij Mijn geboden bij uzelf veracht en die niet wilt gehoorzamen, zo zult gij vervloekt zijn in alle dingen. En Mijn grimmige toorn zal over u ontstoken worden?*

Klaarder bewijs kunnen wij al weer niet hebben van die waarheid, dat God zelf al deze woorden gesproken heeft en dat het alles Zijn Goddelijk Woord en bevel is.
(5) Niet minder blijkt dat ook hieruit, omdat alle genade, alle kracht, alle licht en invloed van de Heilige Geest, die door middel van de bediening van het Woord komt neerdalen van omhoog uit de hemel, in van de mensen hart, ven zodanigen aard of nature is, dat de mens daardoor wordt geleid en opgewekt tot een zuivere liefde voor deze Wet van de Heere om die volkomen en met alle krachten van ziel en lichaam te onderhouden. Alle werk van de Heilige Geest in ons loopt daarheen, dat Gods Wet volmaakt van ons moet gehoorzaamd worden. Dat die minst, noch meest niet mag geschonden, noch overtreden worden.
Als dan de Geest Gods waarlijk in de mensen werkt, dan wordt de mens grotelijks bedroefd over zijn zonden. Dan beklaagt hij zich al zijn zonden met diepe schaamte en berouw. Dan vliedt hij door het geloof tot Christus en zoekt bij Hem met grote ernst verzoening en heiligmaking en zonder die te bekomen, rust hij niet.
Ziet! Had God niet zelf al deze woorden gesproken. Was het niet alles Zijn eigen gebod en woord; gewis, de Heilige Geest zou zo in van de mensen gemoed niet kunnen werken. Want nimmer wrocht de Heilige Geest in iemands gemoed de minste liefde tot de gehoorzaamheid van enig menselijk gebod. Maar wel het tegendeel. Want tevergeefs eren zij Mij, lerende lesringen, die geboden van mensen zijn. Dit is het eigen woord van de Heilige Geest, Matth. 15: 9.
(6) Eindelijk, dat God zelf al deze woorden gesproken heeft en dat het zo allemaal Zijn eigen woord en heilig gebod is, blijkt ook aller-klaarst daaruit, dat Christus, de Allerhoogste Zoon van God, zelf in de wereld gekomen is en onze menselijke natuur en laagheid aangenomen heeft, om deze Wet der Tien Geboden als onze Borg voor ons volmaakt te onderhouden en de vloek dier Wet om onze overtredingen te dragen.
Want omdat deze Wet aller-volmaaktst heilig en Goddelijk was, zo kunnen de mensen, zonder volmaakte gehoorzaamheid aan dezelve, dan in der eeuwigheid niet behouden worden. Maar die gehoorzaamheid kon van de mens zelf nimmer voortkomen, omdat hij een overtreder van die Wet geworden is en nu ligt onder haar vloek. Daarom is nu Christus gekomen, om als God en mens in een persoon die gehoorzaamheid aan de Wet voor al Zijn uitverkorenen lijdelijk en dadelijk te volbrengen en die door Zijn Geest en door middel van het. geloof aan hun toe te passen en in hun harten te werken.
Nu, hoe klaar wijst ons dat niet weer aan en hoe luid roept het ons toe, dat God al deze woorden zelf gesproken heeft en dat deze hele Wet van Hem is voortgekomen!

Och, of wij allen, door de genade van de Heilige Geest, er ons gemoed eens recht, in het geloof, van konden verzekeren.
Daarom stelt van de Heere Geest deze opmerkbare aantekening zo voor aan de Wet en zegt tot ons: *toen sprak God al deze woorden*, opdat wij voor dit alles dit eerst zouden lezen, met aandacht overdenken en het diep in ons gemoed indrukken, dat God zelf deze Wet aan ons geeft. En dat Hij het alles zelf met Zijn eigen mond hier op de wereld aan ons heeft komen gebieden. Voordat onze harten dit recht verstaan en geloven, zullen wij ons weinig aan de gehoorzaamheid van Gods Wet laten gelegen liggen.
Billijk dus heeft de Heere deze reden hier laten stellen voor aan het hoofd van Zijn Heilige Wet*: toen sprak God al deze woorden.*

Ziedaar, geliefden, hierin ligt nu de wezenlijke grond en bronader van onze en aller mensen verbintenis, om deze Wet Gods met ziel en lichaam en met alle krachten te

moeten gehoorzamen; omdat de Heere God zelf al deze woorden gesproken heeft. Hieruit vloeit de hele zwaarte van onze plicht jegens God, onze allerhoogste Koning en Schepper.
O, nu Hij een zo in het bijzondere achting heeft betoond, om deze Zijn Heilige Wet met Zijn eigen mond aan ons te komen bevelen en ons die met Zijn eigen vinger zo duidelijk voor te schrijven, nu kan niemand recht naar waarde begrijpen, hoe grotelijks wij aan de gehoorzaamheid van deze Wet Gods gehouden zijn. En hoe daar ons waar geluk of ongeluk, ons leven of onze dood, onze zaligheid of verdoemenis, voor tijd en eeuwigheid geheel van afhangen. Want het is hier gelijk de Heere zelf spreekt, Lev. X8:4 en 5, *Mijn rechten zult gij doen en Mijn inzettingen zult gij houden, om in die te wandelen. Ik ben de Heere uw God. Ja, Mijn inzettingen en Mijn rechten zult gij houden. Welk mens dezelve zal doen, die zal door dezelve leven. Ik ben de Heere.*

Ach, mijn vrienden, laten wij ons pad hier toch zuiver houden en ons gemoed niet bedriegen. Niemand leeft er, noch zal hierna leven, niemand is er zalig, noch zal hierna zalig zijn, die met zijn hart niet waarlijk staat in de gehoorzaamheid van de Wet der Tien Geboden en die zichzelf daarop niet toelegt, volgens zijn geweten en zich ernstig bevlijtigt, door de genade van de inwonende Heilige Geestes, om geheel naar die Wet te leven en te wandelen en daartoe steeds al Zijn kracht te halen uit Christus, die de Fontein van onze hele zaligheid is, door middel van een levendig en werkzaam geloof.
O, laat het mij toch geoorloofd zijn, mijn gemoed, als een getrouw gezant van Jezus Christus, voor u allen recht uit te spreken.
lk zie deze zaak zodanig gewichtig aan en zij ligt mij zo zeer op het hart, dat ik niet kan nalaten, er nogmaals over te prediken, zo de Heere wil en wij leven en u dan nog nader voor te dragen, hoezeer wij allen verbonden zijn, om ons hele leven gewetenshalve te richten naar de Wet der Tien Geboden, uit hoofde dat God deze woorden en wel die allen, zonder onderscheid, met Zijn eigen mond gesproken heeft, zendende daartoe Zijn eigen Goddelijke Zoon Jezus Christus hier op der aarde, met een zo ontzaggelijke heerlijkheid, op de berg Sinaï.
O, wij moeten deze Wet Gods voorstaan, wij moeten die met alle macht standvastig beschermen door Gods genade, tegen alle vervloekte gronden van duivelse atheïsterij, spinosisterij, hattemisterij, geestdrijverij, antinomianerij en dergelijke, die zo vast van nature liggen in van de mensen gemoederen en waarmee de mensen zo heimelijk bezwangerd zijn, tot veler eeuwig verderf.
Wij lezen Pred. 4: 12, *een drievoudig snoer wordt niet haast verbroken.* Maar het Christendom is ook, een drievoudig snoer, dat bestaat in een oprecht berouw over de zonden, in een oprecht betrouwen op. Christus en in een oprechte, gehoorzaamheid aan de Wet Gods. Dat drievoudig, snoer mag in eeuwigheid niet gebroken worden, want zodra daarvan iets losgemaakt wordt, hoe weinig ook, zo valt aanstonds het Christendom geheel in duigen en wij verliezen de aller-dierbaarste waarheid, door die wij alleen kunnen behouden worden., wet en Evangelie zijn als tweelingen, die wij nooit moeten vaneen gescheiden, maar zeer nauwkeurig onderscheiden.
De Wet moet het Evangelie dienen en het Evangelie moet de Wet dienen. Deze twee moeten elkaar bevestigen. Maar zij moeten elkaar geenszins afbreuk doen. Alleen te spreken van het Evangelie en van de leer der genade en te zwijgen van de gehoorzaamheid der Wet. Of weer alleen te spreken van de gehoorzaamheid der Wet en te zwijgen van het Evangelie en van de leer der genade, loopt beide aan tegen de leer Christus.

Nee, geliefden, zoveel geloof als wij geven aan Gods Heilig Evangelie, zoveel gehoorzaamheid moeten wij geven aan Gods Heilige Wet. En weer, zoveel gehoorzaamheid wij aan de Wet geven, zoveel geloof moeten wij ook geven aan het Evangelie. Dit is volgens de leer Christus; hierin ligt de wetenschap der heiligen. Dit is de weg, die de verstandigen naar boven leidt. Ook de dwazen zullen op die weg niet dwalen. Laat ons toch, met Gods genade, altijd aan deze leer vasthouden en ons gemoed standvastig verzekeren, *dat zo velen, als er naar deze regel zullen wandelen, over dezelve zijn zal vrede en barmhartigheid,* Gal. 6:16.

Nu, wat dan al het tegenwoordig verhandelde aangaat, ach, of de zaken, die er geleerd zijn, van ons allen door Gods genade recht verstaan en geloofd werden!
O, of wij allen eens recht bij onszelf overreed waren, dat God zelf al deze woorden der Wet met Zijn eigen mond gesproken heeft en dat in haar gehoorzaamheid en in haar overtreding de dood en de verdoemenis bestaat.
O, wat wordt dat van weinigen onder ons recht geloofd! Laat elk zich zelf er maar eens bij neer leggen!

(1) Die mensen geloven niet waarlijk met het hart, dat God al deze woorden sprak, die, wanneer deze wet op de rustdag der gemeente in Gods huis wordt voorgelezen, zich zelf daaronder dan zo onaandachtig en oneerbiedig gedragen, er niet met ernst naar luisteren, maar hun ogen wijd en zijd slaan naar de mensen, die in de kerk komen en naar alles wat er omgaat. Dezulken betonen klaar, dat hun hart geheel indrukkenloos en ongodvruchtig is en dat zij niet waarlijk geloven dat het Gods Wetten en geboden zijn, die hun worden voorgelezen. Want geloofden zij dat, zij zouden dan immers voor van de Heere Wetten meer eerbied en ontzag hebben en er zich niet zo los, onaandachtig en ongevoelig onder aanstellen. *Tot ulieden allen*, zegt de Heere, zoals er staat, Jeremia 5:21 en 22, *hoort nu dit, gij dwaas en harteloos volk! Die ogen hebben, maar zien niet. Die oren hebben, maar horen niet. Zult gijlieden Mij niet vrezen, spreekt de Heere? zult gij voor Mijn aangezicht niet beven?*

(2) Ook deze geloven niet waarlijk met hun harten, dat God al deze woorden sprak, die, als de Wet des Heeren hun zo in Gods huis wordt voorgelezen, zichzelf daarbij nooit eens met ernst neerleggen en daarbij zichzelf en hun wegen, nooit aandachtig onderzoeken, hoe het toch daarmee geschapen staat. Die nooit eens, met goede ernst, zichzelf afvragen, hoe is het toch in allen deze met mij gesteld; God spreekt daar al die woorden tot mij; Hij belast, Hij gebiedt mij dat alles. Maar doe ik Zijn woorden; gehoorzaam ik Zijn Heilige Wetten en geduchte bevelen wel? Heb ik die wel hartelijk lief en stel ik mijn gedrag en leven naar die allen wel waarlijk aan als een gehoorzaam kind en onderdaan des Heeren?
Die nooit zoveel doen, van hun gemoed daarover eens ernstig te onderzoeken. En nochtans daartoe worden ons de Tien Geboden op elke rustdag luid voorgelezen. Daartoe hangen zij daar voor onze ogen op een bord, met grote letters geschreven. Opdat wij er allen gedurig ons hart en onze wegen ernstig bij zouden onderzoeken, of wij ze wel onderhouden en of wij God wel waarlijk vrezen en gehoorzaam zijn.
Ja, daartoe worden ons die Tien Geboden al aanstonds voor het gebed en voor de predicatie, voorgelezen, opdat wij voor alle dingen, eerst onszelf hier in Gods huis zouden onderzoeken en onze zonden zouden uitvinden, om die dan in het gebed met ootmoedige droefheid en schaamte voor God de Heere te belijden en Hem om genadige vergeving te bidden.
En des namiddags worden ons aanstonds de artikelen van de algemeen, ontvouwd en

Christelijk geloof voorgelezen, opdat wij dan eerst ons geloof zouden beproeven en God bidden om oprechtheid en versterking in hetzelve, door Zijn Heilige Geest. En zo wordt ons dan hier, door zulken dienst, op iedere rustdag geleerd, hoe geloof en gehoorzaamheid de weg naar de hemel is. En hoe wij allen met onze harten op die weg wandelen moeten door de genade van onze Zaligmaker Jezus Christus. Maar ach, hoe weinig nemen de mensen deze dingen doorgaans in acht! Hoe is het alles nu bij ons veranderd in een ijdele sleur en gewoonte!

(3) Onze tijd is al reeds ver verlopen, maar anders zouden wij u ook kunnen gaan aantonen, hoe al de mensen ook niet waarlijk met hun hart geloven, dat God al deze dingen sprak, die hun zondige harten en wegen niet kennen uit de Wet. Die daar, geen ware droefheid, smartelijke schaamte en berouw over dragen in hun gemoed. Die niet met ernst verlegen zijn, omdat zij God door hun zonden zo verschrikkelijk vertoornd hebben. Die niet vrezen voor Zijn oordelen of straffen; noch voor de hel en verdoemenis. Maar die daar nog zo gerust en zorgeloos in een onbekeerden staat buiten Christus kunnen blijven leven.
Alsook diegenen, die nog veel zonden met lust en genoegen aan de hand houden. Die, al worden zij er van Gods dienaars gedurig ernstig over bestraft, nochtans evenwel tegen alle vermaningen in die zonden blijven voortgaan.
Zie, al zulke en diergelijke mensen verachten de Wet des Heeren en geloven niet waarlijk met hun harten, dat God al die woorden gesproken heeft.
O, of al dezulken hun zonden en ongelovigheid nog eens zagen. Dat de Heere er hun door Zijn Heilige Geest nog eens van overtuigde! Zij allen zijn en wandelen nog op een weg van de eeuwige verderfs. En o, wat zal het naar voor hun zijn en wat zullen zij niet een verschrikkelijk oordeel en rampzalige verdoemenis te wachten hebben, zo zij blijven voortgaan, God en Zijn Wetten te verachten! Mochten zij zich dan nog eens bekeren. En mocht de ontfermende God hun daartoe Zijn Geest nog eens geven!

Dat ook alle was bekeerde kinderen Gods hier eens mochten leren zien, hoe weinig zij het ook nog geloven en door de trein op hun harten dragen, dat God al deze woorden heeft gesproken. O, werd dat steeds van ons geloofd, wat zou daar niet al een geestelijke werkzaamheid in ons uit voortkomen! Maar dat diep ongeloof en atheïstisch hart, dat er nog is, ook zelfs in de beste kinderen Gods, is de rechte bronader van al het kwaad in ons.
Och, of deze grote kwaal dan nog eens meer van ons gekend werde en dat de Heere Jezus, door Zijn Geest onze ogen nog eens recht mocht openen, dat wij er gevoelig van mochten worden en er ons diep voor de Heere over mochten vernederen!
Daartoe schenke ons de Heere Zijn genade! Amen.

2e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET.

Tekst: EXODUS 20: 1.

Toen sprak God al deze woorden.

Het was een opmerkbare reden, die zeker heidens hoofdman eens sprak tot de Zaligmaker, Matth. 8:9, hij bad Hem, dat hij zijn knecht wilde genezen, die te huis geraakt lag en zware pijnen leed. De Zaligmaker stond hem aanstonds zijn ootmoedig verzoek toe en zei: Ik zal komen en hem genezen. Maar de nederige hoofdman erkende zichzelf deze grote genade geheel onwaardig, dat de Heere Jezus hem die eer zou aandoen, van zich zo laag te vernederen, om tot hem, in zijn huis, onder zijn dak in te komen. En daarom bad hij Hem zeer deemoedig, dat Hij slechts een woord van bevel wilde spreken, waardoor Zijn knecht van stonde aan gezond zou worden. En dit zijn verzoek drong hij nu hier mede nader bij de Heiland aan, zeggende: want ik ben ook een mens, onder de macht van andere, hebbende onder mij krijgsknechten en ik zeg tot dezen, gaat! En hij gaat. En tot de andere, komt! En hij komt. En tot mijn dienstknecht, doet dat! En hij doet het.
Ziet eens, welk een groot gezag deze hoofdman had over zijn krijgsknechten en over zijn dienaars! Als hij hun slechts iets beval, zo deden zij het aanstonds, zonder enig tegenspreken. Als hij slechts een woord van bevel sprak, zo gehoorzaamden zij terstond, zonder verzuim.
Is dat zodanig tussen mensen en mensen; heeft de een mens zoveel macht en gezag over andere mensen, dat zij hem zo geredelijk gehoorzamen, als hij maar spreekt en gebiedt. O, hoeveel meer macht en gezag moet de allerhoogste God, de Soevereine Koning en Schepper van hemel en aarde, dan niet wel hebben over ons nietige mensen, zijn schepsels, die allen tegelijk bij Hem slechts zijn als een stofje aan de weegschaal!
O, als Hij slechts spreekt en gebiedt, wat moest Hij dan ook niet aanstonds, zonder enig tegenspreken, van ons gehoorzaamd worden! Hoe moest al wat er leeft niet passen op Zijn geduchte bevelen en vrezen en beven voor Hem, om Hem toch niet te vertoornen, door Hem minst of meest, in enig ding, ongehoorzaam te zijn! Wat moest een ieder hier niet gedurig zeggen met de jongen Samuël, 1 Sam. 3: 9, *spreek Heere! Want Uw knecht hoort.* Dat is, Uw knecht staat hier gereed en wacht maar, om Uw bevel te weten en zonder verzuim te gehoorzamen.

Ziedaar geliefden, het wezen van de ware Godzaligheid. Dit is het, God te vrezen en te beminnen, al het andere is maar blote speculatie en praterij.
Nu, wij behoeven niet lang stil te staan, om te wachten naar van de Heere Woord, alsof Hij dat nog had te spreken en tot ons te zeggen, wat wij doen of laten moeten.
O nee! De Heere heeft zijn Woord al zeer overvloedig tot ons gesproken. Maar het is tot hier toe nauwelijks van iemand onzer recht gehoord, veel weiniger recht gedaan of gehoorzaamd.
Het is hier gelijk Elihu tot Job zegt, Job 33: 14, *maar God spreekt eens of tweemaal. Maar men let daar niet op.*
Ja, wij mogen zeggen, God spreekt duizend en meermalen tot ons, maar men hoort Hem niet. Men let daar niet op.
O, als wij zo gereed waren om te gehoorzamen, als God gereed is om te spreken en ons Zijn bevel bekend te maken, wat waren wij dan niet een zalig en gelukkig volk!

Wat zouden wij dan niet andere mensen zijn! Is er iemand, die begerig is, van de Heere Woord te weten. Wil hij God zelf horen spreken; heeft hij lust, om van de Heere Wetten met een oprechten geest door genade te gehoorzamen; hij richte zijn aandacht dan slechts tot de Wet der tien geboden. Daar zal hij van de Heere heilige en goede bevelen vinden. Want God zelf heeft dat alles met Zijn eigen mond gesproken en is zelfs daartoe expres op de wereld gekomen, met grote kracht en heerlijkheid, om ons dat alles ernstig te gebieden, als een regel van ons leven en wandel.
Dit getuigt Mozes hier in de tekst, als Hij deze aantekening stelt, vooraan de Wet***: toen sprak God al deze woorden.***

Er liggen hier in deze tekst twee grote zaken voor onze aandacht:
(1) Dat geen Engel, noch mens, noch ander schepsel, maar God zelf, deze Wet der tien woorden of geboden gesproken heeft.
(2) Dat God die allen samen gesproken heeft: het een woord of gebod zowel als het andere. En dat zo deze hele Wet, zoals zij daar ligt en van God is voortgekomen en daarom ook volkomen in alle stukken en delen van ons moet gehoorzaamd worden, door de genade van onze Heeren en Zaligmaker Jezus Christus, indien wij begeren In Gods gunst te staan en Hem als Zijn lieve kinderen te behagen.
Nu hebben wij op voorleden rustdag reeds van de eerste zaak gehandeld en veel daarvan tot uw aandacht gesproken. Maar omdat het een zaak is van zo grote invloed en gewicht in onze Godsdienst, ja, het gehele fondament daarvan, zo zullen wij daar nu heden nog nader van handelen en het andere stuk nu ook verklaren.
De Heere schenke mij, onwaardige, een tong om te spreken en ulieden een oor om te horen!

Wij zagen dan op voorleden rustdag hoe de Heere God de Wet der Tien Geboden aan ons niet geopenbaard heeft, zoals de andere Heilige Schriftuur, door Middel van menselijke dienst. Maar hoe hij een bijzondere acht genomen heeft op deze Wet en zich daaraan zo grotelijks heeft laten gelegen liggen, dat Hij die in eigen persoon en met zeer luisterrijke tekenen van Zijn Goddelijke macht en heerlijkheid, hier op de wereld heeft komen openbaren en ons die met Zijn eigen mond heeft komen gebieden.
Wij toonden toen ook aan, hoe hieruit blijkt, dat deze Wet van een bijzonder Goddelijk gezag en oorsprong is, hetgeen wij met zes verschillende redenen nader bevestigden.
Nu geliefden, wat staat ons toch hier uit dit alles te leren? Is het niet, dat wij ook een ongemene achting moeten hebben, om deze Wet der Tien Geboden, die God zo zelf met Zijn eigen mond aan ons geboden heeft, alle mogelijke eerbied en gehoorzaamheid toe te dragen, van ganser hart, van ganser ziel en met alle krachten. En dat wij de minste vrijheid niet moeten nemen, om tegen deze Wet te doen, met ziel of lichaam? Want, heeft de Heere God zoveel zorg gedragen en zoveel ernst en moeite aangewend, om ons deze Zijn geboden te geven; heeft Hij zelf, zonder iemands dienst of hulp, al deze woorden tot ons gesproken. Wel, wat moeten wij, door de genade van de Heilige Geest, in Christus onze Zaligmaker dan nu ook niet steeds zorg dragen en alle ernst en moeite aanwenden, om deze geboden van de Heere toch wel te onderhouden en ons gehele leven en wandel daar standvastig naar te richten? Ik denk niet, dat er iemand zal gevonden worden, die mij dit wettig besluit met de allerminste grond of reden zal kunnen betwisten. Maar dat gij allen, uit inwendige overtuiging van uw gemoed, dat zult moeten toestemmen en zeggen: ja, heeft de allerhoogste God zozeer geijverd, om ons deze Zijn Heilige geboden te geven. Wij allen, die Zijn lieve en gehoorzame kinderen willen zijn, moeten dan door de genade van de Heilige Geest

ook alleszins ijveren, om die geboden allen samen te onderhouden en zo zoeken de Heere onze God welbehaaglijk te zijn in Christus Jezus.
Ik zou niemand voor een vroom en Godzalig mens kunnen houden, die dat niet graag wilde toestaan en belijden met zijn hele hart.
Nu, op die voet zullen wij nu nog wat nader en meer bijzonder gaan bezien, wat dat ons al leert, dat God zelf al deze woorden gesproken heeft. Dat levert ons zes verschillende stukken van plicht op, die wij nimmer genoeg kunnen bedenken en met ernst in ons gemoed overwegen.
Ik zal dezelve een voor een, met alle kortheid, eens zoeken voor te stellen.

1. Dat God Zelf al deze woorden gesproken heeft, dat leert ons, dat wij steeds met allen ernst naar die woorden des Heeren. moeten luisteren en onze oren daar altijd aandachtig naar moeten neigen. Laat ons hier maar eens van onszelf afgaan! Als wij tot andere spreken, willen wij dan niet, dat zij ons zullen horen? Maar bijzonder, als wij onze minderen iets gebieden, willen wij dan niet, dat zij naar onze bevelen zullen luisteren? Immers ja. Wij zullen het zeer kwalijk nemen, als het niet geschiedt en als er op onze bevelen geen acht genomen wordt. Maar o, hoeveel temeer wil dan de Allerhoogste God, dat wij steeds aandachtig naar Zijn bevelen zullen luisteren. En als Hij tot ons spreekt, dat wij dan naar Zijn woorden zullen horen! Hoe roept Hij ons niet toe, Psalm 50: 7, *hoort Mijn volk! En Ik zal spreken.*
Wanneer dan deze Wetten en geboden van de Heere ons worden voorgehouden. Als de leraars die aan ons prediken en verklaren en die op ons gemoed aandringen als Gods woorden, o, wat moeten wij er dan niet met alle eerbied, ernst en aandacht altijd naar luisteren en zeggen tot onszelf: o mijn ziel! geeft, geeft toch gehoor aan deze woorden Gods! Luister toch naar van de Heere stem! Zijt niet los en onaandachtig! Laat het u niet verdrieten, dat gij zoveel van deze Wetten horen moet! Zijt toch ernstig en eerbiedig! want het zijn de woorden Gods. Van de Heere geboden; het zijn levendige woorden. Zo gij dezelve mocht doen, zult gij door dezelve leven. *Want zalig zijn zij, die Zijn geboden doen, opdat hun macht zij aan de boom van de levens en zij door de poorten mogen ingaan in de stad,* Openb. XXII: 14.

2. Dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, dat leert ons ook, dat wij niet alleen naar die woorden moeten luisteren, maar dat wij die ook met alle hartelijke liefde en hoogachting moeten ontvangen. Het zijn van de Heere Wetten en geboden. Zij komen uit de mond van die heiligen en hoge God. Die geduchter Schepper en Koning van hemel en van aarde; onze aller-dierbaarste en goedertieren God en Vader; Hij heeft die zelf tot ons willen spreken. Hij heeft dezelve in Zijn hoge wijsheid uitgedacht. Zij vloeien uit Zijn hoge, Goddelijke natuur; het is allemaal tot onze beste en tot onze eeuwige gelukzaligheid, dat in die Wetten voorkomt.
O, wat zijn het niet heilige, niet kostelijke, niet dierbare geboden! Welk mens moet dezelve niet goedkeuren, niet verheffen, niet prijzen en aanbidden! Hoe hebben de heilige mensen die geboden Gods niet altijd in de hoogste waarde gehouden en die boven allen steeds geëerd en bemind! Neemt maar eens de een David, die vromen knecht des Heeren. Wat heeft Hij ons in zijn Psalmen niet al menigvuldige verklaringen gegeven van zijn hartelijke liefde en tedere hoogachting voor de geboden des Heeren! Leest slechts de 119^{e} Psalm, daar zult gij hem horen uitroepen, dan eens: *doe mij treden op het pad Uwer geboden! Want daarin heb ik lust. Dan eens: en ik zal mij vermaken in uw geboden, die ik lief heb. Dan weder: ik heb verlangd naar uw geboden. Dan: daarom heb ik uw geboden lief, meer dan goud, ja, meer dan het fijnste goud.*

O gelukkige David! Hoe stelde het die vrome man toch met een zo heilig hart in deze boze wereld?
Wel geliefden, hij scheidde zichzelf af van de goddeloze en van de ijdele wereldse mensen; hij wil degene doen met hun hebben; hij bestrafte hun als zij bij hem kwamen; hij wond er geen doekjes om; hij schaamde zich niet; hij zei rechtuit tegen hun, *wijkt van mij, gij boosdoeners! opdat ik de geboden mijns Gods moge bewaren,* Psalm 119: 115.

3. Dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, dat leert ons ook, dat wij altijd gereed moeten staan, om die Wetten met eerbied te ontvangen en die met ernst op ons gemoed te laten drukken van ieder, die dezelve tot ons brengt. God gebruikt altijd juist geen predikanten, of andere dienaren in Zijn kerk, om Zijn geboden tot ons te brengen. Nee, de Heere zendt wel allerlei soort van mensen met Zijn geboden tot ons. Die wij dan om Zijns Woords wil altijd met eerbied moeten horen en hun om hun zondigheid of geringheid niet moeten verachten. Wij moeten hier niet zien op de bode, maar op de boodschap, die hij tot ons brengt. Daarop moeten wij maar acht geven.
Neemt eens, er kwam eens een goddeloos mens tot ons, die zelf niet deugde. En hij wees ons onze plicht aan en sprak tot ons enig gebod des Heeren, zo zouden wij tot hem niet mogen zeggen, wat hebt gij ons of mij te vermanen: ziet gij eerst op uzelf. Nee, wij zouden hem om het Woord Gods wil met eerbied en genegenheid moeten horen.
Was Biléam niet een zeer ondeugend en goddeloos profeet, nochtans, toen God hem met Zijn woord zond tot de hovaardige koning Balak, moest deze niet voor hem opstaan en hem als een gezant Gods eerbiedig horen? Zei Bileam niet tot hem: *Sta op Balak en hoort! neigt uw oren tot mij, gij zoon Zippors!* Num. 23: 18. Moest dit een heidens Koning doen, hoeveel meer dan wij?
Zo ook, als daar eens een zwakke vrouw, of een ander gering mens tot ons kwam met enig gebod des Heeren, wat meent gij, dat wij zodanige vermaning of aankondiging van de Heere zouden mogen verachten, omdat die door zo geringe bode tot ons gebracht werd? Ik zeg u nee. Wij zouden naar de aller-geringste mens moeten horen, wie wij dan ook waren. Toen David de dwazen en stuurse Nabel in zijn toorn had voorgenomen te doden, met al wat mannelijk in zijn huis gevonden werd, omdat hij zo grote hoon en smaad van hem ontvangen had, zo kwam een zwakke vrouw, Abigaïl, Nabals vrouw, tot hem. Deze bracht met zich de Wet des Heeren. Zij stelde David voor, dat hij wel terecht op haar man vertoornd was, maar dat het hem niet geoorloofd was, zijn eigen wraak te nemen en bloed te vergieten.
Nu, wat deed David hierop? Versmaadde hij Abigaïl, omdat zij maar een vrouw was? Nee, geenszins geliefden, hoewel hij ook een gezalfde tot de troon van Israël was, een profeet van de Heere en een dapper krijgsman, die vier honderd wel toegerust soldaten bij zich had; hij moest hier evenwel voor Abigaïl onderdoen, omdat deze gewapend was met het scherpe zwaard van de Wet des Heeren. Daar kon David niet tegen bestaan. Daarom het hij af van zijn wreed voornemen tegen de dwazen Nabal; hij gehoorzaamde Abigaëls vermaning, hij bedankte haar voor haar goede raad en hij loofde de Heere, dat hij deze verstandige vrouw zo recht tijdig met Zijn gebod tot hem gezonden had, 1 Sam. 25.
Zie, zo moeten wij nooit iemand verachten, hij zij dan wie hij zij, die tot ons komt, gewapend met het zwaard van de Wet des Heeren.

4. Dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, zulks leert ons nog al verder, dat wij ons ook gewillig van een ieder uit deze Wet des Heeren moeten laten vermanen en

bestraffen over onze misdrijven en zonden, die wij begaan. Wanneer Gods dienaren tot ons komen en ons het openlijk op de predikstoel, hetzij in het bijzonder, onze kwade werken en misdrijven voor ogen stellen en ons daarover zeer scherp bestraffen, ons Gods toorn bedreigen en ons tot beterschap vermanen, zo moeten wij ons hun vermaningen en bestraffingen gewillig onderwerpen, wetende, dat God al deze woorden gesproken heeft en dat de leraars dus van de Heere Wetten op ons gemoed komen aandringen, zodat, als wij hun tegenstaan, wij dan God zelf tegenstaan. Niemand beelde zich in, dat hij God vreest, die de getrouw en moedige leraars haat om hun bestraffingen en zich wrevelig tegen hun aanstelt. Die zo handelt, al was hij nog zo groot en aanzienlijk in de wereld, heeft geen deel noch lot in het Koninkrijk der hemelen, of hij moet zich nu gewillig van de leraars laten bestraffen, of hij moet zich hierna, voor eeuwig van de duivel laten bestraffen in de hel.
David was een groot Koning. Maar toen Nathan, de knecht des Heeren, hem vrijmoedig en scherp kwam bestraffen over zijn zonden, moest hij zich voor hem vernederen gelijk de minste onderdaan. Amos was een slecht of algemeen man, een arm veehoeder. Maar toen de Heere hem had geroepen tot Zijn knecht en profeet, bestrafte hij de zonden van de Joden zo vrijmoedig, dat hij de grote zomin spaarde als de kleinen of geringen. En hij bedreigde hun allen met de vreselijke oordelen Gods, die hem niet wilden horen.
Ja, geliefden, doordat God zelf al deze woorden gesproken heeft, nu moeten wij, hoe rijk en vermogende mensen wij ook zijn, ons onze misdrijven en overtredingen uit van de Heere Wet, zelfs van de onaanzienlijkste of geringste mens, geduldig laten aanwijzen, of anders kan er onmogelijk was vreze Gods in onze harten zijn. Zo deed de vrome Job, hij was de rijkste en vermogendste man van zijn tijd; hij kon er velen helpen, daar hij goed op was. En velen verderven, die hij haatte. Zodat hij van elkeen zeer gevreesd en naar de ogen gezien werd; nochtans, omdat hij een zeer vroom en rechtvaardig man was, zo wilde hij, dat ook zelfs de aller-armste en verachtelijktste met hem handelen mocht. En indien zij enige misdaad of ongerechtigheid in hem zagen, dat zij het hem voor ogen stelden; hij wilde hun dit geenszins kwalijk nemen, maar het graag van hun horen, opdat hij zijn ziel voor de Heere mocht verootmoedigen.
Hoort hem dit zelf getuigen, Job 31:34, *zeker ik kon wel een grote menigte geweldig onderdrukt hebben*. Zo machtig en rijk was hij. *Maar de verachtste der huisgezinnen zou mij afgeschrikt hebben, zodat ik gezwegen zou hebben en ter deur niet uitgegaan zijn.*
Ziet gij wel, de verachtste leden van een huisgezin, kinderen, knechten, meiden, slaven, konden hem door de Wet des Heeren weerhouden, dat hij niet durfde zondigen, zozeer ontzag en vreesde hij de Heere. Zo beefde, ja, beefde hij voor Zijn Heilige Wetten. Zo graag wilde hij van een ieder en ook van de aller-geringste, vermaand worden over Zijn misslagen en misdaden, die zij aan hem bespeurden. Dit is de proeve van de was vreze Gods.

5. Om met onze zaak voort te gaan, dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, dat leert ons ook, dat wij deze Heilige Wetten van de Heere altijd moeten voorstaan en beschermen. En die openlijk voor allen en een ieder moeten belijden en ons nooit schamen die te belijden en daar de hand aan te houden met al ons vermogen. Heeft God zich niet geschaamd, al deze woorden openlijk met Zijn eigen mond tot de wereld te spreken. Hoe! Zouden wij ons dan schamen, die woorden ook openlijk, voor de wereld, voor klein en groot te belijden en daarbij eer en aanzien, goed en leven en alles op te offeren? Hierom zegt Christus en vermaant ons, Markus 8:38, want, *zo wie*

zich Mijns en Mijner woorden zal geschaamd hebben, in dit overspelig en zondig geslachte, die zal Zich de Zoon van de mensen ook schamen, wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid Van Zijn Vader, met de heilige Engelen.
Was het, dat God slechts een Engel met deze Zijn Wetten, tot ons gezonden had, wij zouden ons die geenszins moeten schamen. Maar nu Hij zelf in zo'n grote Majesteit tot ons gekomen is en die Wetten in eigen Persoon tot ons gesproken heeft, nu moeten wij ons die vooral niet schamen, noch vrezen, die bij alle gelegenheid te belijden en voor te staan. Hierin moeten wij klein noch groot ontzien.
Daarom zei David, Psalm 119:46, ook zal ik voor Koningen spreken van uw getuigenissen en mij niet schamen.
Als wij zien, dat de mensen deze wetten verachten en overtreden, moeten wij hun vrijmoedig, maar nochtans met zedigheid en bescheiden daarover bestraffen en houden hun deze Wetten en hun zonden voor ogen. Dragen hun Gods straffen en oordelen voor en wij moeten altijd een goede moed op God hebben, de grote Oorzaak en Gever van deze Wetten en zien niet om naar van de mensen gunst of haat; laten zij ons schade of voordeel doen; prijzen of verachten; haten of beminnen.
Ja, laten zij ons bespotten, lasteren en ons voor fijne femelaars, muggenzifters, geveinsden, hoogmoedige, enz. uitmaken, zoveel zij willen. Wij moeten daar niets om geven. Wij moeten maar op God betrouwen en Hem meer vrezen dan de mensen. Laten wij Gods Wetten maar voorstaan en blijven voorstaan, dan zal de Heere ons genoeg zegenen, dat wij geen enig mens op een zondige wijze naar de ogen behoeven te zien. Want zo getuigt David van dien, wiens lust is in van de Heere Wet, *dat al zijn doen wel zal gelukken*, Psalm 1: 3.

6. Eindelijk, dat God zelf al deze woorden gesproken heeft, dat leert ons ook, dat wij deze Wet der Tien Geboden op het geestelijkst moeten onderhouden; niet alleen naar buiten, met onze lichamelijke werkingen, maar ook inwendig, met onze harten of gemoederen. Want zodanig als God is, die deze woorden gesproken en deze Wet gemaakt heeft, zo is ook deze Wet zelf. Nu, God is een zuiver en allerheiligst, geestelijk Wezen. Zo is dan deze Wet. Die van Hem is voortgekomen, ook geestelijk en verbindt niet minder onze harten, dan onze lichamen tot oprechte gehoorzaamheid.
En voorwaar hierin verschillen Gods Wetten grotelijks van de wetten van de mensen. Alle menselijke wetten verbinden maar alleen het lichaam en de uiterlijke daden. Zij binden de hand, de voet, de tong, enz., opdat die zich recht zouden gedragen. En van deze misdraging alleen nemen zij slechts kennis. Maar de menselijke wetten bemoeien zich niet met de consciëntie of het hart. Zij doen geen onderzoek op onze verborgen daden of inwendige gemoedsbewegingen, omdat de menselijke kennis en oordeel zich zo ver niet uitstrekt en er geen bewijs of getuigen in rechten kunnen voortgebracht worden over anderer verborgen gemoedsovertredingen. Waaruit dit spreekwoord is ontstaan, *dat bij de mensen de gedachten tolvrij zijn*. En nooit zal een rechter een rechtsgeding kunnen aanvangen tegen iemand, die maar alleen tegen de wet met zijn gedachten of lusten overtreden heeft. Die zaak is ten enenmale ongehoord in de menselijke rechtbanken.
Maar zo is het met deze Wet Gods niet gelegen. O nee; omdat God de Heere alwetende is en nieren en harten onderzoekt, Openb. 11: 23. En omdat Hem onze zielen zo wel toebehoren, als onze lichamen, omdat Hij haar Soevereine Heere en Schepper is zo strekken Zijn geduchte Wetten zich dan ook tot onze zielen uit en tot haar verborgenste gedachten, bewegingen en werkzaamheden. Deze moeten even zozeer staan in de gehoorzaamheid aller van Zijn geboden, als onze lichamen en haar uitwendige daden en bedrijven. Zo moeten wij God lief hebben met geheel ons hart,

met geheel onze ziel, met geheel ons verstand, Matth. 13: 37.
En wij moeten geenszins tevreden zijn met zodanige liefde Gods, die maar alleen door de uiterlijke wandeling van het lichaam verklaard wordt. Op die eigen wijze moeten wij ook onze naaste liefhebben; niet slechts uitwendig, met beleefde groeten, goede manieren en vriendelijk gelaat, schone woorden, Judaskussen, enz., maar met een ware, hartelijke liefde, standvastig, ernstig en zonder enig bedrog of geveinsdheid. God de Heere wil geen andere gehoorzaamheid van ons aannemen, noch ontvangen, dan die daar voortkomt van binnen, uit een rein en zuiver gemoed. Die kan Hem alleen in Christus behagen; Hij zegt tot ons allen: *Mijn zoon geef Mij uw hart*, Spreuken XXIII: 26. Wij moeten een oprecht, gezond, rein en gelovig hart hebben, waaruit al onze godsdienst en gehoorzaamheid moet voorkomen, of anders zijn wij slechts geveinsden en huichelaars. En wij mogen al als zodanigen voor de mensen bedekt blijven, maar wij kunnen voor God niet bedekt blijven.
O nee! Zijn ogen zien tot op de grond en bodem van ons hart en dringen in ons door, als een vlammend vuur. Ziedaar geliefden, dat alles wat wij nu gehoord hebben, ligt daarin opgesloten, dat God zelf al deze woorden tot ons gesproken heeft.

B. Nu gaan wij over tot het andere stuk van de tekst, wat daarin bestaat, *dat God zonder onderscheid al deze woorden gesproken heeft.*
De Heere heeft niet alleen het eerste, het tweede en het derde gebod gesproken en het voorts daarbij laten blijven. Nee, maar Hij heeft al deze geboden gesproken en wel ieder woord derzelve, zoals wij die nu nog mogen lezen; het is allemaal Gods Woord en gebod; het een zowel als het andere. Dit verdient ook wel degelijk van ons opgemerkt en in acht genomen te worden. Want hieruit leren wij:

1. Dat, zo wij enige troost willen ontvangen door onze oprechte gehoorzaamheid aan Gods Wet, wij dan niet slechts enige geboden, maar zonder onderscheid al de geboden van de Heere Wet evenzeer moeten gehoorzamen, doordat al de geboden van evengelijke heiligheid en Goddelijk gezag zijn. Zo weinig vrijheid er is voor het overtreden van enig gebod, zo weinig vrijheid is er ook voor het overtreden van enig ander gebod. Want God heeft dezelve allen samen ons met Zijn eigen mond bevolen. Zo moeten wij die dan immers ook allen samen onderhouden, daarom heeft de Heere de vloek bedreigd aan een ieder, die slechts in het minste van een enige van Zijn geboden afwijkt, zeggende, Deut. 27: 26, *vervloekt zij, die de woorden van deze Wet niet zal bevestigen, doende dezelve.* Dit ziet op alle woorden der Wet, niets uitgezonderd, zoals de Apostel Paulus dat ook zo verklaart, Gal. I2: 10, *vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, omdat te doen*.
Neemt dan nu eens een mens, aandachtigen, die negen geboden van de Wet wel wil aannemen te gehoorzamen. Maar die het een gebod van de Sabbat niet wil onderhouden. Die op de Sabbat wil kopen en verkopen en verzuimen de Godsdienst, of maken dat zijn huisgenoten die verzuimen moeten. Wat meent gij, dat zodanig mens enige vreze Gods in zijn hart heeft? Hij heeft zeker God nog nooit in zijn gemoed gevreesd, of gezocht te vrezen. Vraagt hem eens, waarom wilt gij negengeboden van de Wet gehoorzamen? die reden hebt gij daartoe? Wat zet u daartoe aan? Indien Hij zegt, omdat het God bevolen heeft, wie men moet eren en gehoorzaam zijn.
Zo zegt weer tot hem, dat is niet waar, dat gij het daarom doet. Want zo gij waarlijk met uw gemoed genegen zijt God te vrezen en Hem te gehoorzamen, dan zou u ook de Sabbat houden. Want die heeft God zowel bevolen, als de andere geboden. Maar nu, houdt gij de Sabbat niet, zo vreest gij dan ook God niet, maar gij overtreedt de gehele

Wet. Want gelijk de Schrift zegt, *wie de gehele Wet zal houden en in een zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen*, Jac. 2: 10.
Ziet geliefden, deze waarheid moeten wij onschendbaar vasthouden. Want dat is de pilaar van ons Christendom. Het is niet genoeg, dat wij de naam willen hebben van de Wet voor te staan, maar wij moeten de gehele Wet voorstaan, zoals God die ons gegeven heeft. Wij moeten de tafelen der Wet niet in stukken breken, om er een of ander gebod uit te schrappen. *Nee, vervloekt zij de man die er wat toedoet, of die er wat afdoet; God zal zijn deel ook afdoen uit het boek van de levens en uit de heilige stad en uit hetgeen in dit boek geschreven is*, Openb. X12: 19. Wij moeten die dan allen gewis sluiten buiten het Koninkrijk der hemelen, want God sluit hun er buiten, die daar willen ingaan, met een gehoorzaamheid van negen geboden.
Nee, zij moeten er tien hebben, of zij moeten voor eeuwig buiten blijven, bij de honden en de onreinen. Wij moeten de Heere geven tien duizend talenten, een even getal. Maar met negen duizend mogen wij niet bestaan.
Hier komt bij, dat iemand, die in de verachting en overtreding van enig gebod leeft, alle ogenblikken gereed staat, om ook de andere geboden te verachten, omdat Hij niet een gebod met zijn hart bemint noch vreest, kan men op derzulken godsdienst niet de minste staat maken.
Ziet het eens in het voorbeeld van de koning Herodes, Matth. Hfd. 14, die Vorst deed veel goede dingen. Hij hoorde Johannes de Doper; hoewel deze zeer ernstig en vrijmoedig handelde, hoorde Hij hem nochtans graag prediken; Hij was in alle andere dingen al heel gezeglijk en gewillig geregeerd te worden; alleen slechts het zevende gebod stelde Hij aan een zijde. Daar wilde Hij niet zo nauw mede belast zijn; Hij stelde bij zichzelf vast, dat men hem daarin een weinig moest toegeven. Dat men hem zijns broeders vrouw, die hij bloedschandig tot zijn vrouw genomen had, moest laten behouden. Dat een slechts moesten de predikers in hem over het hoofd zien en zwijgen daarvan stil. Dan mochten zij zo ernstig prediken als zij wilden, zij zouden evenwel zijn goede vrienden blijven en Hij zou hun graag horen. Maar zie wat er geschiedde. Omdat hij het zevende gebod niet wilde achten, zo viel hij weldra in kleinachting en versmading van de andere geboden; eerst verbrak hij het derde gebod, met zijn lichtvaardig zweren aan het dochtertje van Herodias, die zo schoon voor hem wist te dansen; voorts verbrak hij aanstonds ook het zesde gebod, met Johannes in de gevangenis te doden.
Zie, daar lag de hele Wet bij hem in duigen, omdat hij maar één gebod niet had willen houden. Laat ons dan letten geliefden, op deze dingen.

2. Nog eens, dat God al deze woorden gesproken heeft, dat leert ons ook, dat als de Heere ons niet zegent naar ziel, of lichaam, (gelijk Hij beloofd heeft te doen degenen, die Zijn hele Wet oprecht zoeken te gehoorzamen;) maar Zijn oordelen en bezoekingen ons zwaar drukken en het ons in alles tegenloopt, dat wij dan naarstig moeten gaan onderzoeken bij onszelf en bij onze huisgenoten, of wij niet leven in de overtreding van enig gebod des Heeren. Of wij niet enige zonde aan de hand houden, bekend of onbekend, waarover wij nog geen boete gedaan hebben. En waarvan wij tot hiertoe nog niet hebben willen scheiden. Zo wij dan ergens een zodanige zonde vinden, zo hebben wij de oorzaak gevonden, waarom. God ons niet zegent.
Dit is de een dode vlieg, die de zalf van de apothekers doet stinken en opwellen, Pred. 10: 1. Die dode vlieg moet dan eerst weg. Dat kwaad moet uit ons hart en uit ons huis, eer Gods zegen kan inkomen. De gehoorzaamheid der Wet is als de pijp of het kanaal, waardoor Gods zegen tot ons komt vloeien. Als wij dan een gebod overtreden, dan is er een gat in de pijp. Daar lekt de zegen door. Dat gat, dat lek moet dan eerst gestopt

worden door de gehoorzaamheid van dat versmade gebod, of de zegen kan tot ons niet komen.
Zie het eens in de vromen Aartsvader Jacob, Gen. 34. Het liep hem zeer tegen in zijn zaken; er kwam een grote onrust en beroerte in zijn huis. Zijn zonen Simeon en Levi spatten zeer uit in goddeloosheid en hadden dat wrede stuk bedreven aan de mannen van Sichem, omdat hun zuster Dina daarvan des konings zoon beslapen was. Hierdoor waren zij zeer hatelijk geworden in het gezicht van het volk van dat land. Jacob dacht bij zichzelf, dat het met hem niet zo erg kon lopen, indien het alles bij hem binnenshuis wel gesteld was; er moest dan een zonde zijn in zijn huis, die hij niet wist; Hij ging dan naarstig zijn huis onderzoeken en ziedaar, hij vond terstond het kwaad. Zijn vrouw Rachel had de afgoden van haar vader in het verborgen bij zich gehouden en daar werd ook afgoderij en beeldendienst bedreven van zijn andere huisgenoten tegen het eerste en tweede gebod.
Zie, daar was de grond van al het kwaad; het was geen wonder, dat er zoveel beroerte was buitenshuis; omdat er zoveel ongeregeldheid was binnenshuis. Daarom ging Jacob terstond zijn huis zuivere van al die vuiligheid. Hij zei tot zijn huisgezin en tot allen die bij hem waren: *doet weg de vreemde goden, die in het midden van u zijn en reinigt u!* En hij begroef al die afgoden en al de bijgelovige dingen, die Hij in zijn huis vond zelf in de aarde, met zijn eigen handen, onder de eikenboom van Sichem, waar niemand der zijnen die kon vinden, Gen. 35: 2, enz., en aanstonds hielden de plagen op en de zegen Gods keerde weer in zijn huis.

3. Eindelijk (hiermee zullen wij deze stof besluiten), dat God al deze woorden gesproken heeft, dat dient ook tot een bijzondere troost voor alle ware kinderen Gods, die zeer graag zouden geraken tot een volkomen gehoorzaamheid van alle Gods geboden. Die daarnaar hijgen en zuchten. En die nergens meer naar verlangen, dan naar oprechtheid van de harten en naar volmaakte heiligheid in de Heere Jezus, hun Hoofd en Zaligmaker. Want zo God al deze woorden gesproken heeft, zo zijn het dan ook allemaal Zijn eigen wetten en geboden, die Hij wil dat gedaan en gehoorzaamd zullen worden.
Nu, Christus heeft die allen voor hun onderhouden en zo heeft Hij dan een volmaakte gehoorzaamheid voor hun verdiend. Die zal Hij hun ook allengskens, door de vernieuwing en heiligmaking van Zijn Geest toepassen. De Heere zelf zal maken, dat zij in Zijn inzettingen zullen wandelen. Hij zal zijn Wet in hun binnenste geven, en die in hun harten schrijven, volgens Zijn belofte, Jeremia XXXI:33. Daarom hebben alle kinderen Gods dan nu deze grote genade steeds met lijdzaamheid, in het geloof, van de Heere hun God al biddende te verwachten. Het gebeurt al veeltijds, dat gelovige zielen veel strijd en zwarigheid hebben uit te staan met deze of gene verdorvenheid of boezem zonde, die hun wel het meest bij ligt. Dan denken zij wel eens en zuchten bitter bij zichzelf: O, ik heb nog wel hoop, dat ik door genade andere zonden nog wel eens zal te boven komen. Maar deze zonde, die mij zo diep aan het hart kleeft. Ach, ik kan het niet geloven, dat ik ooit in mijn leven daarover de overwinning zal kunnen bekomen dat kwaad is te zeer verouderd; het is te diep bij mij ingekankerd. O, hoe kom ik immermeer daarvan verlost! enz.
Maar ik bid zulke arme zielen, laten zij toch goede moed houden; nu God al deze woorden gesproken heeft, nu zullen zij dezelve ook allen samen eens volmaakt doen en gehoorzamen en zij zullen ook zelfs nog in dit leven allengskens door van de Heere Jezus genade van alle zonden verlost worden. Dezelfde God, die hun al reeds de overwinning heeft gegeven over andere zonden van hen, zal hun ook zeker op zijn tijd de overwinning schenken over deze zonde, die hun het meest drukt. Ja, die

geschiktheid en geneigdheid van de harten, dat zij graag van die en van alle zonden wilden verlost zijn, is hun een zeker onderpand van de Heere, dat zij ook eens van deze en alle andere zonden, door Christus, hun getrouw Zaligmaker, uit genade zullen verlost worden. Intussen moeten zij, met Gods genade, voortgaan ernstig, mannelijk en standvastig tegen hun zonden te strijden. En zij moeten vooral zoeken hun vertrouwen steeds alleen op God te stellen en op zijn dierbare beloften. En ziende hun dagelijkse zwakheid en gebrekkigheid in de zaken van hun plicht, zo moeten zij tot de Heere hun God gaan en tot Hem zeggen: "O Heere! Gij zijt de Auteur van al deze geboden; Gij hebt al deze woorden gesproken. Daarom komt het mij, Uw arm kind en onderdaan, dan ook toe, die allen te gehoorzamen. Maar dewijl ik daartoe van mij zelf niet het allerminste vermogen heb, maar steeds zozeer tot de zonde geneigd ben. Daarom kom ik hier bij U, om alle hulp en genade van U, o Heere! te verwerven. O, wil Gij dan zelf mij gehoorzaam maken aan alle uw woorden en geboden, want daarin heb ik lust."

Ziedaar geliefden, zo is deze kostelijke stof dan nu van ons verhandeld. In de naaste reis willen wij spreken, als het Gode behaagt, over de woorden: *Ik ben de Heere*.

Hij, de Heere, wil onze prediking zegenen! Amen.

3e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET.
Tekst: EXODUS 20: 2.

Ik ben de Heere.

Zeer overwegenswaard is hetgeen de heilige Apostel Petrus schrijft, Petrus 1: 3, daar Hij alle ware gelovigen zo leert en vertroost: *gelijk ons Zijn Goddelijke kracht alles, wat tot het leven en de Godzaligheid behoort geschonken heeft, door de kennis Desgenen, die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd.*
Merkt hier twee dingen aan, geliefden,
(1) Het groot en heerlijk geschenk van de Heere aan Zijn gelovig volk. *Zijn Goddelijke kracht had hun geschonken alles, wat tot het leven en de Godzaligheid behoort*, dat is, de Heere was, met de Goddelijke kracht van Zijn Heilige Geest, in hun harten komen werken; Hij had hun uit de dood der zonden opgewekt en hun zo herschapen, wedergeboren en veranderd in Zijn Zoon Christus Jezus. Zodat zij, die tevoren de zonde dienden en in de zonden leefden en wandelden, nu met ziel en lichaam Godzalig waren geworden en reeds begonnen hadden, voor de Heere te leven, Zijn Heilige geboden te onderhouden en te gehoorzamen door de genade van Christus, hun Heere en Zaligmaker.
Zie, dit was het leven en de Godzaligheid, waaromtrent de Heere hun geschonken had, alles wat daartoe behoort.
O, welk een heerlijk en dierbaar geschenk van Gods ondoorgrondelijke vrije genade! Dit is dat grote goed, waarvan David spreekt Psalm 31: 20, dat de Heere heeft weggelegd voor degenen, die Hem vrezen. Hiervan mogen wij uitroepen voor de Heere, Psalm 98:19, *Gij hebt gaven genomen, om uit te delen onder de mensen, ja, ook de wederhorigen, om bij U te wonen, o Heere God!*
O, wie kan zulke gaven nemen en schenken dan alleen de Heere? Wie kan aan dode zondaars het leven geven? Wie kan goddeloze zondaars Godzalig maken en hun alles toebrengen wat tot het leven en de Godzaligheid behoort, dan Hij alleen? En daarom terecht, eigent Petrus dit alles dan ook alleen aan Zijn Goddelijke kracht toe, getuigende dat die Goddelijke kracht dat alles gedaan heeft.

(2) Maar geliefden, let nu hier ook voorts op het middel, waardoor de Heere al deze wonderbare en grote genade aan Zijn volk en kinderen geschonken had; het was, zoals Petrus zegt, *geschied door de kennis Desgenen, die ons geroepen had tot heerlijkheid en deugd.* Dat is, door Gods eigen kennis. De Heere had zichzelf, door Zijn Geest en door middel van Zijn heilig Woord, aan de harten van Zijn gelovig volk komen openbaren, zoals Hij nog tegenwoordig doet aan al Zijn gunstgenoten. Hij had hun duister verstand inwendig verlicht met de aller-dierbaarste kennis van Zijn Goddelijke heerlijkheid, in Christus Zijn Zoon. Want als God de Zijne wederbaart, dan vernieuwt Hij ook hun verstand, bevloeit en beademt dat met Zijn Heilige Geest, *zodat zij Hem bij Zijn eigen Goddelijk licht beginnen te kennen en met ongedekt aangezicht Zijn heerlijkheid, ais in een spiegel te aanschouwen,* 2 Cor. 3: 18. En allen die God zo eens hebben beginnen te kennen, in de Heere Jezus Zijn Zoon, het afschijnsel van Zijn heerlijkheid, die nemen, door de kracht van de Heilige Geest, in die zalige en dierbare kennis dagelijks toe, want er staat van hun geschreven, Hoz. 6: 3, dan zullen wij kennen, wij zullen vervolgen om de Heere te kennen, zijn uitgang is bereid als de dageraad.
En zie *deze kennis Gods* stelt Petrus hier nu neer als het middel, waardoor de Heere

aan Zijn gelovig volk alles geschonken had, wat tot het leven en de Godzaligheid behoort.
Hieruit leren wij dan, dat het geestelijk leven en de Godzaligheid in de mens niet gewerkt wordt, dan alleen door de ware kennis Gods. En gewis, de kennis Gods is de boom, daar het leven en de Godzaligheid alleen aan wassen. Zoveel ware kennis Gods als er in onze harten is door de Heilige Geest, zoveel Godzaligheid zullen wij hebben en meer niet. Het beeld Gods, waar de mens naar geschapen is en daar alle ware gelovigen weer naar hernieuwd en herschapen worden in Christus Jezus, van de Heilige Geest, bestaat in deze twee grote en hemelse goederen: in rechte kennis Gods en in was heiligheid of gerechtigheid. Adam bezat die beiden zeer volmaakt, voor de val; hij had een volmaakte kennis Gods en daarom had hij ook een volmaakte heiligheid of Godzaligheid. Want het is onmogelijk, dat iemand God recht zou kennen, zonder Hem met Zijn hele hart te beminnen, te dienen, te vrezen, enz.
Die God kent, o, die ziet zoveel hoogheid, heerlijkheid, volmaaktheid, oneindige waarheid en algenoegzaamheid in Hem, dat hij met de diepste verwondering en wegsmelting van zijn gemoed moet uitroepen: *wie zou U niet vrezen, Gij Koning der heidenen, want het komt U toe,* Jeremia 10: 7. Maar met Adams val in de zonde hebben alle mensen dat kostelijke beeld Gods verloren en missen nu alle ware kennis Gods en zijn nu geworden zonder God in de wereld, Ef. 2: 12. Daarom zijn alle mensen nu, in hun aard en natuur, ook volstrekt goddeloos en vijanden Gods geworden. Zij hebben, tegelijk met de kennis Gods, ook alle ware Godzaligheid geheel verloren. Want hoe zouden zij God de Heere kunnen vrezen, die Hem niet kennen? Zou u bij een blind en onwetend mens ware Godzaligheid zoeken willen? Dat was eveneens, alsof gij druiven wil lezen van doornen en vijgen van distelen, Matth. 7: 16.
Nee, geliefden, de mens moet eerst gebracht worden tot de kennis Gods, eer hij kan gebracht worden tot de vreze Gods. Daarom is het ook van de Heere Gods aanbiddelijke weg, eerst zichzelf aan de mensen bekend te maken en daartoe al zijn zaken te richten, eer hij hun harten Godzalig en gehoorzaam maakt. Ziet dat eens hierin! Wanneer de Heere God Zijn Woord en heilige geboden brengt tot de mensen en wil dat zij zullen gehoorzaam zijn en Hem daarnaar zullen vrezen en dienen, dan is hij doorgaans gewoon, eerst te arbeiden om zichzelf in Zijn Goddelijke hoogheid aan de mensen bekend te maken en hun voor te houden wie hij is, die deze Wet aan hun geeft en die gehoorzaamheid en Godzaligheid van hun vordert.
Wij moeten slechts de Heilige Schriftuur naarstig lezen, ons zulke handeling van de Heere overal te zien voor onze ogen. Neemt eens, in de Wet der Tien Geboden, tevoren de Heere nog een woord van die Wet aan ons bekend maakt, stelt Hij eerst zichzelf aan ons voor in Zijn Goddelijke hoogheid en in Zijn dierbare genade en goedertierenheid en zegt tot ons, *Ik ben de Heere uw God,* als wilde de Heere zeggen: "hoort, Mijn volk! begeeft uzelf niet tot het lezen van deze Mijn Wetten, om die te doen en te gehoorzamen, of bedenkt eerst met goede ernst bij uzelf, wie Ik ben, die u deze Wetten geve en Wien gij schuldig zijt geheel te vrezen en te gehoorzamen. Neemt toch kennis in uw gemoed van Mijn Goddelijke hoogheid en van Mijn oneindige genade en goedertierenheid voor u. Ik ben geen mens of schepsel u gelijk. Ik ben geen aards vorst of potentaat. O nee, Ik ben de Allerhoogste. Ik ben Jehovah, de Heere uw God. O, Mijn volk! Leert dat recht verstaan! Weet toch, dat Ik die ben, opdat gij Mij niet uw hele hart moogt vrezen en al Mijn Wetten naarstig moogt onderhouden."
Het is dan nodig, geliefden, dat wij van deze hoge zaken nader onderwezen worden, want de onkunde hiervan is de eigenlijke fontein en bronader van de zonde. Zoals de

rechte wetenschap hiervan ook weer de fontein en bronader is van alle ware Godzaligheid. O, laat ons dan toch zuchten in onze harten, dat de Heere onder de prediking van Zijn Woord zichzelf door Zijnen. Heilige Geest aan ons gemoed wil komen openbaren, opdat wij nog eens mogen weten en verstaan, dat Hij de Heere is, die eeuwig leeft en regeert met Zijn macht.
Wij zullen dan voor het tegenwoordige die woorden: *Ik ben de Heere*, uw aandacht en onszelf wat nader zoeken te verklaren en dat langs deze orde:

(1) Zullen wij gaan nasporen, waarom God Zijn Heilige Wetten met die woorden, *Ik ben de Heere*, heeft willen aanvangen of beginnen;
(2) Dan zullen wij gaan overwegen, wat die woorden eigenlijk betekenen en wat ons daarin al wordt voorgehouden, om van God te kennen en te geloven.

(1) Wat het eerste aangaat, wij zeggen voor een spreekwoord, dat een wijs man nooit iets tevergeefs doet. Dit is zeker; het is het werk van zotten, hun dingen maar zo los daar heen te doen, zonder goede redenen of inzichten, of behoorlijk overleg. Maar een wijs man heeft een goed beleid en orde in al zijn zaken; hij doet, noch spreekt niets, of hij weet waarom. Hij heeft verstandige inzichten en goede einden in al zijn doen en laten. Daarom, al wat van een wijs man voortkomt, is zijn overleg en inzien waardig, om er deugd en wijsheid uit te leren. Maar al wat van een zot voortkomt, is gelijk een mest of vuilnishoop, die men best doet stil te laten, zonder dezelve te roeren.
Maar o, hoe is dat niet waar van de oneindige Wijsheid! De Heere is de alleen wijze God. Wat is er niet een beminnelijke en onnaspeurlijke wijsheid in al Zijn doen en spreken. Wij mensen kunnen er slechts een klein stukske der zaken van weten. Ziet dit eens in dit ons tegenwoordige voor of onderwerp, dat wij hier behandelen. Het allereerste woord, of begin van de Wet is, *Ik ben de HEERE*.
Waarom staat er dat? Gewis, het mag er wel staan met kapitale of grote letters. En dan zullen onze schemerende ogen het nog nauwelijks kunnen lezen. Het staat er om meer dan honderd redenen, voor degenen die wijs zijn en die dit schrift in de school van Christus een weinig hebben leren verstaan. Maar voor de dwazen staat het er, opdat zij ziende niet zouden zien en horende niet zouden horen, noch verstaan, maar ongenezen zouden blijven.
Ik zal hier maar eens vier hoofdredenen noemen, waarom dit Schrift daar zo voor aan de Wet staat en allereerst van ons gelezen moet worden.

1. God stelt voor aan de Wet: *Ik ben de Heere, opdat* Hij ons zou indachtig maken, dat wij Hem eerst recht moeten kennen, eer wij Hem recht kunnen eren of gehoorzamen. Daarom staat er Jes. 3I: 11, *door Zijn kennis zal Mijn knecht, de Rechtvaardige, velen. rechtvaardig maken.* Eerst moet er kennis Gods zijn, eer er rechtvaardigheid kan zijn. Dit hebben wij reeds in onze inleiding genoeg aangewezen. Daarom zullen wij dit hier niet verder voordragen.

2. God stelt hier voor aan de Wet: *Ik ben de Heere*, opdat Hij ons zou indachtig maken, dat wij niet als wijze, heilige en volmaakte mensen tot deze Wet moeten komen, als tot een Wet van het werkverbond. Maar dat wij moeten komen tot deze Wet als arme, dwaze en onmachtige zondaars, in het genadeverbond. Als dezulken, die Gods heilig en zalig beeld uit onze zielen geheel verloren hebben. Die God en zijn heerlijke Naam door onze zonden vergeten hebben en daarom nu nodig hebben, die opnieuw door genade van God te verstaan en te leren, dat Hij de Heere is. Hadden wij onze ingeschapen kennis van God en van onze rechten staat in Adam blijven

behouden, geliefden, God had ons nooit behoeven indachtig maken, dat Hij de Heere is. Voor de val sprak God nooit zulke taal tot Adam; Hij zei nooit tot hem, *Ik ben de Heere.* Want Adam wist dat wel; hij droeg de kennis Gods zuiver en vast in zijn gemoed; er was niets in hem, dat minst of meest aan deze grote waarheid, dat God de Heere was, wantrouwde. Hij zag God zo met Zijn glansrijke heerlijkheid steeds voor zijn ogen, zoals wij de zo'n voor onze ogen zien.
Maar wanneer wij door de zonde zulke domme en goddeloze mensen zijn geworden, dat wij deze eerste grondregel van alle waarheid, dat God de Heere is, niet meer kunnen noch willen verstaan, nu veroorzaken wij de Heere die moeite, dat Hij ons gedurig Zijn hele Woord door moet achterna lopen en ons telkens moet toeroepen: *Ik ben de Heere*, hoort en verstaat dit toch, gij dwaze en zinneloze mens! Leert dit toch weten, dat Ik de Heere ben.
Zeker, wij behoorden dit woord, *Ik ben de Heere,* nooit te lezen, noch te horen, zonder ons diep te schamen en hartelijk te bedroeven, dat wij ons door de zonde zo geheel ongelukkig gemaakt hebben van deze klare, eerste waarheid zo schandelijk en jammerlijk te gaan vergeten en die zo ver uit ons gemoed uit te werpen.

3. God stelt hier vooraan de Wet, *Ik ben de Heere,* opdat Hij ons zou leren, dat wij tot deze Zijn Heilige Wet zouden naderen met een geheel nederig, ootmoedig en verslagen hart en als was armen van geest, hoedanigen alleen bekwaam zijn voor het Koninkrijk der hemelen, Matth. 5: 3 en om van de Heere Wetten met een zuiver en ootmoedig gemoed te gehoorzamen, door de genade van de Heilige Geest. Wij hebben zeer hoogmoedige en afgodische harten. Wij kunnen het ons niet inbeelden, dat wij niets met al zouden te zeggen hebben en dat alle schepsels slechts als niets voor de Heere zijn. Tot zulke erkentenis van onze eigen en aller schepsels nietigheid en laagheid zijn wij niet gemakkelijk te brengen. Wij kunnen zo laag met onze harten voor de Heere niet neerbuigen, van Hem zo alle kracht en macht, alle eer en heerlijkheid alleen toe te eigenen en tot Hem te zeggen, *Gij zijt de Heere; U alleen komt alle eer en hoogheid toe.* Wij mogen het al op een vleselijke wijze bedenken, met ons verstand toestemmen, met ons oordeel belijden en zeggen met onze mond, maar wij doen het niet in zuivere oprechtheid en eenvoudigheid van ons gemoed. Wij staan met onze harten niet in die ware erkentenis. Wij zijn niet arm en verslagen van Geest, Jes. 66:2.
Daarom nu, roept de Heere ons allereerst zo luid toe, *Ik ben de Heere*, alsof Hij zei, versta dit toch o mens, dat Ik de Heere ben. Ik bezit alle macht, hoogheid en heerlijkheid. En buiten Mij heeft niemand iets te zeggen. Ik ben de Heere, Ik ben het alleen. Ik werk alles. Ik regeer alles. Ik geef alles. Ik heb het alles uit niets geschapen; er is geen wijsheid, geen goedheid noch kracht, noch leven, noch iets, dan alleen van Mij, want Ik geef aan allen het leven, de adem en alle dingen. Och, ziet toch deze Mijn hoogheid eens, arme mens en val toch eens geheel verslagen aan Mijn voeten neer! Hoort dit toch eens, o Israël! De Heere uw God is een enig Heere, Deut. 6: 4.

4. Eindelijk stelt God hier vooraan Zijn Wet die verklaring, *Ik ben de Heere,* opdat Hij daarop ons antwoord zou bekomen en wij, als met een weerklank op Zijn woord, aanstonds zouden zeggen: "Ja, Gij zijt de Heere, Gij zijt die Heere alleen; Gij hebt gemaakt de hemel, de hemel der hemelen, met al haar heir, enz. Neh. 9 : 6. Och, Laat mij toch die genade wedervaren, dat ik U zo voor de enige Heere moge erkennen en dat ik U van ganser hart moge liefhebben, eren, vrezen, betrouwen, enz. Dat ik mezelf en alle creaturen, geheel moge verzaken en U alleen onderdanig zijn."

Ziedaar geliefden, om in onze harten, door Zijn Heilige Geest diergelijke erkentenis van Zijn Goddelijke hoogheid te werken en al zulke heilige gestalten van ootmoed en nederigheid, eerbied en vrees, liefde en betrouwen, daarom roept de Heere God nu voor alle dingen, in Zijn Heilige Wet eerst uit tot ons, *Ik ben de Heere*.
Indien wij dit nu enigszins kunnen horen en verstaan, zo zullen wij inwendig, in ons gemoed, van deze Zijn Wet geenszins afkerig zijn. Maar wij zullen daar met Paulus een vermaak in hebben naar de inwendige mens, Rom. 7:22. Wij zullen steeds zuchten bij onszelf: "O Heere! maak ons toch aan uw Wetten gehoorzaam! Wilt die toch in Christus, door uw Geest, diep indrukken in ons gemoed. Wij willen Heere! Wij willen, o, komt toch steeds onze zwakheden te hulp!"

(2) Maar, zo wij deze stem, *Ik ben de Heere,* nog niet recht gemoedelijk kunnen horen en verstaan, zo zullen wij zeker geen acht nemen op deze Wetten. Wij zullen die bij onszelf haten en dat juk geheel van onze schouders zoeken af te werpen. Laat ons dan die woorden nog een weinig nader gaan inzien.
Wij hebben gezien, uit die hoge inzichten de Heere God, voor aan het hoofd van Zijn Heilige Wet heeft gesteld, dat Hij de Heere is. Nu snoeten wij nog wat nader gaan inzien, wat het al betekent en insluit, dat God de Heere is. In de grondtekst vinden wij hier Gods aanbiddelijke naam Jehovah, die onze taalmannen altijd overzetten door Heere, met grote letters.
Wanneer mijn toehoorders de Hebreeuwse grondtaal enigszins kundig waren, zo wilde ik graag van deze heerlijke Naam Gods en van haar vertaling door het woord Heere, hun een en andere onderrichting voorhouden, waardoor zij volgens ons verstand tot enig recht begrip van de was betekenis van deze hoogwaardige Goddelijke Naam te beter, met Gods zegen, zouden kunnen opgeleid worden. Maar ik moet alle zodanige dingen nu achter laten, omdat zij toch niet wel zouden te verstaan zijn; nochtans wil ik trachten, u zo eenvoudig en klaar als ik zal kunnen, enige nadere uitlegging van deze grote en allerheerlijkste Naam van God te geven.
Er staat dan in de grondtekst, ***Ik ben Jehovah.*** Een Naam, waarmee de Heere God Zichzelf heeft benoemd, alsof Hij tot ons zei, zo heet Ik. Zo zult gij Mij noemen. Mijn naam is Jehovah; geen schepsel, in hemel noch op aarde, zal immer zo geheten worden. Daar is er maar een, die zo heet en dat ben Ik, die de Heere, Schepper en Onderhouder van allee ben. Ik ben Jehovah, dat is Mijn naam. Die Naam komt mij alleen toe; al de kracht en betekenis van die hoge Naam is voor Mij alleen. Zo weinig, als enig schepsel de allerhoogste God en Heere kan zijn, zo weinig kan enig schepsel Jehovah zijn.
Leest maar hetgeen er staat, Jes. 13:8, daar hoort gij God de Heere dit zo met duidelijke woorden zeggen, *Ik ben de Heere, of Ik ben Jehovah, dat is Mijn Naam. En Mijn eer zal ik aan geen andere geven.* Ziet ook Hosea 12: 6, Heere *is Zijn gedenknaam.*
Ziet gij wel, dat is Mijn naam, zegt de Heere en sluit zo alle schepsels uit, dat niemand van hun deze naam immermeer kan, noch mag dragen.

Gij zult welhaast bij uzelf beginnen te denken, geliefden, dat de naam Jehovah noodzakelijk moet zijn van een wonderbare, onbegrijpelijke en onvergelijkelijk hoge kracht en Goddelijkheid, omdat de Heere die Naam alleen voor zichzelf wil houden en daar zozeer voor ijvert, om die alleen te dragen.
En gewis, dat moogt gij wel geloven. De geleerde mensen hebben wel honderd boeken over deze Naam geschreven en er was er onder hun niet een, die een honderdste part heeft verstaan van hetgeen Hij schreef. Want deze Naam Gods is als

een grondeloze zee van onbegrijpelijke heerlijkheden en van onmeetbare hoogheden. Zoveel als wij waarlijk van God de Heere zelf kennen, zoveel verstaan wij ook van Zijn naam Jehovah. Want daar is tussen Zijn Wezen en tussen Zijn Naam geen onderscheid; Hij *is Jehovah zelf. Ik ben het, zegt Hij, ik ben Jehovah,*
Deze Naam, geliefden, betekent eigenlijk het Wezen van God. En Zijn volkomen, allerhoogste volmaaktheid, in alle dingen, die Hem toegeschreven worden. Zij drukt uit, dat God volstrekt is, dat Hij van zichzelf is. Dat Hij onafhankelijk, eeuwig, onveranderlijk en aller-volmaaktst is.
Wij vinden de verklaring van deze Naam op verscheiden plaatsen in het Woord, zoals Hebr. 13:8, *Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid.* Dat is Jezus Christus, de ware God, met de Vader en de Heilige Geest, is van alle eeuwigheid en tegenwoordig en tot in alle eeuwigheid, de Zelf-aanwezige, de onveranderlijke, de aller-volmaaktste God; Hij is heden als gisteren en Hij zal in der eeuwigheid dezelfde zijn, die Hij heden is en die Hij gisteren was, daar is bij Hem geen verandering, noch schaduw van omkering; van eeuwigheid tot eeuwigheid, is Hij God. Zo ook Openb. 16:5, daar de Heere God genoemd wordt: DIE IS EN DIE WAS ENDIE ZIJN ZAL. Dat is, Hij die is, die Hij eeuwig was en die eeuwig zijn zal degene, die Hij is; in Wie geen begin-worden, geen eindigen, noch geen veranderen de minste plaats heeft.
Zie, dat is eigenlijk de kracht en betekenis van deze aanbiddelijke Naam Gods. Ziet ook Exod. 3: 13, 14. Dezelve verklaart ons Gods eeuwig, zelfstandig, onafhankelijk, onveranderlijk en oneindig volmaakt wezen. En dat Hij eeuwig dezelfde is, in al Zijn eigenschappen, als die Zijn Wezen heeft in en van zichzelf. Dat is het te zeggen: *Ik ben Jehovah.*

Het geeft ons dan te kennen
(1) Dat God eeuwig is. Dat Hij nooit een begin heeft gehad; alles wat buiten God aanwezig is, heeft begin genomen met de schepping. Want zo staat er Gen. 1: 1, in de beginne schiep God hemel en aarde. Ziedaar, het begin van alle dingen of schepsels, die buiten God aanwezig zijn. Tevoren waren zij niet; nu begonnen zij te zijn en een wezen te ontvangen, zodra God hun schiep en beval dat zij een zijn of wezen zouden hebben. Maar de allerhoogste God weet van geen begin; Hij *is de Vader der eeuwigheid*, Jes. 9: 5.

(2) Ook zegt die Naam ons, dat God onafhankelijk is en dat Hij Zijn wezen volstrekt heeft van zichzelf en zijn bestaan in zichzelf. Zo is het niet met de creaturen of schepsels. O nee! Die zijn allen, in hun wezen, bestaan, werkzaamheid, enz., van God ten enenmale en op volstrekte wijze afhankelijk, omdat zij hun wezen en alles alleen van Hem hebben. Want in Hem leven wij, bewegen ons en zijn wij, Hand. X7:28. Daarom worden alle creaturen zo van God onderhouden, bewerkt en geregeerd, dat zij zich niet anders kunnen roeren en bewegen, dan volgens zijn wil.
Maar de Heere God hangt van niemand, dan alleen van zich zelf af; hetgeen Hij wil, dat doet Hij; Hij is in de hemel en Hij doet al wat Hem behaagt, Psalm 115: 3. Daar is niemand, die Hem gelijk is en nog minder is er iemand boven Hem.
O nee! onze God is de Allerhoogste; *uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid,* Rom. 11: 36.

(3) Verder zegt de Naam Jehovah ons ook, dat God volstrekt onveranderlijk en altijd dezelfde is. Onveranderlijk in Zijn wezen en eigenschappen, in Zijn woorden en werken; in Zijn beloften en in Zijn bedreigingen. Dit kan al weer niet getuigd worden

van enig schepsel. O nee! Want al wat schepsel is of genoemd wordt, heeft geen volstrekt noodzakelijk bestaan of wezen van zichzelf, het kan zijn en het kan niet zijn; het kan zo en het kan zo zijn, al naar dat het de Heere behaagt.
Daarom zien wij dagelijks in de schepsels zoveel verandering en wisselvalligheid. En er is niets, dat door zichzelf bestendig en onveranderlijk is, dan alleen de Heere onze God; Hij is dat bestendige Wezen, dat voor de oprechte is weggelegd, Spreuk. 2: 7. Hij is de levendige God en bestendig in eeuwigheden, Dan. 6: 27. Eer zullen alle schepsels vergaan en tot hun eerste niet samen wederkeren, eer het minste ding in God zal kunnen veranderen. Daarom roept Hij uit, Mal. 3: 6, *Ik de Heere, Ik Jehovah worde niet veranderd.*

(4) Deze Naam zegt ons ook, dat God in Zijn wezen en in alles wat Hij is, oneindig volmaakt en algenoegzaam is; er is in God een onbegrijpelijke volheid of volmaaktheid; geen schepsel kan die bevatten. Zomin een kleine fles of kan al het water der zee kan bevatten. Daarom wordt er gevraagd, Job 11: 7, zult gij tot de volmaaktheid toe de Almachtige vinden? Dat is, zult gij zo ver in het aanschouwen van het almachtige wezen Gods kunnen vorderen, dat gij met uw klein verstand die volmaaktheid, die in Hem is, zult kunnen uitvinden en zeggen, ik heb het begrepen, ik heb het gevonden. Hierin is de Heere God al weer op een oneindige afstand van alle creaturen onderscheiden. Neemt eens de allerbeste en heerlijkste schepsels die er zijn, de heilige Engelen en de Godzalige mensen. Deze bezitten ook enige goedheid in zichzelf, die zij van God ontvangen. Zij zijn wijs, sterk, rechtvaardig. waar, enz. Maar o, alles wat zij hebben, zijn slechts sprankjes en geleende druppels; in God is de volle en grondeloze Oceaan van dat alles; Hij is de wijsheid zelf. De sterkte zelf, de rechtvaardigheid en de waarheid zelf. De schepsels mogen slechts alleen zeggen, ik heb het, ik bezit het van God. Maar God zegt, Ik ben het zelf. Ik geef wel aan de schepsels, die Ik bemin, zulke heerlijke eigenschappen te dragen. Maar Mijn natuur en wezen is de volheid van dat alles. Ik ben de Algenoegzame, Ik ben de Almachtige. Ik ben de Fontein van alles. Ik ben alles in allen, 1 Cor. 15: 28.

(5) Eindelijk geeft deze Naam ook te kennen, dat God de allerhoogste is en de Wezenaar van alles en mitsdien, in de aller-volstrektste kracht, de Heere, Schepper, Onderhouder en Regeerder van alles, die aan allen het leven geeft, de adem, enz., Hand. XVII. Waarom de onze die onbegrijpelijke Naam dan ook door het Woord Heere, met kapitale of grotere letters, zo overzetten, enz.

Ziedaar geliefden, al deze voorgestelde zaken liggen in de betekenis van deze hoge en ontzaggelijke Naam van God opgesloten, zoals zij, die de Hebreeuwse taal kundig zijn, best verstaan. Dat wil het zeggen, Ik ben Jehovah, of gelijk onze Nederlandse overzetters het vertalen, Ik ben de Heere, drukkende het woord Heere hier en overal uit met grote letters. Als wij dat alles nu eens met goede ernst bij onszelf overdenken, zo moeten wij daaruit verscheiden zaken leren, die een groot gewicht hebben in onze godsdienst.

1. Is God zo de Heere, Jehovah, zoals wij gezien hebben, de Allerhoogste, o, wat moeten wij ons dan niet laten gelegen liggen, dat wij zijn gunst en liefde voor ons mogen hebben. Is Jehovah ons genegen, is Hij onze Vriend. Onze God, onze Vader, O, dan hebben wij niet meer nodig. Dan bezitten wij alles. Dan hebben wij nergens voor te vrezen. Dan hebben wij alle macht en hulp; alle raad en wijsheid aan onze zijde.

(a) Is Hij Jehovah, die aller-volmaaktst en algenoegzaam is. Wanneer Hij dan de onze is, wel wat zou ons dan nu voortaan kunnen ontbreken? Wat zouden wij dan nog meer willen begeren, als wij die grondeloze Oceaan van alle volheid en volmaaktheid zelf genieten? Of het moest zijn, dat onze harten veel te klein en te nauw zijn, om al het goed, dat wij hebben, te kunnen genieten. Maar ook dat gebrek in ons zal Jehovah zelf vervullen.
Wij moeten dan maar een toe-eigenend geloof hebben, dat wij kunnen zeggen, *Jehovah, de Heere is mijn Herder*. Dan kunnen wij ook zeggen, *mij zal niets ontbreken*, Psalm 23: 1.
(b) Nog eens, is Hij Jehovah, die onafhankelijk is, die niemand boven zich heeft, ook niet met Hem. Wel, dan mogen wij ons op Zijn liefde en gunst en op Zijn macht en hulp gerust verlaten, want niemand kan Hem beletten, ons te beminnen, ons te helpen, te zegenen, enz. Niemand kan ons dan ooit scheiden van Zijn liefde. O nee! Wij mogen hier dan gerust uitroepen met de heilige Paulus, Rom. 8: 38, 39, *want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch Engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomende dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, die is in Christus Jezus, onze Heere.* O dierbare en aller-zaligste troost!
(c) Verder, is Hij de Jehovah, de eeuwige en de onveranderlijke, wel, wat vloeit ook daaruit al weer een grote troost voor onze zielen, wanneer onze harten eenmaal recht door Zijn Heilige Geest, van Zijn Goddelijke goedgunstigheid en liefde verzekerd zijn. Want nu weten wij, dat Hij Zijn Goddelijk gemoed jegens ons nooit weer zal veranderen. Dat Hij Zijn genegenheid tot ons, die Hij ons eenmaal vrijwillig verklaard. Heeft, nooit in eeuwigheid weer zal afleggen, noch ophouden ons te beminnen. *O nee! Hij heeft onszelf gehad met een eeuwige liefde*, Jer. 31:3. Dat is, met een onveranderlijke liefde, die is van alle eeuwigheid, tot in alle eeuwigheid. Ziet wij hebben te doen met een onveranderlijk en eeuwige God; het moet ons dan voor zo ver genoeg zijn, dat wij zeker kunnen wezen, dat Hij ons Zijn liefde Zelf heeft verklaard en die door Zijn Heilige Geest in onze harten heeft uitgestort, nu moeten wij ons voortaan op Zijn waarheid en trouw volkomen verlaten en zeggen: "Ik geloof, Heere! Dat ik arm, zondig schepsel, uit genade van U bemind word en dat Gij mijn God zijt. Dat Gij zo onveranderlijk zijt in Uw liefde en gunst jegens mij, als in Uw wezen zelf. Daarop wil ik mij voortaan geheel verlaten en ik smeek U, dat Gij mij door Uw Heilige Geest in dit geloof meer en meer, tot de einde toe, wil versterken."
(d) Ja, geliefden, is onze God Jehovah, de Heere, de Allerhoogste, die hemel en aarde, met alles wat daarin is, uit niets geschapen heeft, het dagelijks onderhoudt en naar zijn wil regeert en bestuurt, o dan hebben wij voor niemand te vrezen, hoe groot en machtig Hij ook in de wereld is. Zelfs niet voor de duivel, noch voor enig ander vijand van onze zaligheid. Want onze God is Jehovah, Hij is de Heere; alle creaturen, kleine en grote, zijn zo in Zijn hand, dat zij zich tegen zijn wil niet roeren noch bewegen kunnen.
O welk een troost en gerustheid! Welk een zekerheid en veiligheid! Deze God is onze God; Jehovah is aan onze rechterhand, daarom zullen wij niet wankelen. Als Hij voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn? Laat het gaan, zo het wil; nu de Heere met ons is, nu zijn wij veilig en wel bewaard; nu zal het ons aan geen hulp, noch bescherming ontbreken. *Want die in de schuilplaats van de Allerhoogste gezeten is, die zal vernachten in de schaduw van de Almachtige. Ik zal tot de Heere, tot Jehovah zeggen, mijn Toevlucht en mijn Burg. Mijn God, op wie ik vertrouw*, Psalm 91: 1, 2.

2. Maar daar ligt nog meer in te leren, dat onze God Jehovah of de Heere is. O, dat moeten wij wel leren verstaan, want zonder dat is Gods hele Woord voor ons een verzegeld boek, waarin wij niet met troost en stichting kunnen lezen.
Eerst dan, voor Gods kinderen, alle ware gelovigen, die moeten hier zo te werk gaan: zij moeten God steeds op hun hart leggen als Jehovah, de Onveranderlijke in alles, wat zij van Hem lezen in het Woord. Dan zullen zij eerst troost uit het Woord trekken, door de kracht van de Heilige Geest.
Bijvoorbeeld: als wij lezen van Manasse en van andere kinderen Gods, dat zij om hun zonden zwaar gestraft werden en in grote verdrukking en ellende geraakten. Maar dat God hen, wanneer zij berouw hadden en met een verslagen en gelovig gemoed tot Hem riepen, weer daaruit verloste en hun genadig en barmhartig was. Dan moeten wij bij onszelf zeggen: *O, Hij, die dat gedaan heeft, is Jehovah, de Onveranderlijke. Dat is en blijft Hij in der eeuwigheid. Hij zal dan ook zo doen met ons. Hij zal ons, als wij tegen Hem zeer misdoen, ook brengen in zware ellenden. Hij zal ons tuchtigen en kastijden.*
Maar wanneer wij mede een hartelijk berouw hebben en tot Hem schreien en roepen, dan zal Hij ook weer genadig verlossen, enz. Zo ook, als wij lezen hoe de Heere soms Zijn volk niet wel aanstonds uit hun ellende verloste, maar hun in plaats daarvan bijzonder onder het kruis ondersteunde, sterkende hun zo met Zijn Geestelijke vertroostingen, dat zij dat dragen konden en dat zij meer wonnen naar de geest, dan zij verlies leden naar het vlees. Wij hebben daarin alweer op God te zien, als op Jehovah, de Onveranderlijke en op deze zijn Naam te betrouwen, dat als wij, zijn arme kinderen, soms zitten in zwaar kruis, waaruit wij nog niet zo terstond kunnen of mogen verlost worden, Hij ons dan met Zijn dierbare vertroostingen ook zodanig zal ondersteunen en ons het kruis lijdelijk zal maken, enz. Maar als wij het heilig Woord lezende, niet kunnen geloven, dat God Jehovah en onveranderlijk is, zo zullen al de geschiedenissen en ook al de beloften van de Heilige Schrift, door deze onze ongelovigheid ons onnut gemaakt worden. Wij zullen er geen troost, noch voordeel van kunnen trekken, als wij al lezen, hoe God Abraham zegende, Jacob verloste en die grote wonderdaden Hij in vorige tijden al voor Zijn volk deed.
Maar zo wij dit vasthouden en diep in ons gemoed drukken dat God, Jehovah, dezelfde is eeuwig en altijd, O, dan zal ons de Schriftuur een aller-dierbaarste fontein van troost worden. En dan zullen wij zeker zijn dat, die goede dingen God ooit voor Zijn volk gedaan heeft, Hij dezelve ook doen zal voor ons, indien wij slechts dezelfde middelen als zij gebruiken en ook gelijk zij, met geduld op de Heere wachten.

3. Aan de andere kant dient dit ook tot schrik en vrees voor alle zondige mensen, die zich niet met hun hele hart tot God bekeren. Laten zij gaan vaststellen en geloven, dat God Jehovah is, onveranderlijk in der eeuwigheid, dan zullen zij zien, dat gelijk God tevoren altijd met de zondaars en goddeloze gehandeld heeft, Hij ook zeker zo met hun zal handelen.
Welke plagen de hovaardige mensen, de huichelaars, de onboetvaardigen en allen, die niet oprecht van hart waren, ooit tevoren gehad hebben, zij dezelve ook nu nog zullen hebben, tenzij dat zij waarlijk boetvaardig zijn en vergeving van hun zonden in Christus ontvangen, want God is Jehovah.
Laten alle zondaars daar maar op zien! Dat is Zijn naam. Dat is Zijn natuur, te haten die Hem haten, tenzij er een waar berouw kome aan hun zijde en vergeving aan van de Heere zijde. Heeft God in vorige tijden alle boze stukken, die in 't verborgen gepleegd werden en alle boze raadslagen der zondaren aan de dag gebracht en hun er openlijk

over gestraft. O, Hij is Jehovah, Hij zal nog zo doen; laten alle zondaars dat vast geloven.
Hiermee zullen wij nu besluiten en als de Heere wil, in de volgende reis handelen over de woorden: *Ik ben de Heere uw God*, enz. Amen.

4e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET.
Tekst: EXODUS 20: 2.

Ik ben de Heere uw God.

Eerste Predicatie.

Wij horen de Apostel Johannes zeggen, 1 Joh. 5: 3, *want dit is de liefde Gods, dat wij Zijn geboden bewaren en Zijn geboden zijn niet zwaar.*
De heilige Johannes prijst ons hier de ware Godzaligheid grotelijks aan, als Hij tot ons zegt, dat Gods geboden niet zwaar zijn. Zijn leer stemt overeen met die van de Zaligmaker, die ook alzo tot ons spreekt en zegt, dat Zijn juk zacht en dat Zijn last licht is, Matth. 11: 30.
Maar geliefden, hoe kan dat zijn, dat Gods geboden niet zwaar, maar integendeel zacht en licht zouden wezen, daar immers de mensen doorgaans zoveel tegen die geboden in te brengen hebben en tegen de nauwe prediking en aandrang derzelve? Men kan hun geen groter last opleggen en die hun zwaarder drukt, dan dat men wil hebben, dat zij geheel Godzalig zullen zijn. Dat zij alle zonden moeten verlaten en alle geboden Gods zonder onderscheid moeten gehoorzamen. Zij willen wel de Wet gepredikt hebben, maar zij willen die zo nauw en zo krachtig niet gepredikt hebben. Zij denken, de leraars kunnen hierin wel wat te ver gaan. De mens kan onmogelijk zo nauw en Godzalig leven, als zij het wel hebben willen. Men moet de menselijke gesteldheid en zwakheid een weinig toegeven en denken, dat God barmhartig is, enz.
Zie, zo zwaar vallen hun Gods geboden. Zozeer pleiten zij, om toch niet teveel van die last op hun halzen te krijgen. Zij willen wel wat dragen, want de mens komt zo gemakkelijk niet in de hemel. Maar de gehele Wet zo bijeen kan niet aankomen. Dat juk is te zwaar, die last is te groot.
Doch, waar blijft nu de heilige Johannes met zijn leer van de geboden Gods, dat die niet zwaar zijn? Hoe brengen wij het een met het andere nu best overeen?
Ik wil het u eens eenvoudig zoggen, aandachtigen, de Apostel had vooruit gesteld, dat dit de liefde Gods is, dat wij Zijn geboden bewaren. Als Hij dan laat volgen, dat Gods geboden niet zwaar zijn, dan wil Hij zeggen, dat zij niet zwaar zijn voor die vrome harten, die aangestoken en vervuld zijn met de liefde Gods. Ziet! Hier zit dan de hele knoop. Als wij rechte liefde in onze harten hebben voor God de Heere, dan zijn Zijne geboden ons niet zwaar.
O nee! Dan zijn zij ons geheel dierbaar en aangenaam en dan willen wij dezelve graag houden met ons gehele hart. Maar als wij met onze harten niet staan in de liefde Gods, als het ons aan de liefde Gods ontbreekt, dan zijn Zijne geboden zeer zwaar voor ons en dan arbeiden wij slechts, om er maar zo weinig als mogelijk is, van op onze hals te krijgen.

Eveneens bij voorbeeld, als twee knechten, die dezelfde heer dienen. De een is vlijtig in zijn aard en bemint zijn heer hartelijk en heeft liefde voor zijn dienst, daarom prijst hij ook zijns Heeren dienst, hij zegt, ik heb het zo uitnemend wel bij mijn heer. Zijn werk en dienst is zo gemakkelijk; het kan niet beter zijn. Maar de andere is een dienstknecht, die zijn heer haat, die lui en onwillig in zijn aard is, die klaagt, dat hij zo hard werken moet. Dat zijns Heeren dienst zo zwaar is. Dat het niet om uit te staan is. Ziet gij wel, daar liefde en goedwilligheid is, daar valt de dienst ligt. Maar daar deze ontbreken, daar valt de dienst verbazend zwaar.

Laat ons hieruit leren, mijn toehoorders, dat de liefde Gods in ons moet zijn, zo wij rechte lust zullen hebben tot de ware Godzaligheid en om Gods geboden te bewaren. Wij kunnen God niet dienen zonder liefde.
O nee! al deden wij ook uiterlijk al wat der Wet is, indien wij de liefde niet hebben, zo zijn wij niets, 1 Cor. 13: 2. Adam beminde God volmaakt in zijn rechte staat, daarom diende hij Hem ook volmaakt en hij gevoelde geen de minste last of zwaarte in Zijn geboden. Maar toen Adam ophield God te beminnen, zo hield hij ook aanstonds op Hem te gehoorzamen. Daarom staat er, dat de liefde de vervulling van de Wet is, Rom. 13: 10.
Nu, dit weet de Heere God, dat wij arme zondige mensen, hem niet kunnen dienen, noch gehoorzamen zonder liefde. En dat wij door de zonde alle liefde voor Hem uit onze harten geheel verloren hebben, daarom gaat Hij nu, naar Zijn grote barmhartigheid, allereerst arbeiden om Zijn Goddelijke liefde weer eerst in ons gemoed te herstellen; hiertoe komt Hij ons, die Zijn kinderen zijn, eerst zelf liefhebben, hoe hatelijk wij door onze zonden voor Hem ook mogen wezen; Hij schenkt ons zijn eniggeboren Zoon. Hij verenigt ons met Hem door een waar geloof; Hij maakt met ons Zijn verbond; Hij vergeeft ons al onze zonden. Hij vernieuwt en wederbaart ons door Zijn Heilige Geest. Hij schenkt zichzelf aan ons tot een God en Vader; Hij zegt tot ons, dat Hij onze God, onze Man en onze Bruidegom is en dat Hij met al Zijn macht en algenoegzaamheid voor ons is, om alle kwaad van ons te weren en ons met alles goed rijkelijk te begunstigen. Hij wil, dat wij Hem daarvoor houden en erkennen zullen en dat wij al ons betrouwen op Hem stellen zullen en gedurig tot Hem zeggen: *o Heere! mijn God! mijn Vader! mijn Man! mijn Koning!* enz.
Zie zo doet de Heere, opdat Hij slechts Zijn hemelse liefde in ons zou werken en die door Zijn Heilige Geest in onze harten zou uitstorten, Rom. 5: 5. Zo wil Hij ons tot zich trekken en ons gemoed van de liefde van de wereld en der zonde aftrekken, zoals er staat Hosea 11:4, *Ik trok ze met mensenzelen, met touwen der liefde.*
En zo wil de Heere dan, door een zo zoeten weg van hemelse liefde, onze harten zacht ontvonken en krachtig ontsteken tot gewillige gehoorzaamheid aan al Zijn Heilige geboden, waarop David zag Psalm 119: 32, *ik zal het pad Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verwijd zult hebben.* Daarom, als de Heere ons Zijn Wetten geeft, bindt Hij die altijd aan ons gemoed vast met die sterke zelen en touwen van liefde, dat Hij onze God is. Dat Hij ons zeer genegen is. Dat Hij zorg voor ons draagt, dat Hij alles voor ons over heeft. Dat Hij op ons past, als een Vader op zijn lieve kinderen.
Ach, wat moet het niet een stenen hart zijn, dat zodanigen God niet wil gehoorzamen! Ziet deze waarheid klaar hier in de tien geboden! Als de Heere die Wetten aan Zijn kinderen geeft, zo verklaart Hij hun drie grote dingen van tevoren, opdat Hij hun harten zou dringen tot oprechte liefde en gehoorzaamheid.
(1) Houdt Hij hun Zijn hoge natuur voor, zeggende, *Ik ben de Heere;*
(2) Dan Zijn liefde en goedheid, daarin bestaande, dat Hij *hun God* is;
(3) en eindelijk Zijn grote en heerlijke weldaden, uit die grond, aan hun bewezen, hoe Hij hun verlost had, enz.

Wij hebben het eerste stuk, dat God de Heere is, tevoren verhandeld; nu gaan wij tot het tweede over en zullen, met 's Heeren genadige bijstand, mede wat nader gaan beschouwen, wat het te zeggen is: *Ik ben de Heere uw God*. Hierom zullen wij zo te werk gaan:
(1) Zullen wij deze korte woorden gaan verklaren en zien wat het al in zich bevat en uitlevert, als de Heere tot Zijn volk en kinderen zegt, dat Hij *de Heere hun God is.*
(2) Dan zullen wij nader gaan tonen, hoe een ieder onzer die grote genade zichzelf,

door de kracht van de Heilige Geest, in een waar geloof noodzakelijk moet toe-eigenen en vaststellen met zijn hele hart, dat die verklaring des Heeren, *Ik ben uw God*, ook in het bijzonder tot hem behoort en waaruit een Christen dat kan weten, dat de Heere God zijn God is.
Wat dan deze dierbare verklaring van de Heere aangaat, die allerhoogste God en Koning, van Wiens aanbiddelijke natuur wij laatst gehandeld hebben, zegt hier tot al Zijn kinderen en gunstgenoten, *Ik ben de Heere uw God*. Dit is het aller-dierbaarste woord, geliefden, van de gehele Bijbel. Die de kracht van dat heerlijke woord enigszins recht kan verstaan en dat kan omhelzen met een waar gelovig gemoed, door de genade van de Heiligen Geestes, die is eerst in staat om de Bijbel met vrucht te lezen. Want, zoals de gehele Wet ligt opgesloten in de Tien Geboden, zo ligt ook het gehele Evangelie, met al haar dierbare beloften en goederen, als opgewonden in dit een woord, Ik ben de Heere uw God. Wanneer wij ons eens recht tot het uitleggen van deze tekst zouden begeven, in geen jaar zouden wij die kunnen verklaren. Merkt hier dan op twee zaken,

(1) Dat de Heere zich hier met de Naam van God benoemt;
(2) Dat Hij zich geheel overgeeft en vast verbindt aan Zijn gelovig volk, verklarende *dat Hij hun of onze God is*.

Betreffende het eerste. Wij vinden hier in de grondtekst de naam Elohim, onder wie naam de Heere ons gewoonlijk in Zijn Woord voorkomt en die onze taalmannen altijd door God overzetten. Ons voornemen is niet, breed te blijven staan op de kracht en de betekenis van de naam Elohim, waarover de geleerde taalkundigen het niet zo eens zijn, als zij wel behoorden, omdat het zo klaar niet meer blijkt, door het groot verval en de veroudering der Hebreeuwse taal, die het rechte wortelwoord is, waarvan deze naam God eigenlijk afstamt.
Het algemene gevoelen nochtans is, dat de naam Elohim haar oorsprong heeft van een verouderd wortelwoord, wat zoveel als zweren of eedzweren betekent. En zo zal die naam ons dan te kennen geven, dat de Heere Jehovah, de God van de Verbonds is, die zich zelf met ons, arme zondige mensen, in een eeuwig verbond begeeft en dat onder een wederzijdse eedzwering, zoals oudtijds en nog tegenwoordig de verbonden onder de mensen plegen gemaakt te worden. Zwerende Hij, de Heere, van Zijn kant, dat Hij ons, zijn kinderen, eeuwig en onveranderlijk Zijn verbond zal houden; van welke eed van de Heere de Apostel Paulus melding maakt, Hebr. 6: 17. En vorderende ook weer een eed terug voor zich, van onze kant, die bestaat in een hartelijke toestemming en gewillige overgift van ons gemoed aan Hem, dat wij ook eeuwig Zijn volk en kinderen willen zijn en onszelf en alle creaturen buiten Hem graag afzweren en geheel varen laten, om Hem alleen aan te hangen en te dienen. Zoals wij die eed van het verbond zo horen van David, Psalm 119: 106, *ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid.*
Zie van zulke dierbare kracht en betekenis zou dan deze Naam van de Heere zijn. Maar wij willen ons hier nu niet verder uitlaten.

Wij gaan tot de andere zaak over, om te bezien wat de Heere God hier voor een verklaring doet van zichzelf. Hij zegt tot alle ware gelovigen, Zijn gunstgenoten, dat Hij hun God is, *Ik ben de Heere, uw God*.
Het is zeker aandachtigen, dat de Heere God in het algemeen de God van alle mensen is, voor zover Hij hun aller natuurlijke Opperheer, Schepper en Onderhouder is en daarom van hun allen als hun God en Schepper moet erkend en geheel bemind, gediend en gevreesd worden. Maar daarop ziet de Heere hier zozeer niet, omdat alle

mensen door de zonde geheel van Hem zijn afgevallen en Hem nu ook niet meer voor hun God willen houden en erkennen.
Ach nee! Zo groot is onze rampzalige zondeval in Adam, dat, al wil God de Heere nu ook onze God zijn, al biedt Hij zichzelf nu ook met geheel Zijn genoegzaamheid aan ons aan, wij Hem nochtans van nature niet begeren tot onze God te hebben, maar Hem geheel versmaden en verwerpen en tot Hem zeggen: wijkt van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust, Job 21: 14.
Als de Heere hier dan zegt, *Ik ben de Heere uw God*, dan spreekt Hij tot Zijn volk en kinderen, tot alle ware gelovigen, waarmee Hij Zijn genadeverbond heeft opgericht. Welker harten Hij inwendig door Zijn Geest wedergeboren en bekeerd heeft en aan die Hij die hemelse gave, het ware geloof, geschonken heeft, zodat zij, met een ware verzaking van de zonde, de wereld en de satan, zichzelf oprecht in Zijn heilig verbond begeven en Hem voor hun God, Koning en Zaligmaker aangenomen hebben en Hem nu, als hun God, hartelijk beminnen, boven alles hoogachten, eren en vrezen naar de inwendige mens. Die ernstig begeren op het nauwst met Hem verenigd te worden en alles om Zijnentwil te verlaten; al hun vreugde en troost alleen bij Hem te zoeken, op Hem alleen te betrouwen; van Hem geleid, geregeerd en gezaligd te worden. Zie tot dit Zijn bekeerd en gelovig volk zegt de Heere hier, *dat Hij hun God is.*

Ach, wat is dat nu te zeggen, geliefden? Wie verstaat deze grote zaak recht? Wie kan daarvan naar vereiste spreken?
Het wil zeggen, dat de Heere God, de Allerhoogste, die hemel en aarde, met alles wat er in is, uit niets geschapen heeft, zichzelf zo groot als Hij is, zo onbegrijpelijk zalig, heerlijk en algenoegzaam als Hij is, tot een eeuwig Goed en eigendom, erfdeel en bezitting geschonken heeft aan Zijn uitverkoren en gelovig volk en aan elk en een ieder van hun in het bijzonder, zodat zij de hand op Hem mogen leggen, hem mogen aanvatten en houden voor hun eigen goed, dat zij aller-wettigst uit genade bezitten en trekken van Hem al die voordelen en onbegrijpelijke gelukzaligheden, die Zijn hoge, Goddelijke natuur machtig is hun toe te brengen en tot Hem te zeggen: *Heere! Gij zijt mijn God, mijn Man, mijn Koning, mijn Vader, mijn Verlosser; uw grondeloze macht, wijsheid, goedheid en onbegrijpelijke algenoegzaamheid is voor mij, tot mijn eeuwige gelukzaligheid.*
O mijn toehoorders, wat spreek Ik hier tot u van een grote, wonderbare zaak. Ik moet ze u voorstellen, maar ik kan die op geen duizendste deel na zelf recht begrijpen, zo groot is dit goed, dat de Heere weggelegd heeft voor degenen, die Hem vrezen, Psalm 51: 50. Mocht ik er u nochtans zoveel van kunnen zeggen, dat gij en ik samen, door de kracht van de Heilige Geest, nog eens recht begerig werden, om dit grote goed in begin, of bij voortgang, voor onszelf met ernst te gaan zoeken en er al de prullen en zottigheden van de wereld eens geheel voor over te geven!
Ziet u zo niet, dat een mens geen groter goed kan hebben dan de Drie-enige God tot zijn Deel. En dat hij niet rijker zijn kan dan dat hij mag horen, dat God zijn God is? Wij zeggen, dat het rijke mensen zijn, die een kapitaal van honderd duizend gulden bezitten. Maar wat zou het te zeggen zijn, als iemand eens zo grote ballast kreeg, dat hem de gehele wereld in eigendom gegeven werd, met alles wat er op en in is? Hoe zou de rijkdom van een dusdanig mens uitschreeuwen! En nochtans was het de moeite niet waard om er van te spreken, omdat de gehele wereld maar een nietig, ijdel ding is. En zult gij u dan niet verwonderen, niet ontzetten, niet verrukt en opgetogen worden over een mens, die de grote God, de Schepper van alles, tot zijn deel verkrijgt en die roemen kan: *zo is God de rotssteen van mijn hart en mijn deel in eeuwigheid*, Psalm 913:26.

Nu, dit is het goed, de schat, de rijkdom, daar wij hier van spreken. De zaak was niet om te geloven, zo groot en onbegrijpelijk is zij. Maar de Heere, de waarachtige God, zegt het hier zelf, nu moeten wij het immers geloven. Hij roept Zijn volk toe, als Hij hun Zijn Wetten geeft, *Ik ben de Heere uw God.* Alsof Hij zei; laat het u toch niet te groot zijn. Werpt het niet weg, omdat gij het niet bevatten of begrijpen kunt. Nee, gelooft, gelooft het toch, al gaat het ook uw klein en zwak verstand zeer ver te boven. *Gelooft het op Mijn Woord, Ik ben de Heere uw God.*

Laat ons nu eens kort gaan overwegen, wat in die genadige verklaring van de Heere al goed ligt opgesloten voor alle ware gelovigen.
Hiertoe zal ik de voornaamste zaken eens in enige bijzonderheden uit de Heilige Schrift zoeken voor te stellen.

(1) Als de Heere tot Zijn volk en kinderen zegt, *dat Hij de Heere, hun God is,* dan verzekert Hij hun, dat Hij een eeuwig en onveranderlijk verbond met hun gemaakt heeft, waarin Hij hun allen, niettegenstaande hun grote ellendigheid, door de zonde tot Zijn eigen volk en geliefde kinderen aanneemt en zich hun aller-jammerlijkste staat met medelijden en ontferming aantrekt en zichzelf vast aan hun verbindt, om hun tot een barmhartig God en Vader te zijn en al Zijn macht tot hun eeuwige zaligheid en behoud aan te leggen en hun alle goede dingen eeuwig te schenken. Hoort hierover de Heere zelf spreken, Ezech. 37: 26, 27. *En Ik zal een verbond van de vredes met hun maken; het zal een eeuwig verbond met hun zijn. En Mijn tabernakel zal bij hun zijn. En Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn.*

(2) Als de Heere tot Zijn volk en kinderen zegt, *dat Hij de Heere hun God is,* zo verzekert Hij hun ook van de genadige vergeving en kwijtschelding van al hun zonden, om de verdiensten van Zijn Zoon, Jezus Christus wil. Dat Hij al Zijn macht, wijsheid, genade en barmhartigheid daartoe wil besteden, om hun zonden en ongerechtigheden te verzoenen en die geheel uit te delgen en hun harten daarvan schoon te wassen en te reinigen, om hun te schenken een volmaakte en eeuwige gerechtigheid. Ja, om zelf hun Gerechtigheid te zijn, zodat zij niet bevreesd behoeven te zijn, of aan Gods genade te twijfelen, hoe groot, zwaar en menigvuldig ook hun zonden mochten zijn, voor zover zij daarover een waar berouw hebben en graag de vergeving der zelf uit genade, om Christus wil, begeren te ontvangen. Immers, zo zegt God al weer zelf, Jer. 32: 33, 34, *maar dit is het verbond, dat Ik na die dagen met de huize Israëls maken zal, spreekt de Heere, Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn. Want Ik zal hun ongerechtigheid vergeven en hun zonden niet meer gedenken.*

(3) Als de Heere tot Zijn volk en kinderen zegt, *dat Hij de Heere hun God* is, zo verzekert Hij hun ook van het grote goed van hun heiligmaking. Want gelijk de Heere zelf oneindig heilig is in Zijn natuur, zo kan het niet zijn, dat die God onze God zou zijn, zonder ons ook zelf volmaakt te heiligen en Zijn Goddelijk beeld zo diep en geheel in te drukken, dat wij ook zelf een heilig volk worden en naar dat schone beeld van onze Gods van dage tot dage meer vernieuwd en veranderd worden, tot de volle volmaaktheid onzer nature toe.
Zodat de Heere hier dan wil zeggen: "Vreest niet Mijn volk! al is het ook dat gij uzelf nog zo grotelijks ellendig en onmachtig, verdorven en zondig bevindt en al uw tijd met klagen en treuren doorbrengt, dat gij Mij niet meer kunt liefhebben, dienen en vrezen met uw hele hart en met uw hele ziel. Want ik verzeker u, Ik ben de Heere uw

God. Ik zal al mijn macht en algenoegzaamheid daartoe besteden, om u geheel heilig te maken, beide naar lichaam en naar geest en u van alle zonden te verlossen. Maakt daar vast staat op; vertrouwt u geheel aan Mij. Ik heb Mijn werk in u reeds begonnen en Ik zal niet laten varen het werk Mijner handen. Maar Ik zal het allengskens voortzetten en te van Zijn tijd eens geheel volbrengen. Ik de Heere, ben heilig en daarom wil Ik, dat gij, Mijn volk, ook eenmaal volmaakt heilig zult wezen en dat tot in der eeuwigheid. Daarom staat er, opdat gij een heilig volk zijt, de Heere uw God." Zoals Hij gesproken heeft, Deut. 26: 19 en Ezech. 37:28 en de heidenen zullen weten, dat lk de Heere ben, die Israël heiligt.

(4) Als de Heere tot Zijn volk en kinderen zegt, dat Hij *de Heere hun God is,* dan verzekert Hij hun ook, dat Hij hun steeds inwendig in hun harten zal verlichten en hun door Zijn Woord en Geest zal leren en onderwijzen. Zodat zij Hem, hun God, zullen kennen en voortgaan Hem te kennen. Dat Hij hun van hun geestelijke blindheid van de harten zal genezen en schenken hun Zijn Geest der wijsheid en des verstands. Want God is de alleenwijze God. Als Hij dan onze God is, O, dan kan het niet wezen, dat Hij ons in de duisternis zou laten wandelen.
Nee, wij mogen over onze blindheid ook grotelijks treuren en het ons zeer beklagen, dat wij nog zo weinig van God en van de hemelse dingen kennen. Maar nu de Heere onze God is, nu hebben wij een goede Leermeester; Hij heeft ons nu Zijn eniggeboren Zoon geschonken tot wijsheid. Wij moeten dan nu goede moed hebben en wachten en vertrouwen slechts op de Heere, want Hij zelf is ons Licht; Hij is de Zon, die onze duistere harten beschijnt: Hij zal allengskens onze nevelen en wolken opklaren. Die zon zal eens doorbreken en ons licht helder voortbrengen als de middag. De gehele Bijbel is vervuld met troostrijke beloften voor de arme gelovigen. Neemt slechts die een grote belofte van het verbond, Jeremia XX11: 33, 34, daar zegt de Heere tot Zijn gunstgenoten: *en Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn en zij zullen niet meer een iegelijk zijn naasten en een iegelijk zijn broeder leren, zeggende: kent de Heere! Want zij zullen Mij allen kennen, van hun kleinste af tot hun grootste toe, spreekt de Heere.*

(5) Als de Heere tot Zijn volk en kinderen zegt, *dat Hij de Heere hun God is,* dan verzekert Hij hun ook van dat grote en zalige goed van Zijn nabijheid en tegenwoordigheid in het Midden van hen. Dat Hij zich op het nauwst met hun wil verenigen in Zijn Zoon Christus Jezus. Dat Hij door Zijn Geest in hun harten wll wonen. Dat Hij hun van alle kanten met Zijn hemels licht, liefde en genade wil bezetten en omringen en steeds met Zijn aangezicht op hun wil schijnen. Dit is het, dat ligt in die plaats, Levit. X16: 11, 12, *Ik zal Mijn tabernakel in het midden van u zetten en Mijn ziel zal van u niet walgen. En Ik zal in het midden van u wandelen en zal u tot een God zijn en gij zult Mij tot een volk zijn.*

(6) De Heere, verklarende aan Zijn volk en kinderen, *dat Hij hun God is,* geeft hun daarmee ook een krachtige verzekering van Zijn Goddelijke liefde; hoe teder Hij hun bemint; hoe Hij Zijn hart van eeuwigheid op hun gezet heeft, zodat Hij uit een overmaat van oneindige liefde zichzelf aan hun geschonken en hun uit de slavernij van de duivels verlost heeft. Hij verzekert hun, dat Zijn genegenheid voor hun nooit zal ophouden, maar dat Zijn liefde en goedgunstigheid hun altijd zal volgen. En hoe kan dit anders wezen? Want God is liefde, 1 Joh. 4 8. Indien die God dan onze God is, zo is Zijn liefde dan ook voor ons. Wij bezitten die dan voor eeuwig. Hierom staat er, Zef. 3: 17, *de Heere uw God is in het midden van u; een Held, die verlossen zal; Hij*

zal over u vrolijk zijn met blijdschap; Hij zal zwijgen In Zijn liefde. En de Heere belooft Zijn volk, Hosea 14: 5, *Ik zal hun afkeringen genezen en Ik zal ze vrijwillig liefhebben.*

(7) Dat de Heere *de God van Zijn volk is,* dat geeft ook te kennen, dat Hij hun steeds in alle hun droefenissen zal vertroosten en hun met alle blijdschap en vrolijkheid zal omringen. Want Hij is de God der blijdschap onzer verheuging. Als wij Hem tot onze God hebben, o, dan zal eeuwige blijdschap op ons hoofd zijn. Hij is de God van alle vertroosting; indien Hij dan onze God is, o, hoezeer zal Hij ons dan niet vertroosten! Want Hij zegt zelf: troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen, Jes. 11: 1.
En hoort eens, wat er van gesproken wordt, Openb. 12: 3, 4 *en zij zullen Zijn volk zijn en God zelf zal bij hen en hun God zijn. En God zal alle tranen van hun ogen afwissen en de dood zal niet meer zijn, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer zijn.*

(8) Dat *de Heere de God van Zijn volk is,* geeft ook te kennen, dat Hij Zijn kinderen altijd zal bewaren en met zijn machtige hand behoeden en beschermen tegen alle kwaden van ziel en lichaam, tegen al hun geestelijke en lichamelijke vijanden, zodat zij voor geen ding zullen behoeven te vrezen, noch vervaard te zijn. Want die God tot zijn God heeft, die heeft alle macht en sterkte, alle raad, wijsheid en hulp aan zijn zijde. Die mag zijn hoofd wel gerust op zijn God neerleggen en zeggen, Psalm 56: 12, *ik vertrouw op God, ik zal niet vrezen.* Daarom vermaant de Heere Zijn volk ook en zegt tot hun, Jes. X2: 13, 14, *want Ik, de Heere uw God, grijp uw rechterhand aan; en vreest niet, gij wormke Jakobs, gij volkske Israëls! Ik help u, spreekt de Heere.*
O, het is niet uit te drukken, hoe veilig en zeker en wel, bewaard een mens is, die God tot zijn God heeft. O, Hij zit in een zo sterk kasteel. Laten al de duivelen uit de hel tegen hem komen brullen als woedende leeuwen, Hij behoeft voor hun allen geen voetstap uit zijn plaats te gaan. Wat zouden hem dan de mensjes doen?

(9) Als *de Heere zegt, Ik ben uw God,* dan verzekert Hij Zijn volk en kinderen ook, dat Hij hun in alle noden en gevaren, in alle zwarigheden en ongelegenheden van ziel en lichaam altijd zal helpen en bijstaan. Dat zij daarin niet zullen omkomen noch vergaan, dat wie hun ook verlaten mocht, hij, de Heere hun nimmermeer zal verlaten, als zij in nood zijn. Maar dat Hij hun dan met Zijn hand zal vasthouden en hun ondersteunen, redden en verlossen, omdat Hij hun God is. Dat Hij hun geroep dan zeker zal horen en hun angst en benauwdheid zal aanzien. En hoort eens, hoe de Heere Zijn volk daarvan verzekert, Jes. 43: 13, *maar nu, zo zegt de Heere, uw Schepper, o Jakob! En uw Formeerder, o Israël! En vreest niet, want Ik heb u verlost. Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijne. Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn. En door de rivieren, zij zullen u niet overstromen. Wanneer gij door het vuur zult gaan en zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken. Want Ik ben de Heere uw God, de Heilige lsraëls, uw Heiland.*

(10) En nog hebben wij het hier niet alles. Nee, de Heere tot de Zijnen zeggende, *Ik ben uw God,* verzekert hun daardoor ook, dat zo dikwijls zij komen in verlegenheden en op zware posten en dat zij bij zichzelf geen raad weten, maar zij zich tot Hem wenden, Hij hun dan altijd zal helpen en raad geven en hun aanwijzen de weg, die zij gaan moeten. Want Raad en het Wezen zijn Zijne; bij Hem is wijsheid en macht; Hij heeft raad en verstand, Job 12: 13. Daarom belooft Hij Zijn volk ook: Ik zal u onderwijzen en u leren van de weg, die gij gaan zult. Ik zal raad geven. Mijn oog zal op u zijn, Psalm 31:8.

(11) De Heere verzekert hier Zijn volk ook, als Hij tot hun zegt, *Ik ben uw God*, dat Hij hun steeds zal beschermen tegen alle onrecht en kwade handeling, die men hun aandoet. Dat Hij hun Heere en Voorspreker zal zijn, die hun twistzaken voor hun twisten en uitvoeren zal. Dat zij maar stil moeten zijn en verdragen de kwelling, die hun van de mensen geschiedt slechts geduldig. Dat Hij, de Heere wel maken zal, dat hun recht zal aanbreken als de middag. Dat Hij voor hun eer, goede naam en onschuld wel zal waken en zorg dragen, al worden die van de mensen ook nog zozeer verdonkerd, dat die op zijn tijd zullen voor de dag komen en dat hun haters met schande en schaamte zullen overladen worden. Hoort het de Heere zelf bevestigen! Jes. 2: 22, *zo zegt uw Heere, de Heere en uw God, die van Zijn volks zaak twisten zal.*

(12) Ook verzekert de Heere Zijn volk hier, als Hij hun bekend maakt, *dat Hij hun God is*, van zijn Goddelijke zegen in al hun doen, dat die steeds op hun zal rusten en hun overal zal vergezellen, want zo staat er Psalm 12: 9, *Uw zegen, o Heere, is over Uw volk.* En wie is machtig het alles onderscheiden op te noemen?

(13) De Heere tot Zijn volk zeggende, *dat Hij hun God is*, wil hun ook verzekeren dat Hij steeds Zijn genoegen in hun zal nemen en Hij zich zal verblijden en vermaken in hun wel te doen, zoals er staat, Jes. 65: 19, *Ik zal Mij verheugen over Jeruzalem en vrolijk zijn over Mijn volk.*
Dat Hij hun gedurig door Zijn Woord en Geest zal leiden, als een herder zijn schapen, volgens Jes. 56: 11 en de Heere zal u gedurig leiden en Hij zal uw ziel verzadigen.
Dat Hij hun en al hun doen steeds zal besturen en regeren en maken dat het alles ten beste zal uitvallen en dat hun alle dingen zullen mede werken ten goede.
Dat Hij hun in alle zware posten steeds zal ondersteunen en hun Zijn hulp zal zenden uit het heiligdom.
Dat Hij nacht en dag over hun zal waken en wacht houden, zodat zij steeds veilig zullen neerliggen en slapen.
Dat Hij hun altijd ten hun beste zal kastijden, wanneer zij tegen Hem misdoen en zondigen.
Dat Hij hun met Zijn algenoegzaamheid steeds zal verzadigen en maken dat zij geen gebrek zullen hebben van enig goed.
Dat Hij hun meer en meer van hun zaligheid zal verzekeren en versterken hun geloof en hope.
Dat Hij ook Zelfs in de dood bij hun zal zijn en leiden hun met Zijn eigen hand door die benauwden weg.
En dat Hij hun eindelijk van dit aardse leven eens zal verlossen en nemen hun bij zich in Zijn eeuwige heerlijkheid. Zodat zij dan allen kunnen zeggen met Asaf, Psalm 913:23, enz., *ik zal dan gedurig bij U zijn; Gij hebt mijn rechterhand gevat; Gij zult mij leiden door uw raad en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen. Wien heb ik nevens U in de hemel.*
Ziedaar geliefden, dat alles en nog meer ligt in dat woord van de Heere opgesloten, als Hij tot Zijn volk en gunstgenoten zegt, *Ik ben de Heere uw God.*

O dierbaar woord, dat de ziel en het leven geeft aan de gehele Bijbel! Wat is het niet een gelukkig volk, dat zich dit woord in een oprecht geloof kan toe-eigenen en zich daarop geheel verlaten, dat God hun God is. De Heere zelf verheft hun geluk en roept er van uit: *Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is, het volk dat Hij zich ten erve verkoren heeft*, Psalm 33: 12.

Hier komt het nu geheel op aan, geliefden, dat ook wij ons door de kracht van de Heilige Geest die grote genade moeten kunnen toe-eigenen, dat de Heere, de Schepper van hemel en aarde, ook onze God is en dat Hij Zijn Verbond ook met ons gemaakt heeft en ons tot Zijn zalige gemeenschap geroepen heeft. Is dat zo, o, dan zijn wij de aller-gelukkigste mensen. Dan zijn wij voor eeuwig behouden. Dan mogen wij vrolijk onze stemmen opheffen en zingen met David, Psalm 16:5, 6, *de Heere is het deel mijner erve en mijns bekers, Hij onderhoudt mijn lot. De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen. Ja, een schone erfenis is mij geworden.*
Dan zullen wij de Heere ook graag en met ons hele hart willen vrezen. En in Zijn rechten en inzettingen wandelen en gehoorzamen Zijn Heilige Wetten. Dat zal dan onze hoogste lust en vermaak, ja, geheel onze zaligheid zijn. Want toch, bij de oprechte is goedwilligheid.

Maar indien het met de zaak niet zo staat; indien wij ons dat niet enigszins vast en zeker, door een waar geloof, kunnen toe-eigenen, dat de Heere onze God is; indien wij ons daar nog met geen rechten ernst aan gelegen laten liggen, o, wat zijn wij dan nog niet ten hoogste rampzalig en ongelukkig!
Dan is God nog onze vijand. Dan missen wij nog alles wat ons tot zaligheid kan strekken. En zo wij dan niet haastig ontwaken uit onze slaap en onze ogen openen om onze onbeschrijfelijke jammer en ellende eens recht te zien en eens met allen ernst naar dit grote heil te gaan zoeken, wat zal er dan toch van ons worden? Dan gaan en haasten wij immers naar een eeuwig, aller-rampzaligst verderf.
Hoe kan, noch mag ik dan nu toch van een zo gewichtige stof afscheiden, zonder in een volgende Predicatie daarover nog nader te handelen en u dan allen samen, onder van de Heere zegen, met kracht op uw harten te leggen, hoe gij uzelf dit noodzakelijk, door een waar geloof, moet kunnen toe-eigenen, dat de Heere, de allerhoogste God, uw God is. En waaruit dat zeker kan geweten worden, of Hij waarlijk onze God is of niet? En hoe wij zonder Hem tot onze God te hebben, geen ware godvruchtige mensen kunnen zijn en de Tien Geboden niet kunnen onderhouden.
De Heere wil over onze predikdienst Zijn zegen en Zijn schijnsel geven, om Zijns heiligen Naams wil! Amen.

5e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET.
Tekst: EXODUS 20:2.

Ik ben de Heere uw God.

2e Predicatie.

Wij lezen een schone belofte des Heeren, Openb. 2: 17, *die overwint, Ik zal hem geven te eten van het manna dat verborgen is.* Dit is een zeer troostelijke en geestelijke tekst, die wel een omstandiger verklaring zou vereisen. Maar wij zullen die nu maar kort wat nader openen, zoveel als tot ons oogmerk dienstig is.
Daar wordt gesproken van het manna dat verborgen is. Wat is dat voor een manna, geliefden? Het moet maar zeer weinig bekend zijn, doordat het hier zo duidelijk geheten wordt, het manna dat verborgen is. Was het wat meer bij de mensen bekend, het kon zeker zodanigen naam niet dragen. Nu kan Ik u wel een beschrijving van dit manna geven met uitwendige woorden. Maar ik kan u de zaak zelf niet te bezien geven. Dat is alleen het werk van de Heilige Geest, die onze duistere ogen hier krachtdadig moet openen en verlichten.
Dit manna dat verborgen is, is niet anders dan de Heere zelf, de Drie-enige God, zoals Hij zich in de menswording Christus aan de harten van alle ware gelovigen heeft komen openbaren en bekend maken als een God van zaligheid, ja, van volkomen zaligheid en als het enige algenoegzame en zielverzadigende goed en deel voor allen, die Hem liefhebben.
Zie, dit is dat manna dat verborgen is. Want zo leert ons de heilige Paulus, 1 Tim. 3: 16 *en buiten allen twijfel, de verborgenheid der Godzaligheid is groot, God is geopenbaard in het vlees.*
De Heere stelt zich zelf hier voor onder de zinnebeeldige gelijkenis van het manna, zijnde die wonderbare spijs, waarmee Hij de kinderen Israëls al de tijd dat zij in de woestijn waren, heeft onderhouden, teneinde ons te leren, dat zodanige spijs, als het aardse manna, voor het lichaam was, Hij de Heere, een zodanige geestelijke spijs is voor de harten van alle arme, gelovige zondaren, die Hij roept tot Zijn gemeenschap.
Nu, wat was er van het aardse manna?
Dat was een spijs, die van boven uit de hemel kwam, waar geen mensenhanden iets aan gedaan hadden, die de kinderen Israëls voor niet bekwamen. Die alle dagen vanzelf regende, door 's Heeren voorzienigheid; het was een allernoodzakelijkste spijs, want daar was geen andere in de woestijn; het was een zeer aangename, gezonde, voedende en verzadigende spijze. Daarin lag de kracht van alle spijzen. De kinderen Israëls hadden geen andere spijs nodig. Zij moesten alle spijs verlaten en zich maar alleen aan het manna gewennen, omdat alle dagen te eten; hoe meer zij het aten, hoe meer smaak zij er in kregen en hoe gezonder zij werden.
Maar, als zij dat manna verachtten en in haar plaats andere spijzen begeerden, zo heeft de Heere zich verschrikkelijk over hun vertoornd en hun zwaar gestraft.
Nu, een zo dierbaar manna is de Heere, de Drie-enige God ook, in het geestelijke voor al Zijn volk en gelovigen. O, Hij is die kostelijke spijs voor hun arme harten, die ook in hun komt neerdalen van de hemel, daar geen mensenhand iets aan doet om dezelve gereed te maken. Die om niet en zonder geld en zonder prijs, alleen uit genade, aan ons geschonken wordt. Die alle dagen voor ons regent. Die wij slechts gedurig door de Geest van het geloof hebben op te nemen en die ons toe te eigenen. Hij is die enige allernoodzakelijkste zielsspijs voor alle ware gelovigen. O, daar is voor hun geen

andere spijs in de akelige woestijn van deze wereld! Hij alleen kan hun met Zijn algenoegzaamheid inwendig aan hun harten verzadigen, in Hem ligt de kracht van alle spijzen. Hij voedt, Hij verkwikt, Hij versterkt, Hij verzadigt de arme harten van Zijn gelovigen. Hij maakt hun gezond. Hij doet hun opwassen en in geestelijke sterkte toenemen. Wij moeten ons dan ook maar alleen met de Drie-enige God tevreden stellen, hangen Hem alleen aan en voeden onze harten alleen met Zijn genade. Wij moeten hier steeds met Asaf zeggen, Psalm 73: 25, 26, Wien heb ik nevens U in de hemel? Wij moeten gewillig alle andere spijzen verzaken en nergens buiten Hem naar hongeren noch dorsten. Die God zal ons genoeg voeden, vervullen en verzadigen. O, hoe meer wij ons aan dit hemelse manna kunnen gewennen, hoe meer smaak wij daarin zullen vinden en hoe groter onze begeerte naar dit zal worden. Maar die dit verachten en naar andere spijs voor hun gemoed hunkeren, die vertoornen de Heere grotelijks, versmaden de Rotssteen van de heils en zullen daarom ook zwaar van God gestraft worden.
Ziet geliefden, zo is dan de Heere God dat was hemelse manna en dat brood, dat uit de hemel neerdaalt, opdat de mensen daarvan eten en niet sterven, Joh. 6: 50.

Maar de Heere beschrijft ons dit manna hier nader en noemt het *een manna, dat verborgen is*, omdat het geheel onbekend is aan de wereld en bedekt voor alle onwedergeborene en vleselijke mensen. En omdat ook zelfs de allerbeste Godzaligen nog zo weinig rechte kennis van dit hemelse manna hebben.
O geliefden, de blindheid van de wereld is onbeschrijfelijk groot! Door de zonde hebben wij alle ware kennis Gods verloren en zijn geheel verduisterd geworden in ons verstand; verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hun is, door de verharding huns harten, Ef. 4: 18. Daarom is dit manna nu verborgen, omdat de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen, die van de Geest Gods zijn, 1 Cor. 2: 14, daar doet de duivel, de vorst der duisternis, nu grotelijks zijn voordeel mede en steekt de arme mensen, die geen ogen hebben om te zien, nu een ander ding in de hand en zegt hun, dat het dit manna is, dat verborgen is. En zo verleidt Hij hun dan jammerlijk, gelijkerwijs Hij Eva verleidde in het paradijs.
Daarop gaan de arme blinde mensen nu hun zielen helaas, voeden met as en eten van de duivels zwijnendraf, als een aangename lekkernij en zijn wel tevreden, dat zij ook bedrogen worden. Komt er iemand, die hun het ware, hemelse manna aanbiedt en die tot hun zegt, o mensen! komt, eet toch van dit brood en drinkt van deze wijn!
Ei! voedt uw zielen met een gekruiste Christus. Met een Drie-enige God! verlaat de slechtigheden en leeft.
Doch, zo iemand is hun als een man van twist en van gekijf, Hij is hun als een Jobsbode. Och zeggen zij tot hem, waarom wilt gij ons zo kwellen en plagen? Wij hebben het al in ons, daar wij ons van voeden en verzadigen kunnen. Wij waren reeds voor jaar en dag wel gespijsd en gelaafd. Waarom wilt gij ons nu komen ontrusten met een andere spijs, die wij niet weten, wat zij is, of wat gij hebben wilt. Doet gij als andere, die ons troosten en die tot ons zeggen, *vrede, vrede zij u mensen!* De Heere heeft al uw zuchten en uw tranen gehoord. Zijt stil en tevreden, alles zal wel gaan met u.
Zie, zo verborgen is dit was manna, ook zelfs voor degenen, die willen gehouden zijn voor rechte Israëlieten en voor echte kinderen Abrahams.
Maar o, grote genade en goedertierenheid des Heeren! De Heere belooft hier, dat Hij zelf dit verborgen manna aan Zijn arme uitverkoren en gelovige volk wil openbaren; Hij zegt, *dat Hij het geven zal aan dien, die overwint. Die overwint, Ik zal hem geven te eten van het manna dat verborgen is.*

Die overwint, dat is, die door de kracht en genade van de Heilige Geest, die hem in zijn hart van God gegeven wordt, het zo ver brengt, dat Hij te boven komt al die grote hinderpalen en zwarigheden van vlees en bloed, die ons beletten te komen tot een geestelijke kennis en genieting van dit hemelse manna in onze harten, die daar overwint,

(1) De wereld, die grote hinderpaal tussen Christus en ons gemoed. Die al het aardse met zijn hart in de grond geheel kan verzaken en het al samen als louter ijdelheid kan aanmerken, waarin Hij geen het minsterecht behagen meer kan vinden. Die God en Zijn zalige dienst heeft verkozen in plaats van de wereld en graag aan alles buiten Hem met zijn hart wil verloochend zijn.

(2) Die de zonde overwint, dat is, die zijn hart daartoe geheel gebracht vindt, dat Hij zelfs de allerkleinste zonde houdt voor zijn allergrootste vijand en een ware lust en hartelijk behagen in de Wet des Heeren heeft verkregen, zodat zijn innige begeerte is, om geheel met ziel en lichaam, gelovig in Christus voor de Heere te leven, in een weg van aller-nauwste Godzaligheid, waarin Hij ook niet een zonde met genoegen wil aan de hand houden.

(3) Die de satan overwint dat is, die hem niet zijn koninkrijk, met al zijn aanhang en boze werken, zo oprecht haat, dat Hij volstrekt geen gemeenschap met hem wil hebben, maar het verbond met hem volkomen wil verbreken en God alleen door Christus wil aanhangen en dienen met zijn hele hart.

(4) Die ook overwint en te boven komt al die afkerigheid, die ligt in zijn hart tegen God en tegen zijn weg, om arme zondaren te zaligen door Christus, uit vrije genade. Die menigvuldige twijfeling en ongelovigheid van zijn gemoed, waardoor Hij zijn hart gesloten houdt buiten Gods zalige gemeenschap. Die door de Heere zelf, door Zijn sterke en almogende hand, daar overheen geholpen wordt, zodat Hij zijn ongelovig hart overwint en eenmaal geheel terneer valt aan de voeten van de Heere Jezus en met de armen tollenaar roept om genade en het zo eens allemaal op genade en ongenade geheel aan Christus overgeeft.

Zie geliefden, die zo overwint, aan die belooft de Heere hier, *dat Hij hem zal geven te eten van het manna dat verborgen is.* Wat is dat nu te zeggen? Dat is niet anders te zeggen, dan dat zodanig arm, verslagen en gelovig zondaar, die zo overwint, de volzalige Drie-enige God met geheel Zijn algenoegzaamheid zal ontvangen tot zijn deel. En dat hij, door middel van een waar geloof, met Gods onbegrijpelijke genade, aan zijn hart zo aal gesterkt, gevoed, gespijsd en gelaafd worden, dat Hij niet zal kunnen nalaten God daarover grotelijks te roemen, te prijzen en te verheerlijken en met een vrolijk gemoed andere toe te roepen: *komt! Hoort toe! o allen gij, die God vreest en ik zal vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft,* Psalm 66:16.
Zie, dan geeft de Heere de overwinnaar te eten van het manna dat verborgen is. Als Hij zo zichzelf geheel aan hem geeft. Als Hij hem toept: *Ik ben de Heere uw God! al het Mijne is het uwe. En al het uwe is het Mijne. Ik ben uw Man, uw Bruidegom en Koning.*
En als Hij aan de zodanigen de Geest van het geloof schenkt, waardoor Hij roept: "Abba, Vader. Ja, Heere, Gij zijt mijn God. Ik houd U voor mijn Man, mijn Koning, mijn Borg en mijn Zaligmaker, die al mijn ongerechtigheden vergeeft en al mijn krankheden geneest. Gewis, dat zijt Gij, Heere. Ik, arm en zondig schepsel, moet U

daarvoor aannemen. Ik wil daar nimmermeer aan twijfelen. Ik verklaar twijfeling en ongelovigheid, die in dit opzicht nog in mijn gemoed gevonden wordt, voor mijn allergrootste vijand. O, ik geloof, Heere. Ik geloof. Wilt Gij toch steeds zelf door uw Geest mijn ongelovigheid te hulp komen. Want ik betrouwen op U; Gij zijt de Heere mijn God."
Zie, zodanige ziel ontvangt hier van de Heere te eten van het manna dat verborgen is. En o, wie is machtig, recht met woorden te noemen of uit te drukken het zalige goed, dat zo iemand geniet? Alleen het waar smaken en genieten zelf, kan ons dat doen verstaan.

Nu geliefden, om dat alles eens over te brengen tot ons oogmerk; nooit zal een mens God de Heere recht kunnen beminnen, noch Zijn geboden met een rein en heilig gemoed gehoorzamen, of Hij moet eerst door de kracht en genade van de Heilige Geest zo overwonnen en zo gegeten hebben van het manna dat verborgen is. Die spijs alleen versterkt zijn hart om Gods geboden te kunnen onderhouden met zuivere liefde en gewilligheid. Zo iemand tot die overwinning niet waarlijk komt en niet eet van dat verborgen manna en niet hartelijk gelooft, in de grond van Zijn ziel, dat God zijn God en zijn Vader is, die hem uit zuivere genade, om Christus wil, al zijn zonden eeuwig vergeeft.
Ach, het is tevergeefs, iemand te vermanen en aan te sporen om de geboden Gods te onderhouden. Want Hij kan het niet doen. Hij kan de Heere niet dienen, omdat Hij een heilig God is. Zijn hart is nog onweder geboren; het is nog geheel verrot, ongelovig, geesteloos, dood en ongehoorzaam. Hierom, als de Heere Zijn wetten aan Zijn kinderen geeft, zo wil Hij hun voor alle dingen eerst te eten geven van dat manna, dat verborgen is. Hij wil, dat zij geloven zullen dat Hij de Heere hun God is; hun Man en Vader en dat zij door ongeloof daar niet aan twijfelen zullen. Daarom roept Hij hun dat tevoren zo toe en het is Zijn eerste woord, dat Hij tot hun spreekt, *ik ben de Heere uw God.* Alsof Hij zei: "Eet, eet eerst van dat verborgen manna; gelooft dat eerst en twijfelt daar niet aan; verzadigt en versterkt uw harten daarmee, Mijn kinderen, door de kracht der werking van de Heilige Geest. En komt dan tot Mij; eert en vreest dan de Heere uw God; bemint en dient nu uw Vader, die u uit dat rampzalige diensthuis van Egypte verlost heeft. Onderhoudt nu Mijn geboden en leeft."

Uw aandacht weet, dat wij voorleden rustdag die stof, dat de Heere de God van Zijn kinderen is, reeds verhandeld hebben en dat wij toen vertoond hebben, welk een grote gelukzaligheid het is, God de Heere tot Zijn God te hebben.
Er blijft over, dat wij deze gewichtige zaak nu nog een weinig nader inzien met betrekking tot onszelf en dat wij ons gemoed ernstig gaan onderzoeken, of wij wel in waarheid met ons hele hart geloven, dat de Heere, de Almachtige Schepper en Koning van hemel en aarde, ook in het bijzonder onze God is. En dat Hij ook tot ons zegt: *Ik ben de Heere uw God.*
O geliefden, daaraan hangt uw en mijn gelukzaligheid, dat wij dit, door de kracht van de Heilige Geest, met een waar hart voor onszelf moeten kunnen geloven.
Ei! Dat wij dan toch heden eens recht aandachtig zoeken te zijn, om te horen, wat de Geest tot de gemeente spreekt.
Ik zal met des Heeren genadige bijstand, drie zaken een weinig nader openleggen.

(1) Wat redenen de Heere God heeft, waarom Hij alzo, vooraan het hoofd van Zijn Wet, Zijn volk verzekert, dat Hij de Heere hun God is.
(2) Hoe wij onszelf die grote genade in een waar geloof moeten kunnen toe-

eigenen en vertrouwen, dat de Heere zeker onze God is, of dat wij anders geen druppel ware troost van God de Heere kunnen trekken, noch Hem en Zijn geboden met een zuiver gemoed kunnen gehoorzamen.
(3) En dan eindelijk, zal ik enige gronden aanwijzen, waaruit een waar Christen dat door de genade van de Heilige Geest zeker weten en geloven kan, dat de Heere waarlijk zijn God is.

Wat het eerste aangaat, er zijn drie voorname redenen waarom de Heere dit zo vooraan het hoofd van Zijn Wet heeft willen stellen, dat Hij de Heere, de God van Zijn volk is.

(1) Opdat Hij zo deze Zijn Heilige wetten met kracht op hun harten zou drukken en hun tot gehoorzaamheid aan dezelve zou verbinden. Eveneens, als wanneer een vader, zijn kinderen tot deugd vermanende, hun zo aanspreekt: mijn kinderen! ik ben uw vader en daarom wilt mij toch gehoorzaam zijn en alles doen, wat ik u gebied.
Zo zegt de Heere hier ook tot alle was bekeerden en gelovigen: Mijn kinderen! Ik ben de Heere uw God en Vader. O, wilt Mij dan toch eren, dienen, vrezen en gehoorzaam zijn en al deze Mijn heilige wetten onderhouden. Wilt dezelve toch niet verachten, opdat gij Mij niet vertoornt en Mijn zegen en goedgunstigheid van u niet afwendt. Is het, dat gij Mijn wetten onderhoudt. Ik de Heere, uw God, zal u dan zegenen op allerlei wijze. Maar indien gij Mijn wetten veracht, Ik de Heere uw God, zal u dan ook zeker op allerlei wijze straffen en kastijden.
Ziet geliefden, daarin, dat de Heere de God van Zijn kinderen is, ligt dan een vaste grond van gehoorzaamheid voor hun, aan al de geboden Gods.
Dit konden de kinderen Israëls lichtelijk zien, hoe blind en ongelovig zij anders ook waren. Daarom riepen zij uit en zeiden tot Jozua: *wij zullen de Heere dienen, want Hij is onze God*, Jozua XXIV: 18. En de Heere neemt uit die grond altijd Zijn drangreden om Zijn volk en kinderen te leiden in de weg der gehoorzaamheid. Zijn gehele Woord door horen wij Hem roepen, *gij zult dit doen, dat laten, want Ik ben de Heere uw God.*
Soms stelt Hij het ook wel voor bij wijze van belofte, zoals Jeremia 7: 23, *hoort naar Mijn stem! Zo zal Ik u tot een God zijn en gij zult Mij tot een volk zijn en wandelt in al de weg, die ik u gebieden zal, opdat het u welga.*

(2) Als de Heere hier zo voor aan het hoofd van Zijn wetten uitroept tot al de Zijnen, *Ik ben de Heere uw God*, dan wil Hij hun ook wel voornamelijk leiden tot een gelovige en kinderlijke gehoorzaamheid. De Heere wil van ons geenszins gediend worden op een vreesachtige of slaafse wijze en uit dwang van een ongelovig gemoed. O nee! Een zodanige dienst en gehoorzaamheid kan de Heere niet behagen. Zijn volk moet zeer gewillig zijn, Psalm 110:3. Zij moeten Zijn geboden houden en Hem gehoorzamen met oprechte lust en hartelijke goedwilligheid, gelijk er staat, Psalm 40:9, *ik heb lust, o mijn God! om Uw welbehagen te doen. En uw Wet is in het midden mijns ingewands*. Zij moeten Hem gehoorzamen met een innig genoegen en zielsvermaak op die wijze, zoals de heilige Paulus belijdt van zichzelf, Rom. 7: 22, *want ik heb een vermaak in de wet Gods, naar de inwendige mens.* En gelijk David zegt: Psalm 119:47 *en ik zal mij vermaken in uw geboden, die ik lief heb.*
Zij moeten Hem dienen en gehoorzamen met een hartelijke liefde, zoals er staat Deut. 6:5, *zo zult gij de Heere, uw God lief hebben met uw hele hart en met uw hele ziel en met al uw vermogen.* Ja, des Heeren kinderen moeten Hem, hun God, dienen en gehoorzamen met de innigste ootmoed, vrees en hoogachting voor Zijn grote Naam, zoals zij ons zo voorkomen, Psalm 95:6, 7, *komt, laat ons aanbidden en neerbukken!*

Laat ons knielen voor de Heere, die ons gemaakt heeft. Want Hij is onze God en wij zijn het volk van Zijn weide.
Zie, tot zulke heilige en kinderlijke gehoorzaamheid wil de Heere God hier Zijn gelovig volk bewegen en aansporen. En dat uit die grond, dat Hij de Heere, hun God is, waaruit zulke kinderlijke gehoorzaamheid, indien er maar oprecht geloof is, noodzakelijk moet voortspruiten.

(3) Eindelijk is er ook nog een derde reden, waarom de Heere hier Zijn gelovig volk zo vooraan het hoofd van de Wet indachtig maakt en toeroept, *dat Hij de Heere hun God is*; te weten, opdat Hij hun zou onderwijzen, dat zij niet door hun eigen natuurlijke kracht en bekwaamheid deze Zijn Heilige wetten moeten onderhouden. O nee! maar dat zij het alleen moeten doen door Zijn Goddelijke kracht en genade, die Hij hun gedurig door Zijn Heilige Geest daartoe rijkelijk wil verlenen. Want Hij is de Heere hun God, om hun te rechtvaardigen, te heiligen en volkomen te zaligen.
Daarom wil Hij hun zonden en overtredingen hun gedurig, op hun ootmoedig berouw en geloof, om de verdiensten van Zijn Zoon Jezus Christus wil vergeven en schenken hun Zijn volmaakte gerechtigheid. Hij wil ook gedurig als de Heere hun God, door Zijn Heilige Geest al het goede in hun harten werken en volbrengen zo aan hun de beloften van Zijn verbond, dat Hij Zijn Geest zal geven in het binnenste van hun en dat Hij zal maken, dat zij in Zijn inzettingen zullen wandelen en Zijn rechten zullen bewaren en doen. En dat zij Hem zo tot een volk zullen zijn. En dat Hij hun tot een God zal zijn, Ezech. 36: 27, 28.
Wanneer de Heere hier dan nu aan het Hoofd van de Wet Zijn volk zo indachtig maakt, dat Hij de Heere hun God is, dan is het, alsof Hij tot hun zei: "O Mijn kinderen! Ik geef u wel deze Mijn heilige wetten als uw allerhoogste Koning, Heere en Vader, die van u alleszins gediend en gevreesd moet worden. Want dat komt Mij toe. Maar, Ik ben ook de Heere uw God, Ik heb een eeuwig Verbond met u gemaakt dat ik u zal rechtvaardigen en heiligen, verlossen en zaligen. Ik ken uw grote zwakheid en de kwaadheid uwer natuur, daarom zal Ik u ook zelf gedurig de genade en de kracht geven, dat gij deze Mijn wetten zult kunnen onderhouden. Dat Ik van u eis, dat zal Ik u dan ook gedurig zelf geven en in u werken door Mijn Heilige Geest. Want Ik ben de Heere uw God. Komt dan maar gedurig met uw zonden en zwakheden tot Mij als een kind tot zijn vader; belijdt ze Mij in een ootmoedig geloof; toont Mij steeds uw gedaante en laat Mij uw stem horen. Want uw gedaante is Mij zoet en uw stem is Mij liefelijk. Och, keert u toch tot Mij! gewent u toch aan Mij! Betrouw op Mij! Zoekt al uw heil en sterkte bij Mij en zijt verzekerd, Ik zal u altijd helpen. Want Ik ben de Heere uw God, wentelt uw weg maar geheel en al op Mij! Laat het maar op Mij aankomen! Ik, Ik zal het wel maken. Ik zal het wel voor u voleinden en u wel sturen en leiden op een rechte weg, daar gij veilig op zult voortgaan."
Ziedaar geliefden, om deze drie redenen stelt de Heere hier vooraan het hoofd van de Wet, dat Hij de Heere onze God is.

Wij lezen Hebr. 11:6, *dat het zonder geloof onmogelijk is, Gode te behagen.* Dat is zeker, geliefden, wij moeten in ons gemoed een zuiver, geestelijk geloof hebben, wat de Heilige Geest, door de prediking van het Goddelijk Evangelie, in ons moet werken en versterken. Met dat gelovig gemoed moeten wij nu werkzaam zijn omtrent alle beloften van Gods genade, die in het heilig Evangelie geopenbaard worden; niet alleen met die beloften van de Heere als waarin zichzelf te erkennen. Maar ook, met die in liefde te omhelzen, die zichzelf toe te eigenen en daar met het hart op te betrouwen en zich er ganselijk op te verlaten. Niet anders is het nu ook gelegen niet deze dierbare

belofte des Heeren, dat Hij van Zijn kinderen God is. Het is geenszins genoeg, dat wij dit als een waarheid geloven en toestemmen.
O nee, geliefden, dit zal ons niet kunnen troosten, noch behouden. Maar wij moeten een oprecht geloof, dat een werk en vrucht van de Heilige Geest is, in onze harten hebben, waardoor wij deze dierbare belofte Gods ook in het bijzonder onszelf kunnen toe-eigenen en voor zeker houden en geloven, dat de Heere, de allerhoogste Drie-enige God, ook onze God en onze genadige Vader is en dat Hij Zijn verbond ook met ons gemaakt en ons tot Zijn volk en kinderen voor eeuwig aangenomen heeft, om alle kwaad van ons te weren en ons alles goed uit genade te schenken.
O geliefden, laten wij dit stuk toch terdege op onze harten zoeken te drukken. Want indien wij dit niet met oprechten gemoede kunnen geloven en het enigszins vast en zeker onszelf kunnen toe-eigenen, zo kunnen wij ook geen druppel ware troost van God ontvangen en wij kunnen Hem ook niet met zuivere liefde en eerbied dienen, noch Zijn Heilige wetten recht gehoorzamen. Wij zullen dit eens met weinige woorden wat nader aantonen, door u voor ogen te stellen enige bijzondere dingen van het Wezen Gods, die ons deze waarheid aanstonds klaar zullen leren.

(1) Wij belijden en weten uit de Heilige Schrift, dat God oneindig is, in macht en vermogen en dat Hij de sterke God is. En dat Zijn rechterhand verhoogd is in mogendheid, zodat Hij met hemel en aarde en met alle schepsels kan doen, zoals met het blad eens booms. Maar die troost toch zal deze hoogheid en almacht Gods ons kunnen toebrengen, indien wij niet enigszins vast en zeker kunnen geloven, dat die God onze God is en dat Hij deze Zijn grote macht alleen wil besteden ten goede van ons? Moeten wij dan niet, zoals de duivelen, voor Hem sidderen en beven, dat Hij deze Zijn macht eenmaal tot ons eeuwig verderf zal gebruiken, omdat wij Hem door onze zonden zo grotelijks vertoornd en beledigd hebben? En met die harten zullen wij een zo hoge en vreselijke God toch kunnen beminnen en dienen, voor Wien wij in een gedurig schrik en beving moeten zijn, dat Hij ons door de donder van Zijn mogendheid eens geheel zal verpletteren!
Gewis, hoe meer wij Gods almacht kennen en daarvan horen, hoe meer wij daarvoor schrikken en beven moeten, indien wij niet kunnen geloven, dat deze God onze God is en dat wij van Zijn macht niets kwaads te vrezen, maar integendeel alles goed te wachten hebben.

(2) Nog eens, wij verstaan uit de Heilige Schrift, dat de Heere God alwetend is en dat Zijn verstand en kennis zo oneindig groot is, dat Hij alles kan zien en uitvorsen, ook zelfs de diepste geheimen van 's mensen hart, zodat voor Zijn ogen niets verborgen is. Indien wij nu niet kunnen geloven, dat die God onze God is, wat troost zal ons deze Zijn alwetendheid dan toch kunnen aanbrengen? Immers niet meer, dan zij Adam kon aan brengen, toen Hij van het aangezicht Gods wilde wegvluchten en zich versteken onder de duistere schaduw van het geboomte in het Paradijs. Wel verre, dat ons die alwetendheid Gods zou kunnen tot troost strekken, indien wij niet kunnen geloven, dat Hij onze God is, zo moeten wij immers integendeel grotelijks voor dezelve schrikken en vrezen, omdat wij zien, dat al onze zonden, ook zelfs onze aller-geheimste boosheden, aan Hem middagklaar bekend zijn. En dat wij onszelf nergens op de hele aarde voor Hem verbergen kunnen, maar dat Zijn hand ons overal kan vinden om ons te straffen en ons te vergelden naar onze werken.
O, wat moeten wij voor een zo alziend oog niet beven! Wanneer wij niet kunnen denken, noch geloven dat dit ons gunstig aanziet, en hoe zouden wij een zo alwetend God in zulken staat dan alweer recht kunnen beminnen, eren en dienen?

(3) Van gelijken vernemen wij uit de Heilige Schrift, dat de Heere God oneindig rechtvaardig is. Dat Hij geen zonden kan, noch wil ongestraft laten. Dat Zijn Heilige natuur vordert, de zondaars volstrekt in geen ding te verschonen, maar een ieder te vergelden naar zijn werk en naar de vrucht van Zijn handelingen.
Nu, zeg mij eens, wat troost zal ons die oneindige heiligheid en rechtvaardigheid Gods al weer kunnen toebrengen, indien wij niet geloven kunnen, dat die God onze God is? Zal het ook een schuldig misdadiger troost kunnen toebrengen, als Hij verstaat, dat Hij met een zeer gestreng en rechtvaardig rechter te doen heeft, die zonder de minste genade of verschoning gestreng straft volgens de wet en niemands aangezicht aanziet? Immers, nee. Maar Hij moet voor een zodanig rechter sidderen en beven. Maar o, hoe moeten wij, schuldige en goddeloze zondaars, ook niet schrikken, schudden en beven voor een zo oneindig hogen, heiligen en, rechtvaardigen God, indien wij niet geloven kunnen, dat Hij onze God is en dat Hij ons toegenegen is? Hoe zouden wij Hem toch kunnen dienen en beminnen uit een zuiver gemoed, daar Hij ons zo oneindig verschrikkelijk voorkomt, dat wij van Hem moeten uitroepen, Jes. 33: 14, *wie is er onder ons, die bij een verterend vuur wonen kan? Wie is er onder ons, die bij een eeuwige gloed wonen kan?*

(4) Eindelijk, wij weten en horen uit de Heilige Schrift, dat God de Heere oneindig goedertieren, genadig en barmhartig is voor Zijn kinderen. Dat Hij hun onuitsprekelijk zeer bemint en dat Hij een algenoegzame Fontein van troost voor hun is, beide in leven en in sterven, enz. Nu, dat is zeer goed.
Maar wat waar genoegen, troost of blijdschap zal dat alles ons toch aanbrengen, indien wij niet geloven kunnen, dat die God ook onze God is en dat Zijn goedheid en barmhartigheid ook voor ons is?
Immers niet meer, dan het een armen bedelaar kan troosten, als Hij hoort dat er voor andere zoveel goederen, zo grote schatten en rijkdommen zijn; terwijl Hij integendeel van gebrek moet vergaan en er niets voor hem is. Integendeel, hoe meer wij horen van Gods grote goedheid en barmhartigheid voor Zijn kinderen, hoe meer het ons moet kwellen en pijnigen, als wij niet mogen geloven, noch gevoelen, dat dat ook voor ons is. Ons hart wordt van de te bozer en te verdrietiger, naarmate wij meer van Gods genade en goedheid horen. Wat zegt ons gemoed? Mogen de leraars zoveel staan te prediken van Gods grote barmhartigheid voor Zijn kinderen en dat de vromen zo onbegrijpelijk gelukkig zijn. En wat gaat ons dat aan? Wij mogen dat ons niet toepassen. Wat helpt het dat wij bidden, dat wij Zijn wacht waarnemen, want wij ontvangen niets goed van Hem?
Is Hij barmhartig voor andere, Hij is het niet voor ons, tenminste wij gevoelen het niet. Wij weten van Zijn goedheid en troost in onze harten niet te spreken.
Ziet, geliefden, zo kan het ons dan niet anders dan grotelijks pijnigen en kwellen, dat wij van Gods goedheid voor andere zoveel horen en ondertussen niet kunnen gevoelen en het daarvoor houden in ons gemoed, dat Hij ook onze goedertieren God en Vader is. En hoe zouden wij dan toch met een zo boos, vijandig en ongelovig gemoed de Heere kunnen zoeken en Hem kunnen beminnen en dienen met een blijde gehoorzaamheid?
Het blijkt dan immers middagklaar, dat wij in genen dele niet eerder van God kunnen getroost, noch geholpen worden en Zijn Heilige wetten met een rein gemoed en met blijmoedige liefde kunnen onderhouden en gehoorzamen, voordat wij onze harten door de genade van de Heilige Geest kunnen verzekeren en deze waarheid in ons te gevoelen, dat God onze God is, die zichzelf aan ons heeft verbonden om ons zalig te

maken en ons te verlossen van al onze zonden. Hiertoe moeten wij dan met alle macht arbeiden. Daarnaar moeten wij staan voor en boven alle dingen, dat wij het gevoelen en het ware geloof van die grote genade in onze harten bekomen door de werking van de Heilig Geestes. Zonder dat geloof moeten wij geen ogenblik gerust kunnen leven.

Maar nu zal iemand lichtelijk vragen, waaruit zal een mens dat klaar mogen zien en weten, dat de Heere God zijn God is en dat Hij zich zelf een zo grote zaak niet slechts inbeeldt, zoals wij weten dat velen doen tot hun eeuwig verderf?
Op deze goede en nodige vraag willen wij nu ook nog eens kort zien te antwoorden, als zijnde dit ons derde stuk, dat wij u wilden openleggen.
Och of een ieder die mij hoort, zijn gemoed bij de zaken, die ik zal noemen, eens ernstig mocht neerleggen en nauwkeurig onderzoeken en beproeven. Ik kon hier veel en verscheiden kenmerken, rakende deze grote zaak, uit des Heeren Woord voortbrengen, maar wij willen hier nu maar eens kort, klaar en eenvoudig in deze handelen. Ik zal slechts een enig kenmerk noemen, wat de gehele zaak aanstonds volkomen zal voldingen en uitwijzen.
Dan is de Heere God zeker onze God, geliefden, wanneer wij in ons bevinden en gewaar worden al zulke geestelijke genaden, als de Heere gewoon is te werken in de harten van al degenen, welker God en Vader Hij geworden is. Nu, wat zijn dat voor genaden? Ik zal die eens kort noemen en voorstellen.

(1) In opzicht tot God de Vader, wanneer Hij waarlijk onze God is, dan vernieuwt en wederbaart Hij onze harten in Christus, door Zijn Heilige Geest. Dan herschept Hij ons naar Zijn evenbeeld en stort Zijn Goddelijke liefde in onze harten uit, zodat wij Hem als onze Hemelse Vader teder en volstandig beminnen en Hem graag en met blijdschap willen gehoorzaam zijn in alles wat Hij ons gebiedt, door Zijn Zoon Jezus Christus en door de kracht en werking van Zijn Heilige Geest.
Nu, indien wij dit in ons kunnen gewaar worden, dat God zo onze harten geheel veranderd en ons in Christus tot Zijn kinderen wedergeboren heeft; indien wij tot Hem kunnen zeggen: *Abba, Vader;* indien wij gevoelen dat ons hart in was en gelovige liefde tot Hem uitgaat en dat wij Hem teder en oprecht beminnen als onze barmhartige God en Vader, die ook zelfs Zijn eigen Zoon niet gespaard, maar Hem ons tot een Zaligmaker geschonken heeft.
Indien wij Hem daarvoor eeuwig willen roemen en prijzen en Hem zo vast willen aanhangen, beminnen, eren en vrezen, dat wij de gehele wereld en alle schepsels, de zonden en al onze eigen lusten en begeerlijkheden graag om Zijnentwille geheel willen verlaten en verzaken en daarnaar zuchten, hijgen en verlangen, om Hem alleen slechts te hebben en te bezitten tot ons deel in eeuwigheid. Indien wij dit zo waarlijk in ons bevinden, dan is er geen twijfel, of deze God is waarlijk onze God en wij zijn Zijn volk en kinderen.

(2) In opzicht van God de Zoon, als die mede onze God is, dan komt Hij door het geloof leven en wonen in onze harten. Dan trekt Hij ons gemoed zo tot zich en vervult dat zo met Zijn dierbare genade, dat wij, met een waar verzaken en afzien van onszelf, ons betrouwen slechts alleen op Hem stellen en naar Zijn zalige gemeenschap boven alles hartelijk begerig zijn, teneinde de vergeving onzer zonden en onze hele zaligheid alleen uit genade door Hem te verkrijgen. Ja, dan brengt Hij door Zijn kruisdood de zonden ook in ons ten onder en doet ons met Hem opstaan in een nieuw leven. Indien wij dat nu weer waarlijk in ons bevinden, dat Christus zo in onze harten leeft; indien Hij ons boven alles ten hoogste dierbaar en begeerlijk is, indien wij Hem waarlijk

houden en erkennen voor onze algenoegzame Zaligmaker en ons als arme, machteloze zondaars aan Hem overgeven, vertrouwende inwendig met ons gemoed alleen op Hem en latende ons gewillig en met een hartelijk genoegen van Hem leiden en onbepaald van Hem regeren. Indien wij gevoelen, dat Zijn kruisdood onze oude mens kruisigt en dat onze nieuwe mens met Hem opstaat, zodat wij boven alles verlangen om maar geheel van alle zonden door Christus verlost en Hem, ons dierbaar Hoofd, gelijkvormig te worden. Als dit zo waarlijk in de grond der zaak in ons is, dan is er al weer geen de minste twijfel aan te slaan, of de Heere Jezus is onze God, onze Verlosser en Zaligmaker. En wij mogen en moeten dat vast geloven, hoezeer ook de duivel of ons boze hart, of de mensen in de wereld mochten arbeiden om ons het tegendeel wijs te maken.

(3) Ten laatste met betrekking tot God de Heilige Geest, wanneer die ook onze God is, dan werkt Hij krachtig door het Woord Gods in onze harten. Dan doet Hij ons de lelijkheid, de gruwelijkheid en de verdoemelijkheid van onze zonden klaar zien. Dan maakt Hij, dat wij onze zonden met een hartelijke droefheid, schaamte, berouw en smartelijke zielsverlegenheid voor God de Heere belijden. Dat wij onszelf geheel veroordelen, als die verdiend hebben eeuwig van God gestraft te worden. Dat wij een geheel innige afkeer en mishagen krijgen aan onszelf en aan alles wat in of aan ons gevonden wordt. Ja, die Geest doet ons bevindelijk kennen en bij onszelf, met verbreking van de harten, gewaar worden onze aller-diepste machteloosheid en onze geheel verloren staat in onszelf; Hij doet ons het leven onzer hand geheel verliezen; Hij openbaart ons de Heere Jezus en de dierbare beloften van het Heilig Evangelie met een hemels licht aan onze harten; Hij werkt een waar geloof in ons gemoed, verenigt onze zielen met de Heere Jezus en met Gods Evangelische genade.
Hij maakt dat wij Christus en Gods genade oprecht begeren, die hartelijk beminnen en zoeken. Dat wij met de tollenaar daarom vurig bidden, die aannemen en omhelzen, daar al ons betrouwen op stellen. Ons daarmee hartelijk vertroosten en versterken, verblijden en vermaken.
Kortom, die Geest werkt alles goed en alle hemelse genaden in onze harten, teveel om hier in orde te verhalen. Hij ontdekt ons meer en meer onze zonden, vernedert er ons over, doet ons onszelf hoe langer hoe meer haten en trekt ons meer en meer tot Christus, zodat wij onszelf steeds nauwer aan Hem zoeken te verbinden en ons meer van Zijn genade zoeken te verzekeren, niet ophoudende te zuchten om onze verlossing van alle zonden, door Jezus Christus, onze enige Heiland en Zaligmaker, niet aflatende God en de Vader steeds hartelijk te danken en te prijzen door Hem.
Indien nu al deze werkingen van de Heilige Geest zo waarlijk in ons gemoed gevoeld en gevonden worden, dan is er al weer geen de minste twijfel aan te slaan, of de Heilige Geest is ook waarlijk onze God en wij mogen dat zeker en gerust geloven, hoewel alle helse machten tegelijk tegen ons opstonden, om ons dat te betwisten.

Ziedaar geliefden, hieruit zullen wij het klaar kennen en weten, indien die dingen zo waarlijk in ons gevonden worden, dat deze belofte, die God heeft willen stellen voor aan het hoofd van Zijn Heilige Wet, ook in het bijzonder tot ons, arme zondaren behoort. En dat die ook aan ons gedaan wordt, dat de Heere God waarlijk onze God is, hoe aller-ellendigst en jammerlijk; hoe arm, blind en naakt; hoe gebrekkig, rampzalig en beklagenswaardig wij onszelf dan ook mogen bevinden wegens onze zonden. Wij mogen echter aan deze genade Gods nimmermeer twijfelen, maar wij moeten ons daarmee versterken en vertroosten door de kracht van de Heilige Geest, dat Gods verbond met ons eeuwig en onveranderlijk is en dat de Heere gezegd heeft, Zef. 2: 12,

dat Hij in het midden zal doen overblijven een ellendig en arm volk, die op Zijn Naam zullen vertrouwen.

Och, dat dan nu een ieder zichzelf eens mocht begeven tot een recht en ernstig onderzoek van zijn gemoed in dezen!
Want weet zeker, geliefden, zo de kenmerken en de dingen, die ik gesteld heb uit van de Heere Heilig Woord, niet zo waarlijk en in haar grond en wortel in ons gevonden worden, zo wij dit niet bevindelijk in haar was wezen kennen; gewis, dan is de Heere onze God ook niet. Maar dan zijn wij van Zijn zalige gemeenschap nog geheel gescheiden. Dan liggen wij nog gevangen in de macht van de satan en zijn nog geheel dood door de misdaden en de zonden. O, dan is onze staat nog aller-rampzaligst. Dan staan en wandelen wij nog op een weg van het eeuwig verderf.
Dit is dan de grote zaak mensen; hieraan hangt onzer aller eeuwige zaligheid! Ach, stelt dan toch eens ter zijde alle aardse dingen. En gaat u eens met ernst bekommeren, of God wel uw God is.

O, zorgeloze! ontwaakt toch eens en neemt deze aller-gewichtigste zaak toch met ernst ter harte! Gij, die uzelf jammerlijk bedriegt en u inbeeldt, op valse gronden van enig nabijkomend werk, dat gij waarlijk bekeerd zijt en dat God uw God is.
Och, wilt de zaken toch eens terdege gaan bezien! *Doorzoekt uzelf nauw, ja, doorzoekt nauw, gij volk dat met genen lust bevangen wordt*.

Gij, die enigszins verlegen en bekommerd zijt, omdat gij gewaar wordt, dat gij God nog mist, enz. O, leert uw droevig gemis toch eens recht kennen en wordt er nog eens recht verlegen en verslagen over! Roept eens uit, in goede ernst, wat moet ik doen, opdat ik zalig worde? En opdat God, mijn God worde?

En gij, ware gelovige zielen! O, zoekt uw gemoed toch voor alle dingen van die grote waarheid recht te verzekeren, dat God uw God is. Overwint eens alle tegenstand en twijfeling. En leert nog eens recht te eten van dit manna dat verborgen is.
De Heere God wil de een en ander Zijn Heilige Geest schenken! Amen.

6e LEERREDE OVER DE VOORREDE DER WET.
Tekst: EXODUS 20: 2.

Die u uit Egypteland, uit de diensthuize uitgeleid heb.

Er staat geschreven Psalm 97:8, *God zal ons zegenen en alle einden der aarde zullen Hem vrezen.* Hier lezen wij twee grote zaken:
(1) Wat God de Heere wil doen voor ons;
(2) Wat wij moeten doen voor Hem.
Gods ambt of werk is, ons, arme zondaars, die Hij in Christus Zijn Zoon tot Zijn kinderen en gunstgenoten aanneemt, te zegenen. En ons ambt of werk is, de Heere onze God, die ons zodanig zegent en weldoet, te vrezen. God bindt zich aan ons vast door zijn zegen. Opdat wij ons aan Hem zouden vastbinden door onze vreze.
O aller-zoetste verbintenis en gemeenschap tussen de Allerhoogste God en tussen ons lage, zondige schepsels! Waar vindt men elders meer zodanige vereniging? God zal ons eerst zegenen en dan zullen wij Hem dienen en vrezen. En waarin zal die zegen van de Heere bestaan, geliefden?
Zal het ook een kleine zaak wezen van geringe waarde? O nee! God zal ons zegenen met allerlei uitstekende weldaden. Met allerlei dierbaar en kostelijk goed, naar ziel en lichaam. En dat tijdelijk en eeuwig. Hij zal zich zelf eerst met geheel Zijn algenoegzaamheid aan ons schenken tot een eeuwig eigendom. Daarmee zal de Heere zijn aller-dierbaarsten zegen over ons beginnen. Wij zullen dan eerst kunnen zeggen en met vreugde uitroepen: deze God is onze God, eeuwig en altijd.
Ziedaar, dit is de Fontein. Daaruit zal dan vervolgens allerlei heil en zegen tot in eeuwigheid voor ons voortvloeien. De Heere zal ons trekken uit onze rampzaligheid en ons verlossen uit onze grote ellende; Hij zal ons van alle kwaad bevrijden. Zijn machtige hand zal voor ons zijn, om ons te helpen, zo dikwijls wij in nood zijn. En naarmate de Heere onze God ons zo Vaderlijk zegent, zullen wij hem kinderlijk vrezen en liefhebben en doen hetgeen Hem behaagt. Zijn zegen zal dan altijd eerst vooruitgaan en onze vrees zal die steeds achtervolgen.

Ziet het nader bevestigd, geliefden, in de kostelijke inleiding of voorrede, die de Heere gesteld heeft voor aan de Wet der tien geboden. Daarin vermeldt Hij eerst zijn dierbare zegen over Zijn volk en kinderen. Hij brengt hun in gedachten, hoe Hij de Heere hun God was. En hoe Hij hun gezegend had met hun te verlossen, of uit te leiden uit het diensthuis van Egypteland, waarin zij zolange tijd in de hoogste ellende gezeten hadden. En waarom maakt de Heere deze grote zegen hier Zijn volk zo indachtig voor aan het hoofd van Zijn Heilige Wet?
Is het niet, opdat Hij hun zou leren Hem, hun goedertieren God en Vader, kinderlijk te vrezen en al deze Zijn geboden met een blijde gehoorzaamheid te onderhouden en daarnaar van hart begerig te zijn, zuchtende met de vromen Koning David, Psalm 119: 4, 5, *Heere! Gij hebt geboden, dat men uw bevelen zeer bewaren zal. Och, dat mijn wegen gericht werden, om uw inzettingen te bewaren!*
De verhandeling van deze zaak zelf zal ons dat nader doen inzien.

Gij weet, geliefden, hoe wij nu reeds verscheiden malen over het hoofd, of de voorrede van de Wet des Heeren gepredikt hebben. Wij hebben twee predicatiën gedaan over de woorden, die Mozes, door ingeving van de Heere Geest, heeft gesteld voor aan de Wet: *toen sprak God al deze woorden*. Wij hebben eenmaal gepredikt

over dat Woord, *Ik ben de Heere*. En dan hebben wij nog twee predicatiën gedaan over het volgende woord, *ik ben de Heere uw God*.
Ons voorname oogmerk in al die predicatiën is geweest, om u de Heilige Wet des Heeren, was het mogelijk, op uw harten te leggen en u allen een diepe eerbied, ontzag en hoogachting voor dezelve in te scherpen. Ook om u te leren, hoe die Wet des Heeren van ons moet onderhouden worden in een gelovigen en verzoende staat met God en door de genade van de Heilige Geest, die onze harten tot een zuivere, oprechte en gewillige gehoorzaamheid aan van de Heere Wet moet vernieuwen en wederbaren. En ons door een waar geloof met God in Christus moet verenigen en maken, dat wij van hart begeren en verlangen, om geheel aan alle zonden te sterven en geheel, met ziel en lichaam, voor God de Heere te leven, door de genade van Christus, onze Zaligmaker.
Ach, of de Heere gave, dat wij dit grote en zalige einde nog eens bij iemand uwer hadden mogen bereiken, of nog na deze eens bereiken mochten!
Nu ontbreekt er dan nog maar een stof aan, om het alles af te handelen, wat de Heere God vooraan Zijn Wet gesteld heeft, teneinde onze harten te bewegen en te bewerken tot ootmoedige kinderlijke vrees en gehoorzaamheid. En dat is die grote zegen of weldaad, die Hij aan Zijn volk bewezen heeft, *met hun zo wonderbaarlijk uit te leiden uit het diensthuis van Egypteland.*
Deze grote genade en weldaad van de Heere moet hier vooral niet vergeten worden. O nee! Die moet voor eeuwig van Zijn kinderen gedacht worden. Die moeten zij steeds op hun harten dragen en houden het geheugen daarvan altijd levendig in hun gemoed. Want hierdoor werden zij, als door een gewis onderpand en sacrament, van God verzekerd, dat Hij de Heere hun God was, die zij standvastig moesten blijven beminnen, aanhangen, ootmoedig dienen en vrezen. En van Wien zij nog meer goed en zegen, ja, de grootste weldaden, verlossingen en beschermingen naar ziel en lichaam te wachten hadden, indien zij slechts voortgingen Hem recht kinderlijk te vrezen en te dienen en deze Zijn Heilige Wetten blijmoedig te gehoorzamen. De Heere zou niet ophouden hun te zegenen, wanneer zij maar niet ophielden, hem te vrezen en steeds uit te roepen met een waar hart, *o Heere! Hoe lief heb ik uw Wet! Zij is mijn betrachting de ganse dag,* zoals wij dat horen van David, Psalm 119: 97.

Twee zaken staan ons hier dan nu wat nader te overwegen.

(1) De lichamelijke verlossing van Gods oude volk Israël, uit het aardse diensthuis van Egypteland.

(2) Hoe die lichamelijke verlossing hier voorkomt als een afbeelding van die aller-dierbaarste geestelijke verlossing aller ware gelovigen, uit dat aller rampzaligste Egypteland, of diensthuis van de zonde.

Rakende dan Israëls lichamelijke verlossing uit Egypteland, daarvan zullen wij dan eerst wat nader handelen. En dat in deze orde:
(1) Zullen wij de zaak zelf overwegen, *hoe de Heere Zijn volk Israël uitgeleid heeft uit Egypteland, enz.*
(2) En dan zullen wij zien, wat leringen die zaak ons geeft.

Aangaande Israëls verlossing uit Egypteland. Merkt daarin drie zaken aan;
(1) Wat er was van Egypteland en hoe de Heere Zijn volk daar eerst in deed komen.
(2) Hoe dat Egypteland hun naderhand werd tot een zwaar en benauwd diensthuis.
(3) En eindelijk, hoe de Heere God hun daaruit zelf met Zijn eigen hand heeft uitgeleid.

Wij horen hier dan eerst spreken van Egypteland. Dit was geliefden en is nog tegenwoordig wel een schoon en vruchtbaar land en een van de beste landen van de wereld. Maar hetgeen dat land geheel bedierf en schandelijk en lelijk maakte, was de onreine gruwel van afgodendienst, waarmee dat land geheel besmet was. In die opzichte was het een zeer ondeugend land, daar de ware God van hemel en aarde niet gekend, noch gevreesd werd. Maar daar alles overstroomd werd met een vloed van bijgeloof en afgoderij. Zodat het dus voor de rechtgelovigen zeer gevaarlijk was in een zo vuil, afgodisch land te leven. Daarom maakt van de Heere Woord overal zoveel gewag van de drekgoden, van de verfoeiselen en de gruwelen van Egypteland en wij ontmoeten daarin zo menigvuldige klachten des Heeren, dat Hij Zijn volk, na hun uitleiding uit dat boze land, nog zozeer met haar gruwelen en verfoeilijke drekgoden besmet vond. En zo menigvuldige, ernstige vermaningen, dat zij zichzelf van de drekgoden van Egypte toch zouden reinigen.

Doch, niettegenstaande Egypte zulk een snood, besmet en afgodisch land was, zo heeft het de Heere toch evenwel behaagd, Zijn volk Israël daar gedurende een lange tijd in te doen wonen. En Hij heeft in dit opzicht een wonderbare Voorzienigheid omtrent hun gehouden, teneinde Hij Zijn eeuwige raad en voornemen over hun ten uitvoer bracht.

Eerst deed Hij Jozef door een zo zeldzame Voorzienigheid in Egypte komen. En na veel uitgestane tegenspoed en ellende heeft Hij hem daarin Egypte grotelijks verhoogd, zodat Hij naast Farao, de koning van het land, de hoogste eer en macht bezat.

Door die weg heeft de Heere, in Zijn wonderbare Voorzienigheid, de aartsvader Jakob, met geheel zijn huisgezin mede geleid tot Zijn Zoon Jozef, in Egypteland en hun daar een woonplaats bezorgd in het schone en vruchtbare land Gosen, het beste land van geheel Egypte. Daarin Egypte heeft de Heere Zijn volk Israël grotelijks vermenigvuldigd, zodat zij tot een groot volk aangroeiden en in menigte zeer toenamen.

De Heere het hun een geruime tijd in dat land wonen. Zij bleven er wel vier honderd jaren lang, zoals wij kunnen afleiden uit die profetie die de Heere aan de aartsvader Abraham deed, Gen. 15: 13, tot wie Hij zei: weet zeker, dat uw zaad vreemd zal zijn in een land, dat het hun niet is. En zij zullen hun dienen en zij, namelijk de Egypteaars, zullen hun verdrukken, vier honderd jaren.

In al die tijd bleef de Heere Zijn ogen op Zijn volk in Egypteland houden. En Hij bleef hun beschermen en bewaren als een volk, dat Hij verkoren had, om hun eens zeer heerlijk uit te leiden en te verlossen en er Zijn grote Naam aan te heiligen. Dit zij genoeg gezegd van Egypteland en hoe de Heere Zijn volk Israëls daarin heeft doen komen.

Dit Egypteland beschrijft de Heere hier nu nader en noemt het een diensthuis voor Zijn volk en dat daarom, omdat de kinderen Israëls daarin Egypte, in zeer grote ellende, dienstbaarheid en verdrukking veel jaren lang geweest zijn, te groot en te menigvuldig om het alles hier te verhalen. In het eerst hadden zij het daar zeer wel, zolang zij nog een klein hoopje volk waren en zolang Jozefs grote verdiensten bij de Egyptenaars noch in gedachtenis gehouden werden. Maar hoe hun zaken naderhand geheel omkeerden en ten kwade veranderden, kan men vinden Exod. Hfd. I. De zaak komt kort hier op uit.

Er stond in vervolg van tijd een koning op in Egypte, die Jozef niet gekend had. Deze zag, dat het Israëlitisch volk dagelijks in menigte zeer aanwies en vermenigvuldigde en dat het zo machtig werd, dat zij zelfs de Egyptenaars, de inboorlingen van het land,

begonnen boven het hoofd te wassen. Dus vreesde Hij dat dit volk te eniger tijd, wanneer het zo voortging toe te nemen, wel eens het hoofd zou kunnen op steken en zich, in geval van oorlog, zou voegen bij der Egyptenaren vijanden, als wanneer zij hun eigen meesters, in wier land zij woonden, zouden kunnen ten onder brengen. Dus nam deze vorst, om zulk een gevreesd kwaad intijds voor te komen, zijn toevlucht tot deze staatkundige list, dat men het Israëlitische volk door harden arbeid en zware dienstbaarheid en door gebrek van alles, niet alle macht zou onderdrukken. Opdat men hun de geest en de krachten mocht uitblussen en hun zo allengskens mocht verzwakken en ten onder brengen.
Deze zaak werd ook aanstonds werkstellig gemaakt. En van die tijd geraakten de kinderen Israëls daar in, Egypteland in onuitsprekelijk zware dienstbaarheid, ellenden en verdrukkingen. Zij werden van de Egyptenaars verschrikkelijk getiranniseerd. Men legde hun de zwaarste arbeid op, in het maken van tichelstenen, in het bouwen van steden, muren en torens als anderszins, zo erg men bedenken kon.
Zij werden behandeld als de verachtste slaven van de wereld. Zij werden dagelijks erbarmelijk geslagen en met zwepen gegeseld. En jong en oud tot de wreedste arbeid gedreven, zonder immermeer te rusten. Daarbij kregen zij voor hun harde dienst zo weinig en slecht onderhoud, dat zij van honger, dorst, naaktheid en allerlei gebrek, als versmachten moesten. Niettegenstaande dat alles, hielp en ondersteunde God Zijn volk zo in deze hun harden dienst en onuitsprekelijke ellende, dat zij aanhoudend zozeer toenamen en vermenigvuldigen, als ooit tevoren.
Dit maakte de Egyptenaars gelijk als razende van verdriet, dat zij dat volk Israëls naar hun wens niet konden uitroeien, of ten onder brengen. Waarom zij hun dan, dag op dag, nog al harder dienst oplegden en hun nog al wreder behandelden, zodat zij de kinderen Israëls, zoals Mozes schrijft, Exod. 1: 14, het leven bitter maakten door harden dienst. En deze verdrukking nam niet de tijd nog al hand over hand toe en wies dagelijks, naarmate der Israëlieten verlossing naderde. Zodat hun geschrei en bitter geroep eindelijk tot de Heere in de hemel opklom en het volk de grote benauwdheid en de wrede dienst der Egyptenaren niet langer kon verdragen, maar daaronder had moeten omkomen en bezwijken.

Ziet geliefden, nu kunt u begrijpen, waarom *Egypteland hier zo een diensthuis voor Gods volk* geheten wordt. Want nooit zijn mensen meer mishandeld en zwaarder en langduriger onderdrukt van hun wrede vijanden, dan de kinderen Israëls in Egypte. Wij lezen nergens in van de Heere Woord van zo zware dienstbaarheid en geweldige onderdrukking, dan de hunne.
Maar niettegenstaande de grootheid van hun ellende en dat het scheen dat er geen verlossing van was, zo heeft nochtans de Heere God Zijn grote trouwe, goedertierenheid en macht aan hun getoond. En Hij heeft hun met Zijn eigen hand, zonder behulp of toedoen van enig mens, alleen door de dienst van Mozes en Aaron, uit dat wrede diensthuis van Egypte uitgeleid, zoals Hij hun die grote weldaad alhier dus voor ogen stelt, zeggende, *Ik ben de Heere uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb.*
Dit had de Heere reeds tevoren, bij de oprichting van Zijn Verbond, aan Abraham beloofd en Hem die grote en heerlijke weldaad bekend gemaakt, die Hij indertijd aan Zijn zaad doen zou, zeggende tot hem, nadat Hij hem eerst had geopenbaard, dat zijn zaad vierhonderd jaren lang in een vreemd land zou dienstbaar zijn: *Maar Ik zal het volk ook richten, wat zij zullen dienen.* En daarna zullen zij uittrekken met grote have, Gen. 15: 14. Dus was deze verlossing van het volk Israëls uit Egypteland dan een beloofde weldaad en een heerlijk goed van Gods Verbond, wat Hij met hun en met

hun vader Abraham gemaakt had in de vorige tijd. Zo handelde de Heere God hier dan met de kinderen Israëls alleszins, als met Zijn eigen volk en kinderen, welker God en Heere en Vader Hij was en waarmee Hij Zijn verbond had opgericht in hun vader Abraham, zijn beminden knecht, die zo oprecht al de tijd zijns levens op der aarde, voor Zijn aangezicht gewandeld had.
Daarom kon of mocht de Heere nu het Israëlitische volk, het zaad Abrahams, Zijn knecht, die Hij uitverkoren had, in Egypte land niet verlaten. Nee, maar Hij moest hen, uit kracht van Zijn verbond, toen hun ellende en benauwdheid nu op het hoogst geklommen was en zij zeer sterk om hulp tot Hem schreiden en riepen, daar genadig uit verlossen. Zoals Hij dan ook gedaan heeft op een wijze, zo groot, zo heerlijk en zo wonderbaar, als God immermeer, vroeg of laat, een volk uit hun ellende geholpen en verlost heeft.
Hij leidde hun uit dat harde diensthuis van Egypte; Hij zond Mozes tot hun in Egypteland, die met Aaron, zijn broeder, des volks zaak ter hand namen bij de koning Farao. En als de Egyptenaars niet konden bewogen worden, om hun te laten trekken uit hun land, zo heeft God hun met tien zo vreselijke plagen gestraft, als er ooit gehoord waren.
Toen kwam de Heere en Hij greep Zijn volk ten laatste gelijk als bij de hand en Hij voerde hun met zijn machtigen arm uit Egypte, Hij leidde hun als een kudde schapen door de Rode Zee, klievende de wateren voor hun voeten vaneen, zodat zij droogvoets op de grond der zee gingen.
En als hun vijanden, de Egyptenaars, hun met een geweldig groot heirleger achterna joegen, zo heeft de Heere de Egyptenaars met hun koning gezamenlijk voor de ogen der Israëlieten verslagen en hun allen doen omkomen en verdrinken in de zee. En Hij leidde Zijn volk behouden op het vaste land en bracht hen, zonder enig ongemak, in de woestijn van Arabië, die daar is aan de overzijde van Egypte, liggende de Rode Zee tussen beide, opdat de kinderen Israëls nooit, weer terug zouden kunnen keren in Egypte, maar hun reis zouden voortzetten naar het schone land Kanaän, dat zij, uit kracht van Gods Verbond, ook nog moesten erven. En opdat ook de mensen van Egypte nooit weer bij hun zouden kunnen komen, maar zij voortaan altijd van elkaar zouden gescheiden blijven.

Ziedaar geliefden, deze is die aller-heerlijkste en wonderlijkste verlossing van het Israëlitische volk uit Egypte, welkers gelijke in grootheid en heerlijkheid in het hele Woord nergens wordt gevonden. Deze hele verlossing was zuiver alleen een werk van de Heere en van Zijn grote machtige Hand. Daarom eigent de Heere, als zijnde een jaloers God en die Zijn eer aan geen ander wil gegeven hebben, dat grote werk van Israëls verlossing hier ook alleen aan zichzelf toe, zeggende, dat Hij de Heere, hun God was, die hun uit het diensthuis van Egypteland had uitgeleid.
En zeker! De Heere, de Allerhoogste, had dat alles alleen gedaan; Hij had daarin Zijn grootheid en heerlijkheid op het luisterrijkste willen tonen, zijn waarheid en trouwe, zijn goedertierenheid, barmhartigheid en genade, Zijn grondeloze macht en wijsheid, zijn standvastige genegenheid en liefde voor Zijn volk.
Kortom, de Heere heelt het alles willen doen om Zijns zelfs wil en opdat Hij zijn grote Naam zou heiligen voor de Egyptenaars, voor het volk Israëls en voor de hele wereld. Daarom het Hij toe, dat Zijn volk van de Egyptenaars zo verzwakt en tot op het gebeente toe uitgemergeld werd, opdat men niet zou kunnen zeggen, dat zij door hun macht, middelen, noch aanzien zelf, iets tot hun verlossing hadden toegebracht.
Daarom het God de benauwdheid en de verdrukking van Zijn volk zo hoog rijzen, totdat het alles geheel hopeloos en radeloos stond. Opdat het niet zou schijnen, alsof

zij door hun list en wijsheid ook iets tot hun verlossing hadden gedaan. Ja, daarom het de Heere toe, dat Zijn knechten Mozes en Aaron in al hun doen bij de Egyptenaars niets met al tot van de volk verlossing konden uitvoeren, maar dat van de volk verdrukking eer nog verzwaard werd. Opdat men niet zou zeggen: Mozes en Aaron hebben het gedaan door hun achtbaarheid, gezag, welsprekendheid, goed beleid, enz. Ja, daarom verhardde de Heere Farao's hart, dat hij, die plagen hem ook van de hand van de Heere toegezonden werden, nochtans geenszins te bewegen was om het Israëlitische volk te laten trekken, opdat de Heere gelegenheid mocht hebben, om de hele macht van Egypte te verbreken en zelf Zijn volk als bij de hand te grijpen, om hun met zijn sterke en almogende arm uit Egypte te leiden. Daarom tekent Paulus aan, Rom. 9: 17, *want de Schrift zegt tot Farao, tot dit zelf heb Ik u verwekt, opdat Ik in u Mijn kracht bewijzen zou en opdat Mijn Naam verkondigd worde op de hele aarde.*

Ziet geliefden, zo wilde de Heere zichzelf dan in deze verlossing van Zijn volk op de doorluchtigste wijze verheerlijken. En Hij wilde zichzelf klaar betonen, dat Hij de Heere is. En dat Hij ook de God is en de Vader van Zijn volk Israël, die dit tot Zijn volk gemaakt en gevormd had, zoals er staat, Jes. 43: 21, *dit volk heb Ik Mij geformeerd. Zij zullen Mijnen lof vertellen.*
Terecht dan roept de Heere hier zo uit, voor aan het hoofd van Zijn Heilige Wetten, tot Zijn volk Israël, *Ik ben de Heere uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb.*
Welke dingen nu daaruit al te leren waren voor het Israëlitische volk en ook te leren zijn voor ons, willen wij nu mede nog een weinig nader gaan aantonen.

B. Nu willen wij overgaan, geliefden, om nog wat nader te gun overwegen, die nuttige en troostelijke leringen er uit deze verhandelde zaak te halen zijn.
1. Daarin lag een zeer grote en voorname lering voor het oude volk Israël, die vervolgens van hun ook komt afdalen op ons allen, die waarlijk Gods volk en kinderen zijn en die bezorgd zijn om toch steeds te vrezen de Name des Heeren, van onze Gods. Had het Israëlitische volk een zo grote en heerlijke weldaad van de Heere hun God ontvangen; had Hij hun een zo wonderlijke verlossing teweeg gebracht, uit hoofde van Zijn verbond, waarin Hij hun tot Zijn volk had aangenomen. O, wat waren zij daarvoor niet een dankbaarheid schuldig aan de Heere, hun God! Wat moesten zij Hem nu niet hartelijk liefhebben, hem eren en vrezen en gedragen zich als Zijn verloste volk in een ootmoedige gehoorzaamheid aan Zijn Heilige Wetten en bevelen, die Hij hun nu kwam te geven!
Daarom stelt de Heere die grote en heerlijke weldaad hier nu voor aan het hoofd van Zijn Heilige Wet en legt dezelve daar neer tot een grond en tot een beweegreden en aandrang, om de harten van Zijn volk door zodanig middel te leiden en te bewerken tot gehoorzaamheid, alsof de Heere wilde zeggen:
"O Israël, Mijn beminde volk! Zou gij Mij, uw God, Heere en Vader, niet graag willen dienen en vrezen en onderhouden Alle Mijn geboden, met een hartelijke en blijmoedige gehoorzaamheid? Ben Ik het niet, die u zo wonderbaarlijk verlost en met Mijn eigen hand uitgeleid heb uit dat rampzalig diensthuls van Egypteland; uit die gloeiende oven, waarin gij allen tezamen had moeten omkomen en geheel verteren? Heb Ik uw jammerlijk geroep en geschrei toen niet van uit de hemel gehoord? Is Mijn hart niet week over u geworden, o, Mijn volk? Ben Ik niet ontvonkt geworden in medelijden en brandende in liefde over u? Heb Ik niet gedacht aan Mijn verbond; ben Ik niet opgestaan van Mijn troon; heb Ik u niet bij de hand gegrepen; heb Ik u niet als een erend op Mijn vleugelen gedragen en u zo uit het diensthuis van Egypte uitgeleid?

O Mijn volk! Daar Ik u zo teder bemin en een zo grote en heerlijke verlossing aan u gedaan heb. En daar Ik vast besloten heb, u nog al meer goed te bewijzen en u ook eens op zijn tijd te leiden in dat schone land van Kanaän, zoals Ik uw vaderen Abraham, Izak en Jacob gezworen heb. Zou gij, de Heere uw God, dan ook niet weer beminnen en liefhebben? Zou ge Mijn grote weldadigheid ooit kunnen vergeten. Zou ge uw hart ooit van Mij kunnen afkeren? Zou ge kunnen nalaten Mij, de Heere uw God te eren, te vrezen en te dienen met uw hele hart en Mijn wetten blijmoedig te gehoorzamen? O, welk een snode ondankbaarheid zou dat niet zijn! Nee, Mijn kinderen, Ik wil dat van u niet verwachten; gedenkt, gedenkt toch eeuwig en vergeet het nooit, dat Ik de Heere uw God ben, die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb en onderhoudt altijd Mijn geboden en leeft.

Ziet geliefden, zulk een grote lering stak er in dit woord voor het volk Israëls. En die lering komt ook van hun op ons afdalen. Wij, die een hartelijke lust en behagen hebben, om ook met hun de grote Naam van de Heere van onze Gods kinderlijk te vrezen en al Zijn geboden te doen. Wij zien hier, waar al de genaden, weldaden en wonderbare verlossingen, die de Heere aan Zijn kinderen bewijst, op uitlopen. Zij strekken gezamenlijk daarheen, om onze harten meer in liefde en zuivere gehoorzaamheid aan de heilige wetten van de Heere van onze Gods te verbinden en om ons meer te doen strijden tegen de inwonende zonde en ons naarstiger, getrouwer, oprechter en standvastiger in van de Heere dienst te maken.

Laat ons dan nu met zodanig gemoed ook gaan bedenken, die weldaden en verlossingen de Heere onze God in de vorige tijd ook al aan ons gedaan heeft en nog dagelijks aan ons doet.
Ik zal hier nu niet melden van die grote verlossing, die de Heere onze God aan ons gedaan heeft, uit dat rampzalig diensthuis in het Egypteland van de zonde. Nee, dat zal, als het de Heere behaagt, de stof moeten zijn van een volgende predicatie. Maar komt hier met uw aandacht! En ik zal u eens een andere grote, wonderbare en aller-heerlijkste verlossing tonnen, die de Heere onze God in voorgaande dagen aan ons, Zijn volk, zo genadig bewezen heeft. Zat het vrome volk van Neerland in oude tijden ook niet aller-ellendigst gevangen in het geestelijk Egypte van het antichristisch papendom, daar alles ook geheel vervuld was met de verfoeilijkste drekgoden van allerlei snood bijgeloof en afgoderij? Zaten zij ook niet in dat verschrikkelijke diensthuis van de Spaanse inquisitie en dwingelandij?
O, wat werden zij daar ook niet jaren lang achtereen gehouden in een aller-ellendigste staat, die met geen woorden uit te drukken, noch met geen pen te beschrijven is? O, zou ik u de jammerlijke staat, de ongehoorde verdrukkingen en de verschrikkelijke wreedheid en dwingelandij, die onze vrome voorouders in dat rampzalige diensthuis van het paaps en Spaans Egypte hebben moeten ondergaan, eens gaan voor ogen stellen?
O vrienden! Daar zou nauwelijks begin noch einde aan zijn. Dit is een stof voor een menigte van boeken, die daarover geschreven zijn. En die niet dan met een diep hartenleed kunnen gelezen worden. Maar, wie heeft Nederlands volk uit dat verschrikkelijke diensthuis van Egypte, uit die brandende en gloeiende oven verlost? Wie heeft hen, door een Tachtigjarige wrede oorlog, daaruit getrokken en uitgeleid? Heeft het de Heere, onze God niet gedaan, met zijn machtigen en vreselijke arm? Heeft Hij ons niet, tegen alle menselijke apparentie [waarschijnlijkheid] en gedachten aan, met verbazende wonderen uit de kaken van zo grote dood verlost? Heeft Hij niet voor Nederlands volk met een krachtige arm gestreden en duizend tekenen ten goede

voor ons gedaan. En onze vijanden, die ons benauwden, van rondom voor onze ogen verbroken en verslagen; totdat Hij ons eindelijk van hun onderdrukkingen geheel verlost, tot een vrij volk gemaakt en dit schone Neerland ons ten erve gegeven heeft?

Ach, vrome Christenen, is die grote weldadigheid en verlossing van de Heere van onze Gods, dan nu bij ons zo geheel vergeten? Hebben wij door onze zonden en door onze snode ondankbaarheid, de gedachtenis daarvan zo geheel uitgewist? Kunnen wij die taal nu niet meer verstaan, als de Heere nog tot ons roept: *Ik ben de Heere, uw God, o Mijn volk van Nederland*, die u uit het paaps Egypteland en uit het Spaanse diensthuis heb uitgeleid. Ik heb dat zware ijzeren juk, dat op uw halzen lag, met Mijn machtige arm in stukken gebroken. En u tot een zo groot, vrij en voortreffelijk volk gemaakt, als gij nog heden te deze dage zijt. En Ik heb u dat alles gedaan Ik, de Heere alleen. Ik heb u zo teder lief gehad. Welk volk op de aarde is er, dat Ik meer gezegend en begunstigd heb en daar Ik zulke grote trouw en weldadigheid aan bewezen heb en dat alles, opdat gij Mij, uw God en Vader, met uw hele hart zou dienen en vrezen en onderhouden al Mijn wetten en geboden.

Nu, beminde Christenen, gij allen, die nog kinderlijke liefde en vrees voor de Heere, uw God hebt, legt deze grote zaak toch eens recht op uw harten! Wie is er toch onder u, die uit die grond, dat de Heere in de vorige dagen een zo heerlijke weldaad en een zo grote verlossing aan Nederlands volk bewezen heeft, nu nog in de trein [levensgang] zijn hart bewerkt en opgeleid vindt tot 's Heeren heilige vreze?
Ei! staat hier toch eens met aandacht bij stil en hoort toch eens naar van de Heere klachten, die Hij over Zijn volk doet. Waar is uw gedachtenis toch gebleven van de grote verlossing, die de Heere aan Nederlands volk gedaan heeft in de dagen vanouds. En die alsnog de grond is van onze tegenwoordige behoud? Hebt gij die, o kinderen Gods, uit uw harten dan nu geheel gaan verliezen? Is het onkunde of is het snode ondankbaarheid en verachting van de Heere uw God en van Zijn weldaden, dat gij zo doet?
Of meent gij, dat de Heere al genoeg lof en dank en prijs en eer voor Zijn grote weldadigheid van het voorgaande geslacht ontvangen heeft. En dat men Hem daarvoor al genoeg betaald heeft?
O vrienden! ik wens, dat de Heere wil geven, dat uw aangezichten en het mijne hier nog eens schaamrood mogen worden. En dat wij nog eens recht mogen bekennen, dat wij dat volk zijn, waarvan geschreven staat, Psalm 105: 11, 12 *en zij vergaten Zijn daden en Zijn wonderen, die Hij hun had doen zien; voor hun vaderen had Hij wonderen gedaan, in Egypteland, in de velden Zoans.* Dit was de eerste lering, die wij uit de tekst wilden halen.

2. Laat ons hier ook opmerken, hoe de Heere God Zijn oude volk Israël heeft uitgeleid uit Egypteland. Dat een land was, zoals wij gezien hebben, geheel besmet niet verfoeiselen en drekgoden van allerlei snood bijgeloof en afgoderij. Dit leert ons, dat de Heere niet wil dulden, dat Zijn volk in een zo onrein land zal blijven wonen, uit hoofde van het groot gevaar, dat zij ook zelf met die gruwelen aan hun harten mochten besmet worden. Daarom moet het ons niet eveneens zijn, geliefden, in welk land of plaats, of onder welk volk wij ons ter woon komen neerzetten.
Nee, wij zijn verplicht, ons zoveel mogelijk te wachten voor plaatsen, die het meest met de heilloze superstitie of bijgeloof en afgodendienst van het papendom besmet zijn. Wij moeten ons niet lichtelijk metterwoon daarheen begeven. Maar, als het enigszins zijn kan, moeten wij onze woning zoeken in zodanige plaatsen, waar de

godsdienst het zuiverste is en daar de beste middelen der zaligheid zijn. Dit zeggen wij zozeer niet tot ongodsdienstige mensen, want die kan het niet schelen, waar zij zijn of leven, als het hun maar wel mag gaan naar het vlees. Die zijn al haast tevreden, als zij maar een kerk en een predikant vinden van onze religie, die zij nu en dan eens kunnen horen.
Maar ik zeg het voornamelijk tot u, Godzaligen, die oprechte vrees hebt voor de Heere en oprechte liefde voor zijn zuivere godsdienst. Zijt gij op een plaats, waar goede en getrouw middelen zijn. O, haast u toch nooit, om er uit inzicht van enig tijdelijk belang immer vandaan te gaan, maar wacht zolang, tot gij klaar de wil uws Gods moogt weten, dat Hij er uzelf vandaan komt roepen. En gaat alsdan ook vrijmoedig heen, volgt de Heere in zijn weg en laat uw hart nergens te vast aan verkleefd zijn, ook niet aan de allerbeste middelen. Maar laat de Heere uw God u alleen genoegzaam zijn.

2. Verder leren wij hier ook, dat gelijk wij onszelf niet moeten begeven naar zulke plaatsen, die niet de paapse afgoderij en bijgeloof meest besmet zijn, dat wij ook evenmin onze kinderen en dezulken waarover God ons het opzicht gegeven heeft, naar zodanige plaatsen moeten zenden. En vooral, dat wij hun nooit moeten besteden om te wonen In paapse huizen, of bij paapse mensen.
Ach nee! Daar is zo menig jong gemoed, vroeg en laat, door zo'n zondige en gevaarlijke weg tot het snode pausdom verleid en van de duivel in zijn helse strikken gevangen geworden. En daarvan hebben zodanige ouders, voogden of opzieners voor God de Heere de schuld gedragen.
Ziet eens, welk een grote en tere zorg Abraham in deze opzichte droeg voor zijn zoon Izak. De Heere had Abraham de genade bewezen, dat Hij hem geroepen had uit Ur der Chaldeeën, dat wel een schoon en vruchtbaar land was en daar Abrahams maagschap woonde. Maar dat ook een zeer afgodisch en onrein land was, daar men licht bedorven en tot afgoderij en beeldendienst kon verleid worden. Daarom deed hij zijn knecht Eliëzer met een eed zweren, dat hij zijn zoon Izak niet weer brengen zou in dat land. Want zo zei Abraham tot hem, Gen. 14: 6, *wacht u, dat gij mijn zoon niet weer daar heenbrengt.*
Zie, zo vreesde Abraham voor Izak zijn zoon, dat Hij weer gevoerd mocht worden naar Ur der Chaldeeën, dat vuile afgodische land. En dat hij daar mocht bedorven worden en afwijken van de zuivere godsdienst. Daarom moeten alle vrome Christenen in zaken van deze aard altijd volgens hun geweten en voor zichzelf, èn voor de hunnen goede zorg dragen.

3. Wij zullen er nog een derde les bijvoegen en daarmee afbreken.
Wij leren hier klaar, hoe de Heere Zijn liefste en waardigste volk wel leidt in de zwaarste en langdurigste verdrukkingen. En dat Hij hun ellende wel zo hoog laat komen, dat zij nabij een geheel verderf en ondergang komen te geraken. Ziet dat toch hier in het volk Israëls. Zij waren de beste natie onder de zon. Zij waren het enige volk, dat de Heere beminde en waarop Hij Zijn hart gesteld had. Alle andere volken op de aarde het de Heere lopen. Maar met dit volk had Hij zijn verbond opgericht en zoveel schone goederen aan hun beloofd.
Nochtans het de Heere dit Zijn beminde volk komen in zo groots en zware verdrukking en stelde hun onder de wrede dwingelandij en mishandeling van een goddeloos en afgodisch volk en dat zoveel jaren achtereen. Doch, op zijn tijd kwam de Heere hun helpen en deed aan hun een zo grote en heerlijke verlossing, zoals wij gezien hebben. En op dezelfde wijze heeft de Heere vroeg en laat meermalen met Zijn

volk gehandeld, zoals wij dat in de Heilige Schrift en in de menselijke geschiedenissen kunnen lezen.

Nu, daaruit staat ons te leren dat wij, die Gods volk en kinderen zijn, nooit moeten denken, dat wij altijd zullen verschoond blijven en dat de Heere ons nimmer zal leiden in een hete oven van verdrukking, omdat wij Zijn volk zijn.
O nee, geliefden, laat ons staat maken, dat het zeer licht zou kunnen gebeuren, dat de Heere Zijn volk in Nederland ook nog eens kwam te brengen in een benauwd diensthuis van Egypte land en stellen ons onder de macht en dwingelandij van uitheemse vijanden, om onze zielen zwaar te onderdrukken en te benauwen.
Ik kan niet wel anders zien, of de dingen beginnen met ons hier al vrij op het einde te gaan en het schijnt, dat de Heere al bezig is met de voorbereiding tot onze bezoeking te maken. Het wordt tijd, dat het Christendom hier in Nederland eens gezuiverd en gelouterd worde van haar menigvuldige stof en schuim. O, de zonden en de gruwelen van het land nemen nog dagelijks meer en meer toe. De geesteloosheid in de kerk wast hoe langer hoe meer aan. En er zijn er maar weinigen, die er gezicht van hebben.

O geliefde Christenen! Laten wij toch de kwaden dag der verdrukking niet ver van ons af stellen en denken, het zal ons leven nog wel uitduren. En die na ons komen, mogen voor zichzelf zorgen. Nee, nee! Dat past Sions kinderen niet. Ach, laten wij toch een andere weg inslaan. En laten wij met ernst genade zoeken bij de Heere, om een inzien te mogen krijgen in de kwaden en verdrukkingen die de kerk naderende zijn. En om onze harten te bereiden tot het dragen van zwaar kruis en tegenspoed. Want gewis, de hemel is van alle kanten betrokken met donkere wolken. Het zou wel kunnen gebeuren, dat wij voor onze dood nog zware vervolgingen zullen moeten lijden om de waarheid. En dat God de deugdzaamheid en de volstandigheid van ons geloof eens op een doorluchtige wijze zal willen beproeven.
Lieve Christenen! Ik hoop, dat de Heere onze God er ons nog eens meer inzien in zal geven.
Het wordt tijd, het wordt tijd, dat wij van onze slaap eens recht gaan ontwaken. En dat wij ons, door 's Heeren genade, eens met ernst tegen kruis en lijden, tegen banden en verdrukkingen gaan bereiden. De Heere heeft Zijn koorn hier in Nederland reeds zolange tijd achtereen gedorst, dat de dorsvloer nu vol kaf en stro geworden is. Hij moet dan noodzakelijk binnenkort eens recht gezuiverd worden, of men zal het koorn haast niet meer vinden kunnen. O, wat zou het niet een nare en jammerlijke staat voor Gods volk zijn, als zij eens onvoorziens en onbereid in een gloeiende oven van verdrukking geworpen werden.
En wilt gij weten, wat wij hebben moeten om tegen het zwaarste kruis wel bereid te zijn?
Ik zal het eens met een woord noemen. Wij moeten hebben,

(1) Een teder, Godzalig, geestelijk en hemelsgezind hart, dat gespeend is van de liefde der zonde en der aardse dingen en dat staat in een gemeenzame gemeenschap met God.
(2) Wij moeten hebben een goed, deugdzaam, levendig en werkzaam geloof. En een vaste verzekering, dat wij Gods kinderen zijn en dat de Drie-enige God eeuwig onze Vader is.
(3) Wij moeten hebben een vast besluit in ons gemoed, om te gaan met onze God waarheen Hij ons belieft te leiden, al was het ook in het heetste vuur van verdrukkingen, indien het zo zijn Goddelijke wil is en indien Hij zich zelf langs

zodanige weg belieft te verheerlijken en ons, Zijn kinderen, tot zaligheid te leiden.
(4) Wij moeten allengskens leren afleggen ons vleselijk gemak, onze lusten, onze lekkernijen. Wij moeten trachten op te houden ons vlees langer zo te mesten en zo keurig te zijn op spijs en drank, op kleding, enz. Wij moeten ons gaan gewennen tot vasten en tot doding van ons dartel vlees.
O, het ziet er gewoonlijk zeer naar met ons uit, als wij deze dingen dan nog. Eerst moeten gaan leren, als onze bezoeking al daar gekomen is. Het gebrek van een tijdige doding maakte menigeen tot een schandelijke afvallige in tijden van zwaar kruis en vervolging.
(5) En eindelijk, wij moeten hebben een kracht of geest van vurig gebed. Wij moeten weten sterk, gelovig, ootmoedig en aanhoudend te bidden en in den gebede te waken met dankzegging.

Ziedaar, geliefden met zulke heilige en geestelijke wapenen moeten wij onszelf, door de genade van onze Hemelse Vaders, trachten te voorzien. Dan mogen wij onbevreesd gaan in een ijzeren oven en in een diensthuis van Egypteland. Dan zal de Heere daar met ons zijn, ons bewaren en geven ons op zijn tijd ook eens een aller-heerlijkste verlossing.
O, het gezegend uurtje komt daar al zacht en zoet aantreden, waarin wij, met onuitsprekelijke blijdschap, eens zullen zingen: *Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Amen.*

CATECHISMUSPREDICATIE
ZONDAG 34. VRAAG 92, 93, 94, 95.
OVER DE VERDELING VAN DE WET, EN HET EERSTE GEBOD.

Tekst: EXODUS 20: 13. Exod. 20: 21 en Deut. 5: 62

92. Vraag. Hoe luidt de Wet des Heeren?
Antwoord. God sprak al deze woorden:
Het eerste Gebod.
Ik ben de Heere uw God, die u uit Egypteland uit de dienst huize uitgeleid heb. Gij zult geen andere Goden voor Mijn aangezicht hebben.
Het tweede Gebod.
Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken van hetgeen dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op der aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch haar dienen, want lk, de Heere uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten. En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en Mijn geboden onderhouden.
Het derde Gebod.
Gij zult de Naam des Heeren uws Gods niet ijdellijk gebruiken. Want de Heere zal niet onschuldig houden, die zijn name ijdellijk gebruikt.
Het vierde Gebod.
Gedenkt den Sabbatdag, dat gij dien heiligt; zes dagen zult Gij arbeiden en al uw werk doen. Maar de zevende dag is de Sabbat van de Heere uws Gods. Dan en zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zee dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere de Sabbatdag en heiligde denzelven.
Het vijfde Gebod.
Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in de land dat u de Heere uw God geeft.
Het zesde Gebod.,
Gij zult niet doodslaan.
Het zevende Gebod.
Gij zult niet echtbreken.
Het achtste Gebod.
Gij zult niet stelen.
Het negende Gebod.
Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naasten
Het tiende Gebod.
Gij zult niet begeren uws naasten huis; Gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets dat uws naasten is.

93. Vraag. Hoe worden deze Tien Geboden gedeeld?
Antwoord. *In twee tafelen. Waarvan de eerste leert, hoe wij ons tegen God zullen houden. De andere, wat wij onze naaste schuldig zijn.*

94. Vraag. Wat gebiedt God in het eerste gebod?
Antwoord. *Dat ik, zo lief als mij mijner ziel zaligheid is, alle afgoderij, toverij, waarzegging, superstitie of bijgeloof, aanroeping der heiligen of andere creaturen mijde en vliede en de enigen ware God recht leer kennen, Hem alleen vertrouwen, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid. Mij Hem alleen onderwerpe; van Hem alleen alles goed verwachte, Hem van ganser hart liefhebbe, vreze en ere, zó, dat ik eer alle creaturen afga en varen late, dan dat ik in het allerminste tegen Zijn wil doe.*

95. Vraag. Wat is afgoderij?
Antwoord. A*fgoderij is in de plaats van de enigen ware God, die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens denzelven iets anders versieren of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet.*

Het is een aller-dierbaarst en troostelijkst woord, dat de Heere spreekt tot Zijn gelovig volk, Jes. L4: 5, want uw Maker is uw Man, Heere der heirscharen is Zijn Naam.
Er is geen zoeter of troostelijker woord in de gehele Bijbel, dan even dit woord dat wij daar gehoord hebben. De Heere der heirscharen, de Allerhoogste Schepper en Koning van hemel en aarde, verklaart hier zichzelf te staan in een aller-nauwste verbintenis en vereniging met Zijn volk en gelovigen. Hij noemt Zich haar Man, die zich met hun allen in een geestelijk huwelijk heeft verbonden en hun tot Zijn vrouw heeft aangenomen.
O, wie onzer is machtig deze zaak te begrijpen? Paulus roept er van uit: *deze verborgenheid is groot! als Hij tevoren gesproken had van het geestelijk huwelijk van Christus met Zijn gemeente,* Ef. 5: 32. Dat een aards vorst of koning eens besloot te trouwen met een arme lelijke bedelaarster. Wie zou daarover niet billijk versteld staan? Maar O, dit gaat alle begrip en verwondering van Engelen en van mensen zeer ver te boven, dat de Allerhoogste God van hemel en aarde, de Algenoegzame, de Aller-heerlijkste. Jehovah, die buiten zichzelf niets nodig heeft, zichzelf hier gaat begeven in een geestelijke huwelijksverbintenis met de aller ellendigste, nietigste, goddelooste, lelijkste en walgelijkste zondaars. En dat Hij tot hun zegt: *Ik, de Heere der heirscharen, uw Schepper en Maker, ben uw Man. En gijlieden zijt Mijn teder beminde vrouw.*
Waar zouden wij eindigen, wilden wij al de onbegrijpelijke wonderen van Gods heerlijkheid en genade, die in dat werk samenlopen, eens gaan voordragen? Maar dit is nu ons oogmerk niet. Wij merken hierin maar een ding aan, te weten, dat omdat de Heere God zich hier verklaart te zijn de Man van Zijn gelovig volk, Hij daarmee dan aan hun wil voor ogen stellen hun hele plicht, die zij als van de Heere vrouw aan Hem, haar geduchte Man en Maker schuldig zijn. Nu, wat is dat al? Laat ons maar zien op de zaak, in het natuurlijke!

(1) Het vrouw moet haar man voor haar man houden, erkennen en daaraan geenszins twijfelen. Maar de gelovigen moeten God de Heere ook waarlijk houden en erkennen voor haar Man. Hoe groot en onbegrijpelijk de zaak hun ook voorkomt, zij mogen er nochtans door ongeloof niet in het minste aan twijfelen. Want dan verzaken zij aanstonds beide hun staat en hun plicht. Daarom moeten zij er hun gemoed, door de werking van de Heilige Geest, wel vast van zoeken te verzekeren. Dit is het, dat de Heere Zelf belooft Zijn volk te zullen geven, Hosea 2: 15. *En het zal te die dage geschieden, zegt de Heere, dat gij Mij noemen zult Mijn Man en niet meer noemen zult*

mijn Baal.

(2) Het vrouw moet de man oprecht beminnen en liefhebben. Want zonder liefde kan het vrouw de plicht aan haar man niet voldoen. Maar o, hoe moeten de ware gelovigen ook niet de Heere hun God en Man liefhebben! Hoe vurig en hartelijk moeten zij Hem niet steeds beminnen! Wat is dat niet aller-betamelijkst! Wat leggen er voor hun hiertoe niet al veel gronden en sterke banden van verplichting! Daarom zegt David en vermaant Gods volk, Psalm 31: 24, *hebt de Heere lief! gij al Zijn gunstgenoten.*

(3) Het vrouw moet de man eren en vrezen. En hem in alles wat recht is gedurig gehoorzamen. De man is haar heer en hoofd. Daarom moet zij hem onderdanig zijn. Zij moet haar wil aan van de mans wil onderwerpen. Zij moet voor de man stil zijn. Zij mag minst noch meest over hem geen heerschappij voeren. De man was er, eer zij er was. En zij is ná de man gekomen, om hem te helpen en te dienen. Dat is dan van de plicht van de vrouw. Dat is Gods wil en ordonnantie; tevergeefs is al haar godsdienst en al haar zoeken naar de zaligheid, zo zij zich aan dit stuk van haar plicht en van Gods bevel, niet wil onderwerpen.
Maar o, dezelfde plicht zijn alle ware gelovigen ook weer schuldig aan God haar Man en Koning toe te brengen, zoals dit in alle stukken en delen uit de Heilige Schrift kon aangetoond worden. Daarom vermaant Paulus alle Christelijke vrouwen, Ef. 5: 22, *gij vrouwen, zijt uw eigen mannen onderdanig, zoals de Heere.* Dat is, zoals alle ware Christenen God de Heere moeten vrezen en onderdanig zijn.

(4) Eindelijk, het vrouw moet de man standvastig aanhangen en hem getrouw zijn. Zij mag minst noch meest met geen andere mannen aanleggen, maar zij moet die allen laten varen. Zij is geheel aan haar eigen man verbonden door een vrijwillige verbintenis. Zij mag die nimmermeer weer afgaan noch verzaken, of zij valt, als een trouweloze echtbreekster en overspeelster, in het verschrikkelijk oordeel Gods.
Maar ook, zo moeten alle ware gelovigen van de Heere hun God alleen aanhangen met hun ganse hart. En de wereld, de satan, de zonde, zichzelf en alles buiten zich, geheel verzaken. Zij moeten Hem alleen kennen, beminnen, eren, vrezen, gehoorzamen. Zich in Hem verblijden. Op Hem alleen hun vertrouwen stellen; kortom, zij moeten geheel en al, met ziel en lichaam, voor God zijn, voor God leven en alles buiten Hem verloochenen. Dit is de eerste fontein of hoofdplicht van alle ware godsdienst. Daarom vangt de Heere der heirscharen daarmee de Wet der Tien Geboden allereerst aan en beveelt ons: *gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.*

Gij weet, geliefden, hoe wij nu reeds verscheiden malen over het hoofd, of de voorrede van de Wet des Heeren gepredikt hebben. Wij hebben twee predicatiën gedaan over de woorden, die Mozes, door ingeving van de Heere Geest, heeft gesteld voor aan de Wet: *toen sprak God al deze woorden. Wij* hebben eens gepredikt over dat Woord, *Ik ben de Heere.* En dan hebben wij nog twee predicatiën gedaan over het volgende woord, *Ik ben de Heere uw God*. En nu de laatste reis hebben wij uw aandacht voorgesteld die bijzondere weldaad Gods aan Zijn volk Israël, *dat Hij hun uit het diensthuis van Egypteland had uitgeleid.* En zo hebben wij daarmee dan nu de heerlijke en kostelijke voorrede of inleiding der wet genoeg voor uw aandacht opengelegd en verhandeld en u deze drie voorname stukken daarin vertoond:

(1) Dat de Wetgever, die deze Wet der tien woorden aan Zijn bondvolk Israël op een

plechtige wijze gegeven heeft, was de grote, heerlijke, onveranderlijke en aanbiddelijke Jehovah of Heere.
(2) Dat Hij hun getrouwe, genadige en goedertieren Verbonds God was.
(3) Dat Hij hun die grote en voortreffelijke weldaad had bewezen, door hen, uit hoofde en uit kracht van Zijn verbond, uit het zware en harde diensthuis van Egypteland uit te leiden. Allen samen sterke en onverbreekbare koorden, banden en touwen van liefde, om de harten van het gelovige bondvolk uit te lokken en te verbinden aan de Heere hun God, aan Zijn Heilige Dienst en de gehoorzaamheid aan deze Zijn volmaakte wet, in liefde en geloof en aan elk bijzonder stuk of deel van dezelve.
Alzo dan nu deze voortreffelijke voorrede of inleiding van des Heeren Wet voor uw aandacht verhandeld en verklaard hebbende, moeten wij nu aanvangen, deze Wet zelf van stuk tot stuk te gaan openen en elk woord of gebod nauwkeurig op zichzelf gaan beschouwen. Maar tevoren daartoe over te gaan, moeten wij eerst nog vooraf beschouwen de verdeling van deze Wet der tien woorden, zoals de Onderwijzer die ons voorstelt

Vraag 93, hoe worden deze Tien Geboden gedeeld?
En zijn antwoord is, *in twee tafelen. Waar van de eerste leert, hoe wij ons tegen God zullen houden. De andere, wat wij onze naaste schuldig zijn.*
Dat God de Heere deze Zijn Heilige Wet zelf in twee stenen tafelen heeft geschreven tot een teken van haar onveranderlijkheid en altijddurende vastigheid en die zo door zijn knecht Mozes aan Zijn bondvolk Israël heeft laten ter hand stellen. En dat Hij die tafelen der Wet naderhand heeft bevolen weg te leggen en te bewaren in de kist of ark van de verbonds, wordt ons in de Heilige Schrift geleerd. Maar op wat wijze de tien woorden der Wet in deze twee stenen tafelen zijn geschreven geweest, of de vier eerste woorden in de eerste en de zes andere woorden in de tweede tafel gestaan hebben, dat is wel zeer waarschijnlijk, maar nochtans niet ten volle zeker. Dit is er van, dat de eigenlijke verdeling van deze Wet, zo en niet anders moet gemaakt worden, als hier geschiedt van de Onderwijzer, te weten, in twee delen, waarvan het een deel bevat de vier eerste woorden der Wet, slaande op de dienst, die de gelovigen aan de Heere hun God schuldig zijn. En het andere deel de zes laatste woorden, die hun vertonen, wat zij hun naaste, als zichzelf schuldig zijn.
De vier eerste woorden verplichten de gelovigen, de Heere hun God onmiddellijk en de zes laatste verplichten hen, hem middellijk, te weten door middel van de naaste, groot te maken, te dienen en te verheerlijken. En er is geen twijfel aan geliefden, of de Zaligmaker heeft op gelijke wijze deze Wet der tien woorden verdeeld, wanneer Hij die samen trekt in deze twee grote en voorname hoofdgeboden, die als de wellen en Springaders zijn van alle geboden Gods, zonder onderscheid, te weten, God en de naaste, als zichzelf lief te hebben, Matth. XX2: 37, enz. Zodat deze Wet der tien woorden dan eigenlijk niet anders is dan een Wet der liefde, *want het einde des gebods is liefde, uit een rein hart en uit een goede consciëntie en uit een ongeveinsd geloof,* 1 Tim. 1: 5. En Paulus besluit Rom. 13: 10, dat de liefde de vervulling is van de Wet. Deze liefde nu is werkzaam jegens drie bijzondere voorwerpen, te weten, God, zichzelf en de naaste.

Het is waar, de Onderwijzer besluit in zijn verdeling de Wet der tien woorden maar alleen in de liefde tot God en de naaste maar daarom moeten wij niet denken, dat de liefde tot zichzelf uit deze Wet gesloten wordt, als moest de mens zichzelf niet liefhebben en als was hij generlei verplichting aan zichzelf verschuldigd. Nee, dat

heeft de Onderwijzer geenszins bedoeld. Hij handelt hier maar eenvoudig van de liefde tot God en de naaste, veronderstellende, dat daarin de liefde tot zichzelven noodzakelijk ligt opgesloten.
Maar naar het voorbeeld van de Heiland, Matth. 2X2: 39, daar Hij leert, dat men de naaste moet liefhebben als zichzelf, dat is zo, als men gehouden is, zichzelf te beminnen en lief te hebben; volgens dat voorbeeld had de Onderwijzer beter en nauwkeuriger zo geschreven, dat de eerste tafel der Wet ons leert, *hoe wij ons tegen God zullen houden. En de Andere, wat wij onze naaste, als onszelf schuldig zijn.*
Zie, zo behelst de eerste tafel dan de zuivere liefde Gods en de andere de liefde van de naasten, als zichzelf. De een bevat de vier eerste, de andere de zes laatste woorden of geboden der Wet in zich. In deze verdeling der Wet kunnen en moeten wij berusten, aandachtigen, zonder naar andere verdelingen om te zien.

Alzo dan nu ook de verdeling van de Wet des Heeren beschouwd en voorgesteld hebbende, wat het tweede stuk was van onze tegenwoordige verhandeling, gaan wij nu vervolgens met de Onderwijzer over tot het eerste woord of gebod van de Wet zelf, wat het derde en laatste stuk was, dat wij te verhandelen hadden.
Het woord of het gebod, dat wij dan nu nog een weinig nader voor uw aandacht zouden openleggen en verklaren, wordt van de Heere aan Zijn gelovig bondvolk In deze bewoordingen gegeven en voorgedragen: gij zult geen andere Goden voor Mijn aangezicht hebben. Wij zullen deze woorden eerst afzonderlijk wat nader verklaren en dan de uitleg beschouwen van de Onderwijzer.
De Heere verbiedt hier dan aan Zijn gelovig bondvolk, dat zij boven, behalve of beneden Hem, *geen andere goden voor Zijn aangezicht zouden hebben.*

Door andere Goden verstaat de Heere hier

(1) in een nauwe zin, de afgoden der heidenen, die van hout, steen of andere stof gemaakt waren en enige gewaande godheid kwamen te verbeelden. Welke, afgoden van de heidenen op een godsdienstige wijze werden aangebeden en geëerd. Zulke snode en vuile afgoden hadden de kinderen Israëls in Egypteland gelaten en van de Egyptenaars zien eren. En zodanige afgoden zouden zij ook vinden bij de volkeren in Kanaän, als zij in dat land gebracht werden.
(2) Doch, in een ruime en algemene zin verstaat de Heere hier door andere Goden ook zonder onderscheid alles, wat de mens heeft, of hebben kan tot een voorwerp van zijn geloof, vertrouwen, liefde, eer, aankleving, hoogachting, enz., buiten of behalve de ware God, wat het ook zou mogen zijn, niets uitgezonderd; al wat slechts geen God, noch Heiland is en dat de mens niet kan behouden, noch hem enig wezenlijk en bestendig goed of voordeel aanbrengen. Zoals daar zijn, alle aardse dingen of schepsels. Van des mensen eigen gewaande deugdzaamheid, plichten, genegenheden, werken, kracht, wijsheid en alles, waarop de mens enig het allerminste vertrouwen zou kunnen stellen, of met zijn genegenheid aankleven, in of buiten zichzelf, in hemel of op aarde.

Dit alles stelt de Heere, de Wetgever hier voor onder de benaming van andere goden. Hij noemt deze dingen alzo, niet alsof deze dingen waarlijk goden waren, onderscheiden van de ware God van de hemels en der aarde. Nee, toehoorders, deze ware God is maar een en enig. De Heilige Schrift noemt al deze dingen slechts drekgoden, afgoden, die de mens van de ware God afleiden; valse goden, ijdelheden,

enz. Paulus zegt, 1 Cor. 8: 4, *wij weten dat een afgod niets is in de wereld en dat er geen ander God is, dan een.*
Maar de Heere noemt hier deze dingen andere goden, omdat de mensen in hun natuurlijke blindheid en goddeloosheid die als goden dienen, aanhangen en er hun vertrouwen op stellen.
Nu, omdat dit een aller-snoodste ontering van de ware God en dus een zeer gruwelijke en verfoeilijke zonde is, zo verbiedt de Heere die hier zo ernstig en nadrukkelijk aan Zijn bondvolk, zeggende: Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.
Of volgens de Hebreeuwse grondtekst: *u zullen geen andere goden zijn.* Dat is, Gij zult buiten, boven of behalve Mij, die de een ware God en uw Verbonds-God ben, geen andere personen als goden dienen, aankleven, beminnen en er enigszins uw vertrouwen op stellen. *U zullen geen andere goden zijn, of gij zult die niet hebben.*
En dat wel, zoals de Heere er verder bijvoegt: *voor Mijn aangezicht*; gij zult geen andere goden voor Mijn aan gezichte hebben. Door het aangezicht Gods verstaan wij hier maar eenvoudig datgene, dat er in de Heilige Schrift gewoonlijk door verstaan wordt, namelijk, Gods tegenwoordigheid, overal, in hemel en op aarde, om dit nu maar met deze een plaats te bewijzen, die wij vinden Ps. 139: 7, *waar zou ik heen gaan voor uw Geest en waar zou ik heen vlieden voor Uw aangezicht?* Waar de dichter wil zeggen, dat Hij zich nergens van uit Gods ogen en geduchte tegenwoordigheid kon begeven, maar dat de Heere overal zag en nabij hem was.
Nu, op dezelfde wijze nemen wij Gods aangezicht hier ook voor Gods geduchte overaltegenwoordigheid en alziende ogen of alwetendheid. Zodat de Heere dan met deze woorden eigenlijk wil zeggen: daar ik, de Heere uw God, tegenwoordig ben en nu met de ogen van Mijn Alwetendheid aanschouw, daar zult gij, Mijn gelovig bondvolk, benevens of behalve Mij, geen andere goden of dingen, waarop Gij enigszins vertrouwt, of met uw genegenheid en hoogachting aankleeft, hebben of aan de hand houden.
Nu, omdat de Heere overal tegenwoordig is, hemel en aarde vervult en bijgevolg alles aanschouwt, zo mag Zijn bondvolk dan nergens, in hemel noch op aarde, buiten, benevens of boven Hem, enige andere goden hebben. Want zij zouden die niet kunnen hebben als voor het aangezicht, dat is voor het alwetend oog en in de geduchte tegenwoordigheid van de Heere, hun God. En welk een snode en verfoeilijke gruwel zonde dat niet zijn, voor de ogen en in de tegenwoordigheid van de Heere, hun geduchte, heilige en rechtvaardige Verbonds-God, andere goden aan te hangen, te eren en te dienen!
Dat was immers niet minder snood en schandelijk, als dat een vrouw gemeenschap had en boeleerde met andere mannen, in de tegenwoordigheid en voor het oog van haar eigen man. Nee, al wat geen God is, moet het gelovige bondvolk van de Heere als een schandelijk verfoeisel ver weg doen van voor het aangezicht van de Heere huns Gods. Zij moesten geen andere goden voor Zijn aangezicht hebben.
Ja, hieruit blijkt, hoe men ook zelfs geen andere goden mag hebben binnen in zijn hart of gemoed; hoe wij niets buiten God, in het verborgen met onze harten mogen eren, vrezen, beminnen, ons betrouwen stellen, enz. Maar hoe men zijn hart geheel rein moet bewaren voor de Heere, omdat de Heere ook tegenwoordig is binnen in 's mensen harte. Door Zijn Goddelijke kracht en voorzienigheid is Hij in het algemeen in de harten van alle mensen. En door Zijn Geest en genade is Hij ook in het bijzonder en woont Hij in het hart van Zijn kinderen.
Dus is alles, wat in onze harten verborgen is, dan voor de Heere naakt en openbaar. Zijn aangezicht doorziet onze harten door en door. Ook zelfs de aller-verborgenste en diepste schuilhoeken van ons hart. Daarom roept God dat ook zo uit, Jeremia 17: 10,

Ik, de Heere, doorgrond het hart en beproef de nieren en dat, om een iegelijk te geven naar Zijn wegen, naar de vrucht van zijner handelingen. Al wat wij dan buiten of behalve de Heere niet onze harten verkiezen aan te hangen, te beminnen, te eren, of enig betrouwen op te stellen, dat ziet de Heere zeer klaar. Dat geschiedt openlijk voor Zijn aangezicht. Dat is dan een zonde en goddeloosheid, die de Heere ons hier wel ernstig en uitdrukkelijk verbiedt. Ziet eens! Hoe rein wij ons gemoed dan nu hebben te bewaren voor de Heere.
Och, of dat eens recht van ons gekend mocht worden, want hier ligt de bronader en de wortel van onze ganse godsdienst. De minste liefde, die wij nu maar hebben in het verborgen in ons hart, voor de wereld, of voor enige zonde of zondige lust, is aanstonds een schandelijke overtreding van dit gebod des Heeren. Wij hebben dan al terstond andere goden voor Gods aangezicht. Hoewel wij ons uiterlijk niet bezondigen, ons hart moet hier van binnen geheel rein zijn. Daarom zegt de Schrift, *zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien,* Matth. 5: 8.

Maar in zodanig verbod ligt nu ook een zeer ernstig gebod opgesloten, waarbij het tegengestelde van het verbodene aan des Heeren Volk wordt belast en geboden, hierin bestaande, dat zij maar alleen de hooggeduchte Jehovah, de grote God van hemel en aarde, met Wien zij in het verbond stonden, voor hun God moesten omhelzen, houden en erkennen. Op Hem alleen al hun vertrouwen stellen; Hem alleen aanhangen, dienen, beminnen, eren, vrezen en gehoorzamen, zoals wij aanstonds uit de Onderwijzer nader horen zullen.

Ziedaar, geliefden, deze is de woordelijke verklaring van de ware zin en inhoud van het eerste woord of gebod. Dit woord of gebod is de wortel, de grond en bronader van al de andere geboden en verboden van God, die allen samen op dit eerste gebod rusten en daar allen van worden: afgeleid. Wanneer men dit grote en voorname hoofdgebod ter zijde stelt, dan zijn al de andere geboden krachteloos en vallen tegelijk onder de voet. En daarom moet het vooral wel gekend worden, wat het is Jehovah, de Allerhoogste en Drie-enige God, alleen aan te hangen en te dienen en geen andere goden voor Zijn aangezicht te hebben.
Asaf, die vrome bondgenoot des Heeren, had het in beoefening als Hij getuigt en de Heere afvraagt, Psalm 913: 25, *wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op der aarde.*

Laten wij nu voortgaan en bezien, wat de Onderwijzer over dit grote gebod heeft aangetekend; vragende zijn leerling, Vraag 94, *wat gebiedt God in het eerste gebod?* doet Hij hem in van deze voege antwoorden:
Dat ik, zo lief als mij mijner ziel zaligheid is, alle afgoderij, toverij, waarzegging, superstitie of bijgeloof, aanroeping der heiligen of andere creaturen mijde en vliede. En de enige ware God recht leer kennen, hem alleen vertrouwene, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid. Mij Hem alleen onderwerpe; van Hem alleen alles goed verwachte, hem van ganser hart liefhebbe, vreze en ere. Zodat ik eer alle creaturen afga en varen late, dan dat ik in het allerminste tegen Zijn wil doe.

De Onderwijzer vindt hier ook eerst een verbod en dan een gebod. De dingen, die hier van de Allerhoogste God aan Zijn bondvolk verboden worden, zijn bij hem de navolgende snode en gruwelijke zonden, van die wij, om de verlopen tijd, maar met weinig woorden zullen handelen.

(1) Wordt hier van Jehovah God verboden, volgens de Onderwijzer, alle afgoderij, van wat aard of nature die ook zonde mogen zijn; al wat maar in het allerminste afwijkt van de dienst des Heeren, van de waren Drie-enige Gods en dat iets geeft aan enige zaak of schepsel, hetgeen aan niemand dan alleen aan Jehovah, de waren en enige God toekomt. Maar laat ons hier de Onderwijzer zelf horen! En zien, die beschrijving Hij ons in Vraag 95, die hier best ingevoegd wordt, van deze snode gruwel van afgoderij geeft, hij zegt: *afgoderij is, in de plaats van de enige ware Gods, die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Hem, iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet.*

Gij ziet toehoorders, volgens deze beschrijving van de Onderwijzer, dat de afgoderij een gruwel en misdaad is van zeer grote wijduitgestrektheid, waarover zeer breedvoerig zou kunnen gehandeld worden. Waarom wij, als de Heere er ons eens een bekwame gelegenheid toe belieft te geven, dit stuk nog eens wensen in het bijzonder voor uw aandacht te verhandelen en dan middagklaar aan te tonen, dat alle mensen, voordat zij bekeerd zijn en wedergeboren, snode afgodendienaars zijn en dat van hun geboorte af aan, zonder van de ware God de allerminste ware kennis te hebben en zonder Hem in het minste recht te beminnen, te eren of te vrezen. Er is geen Godzalig mens in de wereld, die van nature geen afgodendienaar is. En die voor zijn bekering zijn leven niet geheel in de afgoderij heeft doorgebracht. Het past op alle ware gelovigen, hetgeen Paulus zegt tot de Efeziërs, hfd. 2: 12, *dat zij, in die tijd (te weten in hun onbekeerden staat) waren zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls en vreemdelingen van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld.*
Nu, die geheel zonder God en zonder Christus in de wereld is en in die tijd evenwel nog een uitwendige godsdienst heeft, is die dan niet een afgodendienaar? Is het niet al afgoderij, wat hij doet? Daarom zegt Paulus op een andere plaats tot de gelovigen, Gal. 4: 8, *maar toen, als gij God niet kende, diende gij degenen, die van nature geen Goden zijn*. Die dit nu maar alleen van de uiterlijke en grove afgoderij der heidenen wil verstaan hebben, die is nog een geheel blind mens, die noch zijn eigen hart, noch de geestelijkheid van de Heilige Schrift verstaat, Maar het is ons oogmerk niet, ons daar nu breder in uit te laten.
Nu, voor tegenwoordig, zeggen wij er maar met weinigen van, dat het al afgoderij is, waarop iemand, in de plaats, of beneden, of behalve de ware God, die zichzelf aan ons allen in Zijn Woord geopenbaard heeft, enig het minste vertrouwen stelt en daar Hij iets goed van verwacht, of met zijn hoogachting en genegenheid aankleeft.

(a) Zo is het afgoderij, als men zich voor enig schepsel, in hemel of op aarde, wat het ook zou mogen zijn, met een godsdienstige eer en aanbidding neerbuigt, zoals oudtijds en nog tegenwoordig de heidenen en de papisten.
(b) Afgoderij is het, als men zichzelf tot een afgod stelt en zichzelf eert en viert. Als men behagen schept in zichzelf en in zijn goede hoedanigheden. Als men maar alleen voor zichzelf leeft; uit zichzelf begint en voortgaat en in zichzelf eindigt, zonder iets van de zelfverloochening en het ware Gode leven te kennen of te beoefenen. Als men eigen voornemens smeedt, zonder de Heere in Zijn wegen te kennen en dan op die voornemens vertrouwt, daar heil van verwacht. Als men nooit, door een waar geloof, van zich zelf los en aan God in Christus vast gemaakt zijnde, rust en vertrouwt op eigen sterkte en gerechtigheid, menende daardoor behouden te zullen worden, zoals alle ongelovigen en onbekeerden doen.
(c) Afgoderij is het, wanneer men nog dienstbaar is aan de wereld. Daar zijn lust en

vermaak in vindt en zich van die rampzalige dienst van de wereld door Christus niet wil laten vrij maken.
(d) Afgoderij is het, als men om iets te verkrijgen, op een mens vertrouwt, of op enige zaak of schepsel en vlees tot zijn arm stelt.
(e) Daarenboven is het afgoderij, als men zijn wellusten volgt en als de buik iemands god is, Filipp. 3: 19.
(f) Ja, afgoderij is het, als men door gierigheid en aardsgezindheid vast kleeft met zijn vertrouwen en genegenheid aan de goederen en de dingen van de tijd, zoals Paulus zo de gierigheid afgoden dienst noemt, Coll. 3: 5 en met ronde woorden zegt, dat een gierigaard een afgodendienaar is, Ef. 5: 5.
(g) En wie kan het alles met onderscheid optellen? Afgoderij is het, als men de mensen meer vreest en ontziet dan God. Als men de mensen en bijzonderlijk onze naastbestaanden, of enig ander schepsel of zaak, al te zeer en boven God bemint en aankleeft.
Kortom, het is al afgoderij geliefden, in de grond en wortel der zaak, wat de mens slechts in het minste van de ware God aftrekt. Want de mens is verplicht, wil Hij waarlijk zalig en gelukkig zijn, zichzelf met alles, wat Hij is en heeft, geheel aan God Drie-enig over te geven en alles enig voor Hem te zijn.

Nu, al wat de mens hierin slechts in het minste op en tegenhoudt, is in de wortel snode afgoderij. Denk dan eens, wie onzer is hier niet voor de Heere aan die verfoeilijken gruwel schuldig? Wie onzer kan hier zeggen: ik heb mijn hart gezuiverd, *Ik ben rein*, enz.? Och, of wij allen recht licht hadden, om onszelf te kennen! Wij zouden zien hoe schuldig wij voor God aan al die vuile zonden staan. En wij zouden ons daarover in diepe schaamte en ootmoedig berouw voor de Heere vernederen. Want al die boze zonden zijn het, die de Heere hier in dit gebod zo scherp komt te verbieden, als Hij zegt: *gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.*

(2) Dus kort gezien hebbende wat afgoderij is, volgt hier nu bij de Onderwijzer een andere, niet minder snode gruwel, te weten: *toverij*.
Als men namelijk met de duivel, de God van deze eeuw aanspant, om door zijn kracht en hulp dingen te weten of te doen, die boven de menselijke wetenschap en vermogens zijn. De gruwel wordt hier van de geduchte Wetgever ook op het strengste verboden, die daarom bevolen heeft, dat men alle tovenaars zou doden en van de aarde uitroeien, ziet Exod. 13: 18, enz. Want alle tovenaars verzaken God met hun harten en daden en maken een verbond met de duivel, de God van deze eeuw en dienen, eren en betrouwen hem als hun God.
Die nu wil zeggen en staande houden, dat er geen tovenaars zijn, zoals de dwaalzieke aanhangers van **B. Bekker** en andere, die houden de waarheid in leugen ten onder. Het is zeker, dat er tovenaars zijn en dat zij er altijd geweest zijn. En dat God zulke zonden in Zijn rechtvaardig oordeel zo wel als andere zonden toelaat.

(3) Hierop volgt bij de Onderwijzer, *waarzeggerij;* die gruwel hierin bestaat, dat men zich, óf door de hulp van de duivel, óf door middel van enig ander ding of teken toelegt, om verborgen dingen, die noch door de natuur, noch door de Goddelijke openbaring in Gods Woord, kunnen geweten worden, te weten en aan andere te openbaren. *Of wanneer men aan zulke waarzeggerijen van andere enig geloof geeft en daar meer of min zijn vertrouwen op stelt.* Waartoe ook behoort, die verfoeilijke zonde van de genezing van het koningszeer, of andere kwalen of ziekten, door zegening van een zevenden zoon als anderszins, die ook zelfs hier ter plaats bij

sommige ongodvruchtige mensen wel in zwang gaat. Ook deze snode gruwel, als leidende de mens van de ware God af, wordt hier van de Wetgever niet min streng verboden. Hoort! Wat er de Heere van zegt, Deut. X8: 10, *onder u zal niemand gevonden worden, die met waarzeggerijen omgaat.*

(4) Op de waarzeggerij laat de Onderwijzer volgen *superstitie of bijgeloof*, wanneer men namelijk enige Goddelijkheid aan enige zaak toeschrijft, die dezelve niet heeft. Of als men, niet tevreden zijnde met de dienst Gods, in het Woord geopenbaard, nog andere wegen en middelen uitvindt en te werk stelt, om God, naar zijn eigen menselijk goeddunken, of naar het goeddunken van andere te dienen, hem zo tevergeefs erende met leringen, die geboden van mensen zijn. Ook deze gruwel van bijgelovigheid leidt de mens van de ware God af en wordt daarom hier mede van de Wetgever aan Zijn bondvolk op het hoogste verboden. Hoort! Wat Hij er van zegt, Deut. 4: 2, *gij zult tot dit woord, dat Ik u gebiede, niet toedoen, ook daarvan niet afdoen.*

(5) Eindelijk volgt er bij de Onderwijzer nog een andere aller-snoodste gruwel, te weten, *de aanroeping der heiligen of andere schepsels*. Als men namelijk zodanige afgestorvene mensen, die hier op de wereld vroom en Godzalig geleefd hebben, na hun dood eert en aanbidt, zoals geschiedt in het pausdom. Of wanneer men enige andere schepsels, wie of die zij zouden mogen zijn, godsdienstige eer bewijst, om door hun toedoen enig goed of heil te verkrijgen. Deze gruwel wordt hier van de geduchte Wetgever ook zeer streng verboden. Want zij leidt de mens ook geheel van de ware God af. Die men, volgens hetgeen er geschreven staat, maar alleen moet aanbidden en dienen, Matth. 4: 10.
Ziedaar! al deze snode zonden en gruwelen en nog andere meer, worden hier van Jehovah God aan Zijn bondvolk op het hoogste verboden, als daar is:

> (1) Alle ongehoorzaamheid aan God en Zijn geboden, volgens 1 Sam. 15: 23, daar Samuel tot Saul zegt, want weerspannigheid is een zonde der toverij en wederstreven is afgoderij en beeldendienst.
> (2) Alle atheïsterij of godverzaking; hetzij de grove, waardoor men met opzettelijke boosheid alle denkbeelden van God uit zijn ziel geheel zoekt uit te roeien, hetzij de fijnere en algemene atheïsterij, waardoor men, zoals alle mensen voor de bekering, leeft zonder de ware God te kennen, te beminnen en te dienen.
> (3) Ongelovigheid. Als men niet waarlijk door het geloof tot God in Christus, om behouden te worden, zijn toevlucht neemt. Maar in de grond onkundig en ongelovig blijft omtrent alles wat God van zichzelf, van de mensen ellendestaat en van de weg der zaligheid ons in Zijn Woord geopenbaard heeft. Waaraan al weer alle mensen, voor hun bekering, geheel schuldig staan.

Ziet toehoorders, al deze aangehaalde en voorgestelde gruwelen en nog veel meer, die wij, als er tijd was, zouden kunnen opnoemen, worden hier van de grote Wetgever op het nadrukkelijkste verboden aan Zijn bondvolk en aan alle mensen.
Vandaar gaat de Onderwijzer nu over tot het gebod, dat hier in dit verbod, zoals wij reeds gezegd hebben, ligt opgesloten, zeggende, dat hier geboden wordt, dat men alleen de enige ware God recht leer kennen, hem alleen vertrouwe, in alle Ootmoedigheid en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe, van Hem alleen alles goed verwachte, hem van ganser hart liefhebbe, vrees en eer, zo dat ik eer van alle schepsels afga en die varen late, dan dat ik in het allerminste tegen zijn wil doe.

Zeer veel heerlijke en dierbare stoffen levert de Onderwijzer ons hier op, daar wij verscheiden malen over zouden kunnen prediken. Want elk stuk, dat hij noemt, is een voornaam en wezenlijk leerstuk van het geloof op zichzelf. Maar nu moeten wij ons tevreden houden met de dingen maar eens haastig over te zien.

(1) Het eerste dat hier geboden wordt is, dat men alleen de enige ware God recht moet leren kennen. Dit doet geen een onbekeerde, noch ongelovige. En nochtans is het aller mensen plicht; omdat God eens, met vlammend vuur wraak doen zal over degenen, die God niet kennen en over degenen, die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn, 2 Thess. 1:8. Buiten deze kennis is en blijft de mens geheel dood in de zonden. *Want dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige ware God en Jezus Christus, die Gij gezonden hebt,* Joh. XVII:3.
(2) Wordt hier geboden, dat men de enige ware God alleen vertrouwe, in alle ootmoedigheid. Door namelijk alle vertrouwen van zichzelf en van het hele schepsel, in hemel en op aarde, geheel af te trekken en het alleen op de ware God te vestigen. hetgeen niet anders kan geschieden, als men de ware God recht heeft leren kennen. Want die uw naam kennen, lezen wij van Hem, Psalm 9 : 11, *zullen op U vertrouwen*.
Het
(3) Dat de Heere hier gebiedt is, dat men zich, in alle lijdzaamheid, hem als de ware God alleen moet onderwerpen. Zo ten opzichte van Zijn bevelen, als van Zijn Vaderlijke kastijdingen en omtrent alles, wat Hij in Zijn hoogwijze Voorzienigheid met Zijn volk doet of voor heeft. Van de Heere bondgenoot moet hier steeds als een gespeend kind voor de Heere zijn God zich onbepaald aan Hem overgeven, om zich van Hem te laten leiden, regeren, tuchtigen, enz., in alles uitroepende, uit Psalm 91: 2, *immers is mijn ziel stil tot God; van Hem is mijn heil.*

(4) Verder wordt hier van de Heere ook geboden, dat Zijn Bondgenoten van Hem alleen alles goed moeten verwachten, omdat niemand dan Hij hun het goede kan doen zien, omdat Hij God is en voor Zijn volk de Fontein van alles goeds. *De Heere is goed, lezen wij daarom, dengenen, die Hem verwachten, van de ziel, die Hem zoekt,* Klaagl. 3: 25.

(5) Belast de Heere hier ook hogelijk, dat Zijn Bondgenoten Hem als de enige ware God, ja, als hun God, van ganser hart zullen liefhebben, als die alleen al hun liefde en hartelijke genegenheid waardig is en die alleen gedurig moet ontvangen, volgens Deut. 6: 5, *gij zult de Heere, uw God liefhebben met uw hele hart en met uw hele ziel en met al uw vermogen*.

(6) Gebiedt de Heere hier ook, volgens de Onderwijzer, aan Zijn bondvolk, dat zij Hem zullen vrezen en eren, omdat dat Hem en wel Hem alleen, vanwege Zijn geduchte hoogheid, aanbiddelijke heerlijkheid en genadige goedertierenheid, over Zijn volk toekomt. Waarom Hij er Zijn bondvolk ook zo ernstig toe vermaant: Jes. 8: 13, *de Heere der heirscharen zult gijlieden heiligen en Hij zij uw vrees en Hij zij uw verschrikking*.

(7) Eindelijk gebiedt God hier, volgens de Onderwijzer, dat Zijn Bondgenoten niet het allerminste tegen zijn wil zullen doen. Maar eer van alle creaturen afgaan en die varen laten, omdat de Bondgenoten geheel, naar ziel en lichaam, de Heere hun God toebehoren en ten enenmale van Hem en zijn wil afhangen, zijnde door Hem, in de grond en wortel der zaak, van alle zelf en schepsel-dienst vrij gemaakt en tot zijn

dienst voor eeuwig geroepen en geheiligd; bijgevolg moeten zij dan eerder alles ondergaan en verlaten, dan dat zij iets, hot allerminste of geringste, tegen Zijn Wet en geopenbaarde wil zouden doen. *Het verderf van de Heere moet hun in alles tot een schrik zijn. En zij moeten niets vermogen, vanwege Zijn hoogheid,* Job XXXI: 23.

Ziedaar geliefden, zo hebben wij dan nu ook boven de andere zaken, dit eerste woord of gebod van de Wet der tien woorden, voor uw aandacht opengelegd en wat nader verklaard en verhandeld.
Gij ziet, van die grote ruimte en wijduitgebreidheid dit kostelijke gebod of verbod van de Heere is. Zalig zijn zij, die dit bewaren! En dat met liefde in geloof, zoals van de Heere geboden zo en niet anders van ons kunnen bewaard worden.
Was er nu tijd overig, o, wat zou hier niet eerst in opzicht van de onbekeerden en ongelovigen en dan ook in opzicht van de Heere gelovig volk en Bondgenoten, kunnen gezegd worden tot hun bestraffing, overtuiging en vermaning! Och, of de Heere hier zelf door Zijn Geest onze ogen recht kwame te openen! En dat wij onszelf hiertoe gewillig aan de Heere in een waar en oprecht geloof mochten overgeven! Wat zouden wij hier onszelf niet allen samen ten hoogste schuldig, doemwaardig, walgelijk en onverdraaglijk voor God vinden!
O, hoe zouden wij niet moeten belijden, dat wij dit gebod van de Heere nog nooit in enig stuk recht onderhouden hadden, maar dat wij hier snode overtreders waren, van de geboorte af aan en dat de last onzer zonden hier al reikt tot aan de hemel! Wat zouden wij hier niet een innig mishagen en walging moeten hebben aan en van onszelf en uitroepen: *wee onzer! Dat wij zo gezondigd hebben en zo buiten de Heere, de ware God geleefd en de afgoden gediend hebben.*

(1) Gij gerust en zorgeloze zondaars, die nog meent dat alles wel met u is en dat gij vrede zult hebben, hoewel gij naar het goeddunken van uw hart wandelt. Och, mocht gij hier eens zien en recht zien, dat gij de Heere, de ware God, nog nooit gezien, noch gekend hebt. Maar dat gij al uw leven buiten Hem en Zijn zalige gemeenschap hebt doorgebracht in vuile afgoderij! Och, mocht een was ontzetting en beving van de harten u hierover eens mangrijpen!

(2) Gij zelfbedrogen en verleide zondaars, die daarop uit zijt, om uzelf te vleien, dat gij wel met God staat en dat gij reeds een beginsel van geloof in u hebt, daar gij de eeuwige zaligheid op moogt verwachten, hoewel uw hele leven niet anders dan
zonde en wereldsgezindheid is en er nog niets van het heilige beeld Gods in u openbaar is. Och, mocht gij heden hier uzelf bij dit verhandelde gebod ook nog eens recht neerleggen en dat uw was gedaante u uit deze helderen spiegel eens recht mocht ontdekt worden, dat gij nog eens tot was en ongeveinsde bekentenis mocht komen van uw alleszinse goddeloosheid. En hoe gij God totnogtoe door uw zonden onteerd, gehoond, gesmaad en verlaten en andere goden in Zijn plaats gediend hebt!
O, dat gij uzelf hier nog eens recht schuldig mocht kennen en niet langer bedeksels van schande voor uw zonde mocht kunnen zoeken, noch vinden. Maar dat gij eens bij uzelf uw vloek- en doemwaardige staat recht mocht zien en daarover met ernst verlegen en voor God verootmoedigd worden: en dat de Heere Jezus met Zijn bloed en Geest u nog eens recht noodzakelijk en dierbaar mocht worden en gij het zonder een dadelijke vereniging met Hem niet langer mocht kunnen stellen!

(3) En gij, gelovige kinderen van God, beminden in onze Heere Jezus Christus. O, mocht gij hier, bij Jezus licht, ook in deze spiegel der wet eens recht van uw

aanklevende boze en gruwelijke natuur ontdekt worden. En dat de Heere u eens klaar wilde doen zien, hoe gij Hem dagelijks op duizenderlei wijze verlaat en u van Hem afkeert en andere goden voor Zijn aangezicht hebt. O, mocht gij uw walgelijke zielsonreinheid hier eens recht gewaar worden. Wat zou u niet een innig mishagen in en aan uzelf krijgen! Wat zou u Jezus, met Zijn dierbaar bloed, niet geheel noodzakelijk worden. En wat zou u deze uw snoodheid en gruwelijkheid niet, bij Gods licht, diep vernederen en u uit uzelf drijven, tot die Fontein, die geopend is tegen de zonde en tegen de onreinheid!

De Heere en Zijn Geest zij hiertoe in ons werkzaam en opene onze ogen dat Christus bij ons, of aanvankelijk, óf bij voortgang, het einde der wet worde en dat Zijn bloed ons reinige van al onze zonden! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 35. VRAAG 96, 97 en 98.

Tekst: EXODUS 20: 46.

96. Vraag. Wat eist God in het tweede gebod?
Antwoord. *Dat wij God in generlei wijze afbeelden, noch op geen andere wijze vereren, dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft.*

97. Vraag. Mag men dan gans geen beelden maken?
Antwoord. *God kan, noch mag, in generlei wijze afgebeeld worden. Maar de creaturen, al is het, dat zij kunnen afgebeeld worden, zo verbiedt God toch hun beeltenis te maken en te hebben, om die te vereren, of God daardoor te dienen.*

98. Vraag. Maar zou men de beelden, in de kerken als boeken der leken, niet mogen lijden?
Antwoord. *Nee, want wij moeten niet wijzer zijn dan God, die Zijn Christenen niet door stomme beelden, maar door de levendige verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben.*

Dat de natuurlijke rede alle mensen op het klaarste leert en ontdekt, dat er een allerhoogst Goddelijk Opperwezen is, die de Heere, Schepper, Onderhouder en Bestuurder van de hele wereld en van alle schepsels is, En daarom ook van allen enig moet geëerd en gediend worden, is een vaste en ontegenzeggelijke waarheid. Alle mensen hebben, door de kenzaden van de overgeblevene, natuurlijke rede, denkbeelden van zodanig een allerhoogst Goddelijk Opperwezen in hun zielen, die zij daar onmogelijk geheel kunnen uitwerpen, hoeveel geweld zij zichzelf ook mogen aandoen.
Maar zo vruchtbaar de natuurlijke rede is, in de mensen denkbeelden van een allerhoogst Goddelijk Opperwezen in te drukken, dat van alle mensen, beide met ziel en lichaam, moet geëerd en gediend worden, zo geheel onvruchtbaar en gebrekkig is die natuurlijke rede ook weder, om de mens te openbaren de wijze, op die dat Allerhoogste Opperwezen, die aanbiddelijke Koning en Heere van de wereld moet geëerd en gediend worden.
Hier zwijgt de rede geheel stil en ontdekt ons niet anders van de godsdienst, dan geheel valse en ijdele dingen. De allerwijsten en schrandersten onder de heidenen zijn, met alle hun hoge wijsheid, hierin zo blind gebleven als mollen. En alles wat zij van de godsdienst hebben geweten, is niet anders geweest dan loutere ijdelheid en verkeerdheid. Wat zij ook spraken, schreven en geloofden van een allerhoogst Goddelijk Opperwezen, zo heeft niemand onder hun dat aanbiddelijke en heerlijke Opperwezen toch ooit recht gekend, noch geweten, hoe dit in overeenkomst van haar volmaakte natuur te eren en te dienen. Maar wegens de duisterheid en vleselijkheid huns verstands, stieten zij gezamenlijk op deze zielverderfelijke klip, dat zij de nietigheid van het schepsel op het allerhoogste Goddelijke Opperwezen toepasten en dus dat aanbiddelijk Opperwezen bij zichzelf en naar hun lage menselijke gedachten, gewoon waren af te meten. Waarvandaan het kwam, dat zij de Godheid door lichamelijke afbeeldingen van allerlei stoffelijke dingen aan het oog vertoonden en door middel van zodanige afbeeldingen de opperste Godheid meenden te moeten eren en dienen, zoals dit geschied is van al de heidenen, volgens Paulus getuigenis: Rom.

1: 23, *daar Hij van de heidenen zegt, dat zij de heerlijkheid van de onverderfelijken God veranderden in de gelijkenis van het beeld van een verderfelijk mens en van gevogelte en van viervoetige en kruipende gedierten*.
Doch, hoezeer de allerhoogste God van hemel en aarde van zulk een snode en valse godsdienst walgt en hoezeer Hij zich daartegen aankant, als tegen de grootste en gruwelijkste ontering, die Hem in Zijn heerlijkheid kan worden aangedaan, blijkt uit de stof, die wij tegenwoordig voor uw aandacht zullen moeten verhandelen, zijnde het tweede woord of gebod van de tien woorden der Wet, daar de Jehovah, de God van Zijn volk, zo uitdrukkelijk al dienst en eer, die Hem door middel van afbeeldingen en gelijkenissen wordt toegebracht, komt af te keuren en Zijn volk streng te verbieden, zeggende: *gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van 't gene dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is; noch van 't gene dat in de wateren, onder de aarde is.*

De Jehovah had, in het eerste woord of gebod van de Wet Zijn bondvolk voorgehouden, *dat zij Hem alleen moesten dienen en aanhangen. En nevens, behalve of boven Hem, geen andere goden voor Zijn aangezicht hebben*. Daarop vermaant Hij hun nu verder zeer ernstig en nadrukkelijk van de wijze, op die zij Hem zo alleen moesten dienen, te weten, geheel geestelijk, zonder enige lichamelijke denkbeelden, afbeeldingen of gelijkenissen van: Zijn hoog en heerlijk Opperwezen te maken, omdat Hij een aller volmaaktst en zuiver geestelijk Wezen zijnde, door niets vleselijks of lichamelijks kon worden aan het oog van de mensen afgebeeld, of aan hun verstand vertegenwoordigd. Zodat alle vleselijke en stoffelijke begrippen, denkbeelden of vertoningen van Hem, dan ten enenmale onGoddelijk waren en met Zijn Geestelijk aller-volmaaktste Wezen geenszins konden bestaan.
Om dit gebod of woord van de Heere nu wat nader met elkaar te overwegen, zo willen wij

(1) dit woordelijk, zoals het in de Wet voorkomt verklaren. En dan
(2) Onze aandacht laten gaan op hetgeen de Onderwijzer daarover heeft aangetekend.

In het gebod zelf vinden wij
(1) De inhoud van hetgeen de Heere Zijn bondvolk hier voorschrijft en vermaant. En dan
(2) De krachtige drangredenen van bedreiging en belofte, om hun aan te zetten en te bewegen tot gehoorzaamheid.
Wat de inhoud van dit gebod aangaat, die stelt de Wetgever Zijn volk, zoals in de meeste geboden van deze Wet, verbiedender wijze voor, zeggende: *gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van 't gene dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is; noch van 't gene dat in de wateren, onder de aarde is.*
De reden, geliefden, waarom de Heere deze Zijn Wet meest verbiedender wijze heeft willen voordragen, is, omdat Hij handelt met zondige mensen, die uit hun aard en natuur genegen waren deze Zijn Wet te overtreden en die daarom nodig hadden van het kwaad en de zonde te worden afgemaand en tot de ware dienst en vreze Gods krachtig te worden aangespoord.
Maar tevoren dit gebod verder te verklaren, moeten wij vermaand worden omtrent de snode handel der papisten en wat te beklagen is, onze broeders, de Lutheranen, ook schuldig maken.

De papisten, om hun vuile beeldendienst voor te staan, die hier zo nadrukkelijk verboden wordt, hebben zich niet geschaamd, dit tweede gebod voor een groot gedeelte uit de Wet der tien woorden weg te nemen. En dat zij er van overlaten, bij het eerste gebod te voegen, tot reden gevende, dat alles wat hier in het tweede gebod voorkomt, reeds in het eerste gebod vervat ligt. En daarom, om de zaken te verkorte, uit de Wet mag worden uitgelaten. Maar welk een snode en gruwelijke handelwijs dit is en hoe geheel onverantwoordelijk voor God, wiens geduchte en heilige Wet hier zo verbroken en geschonden wordt, zouden wij, als het nodig was, breedvoerig tegen de papisten en de Lutheranen kunnen aantonen.
Nee, aandachtigen, dit tweede gebod is wel degelijk niet alleen noodzakelijk in de Wet Gods, maar ook in de natuur der zaken onderscheiden van het eerste gebod. Want in het eerste gebod vermaant de Heere Zijn bondvolk, zoals wij reeds gezegd hebben, dat zij Hem alleen zouden aanhangen en dienen en geen andere goden, enz.
Maar hier, in dit tweede gebod vermaant en onderricht Hij hun van de wijze, op die Hij van hun gediend wilde worden, te weten, geheel geestelijk, in overeenkomst met Zijn volmaakte geestelijke natuur en wezen, daar niets vleselijks of lichamelijks in gevonden wordt; hetgeen immers zaken zijn, wezenlijk van elkaar onderscheiden.

Dit vooraf hebbende aangemerkt, laat ons nu het woord of het gebod van de Heere zelf beschouwen.
De Heere verbiedt hier dan Zijn volk en kinderen, *dat zij geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis zullen maken van hetgeen dat boven in de hemel is, noch van hetgeen, dat onder op de aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is.*
Merkt hier voor alles wel aan, geliefden, wat Gods voorname oogmerk en doelwit is in dit gebod. Dit is niet anders dan zorg te dragen voor Zijn allerhoogst en allerheiligst geestelijk Wezen, opdat dit van ons recht, zoals het is, gekend en geëerd mag worden en niet door behulp of middel van enig stoffelijk beeld of gelijkenis, welk van de lage schepsels ontleend is, hoedanig het ook moge zijn; hetzij wij dat vormen in ons verstand, met onze gedachten; hetzij wij dat uiterlijk vormen door kunst en. arbeid onzer handen. Het allerhoogste Wezen Gods heeft volstrekt niets gemeens met al wat zichtbaar of stoffelijk is.
O nee! Het is zuiver en op de aller-volmaaktste wijze geestelijk en kan dus niet aanschouwd, noch gekend worden, dan alleen van een heilig en geestelijk oog van het geloof. Nu, alle vleselijke bevatting die er van God gemaakt wordt, is een volstrekt valse en ongerijmde bevatting van dat allerhoogste Wezen en dient geheel tot ontering en verloochening van hetzelve: Wij moeten God de Heere aanschouwen en kennen bij het eigen licht van Zijn Heilige Geest en moeten niets anders dan zuiver geestelijk van Hem denken, spreken, geloven, enz. Onze hele dienst, die wij Hem toe brengen, moet niet anders dan geestelijk zijn. Want God zelf is een Geest, zo kunnen wij Hem dan ook niet anders dan als zodanig eren en dienen, zo wij Hem recht en naar waarheid eren en dienen willen. Diensvolgens kan, noch mag de Heere God dan van ons op generlei wijze door enig stoffelijk ding afgebeeld, of aan ons verstand voorgedragen worden; omdat wij Zijn waar en allerheiligste geestelijk Wezen daarmee geheel verzaken.
En dat is het nu, waartegen de Heere God hier in dit tweede gebod zo ernstig waakt; Hij wil geen valse bevatting noch denkbeeld van Zijn allerhoogst Goddelijk Wezen gemaakt hebben. Maar Hij wil naar waarheid, zoals Hij is, van ons gekend, getierd en gediend zijn. Daarom verbiedt Hij ons nu zo ernstig, dat wij van Hem geen gesneden beeld zullen maken.

Ik wil trachten, met de hulp des Heeren, dit hoogwaardig gebod uw aandacht zo klaar mogelijk wat nader open te leggen. Daartoe willen wij u eerst voordragen, wat het eigenlijk is, dat de Heere hier al zijn kinderen gebiedt. En dan wat Hij hun hier verbiedt.
De Heere gebiedt hier aan Zijn volk twee zaken.

(1) Dat zij Hem gedurig zich moesten vertegenwoordigen, Hem eren en dienen. De Heere wil, dat Zijn Bondgenoten, die het verbond met Hem gemaakt hebben en zich voor eeuwig aan Hem en Christus tot zijn dienst overgegeven hebben, zonder een andere koning of heer te willen erkennen, dat die Hem, als hun allerhoogste God en Koning, nu ook gedurig, in al hun doen en laten, voor ogen zullen houden. Dat zij Hem steeds zich zullen vertegenwoordigen in hun zielen met Zijn aanbiddelijke hoogheid en heerlijkheid, als het enige voorwerp van al hun beschouwing, liefde, vrees, dienst, vertrouwen, enz. Hij wilde, als de Heere en Koning van Zijn volk, gedurig in hun verstand en in hun hart zijn, en daarin, als in Zijn tempel, door het geloof wonen.
En waarlijk, geliefden, deze dienst en eer komt de Heere van Zijn gelovig volk en onderdanen toe. Zij moeten Hem kennen en Hem zich vertegenwoordigen in al hun wegen; even gelijk wij lezen van de Heere, de Messias, Psalm 16: 8, *ik stel de Heere gedurig voor mij*. En van die gelovigen bondgenoot des Heeren, Psalm 25: 15, *mijn ogen zijn gedurig op de Heere.* En geen wonder, want een zo gedurige voorstelling en vertegenwoordiging van de Heere, met Zijn aanbiddelijke hoogheid en heerlijkheid, aan de ziel, is de grond en bron van alle ware Godsdienst. Daar integendeel het vergeten en niet het vertegenwoordigen van de Heere aan de ziel, de grond en bron van alle zonden en ongodsdienstigheid is, gelijk wij dit breedvoerig zouden kunnen aantonen, als er tijd was.
Terecht dan eist en vordert Jehovah hier van Zijn volk en Bondgenoten, dat zij Hem steeds, in al hun doen en laten, zich zullen vertegenwoordigen en Hem met Zijn geduchte hoogheid en heerlijkheid alleszins op hun harten leggen, om Hem te dienen en te vrezen en te wandelen voor Zijn aangezicht, Gen. XVII:1. Maar was het nu eveneens, op wat wijze van de Heere Bondgenoten Hem zich gedurig zo aan hun zielen vertegenwoordigden en in gedachtenis hielden, om Hem te eren en te dienen?
Nee, geenszins aandachtigen, dit moest van hun geschieden, alleen

(2) Op een wettige wijze, in overeenkomst van Jehovahs aller-volmaaktst en aller-heerlijkst Opperwezen, dat zuiver geestelijk was. Jehovah was een aller-volmaaktste, oneindigste en zuiverste Geest, die geen de allerminste gemeenschap had met iets dat stoffelijk, lichamelijk en vleselijk was. En dus moesten Zijn Bondgenoten Hem dan nu ook niet anders als zodanig zich steeds vertegenwoordigen en Hem in de geest dienen, hangende de Onzienlijke aan door het geloof. Hierom moesten zij zich dan wel wachten, lichamelijke of vleselijke denkbeelden van de Heere in hun zielen te maken en Hem op een stoffelijke wijze aan hun verstand te vertegenwoordigen.
Doch, vooral hadden zij toe te zien, dat zij tot die gruwel niet vervielen, van de Heere uiterlijk, op enigerhande wijze aan het lichamelijke oog te willen afbeelden en Hem dan door middel van zodanige afbeeldsels te willen eren en dienen. Want daartoe is nu gericht dit scherpe en nadrukkelijke verbod des Heeren: *gij zult u geen gesneden beeld, nog enige gelijkenis maken, van 't gene dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde, noch van 't gene dat in de wateren, onder de aarde is*.
De mens is van nature, uit hoofde van zijn vleselijkheid en zondige verdorvenheid, geneigd van het geduchte en heerlijke Opperwezen, van Jehovah God, vleselijk te oordelen. Dit komt voort uit van de mensen duisterheid, waarin hem de zonde gestort

heeft. Want door de zonde is de mens met zijn hele hart en ziel ten enenmale van God de Heere afgeweken en is daardoor nu ten enenmale verduisterd in zijn verstand en vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hun is, door de verharding huns harten, Ef. 4: 18. Zodat de mens nu van nature geen de minste ware, noch geestelijke kennis van God meer in zijn ziel heeft overgehouden. Maar nu in een volstrekte blindheid en onkunde van God gekomen is, die zo groot is, dat zij daarom duisternis zelf genoemd wordt, Ef. 5:8.
Dewijl nu nochtans de mens van God leest en hoort en ook enig ingeschapen denkbeeld van God in zijn ziel heeft, zo wil Hij zich nu een begrip van God de Heere vormen, wat ten enenmale lichamelijk en vleselijk is en ten enenmale ongelijkvormig aan de heilige en geestelijke natuur van God, waar van de mens niets weet en ook uit zichzelf niet weten kan. Want de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die van de Geest Gods zijn. Want zij zijn hem dwaasheid en Hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden, 1 Cor. u: 14. En zoals de blinde mens God met zijn vleselijk verstand begrijpt, zo eert en dient Hij Hem nu ook alleen naar zijn begrip op een geheel vleselijke wijze.
Bijzonder lag het volk Israëls daarvoor bloot, omdat zij, onder de Egyptenaren geboren, opgevoed en altijd geleefd hebbende, God de Heere van hun niet anders dan op een vleselijke wijze, door afbeeldingen en gelijkenissen van stoffelijke dingen, hadden zien eren en dienen. hetgeen dan niet anders dan zeer schadelijke indrukken in de gemoederen der Israëlieten had kunnen verwekken. Daarbij zouden zij, in Kanaän komende, dezelfde gruwel van de heidense volkeren, die daar woonden, weer overvloedig zien bedrijven.
En daarom, de Heere in acht nemende het groot gevaar, dat hier voor het volk van Israël was, om de heidenen in hun gruwelen van beelden en afgodendienst na te volgen, heeft daarom hun in Zijn Heilige Wet een zo scherp en nadrukkelijk gebod willen geven, waarmee Hij hun alle beeldendienst en alles wat daartoe enige de minste aanleiding gaf of gemeenschap mede had, op het aller-ernstige komt te verbieden zeggende, *gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van 't gene dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is; noch van 't gene dat in de wateren, onder de aarde is.*

Twee dingen worden hier van de Heere op het scherpste aan Zijn Bondgenoten verboden.
(a) Het maken van enigerhande beeld of gelijkenis, dat zou dienen om zich de Allerhoogste God daardoor te verbeelden, of aan het verstand of oog te vertegenwoordigen.
(b) Het eren en dienen van zodanig een beeld of gelijkenis, of van de ware God, door middel van hetzelve.

(a) Wat het eerste aangaat, de Wetgever gewaagt van drieërlei soorten van dingen of schepsels, van die Zijn Bondgenoten, *om Hem af te beelden, geen afbeeldingen, noch gelijkenissen mochten maken; namelijk, van iets dat boven inden hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is; noch van 't gene dat in de wateren, onder de aarde is.*
In alle drie van deze plaatsen, die het hele geschapendom uitmaken, wordt een grote menigte van allerlei schepsels gevonden, van wie de Egyptenaars en andere heidense volkeren afbeeldingen en gelijkenissen maakten, om God daardoor te vertonen en te eren. Maar dit verbiedt de Heere hier nu Zijn volk, dat zij geenszins zouden ondernemen dit te doen. *Zij zouden van geen ding, noch schepsel, boven in de hemel,*

of beneden op de aarde of in de wateren onder de aarde is, enig gesneden beeld, of enig ander soort van afbeelding of gelijkenis mogen maken, om de ware God daardoor af te beelden, of aan hun verstand of oog te vertegenwoordigen.
Zij mochten wel beelden, schilderijen of andere gelijkenissen van stoffelijke dingen maken. Want de Heere zelf heeft Zijn heiligdom, zijn tabernakel en tempel daarmee bevolen te versieren. Maar dit verbiedt Jehovah hier, dat zodanige beelden en gelijkenissen van lichamelijke en stoffelijke dingen, die in het geschapendom gevonden werden, niet gemaakt mochten worden om Hem en Zijn aller-heerlijkst Goddelijk Opperwezen, daardoor af te beelden, te vertonen, te eren en te dienen. Want dat blijkt, omdat Hij hier nu verder bijvoegt, dat Zijn Bondgenoten zich voor zodanig gesneden beeld of gelijkenis niet zouden neerbuigen, noch die dienen.

(b) Dit was de gruwel der Egyptenaren en andere heidense volkeren, die buiten de kennis van de ware God leefden. Dezen, gaande te werk naar het beginsel van hun verdorven vlees, maakten zich velerlei gesneden en gegoten beelden en andere soorten van gelijkenissen van stoffelijke schepsels, van goud, zilver, koper, steen, hout, enz. Voor deze bogen zij zich in hun rampzalige blindheid neer en bewezen dezelve alle godsdienstige ere. Niet, dat zij die beelden en gelijkenissen voor de ware God zelf hielden. Nee, maar zij hielden die voor afbeeldingen en vertoningen van de God van de hemels en der aarde, die zij, door zodanig beeldendienst, zochten te eren en te dienen.
Althans, de wijsten en schrandersten onder de heidenen oordeelden daarvan zodanig. Doch, zodanige eer en dienst verbiedt de Heere hier aan Zijn Bondgenoten nu wel scherp niet willende dat zij enigerhande stoffelijke afbeelding of gelijkenis van Hem zouden maken; veel min, dat zij zich daarvoor, om Hem te dienen, met godsdienstige eer zouden neerbuigen.
En waarlijk, geliefden, zien wij de zaak maar eens recht in! Het ontdekt zich klaar, dat de Heere God, in Zijn geduchte hoogheid en aanbiddelijke heerlijkheid, nergens meer door onteerd en schandelijk benadeeld wordt, dan door de snode, vuile en gruwelijke beeldendienst en alles wat daarmee maar de allerminste gemeenschap heeft, zoals wij dit, in de verklaring van onze Christelijke Onderwijzer, aanstonds nader zullen beschouwen.
Geen wonder derhalve, dat de Heere zodanige beeldendienst dan niet alleen aan Zijn Bondgenoten verbiedt. Maar het doet op de aller-scherpste, krachtigste en nadrukkelijkste wijze, voegende bij Zijn verbod een allerzwaarste bedreiging tegen de overtreders. En een aller-heerlijkste en goedertierenste belofte voor de gehoorzamen, zeggende, *want Ik ben een ijverig God, die de misdaad der vaderen bezoekt aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten. En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben, en. Mijn geboden onderhouden.*

2. Om dit gewichtige verbod nu van de temeer op het gemoed der Bondgenoten aan te dringen en hun tot genegen gehoorzaamheid aan dit te bewegen, zo laat de Heere hier nu volgen een zeer krachtige en ernstige drangreden, waarin ons deze grote en heerlijke zaken voorkomen:

(1) Een vertoning van Jehovahs grootheid en heerlijkheid;
(2) een zeer scherpe en straf bedreiging tegen alle overtreders en ongehoorzamen;
(3) een zeer dierbare, troostrijke en heerlijke belofte voor alle gehoorzame Bondgenoten.

(1) Eerst ontmoeten wij dan hier een vertoning van de Heere aanbiddelijke hoogheid en heerlijkheid, vervat in de woorden: want Ik, de Heere uw God, ben een ijverig God. Drie dingen liggen hier in deze woorden van de Heere hoogheid vervat, die het gelovig bondvolk allen evenzeer van de vuile beeldendienst moesten afschrikken.

(a) Het bestaat hierin, dat Hij, die hun de beeldendienst verbood, was Jehovah of de Heere, die getrouw en onveranderlijk was, zo in het vervullen van Zijn oordelen en bedreigingen aan de overtreder, als in het waarmaken van Zijn toezeggingen en beloften aan Zijn gehoorzame Bondgenoten. Bijgevolg had des Heeren volk hier dan wel degelijk dit geduchte verbod, met de bijgevoegde bedreiging en belofte in acht te nemen.

(b) Het tweede, dat hier voorkomt is, dat de grote Wetgever niet alleen Jehovah was, maar ook de God van Zijn gelovig bondvolk: Ik, de Heere uw God bijgevolg hadden de Bondgenoten deze Wet des Heeren hun God dan nu immers ook met alle toegenegenheid van de gemoeds in het geloof te onderhouden en te gehoorzamen en zich daar niet tegen aan te kanten. Want zij hadden zich daartoe in het Verbond aan de Heere overgegeven en Hem voor hun God en Koning aangenomen, om Hem te dienen en tot knechten te zijn en al Zijn rechten en inzettingen eeuwig te bewaren.

(c) Het derde stuk van Jehovahs aanbiddelijke hoogheid en ontzaggelijke heerlijkheid, wat hier in deze woorden voorkomt is, dat Hij een ijverig of jaloers God was. Dat is, een God, die ten hoogste ijverig en jaloers was omtrent Zijn Goddelijke eer en heerlijkheid, niet kunnende verdragen dat die in het minste verkort of benadeeld werd. En omdat nu de beeldendienst daartoe diende om Jehovahs aanbiddelijke eer en heerlijkheid in van de mensen zielen geheel uit te roeien en overhoop te werpen, zo had van de Heere volk zich dan wel degelijk voor die aller-vuilsten en alle snoodsten gruwel te wachten, omdat zij met een zo heilig, ijverig en jaloers God te doen hadden, die de minste benadeling van Zijn Goddelijke eer en heerlijkheid niet van hun zou kunnen verdragen.

(2) Maar de Heere gaat voort en stelt zich verder in Zijn gestrenge heiligheid en rechtvaardigheid zo aan Zijn Bondgenoten voor, zeggende, dat Hij de misdaden der vaderen bezoekt aan de kinderen, aan het derde en vierde lid dergenen die Hem haten. Door degenen, die de Heere haten, worden hier verstaan alle ongelovigen en onbekeerden, die deze en de andere geboden van de Heere moedwillig kwamen te overtreden. Nu, van deze getuigt God hier, dat Hij de misdaden der vaderen bezoekt. Dat is te zeggen, dat de Heere, vanwege Zijn gestrenge heiligheid en rechtvaardigheid, zich niet tevreden houdt met de overtreders van Zijn Heilige Wet en goddelozen, die Hem haten, te straffen in hun personen alleen, maar dat Zijn wraak en grimmigheid zich ook uitstrekt over hun kinderen en nakomelingen, zelfs tot in het derde en het vierde lid of geslacht, zoals wij daarvan klare voorbeelden vinden in de Heilige Schrift.

In de zondvloed strafte God niet alleen goddeloze vaders, maar ook hun kinderen, hoe jong en onnozel die ook waren. Want het verdronk alles, wat er was, behalve Noach met de zijnen. Op deze wijze heeft de Heere ook gehandeld met de inwoners van Sodom en Gomorra. Met het heilloze geslacht van Korach, Dathan en Abiram, enz. Zo strafte God, om de zonden van Eli, ook al zijn nakomelingen, 1 Sam. 2: 31. Om Jerobeams zonden en snode beeldendienst werd ook zijn hele geslacht en huis verdelgd en van de aarde uitgeroeid.

En niemand onzer moet hier over deze handelwijs des Heeren, in het bezoeken der goddeloze vaderen aan de kinderen, enz., enige zwarigheid opvatten en daartegen inbrengen dat woord van de Heere zelf, *dat de zoon niet zal dragen de ongerechtigheid van zijn vader en de vader niet zal dragen de ongerechtigheid van zijn zoon*, Ezech. X8: 20. Want als God zo de misdaden der goddeloze vaderen aan de kinderen en nakomelingen thuis zoekt, zo moeten wij dit zo begrijpen, dat de kinderen en nakomelingen, om van hun vaderen misdaden alleen, van God de Heere niet gestraft worden, maar dat zij ook in zichzelf als zondaars voor de Heere schuldig en strafwaardig zijn, wegens hun eigen zonden en ongerechtigheden. Want God laat om de misdaden der vaderen dan toe, dat hun kinderen en nakomelingen in dezelfde misdaden vervallen. Want Zijn oordelen zijn een diepe afgrond, waarvoor elk moet vrezen, om er toch niet in te vallen.
Maar wij moeten dit hier evenwel niet nemen In een volstrekte zin, alsof de Heere hier altijd zodanig handelde. Alsof Hij altijd der vaderen misdaden thuis zocht aan de kinderen, enz., Nee, dat zegt God hier niet, dan was er in alle eeuwigheid geen ontkoming noch zaligheid te verwachten voor een geslacht, welkers eerste stamvader een goddeloze en een hater van de Heere was. Maar de Heere doet dit, als het Hem behaagt te doen en als Hij er zich door zijn rechtvaardige toorn en verbolgenheid toe laat aanzetten en bewegen, want dit is een zaak, die de Heere in Zijn willekeur heeft. Maar Hij haalt hier dezelve aan, om Zijn volk te vertonen en voor ogen te stellen, welk een ijverig, jaloers, heilig en rechtvaardig God Hij was; hoe Zijn grimmige verbolgenheid en toorn zelfs zo ver ging tegen hen, die Hem haten, dat Hij der vaderen misdaden wel bezocht aan de kinderen, enz., opdat de Bondgenoten hieruit mochten weten, met welk een heilig en rechtvaardig God zij te doen hadden. En dat zij daardoor mochten aangezet worden tot een aller-diepst ontzag en vrees voor zijn grote en geduchte Naam en om toch deze Zijn Heilige Wet niet te overtreden en zich door snode en vuile beeldendienst op de verschrikkelijkste wijze tegen Hem te bezondigen.

(3) Maar heeft de Heere nu lust en vermaak om Zijn bondvolk door verschrikkelijke bedreigingen alleen in toorn te houden? Nee, volstrekt niet, aandachtigen, hoort wat Hij er nu verder op de liefelijkste en troostrijkste wijze bijvoegt! Hij getuigt, als in een adem, dat Hij barmhartigheid doet aan duizenden, of aan duizend geslachten dergenen, die Hem liefhebben en Zijn geboden onderhouden.
Gewis, de barmhartigheid en de genade van de Heere roemt tegen Zijn oordeel. Is God ijverig, rechtvaardig, grimmig en verbolgen tegen alle goddelozen, die Hem haten en Zijn geboden overtreden; Hij is niet minder oneindig genadig, barmhartig en goedertieren, voor allen die Hem liefhebben, enz.
O, onuitsprekelijk goed en barmhartig is de Heere voor Zijn volk. Dit ondervinden zij allen, die Hem oprecht en in de grond van hun harten liefhebben en wier hoogste lust en zaligheid het is, hun harten geneigd te vinden, om Zijn geboden te bewaren en trouw te onderhouden. Gaat dan van de Heere toorn en grimmige verbolgenheid, van degenen die Hem haten, van de vaders op de kinderen over, Zijn barmhartigheid en goedertierenheid is nog oneindig groter. Die wordt van de Heere over degenen, die Hem liefhebben, uitgestrekt tot duizenden, of duizend geslachten, dat is (een bepaald voor een onbepaald getal genomen), tot aan menigvuldige geslachten, ja, tot aan alle geslachten, tot aan het einde van de wereld toe.
Zie, zo ver strekt zich de oneindige barmhartigheid en goedertierenheid van de Heere uit over degenen die Hem liefhebben. Wie zou dan zulk een oneindig goedertieren en barmhartige God niet hartelijk beminnen en Hem ook niet teer liefhebben? Wie zou

Hem niet vrezen en Zijn geboden onderhouden?
Zeker! al van de Heere gelovige Bondgenoten moesten zich door deze oneindige barmhartigheid van de Heere hun God immers laten aanzetten en krachtig bewegen tot hartelijke gehoorzaamheid aan al Zijn goede en heilige geboden en bijzonderlijk aan dit gebod, dat hun hier zo nadrukkelijk van de Heere gegeven wordt.

Ziedaar! Zo zien wij dan nu niet alleen de zin en inhoud van dit tweede gebod, rakende de beeldendienst, maar ook zeer gewichtige en krachtige drangredenen, waarmee dit van de Heere op de gemoederen van Zijn Bondgenoten wordt aangedrongen en vastgemaakt.
Doch, denkt niet geliefden, dat van de Heere Bondgenoten hier uit zich zelf bekwaam ware Gods Wet te gehoorzamen. Nee, dit gebod wordt hun van de Heere voorgesteld om, zoals al de andere geboden, van hun geheel in het geloof onderhouden te worden met een volkomen afzien van zichzelf, van hun eigengerechtigheid en sterkte en met een zien op de Heere hun God, in Wien alleen voor hen, beide gerechtigheden en sterkte waren.

B. Zo het gebod op zichzelf uit de Wet des Heeren hebbende verhandeld, laat ons nu nog kort gaan overwegen, wat onze Onderwijzer daarover tot verklaring komt aan te tekenen.
Hij vraagt zijn leerling Vraag 96, wat eist God in het tweede gebod? en doet hem daarop antwoorden, *dat wij God in generlei wijze afbeelden en op geen andere wijze vereren, dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft.*
Twee dingen worden hier, volgens de Onderwijzer, aan van de Heere volk en aan alle mensen verboden:

(1) Dat men God op generlei wijze vermag af te beelden. De reden daarvan hebben wij in onze verklaring van de Heere gebod reeds gezien en zal van de Onderwijzer aanstonds in de volgende vraag nader aangetoond worden.

(2) Het andere stuk, dat hier mede van aan Heere op het ernstigste verboden wordt, is de Heere op een andere wijze te vereren, enz. Want het komt de Heere alleen toe, zich zelf aan Zijn verbondelingen bekend te maken en hun te leren en te gebieden, hoe zij Hem, in overeenkomst met Zijn aller-volmaaktste en heerlijkste natuur, moeten eren en dienen. Van die Goddelijke openbaring nu af te wijken, daartegen aan te gaan, de Heere een andere dienst en eer te willen toebrengen, als die Hij van ons kan en wil ontvangen. Wat is dat anders, dan de snoodste ongehoorzaamheid tegen God en de gruwelijkste ontering van Zijn geduchte hoogheid en heerlijkheid? Waarom de Zaligmaker zegt, Matth. 15: 9, *dat men de Heere tevergeefs eert, lerende lesringen, die geboden van mensen zijn.*
Nu, God door middel van beelden te willen dienen en eren, is Hem te vereren op een andere wijze, dan Hij ons in Zijn Woord heeft bevolen. Bijgevolg wordt alle verkeerde en valse godsdienst, die de mens door zijn bedorven oordeel en vleselijk verstand zelf uitvindt, van wat natuur of hoedanigheid die ook zonde mogen zijn, Hier van de Heere op het strengste in dit tweede gebod verboden.

Hierop gaat de Onderwijzer voort en vraagt tot nader onderzoek en opheldering van deze waarheid, Vraag 97, mag men dan geheel geen beelden maken? en antwoordt, *God kan noch mag in generlei wijze afgebeeld worden.*
Hier handelt de Onderwijzer tegen de papisten, die snode afgoden en beeldendienaars,

die de beelden Goddelijke eer aandoen, menende daardoor de ware God te eren en te dienen. Doch, tegen deze gruwelijke goddeloosheid is dit tweede gebod van de Heere gegeven. Dit gebod ziet zozeer op geen afgoderij, want die wordt verboden in het eerste gebod. Maar dit ziet alleen op de beeldendienst, waardoor men de Allerhoogste God, door middel van afbeeldingen, gelijkenissen, enz., op een vleselijke wijze tracht te eren en te dienen. Zodat de Roomse beeldendienst dan de eigen zonde en gruwel is, daar de Heere dit tweede gebod tegen heeft gegeven. Maar de papisten zijn snood genoeg om, zoals wij gezien hebben, de inhoud van dit gebod uit de Wet te lichten, als was het daar overtollig en onnodig en hebbende maar alleen behoord tot de Joden onder het Oude Testament.

Maar laat ons, dit daar latende, onze Onderwijzer horen spreken!
Deze zegt twee dingen,
(1) Dat God op generlei wijze kan, noch mag afgebeeld worden, dat is volkomen zeker en gewis, toehoorders, de Allerhoogste God van hemel en aarde. De groot-machtige en alleen heerlijke Jehovah kan op generlei wijze door enig ding afgebeeld, of aan van de mensen verstand of oog vertegenwoordigd worden. Omdat Hij, zoals wij tevoren reeds gezien hebben, een aller-zuiverst en eenvoudigst, geestelijk Wezen is, dat met niets dat lichamelijk, vleselijk of stoffelijk is, enige de allerminste gemeenschap heeft.
Nu, alle afbeeldingen en gelijkenissen, die of in de verbeelding van 's mensen verstand, of met mensenhanden uiterlijk gemaakt worden, moeten van stoffelijke en lichamelijke dingen ontleend zijn. Bijgevolg is er dan tussen het zuiver geestelijk Wezen Gods en tussen dusdanige stoffelijke afbeeldsels geen de allerminst gelijkheid of overeenkomst en zo spreekt. Het dan nu immers vanzelf, dat het aller-heerlijkste en zuiverste geestelijk wezen van God daardoor niet op enigerhande wijze kan worden afgebeeld, of aan het menselijk verstand of oog vertegenwoordigd.
Daarbij is God de Heere ook een oneindig en aller-volmaaktst Wezen, dat alle heerlijkheid en volmaaktheid, die er is, op de aller-volmaaktste wijze alleen in zichzelf bezit en geen het minste gebrek of onvolmaaktheid onderhevig is, noch zijn kan. Nu, waarbij zal zo'n aller-heerlijkst en aller-volmaaktst Wezen toch kunnen vergeleken worden? Daar is niets, dat dit enigszins gelijk is. Alles buiten God is onvolmaakt; bijgevolg kan het aller-volmaaktste wezen Gods dan ook door niets afgebeeld, noch ergens bij vergeleken worden. Hierom wordt er gevraagd, Jes. 11: 18, *bij wien dan zult gij God vergelijken, of wat gelijkenis zult gij Hem toepassen?* En vers 25 vraagt de Heere zelf, *bij wien dan zult gij Mij vergelijken, die Ik gelijk zij*? Te kennen gevende, dat God, vanwege Zijn hoogheid, volmaaktheid, heerlijkheid en algenoegzaamheid, van alles buiten Hem geheel onderscheiden is en dus nergens bij vergeleken, noch nergens door afgebeeld kan worden, omdat niets Hem gelijk is, in hemel, noch op aarde, noch elders onder de aarde. Zo blijkt het dan aller-klaarst, dat Jehovah, de allerhoogste en aller-heerlijkste God, op generlei wijze, noch aan 's mensen verstand, noch aan 's mensen oog kan vertoond of afgebeeld worden. Omdat deze zaak dus volstrekt onmogelijk is en geenszins kan geschieden, zo mag die, volgens de Onderwijzer, dan ook niet geschieden, want Hij zegt: *God kan, noch mag in generlei wijze afgebeeld worden.*

Gewis geliefden, er is niets, daar de allerhoogste God meer door onteerd en in Zijn Goddelijke heerlijkheid en volmaaktheid meer door wordt benadeeld, ja, geheel verloochend, dan door Hem op enigerhande wijze te willen afbeelden, of bij iets stoffelijks en lichamelijks te vergelijken. Want daarmee stelt men Hem met het lage,

onvolmaakte, eindige, verachte en stoffelijke gelijk. En verloochent daarmee geheel Zijn oneindige volmaaktheid, Goddelijkheid en heerlijkheid, wat dan niet anders is dan God te verzaken en Hem tot een veracht, onvolmaakt en stoffelijk schepsel te maken, zoals Paulus zo getuigt, Rom. 1: 23, *dat zij de heerlijkheid van de onverderfelijken God veranderden in de gelijkenis van het beeld van een verderfelijk mens en van gevogelte en van viervoetige en kruipende gedierten.*
Hierom handelde dezelfde Apostel zo ernstig in dit opzicht tegen die van Athene, die ook gewoon waren de ware God van hemel en aarde, die zij de onbekenden God noemden, door lichamelijke en zichtbare dingen af te beelden, zeggende tot hen, Hand. 27:29, *wij moeten niet menen, dat de Godheid goud, zilver of steen gelijk zij, die door mensenkunst en bedenkingen gesneden zijn*. En hierom vaart de Heere overal in Zijn Woord zo hevig uit tegen alle beeldendienst, die op het hoogste vervloekende en verfoeiende, zoals wij daartoe een menigte van. plaatsen zouden kunnen aanhalen. Zo blijkt het dan, volgens de Onderwijzer, *dat God op generlei wijze kan noch mag afgebeeld worden.*

(2) Maar, laat de Onderwijzer hierop volgen, *de creaturen, al is het, dat zij kunnen afgebeeld worden, zo verbiedt God toch hun beeltenis te maken en te hebben, om die te vereren, of God daardoor te dienen.*
Dit is van ons in de verklaring van het gebod genoegzaam verhandeld. Wij zagen dat God van Zijn Bondgenoten maar alleen in de geest kan, moet en wil geëerd en gediend worden, omdat deze dienst alleen met Zijn aller-volmaaktste heerlijkheid overeenkomt.

De Onderwijzer gaat hierop voort en vraagt eindelijk ook aan de leerling, *maar zou men de beelden, in de kerken als boeken der leken, niet mogen lijden?*
Dit is het gevoelen van onze broederen de Lutheranen, die, hoewel zij, even gelijk wij, de beeldendienst geheel verfoeien, nochtans menen, dat men de beelden en schilderijen mag hebben in de kerk, om de gemeente en bijzonder de eenvoudigen, door dezelve te onderwijzen en tot aandacht op te wekken, enz.
Doch, onze Onderwijzer keurt dit gevoelen geheel af, zeggende: *nee, want wij moeten niet wijzer zijn dan God, die Zijn Christenen niet door stomme beelden, maar door de levendige verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben.*
Dat is een zeer godvruchtig en waar antwoord van de Onderwijzer, genoegzaam om het Lutherse gevoelen van de beelden en haar nuttigheid ten enenmale te weerleggen want nergens vinden wij in het Woord, dat de Heere heeft bevolen de gemeenten door stomme beelden te onderwijzen. Maar overal vinden wij, dat. Hij daartoe maar alleen Zijn Heilig Woord en haar levendige verkondiging wil gebruikt hebben, willende door de dwaasheid der prediking zalig maken degenen, die geloven, 1 Cor. 1: 21.
Bijgevolg moeten wij hier dan immers niet wijzer zijn dan God, maar ons aan de Goddelijke verordening geheel onderwerpen.

Ziedaar, geliefden, dit tweede gebod zo genoeg verklaard. Hier moeten wij onszelf nu al weer bij neerleggen. Het is waar, door Gods genade hebben wij wel geen uiterlijke beelden dienst, zoals in het heidens Pausdom. Nee, de Heere zelf heeft ons van die gruwel verlost, als Hij ons uit het Pausdom heeft uitgeleid met een machtige Hand. Maar o, laat ons daarom geenszins denken, dat wij deze Wet des Heeren al recht onderhouden. Och nee! Deze Wet is van zodanige wijduitgestrekte verplichting, dat ook zelfs de allerheiligste mens die niet volkomen in dit leven onderhouden kan.

(1) Want zij verbiedt ons alles, zonder onderscheid, wat maar in het minste afwijkt van de waren geestelijke dienst Gods, met lichaam en gemoed, of dat daartoe aanleiding geeft. En o, wat zijn daar niet al ontelbaar veel zonden, die ons van de geestelijke en gelovigen dienst Gods afleiden, hoewel wij uiterlijk al geen beelden maken en ons daarvoor neerbuigen! Wie is machtig die allen op te noemen?
(2) Daarentegen, in dit gebod wordt: ons bevolen alles, water behoort, om God de Heere in geest en waarheid te dienen, of om ons gemoed daartoe op te wekken. En O, wie is in staat, dat alles ook alweer te noemen? Wie, die de zaken recht inziet, moet hier niet met David van uitroepen*: in alle volmaaktheid heb ik een einde gezien. Maar Uw gebod is zeer wijd.*
Daar was geen einde aan, om de verboden zonden en de geboden deugden van dit gebod ordelijk voor te stellen.

Gij mensen, die nog onbekeerd zijt, gij zijt geheel en al buiten staat, om dit gebod van de Heere enigszins te onderhouden, al onthoudt gij u al van de grove beeldendienst. Want, omdat gij nog geen rechte geestelijke kennis van God hebt, maar Gods beeld door de zonde uit uw zielen verloren hebt, zo kunt gij niet anders doen, dan vleselijke en aardse denkbeelden van God in uw verstand te maken. Zo maakt gij dan wel geen beelden van God met uw handen. Maar gij maakt beelden van Hem met uw gedachten. Uw verstand is geheel aards en vleselijk en zo kunt gij dan ook onmogelijk anders dan aards en vleselijk van God denken en spreken. Gij meet in uw denkbeelden God af bij uzelf en bij de stoffelijke schepsels. Maar gij kent Hem niet in Zijn hoogheid, in Zijn heerlijkheid en heiligheid.
Nu, voor zulke vleselijke en aardse denkbeelden, als gij u van God maakt, buigt gij u neer. Die eert gij, die dient gij en gij beeldt u dwaselijk in, dat gij de ware God dient, daar gij nochtans in waarheid een afgod dient en een valse god, naar uw grillige inbeelding. Zo is dan al uw godsdienst enkel zonde, bedrog en ijdelheid, zolang gij de ware God niet recht leert kennen. Ik weet wel, gij kunt onmogelijk begrijpen hetgeen ik u zeg. Daar zal een almachtige hand Gods aan u moeten geslagen worden, om het u recht te doen begrijpen. De Geest Gods zal u van deze uw zonden moeten overtuigen.
Och, of de Heere uw ogen dan nog eens wilde openen, dat gij ziende mocht worden!
Lieve vrienden! mocht gij de Heere daar nog eens vurig om bidden! Mocht gij nog eens gewillig worden om tot Christus te lopen, dat Hij u eens ogenzalf gave, om ziende te worden! Dat wil ik wensen, dat de ontfermende God u nog eens moge leren! Gij zult anders nooit de goddeloosheid van uw hart kunnen zien en uw zonden tegen dit tweede gebod. Want dat is een geestelijk gezicht, dat gij alleen van de Geest Gods moet ontvangen. Die moet het in uw hart werken. O, dat de Heiland en Verlosser dan nog eens uit Sion kwame en dat Hij uw licht, eens deed opgaan als de middag!

En gij, ware bekeerde kinderen Gods; gij zult immers wel willen weten en belijden, dat gij wegens uw aanhangende, grote vleselijke verdorvenheid, nog zeer snode beeldendienaars zijt met uw harten, hoewel gij u nooit uitwendig voor enig stoffelijk beeld, dat met handen gemaakt is, neerbuigt. Of gij deze plaag van uw hart maar eens recht zag!
Beminde Christenen! Laten wij onszelf bij dit gebod toch eens neerleggen en onszelf eens ernstig onderzoeken, of al ons denken en spreken, eren en dienen van God, wel zuiver geestelijk is? O, werden wij hierbij eens recht bepaald en er met licht ingeleid! Wat zouden wij niet al een diepe onkunde van God, een geesteloosheid, een oneerbiedigheid, een ongelovigheid, ja, een snode godverzaking in onze harten vinden. Dit is de fontein van al ons kwaad, dat wij God, in Zijn allerhoogst en allerheiligst

geestelijk Wezen, nog zo onbegrijpelijk weinig kennen. En dat wij nog zozeer overgegeven zijn aan aardse begrippen en vleselijke denkbeelden van God, enz.
Ik moet het met Paulus, 1 Cor. 15: 34, zeggen tot onze schaamte, wij hebben nog de kennis Gods niet, zoals wij behoorden te hebben. Wij hebben toch, de een meer, de ander minder, veel meer vleselijke beelden van God in ons verstand, dan wij ware kennis Gods hebben. En dat helaas, het meest te bedroeven is, is dat wij het nog zo weinig zien en ter hart nemen. En dat wij met deze kranke ongesteldheid van ons gemoed doorgaans zo weinig te stellen hebben.
Ach vrienden! ontwaakt, ontwaakt toch eens uit uw slaap! Laat ons toch zonder langer uitstel met onze blinde ogen tot Christus onze Medicijnmeester gaan en naarstig tot Hem roepen om geopende ogen. O, als de Geest Gods onze duistere ogen eens komt reinigen. En die met het licht van de hemels komt bestralen, dan zullen wij zien; hoe jammerlijk aards en vleselijk wij nog zijn en hoe weinig wij God nog recht kennen en Hem in de Geest dienen en eren. Dan zullen wij onze zonden en goddeloosheid recht gaan inzien. Dan zullen wij er ons over schamen en er over verslagen worden. Dan zullen wij een walging hebben van onszelf. Dan zullen wij onze diepe ellende en machteloosheid zien, hoe wij dit heilig gebod Gods niet in het minste recht kunnen onderhouden. Dan zullen wij heen lopen en vlieden tot Christus onze Zaligmaker, grijpen Zijn genade en sterkte aan en zoeken al onze gerechtigheid, gehoorzaamheid en zaligheid alleen bij Hem. En zo zou dan de zo'n der gerechtigheid over ons opgaan.
De Heere schenke ons die genade, door Zijn Heilige Geest! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 36. VRAAG 99, 100.

Tekst: EXODUS 20: 7.

99. Vraag. Wat wil dat derde gebod?
Antwoord. *Dat wij niet alleen met vloeken, of niet valse eden, maar ook met onnodig zweren de Naam van God niet lasteren, noch misbruiken, noch ons, met ons stil-zwijgen en toezien, zulke verschrikkelijke zonden deelachtig maken. En in somma, dat wij de heiligen Naam van God niet anders dan met vrees en eerbieding gebruiken: opdat Hij van ons recht bekend, aangeroepen en in alle onze woorden en werken geprezen worde.*

100. Vraag. Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God zich ook over die vertoornt, die zoveel, als hun mogelijk is, dat vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?
Antwoord. *Ja, gewis, want daar is geen groter zonde, noch die God meer vertoornt, dan de lastering zijns Naams, daarom Hij ook dezelve met de dood te straffen bevolen heeft.*

Het is een heerlijke en noodzakelijke vermaning, die David, de vrome knecht des Heeren, doet aan alle Koningen, Vorsten en Richters van deze aarde, Psalm 2: 11, dient de Heere met vrees en verheugt u met beving. Het is zeker geliefden, dat Jehovah God, die de hemel en de aarde gemaakt heeft en dus aller mensen Schepper en Opper-Heere is, van hun allen, groot en klein, daarom ook niet alleen moest gehoorzaamd en gediend worden met verzaking van alle andere goden of creaturen met Hem, omdat Hij maar alleen onze God en geduchte Koning en Schepper is. Maar dat Hij van alle mensen ook moet gediend, gevreesd en gehoorzaamd worden op de aller-nederigste en eerbiedigste wijze en met het diepste ontzag en de innigste hoogachting van de harten.
Zodanige dienst komt God de Heere toe wegens Zijn oneindige hoogheid en aanbiddelijke heerlijkheid, waardoor Hij alzo hoog verheven is, dat het gehele geschapendom niets meer bij Hem is als een stofje aan de weegschaal en een druppel aan de emmer, Jes. 11: 15.
O, wie van de stervelingen, hoezeer ook verlicht en begenadigd, is in staat de onmeetbare hoogheid van Gods heerlijke en heilige natuur enigszins recht te begrijpen, dat Hij ons zou kunnen zeggen, hoedanige dienst, vrees en beving wij aan die God schuldig zijn?
En zo ons al iemand dit kon zeggen, wij zouden hem geenszins kunnen verstaan. Want dit behoort tot die onuitsprekelijke dingen, die de heilige Paulus hoorde, als Hij werd opgetrokken buiten zichzelf, in de derden hemel. Nochtans heeft de Heere in Zijn Heilige Wet ons ook daardoor ernstig willen vermanen, dat wij Hem zouden dienen met vrees en ons in Hem verheugen met beving.
Want, nadat God Zijn bondvolk in het eerste gebod had belast Hem alleen te dienen en geen andere goden voor Zijn aangezicht te hebben en hun daarop in het tweede gebod de wijze van dienst had voorgesteld, op die zij Hem moesten dienen, te weten, geheel geestelijk en in waarheid, zonder enig lichamelijk afbeeldsel of gelijkenis, zo gaat Hij hier in dit derde gebod zijn Bondgenoten nu verder voorstellen en bevelen, hoe zij

Hem ook moesten dienen met de diepste vrees, eerbiedigheid en innigste hoogachting voor zijn grote en allerheiligste Naam, voor wie zij steeds moesten beven en die zij nimmer, op enigerhande wijze, moesten misbruiken, noch ontheiligen, want zo luidt van de Heere heilig gebod, gij zult de naam van de Heere uw Gods niet ijdellijk gebruiken.
Welk gebod wij, met de genadige bijstand des Heeren, nu ook nader zouden overwegen en uw aandacht verklaren en openleggen, beschouwde dit

(1) Woordelijk, zoals het in de Wet des Heeren voorkomt. En dan
(2) Zakelijk, volgens de verklaring van de Onderwijzer.

A. Wat het gebod woordelijk aangaat, hier moeten wij
(1) Overwegen de letter of inhoud van het gebod. En dan
(2) De drangreden ervan, die de Heere daarbij gevoegd heeft, om het gemoed van Zijn Bondgenoten zo temeer tot gehoorzaamheid te verbinden.

B. Het gebod van de Heere wordt ons dan weer, bij wijze van een verbod, zo voorgesteld: gij zult de naam van de Heere uw Gods niet ijdellijk gebruiken. Hier ontmoeten wij
(1) Het onderwerp, waarvan gehandeld wordt, te weten, de name des Heeren. En dan
(2) De geëiste plicht of vermaning daaromtrent, om die naam van de Heere niet ijdellijk te gebruiken.

Wat het eerste aangaat; een naam weten wij, is eigenlijk niet anders dan een zeker teken, waardoor wij gewoon zijn de zaken of personen buiten ons, aan ons verstand en aan het verstand van andere voor te stellen en van andere zaken of personen te onderscheiden. Nu, in dit laatste opzicht heeft God de Heere eigenlijk geen bijzondere naam of namen nodig, waardoor Hij van andere, die Hem in soort of geslacht gelijk zijn, zou onderscheiden worden. Want de Heere God is maar een en enig in zichzelf en heeft geen gelijk soort of geslacht, in hemel of op aarde. Maar onderscheidt zichzelf genoeg door Zijn oneindig en aller-volmaaktst Opperwezen, van alle schepsels buiten Hem.
Nochtans heeft het de Heere behaagd, zichzelf door verscheiden namen aan ons, mensenkinderen, in Zijn heilig Woord voor te stellen en bekend te maken, opdat Hij ons zwak en eindig verstand te hulp zou komen en zichzelf van alle vreemde en valse goden, die de hemel en de aarde niet gemaakt hebben, zou onderscheiden. Die namen dan eigenlijk niet anders zijn, dan klare vertoningen en uitdrukkingen van Gods heilige en volmaakte deugden, die Hij bezit in en van zichzelf en die Zijn natuur oneindig groot en heerlijk maken.
Wij vinden verscheiden zulke namen Gods in het Woord, onder die ook die van Jehovah of Heere en van Elohim of Verbonds God, die hier in deze Wet bijzonderlijk voorkomen, wel de grootste en voornaamste zijn, daar God zich allermeest mede gewoon is te benoemen. Maar van die namen Gods wij hier, om de korte tijd, nu niet breder kunnen handelen.
Vraagt iemand, wat wij hier in dit gebod door de Naam van de Heere van onze Gods nu eigenlijk te verstaan hebben, zo antwoorden wij, dat men daardoor moet verstaan:

(1) God de Heere zelf, in Zijn oneindige hoogheid, heerlijkheid en in al Zijn aanbiddelijke deugden en volmaaktheden, waardoor Hij zichzelf van het hele geschapendom oneindig ver onderscheidt. Want, dat door Gods Naam, God zelf

verstaan wordt, met al Zijn Goddelijke deugden en volmaaktheden, blijkt uit het gebed des Heeren, Uw naam worde geheiligd, daar Gods naam God zelf betekent, met al Zijn Goddelijke hoogheid, heerlijkheid en volmaaktheid.

(2) Moeten wij, door de Naam van God ook verder in het algemeen verstaan al datgene, waardoor God zich zelf in Zijn oneindig, hoogheid en heerlijkheid aan ons, nietige mensenkinderen, vanouds ontdekt en openbaar maakt. Als daar is, Zijn heilig Woord, al de werken der genade en der natuur. En alle bijzondere namen, waarmee God zich zelf doorgaans in Zijn heilig Woord benoemt. In een woord, al wat maar enigszins dient en dat de Heere gebruikt als een middel, om zich zelf in en door Christus Jezus, Zijn Zoon, in Zijn Goddelijke heerlijkheid aan ons voor te stellen en bekend maken, niets uitgezonderd. Dat alles behoort tot God en Zijn heilig Naam en moet daarom van ons met het diepste ontzag, eerbied en vrees, opgenomen, erkend en aangebeden worden, zoals de Heere dat Zijn Bondgenoten hier zo ernstig beveelt, zeggende, *gij, zult de Naam van de Heere uw Gods niet ijdellijk gebruiken. Want de Heere zal niet onschuldig houden, die Zijn Naam ijdellijk gebruikt.*
Het grondwoord, van de onze door gebruiken vertaald, is van een zeer ruime en brede betekenis en zegt eigenlijk zoveel als iets aannemen, opnemen, opheffen, dragen, enz., wat nu onze taalmannen niet kwalijk door het algemene woord van gebruiken hebben overgezet, om daarmee uit te drukken in het algemeen onze ganse plicht en werkzaamheid jegens de heiligen Naam des Heeren, zo uitwendig als inwendig. Doch, opdat wij de bijzondere kracht en inhoud dezes gebods wat klaarder zouden kunnen begrijpen, zo weet, geliefden, dat dit op tweeërlei wijze uit de Hebreeuwse grondtekst kan vertaald worden.

(1) Gij zult de Naam van de Heere uw God niet ijdellijk dragen.
(2) Gij zult de Naam van de Heere uw God niet ijdellijk opnemen of gebruiken.
Wij zullen de zin van beide vertalingen, die wij menen dat hier moeten worden samengevoegd, zo Gods gebod zeer wijd is, uw aandacht eens kort wat nader voorstellen.

1. Verbiedt de Heere hier, dat men Zijn Naam niet ijdellijk zal dragen. Gods Naam te dragen betekent eigenlijk zoveel, als Gods Naam te belijden en Hem openlijk door onze godsdienst voor. onze God, Koning en Heere te erkennen, met Wien wij inwendig in het Verbond verenigd zijn en die wij daarom nu ook openlijk voor de mensen willen belijden, hem dienen, vrezen en verheerlijken. Zodat Gods Naam te dragen, hier dan onze hele belijdenis en uitwendige godsdienst in zich bevat en betekent. Hiervan wordt zo gesproken, Jes. 44: 5, *deze zal zeggen, ik ben des Heeren en die zal zich noemen met de naam van Jacob. En gene zal met zijn hand schrijven, ik ben des Heeren en zich benoemen met de naam van Israël.* En hierop ziet God, Jes. X3I:7, daar Hij van Zijn volk zegt, *een ieder die naar Mij Naam genoemd is.* Dat is, die Mijnen Naam draagt en Mij voor zijn God en Heere openlijk belijdt en Mij dient.
Nu, hieromtrent beveelt God In dit Zijn gebod, dat men Zijn Naam zo niet ijdellijk zal dragen en belijden voor andere. Dat is te zeggen, dat men dat niet vals, verkeerd, of geveinsd zal doen, zoals alle hypocrieten of huichelaars, die wel uiterlijk de Naam van God dragen en die belijden Hem te erkennen, te beminnen, te dienen, te vrezen en te gehoorzamen. Maar die dat nochtans niet in waarheid en met hun hele hart doen. Maar die inwendig van God afkerig zijn en weigeren met waren harte, volgens Zijn Verbond in Hem te geloven en zich geheel aan de Heere tot Zijn eigendom op te dragen en over te geven, met een geheel volkomen en nederige onderwerping van de

harten aan hem en met een volkomen haat tegen alle zonden en goddeloosheid.
Al de zodanigen dragen van de Heere Naam ijdel en belijden Hem vals en onderwerpen zich geveinsd aan Hem, Psalm 97: 16. En nochtans doen en handelen zodanig alle tijdgelovigen en geveinsde naamchristenen onder ons, die er in zeer grote getale zijn. Die het Evangelie en de Naam Christus alleen uiterlijk met de mond belijden, maar met hun harten vijanden Gods en van het kruis van onze Heere Jezus Christus zijn, zoals hun zondig, ijdel en werelds leven genoeg uitwijst.

Deze snode gruwel van valsheid en geveinsdheid verbiedt de Heere hier ter plaats nu zeer ernstig en wil dat wij geheel daarvan een haat en afkeer zullen hebben en dat wij in onze belijdenis en godsdienst volkomen oprecht zullen zijn en Hem met waren hart zullen erkennen, aanhangen, vrezen, vertrouwen, beminnen en dienen, zonder enig het allerminste bedrog, verkeerdheid of geveinsdheid van de harten. Want de ogen van de Heere zien hier naar waarheid in het binnenste; Hij eist in alles het hart van ons en wil, dat wij Hem dat zullen geven. Hij woont maar alleen bij de reinen van harte. Maar van de man des bedrogs heeft de Heere een gruwel. Hij is een zuivere, heilige en oneindig volmaakte Geest. En daarom, die Hem willen aanbidden, moeten Hem aanbidden in Geest en in waarheid, zoals ons al de waarheden in de Heilige Schrift zeer klaar en menigvuldig geleerd worden.
Zie, op zodanige wijze verbiedt de allerhoogste God hier dan nu, dat wij Zijn heilige Naam geenszins ijdel zullen dragen, maar dat wij in onze godsdienst en belijdenis volkomen oprecht en ongeveinsd van hart zullen zijn, opdat wij Hem door Christus mogen behagen. Och, of dit gebod van de Heere ons allen eens recht op het hart mocht komen!

2. Maar hier hebben wij nog al de kracht van het gebod van de Heere niet. Nee, wij moeten het nu ook volgens de andere vertaling lezen. En dan zal ons de Heere hier nog zeer veel andere dingen gebieden en verbieden.
De andere of tweede overzetting van dit gebod van de Heere luidt, zoals wij gehoord hebben, alzo: *Gij zult de Naam des Heeren uws Gods niet ijdellijk opnemen of gebruiken.* Door des Heeren Naam op te nemen of te gebruiken, wordt hier in het algemeen verstaan en uitgedrukt, al onze werkzaamheid omtrent God en zijn heiligen naam, met ziel en lichaam, uitwendig en inwendig. Om het maar eens met weinigen voor te stellen. Wij nemen Gods Naam op en gebruiken die, op drieërlei wijze: óf inwendig, met ons hart; of uitwendig, met onze mond; óf met onze daden en werken.

(1) Wat het eerste aangaat, wij nemen Gods heilige Naam op en gebruiken die inwendig in ons hart, als wij aan God gedenken en Hem aan ons verstand voorstellen als wij Hem in onszelf aanroepen, hem prijzen en loven, enz. Kortom, als wij inwendig, met de vermogens van onze ziel, bij onszelf omtrent God en Zijn Naam bezig en werkzaam zijn.
(2) Wij nemen Gods Naam op en gebruiken die uitwendig met onze mond. Als wij van God en zijn heilige Naam spreken en daarvan bij andere melding doen. Als Gods Naam in onze mond is, als wij luid bidden, zingen, lezen, enz.
(3) Ook nemen wij Gods Naam op en gebruiken die uitwendig met ons gedrag, daden en werken, hetzij dat wij in uitwendige godsdienstplichten bezig zijn, of dat onze daden en werken een bijzondere betrekking hebben tot God de Heere en zijn heiligen naam. En Hij door ons, verheerlijkt of onteerd wordt.
Zie, op deze drieërlei wijze nemen wij Gods Naam op en gebruiken dien. Nu, hiervan beveelt de Heere hier, dat wij dat niet ijdellijk zullen doen. Dat is te zeggen, op geen

ijdele, zondige of verkeerde wijze, zodat Gods heilige en geduchte Naam daardoor van ons onteerd en gelasterd worde.

> (1) Dit geschiedt inwendig in en bij onszelf, als wij aan God de Heere en zijn heiligen Naam gedenken, of niet aanroepen of vermelden, in onze harten, zonder betamelijke liefde, vrees, hoogachting, geloof, vertrouwen, enz. Als men maar zo los en oneerbiedig aan God gedenkt en Zijn heilige Naam zonder innige vrees en beving van de harten aanroept, enz.
> (2) Men neemt Gods Naam op en gebruikt die ijdellijk, als men zonder een diepe vrees en eerbied van God spreekt en zijn geduchte Naam op enigerhande wijze misbruikt, smaadt, lastert of onteert, zoals wij aanstonds uit de Onderwijzer zullen horen.
> (3) Ook neemt men de Naam van God op en gebruikt die ijdellijk, als men met zijn gedrag, handel en wandel, zo in zaken van godsdienst als anderszins iets doet, waardoor Gods heilige Naam van ons op enigerhande wijze gelasterd en onteerd wordt. Of waardoor wij tot zodanige lastering en ontering van de Naam van God enige aanleiding geven, enz.

Zie, op al deze wijzen onteert men de Heere en zijn heiligen Naam en gebruikt die ijdellijk. En dat verbiedt de Heere hier zo nadrukkelijk in deze Zijn Heilige Wet, zeggende, Gij zult de Naam van de Heere uws Gods niet ijdellijk gebruiken, op hoedanige wijze het dan ook van ons zou mogen geschieden. Integendeel beveelt de Heere ons hier ernstig, dat wij in ons hart en met onze woorden en werken zijn heiligen Naam recht zullen gebruiken en die alleszins zullen vrezen en verheerlijken, zoals ons in de Catechismus nader voorgesteld en geleerd wordt.

Zie daar geliefden, hier hebt gij dan nu kort de ware zin en inhoud van dit gebod des Heeren.
Al dit voorgestelde wordt daarin van de Heere zeer ernstig geboden en verboden. Want hoort eens, welk een krachtige en nadrukkelijke drangreden de Heere daar nu verder bijvoegt, om ons voor Hem te doen vrezen en onze zielen tot toegenegen gehoorzaamheid aan dit Zijn heilig gebod te bewegen. *Hij zegt, want de Heere zal niet onschuldig houden*, enz.
Iemand niet onschuldig te houden, is zoveel te zeggen, als hem wel degelijk schuldig te houden en hem, op zijn tijd, gewis en zwaarlijk over zijn overtreding te straffen! Wanneer de Heere hier dan nu zo ernstig bedreigt, dat Hij de onteerders en misbruikers van zijn heiligen Naam niet onschuldig zou houden, zo geeft Hij daarmee te kennen, dat Hij een oneindig heilig en rechtvaardig God is, die grotelijks ijvert voor Zijn Naam en ere. En die het daarom geenszins kan, wil, noch zal verdragen, dat Zijn hoge en heilige Naam van iemand misbruikt, gesmaad of gelasterd worde. Maar dat Hij hier alle schuldigen noodzakelijk moet en ook gewis zal straffen met zijn oneindige vloek en toorn. En waarlijk, de minste lastering of ontering van Gods heiligen Naam, verdient de eeuwige vloek en toorn Gods, die alle onboetvaardige en ongelovigen daaromtrent ook gewis zullen moeten ondergaan, zonder enige de minste verschoning, want door zodanige zware en oneindige straf moet God zijn onteerden en geschonden Naam weer heiligen.
De mensen mogen deze misdaad van de lasteringen ontering van de Heere Naam dan al licht achten en die niet eens ter hart nemen. De Rechters en Overheden mogen die, tegen Gods gebod, hier ongestraft laten en er geen behoorlijk onderzoek naar doen, maar deze snode gruwel in hun land ongemerkt toelaten.

Ja, de Heere zelf moge Zijn straf en oordeel over de overtreders soms lange tijd uitstellen, zodat het scheen dat Hij hun misdaad reeds vergeten had en die lichtelijk door de vingeren zag. Maar niettemin zou Hij hen geenszins onschuldig houden.
O nee, de Heere was geen man, dat Hij liegen zou, of eens mensen kind, dat Hem iets berouwen zou. Hij zou op zijn tijd zich wel weten te wreken jegens al de onboetvaardigen en goddelozen, die Zijn Naam niet gevreesd en voor denzelve niet gebeefd hadden. Zij zouden dit tot hun eeuwige schande, smaad en verderf, maar al te wel, Maar te laat ondervinden. De Heere zou hun niet onschuldig houden.
Ziedaar geliefden, hebben wij dit heilig gebod van de Heere dan nu woordelijk uw aandacht genoeg verhandeld en opgelegd.

B. Laat ons nu van de Onderwijzers aantekening over dit mede kort gaan overwegen. Hij leert, Vraag 99, *dat dit derde gebod wil, dat wij niet alleen met vloeken, of met valse eden, maar ook met onnodig zweren de Naam van God niet lasteren, noch misbruiken, noch ons, met ons stilzwijgen en toezien, zulker verschrikkelijke zonden deelachtig maken. En in somma, dat wij de heiligen Naam van God niet anders dan met vrees en eerbied gebruiken: opdat Hij van ons recht bekend, aangeroepen, en in alle onze woorden en werken geprezen worde.*

De Onderwijzer houdt het mede daarvoor, dat God hier in dit gebod alle lastering Zijns heiligen Naams ernstig verbiedt en dus ook de zodanige, die Hij ons hier voorstelt, die op deze volgende wijze geschiedt:
(1) Door vloeken. Er is eigenlijk een tweeërlei vloek, waaraan de mensen zich kunnen schuldig maken;
(a) Als iemand God de Heere vloekt en in een boos opzet lasterlijk en smadelijk van zijn heiligen Naam spreekt en Hem door een duivelse boosheid alle kwaad toewenst, willende dat God niet ware, enz.; hetzij, dat het inwendig in het hart geschiede. Of uiterlijk met woorden of daden. Deze vloek is een geheel verschrikkelijke lastering en ontering van de allerheiligste Naam Gods. En daarom heeft God bevolen, al zulke vloekers zonder enige genade met de dood te straffen, Levit. XXIV: 15.
(b) Ook is er een andere soort van vloek, namelijk, als men, hetzij uit wanhoop, hetzij uit boosheid, toorn, baldadigheid, of op een andere wijze, zichzelf of zijn naaste vervloekt, wensende dat Gods vloek, straf en toorn over ons, of over onze naaste mogen komen. Zoals de Apostel Petrus zo in zijn zwakheid zichzelf vervloekte, Matth. X16: 74. En de goddeloze Simeï, de vluchtende Koning David vloekte, 2 Sam. 16: 5. Hierdoor wordt de Heilige Naam van God weer grotelijks gelasterd en onteerd, omdat men God de Heere hier tot een slaaf en uitvoerder wil maken van zijn he3oze en gruwelijke boosheid, begerende dat Zijn grote en vreselijke Naam onze snode driften ten dienste zal staan, om ons, of andere, naar onze bozen zin en wil te straffen. Zeer veel verschrikkelijke en snode gruwelen liggen in zodanigen vloek opgesloten. En daarom heeft God al weer wel uitdrukkelijk belast, alle zodanige vloekers hier op aarde met de dood te straffen, Levit. X14: 14.

(2) De tweede gruwel waarmee, volgens de Onderwijzer, de Naam van God grotelijks wordt onteerd, bestaat in valsen ede. Als men namelijk bij de grote en heiligen Naam Gods valselijk en bedrieglijk zweert; hetzij, dat men een leugen, door openlijke en plechtige aanroeping van de Heilig Naam van God, voor waarheid bevestigt; hetzij dat men zich, door plechtige aanroeping van de heiligen Naam van God, ergens toe verbindt, wat wij echter vervolgens niet houden, maar metterdaad nalaten en overtreden. Dit is al weer een verschrikkelijke lastering, ontering en bespotting van de

heiligen en vreselijke Naam van God, dat God geenszins kan, noch zal ongestraft laten, maar dat Hij zo ernstig verbiedt, Levit. XIX: 12, gij zult niet valselijk bij Mijnen Naam zweren: want gij zoudt de Naam uws Gods ontheiligen.

(3) Een derde snode lastering van Gods naam, die de Heere hier in Zijn Wet hogelijk verbiedt is, volgens de Onderwijzer, onnodig zweren. Als men namelijk, buiten volstrekte noodzakelijkheid en zonder dat wij door de overheid in zaken van gewicht daartoe geroepen worden, Gods heilige Naam ergens lichtvaardig lijk over aanroept; hetzij dan, dat wij waarheid of leugen spreken. Want door zulk onnodig zweren, gebruiken wij Gods Naam ijdellijk en zonder innige vrees en eerbied. Waarop de Zaligmaker ook ziet, Matth. 5: 34, waar Hij ons vermaant: en zweert geheel niet, noch bij de hemel, omdat Hij is de troon Gods; noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank van Zijn voeten; noch bij Jeruzalem, omdat zij is de stad van de grote Konings; noch bij uw hoofd zult gij zweren, omdat gij niet een haar kunt wit of zwart maken. Maar laat zijn uw woord ja, ja. Nee, nee. Wat boven deze is, dat is uit de boze.

(4) Verder stelt de Onderwijzer ook *onder het lasteren en onteren van de Naam van God, wat alhier verboden wordt, ons met ons stilzwijgen en toezien, zulker verschrikkelijke zonden deelachtig maken.*
Wanneer wij de Naam van God van iemand horen lasteren of zien onteren, zo zijn wij verplicht, indien wij God en Zijn Naam willen vrezen, hem daarover ernstig te bestraffen, hem zijn zware zonde die Hij doet, voor ogen te stellen en hem tot boetvaardigheid en bekering ijverig te vermanen, opdat van de Heere heilige en geduchte Naam niet verder van hem gelasterd worde. Ja, zelfs zijn wij verplicht, in sommige gelegenheden, de misdaad van zo iemand of aan de Overheid, M aan de Kerkedienaren bekend te maken, opdat de schuldige door hun vermaand en bestraft worde. Want zo beveelt de Heere, Levit. 5: 1, als een mens zal gezondigd hebben, dat Hij gehoord heeft een stem van de vloek, waarvan Hij getuige is, indien Hij het niet te kennen geeft, zo zal Hij zijn ongerechtigheid dragen.
Doen wij dit alles nu niet geliefden, maar laten wij Gods Naam van andere in onze tegenwoordigheid smaden, onteren en lasteren en zwijgen wij stil, het zij uit ontzag en vrees voor de mensen, het zij uit gebrek van liefde en vrees voor God, zo lasteren en onteren wij daardoor dan Gods heiligen Naam ook, omdat wij die Naam Gods niet voorstaan en voor haar heilige eer ijveren. Die misdaad hier dan al mede van de Heere ernstig verboden wordt.

(5) Hier zouden wij nu nog zeer veel andere lasteringen en onteringen van Gods heiligen Naam kunnen bijvoegen, waar van de Onderwijzer wel niet spreekt en die nochtans van God de Heere hier mede ernstig verboden worden. Maar onze tijd is daartoe reeds te ver verlopen. Een is er nochtans die zeer snood en gruwelijk en echter zeer algemeen onder de zondige mensen van onze leeftijd is, die wij maar zullen noemen. Deze laster bestaat hierin, dat de mensen in hun gewoon gesprek en rede tot elkaar, Gods hoge en heilige Naam, waarvoor een ieder moest vrezen en beven, zo ijdel, onbezonnen, lichtvaardig en oneerbiedig in hun mond nemen, zeggende bij de minste, geringe gelegenheid, *o Heere! o God! o Jezus*! enz. Alsook, zoals velen gewoon zijn te zeggen, *ik dank God, of God lof, of God helpe ons of haar*, of als het God belieft en wat diergelijke, uiterlijke aanroepingen of opnemingen van de grote en heiligen Naam van God meer zijn, die zo maar, zonder de minste eerbied of aandacht, of oprechtheid van de harten, van de mensen dagelijks geschieden. Zoals ook dat algemene spreekwoord van *onze lieve Heer, of onze lieve Heertje*; wat velen zo

gedurig in de mond hebben, die nochtans God geenszins voor hun Heere en Koning erkennen, of Hem de minste ware liefde met het hart toedragen, zoals zij, door hun zondig en ijdel leven, klaar genoeg betonen.
Zie, al deze en dergelijke snode lasteringen en misbruiken van de grote en heiligen Naam van God, hetzij die wetend, of onwetend van de mensen geschieden, worden hier van de Heere aan ons op het aller-nadrukkelijkst verboden. *En de Heere zal de overtreders geenszins onschuldig houden. Maar alle onboetvaardigen om deze lastering Zijns Naams met zijn vloek en toorn voor eeuwig straffen.*

Alzo kort voorgesteld hebbende, die zonden God hier in dit gebod verbiedt, zo gaat de Onderwijzer nu ook openleggen, die heilige plichten de Heere daarin gebiedt, namelijk, dat wij de heilige Naam van God anders niet, dan met vrees en eerbied gebruiken: opdat Hij van ons recht bekend, aangeroepen en in alle onze woorden en werken geprezen worde.
Dit is het grote en voorname oogmerk des Heeren, in dit derde gebod, om Zijn Bondgenoten op te wekken tot de vrees Zijns heiligen en geduchte Naams, opdat zij die op generlei wijze immer zouden onteren. Maar integendeel die met hun gedachten, woorden en werken, alleszins zouden prijzen en verheerlijken. En gewis, wie van ons, die van de Heere hogen, heiligen en vreselijke Naam enigszins recht heeft leren kennen, zal niet met zijn hele hart moeten toestemmen en belijden, dat van de Heere Naam alle vrees, diep ontzag en eerbied waardig is. En dat alle schepsels voor die Naam steeds moeten beven? Hier was nog veel over te zeggen, maar de verlopen tijd laat het ons niet toe.

Ondertussen gaat de Onderwijzer hier voort en legt ons zijn vorig gezegde nog nader open, Vraag 100, waar Hij dit voorstel doet, is *het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God zich ook over die vertoornt, die, zoveel als hun mogelijk is, dat vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?*

In dit voorstel heeft de Onderwijzer het oog:
(1) Eerst en voornamelijk, op de rechters en overheden, die God hier op aarde daartoe bijzonderlijk gesteld heeft, opdat zij door hun gezag alle ontering Zijns heiligen Naams zoveel mogelijk zouden verbieden, weren en straffen. Dit is de voornaamste plicht der overheden, zowel kleinen als groten. En wanneer zij in deze nalatig zijn en niet met al hun vermogen voor de heiligen Naam van God ijveren, zij zullen geenszins kunnen bestaan ten jongsten dage, als de Heere alle lasteringen en onteringen Zijns grote Naams, door hun verzuim en toezien hier op de wereld bedreven, van hun handen zal afeisen. Och, of dit onze overheden, kleinen en groten, nog eens niet ernst op het hart mocht komen. En dat zij hier nog eens mochten leren vrezen en beven voor de hoogheid Gods, die in deze dagen de meesten van hun zo weinig op het hart weegt!
(2) Verder ziet de Onderwijzer hier ook algemeen op al degenen, zonder onderscheid, die Gods heilige Naam horende lasteren en onteren, daar niets tegen doen, maar stil-zwijgen, zoals hedendaags meest bij iedereen geschiedt. Want, omdat de mensen God niet vrezen noch beminnen in hun harten, zo lust het hun ook niet, Zijn heilige Naam openlijk bij de wereld voor te staan, of haar misbruikers en lasteraars daarover te bestraffen. Deze allen, hoewel zij zelf al niet vloeken, zweren, enz., horen dat nochtans aan en verdedigen Gods grote Naam niet. En daarom zal de Heere hun ook geenszins onschuldig houden, hoewel zij denken, dat zij onschuldig zijn. Maar God vertoornt zich ook over hen met een grote toorn.

En hieruit blijkt dan nu klaar, volgens de Onderwijzer, welk een bovenmate grote en gruwelijke zonde alle misbruik en ontering van Gods heilige Naam is. Want zo zegt Hij verder, *daar en is geen groter zonde, noch die God meer vertoornt, dan de lastering Zijns Naams, daarom Hij ook dezelve met de dood te straffen bevolen heeft.*
Hier was al weer veel te zeggen, om aan te tonen de verschrikkelijkheid en gruwelijkheid van alle misbruik van Gods Naam onder de mensen. Och, of het de Heere zelf de zondaren eens wilde leren en het recht op hun harten brengen! Gaat hier maar eens van uzelf af, geliefden. Er is immers niets, dat wij meer ter hart nemen, daar wij ons meer over bedroeven en vertoornen en waardoor wij ons meer beledigd achten, dan dat men onze Naam onteert, smaadt en lastert. En dat wij van andere gehoond en veracht worden. Maar, staan wij, nietige en zondige mensen, die alle lastering en smaadheid voor eeuwig verdiend hebben, nochtans zozeer op onze eer en goede naam. O, wat moet die grote en allerheiligste God dan niet staan op Zijn care! Wat moet Hij zich niet verschrikkelijk vertoornen over allen, die Hem zo stoutelijk durven smaden en zijn heiligen Naam lasteren.
Gewis, God de Heere kan dit niet verdragen, of Hij zou zichzelf moeten verloochenen. Maar Hij moet hier alle schuldigen tijdelijk en eeuwig straffen. Want zij zijn geheel Zijn vijanden. Zij zoeken God van de troon te schoppen. Zij vertreden, verachten en versmaden Hem en bannen alle ontzag en vreze Gods uit hun harten. Zij zijn weerspannige rebellen tegen God en kanten zich geweldig en met hoog verheven schilden, tegen Hem aan. En daarom wee! Wee hun! De Heere zal hun niet onschuldig houden.

Maar heeft zelf, volgens de Onderwijzer, *bevolen, deze gruwel van de lastering Zijns Naams, met de dood te straffen*, zoals wij in onze verklaring gehoord hebben.
Ziedaar geliefden, hiermee oordelen wij dit gebod van de Heere nu genoeg voor uw aandacht geopend en verklaard te zijn.
Wat nu onszelf aangaat, och, mocht dit gebod hier nu, door de genade Gods, eens weer dienen:

(1) Tot een spiegel voor alle zondaren en onbekeerden, om hun eens recht te ontdekken aan zichzelf en hun te doen zien, hoe geheel schuldig zij op allerlei wijze zijn, van hun jeugd af, aan de lastering en ontering van de grote Naam! Och, of zij nog eens mochten bekennen, dat hun gehele leven anders niet geweest is, tot heden toe, dan een enkele lastering van de Naam des Heeren; omdat zij Hem nog nimmer recht gekend, gediend of gevreesd hebben! Dat zij hierover zichzelf nog eens geheel mochten vinden onder Gods vloek en toorn en dat dit hun nu zo mocht vernederen en verootmoedigen, dat zij, met volkomen verzaking van zichzelf en van alles, hun zaligheid en verzoening met God nog eens geheel, op vrije genade, door een waar oprecht geloof, bij de Heere Jezus mochten gaan zoeken.

(2) Daarbij geve de Heere, dat hier al Zijn kinderen zichzelf mede geheel schuldig mogen kennen voor Zijn Aangezicht aan menigvuldige lastering en ontering Zijns Naams, die zij dagelijks uit zwakheid nog bedrijven, door doen en laten! Dat het hun ook strekke tot ware verootmoediging, om al hun gerechtigheid, heil en zaligheid hier alleen in de Middelaar Jezus te zoeken, die hun geworden is wijsheid van Gode, rechtvaardigheid; heiligmaking en verlossing Amen.
Het zij zo, om des Heeren en Zijns heiligen Naams wil!

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 37.
VRAAG 101, 102.

Tekst JACOBUS 5: 12.

101. Vraag. Mag men ook Godzalig bij de Naam van God een eed zweren?
Antwoord. *Ja, als het de Overheid van haar onderdanen, of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen en dat tot Gods eer en van de naasten zaligheid. Want zulk eedzweren is in Gode Woord gegrond en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest.*

102. Vraag. Mag men ook bij de heiligen of bij enige ander creatuur, een eed zweren?
Antwoord. *Nee. Want een recht eedzweren is God aan roepen, dat Hij, als die alleen dat hart kent, der waarheid getuigenis geven en mij straf, indien ik valselijk zweer. Die eer geen creatuur toebehoort*.

Ik zeide in mijn haasten, alle mensen zijn leugenaars, is de opmerkbare taal van de vrome spreker, Psalm CXVI: 11. De persoon, die deze woorden gesproken heeft, getuigt zelf, dat die van hem in haastigheid zijn voortgebracht. Nochtans is hetgeen Hij spreekt een aller-zekerste en geheel ontwijfelbare waarheid. Want, dat alle mensen, zo velen er ooit geboren worden, leugenaars zijn, is iets, dat niemand zal kunnen tegenspreken, tenzij Hij tevens de algemene verdorvenheid van het menselijke geslacht wil ontkennen en loochenen. Welk een edele en Goddelijke deugd ook de waarheid is, zo wordt er nochtans nimmer iemand van een vrouw geboren, die deze deugd in volmaaktheid bezit. Alle mensen staan hier voor God de Heere schuldig als schenders en overtreders der waarheid en zijn van nature geneigd tot valsheid en leugen. En het is de Geest der heiligmaking alleen, die Gods volk, de gelovigen, gewoon is in alle waarheid te leiden, zonder wie zij geheel door de leugengeest zouden beheerst worden. Doch, hoe algemeen deze snode ondeugd van valsheid en leugen onder de mensen ook is, zo is er nochtans niets dat de menselijke samenleving schadelijker is en haar gronden meer omver werpt.
Want, hoe kan er ergens een ordelijke maatschappij van samenlevende mensen opgericht en bewaard worden, indien de een mens zo de andere op zijn woord niet kan geloven. Waar men gevaar loopt, van op ieder ogenblik door leugen, list, valsheid en bedrog misleid te worden. Dit breekt immers de band van een ordelijke menselijke samenleving geheel in stukken en veroorzaakt, dat de een mens met de andere geen gerust en veilige gemeenschap kan onderhouden.
Het is hierom, dat God de Heere, door Zijn wijze schikking, dit verderfelijke kwaad onder de mensen heeft willen voorkomen, belastende, dat men in zaken van groot belang en gewicht een zeker teken zal gebruiken, waardoor men de waarheid van alle zaken zal ontdekken en leugen en bedrog voorkomen, zijnde een nadrukkelijke bevestiging van de waarheid ener zaak door middel van een eed of eedzwering, waarin men zijn heiligen Naam aanroept tot een getuige van iets, dat men voor waarheid opgeeft.
Een hulpmiddel voor het verdorven menselijk geslacht; niet alleen van de uiterste noodzakelijkheid, maar ook van het grootste gewicht en aangelegenheid. Zodat het geenszins ijdel, noch lichtvaardig mag gebruikt worden, zoals onze Christelijke Onderwijzer in deze Zondag op zich neemt ten klaarste te zullen openleggen en aantonen, tegen de dwalende gezindheden buiten ons.

In de vorige Zondag heeft hij gehandeld over het derde gebod, verbiedende alle ijdel gebruik van Gods allerheiligste Naam, op hoedanige wijze het dan ook zou mogen zijn.
Bij gelegenheid nu, dat de Onderwijzer toen gewag maakte van valse en onnodige eden, als door wie men de Naam van God ook schandelijk misbruikt, gaat hij in deze 37e Zondag het stuk van de eedzwering afzonderlijk verhandelen, teneinde een ieder klaar te leren, wat eigenlijk het eedzweren is en voor hoever dat volgens het Woord van God is geoorloofd, of niet geoorloofd. Een zodanige stof kan dan niet anders dan zeer nuttig en noodzakelijk zijn om te horen.
Het gebeurt hedendaags veel, mijn vrienden, dat men, hetzij in enig ambt of bediening, of in andere gelegenheden, om de waarheid van enige zaak te bevestigen, genoodzaakt wordt, een eed te moeten zweren. Zodat het eedzweren thans in ons Neerland zeer gewoon en gebruikelijk is; nochtans wordt er menige eed gezworen door zulken, die niet eens weten wat een eed is en in zich heeft. En daarom is het hoog nodig, opdat niemand door onwetendheid zich hierin zwaarlijk bezondige, dat het leerstuk van het eedzweren op zijn tijd klaar en duidelijk verhandeld worde.
En omdat wij heden daartoe een gewenste gelegenheid hebben, zullen allen, die hier vergaderd zijn, weldoen met een ingespannen aandacht toe te luisteren, teneinde zij, in hun onnozelheid, de geduchte Naam van de Heere hun God nimmer komen te misbruiken.
Om dit stuk dan met een goede orde te verhandelen, zullen wij

(1) spreken van de rechten aard en natuur van het eedzweren;
(2) en dan vervolgens van de dwalingen der wederdopers en papisten omtrent de eed.

Een eed of eedzwering is niet anders, dan een bevestiging van een zaak die waar is, door Gods allerheiligste Naam daarvoor tot getuige aan te roepen, wensende dat Hij ons wil zegenen en gunstig zijn, als wij de waarheid en zwaarlijk straffen, als wij leugen spreken. Die beschrijving overeenkomt met die van de leerling in zijn antwoord, op de 102e vraag, daar Hij zegt: *een recht eedzweren is God aanroepen, dat Hij, als die alleen het hart kent, der waarheid getuigenis wil geven en mij straffen, indien ik valselijk zweer. Die eer aan geen schepsel toebehoort.*
Dus wordt dan in alle eedzwering verondersteld, dat Hij, bij Wiens Naam wij zweren en op Wiens getuigenis wij ons in de eed beroepen, alwetend is en zelfs de verborgenste gedachten van ons hart kent en weet en tevens dat Hij ook almachtig is en ons als wij de waarheid tegenstaan, kan straffen. Zodanige eedzwering was voor de val geheel onnodig; omdat de mens toenmaals volmaakt en zonder zonde zijnde, nooit anders dan waarheid sprak. Maar na de val, wanneer volgens de Psalmdichters taal, alle mensen leugenaars zijn geworden en men elkaar, op zijn blote woorden niet meer geloven kan, is zodanige eed of eedzwering noodzakelijk geworden tot bevestiging van de waarheid ener zaak, want daartoe geschiedt een eedzwering om een einde te maken van tegenspreking aangaande het voorledene. En iemand te verplichten, heilig en ongeschonden na te komen, alles wat Hij beloofd heeft, in opzicht van het toekomende.

Dus is de eedzwering dan eigenlijk tweeërlei. Door de eed bevestigt men zaken, die reeds geschied zijn. En door de eed belooft en verbindt men zich tot zaken, die nog geschieden zullen. In het eedzweren dan onderwerpt men zich ten enenmale aan Gods rechtvaardig oordeel, willende, als wij de waarheid voorstaan, van Hem gezegend en

als wij meinedig zijn, van Hem gestraft worden. Dit wisten zelfs de oude heidenen wel, dat in de eed plaats had. Hierom zwoeren zij gewoonlijk bij hun afgoden en riepen die aan tot wrekers, bijaldien zij valselijk zwoeren. Zo zwoeren de Romeinen, wanneer zij met elkaar enig contract of verbond aangingen, dan nam ieder onderhandelende partij een steen en smeet denzelve met alle kracht op de aarde, onder het uitspreken van deze woorden: zo ik willens en wetens bedrieg, werpe Jupiter mij uit alle mijn goederen en bezittingen, zoals ik deze steen uit mijn handen werp.

Het eedzweren is al zeer vroeg en in zeer oude tijden in gebruik geweest. Wij vinden het al als een algemene zaak in de dagen van Abraham, van wie wij lezen, dat Hij de koning van Sodom zwoer, dat Hij niets van hetgeen de koning toebehoorde, nemen zou, Gen. 14: 22. Zodanigen eed deed de aartsvader met het opheffen van zijn hand naar de hemel. Want zo sprak hij tot de koning van Sodom: *ik heb mijn hand opgeheven tot de Heere, de Allerhoogste God, die hemel en aarde bezit.* Maar in volgende tijden vinden wij, dat men verscheiden handelingen of gebaren van het lichaam in de eed gebruikte, maar waarmee wij ons thans niet willen ophouden. Alleen willen wij maar niet een woord aanmerken, dat men bij ons deze uiterlijke plechtigheid in het doen van de eed gebruikt, dat men de twee voorste vingers omhoog opsteekt, tot een bewijs, dat men de God van hemel en van aarde, die boven in de hemel woont, tot Getuige aanroept. Want, zo is men doorgaans gewoon, als men iemand een ander wil aanduiden, op hem met de vinger te wijzen. Zo wijst men hier dan ook met zijn twee voorste vingers omhoog naar de hemel, tot een teken, dat men God meent die boven in de hemel woont en Hem tot een Getuige van de waarheid der zaak, die men bezweert, aanroept.

Wat nu aangaat het formulier der woorden, dat men in het eedzweren gebruikt, dat is al weer in alle tijden zeer verschillend geweest. In het algemeen geschiedde altijd in het eedzweren een afbidding van zegen en genade, als men de waarheid en van vloek en straf, als men leugen sprak. Doch, om die afbidding uit te drukken, gebruikte men allerlei formulieren van woorden, Maar die evenwel allen samen op dezelfde inhoud uitkwamen, zoals wij verscheiden zodanige formulieren van eedzwering in de Heilige Schrift vinden. Het algemene formulier van de eed, dat wij hier te land volgen, luidt alzo: *zo waarlijk helpe mij God almachtig!*
Die woorden eigenlijk zoveel zeggen als, *indien ik de waarheid niet getuige, of hetgeen ik heden beloof niet na kome, dan straf mij de almachtige God! Maar zo ik het tegendeel doe, namelijk de waarheid getuigende, of het beloofde nakomende, dan helpe, dan zegene mij dezelfde God.*

Ziet toehoorders, in dit formulier onderwerpt men zich dan aan des Heeren zegen of des Heeren vloek, die men over zijn persoon afbidt, willende dat Hij ons zal zegenen of vloeken, helpen of straffen, naar bevinding van zaken.
Hieruit blijkt dan, dat het eedzweren waarlijk een zaak is van zeer groot gewicht en aangelegenheid, omdat men, om zo te spreken, zijn gehele welvaren, naar ziel en lichaam, daarin voor de waarheid ener zaak of belofte, die men bezweert, te pand zet. Hierom moet zodanige eedzwering nooit anders geschieden, dan op een heilige en Godzalige wijze.
Er zijn enige noodzakelijke vereisten, die in alle eedzweringen wel degelijk moeten worden onderhouden en in acht genomen, als

(1) in opzicht van de gevallen, in die het geoorloofd is, een eed te mogen zweren.

Nooit moet een eed gezworen worden, dan in zaken van de uiterste aangelegenheid, wanneer of de eer van God, óf het welvaren van het land, van de Kerk, van onszelf of van onze naaste, daaraan grotelijks gelegen ligt, dat de waarheid van enige zaak aan de dag kome en plechtig gestaafd warde, zodat men aan dezelve niet langer behoeft te twijfelen.
En zodanige eedzwering moet dan nog niet geschieden, voordat de uiterste nood het vordert, wanneer er geen ander bewijs of hulpmiddelen bij de hand zijn om de waarheid van een gewichtige zaak aan de dag te brengen. Zolang er nog enige andere wegen of middelen bij de hand zijn, door die men zeker achter de waarheid der zaak kan komen, moet men de eed, of de eedzwering niet gebruiken. Maar zijn het zaken van kleine aangelegenheid, van die noch de eer van God, noch het welzijn van Kerk en Burgerstaat, onszelf, noch van onze naaste afhangt, dan moet men geheel geen eed zweren. Maar elkaar op zijn woord van eer, zoals men het noemt, op zijn Ja, of nee, geloven, of geheel niet geloven, zonder van hun in zulke zaken een eed, tot bevestiging van de waarheid van Zijn woorden te vergen. Want zulke eden zijn onbedachte, lichtvaardige en onnodige eden, door die de Onderwijzer in de voorgaande Zondag getoond heeft, dat Gods allerheiligste Naam op de schandelijkste wijze misbruikt wordt, hierom zijn zelfs de oude heidenen zeer zorgvuldig geweest in het doen van hun eden. Van de Romeinen vinden wij, dat zij niet licht zwoeren, dan in zaken van zeer groot gewicht, wanneer men op geen wijze de waarheid der zaken kon ontdekken.

(2) In de tweede plaats zijn er in het eedzweren ook nog andere noodzakelijke vereisten, rakende de personen, die zweren. Hieromtrent moet men zeer oplettend en zorgvuldig zijn, dat men niemand een eed laat zweren, dan die de nodige vereisten en bekwaamheden heeft om een eed te kunnen doen. Zo mag men, tot het zweren van een eed, geenszins toelaten zulke mensen, die niet wel bij hun verstand zijn, omdat die niet weten, wat zij doen. Alsook geen onmondige kinderen, wier oordeel en verstand nog niet rijp genoeg is om het gewicht van de eed te kunnen begrijpen. Tot de eed mag men ook niet toelaten de zodanigen, die gewoon zijn zich van hun driften te laten overmeesteren, als: haastige, gramstorige, wraakgierige, bloeddorstige en dergelijk soort mensen, die men ziet dat slaven zijn van hun vervloekte driften en die dezelve niet kunnen beteugelen. Vooral moet men zich wel wachten, een eed af te nemen van zodanigen, die een openbaar ergerlijk en goddeloos leven leiden en daardoor tonen, dat zij voor die God, bij Wien men zweert, geen vrees, noch achting hebben. Ook niet van hen, die men bevonden heeft, dat eens of meermalen vals gezworen hebben.
Zodanigen verdienen nimmer enig geloof meer, al zwoeren zij nog zo hoog. Integendeel, dezulken moet men, naar gelegenheid en tijdsomstandigheden, zwaarlijk straffen. Ja, wanneer de zaak wel ingezien, gekend en overwogen wordt, zal men bevinden dat niemand een rechten wettigen en heiligen eed kan zweren, dan die waarlijk bekeerd, wedergeboren en met God in Christus verenigd is. Want onbekeerde mensen hebben geen rechte kennis, noch vreze Gods. Maar zij dienen verkeerdelijk een onbekenden God; bijgevolg kunnen de zodanigen dan immers geenszins bij de heiligen Naam van God recht zweren, zoals het betaamt. Maar gelijk al hun doen zonde is, omdat het niet uit het geloof is, zo is hun eedzweren hun ook tot zonde.
Nochtans is het niet mogelijk, dit kwaad voor te komen. Maar men moet het aan de macht en het oordeel Gods overlaten. Maar het is de plicht van alle Godzalige overheden, de mensen, die zij de eed afnemen, tevoren wel ernstig te vermanen, God te vrezen en gelovig bij zijn hoge en heiligen Naam te zweren, enz. Wanneer iemand daarop de eed gezworen heeft, zo moet men hem hierop nu ook zonder verdere

tegenspraak geloven. Heeft hij valselijk gezworen, hij zal het voor God moeten verantwoorden. Maar bij de mensen moet hij geloofd worden, wanneer men hem van zijn valsheid en bedrog niet kan overtuigen. Want een eed wordt gedaan om een einde te maken aan alle twijfeling en tegenspraak.

Dus hebben wij dan nu gezien, alles wat behoort tot de aard en natuur van de eed of het eedzweren. Daarop gaan wij nu over tot de dwalingen dergenen, die buiten ons zijn en die van het eedzweren verkeerd en valselijk leren.
Onder deze ontmoeten wij eerst de Mennonieten, Anabaptisten of Wederdopers, die onze Onderwijzer het eerst onderneemt te weerleggen, vragende zijn leerling: *maar mag men ook Godzalig bij de Naam van God een eed zweren?*
Wij hebben in het vorige verhandelde reeds gezien, wat het zeggen wil, Godzalig bij de Naam van God een eed te zweren en dus behoeft dat nu geen verdere uitleg.
De Onderwijzer vraagt hieromtrent zijn leerling nu maar, of dat geoorloofd is of niet.
En de leerling antwoordt: *Ja, als het de Overheid van haar onderdanen, of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen en dat tot Gods eer en van de naasten heil. Want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest.*

Omtrent dit stuk heeft de Hervormde kerk een oud en beroemd verschil met de Mennonieten. Deze stellen dat God onder het Oude Testament de eed wel niet geboden heeft, Maar dat Hij het eedzweren echter met oogluiking heeft laten geschieden en in Zijn volk destijds verdragen. Maar dat Hij onder het Nieuwe Testament dat ronduit verboden heeft; bijgevolg, dat het zweren van eden, al was het nog zo noodzakelijk en de zaak nog zo gewichtig, nu van een Christen niet meer mag geschieden, omdat het lijnrecht tegen het verbod van de Heere Christus aanloopt.
Van ditzelfde gevoelen is de bekende ketter Pelagius ook reeds geweest in zijn tijd, van wie de Mennonieten dat mogelijk hebben overgenomen. Maar dat zowel de een als de andere hierin grotelijks dwalen en het spoor bijster zijn, zullen wij nu met enige weinige, maar krachtige bewijsstukken staven.

(1) Dat men in zaken van groot gewicht, als men niet anders achter de waarheid kan komen, bij de Naam van God Godzalig een eed mag zweren, bewijzen wij in de eerste plaats daaruit, omdat alles wat dienen kan om Gods luisterrijke deugden en volmaaktheden te roemen en te verheerlijken, wettig en volgens het Woord van God geoorloofd, ja, zelfs geboden is.
Dit nu geschiedt op een zeer doorluchtige wijze in het eedzweren. Daarin verkondigt en roemt men Gods grote en volmaakte deugden op een zeer klaarblijkelijke en doorluchtige wijze. Die zweert, die doet in de eed die Hij zweert, een klare belijdenis

(1) Van Gods alwetendheid. Want, door Hem aan te roepen als een Getuige van de waarheid, van een zaak die verborgen is, belijdt men, dat Hij een alwetend God is, die alles kent en weet, zelfs de aller-verborgenste dingen en gedachten van de mensen hart, in zover, dat er niets verborgen is voor Zijn alziende ogen, die zelfs tot in 's mensen hart en nieren doordringen.
(2) In de eed doet men ook een belijdenis van Gods overaltegenwoordigheid en almacht. Want door te wensen, dat God ons zegene, als wij wel en ons straffen, als wij kwalijk zweren, belijden wij dat God overal met Zijn geduchte almacht tegenwoordig is. Dat Hij ons, waar wij ook zijn, kan zegenen en straffen.
(3) In de eed doen wij een belijdenis van Gods heiligheid en waarheid. Want door Hem tot een Getuige van de waarheid ener zaak aan te roepen, belijden wij, dat

God de waarheid lief heeft en die altijd getuigenis wil geven. Dat Hij de voorstanders van de waarheid ook bemint en hun wil helpen en zegenen. Daarentegen, dat Hij een vijand is van alle leugens. Dat Hij de leugensprekers zal straffen en verdoemen en van hun een gruwel heeft.
(4) Ja, in de eed doen wij een belijdenis van Gods goedheid en genade. Want, door van Hem, als wij wel zweren, een zegen af te smeken, veronderstellen wij, dat Hij een genadig en goedertieren God is, die de liefde tot de waarheid niet wil onbeloond laten, maar met Zijn milde zegeningen rijkelijk vergelden.
(5) Daarenboven, in het zweren doen wij ook een belijdenis van Gods rechtvaardigheid. Want door God te bidden dat Hij ons wil straffen als wij meinedig zijn, belijden wij, dat Hij een rechtvaardig God is, die de leugensprekers niet kan verschonen, maar hun noodzakelijk moet straffen en verdoemen, volgens hetgeen David van Hem getuigt, Psalm 5: 7.
(6) En dat is het nog niet alles, mijn vrienden, maar in de eed wordt Gods hoogheid. ook grotelijks openbaar en verheven. Want de mensen zweren altijd bij iemand, die groter en hoger is, dan zij zijn. Hierom kan God bij niemand dan bij Zichzelf zweren, omdat Hij bij niemand, die meerder is, zweren kan, volgens het getuigenis van Paulus, Hebr. Vl: 13. Als de mensen dan zweren bij de Heere, hun God, dan belijden zij daarmee de oneindige grootheid en hoogheid van die God. Zij aanbidden Hem als een geducht Opperwezen. Zij smeken van Hem zegen en vloek, indien zij recht of kwalijk zweren. En dus wordt Gods Naam dan in alle eedzwering eerbiedig aangeroepen en godsdienstig geëerd en aangebeden. God wordt daarin van de mens erkend als een rechtvaardig Rechter. Ja, als de allerhoogste Rechter, die het toekomt over alle daden en handelingen te oordelen, het goede te belonen en integendeel het kwade te straffen.
Ziet, zo blijkt dan nu bij de stukken, dat in het eedzweren zeer veel van Gods luisterrijkste deugden en volmaaktheden op de aller-heerlijkste wijze van de schepsels worden beleden en openbaar gemaakt.
(7) Voegt hier verder bij, dat het eedzweren ook geschiedt volgens de beide tafelen der Wet. Want daarin wordt de liefde tot God en de naaste op de doorluchtigste wijze geoefend.
De liefde tot God wordt in het eedzweren geoefend, wanneer wij recht en naar waarheid zweren in dingen, die de eer van onze God raken. Dan tonen wij liefde voor onze God te hebben, met voor Zijn eer te zorgen, teneinde die geen schade lijde. Want dat is de grootste liefde die een schepsel aan zijn God en Schepper tonen kan, met Zijn eer ter harte te nemen en die op allerlei wijze voor te staan. Niet minder wordt in het zweren van een wettigen eed ook de tweede tafel van de Wet vervuld, gebiedende de liefde tot de naaste. Want als wij in zaken, aan die het welzijn van Kerk of Burgerstaat, of van onze naaste afhangt, een wettigen eed zweren, dan tonen wij daarmee levendig, dat van onze naasten welvaren en heil ons ter hart gaat; bijgevolg, dat wij onze naaste naar de eis van Gods Wet liefhebben als onszelf.
Daar dan in het eedzweren aan de ene kant Gods deugden en volmaaktheden op een zo luisterrijke wijze, als wij getoond hebben, worden beleden en openbaar gemaakt. Daar aan de andere kant daarin de liefde tot God en de naaste zo klaarblijkelijk getoond wordt.
Wie begrijpt niet, toehoorders, dat het eedzweren dan ook waarlijk geoorloofd is. En op die wijze, zoals wij reeds gezegd hebben, mag, ja, moet geschieden in zaken, die de eer van God, of het heil van Kerk- en Burgerstaat, of van onze naaste raken, wanneer de waarheid door geen andere wegen of middelen kan aan de dag

komen.

(2) Het tweede bewijs, dat het wettig eedzweren geoorloofd is, nemen wij uit het antwoord van de leerling, *die duidelijk zegt, dat het eedzweren, als het Godzalig bij des Heeren Naam gedaan wordt, in Gods Woord gegrond is.*
Dat is zeker, toehoorders, daarvan liggen uitdrukkelijke Wetten, bij wie God zelf een wettigen eed geboden heeft. Als Deuter. 10: 20, daar de grote Wetgever zo tot Zijn volk spreekt: *de Heere uw God, zult gij vrezen Hem zult gij dienen; Hem zult gij aanhangen. En bij Zijn Naam zweren.*
Zo beval God ook, als iemand enig vee van een ander in zijn bewaring had en het vee in die tijd stierf of weg raakte, zonder dat Hij er schuld aan had, dat Hij zich dan met een eed zou moeten zuivere en zweren, zijn handen aan het vee zijns naasten niet geslagen te hebben, Exod. 13: 10, 11. Zo komt God ook sprekende voor, Jes. 14: 23, *Ik heb gezworen bij Mijzelf, daar is een woord der gerechtigheid uit Mijn mond gegaan en zal niet wederkeren: dat Mij alle knie zal gebogen worden en dat (let wel!) Mij alle tong zal zweren;* (en wat diergelijke plaatsen meer zijn, waar God het wettig eedzweren duidelijk gebiedt.) En zo blijkt het dan, dat het wettig eedzweren in of op Gods Woord gegrond is; bijgevolg, dat het ook geoorloofd is.

(3) Een derde bewijsstuk geeft ons de leerling aan de hand, met te zeggen, dat het eedzweren ook recht is gebruikt geweest van de heiligen onder het Oude en Nieuwe Testament en dat is zeker, toehoorders, Onder het Oude Testament vinden wij de voorbeelden van Abraham, Eliëzer, Izak, Jacob, Jozef, Mozes, David en andere, die bij Gods Naam Godzalig gezworen hebben. Onder het Nieuwe Testament vinden wij ook diergelijke voorbeelden van de Apostelen, van die wij er slechts enige zullen aanhalen.
Paulus zweert de eed, Rom. 1: 9, daar Hij zegt, God is mijn Getuige en 2 Cor. 1: 23, *ik aanroepe God tot een getuige over mijn ziel.* Alsook 1 Thess. 5: 27, daar Hij met deze woorden het slot opmaakt van zijn zendbrief: *ik bezwere ulieden bij de Heere, dat deze zendbrief van al de heilige broederen gelezen worde;* en wat zulke plaatsen en voorbeelden meer zijn.
Ook daaruit, dat God de mens met Zijn eigen voorbeeld in het eedzweren is voorgegaan. Want wij vinden, dat God zelf meermalen gezworen heeft; Paulus schrijft van Hem in die reeds aangehaalde plaats, Hebr. 6: 13, dat wanneer Hij aan Abraham de belofte deed en bij niemand die meerder was dan Hij kon zweren, toen zwoer bij zichzelf. Van deze eed, die God aan Abraham deed, maakt ook de priester Zacharias gewag, Luk. 1: 73, opdat wij thans geen andere plaatsen en voorbeelden uit de Heilige Schrift aanhalen, waarin God en de Zaligmaker Christus Jezus plechtig gezworen hebben.

(4) Eindelijk, dat het eedzweren geoorloofd is, blijkt ook daaruit, omdat God zelf van Zijn verbondelingen een eed afeist, bij wie zij zich verbinden de rechten van Zijn gerechtigheid te zullen onderhouden. Zulk een eed deed David, als een verbondeling, Psalm 119: 106, zeggende, *ik heb het gezworen, ook zal ik het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid*.
Zulk een eed doen de was verbondelingen nu nog, zo dikwijls zij tot van de Heere Bondtafel naderen.

Zo dan toehoorders, uit al deze blijkt middagklaar, dat het wettig eedzweren niet slechts geoorloofd, maar zelfs van God geboden is. En om het stuk voorts geheel

paalvast te maken, willen wij nu nog met een woord of twee de voorname tegenwerpingen oplossen, die de wederdopers tegen het eedzweren inbrengen.

Om te bewijzen, dat men nu, onder de dagen van het Nieuwe Testament, op generlei wijze een eed mag zweren, brengen de Mennonieten wel voornamelijk bij twee plaatsen uit het Nieuwe Testament, die beide het eedzweren schijnen te verbieden. De een is die vermaning van de Zaligmaker, Matth. 5: 34, *zweert ganselijk niet, noch bij den hemel, omdat Hij is de troon Gods,* enz.
De andere is die plaats van Jacobus, hfd. 5: 12, die wij aflazen voor onze tekstwoorden, daar Hij bijna op dezelfde wijze als de Zaligmaker, aan de gelovigen schrijft. *Maar voor alle dingen mijn broeders! Zweert geheel niet, noch bij de hemel, noch bij de aarde, noch enige andere eed. Maar uw ja, zij Ja, en het nee, nee: opdat gij in geen oordeel valt.*
Maar toehoorders, met deze plaatsen kunnen partijen geenszins hun gevoelen vast maken. Want in dezelve wordt een zaak verboden, die buiten ons verschil is. Uit het verband blijkt, dat daar maar alleen verboden worden zulke eedzweringen, die geschieden met het aanroepen van enige schepsels, als hemel en aarde, enz. Want bij zulke dingen waren de Joden gewoon te zweren, in plaats dat zij dat alleen zouden doen bij de ware God.
Dit nu gaat de Heere Christus hier tegen en daarom wordt Hij van Jacobus gevolgd. Hij wil, dat men geheel niet zal zweren bij enig creatuur, noch bij de hemel, noch, enz., zoals de Joden gewoon waren te doen.
Dus blijkt het dan middagklaar, dat de Zaligmaker en op Zijn voorbeeld de Apostel Jacobus, hier niet verbieden het wettige eedzweren bij de Naam van God. Maar alleen het kwade eedzweren bij de creaturen of schepsels. Dat willen zij, dat men geheel niet doen zal.
De volgende woorden van de Zaligmaker, *laat uw woord zijn ja, ja. En nee, nee.* Worden al weer van de wederdopers voor een nieuw bewijs gehouden voor hun gevoelen, dat men geenszins mag zweren; omdat men volgens 's Heilands zeggen, in de bevestiging of ontkenning van een zaak geen andere woorden mag gebruiken, dan Ja, en nee.
Maar dat deze uitleg vals is, toehoorders, blijkt omdat Jezus in dit kapittel zelf meermalen Zijn woorden bevestigt met *voorwaar of amen,* hetgeen dan geheel tegen Zijn eigen verbod zou hebben aangelopen. Maar dit wil de Zoon van God met dit zeggen: *laat uw woord zijn ja, ja. Nee, nee. Wat boven deze is, dat is uit de boze,* te kennen geven, dat iemands woord ja, ook waarlijk Ja, moet zijn. En iemands nee, ook waarlijk nee. Dat is, dat men niets met Ja, moet bevestigen, dan hetgeen waar en Ja, is. En weer niets met nee, moet ontkennen, dan hetgeen onwaar en nee, is.
En zo leert Hij hier dan dat men, hetzij men zweert, of maar eenvoudig iets bevestigt of loochent, altijd de waarheid moet spreken en zich daaraan zo gewennen, dat het niet nodig is, dat wij tot een eed te doen genoodzaakt worden, maar gewoonlijk op ons woord Ja, of nee, moeten geloofd worden.
Zie, dat wil de Zaligmaker met die woorden, laat uw woord zijn ja, enz., uitdrukken. Maar geenszins, dat men in zaken van gewicht, als het de nood vereist, geen zwaardere bevestiging of loochening, dan slechts met enkel Ja, of nee, zou mogen doen.
Dat er de Zaligmaker eindelijk nog bijvoegt, want *al wat boven die is, is uit de boze.* Dat wil, volgens de wederdopers, niet zeggen, dat een eed, waarin men boven ja, ja, en nee, nee, spreekt, ongeoorloofd en zonde zou zijn. Maar dat wil te kennen geven, dat het eedzweren uit de boze, dat is, uit de zonde zijn oorsprong heeft. Dit ontkennen

wij niet. Waren alle mensen, na de val, geen snode leugenaars geworden, men zou nimmer een eedzweren hebben nodig gehad. Dus is het zweren dan, buiten twijfel, uit de boze, dat is, uit de zonde voortgekomen, maar daaruit volgt nu geenszins, dat het eedzweren daarom nu, na de val, niet zou mogen geschieden.
Want, op dezelfde wijze zou men dus nu ook, na de val, geen klederen mogen dragen, omdat het dragen van klederen ook uit de boze is en uit de zonde zijn oorsprong heeft. Want zodra hadden onze voorouders in het Paradijs niet gezondigd, of zij werden gewaar, dat zij beiden naakt waren.
Zodat het blijkt, dat de bewijzen, van die de Mennonieten zich bedienen, om hun gevoelen vast te maken, geen de minste kracht noch klem hebben. En dus maken wij het besluit voor ons gevoelen, dat men bij de Naam van God Godzalig een eed mag zweren, nog van de te vaster. Doch, zoals wij in het vorige al mede gezegd hebben, het moet niet geschieden, dan in zaken van de uiterste aangelegenheid, waaraan de eer van God, of het heil van kerk of burgerstaat, of van onze naaste gelegen is.

Die voorzichtigheid gebruikt de Onderwijzer ook; Hij houdt de vrijheid van het wettig eedzweren staande: maar Hij bepaalt tevens de gevallen, in die het mag geschieden, *als namelijk de overheid van haar onderdanen, of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen en dat tot Gods eer en van de naasten heil. Want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruik geweest.*
Iemand moet, noch mag niet uit zichzelf zweren, als Hij daartoe niet wordt genoodzaakt. Maar Hij moet zijn eed zolang achter houden, totdat zijn overheden die van hem vorderen. De Onderwijzer geeft het recht, van de eed af te nemen, aan de overlieden.
En dat is zeer wel Toehoorders. Dat komt de overheden ook toe; onder het Oude Testament hebben de overheden dat recht altijd gebruikt.
Zo lezen wij van Ezra, dat Hij de priesters, de Levieten en geheel Israël deed zweren, Ezra 10: 5. En van de Zaligmaker, dat de Hogepriester Hem afvergde, onder ede te betuigen, dat Hij de Zoon van God was; hetgeen de Zaligmaker dan ook deed, met de Hogepriester op zijn bezwering te antwoorden, hem dus erkennende, als die het recht had, iemand de eed te mogen afnemen, Matth. XXVI.
Zo vinden wij zelfs in Exodus en Leviticus wetten, bij wie alle zaken van verschil, die niet met een eed kunnen worden afgedaan, voor de goden, dat is, tot de overheden moesten komen. Dus blijkt het dan, dat het de overheden toekomt, van hun onderdanen, als zij het nodig oordelen, de eed af te vorderen.

Doch, behalve dat, mag men ook wel een eed zweren zonder de overheden. Als het, volgens de Onderwijzer, *anderszins de nood vordert.*
Zo mag een leraar, op het voorbeeld van de Apostel Paulus, als er enig kwaad vermoeden of nadenken van zijn dienst is, zich van zijn trouw en rechtzinnigheid op de Alwetende God beroepen, enz. Alleen maar, dat men zorg draagt, dat het nimmer geschiedt lichtvaardig en buiten noodzakelijkheid.
Er zijn, volgens de Onderwijzer, maar twee gevallen, in wie men moet zweren, *om trouw en waarheid te bevestigen,* in zaken, die de eer van God en des naastens zaligheid raken.
Hieruit blijkt, dat de Onderwijzer maar tweeërlei eed of eedzwering stelt, namelijk een bevestigende en een verbindende eed. De bevestigende eed gaat maar alleen omtrent voorleden zaken, als men de waarheid van iets dat gebeurd is bevestigt.
Maar een verbindende eed gaat omtrent toekomende zaken, wanneer men zich ergens

toe verbindt en tot de getrouw uitvoering van die een eed zweert. Als in het aangaan van onderlinge contracten of verbintenissen, in het bedienen van enig ambt, enz. In zulke gevallen bevestigt men zijn trouw door de eed en men verbindt zich om hetgeen men belooft, trouw uit te voeren.
Zulke onderlinge verbintenissen vinden wij, dat de gelovige Patriarchen en andere heiligen, oudtijds meermalen onder een wederzijdse eed hebben aangegaan. Doch, hierin moet men met alle mogelijke zorgvuldigheid handelen, teneinde men zich niet verbinde tot het nakomen van dingen, die ongeoorloofd en door de Wet van God verboden zijn.
Zo bezondigde zich David grotelijks, met te zweren, dat Hij al het mannelijke in Nabals huis zou ombrengen; hetgeen Hij nochtans door de tussenkomst van de voorzichtige Abigaïl niet deed. Zo bezondigde zich ook Herodes, de viervorst van Galiléa, met aan de dochter van Herodias zich onder ede te verbinden, dat Hij haar alles, zonder enige bepaling, zou geven dat zij van hem kwam te eisen, Matth. 14: 7. Zo bezondigden zich de Joden te Jeruzalem, die zich ten getale van meer dan veertig samen met een eed van vervloeking verbonden, niet te zullen eten of drinken, voordat zij de Apostel Paulus hadden om hals gebracht. Zulke en dergelijke eedzweringen, zijn ten uiterste goddeloos, toehoorders, En moeten geenszins, wanneer zij door haastigheid of onvoorzichtigheid gedaan zijn, worden opgevolgd of nagekomen. Want zulke eden zijn verboden en zijn onwettige eden, door wie men zich verbindt tot het plegen van goddeloosheden.
Dus mogen wij niet slechts, maar wij moeten alle zodanige eden vrij breken en met berouw en leedwezen over onze lichtvaardigheid en goddeloosheid zijn aangedaan. Want anders, als wij zulke eden of verbintenissen nakwamen, dan zouden wij de een zonde op de andere hopen. Hieruit blijkt dan, dat wij onze trouw nooit moeten bezweren, noch ons ergens toe verbinden, dan tot hetgeen wettig is en van God geoorloofd. Hierom moeten wij nooit zweren, of iets met eden beloven, voordat wij eerst zorgvuldig hebben onderzocht, of wij wel in staat zijn het beloofde heilig te kunnen onderhouden. En of het ons, volgens Gods Wet, wel geoorloofd is, te mogen doen.
Zie zo moeten wij dan alleen, volgens de Onderwijzer, de eed zweren, om trouw en waarheid, in zaken, die de eer van God en de zaligheid van onze naaste raken, te bevestigen.

Dus in het brede gezien hebbende, dat het een Christen geoorloofd is, Godzalig bij de Naam van God een eed te mogen zweren, schiet er alleen nog over iets te zeggen van het heilloze misbruik, dat de Roomsgezinden van de eed maken, daar wij ons niet lang mede zullen ophouden.
Een papist dan leert, dat men niet alleen bij de Naam van God, maar zelfs bij de creaturen mag zweren. Zo zweert men in de Paapse Kerk bij hun zogenoemde heiligen; bij de Moeder Gods; bij St. Pieter; St. Paulus; St. Franciscus; St. Christoffel, enz. Trouwens, het zijn de papisten alleen niet, die zich in deze verschrikkelijk tegen God de Heere bezondigen. Maar velen onder ons, gereformeerden, volgen deze snode zonden der papisten in hun praktijk mede na, zwerende zeer goddeloos en lichtvaardig bij hun ziel, zaligheid, leven, bij dit en dat, enz.

Maar hoort onze Onderwijzer nu, als Hij zijn leerling vraagt, Vraag 102, *mag men ook bij de heiligen, of bij enige andere schepsels, een eed zweren?*
En de leerling antwoordt ronduit nee. En Hij geeft er een bewijs van, dat zoveel is als tien andere bewijzen: *want, zegt hij, een recht eedzweren is God aanroepen, dat Hij,*

als die alleen het hart kent, der waarheid getuigenis wil geven en mij straffen, indien ik valselijk zweer. Die eer aan geen schepsel toebehoort.
Dat is zeker, toehoorders, dit bijgebrachte behoeft geen bredere uitleg; uit het vorige betoogde blijkt, dat de eedzwering zoveel is als een aanbidding, een godsdienstige eer, die men Gode toebrengt en in die men een luisterrijke belijdenis doet van Gods grote deugden en volmaaktheden, als: van Zijn alwetendheid, overaltegenwoordigheid, goedheid, rechtvaardigheid, enz.
Hoe kan dat alles nu van een bloot schepsel beleden worden? Hoe kan een bloot schepsel getuige dragen van de waarheid ener zaak, die alleen in 's mensen hart verborgen is en die niemand kan weten, of Hij moet alwetend zijn? Hoe kan een bloot schepsel ons zegenen, als wij wel en ons straffen, als wij kwalijk zweren? Dit zijn immers dingen, die aan geen schepsels mogen worden toegeschreven, zonder de eer van de ware God, die alleen alwetend en almachtig is, heilschendig Hem te ontstelen, daar Hij nochtans zo nadrukkelijk voor Zijn eer ijvert, zeggende: *Mijn eer zal Ik aan geen ander geven*, enz. Hierom heeft God zo uitdrukkelijk geboden, dat men maar alleen bij Zijn Naam zweren zal, als Deut. 6: 13, *gij zult de Heere uw God vrezen en Hem dienen; gij zult, (let wel) bij Zijn Naam zweren.* Hoort eens, hoe hevig Hij daarom uitvaart tegen het volk Israël, dat bij andere, dan bij Hem alleen had durven zweren, Jeremia 5: 7, zeggende, *hoe zou Ik over dat u vergeven? uw kinderen verlaten Mij en zweren bij dien, die geen God zijn.*
Zo deden ook de Joden ten tijde van de Zaligmaker, die zwoeren bij de hemel, de aarde, hun hoofd, enz. Zoals zij dan daarover van Hem zo hevig bestraft worden, Matth. 5: 34, enz.
Zo dan aandachtigen, uit allen deze blijkt, dat men geen eed mag zweren, dan bij de Naam van de almogende en ware God. En zodanigen eed gedaan, wanneer wij ons door en met denzelve ergens toe verbinden, moeten wij dan ook heilig en ongeschonden houden. Hetzij het tot ons voordeel of tot ons nadeel is, dat doet er niet toe. Dat gezworen is, dat moet gezworen blijven. De eed moet gehouden worden, al zouden wij er onszelf schade mede aandoen. Want zo getuigt David van enen, die de Heere vreest, Psalm 15: 4, *heeft Hij gezworen tot zijn schade, evenwel verandert Hij niet.*
Wij vinden van zodanigen eed een voorbeeld, Jozua 9, daar de kinderen van Israël met de Gibeonieten een verbond met ede gemaakt hebbende, als zij naderhand gewaar werden, dat zij van de Gibeonieten bedrogen waren, evenwel om de eed, die zij gezworen hadden, het verbond met de Gibeonieten hielden.

Wat nu onszelf aangaat, wanneer wij het gedrag van veel mensen bij dit verhandelde eens komen neer te leggen, O, wat zullen hier weer niet veel snode zonden en gruwelen openbaar worden, die omtrent het eedzweren tegen God de Heere bedreven worden en waardoor Zijn toorn en oordelen over ons en ons land verwekt worden.

1. Bezondigen zich hier op de verschrikkelijkste wijze alle degenen, die valse eden zweren, hetzij met een leugen voor waarheid plechtig te bevestigen; hetzij met zich door aanroeping van Gods grote en heiligen Naam te verbinden tot dingen, die zij niet waarlijk volgens hun belofte en eed na komen en onderhouden. In dit laatste geval wordt hedendaags van zeer veel mensen op het verschrikkelijkste gezondigd. Want bijna in alle ambten en politieke bedieningen, moet men zich, bij openbare en plechtige eden daartoe verbinden.
Maar helaas, wat wordt hier niet menige valse en bedrieglijke eed van velen gezworen en de grote Naam Gods op het vreselijkste gelasterd en misbruikt? Wat worden die

eden bij het aanvaarden van politieke bedieningen van velen niet zeer licht geacht, ja, zelfs bespot? Het is genoeg, als die eden maar naar de sleur gezworen zijn; naderhand denkt men er weinig of niet om. Maar men laat hetgeen men zo plechtig voor God beloofd en gezworen heeft te zullen doen, in veel dingen na; hetzij om tijdelijk gewin en voordeel; hetzij uit mensenvrees; hetzij uit onkunde of onachtzaamheid, enz. Maar weet gij allen, die in politieke bedieningen zijt en uzelf daartoe met openbare eedzwering verbonden hebt, dat gij u aan de vloek en de gestrenge straf Gods tijdelijk en eeuwig hebt overgegeven en onderworpen, indien gij het bezworene niet in alles na komt. Nu, denkt vrij, dat God een heilig en rechtvaardig God is, die zich van u niet zal laten bespotten.

2. Bezondigen zich hier onder ons ook zwaarlijk al diegenen, die de eed niet behoorlijk zweren. En helaas, wat zijn er van de zodanigen overal niet velen! Want, hoe wordt toch die heiligen eed, of eedzwering gedaan? Geschiedt het niet veeltijds zo maar los, oneerbiedig, terloops en zonder enige vreze Gods? Worden de zaken, waarover men zweert, van velen wel eens recht in al hun bijzondere delen en omstandigheden tevoren gekend en behoorlijk in de vrees van de Heere overwogen?
Antwoordt eens voor God de Heere! gij allen, die hier onder ons, bij het aanvaarden der politieke bedieningen, plechtig bij de heilige Naam van de Heere gezworen hebt. Wist gijlieden, voordat gij deze eed deed, al de zaken wel recht, waartoe gij u zo plechtig bij ede moest verbinden. Wist gij wat ieder artikel, ja, ieder woord, dat gij bezweren moest, in had? Had gij dat van tevoren met allen ernst onderzocht, ener u op toegelegd? Waart gij overtuigd, dat gij door van de Heere hulp bekwaam waart, alles zo te kunnen onderhouden en volbrengen, zoals gij u daartoe zo plechtig verbond? Was er ook een hartelijk besluit en voornemen bij u, om het, in de mogendheid des Heeren, trouw en van woord tot woord en van letter tot letter, zo te doen en het niet te laten, om lief noch leed? Hebt gij u, van die tijd af, in alle handelingen uwer bediening, dat formulier, of die artikelen van uw eed, altijd voor ogen gesteld en daar trouw naar gehandeld, zonder daarvan in het allerminste om enige reden af te wijken?
Onderzoekt uzelf en antwoordt voor de Heere, hoe het in deze met u gelegen is. Want zo er maar iets van deze dingen in u ontbreekt, zo hebt gij bedrieglijk en valselijk uw eed gedaan en staat daarover ten hoogste strafschuldig voor de heiligen en rechtvaardigen God.

3. Bezondigen zich hier ook zwaarlijk al degenen, die zich gewennen, buiten noodzakelijkheid te zweren en de hoge Name Gods door lichtvaardige eden te lasteren en te misbruiken. Want al is de zaak nog zo waar, zo mogen wij die niet anders dan met ons blote woord van Ja, of nee, bevestigen of ontkennen en de minste eedzwering daaromtrent niet doen.

4. Eindelijk staan al de zondaars hier ook ten hoogste strafschuldig voor God, die de gewoonte hebben, van te zweren bij de schepsels of enig ander ding, zoals bij hun zaligheid, enz. Dezulken bedrijven, zo dikwijls zij zulke snode eden doen, een zeer verschrikkelijke zonde, omdat zij de Allerhoogste God van Zijn eer beroven, bij Wiens heiligen Naam, zoals getoond is, men maar alleen op een Godzalige wijze mag zweren.

O, dat een ieder onzer hieromtrent dan zichzelf eens recht mocht onderzoeken, om zijn zonden en gruwelen te leren kennen! Want weet, mensen en gelooft, dat God de schuldige hier geenszins zal onschuldig houden. Nee, hoe lang uw zonden ook

mochten geleden zijn, hoewel gij die mocht vergeten hebben, zo zal God de Heere die evenwel niet vergeten. Maar er zal eens een tijd komen, wanneer gij geroepen zult worden voor zijn hoge en vreselijke Rechterstoel. Ziet Zach. 5: 4, hoe Gods verterende vloek blijft in het huis van de valse zweerder. Dan zal God het u alles ordelijk voor ogen stellen en er u eeuwig voor straffen. Want Zijn heiligheid duldt niet, dat uw zonden ongestraft blijven; er is maar een enig middel, om van de Heere rechtvaardige straf, wraak en toorn te ontgaan en voor eeuwig behouden te worden. En dat is, dat gij, zonder langer uitstel, een waar berouw en boete doet over uw zonden; u tot de Heere geheel bekeert en uzelf in een waar geloof begeeft tot Christus, om door Hem van al uw zonden geheel gewassen en gereinigd te worden. Daartoe zijn in Hem gewis genoegzame gerechtigheden en sterkten.
Daartoe biedt Hij u Zijn bloed en Geest ter uwer rechtvaardiging en heiliging aan, u vermanende, dat, zo gij langer wilt uitstellen en nalaten, die in een waar geloof aan te nemen en u geheel in Zijn verbond te begeven, gij dan zeker in uw zonden zult moeten sterven en voor eeuwig verloren gaan.
Och, mensen! neemt deze aanbieding van Gods genade in Christus dan toch zonder langer vertoeven aan; laat u toch in het bloed van Christus van uw zonden rechtvaardigen en zalig maken en zo met God verzoenen, nu het nog tijd voor u is. Want na deze zal er geen tijd meer zijn.

En gij, verbondelingen des Heeren, gelovigen in Christus Jezus! Dat toch geen van die snode zonden en gruwelen, waarover wij gehandeld hebben, ooit in u gevonden worden. Gijlieden hebt allen een eed gezworen aan de Heere uw God, toen gij in Zijn verbond kwam en uw harten eerst voor Christus opende. En gij hebt die eed immers in alle waarheid en oprechtheid uwer ziel gedaan. Gij hebt niet valselijk gezworen, in het verbond maken.
O, dat het hier dan nu ook met Gods kinderen ga als met die grote gunstgenoot des Heeren, David: ik heb gezworen, ook zal ik het bevestigen, dat ik zal onderhouden de rechten Uwer gerechtigheid.
Dat zij, volgens hun gezworen eed en hartelijke verbondstoestemming, nu ook zo in Christus Jezus gedurig blijven, zoals zij Hem aangenomen hebben en door Hem zich gedurig en meer en meer, laten brengen tot God, om Hem in Christus te dienen en alleszins te verheerlijken.
De Heere, die zelf Zijn heilig verbond zo duur bezworen heeft, make door gedurige genade, aan Zijn volk te verlenen, dat zij trouw in Zijn wegen en inzettingen mogen wandelen! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 38. VRAAG 103.

Tekst: EXODUS 20: 8, 9, 10 en 11.

103. Vraag. Wat gebiedt God in het vierde gebod?
Antwoord. *Eerstelijk, dat de Kerkendienst, of het predikambt en de scholen, onderhouden worden. En dat ik, inzonderheid op de Sabbat, dat is, op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome, om Gods Woord te horen, de Sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen en de armen Christelijke handreiking te doen. Ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken viere. De Heere, door Zijn Geest, in mij werken late. En zo de eeuwige Sabbat in dit leven aanvange.*

Nadat wij de drie eerste woorden, of geboden der Wet uw aandacht hebben verklaard en opengelegd, waarin de Heere God ons beveelt, hoe wij Hem, in overeenkomst met Zijn hoge en heilige natuur, inwendig in de Geest zullen dienen en vrezen. Zo gaan wij nu verder over tot het vierde woord of gebod van de Wet, waarin ons geboden wordt, hoe wij de Heere zullen dienen, formeel en in het openbaar, in de gemeente der heiligen. En volgens de geordineerde en ingestelde godsdienst. Want zo beveelt de Heere ons hier, dat wij zullen gedenken aan de Sabbatdag, om die te heiligen en van de zes werkdagen tot zijn Goddelijken dienst af te zonderen, om dan geheel van allen arbeid te rusten met ons gehele huis. En ons maar alleen met Zijn Heilige Dienst op te houden, zeggende: *gedenkt de Sabbatdag , dat gij die heiligt.*
Om dit hoogwaardig gebod des Heeren, dat in deze dagen in zo grote en verschrikkelijke verachting onder ons gekomen is, wat nader, met alle mogelijke kortheid uw aandacht open te leggen en te verhandelen, zo wil de Heere ons daartoe schenken de nodige genade van Zijn Heilige Geest en door ons woord krachtig werken op het gemoed onzer toehoorders, om hun van het gewichtige en de Goddelijkheid van dit Zijn gebod recht te overtuigen.
Opdat zij dat evenals de andere geboden in behoorlijke achting mogen houden en niet het minste meer aan haar onveranderlijkheid en eeuwigdurende zedelijkheid mogen twijfelen. Want gewis, de algemene tegenstand die dit gebod van de Heere in deze tijd onder ons ontmoet en de verschrikkelijke overtreding van dit in ons land, hebben de Heere tot grimmigheid en toorn tegen ons verwekt. Och, of het van ons maar eens recht bekend en ter hart genomen mocht worden!

Wij zullen hier dan

(1) Het gebod des Heeren, zoals het in Zijn Heilige Wet voorkomt, uw aandacht woordelijk verklaren. En dan

(2) Zullen wij de uitleg, die onze Onderwijzer van dit gebod maakt, wat nader overwegen.

A. Wat de woordelijke verklaring dezes gebods aangaat, daarin ontmoeten wij
(1) De uitdrukkelijke letter, of, de inhoud van het gebod. En
(2) Dan de drangreden van hetzelve, waarmee de Heere dit gebod nader op onze harten wil drukken.

Aangaande de inhoud van het gebod, die stelt de Heere ons eerst in korte woorden voor, zeggende, *gedenkt de Sabbatdag dat gij die heiligt*. En breidt die voorstelling dan in het vervolg nader uit.
Merkt dan aan, geliefden, dat de Heere God hier spreekt van een Sabbatdag. En dat Hij ons beveelt, dat wij aan denzelve zullen gedenken, om die te heiligen.
Door de Sabbatdag, van dewelke hier gesproken en van de Heere bevel aan ons gegeven wordt, moeten wij niet anders verstaan, dan een bepaalde en zekere dag van algemene rust, die van de andere zes dagen der week, die werkdagen zijn, moet worden afgezonderd tot een Sabbatdag of rustdag, op wie men van allen dagelijks arbeid en waarneming van ons tijdelijk beroep, geheel en godsdienstig moet op houden, zoveel dit enigszins in ons vermogen is, teneinde ons dan maar alleen te verledigen tot de openbaren en bijzondere godsdienst.
Want dit ligt klaar in de kracht en betekenis van het woord Sabbatdag of rustdag opgesloten. Het moet zijn een dag van Sabbat of rust. En wel, van een godsdienstige en heilige rust. Want een blote rust of ledigheid is de Heere, in zichzelf, niet aangenaam. Maar Hij beveelt ons hier alleen de rust en onthouding van allen dagelijkse arbeid, als een bekwaam en noodzakelijk middel van godsdienst, die een zodanige ledigheid of rust noodzakelijk vereist en zonder dezelve niet behoorlijk geschieden kan. Want een mens kan geen twee dingen tegelijk doen. Hij kan niet tegelijk zijn in bijzondere plichten van godsdienst en in zijn werk, of de waarneming van zijn dagelijks beroep.
Nu, de Heere wil, dat een dag in iedere week tot openbaren en bijzondere godsdienst zal worden afgezonderd; bijgevolg moet zodanigen dag van godsdienst dan nu ook noodzakelijk een Sabbatdag, of een dag van rust zijn, waarop wij ons van de waarneming van ons dagelijks beroep en van alle werk en arbeid moeten onthouden. Hierom wordt het ook een heilige Sabbat of rust genoemd, Exod. 16:23.
De redenen, waarom de Heere een zodanige godsdienstige Sabbat of rustdag heeft verordineerd en in Zijn Heilige Wet zo ernstig heeft bevolen, zijn voornamelijk deze twee, van die de een ziet op God, de andere op ons.

(1) De Heere heeft dat gedaan, in betrekking tot zichzelf, omdat Hij, als een God van orde, heeft gewild, dat men in iedere week een zekeren en gezette dag zou afzonderen tot Zijn Heilige Dienst, om zich daartoe dan maar alleen te verledigen, met achterstelling van alle andere bezigheid en arbeid. En hoe geheel betamelijk dat is, hebben ook zelfs de blinde heidenen, uit het duistere schemerlicht van de natuurlijke rede, die in van de mensen ziel na de val nog overgebleven is, zeer gemakkelijk kunnen zien. Want zij hadden allen hun gezette tijden van openbaren en bijzondere godsdienst, op wie zij zich tot de dienst en aanbidding van hun goden verledigden, zoals nog tegenwoordig van de heidenen geschiedt. Zodat diegenen, die menen dat er generlei zedelijke indrukken van het vierde gebod der Wet in 's mensen ziel gevonden worden, zichzelf en andere daarin wel degelijk misleiden.

(2) Ten andere heeft de Heere zodanigen heiligen Sabbat of rustdag ook verordineerd voor ons mensen: eensdeels, tot ons geestelijk, anderdeels tot ons lichamelijk nut en voordeel.
(a) Tot ons geestelijk voordeel. Opdat ons geloof en Godzaligheid, door de plichten en middelen van de godsdienst, waartoe die Sabbatdag gesteld is, temeer zouden worden bevorderd en onze zielen daardoor als met een geestelijk voedsel zouden worden versterkt. Zoals dan al Gods kinderen bij ondervinding weten, wat een in het bijzonder nut de godsdienstige onderhouding van de Heere dag aan hun zielen, door de genade

Gods toebrengt, waarover veel zou kunnen worden van ons gezegd en aangemerkt.

(b) Hierbij is deze Sabbat of rustdag ook tot ons lichamelijk voordeel. Want de Heere wil, dat na zes dagen arbeid een dag van rust zal zijn voor mensen en voor beesten. Opdat zij, van hun arbeid afgesloofd, door zodanige rust weer zouden verkwikt en versterkt worden. Zodat de Heere, met het instellen van de Sabbatdag, dan ook voor ons lichamelijk en geestelijk welzijn beide gezorgd heeft en daarvoor van ons steeds diende gedankt en geprezen te worden, door Christus Jezus.
Hiermee oordelen wij, naar ons kort bestek genoeg gezegd te hebben van de Sabbatdag zelf.

Laat ons nu verder gaan bezien Gods heilig bevel daaromtrent, wat zo in de Wet eerst in het algemeen wordt voorgesteld gedenkt de Sabbatdag , dat gij die heiligt. De Heere beveelt ons, dat wij de Sabbatdag zullen heiligen. Het woord heiligen, als het als een gebod van de Heere aan ons, mensen, voorkomt aangaande algemene dingen, betekent eigenlijk zoveel, als iets van een gemeen, tot een heilig en godsdienstig gebruik af te zonderen, om daarin en daardoor de Heere te dienen, zoals het woord heiligen in zodanigen zin zeer overvloedig in Gods Woord voorkomt.
In dier voege is het heiligen van de Sabbatdag dan anders niet in het algemeen, dan die zevenden dag van de andere zes dagen der week, die tot een algemeen gebruik geschikt zijn, af te zonderen tot een heilig gebruik en tot heilige dingen, om God de Heere op denzelve bijzonderlijk te dienen naar Zijn Woord; niet alleen door openbare, maar ook door bijzondere godsdienst, met achterlating en ophouding van alle dagelijks werk en arbeid.
De Heere wil, dat wij op die dag allen samen tot de openbaren godsdienst zullen bijeen komen, klein en groot, jong en oud, gelijk wij in het vervolg nader uit de Onderwijzer zullen horen. Want zo luidt zijn uitdrukkelijk bevel, Levit. X14: 3, *zes dagen zal men het werk doen. Maar op de zevenden dag is de Sabbat der ruste, een heilige samenroeping; geen werk zult Gij doen; het is des Heeren Sabbat, in alle uw woningen.*
Och, of de Heere hier ons allen eens oren gave, om deze Zijn stem te horen! Op zodanige godsdienstige wijze werd de Sabbat van de Heere van de Godzaligen altijd geheiligd onder het Oude Testament. Niet alleen rusten zij dan met hun gehele huis van allen dagelijkse arbeid, maar zij kwamen ook tot de openbaren godsdienst in Gods huis samen. De offeranden werden dan naar de Wet verdubbeld; Gods Woord werd dan gepredikt en gelezen voor al het volk. Daar werden Psalmen de Heere ter eer gezongen. En men vermaakte en verlustigde zich dan in de Heere en in Zijn Heilige Dienst en zo werd die dag dan de Heere geheel geheiligd, zoals dat alles ons in de Heilige Schrift klaar en duidelijk geleerd wordt.
En op zodanige wijze moet de zevende dag nu, volgens van de Heere uitdrukkelijk gebod, ook nog tegenwoordig van ons geheiligd en tot de dienst Gods afgezonderd worden. Wij moeten op denzelve de Heere onze God zoeken en dienen; niet alleen uiterlijk in de plichten en betrachtingen van de openbare en bijzondere godsdienst, maar ook inwendig, door een gelovigen en geestelijke godsdienst van de harten, zonder die al onze uitwendige betrachtingen van godsdienst maar een gruwel zijn in van de Heere heilige ogen. *Want God is een Geest en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in Geest en waarheid,* Joh. 4: 24. Hieruit blijkt dan nu genoeg, waarin eigenlijk de heiliging van de Heere rustdag bestaat.

Deze beveelt de Heere ook hier nu geheel ernstig en uitdrukkelijk en wil, *dat wij de*

Sabbatdag zullen gedenken, om die te heiligen.
Het woord gedenken betekent in de zaken van godsdienst zoveel als waarnemen, in acht nemen, onderhouden, enz. Zo vermaant Salomo de jeugd, Pred. 12: 1, *gedenkt aan uw Schepper, in de dagen uwer jongelingschap!* Dat is, neemt in uw jeugd waar de dienst van uw Schepper en ziet, dat gij Hem bemint, vreest en gehoorzaamt. Dus wil dit bevel des Heeren, gedenkt de Sabbatdag dat gij die heiligt, hier ook niet anders zeggen, dan dat wij de rustdag, die de Heere zo ernstig geboden heeft, toch wel zullen in acht nemen en zorgvuldig waar nemen, die te heiligen en te onderhouden. Dat wij dit geenszins, noch onder enigerhande gezocht voorwendsel, hoedanig ook, zullen verzuimen of nalaten te doen. Opdat wij ons niet schuldig maken aan snode ongehoorzaamheid tegen de Heere en aan moedwillige overtreding van Zijn heilig gebod en zo zijn toorn tegen ons niet ontsteke!
Ziet geliefden, dit is de korte zin en ware inhoud van dit gebod van de Heere van onze Gods.

Dit gebod gaat de Heere hier nu verder uitbreiden en nader aan ons open leggen, zeggende, *zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen*.
Wij zullen deze woorden van de Heere maar eens met weinigen wat nader ophelderen en uw aandacht openleggen. De Heere beveelt ons, dat wij zes dagen zullen arbeiden en al ons werk doen.
Weet, geliefden, dat het van de Heere wijze bestelling en ordonnantie is, dat wij in het zweet van onze aanschijns ons brood zullen eten, Gen. 3: 19 en dat een ieder, door het werk van Zijn handen, of door de waarneming van enig eerlijk beroep, zijn nodig levens onderhoud van Hem zal verkrijgen. De Heere is een vijand van alle luiheid en ledigheid. En daar is ook geen snoder, schadelijker en verachtelijker ding, dan ledigheid. Die zich daaraan overgeeft, is een geheel onnut en ondeugend mens, die rondom openligt voor de strikken van de duivels. Hierom heeft God gewild, dat wij allen enig eerlijk, tijdelijk beroep zullen aan de hand hebben, of enig bijzonder handwerk zullen doen. En dat een ieder zich daarin steeds met alle trouw en naarstigheid zal bezig houden. Opdat wij onszelf en ons huisgezin daardoor, met Gods hulp en zegen, met eerbaarheid mogen onderhouden en ook iets mogen. over hebben, om aan armen en nooddruftigen mede te delen. Dit is Gods uitdrukkelijk bevel. Die daarvan afwijkt, om ledig te gaan, die bezondigt zich in veel opzichten grotelijks tegen de Heere; hetzij hij jong of oud, arm of rijk, groot of klein is. Want niemand mag ledig gaan, God heeft het verboden.

Maar ziehier nu, hoedanige bepaling de Heere hier voor ons allen maakt in de waarneming van ons beroep of handwerk. Hij beveelt ons, dat wij daarin zullen arbeiden de tijd van zes dagen achtereen. Zolang geeft God ons bevel en verlof om te arbeiden en al ons werk te doen.
Let wel op dit woord! al ons werk, dat is, ons eigen werk of beroep, in wat God ons gesteld en door Zijn wijze Voorzienigheid ons in geroepen heeft. Waarmee de Heere hier dan wel uitdrukkelijk verbiedt, dat de een mens niet zal treden in het werk of beroep van de andere. Maar dat een ieder zijn eigen werk zal doen en in zijn eigen Goddelijk beroep blijven zal. Opdat de een de ander in zijn werk of beroep niet benadele en ook geen gelegenheid tot bittere twisten, haat en vijandschap daardoor onder elkaar gegeven worde.
Och, of dit bevel van de Heere hier ook nog eens recht op het hart van ons allen mocht komen! Het is immers een ernstige vermaning van de heiligen Apostel, 1 Cor. 7: 24, *een iegelijk, waarin hij geroepen is, broeders! Die blijve daarin bij God*. Zo dan, de

Heere wil en beveelt, dat elk onzer zal arbeiden en al zijn werk doen, zes dagen achtereen, zonder op te houden, met alle trouw en naarstigheid.
Let hier wel op, geliefden, wij mogen niet alleen, maar wij moeten iedere week zes dagen arbeiden, noch meer, noch min. Gods Wet bepaalt zes werkdagen en dan een rustdag daarop volgende. Waaruit dan klaar blijkt, dat wij ook niet meer rustdagen, als een in iedere week, komende na zes werkdagen, moeten onderhouden en dat alle andere zogenoemde feest of godsdienstdagen, die van de mensen uit een goed oogmerk ingesteld zijn, van ons niet anders dan als werkdagen moeten aangemerkt worden, op die wij, voor en na de openbaren en bijzondere godsdienst, ons werk, evenals op andere dagen, mogen waarnemen. Want de Heere beveelt ons hier niet meer, dan een enige rustdag in iedere week zeggende, maar *de zevende dag is de Sabbat van de Heere uws Gods. Dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere de Sabbatdag en heiligde denzelve.*

Gezien hebbende, hoe wij zes dagen moeten arbeiden en al ons werk doen, laat ons nu zien, wat er is van de zevenden dag!
Hiervan beveelt de Heere ons zo in Zijn Heilige Wet: *maar de zevende dag is de Sabbat van de Heere uws Gods. Dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere de Sabbatdag en heiligde denzelve.*
Hier bepaalt ons de Heere, die dag ons een heilige Sabbat of rustdag moet zijn, te weten, iedere zevende dag, die daar komt na zes werkdagen. Wanneer wij zes dagen in ons beroep of arbeid achtereen hebben doorgebracht, dan beveelt de Heere, dat wij de zevenden dag zullen heiligen en afzonderen tot een Sabbat of rustdag. Vanwaar wij dan ook beginnen, zo is het wel, als wij maar steeds na zes werkdagen, de zevenden dag houden voor een Sabbat of rustdag, mits dat het van ons allen geschiede, met een eenparige orde en op gelijken voet, om tezamen, met elkaar, in gemeenschap de Heere te dienen en van ons werk te rusten. Deze letter van de Heere gebod ligt zeer eenvoudig en moet ook zo van ons opgevat worden, dat men zes dagen moet arbeiden en dat de zevende dag, die daarop volgt, is van de Heere Sabbat, van die de Heere zo beveelt: dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere de Sabbatdag en heiligde denzelve.
Hier verbiedt God ons nadrukkelijk, dat wij geen werk zullen doen, noch enige arbeid van ons dagelijks beroep, op de zevenden dag, die des Heeren Sabbat is. Maar dat wij al ons werk zullen afdoen in de zes voorgaande dagen. Zodat er op de Sabbatdag niets van overblijve. Maar wij dan van alle dagelijks werk en arbeid geheel mogen rusten en ons maar alleen in de werken van openbare en bijzondere godsdienst mogen bezig houden, die ganse dag, van het begin ervan totdat hij eindigt. Want Gods gebod luidt uitdrukkelijk: dan zult gij geen werk doen.

Nochtans, om dit wel te verstaan, moeten wij zeggen, dat hier uitgezonderd worden:
(1) Alle zodanige arbeid en werk, wat behoort tot waarneming van de godsdienst.

(2) Alle werk van volstrekte en onvermijdelijke noodzakelijkheid en dat op generlei wijze kan, noch mag uitgesteld worden, waarin alle Godzalige zielen met de Heere en met hun geweten, ernstig moeten te rade gaan.
(3) Wordt hier uitgezonderd alle werk van barmhartigheid en van christelijke liefde. Zo omtrent onszelf, als omtrent andere en ook omtrent de beesten of het vee, dat bij ons is en dat noodzakelijk door ons moet waargenomen en verzorgd worden. Want hier moeten wij ons altijd voor ogen stellen, dat de Sabbat is gemaakt om de mens, niet de mens om de Sabbat, Markus 2: 27.

Maar buiten deze drieërlei soort van werk, gebiedt de Heere ons hier, dat wij op de Sabbat geen werk zullen doen. En dit gebod van de Heere strekt zich algemeen uit
(1) tot ons, die de hoofden onzer huisgezinnen zijn;
(2) tot onze familie of huisgezin zelf, als daar zijn: onze zoon en dochter, onze dienstknecht en dienstmaagd;
(3) tot ons vee, voor wat de Heere hier mede zorg Draagt, dat het op de Sabbatdag met ons ruste, tot haar nodige verkwikking en omdat het vee ook zijn gewone arbeid niet kan doen zonder ons;
(4) eindelijk strekt zich dit gebod van de Heere ook uit tot de vreemdelingen, die in onze poorten zijn en die zich midden onder ons ophouden, om ons werk te doen. Zodat de Heere hier dan beveelt een algemene godsdienstige rust op de zevende dag, van ons en van ons hele huis en van alles, dat van ons afhangt, willende, dat alle werk en arbeid dan zal ophouden bij mensen en bij beesten. En zo oordelen wij hiermee de zakelijke inhoud dezes heiligen gebods dan nu genoeg verklaard te zijn.

Wij gaan over, om ook kort te beschouwen de drangreden, waarmee de Heere dit Zijn gebod nader op onze harten wil drukken, zeggende: *want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt*, enz.
Hoe God in zes dagen het gehele werk der schepping volbracht en op de zevenden dag van Zijn werk gerust en uit die hoofde de zevende dag ook heeft gezegend met een bijzondere zegen en die heeft geheiligd en afgezonderd tot zijn dienst, leert ons Mozes met zeer duidelijke woorden, Gen. 11: 2, 3, Als nu God op de zevenden dag volbracht had al Zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op de zevende dag van al zijn werk, dat Hij gemaakt had. Hieruit blijkt middagklaar voor allen, wier gemoed niet ten enenmale met de duistere nevelen van vleselijke wijsheid en van schadelijke vooroordelen bezet is, dat de zevendaagse Sabbat of rustdag al aanstonds van God, na de schepping van de wereld, in het Paradijs is ingesteld tot een onveranderlijke en eeuwigdurende inzetting, die van de mensen moet onderhouden worden, zolang de wereld staan zal, zoals wij dat nader in het brede zouden kunnen aantonen, indien de tijd het ons toeliet.
Op deze rust van de Heere na de schepping en op de instelling van de Sabbat, in het Paradijs, worden wij uit die hoofde hier nu in de Wet heen gewezen en de Heere legt ons hier drie gronden van verplichting, om de zevendaagse Sabbat, zoals wij gezien hebben, in gehoorzaamheid van het geloof te onderhouden.

(1) De eerste grond onzer verplichting is, omdat de Heere onszelf in Zijn eigen voorbeeld zo is voorgegaan, volbrengende al het werk der schepping van hemel en aarde in zes dagen en rustende van zijn arbeid op de zevende dag, door op te houden van verder nieuwe schepsels voort te brengen. Hierin nu wil God, dat wij navolgers van Hem zullen zijn, als geliefde kinderen; Ef. 5: 1 en dat wij mede zes dagen zullen arbeiden en op de zevenden dag rusten. Meent hier iemand, dat het niet wel is te

begrijpen, hoe Adam zo zou hebben kunnen rusten van zijn arbeid op de zevende dag, in het paradijs, als hij in zijn volmaakte heiligheid gebleven was. Wel, laat zo iemand dan eens overdenken, of dat minder te begrijpen is, als dat de Heere God zelf van zijn arbeid op de zevende dag gerust heeft. Heeft Gods dat gedaan, wel waarom zou Adam, zijn knecht, dat niet hebben kunnen doen, in navolging en op het bevel van God, zijn Koning en Schepper?

(2) De tweede grond van verplichting voor ons, om de Sabbat te onderhouden, op iederen zevenden dag is, dat God die dag gezegend heeft, die zegening hierin bestaat, dat God een zegen heeft uitgesproken en beloofd over die dag, om alsdan Zijn volk op een bijzondere wijze goed te doen en te zegenen naar ziel en lichaam, zodat die dag en de consciëntieuze onderhouding van denzelve, hun altijd, volgens Gods genadig welbehagen, tot een bijzondere zegen zal zijn. O, dat allen, die God in waarheid vrezen, dan de Sabbatdag in waarde houden, uithoofde van Zijn Heilige en goede instelling, om denzelve te heiligen, want het is een gezegende dag; een dag, die de Heere voor ons gezegend heeft. Dat Gods kinderen het getuigen, tot roem en prijs van de Heere, die zo menige zegen voor hun zielen op de Sabbatdag van de Heere ontvangen hebben. O, dat van de Heere goedertierenheden toch niet van hun vergeten, maar steeds gedacht en geroemd worden in de gemeente der heiligen. Opdat zij allen weten, dat de Heere goed is en dat Zijn goedertierenheid duurt tot in der eeuwigheid.

(3) De derde en laatste grond van verplichting voor ons, voor de onderhouding van de Sabbatdag is, omdat de Heere die dag niet alleen heeft gezegend, maar ook geheiligd. Dat is, die afgezonderd van de zes andere dagen der week, tot Zijn Heilige Dienst en tot een heilige rust. Wie onzer, die de Heere wenst te vrezen, zal die dag dan durven ontheiligen, die de Heere geheiligd heeft? Och, of de zonden in deze eens van ons recht gekend werden! Want, die de dag van de Heere ontheiligt, die ontheiligt ook de Naam des Heeren, door Wien die dag gezegend en geheiligd is. Uit dit alles blijkt dan nu klaar, hoe krachtig deze bijgevoegde drangreden is, om ons tot gehoorzaamheid aan van de Heere gebod te verplichten. Hiermee oordelen wij dit gebod des Heeren, zoveel de kortheid van de tijd ons heeft toegelaten, uw aandacht genoeg open gelegd en verklaard te hebben.

B. Nu blijft er voor tegenwoordig niet anders over, dan hetgeen de Onderwijzer over dit gebod geschreven heeft, eens kort over te zien en daarmee dan voor ditmaal af te breken. De Onderwijzer leert ons, dat God in het vierde gebod deze navolgende zaken en plichten aan ons ernstig gebiedt: *Eerstelijk, dat de kerkendienst, of het predikambt en de scholen onderhouden worden en dat ik, inzonderheid op de Sabbat, dat is, op de Rustdag, tot de gemeente Gods naarstelijk kome, om Gods Woord te horen, de Sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen en de armen Christelijke handreiking te doen; ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, de Heere door Zijn Geest in mij werken late en zo de eeuwige Sabbat in dit leven aanvange.*
De Onderwijzer verdeelt de inhoud van dit gebod in twee algemene hoofdzaken, waar van de een ziet op de uitwendige, de andere op de inwendige, geestelijke onderhouding van des Heeren bevolen rustdag.
Wat het eerste aangaat, tot de uitwendige onderhouding van de Sabbatdag brengt de Onderwijzer deze twee zaken,

(1) Het algemene en

(2) Dan het bijzondere daarvan.
Het algemene, dat behoort tot de onderhouding van de Sabbatdag is, volgens de Onderwijzer, *dat de kerkendienst, of het predikambt en de scholen onderhouden worden*. Omdat het grote oogmerk van de Heere, met het instellen van de Sabbat is, zoals wij gezien hebben, opdat die dag zou zijn een dag van openbaren en bijzondere godsdienst, op dewelke de gemeente moest samenkomen tot de verkondiging van de Goddelijken Woords, zo spreekt het vanzelf dat, om dit doel te bereiken, er noodzakelijk moet zijn en getrouw onderhouden worden, een openbaren kerkendienst, behelzende al hetgeen er behoort tot de openbaren godsdienst of kerkendienst, naar het bevel des Heeren.
Vervolgens ook het predikambt, zoals God dat in Zijn Woord heeft ingesteld en bevolen. En eindelijk ook de scholen, zo hoge, als lagere; niet alleen om de jeugd in het lezen, schrijven en de gronden der waarheid en van de godsdienst zorgvuldig van kindsbeen af te onderwijzen en hun zo tot het gehoor van de Goddelijken Woords voor te bereiden. Maar ook, om die genen, die daartoe begerig zijn, tot het predikambt en de kerkendienst bekwaam te maken.
Hierop laat de Onderwijzer nu verder volgen het bijzondere, dat tot des Sabbats onderhouding behoort; *namelijk, dat ik inzonderheid op de Sabbat, dat is, op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome, om Gods Woord te horen, de Sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen en de armen Christelijke handreiking te doen; ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, de Heere door Zijn Geest in mij werken late en zo de eeuwige Sabbat in dit leven aanvange.*

De Onderwijzer houdt de dag des Heeren, uit hoofde van Gods instelling, ook voor een Sabbatdag of rustdag, op wie wij moeten rusten van allen arbeid en leert ons, dat het Gods bevel is, dat wij alsdan tot de gemeente Gods, dat is, in Gods huis, naarstig moeten komen, teneinde daar deze vier bijzondere dingen te verrichten, namelijk: Gods Woord te horen.
De sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen en de armen Christelijke handreiking te doen; ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, de Heere door Zijn Geest in mij werken late en zo de eeuwige Sabbat in dit leven aanvange.
Tot deze vier stukken van de openbaren godsdienst komt de gemeente op de rustdag in des Heere huis samen. En de Godzaligen doen dit naarstig zonder ooit een godsdienst of bijeenkomst te willen verzuimen.
Maar de zondige mensen van deze wereld, die geen behagen in Gods Heilige Dienst hebben, versmaden de Sabbatdag en de godsdienst schandelijk, zoals wij daarvan, helaas! in deze plaats en gemeente zo droevige ondervinding hebben. God wil het eens genadig verhelpen. En de mensen tot bekentenis van hun zonden brengen! Dit tekent dan de Onderwijzer aan over de uitwendige onderhouding van de Sabbatdag.

Hierop laat hij nu verder volgen, hetgeen er behoort tot de inwendige en geestelijke onderhouding van de Sabbat, zeggende, ten andere, *dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, de Heere door Zijn Geest in mij werken late en zo de eeuwige Sabbat in dit leven aanvange.*
Het is geenszins genoeg, geliefden, dat wij een dag in de week voor de Heere en Zijn Heilige Dienst afzonderen en dat wij het dan daarbij laten rusten, evenals was dit genoeg. Nee, zo handelen de huichelaars en geveinsden. Die nemen de Sabbat uiterlijk met godsdienstigheid waar, maar brengen de zes andere dagen der week geheel in de

zonden door, buiten en zonder enige gezette godsdienst, of ware vrees des Heeren. Maar zulk een Sabbat houden haat God en het is Hem tot een gruwel. Die de Sabbat recht en Godzalig zal onderhouden, die moet niet alleen op de zevende dag rusten van alle werk en arbeid en nemen de godsdienst uiterlijk waar. Maar die moet ook door Gods genade, *al de dagen zijns levens*, (volgens de Onderwijzer) *van zijn boze werken vieren, of rusten.*
Door de boze werken verstaat de Onderwijzer niet alleen alle grove en ergerlijke zonden van de mensen. Maar ook, zonder onderscheid, alle werken van de vleses. Dat is, alles wat van onszelf voortkomt, zonder de kracht en genade van de Heilige Geest. Want wij, hoewel wij ook reeds waarlijk tot God bekeerd zijn, vermogen nochtans van of uit onszelf niet enig goed werk te doen. Maar hebben hier gedurig, tot iedere goede gedachte, beweging, poging en werkzaamheid, de Goddelijken bijstand en de genade van de Heilige Geest nodig, zoals ons dat in de Heilige Schrift overvloedig geleerd wordt.
Waarom wij dan, volgens de Onderwijzer, *de Heere door Zijn Geest gedurig in ons moeten laten werken*; wat dan geschiedt, als wij door voorkomende genade steeds en in alles erkennen onze zondigheid en machteloosheid voor de Heere. E
n daarover oprecht voor Hem vernederd en verootmoedigd worden en wij steeds verzoening zoeken bij de Heere over onze zonden in het heilig bloed van Christus. En wij ons, door de werking van de Heilige Geest, gedurig neerleggen; gedragende ons steeds als ellendigen voor Hem en wachtende in alles, met nederige lijdzaamheid, op de Heere, dat Zijn Geest alles, zonder ophouden, in ons moge werken wat Hem welbehaaglijk is, erkennende dat wij anders nergens toe bekwaam zijn, maar dat al onze sterkte alleen in de Heere is en dat Hij de Fontein van onze levens is.

Ziet geliefden, op zodanige wijze is het, *dat wij al de dagen van onze levens van onze boze werken vieren.*
Och, of het de Heere ons en al Zijn volk, nog eens recht wilde leren! Want de besten hebben er nog maar een klein beginsel van. En langs deze weg moeten wij dan nu de eeuwige Sabbat in dit leven aanvangen, die eeuwige Sabbat alleen zal bestaan in een volkomen ophouden van alle zonden en werken des vleses en in een volkomen genieting van de Heere en Zijn Geest, om ons tot in eeuwigheid geheel te vervullen, te regeren en te bewerken. En hiermee is ons van de Onderwijzers verklaring nu ook genoeg opengelegd.

Ziedaar geliefden, hier hebt gij nu de ware, eenvoudige en eigenlijke verklaring van het vierde gebod. Wij hebben vrijmoedigheid, om dat in de tegenwoordigheid van de Heere voor u allen openlijk te betuigen. De Heere wil het u allen met ons doen geloven! Die hier van deze leer verschillen, wil ik wensen, dat God, door de Geest der waarheid, eens terecht mag brengen en verlichten en heiligen hun duister verstand! Want ik weet en ben verzekerd, dat zij anders de waarheid nimmer recht kunnen erkennen.
Nu willen wij, als het de Heere behaagt, in een nadere verhandeling het practikale van dit verklaarde gebod ook in overweging nemen. En de gruwelijke zonden en goddeloosheid van de mensen van onze tijd u allen, tot uw vermaning, voor ogen stellen en u leren, hoe gij Godzalig de Sabbat dag, naar den Woorde Gods, moet onderhouden. De Heere wil ons daarin bijstaan met Zijn Heilige Geest en ons Woord krachtdadig zegenen, tot eer Zijns heiligen Naams en tot zaligheid van onze zielen! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 39. VRAAG 104.

Tekst: EXODUS 20: 12.

104 Vraag. Wat wil God in het vijfde gebod?
Antwoord. *Dat ik mijn vader en moeder en allen, die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze en mij hun goede leer en straf, met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe en ook met hun zwakheid en gebreken geduld nebbe, aangezien het Gode belieft, ons door hun hand te regeren.*

Nadat wij totnogtoe bezig zijn geweest met de verklaring van de eerste tafel der Goddelijke Wet, die ons gebiedt een heilige, zuivere en geestelijke liefde tot God, als onze geduchte Schepper en allerhoogste Koning.
Zo moeten wij nu vervolgens overgaan tot de tweede tafel der Wet, waarin ons zes bijzondere geboden worden voorgesteld, die ons bevelen de liefde tot onze naaste als onszelf: dat is, hoe wij, met God, ook onze naaste oprecht moeten beminnen en liefhebben als onszelf. Want de liefde Gods en van de naasten gaan door een zeer nauw geestelijk verband altijd samen gepaard. En die meent, dat de een bestaan kan zonder de andere, bedriegt zichzelf grotelijks in zijn gemoed.
Maar omdat er onder onze naasten enige gevonden worden, tot wie wij, uithoofde van maagschap als anderszins, een bijzondere en nadere betrekking hebben, meer dan tot andere, zo zijn wij ook verplicht deze boven alle andere lief te hebben en te eren, zoals God ons dat hier beveelt en voorschrijft in het vijfde gebod, zijnde het eerste van de tweede tafel der Wet, waar Hij tot ons zegt *eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere uw God geeft*.
Een gebod, dat van een wijde en brede betekenis is en veel en grote plichten in zich bevat, zoals wij uw aandacht, met van de Heere genadige zegen en bijstand, nu wat nader willen gaan verklaren en openleggen. Overwegende

(1) De inhoud of de letter van het gebod zelf. En dan
(2) De drangreden of belofte, waarmee de Heere dit Zijn gebod nader op ons gemoed aandringt.

A. Wat de inhoud van het gebod aangaat, die stelt ons de Heere met weinige woorden zo voor: *eert uw vader en uw moeder.* Hier ontmoeten wij
(1) De voorwerpen van onze plicht, te weten, onze vader en moeder. En dan
(2) De plicht zelf, die wij hun moeten bewijzen, die hierin bestaat, *dat wij hun eren moeten.*

De voorwerpen dan van onze plicht zijn, onze vader en onze moeder. Hier worden eerst en voornamelijk
(1) Door verstaan, onze eigenlijke vader en moeder, uit die wij, door Gods Voorzienigheid, gewonnen en geboren zijn, die ons ter wereld gebracht en opgevoed hebben met grote liefde, moeiten en zorgen. Waarom wij tot hun een aller-nauwste en krachtigste betrekking hebben, om hun te beminnen en te eren, waarvan wij ons niet kunnen ontslaan, op generlei wijze, zolang zij leven.
God de Heere noemt hier eerst in Zijn Wet onze vader en dan onze moeder, om daardoor aan te wijzen de uitnemendheid en, achtbaarheid van de persoon van de

mans boven de vrouw. Want dit is volgens Gods bevel, dat de man in alles meerder is dan de vrouw, waarom wij ook onze eerste eer en gehoorzaamheid aan onze vader schuldig zijn, zonder dat wij daarom nochtans onze moeder enigszins klein of laag moeten achten. Want om dat voor te komen, heeft God op andere plaatsen van Zijn Wet onze moeder eerst genoemd en onze vader laatst, Levit. XXI: 3, een ieder zal zijn moeder en zijn vader vrezen.
Doch, geliefden, worden hier door onze vader en moeder nu maar alleen deze onze eigenlijke en vleselijke vader en moeder verstaan, uit die wij geboren zijn?
Nee, geenszins! De woorden *vader en moeder* zijn zeer wijd en breed van betekenis en daar worden vervolgens

(2) Ook door verstaan, zoals onze Onderwijzer zegt, *allen die over mij gesteld zijn.* Wij hebben hier, behalve onze eigenlijke vader en moeder, ook nog andere, die van God ook als vaders en moeders over ons gesteld zijn en die wij daarom ook alle eer en liefde verschuldigd zijn. Deze zijn de navolgende,

(a) uit kracht van maagschap heeft God als vaders en moeders over ons gesteld onze schoonvaders en schoonmoeders. Onze stiefvaders en stiefmoeders. Onze grootvaders en grootmoeders. Overgrootvaders en overgrootmoeders, enz.
(b) In het burgerlijke heeft God tot vaders en moeders over ons gesteld:
(1) Onze voogden, die bij afwezigheid onzer ouders, of van een derzelve, wettig over ons aangesteld zijn, om de plaats onzer ouders bij ons te bekleden. Zo lezen wij van Esther, de Koningin van Perzië, dat zij, een wees, van haar oom Mórdechai tot zijn dochter werd aangenomen, wien zij daarom ook als haar vader eerde, Esther 2: 7.
(2) God heeft over ons als vaders en moeders aangesteld onze Heeren en vrouwen, in welkers dienst wij ons gewillig begeven. Zo noemden de knechten van Naäman hun heer met de naam van vader, 2 Kon. 5: 13.
(3) Ook onze wettige overheden, zo hoge als lage, die God over ons gesteld heeft als vaders en moeders om ons te regeren en te beschermen, zo wordt de vorstin Debora een moeder genoemd in Israël, Richteren 5: 7. En van de koning Eljakim wordt getuigd, dat Hij het huis van Juda en de inwoners van Jeruzalem zonde zijn tot een vader, Jes. XX2: 21.
(4) Ook heeft God tot vaders en moeders over ons gesteld onze leermeesters, zo in hoge als lage scholen. Zo noemde de jongeling Eliza de profeet Elia, die zijn leermeester was, zijn vader, 2 Kon. 2: 12. En de leerlingen der profeten werden oudtijds altijd hun zonen genoemd.
(5) Hierbij stelt de Heilige Schrift onder degenen, die wij als vaders en moeders moeten eren, ook alle oude, grijze en bejaarde mensen, zowel buiten als onder onze maagschap, die wegens hun wijsheid en ervarenheid gelijk als tot Vaders en moeders kunnen zijn. Zo vermaant Paulus Zijn Zoon Timotheüs, 1 Tim. 5: 1, 2, dat hij een oud man niet hard zal bestraffen, maar hem vermanen als een vader. De oude vrouwen als moeders.
(c) Eindelijk heeft God ook nog andere vaders en moeders over ons gesteld in het kerkelijke, namelijk de herders en leraars, die het opzicht hebben over de Gemeente en die wij als onze vaders en moeders moeten eren, beminnen en gehoorzaam zijn.
Zo noemt Paulus de leraars vaders, 1 Cor. 4: 15, zeggende, *want al hadt gij tienduizend leermeesters in Christus, zo hebt Gij toch niet veel vaders.* Voornamelijk zijn zodanige leraars onze geestelijke vaders en daarom hogelijk van ons te beminnen en te achten, die ons door hun dienst eerst geteeld en voor Christus gewonnen hebben, of onder welkers dienst wij nader in ons geloof opgebouwd en bevestigd zijn.

Zo schrijft Paulus aan de gelovigen, Gal. 4: 19, *mijn kinderkens, die ik ook weder arbeide te baren, totdat Christus een gestalte in u krijge.*

Ziedaar, al deze aangehaalde bijzondere soorten van personen worden in de Heilige Schrift als onze vaders en moeders aan ons voorgesteld, teneinde daarmee deze twee dingen uit te drukken
(1) Dat zij ons, ieder in zijn ambt en betrekking, eveneens moeten handelen als vaders en moeders hun kinderen: in ons te beminnen, te beschermen, te regeren, te helpen en alleszins ons beste naar ziel en lichaam te zoeken.
(2) Dat wij hun dan ook, evenals onze vaders en moeders, moeten eren, beminnen, vrezen en gehoorzamen. Want, zien wij op de kracht van het woord *eren,* daar de Heere zich hier van bedient in Zijn Heilige Wet, om daarmee onze plicht jegens onze ouders en allen die over ons gesteld zijn, uit te drukken, zo zullen wij bevinden, dat dit woord eigenlijk zoveel betekent, als iemand betamelijke en schuldige eer toe te brengen en hem zo te eren als hij waardig is wegens de staat waarin God hem gesteld heeft, van ons geëerd te worden. Zodat de Heere hier dan veronderstelt, dat onze ouders en degenen, die verder over ons in het burgerlijke en kerkelijke, ook uit hoofde van maagschap gesteld zijn, alle eer van ons verdienen en waardig zijn.

En waarlijk, zien wij
(1) Op onze eigenlijke ouders, of vader en moeder en overwegen wij maar eens recht, hoedanige verplichting en betrekking wij tot hun hebben, als hebbende door middel van hun ons leven, opvoeding en alles ontvangen. Wie zal niet moeten bekennen, dat wij hun alle christelijke liefde, eer, achting en gehoorzaamheid schuldig zijn? Hierom zegt de Schrift ook nadrukkelijk: *gij, kinderen, zijt uw ouders gehoorzaam in de Heere! Want dat is recht,* Ef. 6: 1.
(2) Zien wij verder op al de andere, die God als vaders en moeders over ons gesteld heeft en overwegen wij, die nauwe betrekking wij mede tot hun hebben en welk goed wij ook van hun ontvangen, wij zullen bevinden, dat wij ook aan hen, een ieder in zijn bijzondere betrekking en stand, alle onderdanigheid, liefde en vrees verschuldigd zijn toe te brengen. Maar wat de korte tijd ons niet toelaat van een ieder van hun in het bijzonder aan te tonen.
Hoewel het een goede en nuttige zaak zou zijn, dat elk onzer terdege wist en het van de Heere door Zijn Woord en Geest geleerd had, die schuldige verplichting hij heeft in maagschap aan zijn schoon, stief, grootvaders en moeders.
In het burgerlijke aan zijn voogden, heren en vrouwen, in welkers dienst hij is; aan zijn overheden, leermeesters, oude en bejaarde mensen, enz. En in het kerkelijke aan zijn opzieners, herders en leraars.
Het zou een wenselijke zaak zijn, mochten wij eens recht weten, wat eer, liefde, gehoorzaamheid en achting wij hun allen, in het al algemeen en elk van hun in het bijzonder, volgens Gods Woord verschuldigd zijn; want de onkunde hieromtrent is de oorzaak van grote goddeloosheid en onnoemlijk veel zonden onder ons, waaraan een ieder schuldig staat.
Hiermee oordelen wij genoeg gehandeld te hebben van de voorwerpen van onze plicht, zijnde onze vader en moeder en allen, die van de Heere over ons gesteld zijn, die hiermee onder die benaming van vader en moeder begrepen worden.

Laat ons nu tot onze plicht zelf omtrent deze allen samen overgaan. De Heere stelt ons deze onze plicht voor onder het enkele woord *eren*. Welk woord in de Heilige Schrift van een zeer brede inhoud en wijde betekenis is. Wanneer het aangaande, of omtrent

God de Heere gebruikt wordt, dan betekent God te eren, zonder onderscheid, onze hele redelijke godsdienst, zo inwendig als uitwendig; alles wat wij aan God, de Heere, als onze allerhoogste Schepper en Koning, verschuldigd zijn.
Zo ook, als het omtrent mensen gebruikt wordt, dan zegt het ook en betekent onze ganse plicht, die wij de mensen, naar de bijzondere betrekking, die wij aan een ieder van hun volgens Gods gebod verschuldigd zijn, niets uitgezonderd.
Doch, om dit stuk uw aandacht wat nader, met een goede orde open te leggen, is er geen beter of bekwamer weg, dan onze Onderwijzer maar te volgen, die ons zeer net en zakelijk verklaart, wat zaken of plichten er al in het woord eren liggen opgesloten zeggende, dat God in het vijfde gebod wil, *dat ik mijnen vader en mijn moeder en allen die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze en mij van hun goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe en ook met hun zwakheid en gebreken geduld hebbe, aangezien het Gode belieft, ons door hun hand te regeren.*

Hier stelt ons de Onderwijzer vijf bijzondere plichten voor, die wij aan onze ouders en aan allen, die over ons gesteld zijn, volgens Gods gebod, verschuldigd zijn en die de Heere hier allen samen in het woord eren aan ons voorstelt. Wij zullen ze een voor een uw aandacht met alle kortheid openleggen.

1. De eerste plicht is, dat wij onze vader en moeder en allen, die over ons gesteld zijn, moeten eren. Dat is volgens Gods Woord, waarin ons deze plicht overal zeer ernstig geboden wordt.
(1) Dat wij onze ouders moeten eren, wordt ons het gehele Woord Gods door hogelijk belast. En de Heere houdt het voor een zware zonde, zijn vader en moeder licht te achten en hun niet te eren op een schuldige wijze, Ezech. XXII:7.
(2) Dat wij onze heren en vrouwen, in welkers dienst en werk wij zijn, moeten eren, vermaant ons Paulus, 1 Tim. 6: 1, *waar hij schrijft dat de dienstknechten, zovelen als er onder het juk zijn, hun heren alle eer waardig zullen achten.*
(3) Dat wij onze overheidspersonen, of wettige overheden moeten eren, vermaant ons Petrus, daar hij zegt, *vreest God, eert de Koning*. Daar verstaat hij door de Koning ook alle andere overheid, hoge en lage.
(4) Dat wij ook in het kerkelijke onze Opzieners, herders en leraars moeten eren, vermaant ons al weer de heilige Paulus, 1 Tim. 5: 17, *daar hij getuigt van de Ouderlingen of Opzieners der gemeente, die wel regeren, dat zij dubbele eer waardig geacht moeten worden; voornamelijk, die arbeiden in het Woord en in de leer.*
(5) Dat wij ook de oude en bejaarde mensen onder ons op een bijzondere wijze moeten eren, gebiedt ons God nadrukkelijk, Levit. 19: 32, *voor de grauwe haar zult gij opstaan en gij zult het aangezicht van de ouden vereren.* En op dezelfde wijze is het ook gelegen met alle andere, die hier onder de benaming van vader en moeder aan ons voorgesteld worden. Doch, waarin bestaat nu eigenlijk deze eer, die wij aan onze ouders en aan allen die over ons gesteld zijn, schuldig zijn toe te brengen?
Wij kunnen die bekwame lijk brengen tot deze drie hoofdzaken.
(1) Dat wij hun eren inwendig in onze harten, door hun alleszins hoog te achten en met een diepe vrees en eerbied voor hun aangedaan te zijn; hun houden voor zodanigen, die van de Allerhoogste God over ons gesteld zijn en die wij geenszins mogen klein, noch gering achten, opdat Gods toorn en grimmigheid tegen ons niet ontsteke.
(2) Dat wij hun ook steeds eren, uiterlijk, in hun tegenwoordigheid, door ons eerbiedig, nederig, gedienstig en gehoorzaam in alles jegens hun te gedragen en hun

op generhande wijze te vertoornen, nog enige kleinachting aan te doen. Zoals de Koning Salomo zijn moeder Bathseba eerde, als hij haar op een stoel deed zitten aan zijn rechterhand en zich voor haar neerboog, 1 Kon. 2: 19. En gelijk Jozef zijn ouden vader Jacob eerde, buigende zich voor hem neer, met zijn aangezicht ter aarde, Gen. XL8: 12.

(3) Eindelijk bestaat deze eer, die wij aan onze ouders en aan allen, die over ons gesteld zijn, moeten toebrengen, ook hierin, dat wij hun ook eren in hun afwezen, namelijk, door nimmer tot hun oneer of nadeel te spreken tot andere. Of iets te doen, waardoor zij gelasterd worden, of in verachting mochten komen. Maar integendeel, door altijd met grote eerbied en achting van hun te spreken. Hierom heeft God allen en een ieder vervloekt, die zijn vader of moeder veracht; hetzij, dat het geschiede in hun tegenwoordigheid, of in hun afwezen, Deuter. XXVII: 16.

Ziet op zodanige drieërlei wijze moeten wij onze ouders en allen, die over ons gesteld zijn, volgens Gods gebod eren.

2. De tweede plicht, die wij, volgens de Onderwijzer, aan onze ouders en aan allen, die over ons gesteld zijn, schuldig zijn te bewijzen, die in het woord eren ligt opgesloten, is, *dat wij hun moeten liefhebben, namelijk, met een heilige, zuivere, oprechte en geestelijke liefde, met hoedanige liefde wij alle mensen, zonder onderscheid, moeten liefhebben*. Maar vooral onze ouders en allen die van God over ons gesteld zijn. Want aan deze hebben wij niet alleen de aller-grootste verplichting, wegens het goede, dat wij van hun ontvangen. Maar wij hebben ook de nauwste betrekking tot hen, volgens Gods bevel, die ons aan hun onderworpen heeft. En zo moet dan onze liefde en genegenheid eerst en bijzonder uitgaan tot onze vader en moeder en voorts ook tot alle andere, die God over ons gesteld heeft, waardoor wij hun tijdelijk en geestelijk welzijn uit al ons vermogen zoeken te bevorderen en hun in alles zoeken te behagen en recht vermaak en vergenoeging aan te brengen, volgens de vermaning van de wijzen Koning Salomo, Spreuk. 23: 25, *laat uw vader zich verblijden! ook uw moeder en laat zij zich verheugen, die u gebaard heeft.*

(1) Dat wij onze vleselijke ouders moeten liefhebben, is een zo alleszins betamelijke, redelijke en noodzakelijke plicht, dat de Heilige Geest ons dezelve daarom nergens uitdrukkelijk in het Woord, maar alleen van terzijde, voorschrijft. En wat was daarover al niet veel te zeggen!

(2) Dat men zijn overheden hartelijk moet beminnen en liefhebben, leert ons zelfs de natuurlijke rede zeer klaar. En de Heere heeft ons verboden, hun te vloeken, te haten of te lasteren, Exod. X12:28.

(3) Dat men zijn Heeren en vrouwen, die men dient, ook hartelijk moet liefhebben, leert en vermaant ons de Zaligmaker, Matth. 6: 24, daar hij getuigt, dat wij niet kunnen dienen een heer, die wij haten en niet liefhebben.

(4) Dat wij ook onze herders en leraars hartelijk moeten liefhebben, vermaant ons de heilige Paulus nadrukkelijk, 1 Thess. 5: 13, *waar hij ons gebiedt, dat wij hun veel zullen achten in de liefde, om huns werks wil*. En hiervan gaven de gelovige Galaten een zeer uitstekend bewijs omtrent de Apostel Paulus, voor wie zij, als het mogelijk was geweest, hun ogen zouden uitgegraven en die hem gegeven hebben, zoals hij van hun getuigt, Gal. 4: 15. En op dezelfde wijze moeten wij, zonder onderscheid, alle andere beminnen, die God over ons gesteld heeft.

3. De derde plicht, die hier in het woord eren volgens de Onderwijzer, ligt opgesloten is, dat wij onze ouders en allen, die over ons gesteld zijn, *ook alle trouw moeten bewijzen*. Wat in deze twee dingen bestaat:

(1) Dat wij trouw moeten zorgen voor hun eeuwige zaligheid en behoud, naar de genade die God ons geeft. En dat wij niets moeten achter laten van hetgeen daartoe noodzakelijk en dienstig 1 want wij moeten trouw voor aller mensen zaligheid zorgen, veel meer dan voor die van onze ouders en van allen, die over ons gesteld zijn, tot die wij de naaste verplichting en betrekking hebben.
(2) Bestaat deze plicht hierin, dat wij ook met al ons vermogen moeten zorg dragen en getrouw waken voor de goede naam, eer en achting onzer ouders en van allen die over ons gesteld zijn. Dat wij hen, bij alle gelegenheden, tegen hun kwaadwillige haters voorstaan en beschermen en hiervan nimmer in gebreke blijven.
(3) Eindelijk bestaat deze plicht ook hierin, dat wij aan onze ouders en aan allen die over ons gesteld zijn, ook trouw bewijzen, in hun tijdelijk welvaren alleszins ter hart te nemen zoveel wij kunnen en hun nooit iets het minste van het hun te ontvreemden, of hun moedwillig, of door ons verzuim, enige schade of nadeel toe te brengen.

(a) Van onze ouders vinden wij dezen aangaande dit nadrukkelijk getuigenis in het Woord, Spreuken XX7: 24, *die zijn vader of moeder berooft en zegt, het is geen overtreding. Die is des verdervenden mans metgezel.* Wel ver van onze ouders enigszins trouweloos van het hunne, dat hun toekomt, te beroven, zo moeten wij hun integendeel, vroeg of laat, als zij arm en gebrekkig zijn, naar ons vermogen met liefde en toegenegenheid onderhouden en voor hun zorg dragen, volgens Paulus vermaning, 1 Tim. 5: 4, *dat de kinderen moeten leren, de voorouders wedervergelding te doen.*

(b) Wat aangaat onze overheden, deze moeten wij alleszins getrouw zijn, in hun met al ons vermogen de behoorlijke schatting en lasten op te brengen en hun daarvan niets te ontvreemden, want dat is snode dieverij. Wij moeten, volgens des Zaligmaker vermaning, *de Keizer geven, dat van de Keizers is*, Matth. X12: 21 en naar Paulus vermaning, Rom. 13: 7, *moeten wij schatting geven, die wij schatting en tol, die wij tol schuldig zijn.*

(c) Dezelfde getrouwheid moeten wij ook steeds bewijzen aan onze Heeren en vrouwen, in welker dienst wij zijn. Deze mogen wij ook nimmer iets ontvreemden, maar wij moeten hun nut en voordeel steeds in alles naar ons vermogen zoeken. Zo vermaant Paulus al dienstknechten, Tit. 2: 10, *dat zij hun Heeren niets moeten onttrekken, maar hun alle goede trouw bewijzen.*

(d) Niet minder moeten wij zodanige trouw ook bewijzen aan onze leraars en opzieners, welke wij van het nodige levensonderhoud gewillig en trouw moeten verzorgen, zoals Paulus ons zo uitdrukkelijk vermaant, Gal. 6: 6 *en die onderwezen wordt in het Woord, dele mede van alle goederen dengenen die hem onderwijst.* En zo is het ook weer omtrent alle andere, die van God over ons gesteld zijn.

4. De vierde plicht, die volgens de Onderwijzer in het woord eren ligt opgesloten is deze, dat wij ons ook met alle gehoorzaamheid aan de goede leer en straf onzer ouders en van allen die over ons gesteld zijn moeten onderwerpen. God heeft onze ouders en alle andere, die Hij over ons gesteld heeft, bevolen, ons christelijk te leren, te regeren en als wij kwaad doen te straffen. Nu, hieraan wil de Heere, dat wij ons met alle toegenegenheid en gewillige gehoorzaamheid zullen onderwerpen en dat wij ons nooit tegen hun goede lering, regering, vermaning en kastijding in het minste zullen aankanten, of hun ongehoorzaam zijn.
(1) Zo vermaant de Schrift ons aangaande onze ouders, Ef. 6: 1, *Gij kinderen! Zijt uw ouders gehoorzaam, in de Heere, want dat is recht.* En Spreuk. 23:22, *hoort naar uw vader, die u gewonnen heeft en veracht uw moeder niet, als zij oud geworden is.* Ja,

God heeft oudtijds bevolen, dat men de weerspannige en ongehoorzame kinderen, die naar de vermaning en kastijding van hun ouders niet Vragen, met de dood zal straffen, Deuter. XXI: 18, enz.
(2) Op dezelfde wijze zijn wij ook schuldig, onze overheden te gehoorzamen, want zo vermaant ons de Heilige Schrift, Rom. 13: 1, *alle ziel zij de machten, over haar gesteld, onderworpen.*
(3) Ook onze Heeren en vrouwen, in welker dienst wij zijn, zoals de Schrift ons al weer vermaant, Coll. 3: 22, zeggende: *gij dienstknechten, zijt in alles gehoorzaam uw Heeren naar de vlese, niet met ogendiensten, als mensenbehagers, maar met eenvoudigheid van de harten, vrezende God*. Wat de Apostel Petrus nader uitbreidt, vermanende de huisknechten, 1 Petrus 2: 18, *met alle vrees onderdanig te zijn hun Heeren, met alleen de goede en bescheidenen, maar ook de harden.* Zie ook Matth. 8:9 en Tit. 2: 9.
(4) Niet minder zijn wij zodanige gehoorzaamheid ook schuldig te bewijzen aan onze herders en leraars. Want zo vermaant Paulus ons duidelijk, Hebr. 13: 17, weest uw voorgangers gehoorzaam en zijt hun onderdanig. En in het algemeen heeft deze onderdanigheid en gehoorzaamheid van ons plaats omtrent alle andere, die God over ons gesteld heeft.

(5) Eindelijk is er nog een vijfde plicht voor ons, volgens de Onderwijzer, in het woord eren opgesloten, hierin bestaande, *dat wij ook met de zwakheid en gebreken van onze ouders en van allen, die over ons gesteld zijn, geduld moeten hebben.*
Onze ouders en de andere, die de Heere over ons gesteld heeft zijn, in zichzelf, maar nietige mensen, hoeveel genade zij ook van de Heere mochten hebben en gedurig ontvangen en hoger moeten wij hun ook niet aanmerken. Nu, als zodanige mensen hebben onze ouders en alle andere die over ons gesteld zijn, hun verkeerdheden, gebreken, struikelingen en zwakheden, die hun, zo zij daartoe van de Heere genade ontvangen, van hart leed zijn.
Nu moeten wij, uit hoofde van onze minderheid en onderwerping aan hen, steeds op een godvruchtige wijze met deze hun zwakheden en gebreken geduld hebben en die met nederige lijdzaamheid en stilheid in hun verdragen en God veel voor hun om genade bidden. Wij moeten ons zorgvuldig wachten, dat wij hen, om deze hun zondige zwakheden en gebreken, niet haten noch verachten, noch weigeren hun te gehoorzamen. Maar wij moeten met Gods genade trachten, steeds in een diep gevoel van onze eigen gebreken en zwakheden te leven, waardoor wij allerbest zullen leren met die van andere en bijzonder van onze ouders en van allen, die over ons gesteld zijn, geduld te hebben.
Hoort! Welk een verschrikkelijke zonde het is onze ouders om hun zwakheden en gebreken te verachten en te bespotten. Zo spreekt Salomo daarvan, of liever Agur, Spreuken XXX: 17, *het oog die de vader bespot, of de gehoorzaamheid der moeder veracht, die zullen de raven der beek uitpikken en van de arends jongen zullen ze eten.* En hierom werd Cham van God vervloekt, omdat hij met de zwakheid en naaktheid van zijn oude vader Noach gespot had, Gen. 9: 24.

Ziedaar geliefden, alles wat wij u daar nu zo onderscheiden voorgesteld hebben en nog meer, ligt er in het eren van onze vader en moeder opgesloten. Al deze heilige plichten zijn wij op de volmaaktste en geestelijkste wijze volgens Gods bevel en aan onze ouders en aan al degenen, die God over ons gesteld heeft, verschuldigd.
En dat, volgens de Onderwijzer, uit die hoofde, *omdat het God belieft, ons door hun hand te regeren.*

Dit is de grote en voorname grond van al deze onze voorgestelde noodzakelijke verplichtingen. Hiermee oordelen wij de inhoud van dit gebod, zoveel de korte tijd ons heeft toegelaten, nu genoeg voor uw aandacht opengelegd te hebben. En gaan daarom

B. nu over, om nog kort te beschouwen en u voor te houden de ernstige drangreden of belofte van dit gebod, die de Heere gebruikt, om ons tot haar ware gehoorzaamheid op te wekken. Het is, *opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere uw God geeft.*
Veel was er van deze bijgevoegde belofte van de Heere te zeggen. Maar daartoe is nu voor ons geen tijd. Wij willen de zin daarvan maar eens kort aanwijzen. Door het land, dat de Heere onze God ons geeft, moest men onder het Oude Testament verstaan het land Kanaän, dat God Zijn volk Israël gaf om te bewonen tot een onderpand van de hemel, voor alle ware gelovigen onder hen.
Doch, nu moeten wij er ten opzichte van onszelf door verstaan ons land, ons Nederland, dat God ons tot een herberg en aangename woning gegeven heeft, waarvoor zijn goedertieren Naam van alle rechte Godzaligen zonder ophouden moet geloofd en geprezen worden. In dit ons land, (want wij willen deze belofte van de Heere nu maar alleen verklaren, zoals zij op ons haar betrekking heeft, omdat dat genoeg is), *belooft ons de Heere nu, dat onze dagen zullen verlengd worden, wanneer wij Zijn heilig gebod oprecht zullen onderhouden en waarnemen te doen, voor Zijn aangezicht;* hetgeen In het algemeen niet anders betekent dan dat de Heere Zijn gehoorzaam volk, wat in Zijn rechten en inzettingen wandelt, onder andere zalige weldaden van Zijn genadige goedertierenheid, ook met lengte van dagen hier op aarde wil begunstigen en geven hun te leven tot in een goede ouderdom.

Het is gewis, mijn toehoorders, dat een lang leven in Gods genadige gunst en goedertierenheid, hier op aarde, in ons eigen land, een grote zegen en dierbare weldaad van de Heere is, in tegenstelling van een vroegen en haastigen dood, in Gods toorn gramschap, zoals de goddeloze bedreigd wordt. Want in zodanigen zin moet deze belofte van de Heere hier van ons opgevat en verstaan worden. Hoort! Wat de Heilige Schrift daarvan zegt! *Zij noemt de grijzigheid een sierlijke kroon, die gevonden wordt op de weg der gerechtigheid*, Spreuken 16: 31, dat is, die verkregen wordt door de weg der gerechtigheid. Dat is, door een rechtvaardig en Godzalig leven voor de Heere.
Integendeel wordt een kort leven, dat God om der zonden wil haastig afsnijdt, voor een groot kwaad en vloek gerekend. Want, zo wordt bedreigd aan de goddeloze, Psalm 4: 2, dat zij hun dagen niet zullen ter helft brengen. Hierom hebben de Heilig een lang Godzalig leven hier op aarde altijd voor een grote genade en zegen van God gehouden, daar zij Hem zeer ernstig om smeekten, teneinde zij zijn Heilige Naam hier op de wereld nog mochten loven en zijn lof onder de mensen verkondigen, wat zij in de dood en in het graf niet doen konden.
Zo riep de vrome Hiskia met grote blijdschap uit voor de Heere, wanneer Hij hem zijn dagen genadig verlengd en hem gezond gemaakt had, Jesaja, 38: 18, 19, *want het graf zal U niet loven, de dood zal U niet prijzen. Die in de kuil neerdalen, zullen op uw waarheid niet hopen. De levende, de levende, die zal U loven, zoals ik heden doe: de vader zal de kinderen uw waarheid bekend maken.*
Nu, zo'n lang Godzalig leven op de aarde belooft de Heere als een genadige zegen en weldaad voor Zijn gehoorzaam volk, in tegenstelling van een haastigen en rampzalige dood, in zijn toorn, waarmee de Heere de goddeloze somtijds schielijk van de aarde

wegrukt naar het eeuwig verderf.
Hiertegen nu strijdt geenszins, dat God aan de een kant Zijn gehoorzaam volk en kinderen soms vroeg, in hun jeugd door de dood van de aarde wegneemt en schielijk wegraapt voor de dag van de kwaads.
En aan de andere kant, dat Hij dikwijls de goddeloze wel tot een hoge ouderdom op de aarde laat leven. Dit zeg ik, strijdt hier in het minste niet tegen deze belofte des Heeren, zoals sommigen verkeerdelijk menen. Want in het eerste geval verkleint of verkort de Heere Zijn belofte niet aan Zijn gehoorzaam volk.
Maar integendeel schenkt Hij hun veel meer dan Hij beloofd heeft. Hij voorziet dan wat beters over hun en neemt hun tot Zich in Zijn eeuwige heerlijkheid; hetgeen nog veel groter weldaad en zaligheid is, dan die van een lang leven hier op de wereld, hoe grote zegen en genade dit anders ook in en op zichzelf is. In het tweede geval, als God de goddeloze lang hier op de aarde laat leven, tot in een hoge ouderdom, dat raakt hier geenszins tot deze belofte, die de Heere hier in Zijn Wet doet. Want de Heere belooft hier een lang, goed en Godzalig leven aan Zijn gehoorzaam volk, in Zijn gunst en genade, zoals wij gezien hebben. Maar dit geeft Hij de goddeloze nimmermeer. Want hoe oud Hij hun ook laat worden, zo strekt hun ouderdom hun maar tot een vloek en zij genieten die in Gods grimmigheid en toorn, zoals de Schrift zegt, Jes. 65: 20, *want een zondaar, honderd jaren oud zijnde, zal vervloekt worden.*

Zo dan, wij besluiten deze drangreden en belofte van de Heere en tevens voor tegenwoordig deze onze verhandeling, in hoop van het practikale van dit gebod van de Heere met Zijn bijstand en genade, ook mede bij een nadere gelegenheid bijzonder te overwegen en op onze gemoederen toe te passen. Wij sluiten, zeg ik, alles met de vermaning van de Psalmist, Psalm 34: 12 enz., *Komt gij, kinderen, hoort naar mij! Ik zal u des Heeren vrees leren. Wie is de man, die lust heeft ten leven? die dagen lief heeft, om het goede te zien? Bewaart uw tong van het kwade en uw lippen van bedrog te spreken. Wijkt af van het kwade en doet het goede.*
Eert uw vader en uw moeder en al degenen, die God over u gesteld heeft, opdat uw dagen verlengd worden.
De Heere geve daartoe Zijn Heilige Geest, Zijn zegen en Zijn genade, in Christus Jezus, Zijn geliefde Zoon! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 40. VRAAG 105, 106, 107.

Tekst: EXODUS 20:13.

105. Vraag. Wat eist God in het zesde gebod?
Antwoord. *Dat ik mijnen naaste noch met gedachten, noch met woorden, of enig gelaat, veel minder met der daad, door mezelf, of door andere ontere, hate, kwetse of dode, maar dat ik alle wraakgierigheid afleg ge, ook mij zelf niet kwetse, of moedwillig in enig gevaar begeve. Daarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren.*

106. Vraag. Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?
Antwoord. *God, verbiedende de doodslag, leert ons, dat Hij de wortel van de doodslag, als: nijd, haat, toorn en wraakgierigheid haat en dat alles voor een doodslag houdt.*

107. Vraag. Maar is dat genoeg, dat wij onze naaste, zo gezegd is, niet doden?
Antwoord. *Nee, want God verbiedende de nijd, haat en toorn, gebiedt dat wij onze naaste liefhebben als onszelf en tegen hem geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid en alle vriendelijkheid bewijzen zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren en ook onze vijanden goeddoen.*

Nadat de Heere God, de grote Wetgever, die behouden en verderven kan, ons in het vorige vijfde gebod heeft voorgeschreven, hoe wij onze vader en moeder en algemeen allen, die over ons gesteld zijn, moeten liefhebben, eren en gehoorzamen, gaat Hij nu in de vijf volgende geboden over en stelt ons voor en gebiedt ons in dezelve, hoe wij ook, zonder onderscheid, onze andere naasten oprecht moeten eren, beminnen en liefhebben en hoe wij ons betamelijk, zo inwendig in ons gemoed, als uitwendig in onze ganse handel, jegens hun moeten gedragen.
Een ieder van deze vijf geboden heeft daartoe een bijzonder voorwerp, waaromtrent onze verplichtingen moeten gaan en werkzaam zijn. Dit zesde gebod ziet op het menselijke leven en haar bewaring en onderhouding. Het zevende gebod ziet op onze eerbaarheid en op de wettige voortteling van het mensdom of het menselijk geslacht op de aarde. Het achtste gebod ziet op ons tijdelijk goed en bezitting en op ons nodige levensonderhoud en op de weg, waarlangs wij ons dit op een wettige wijze moeten zien te verkrijgen. Het negende gebod heeft zijn opzicht op onze goede naam en goed geruchte en op haar voorstand en bewaring. En het tiende of laatste gebod ziet op onze begeerlijkheid en hoe een ieder zijn hart voor en boven alle dingen heeft te bewaren.
O, wat zijn het niet allen kostelijke rechten en inzettingen des Heeren! Wie onzer, diens hart de Heere waarlijk inwendig vernieuwd en geheiligd heeft, zou geen lust hebben, om er in te wandelen en om ze te bewaren en te doen?

Wij moeten tegenwoordig dan nu het zesde gebod wat nader met uw aandacht overwegen, waarin de Heere ons verbiedt, dat wij niet zullen doodslaan; een gebod, geliefden, dat, hoe kort in woorden het ook vervat en voorgesteld wordt, nochtans van een geheel wijde, brede en zakelijke inhoud is.
Och, of de Heere er ons met geestelijk licht gelieve in te leiden, opdat wij de

verborgenheden van deze Zijn Wet mochten beschouwen en bij dat licht nog eens recht aan onszelf mochten ontdekt worden!

Om de inhoud van dit gebod, zo kort als mogelijk is, uw aandacht wat nader open te leggen, zo kennen wij geen beter, noch bekwamer orde om daarin te houden, dan dat wij u

(1) Voorstellen en verklaren, die ondeugden en zonden de Heere ons daarin al verbiedt. En dan

(2) Die deugden of heilige plichten Hij ons daarin gebiedt.

Want, de Heere stelt ons dit Zijn gebod verbiedender wijze voor, maar in alle verboden liggen ook altijd geboden vervat en opgesloten, die de grond zijn waarop de verboden rusten en waaruit die, bij een noodzakelijk gevolg, moeten worden afgeleid, wat uw aandacht eens vooral omtrent dit en de volgende geboden des Heeren, in aanmerking moet nemen.

A. Wat dan hier nu eerst het verbod of de verbonden dingen aangaat, merkt vooraf aan, geliefden, dat, zoals wij reeds gezegd hebben, het voorwerp van dit gebod van de Heere is het leven van de mensen, te weten, het tijdelijke leven, zo van onze naaste, als van onszelf, voor hetwelk de Heere hier ernstig zorg draagt, dat het van ons op generlei wijze benadeeld, noch verbroken worde. Het is dan niet het leven der beesten, waar dit gebod op ziet, als werd ons hier verboden geen beesten dood te slaan.
Nee, geenszins, de Heere heeft dat recht en die vrijheid aan ons gegeven, dat wij alle beesten of dieren, als het nodig is, tot ons gebruik, als anders, vrij mogen doden; alleen maar, dat het van ons geschiede op een betamelijke en christelijke wijze en dat wij de beesten altijd behandelen als Gods schepsels en er ons alleszins over ontfermen.
Maar hierop ziet dit gebod eigenlijk niet. Dit heeft maar alleen tot voorwerp het tijdelijk leven van de mensen, wat wij hier in verscheiden opzichten hebben aan te merken:

(1) Als een genadig geschenk of weldaad van God de Heere, die ons allen de adem en het leven gegeven heeft en nog steeds door Zijn Goddelijke kracht in ons bewaart en onderhoudt. Want, hoewel wij ons leven wel hebben ontvangen van onze ouders, als de tweede oorzaken, zo is God toch de eerste en gedurig werkende oorzaak van ons leven. Want in Hem leven wij en bewegen ons en zijn wij, Hand. XVII:28. Hij is de Heere; *Hij doodt en Hij maakt levendig*, 1 Sam. 2: 6. Dus is God dan alleen de opperste Heere en Meester van ons leven, Wien het daarom ook toekomt, niet alleen Zijn Heilige Wetten en bevelen aan ons daaromtrent te geven, maar die ons dit leven ook maar alleen kan en mag ontnemen, als het Hem behaagt, zonder dat wij hier enigszins vermogen onze handen aan ons eigen leven te slaan, of aan dat van onze naaste.

(2) Komt ons het leven hier ook voor (als een aller-dierbaarst en aller-kostelijkst geschenk van God, dat ons en onze naaste, het aller-aangenaamste goed is dat wij bezitten, zodat wij dit niet anders, dan om van de Heere wil, recht gewillig kunnen afstaan en verlaten. Zoals de satan zo tot God zei, Job 2: 4, *huid voor huid en al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven.*
Waaruit dan nu weer klaar blijkt, dat de Heere hier zo met recht gebiedt, dat wij onszelf, noch onze naaste, op generlei wijze van, het leven zullen beroven.

(3) Eindelijk komt het leven hier ook voor als een zeer noodzakelijk geschenk van God, waardoor God ons natuurlijk of geestelijk in staat stelt, om zijn raad hier op aarde te dienen en Hem met ziel en lichaam beide groot te maken en te verheerlijken. Want het zijn hier alleen de levende, die de Heere loven, Jes. 38: 19.
Bijgevolg blijkt daaruit al weer, hoe billijk en recht God hier door deze Zijn Heilige Wet voor ons leven zorg draagt en ons verbiedt, onszelf of andere daarvan op enigerhande wijze te beroven, noch enige de minste aanleiding, door onze schuld of verzuim, daartoe te geven. Maar integendeel, dat wij ons en onzes naasten leven, als ons dierbaarste goed, zullen hoogachten en in waarde houden en dat op alle mogelijke wijze zullen zoeken te bewaren en te beschermen.

Laat ons hierop nu van de Heere verbod zelf wat nader gaan overwegen. De Heere verbiedt, dat wij niet zullen doodslaan. Doodslaan is eigenlijk, onszelf of andere van het tijdelijk leven te beroven, op hoedanige wijze dat van ons ook zou mogen geschieden. Doch, om dit wel te verstaan, zo weet, geliefden, dat er eigenlijk tweeërlei soort van doodslaan is: rechtvaardige doodslagen en onrechtvaardige doodslagen. De rechtvaardige doodslagen zijn geoorloofd en worden hier van God geenszins verboden, zo die goed en noodzakelijk zijn.

Wij kunnen dezelve bekwamelijk tot deze vierderlei soort brengen.
(1) Het is een rechtvaardige en geoorloofde doodslag, als men iemand van het leven berooft, op een uitdrukkelijk bevel van God, waardoor de Heere dat aan ons gebiedt, zoals Abraham zo zijn eigen en enige zoon Izak, op Gods bevel zou geofferd en zo gedood hebben.
(2) Het is een rechtvaardige doodslag, die geoorloofd is, als wij in de noodzakelijkheid zijn tot bescherming van ons eigen leven of goederen, iemand, die ons van het een of ander gewelddadig zoekt te beroven, dood te slaan. Want zo gaf de Heere oudtijds volkomen vrijheid aan de kinderen Israëls, een dief, die in het doorgraven gevonden werd, te doden, zonder dat het de doodslager tot een bloedschuld mocht gerekend worden, Exod. X12:2.
(3) Ook is het een rechtvaardige en geoorloofde doodslag, wanneer de rechters of overheden dood schuldige misdadigers ter dood brengen. Want zij dragen het zwaard niet tevergeefs, maar tot straf dergenen, die kwaad doen. En zij zijn hierin Gods dienaars op de aarde, Rom. 13: 4. Ja, God vervloekt alle zodanige rechters, die hun zwaard van het bloed onthouden, Jeremia 48: 10. Dat is, die een schuldige niet met de dood straffen.
(4) Eindelijk, het is mede een geoorloofde en rechtvaardige doodslag, als men zijn openbare vijanden doodt in noodzakelijke en rechtvaardige oorlogen, die tot bescherming van land en volk, van vrijheid, leven, godsdienst, enz. gevoerd worden. Want dat heeft God ons in Zijn Woord uitdrukkelijk bevolen. En ook leert ons dit de natuurlijke rede en de algemene noodzakelijkheid.
(5) Boven en behalve deze aangehaalde soorten en wijzen van wettige doodslagen, is er nog een andere of vijfde doodslag, dewelke, hoewel men niet kan zeggen, dat dezelve geoorloofd is, nochtans van die aard of natuur is, dat dezelve hier ook in dit zesde gebod niet uitdrukkelijk van God de Heere wordt verboden.
Dit is een onschuldige of ongelukkige doodslag, als iemand zichzelf, of iemand van zijn naaste, door enig onvoorzien of ongelukkig toeval van het leven berooft, zonder dat Hij daartoe de allerminste toeleg of voornemen had in zijn hart om dat te doen. Zoals daar was het voorval van de houthakker, Exod. 12: 13, die, toen hij bezig was met in een bos hout te hakken, het ongeluk had, dat het ijzer van de bijl afvloog en een

voorbijgaande man doodde. Dit was een ongelukkige en onschuldige man of doodslag, voor hoedanige doodslager de Heere zekere vrijsteden in het land van Israël had verordineerd, om daarheen te vluchten en daar veilig te zijn voor alle vervolgingen van de bloedwreker.

Gezien hebbende, die of hoedanige doodslagen de Heere alhier niet verbiedt, moeten wij nu wat nader gaan overwegen, wat hier in dit gebod dan al eigenlijk van de Heere aan ons verboden wordt. Hierin zullen wij geheel de Onderwijzer volgen, die dit gebod zeer grondig en zakelijk aan ons verklaart.
Hij leert ons, Vraag 105, *dat God in ditzelfde gebod van ons eist, dat ik mijn naaste noch met gedachten, noch met woorden of enig gebaar, veel minder met de daad, door mijzelven of door andere ontere, hate, kwetse of dode. Maar dat ik alle wraakgierigheid aflegge. Ook mijzelve niet kwetse of moedwillig in enig gevaar begeve. Waarom ook de Overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren.*

De Onderwijzer handelt hier,
(1) Van het doden van onze naaste. En dan
(2) Van het doden van onszelf. Want dat de Heere hier in het al algemeen zorg draagt voor de bewaring en bescherming van het menselijk leven, zo van onszelf als van onze naaste, hebben wij tevoren reeds gezien.

Wat dan nu eerst het doodslaan van onze naaste aangaat, dit geschiedt volgens de Onderwijzer op vierderlei wijze, namelijk, door onze naaste te onteren, te haten, te kwetsen, of met der daad te doden en van het leven te beroven. Wij zullen van ieder een weinig in het bijzonder spreken.

1. Doden wij onze naaste, volgens de Onderwijzer, door *hem te onteren;* wat geschiedt, als wij onze naaste moedwillig, op enigerhande wijze, van zijn goede naam of eer zoeken te beroven. Als wij hem honen, smaden en bij andere verachtelijk zoeken te maken, Als wij hem, op een verkeerde en leugenachtige wijze, iets dat vuil, schandelijk en goddeloos is, ten laste leggen, enz. Daar dit van ons geschiedt, daar worden wij gehouden en gerekend, onze naaste zo goed als te doden en van het leven te beroven. Eensdeels, omdat de eer en goede naam zelfs beter is dan het leven.
Hierom klaagt David, Psalm 13: 11, *dat zijn wederpartijders hem hoonden met een doodsteek in zijn beenderen.* Anderdeels, omdat het onteren, smaden en honen van zijn naaste dikwijls een oorzaak, wortel en grond is van de doodslag, daar dadelijke doodslagen uit voortkomen. Zoals er zo weleer een droevige en zware oorlog ontstond tussen David en Hanun, der Ammonieten Koning, omdat Hanun. Davids knechten grote ontering, hoon en smaadheid had aangedaan, 2 Sam. 10: 4.
Hierom heeft de Zaligmaker, uit die hoofde, het gebod gij zult niet doodslaan, ook uitgebreid en betrekkelijk gemaakt tot het onteren en smaden van zijn naaste, Matth. 5: 21, 22, daar Hij zegt: *gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is, gij zult niet doden. Maar zo wie doodt, die zal strafbaar zijn door het gerichte: en zo wie tot zijn broeder zegt raka,* wat een honend en smadend scheldwoord was bij de Joden, *die zal strafbaar zijn door de grote raad. Maar wie zegt, gij dwaas, die zal strafbaar zijn door het helse vuur.* Welk zeggen van de Zaligmaker, zoals ik geloof, van weinige mensen recht begrepen en verstaan wordt.
Ziet, uit al deze blijkt dan nu klaar, dat het onteren en smaden van zijn naaste waarlijk en terecht voor een doodslag gehouden wordt.

2. De tweede wijze van zijn naaste te doden geschiedt, volgens de Onderwijzer, *door hem te haten.*
Dat is, met een kwaad, boos en vijandig hart tegen hem zo alle kwaad te wensen en aan te doen. De reden, waarom de haat wordt gehouden en aangemerkt als een doodslag van onze naaste is, omdat daaruit wel voornamelijk en allereerst de dadelijke doodslagen voortkomen, zoals de natuur der zaak en de ondervinding ons klaar leert. Het was de haat, die Absalom aanzette, zijn broeder Ammon van het leven: te beroven, 2 Sam. 13: 28. Het was de haat, die Kaïn dezelfde zonde van doodslag deed begaan aan zijn broeder Abel. Ook de haat was het, die Ezau deed toeleggen op het leven en de ondergang van zijn broeder Jakob. En die Jakobs zonen mede aanzette, om hun broeder Jozef te doden. Hierom leert de Apostel Johannes met recht, 1 Joh. 3: 15, dat een ieder, die zijn broeder haat, een doodslager is.

3. Een derde wijze van doodslaan is en geschiedt, volgens de Onderwijzer, niet zijn naaste te kwetsen. Dat is, hem op enigerlei wijze moedwillig te wonden en aan zijn lichaam te beschadigen, omdat dit de weg is, om onze naaste van het leven te beroven, aangezien op zodanig wonden of kwetsen meermalen de dood volgt.
Hierom heeft God zo ernstig in Zijn Wet bevolen, Levit. X14: 19, 20, als ook iemand aan zijn naaste enig gebrek zal aangebracht hebben, als Hij gedaan heeft, zo zal ook aan hem gedaan worden; breuk voor breuk. Oog voor oog; tand voor tand, wat men noemt, de *Lex taliones,* de wet van gelijke vergelding.

4. Eindelijk wordt hier, volgens de Onderwijzer van God *de dadelijke doodslag zelf verboden,* wanneer men moedwillig de handen aan zijns naastens leven slaat en hem daarvan gewelddadig berooft, hetzij dat geschiedt vechtende, in haastigheid of toorn, of op een moorddadige wijze, met enig schadelijk instrument, vergif als anderszins. Zulk een moord of doodslag van onze naaste is een zeer zware en verschrikkelijke zonde. Want die zijn naaste zo doodt, die schendt en verbreekt Gods schepsel, dat Hij naar Zijn beeld gemaakt had. Die treedt op een gewelddadige wijze in het heilig ambt van God, die alleen de Heere van leven en dood is. Die ontneemt en berooft zijn naaste van het aller-dierbaarste goed, dat Hij heeft, namelijk zijn leven. En doet hem zo het allerhoogste ongelijk, schade en nadeel aan. Die maakt dikwijls, dat zijn naaste schielijk en zonder berouw in zijn zonden sterft en voor eeuwig omkomt. Die toont, dat Hij zijn broeder dodelijk haat, in zover, dat Hij hem van zijn aller-waardigste pand, het leven, berooft.
En eindelijk, zo'n breekt eensklaps alle banden van de menselijke samenleving in stukken en daarom moet zodanigen moordenaar of doodslager van zijn naaste dan ook noodzakelijk van de aarde uitgeroeid en van de wereldlijke overheid, zonder enige genade, met de dood gestraft worden, zoals wij aanstonds nader horen zullen.

Ziedaar geliefden, hier hebben wij de vierderlei wijzen van doodslag, die van God in dit gebod ernstig aan ons worden verboden.

Nadat de Onderwijzer ons zo heeft aangetoond, wat doodslag God hier in Zijn Wet al verbiedt, zo voegt Hij daar nu nog verder bij de bijzondere wijzen of middelen, op en door die zodanige gruwelijke zonde van doodslag al van ons geschiedt; te weten, met *gedachten, met woorden, met enig gelaat en eindelijk met ter daad*.
En dat laatste weer op tweeërlei wijze, of door onszelf, of door andere.

Wij willen van elk met een woord kort spreken.

(1) Men doodt zijn naaste en berooft hem van het leven, *met gedachten*, wanneer men zijn naaste in zijn hart bitter haat en wenste dat Hij dood, of uit de wereld ware, om ons niet langer in de weg te zijn. Of wanneer men heimelijk bij zichzelf toelegt en op middelen bedacht is, om zijn naaste van kant te helpen en zo met een moorddadig gemoed tegen hem bezet is. Dezulken, hoewel zij hun naaste niet doden metterdaad, omdat het hun of aan moed, macht of bekwame gelegenheid ontbreekt en zij voor de straf van de wereldlijke Rechter, of voor Gods oordeel vrezen, worden nochtans, wegens hun boos hart, bij God voor doodslagers van hun naaste gehouden. En God zal hun met de doodslagers voor eeuwig werpen in de poel van de vuurs, indien zij zich van deze hun boosheid niet in waarheid en geloof tot Hem bekeren.
Hierom verbiedt God zo ernstig, dat de een van de andere kwaad niet zal overdenken in zijn hart, Zach. 7: 10. En de Zaligmaker leert en vermaant ons, dat uit het hart de doodslagen voortkomen, Mattheüs 15: 19.

(2) Een andere wijze van onze naaste dood te slaan, geschiedt van ons, volgens de Onderwijzer, *met woorden*; namelijk, als wij iemand met woorden vervloeken en hem de dood of het verderf van ziel en lichaam in boosheid en toorn toewensen, of als wij hem, op enigerhande wijze, met woorden honen, smaden, schelden of lasteren. Waardoor wij van onzes naastens hartstochten dan dikwijls zeer beroeren en zijn toorn en grimmigheid tegen ons ontsteken. Waaruit dan veeltijds droevige doodslagen en vechterijen voortkomen. Hierom wordt van de mensen tong ons afgebeeld als een *scherp zwaard en zijn tanden als pijlen en spiesen*, Psalm 57:5. En de Apostel Jacobus beschrijft ons daarom de tong, als die vol dodelijk venijn is, Jakobus 3: 8.
Men zag er oudtijds een levendig voorbeeld van in de dwazen Nabal, wiens smadelijke en bittere woorden tegen David gesproken, hem en al Zijn volk haast het leven zouden gekost hebben, indien het God, door middel van de wijze Abigaël, niet had verhinderd. Zo doodt men zijn naaste ook met woorden, als men hem door valse beschuldigingen ter dood brengt, zoals de Joden de Zaligmaker gedood hebben.

(3) Men doodt zijn naaste volgens de Onderwijzer nog al verder, *ook met enig gelaat*, als men namelijk iemand met zijn gelaat uitlacht of bespot, schuddende zijn hoofd, stekende de tong tegen hem uit, enz. of, als men iemand aanziet met een verwoed, donker of toornig gelaat, waar de haat en moordzucht klaar in doorstralen. Zoals wij zo lezen van de broedermoorder Kaïn, dat Hij tegen zijn broeder Abel zeer ontstak en dat zijn aangezicht verviel, Gen. 4: 5 en van die moordzieke Joden te Jeruzalem, die van boosheid en verwoedheid tegen de Godzaligen Stefanus de tanden knersten, Hand. 7:54.
Hieruit komen al weer de doodslagen voort en dus doodt men dan op die wijze zijn naaste met zijn gelaat.

(4) Eindelijk geschiedt de doodslag, volgens de Onderwijzer, ook *met der daad* als wij iemand dadelijk van het leven beroven, zoals wij gezien hebben. En dat geschiedt dan weer, zoals de Onderwijzer daar bijvoegt, *of door onszelf of door andere*.
Het is in de grond dezelfde misdaad voor God, of wij onze naaste zelf met onze eigen handen doden, dan of wij dat laten doen door andere. Zoals de Koning David Uria doodde, latende hem door zijn veldheer Joab in het leger ombrengen, 2 Sam. 11. Ja, het laatste is, in zeker opzicht, nog veel groter zonde en goddeloosheid, omdat wij dan nog andere met ons aan die verschrikkelijke zonde deelachtig maken.

Ziedaar, geliefden al deze voorgestelde gruwelen en snode goddeloosheden verbiedt

God hier nu aan ons in dit zesde gebod. En dat niet alleen, maar de Heere verbiedt hier verder,
Volgens de Onderwijzer, in de tweede plaats ook aan ons, *dat wij onszelf niet mogen kwetsen of ons moedwillig in enig gevaar begeven.*
Mogen wij onze naaste van het leven niet beroven, wij mogen het zo weinig onszelf doen. Maar wij moeten ons tijdelijk leven op alle mogelijke wijzen zoeken te bewaren en te beschermen. Dat een mens, als God hem aan zich zelf overlaat, ook zichzelf, kan doden en ombrengen, blijkt uit de voorbeelden van Saul, van Judas en van velen vroeg en laat, in de dagelijkse ondervinding.
Dit geschiedt op menigerlei wijze; niet alleen met opzet door de strop, vergif, staal, maar wel meest door een beestachtig, vuil en goddeloos leven, in allerlei wellust van hoererij, zuiperij, vechterij, enz., waardoor er menigeen zichzelf heden moedwillig om hals brengt, die zich zelf door onmatigheid van hun gezondheid en leven beroven en zo hun dagen niet ter helft brengen, Psalm 4: 24. Zodanig een zelfmoord is een allersnoodste en gruwelijkste zonde en die dezelve bedrijven, gaan meest allen naar het eeuwig verderf. Want daar is van niemand minder verwachting dan van een zelfmoordenaar.
Hierom verbiedt God ons dan niet alleen mede wel ernstig allerlei zelfmoord, op hoedanige wijze die ook van ons zou mogen geschieden. Maar ook zelfs dat wij onszelf niet mogen kwetsen, noch onze gezondheid of ons lichaam op enigerhande wijze benadelen.
Ook dat wij ons niet moedwillig in enig gevaar mogen begeven op hoedanige wijze dat ook zou mogen geschieden. Want iemand, die zich zelf, of zijn leven moedwillig in enig gevaar begeeft, is een moordenaar van zichzelf, hoewel God hem al bewaart, dat Hij zijn leven niet verliest. Want hij, van zijn kant, waagt zijn leven en stelt het in gevaar om het te verliezen, wat in de grond een doodslag van zichzelf is.

De Onderwijzer voegt hier verder bij: *daarom ook de Overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren.*
Dewijl het doden van zijn naaste of van zichzelf de zwaarste en verschrikkelijkste zonde is, zo heeft de Heere aan de Overheid het zwaard in handen gegeven, om daarmee alle doodslagers te straffen en hen, zonder enige genade of verschoning, van de aarde uit te roeien. Hoort dezen aangaande van de Heere uitdrukkelijk bevel, Gen. 9 : 6, *wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door de mensen vergoten worden. Want God heeft de mens naar Zijn beeld gemaakt.*
En Num. 35: 30, *al wie een ziel slaat, naar de mond der getuigen zal men de doodslager doden.* En vers 31, gij zult geen verzoening nemen voor de ziel van de doodslagers, die schuldig is te sterven, want Hij zal zeker gedood worden. Ziet ook Spr. 18: 17 en God vervloekt hier alle rechters en overheden, die hun zwaard van het bloed onthouden, zoals wij tevoren gezien hebben.

Hierop gaat de Onderwijzer nu over en toont ons nader aan de geestelijkheid van dit gebod, hoe God hier niet alleen slechts verbiedt de dadelijke doodslag van zichzelf of van zijn naaste, maar hoe de Heere hier ook mede wel uitdrukkelijk aan ons verbiedt alle grond en wortel van de doodslag.
Op zijn voorstel, Vraag 106, *maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken,* antwoordt hij: God, verbiedende de doodslag, leert ons, *dat Hij de wortel van de doodslag, als nijd, haat, toorn en wraakgierigheid haat en dat alles voor een doodslag houdt.*
De Onderwijzer stelt ons hier vier vuile en snode zonden voor ogen, die hun

verborgen woonplaats hebben in ons boos, zondig en bedorven hart. En die bronnen en wortels van de doodslag zijn, waaruit de doodslagen allereerst voortkomen; namelijk nijd, haat, toorn en wraakgierigheid. Met deze vuile zonden en boosheden zijn wij alle van nature geheel besmet. En zolang wij onbekeerd en onwedergeboren zijn, leven wij geheel in die vuile onreinheid en worden daarvan geheel beheerst. Maar als wij door inwendige geloofsvereniging met de Heere Jezus waarlijk vernieuwd en tot God bekeerd worden, dan doen wij afstand van dezelve om er voortaan niet meer in te leven of te wandelen.

Nu, deze gruwelen en snode boosheden van nijd, haat, toorn en wraakgierigheid verbiedt God hier zowel aan ons, als de dadelijke doodslag. Ja, de Heere houdt dat alles, volgens de Onderwijzer, voor een doodslag. En dat daarom, omdat die zonden en gruwelen de eigenlijke wortel van de doodslag zijn, waaruit alle doodslagen voortkomen, zowel die van onszelf als van onze naaste, zoals wij nader, als er tijd was, uw aandacht zouden kunnen aantonen.
(1) Dat de nijd een wortel van de doodslag is, geeft Salomo te kennen, als Hij zegt: maar wie zal voor nijdigheid bestaan? Spr. XXVII: 4. En Spr. 14: 30 noemt Hij de *nijd een verrotting der beenderen. Hierom* vermaant de Apostel Jakobus Gods volk daar zo ernstig tegen, zeggende, hfd. 4: 5, dat die Geest die in hun woont, geen lust heeft tot nijdigheid. Ziet ook Matth. 27: 18.
(2) Dat de haat ook een wortel van de doodslag is, is in het vorige reeds genoeg van ons aangetoond en met voorbeelden uit de Heilige Schrift bewezen. Hierom beveelt God ons, dat wij onze broeder in ons hart niet zullen haten, Levit. XlX: 17.
(3) Dat de toornigheid ook niet minder een wortel van de doodslag is, leren wij klaar genoeg uit de dagelijkse droevige ondervinding. Hierom zegt Salomo, Spr. XX7: 4, *grimmigheid en overloping van toorn is wreedheid*. En de Zaligmaker brengt de toorn ook tot de doodslag, Matth. 5: 22. Zo lezen wij van Jakobs zonen, Simeon en Levi, dat zij de mannen van Sichem dood sloegen in hun toorn, Gen. 17: 6. Om deze reden vermaant ons de heilige Paulus, Col. 3: 8, dat wij alle gramschap, toornigheid en kwaadheid zullen afleggen.
(4) Eindelijk, dat ook de wraakgierigheid de rechte en eigenlijke wortel van de doodslag is, daaraan zal niemand kunnen twijfelen, die deze boze hartstocht in haar waren aard en uitwerking heeft leren kennen. Hierom vermaant het Woord ons zo nadrukkelijk, *dat wij onszelf niet moeten wreken, maar dat wij Gode de wraak en de vergelding moeten overlaten,* Rom. 12: 19.
Ziedaar, geliefden zo blijkt dan nu klaar, hoe de heilige en allerhoogste God hier in dit zesde gebod niet slechts het dadelijk doodslaan van onszelf of van onze naaste ernstig aan ons verbiedt, maar ook tegelijk al datgene, dat de grond en wortel van de doodslag is, namelijk nijd, haat, toorn en wraakgierigheid, wat alles bij God voor een doodslag gehouden wordt.

B. Hiermee hebben wij nu genoeg gezien, wat God ons hier in dit gebod al verbiedt. Laten wij nu kort mede nog overwegen, die plichten en heilige deugden de Heere hier aan ons allen gebiedt.
Hiervan handelt de Onderwijzer, Vraag 107, daar Hij vraagt, *maar is dat genoeg, dat wij onze naaste, zo gezegd is, niet doden?*
En antwoordt, *nee, God verbiedende de nijd, haat en toorn, gebiedt dat wij onze naaste liefhebben als onszelf en tegen hem geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid en alle vriendelijkheid bewijzen zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren en ook onze vijanden goed doen.*

Vele heerlijke, dierbare en Godzalige deugden en plichten worden ons hier van de Heere ter dadelijke betrachting voorgeschreven, als
(1) Dat wij onze naaste moeten liefhebben als onszelf. Dat is, hem eveneens als onszelf achten, beminnen en in waarde houden, als vlees van ons vlees en been van onze benen. Want deze liefde tot onze naaste zal ons alleszins, voor zijn leven en welvaren, even zozeer als voordat van onszelf doen bezorgd zijn. En dit is zo de rechte weg, om de doodslag van onze naaste voor te komen. Hierom vermaant ons de Heere zo ernstig, Levit. 19: 18, *Gij zult niet wreken, noch toorn behouden, tegen de kinderen uws volk. Maar gij zult uw naaste liefhebben als uzelf.*
(2) De tweede plicht of deugd, die de Heere ons hier beveelt is, dat wij met onze naaste moeten geduld hebben, door hem met zijn zwakheden en gebreken in lijdzaamheid te verdragen. Dit is een eigen en natuurlijk gevolg van de liefde tot onze naaste gelijk Paulus ons leert, 1 Cor. 13:4, enz. *De liefde is lankmoedig. Zij wordt niet verbitterd. Zij bedekt en verdraagt alle dingen.*
(3) De derde plicht is, dat wij met onze naasten vrede moeten hebben. Zo vermaant Paulus de gelovigen, Rom. 12: 18, *indien het mogelijk is, zoveel in u is, houdt vrede met alle mensen.* En de Zaligmaker spreekt de vreedzamen zalig, Matth. 5: 9.
(4) De vierde plicht, die de Heere ons hier ernstig gebiedt is, dat wij tegen onze naaste zachtmoedigheid moeten bewijzen. Zo vermaant de Heere Jezus ons, Matth. 11:29, *leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart. En gij zult rust vinden voor uw zielen*. En Hij spreekt ook de zachtmoedigen zalig, Matth. 5: 5.
(5) De vijfde plicht, die ons hier geboden wordt is, dat wij moeten barmhartigheid bewijzen tegen onze naaste. Zo vermaant ons Paulus, Coll. 2: 12, dat wij moeten aandoen de innerlijke bewegingen van barmhartigheid. En de Zaligmaker spreekt ook de barmhartigen weder zalig, Matth. 5: 7.
(6) De zesde deugd of plicht, die ons hier bevolen wordt is, dat wij tegen onze naaste alle vriendelijkheid moeten bewijzen. Zo vermaant Petrus des Heeren volk, dat zij moeten vriendelijk zijn, 1 Petrus 3: 8.
(7) De zevende plicht, die God ons hier beveelt is, dat wij van onze naastens schade, zoveel ons mogelijk is, moeten afkeren.
Zo vermaant ons de heilige Paulus, Fil. 2: 4, *een iegelijk zie niet op het zijne, maar een iegelijk zie ook op hetgeen van de andere is.*
(8) Eindelijk beveelt ons God hier ook in de laatste plaats, dat wij ook onze vijanden moeten goed doen, volgens van de Heiland uitdrukkelijke vermaning, Matth. 5: 44, *maar Ik zeg u! Hebt uw vijanden lief! Zegent ze, die u vervloeken. Doet wel degenen die u haten. En bidt voor degenen, die u geweld aandoen en die u vervolgen.*
Ziedaar geliefden, al deze voorgestelde heilige plichten en deugden gebiedt God ons allen hier zeer ernstig in dit zesde gebod, als de rechte middelen en wegen om alle doodslagen voor te komen. En zo kan uw aandacht hieruit dan nu zien en och, of wij het allen door Gods genade recht zagen op een geestelijke wijze, van hoe grote wijduitgestrektheid dit zesde gebod mede is.

Wanneer wij hier nu onszelf in onze aard en in ons gedrag en wandel eens recht bij dit alles mochten neerleggen, o, wat zouden wij allen hier niet ten uiterste schuldig bevonden worden voor de Heere aan al die gruwelen, die de wortels van de doodslag zijn;
(1) Aan het onteren, smaden en honen van onze naaste, met woorden of met enig gelaat.
(2) Aan schelden, slaan, vechten, kijverijen, enz.
(3) Aan het lichtvaardig en moedwillig in gevaar begeven van onszelf.

(4) Aan haat, nijd, toorn, wraakgierigheid, enz.
(5) Aan liefdeloosheid.
(6) Aan ongeduldigheid of onlijdzaamheid, waardoor wij weinig of niets van andere kunnen verdragen.
(7) Aan twist, tweedracht en allerlei vijandschap tegen onze naasten.
(8) Aan wreedheid, onbarmhartigheid, haastigheid, stuursheid of onvriendelijkheid, enz.
(9) En eindelijk aan menigerlei belediging en benadeling van onze naaste, met gedachten, woorden en werken.

Och, of wij hier allen maar eens recht licht hadden van de Heere, om onze zonden en ongerechtigheid te zien. Wij zouden bevinden, dat wij allen boze doodslagers en moordenaars in onze harten zijn en dat het alleen Gods wederhoudende genade is, dat wij ons aan het dadelijk bedrijf van deze goddeloze gruwelen niet hebben schuldig gemaakt.
Och, of wij allen hier onze onreine en doemwaardige gedaante in deze spiegel van Gods Wet recht mochten zien en dat wij ons, door de genade van de Heilige Geest, daarover recht voor
den Heere mochten vernederen en verootmoedigen en met allen ernst naar ware verzoening, geloof en bekering mochten uitzien!
De ontfermende God wil er al de Zijne genadig toe bewerken, in Christus Jezus, door Zijn Heilige Geest! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 41. VRAAG 108, 109.

Tekst: EXODUS 20: 14.

108 Vraag. Wat leert ons het zevende gebod?
Antwoord. *Dat alle onkuisheid van God vervloekt zij. En dat wij daarom dezelve van hart vijanden zijnde, kuis en tuchtiglijk leven moeten, hetzij in de heiligen huwelijken staat, of buiten denzelve.*

109 Vraag. Verbiedt God in dit gebod niet meer, dan echtbreken en dergelijke schanden?
Antwoord. *Omdat ons lichaam en ziel tempelen van de Heilige Geest zijn, zo wil Hij, dat wij ze beiden zuiver en heilig bewaren. Daarom verbiedt Hij alle onkuise daden, gebaarden, woorden, gedachten, lusten en wat de mens daartoe trekken kan.*

Nadat God, de allerhoogste Rechter, Wetgever en Koning, in het vorige vijfde gebod van Zijn Wet ons had vermaand, hoe wij ons betamelijk moeten gedragen jegens onze ouders en al degenen, die verder over ons gesteld zijn. En in het zesde gebod, hoe wij niemand en ook niet onszelf, van het tijdelijke leven op enigerhande wijze mogen beroven, of daartoe de allerminste aanleiding geven. Maar hoe wij integendeel alleszins moeten bezorgd zijn op de bewaring en onderhouding van ons en van onzes naasten leven.
Zo gaat de Heere daarop nu verder over in dit zevende gebod, met ons een andere, niet minder heiligen en noodzakelijke plicht voor te schrijven, die ziet op de wettige onderhouding en voortteling van het menselijk geslacht op de aarde, door middel van een eerlijke en onbreekbare huwelijksband of Godzalige vereniging van man en vrouw met elkaar tot een vlees. Die plicht de Heere zo in korte woorden aan ons voorstelt: *gij zult niet echtbreken.*
Een gebod, geliefden, dat al weer van een zeer ruimen en brede inhoud is en waarin ons een grote menigte van zonden en ongerechtigheden, zo verborgen als openbare, van de Heere ernstig wordt verboden. En daarentegen een grote menigte van heilige deugden ernstig wordt geboden.
Och, of de Heere ons in de verborgenheid van deze Zijn Heilige Wet, in en bij het licht van Zijn Heilige Geest, eens zelf recht wilde inleiden, opdat wij in die spiegel onze walgelijke en doemwaardige gedaante en onze zonden van der jeugd af aan eens recht mochten te zien krijgen, tot onze aanvankelijke of verdere was vernedering en verootmoediging voor de Heere! Want wie is hier onder ons, die kan zeggen tot dit zevende gebod: gaat voorbij mij heen, want ik heb mijn hart gezuiverd. Ik ben rein van mijn zonden?
Och, of elk, onder zijn zonden en boze en onreine natuur, maar verbroken van geest en verslagen van hart mocht zijn!

Wij zullen hier

(1) iets vooraf, tot verklaring van dit gebod in de letter spreken. En dan
(2) Zullen wij dat uw aandacht in haar. geestelijke kracht wat nader openleggen uit onze Onderwijzer.

A. Wat het letterlijke van dit gebod aangaat, hier ontmoeten wij
(1) Het voorwerp van het gebod. En dan
(2) Het gebod zelf.

Het voorwerp van dit zevende gebod, als het wel bezien wordt, is in de grond anders niet dan de *wettige voortteling en onderhouding van het menselijk geslacht op de aarde, door middel van een Godzalige en wettige huwelijksvereniging van man en vrouw met elkaar, tot een vlees.*
Wij weten, dat toen God de eerste mens Adam onmiddellijk en zonder iemands hulp had geschapen en voortgebracht, Hij toen aanstonds uit zijn rib ook een vrouw schiep, opdat die was een hulp tegenover hem. En Hij door nauwe vereniging met haar het menselijk geslacht op de aarde verder zou voorttelen en vermenigvuldigen. God wilde niet gedurig de mensen zo onmiddellijk scheppen en voortbrengen, zoals Hij het eerste paar mensen gedaan had, maar Hij wilde dat de mensen voortaan door middel van onderlinge vereniging, zoals al de andere schepsels, op de aarde zouden vermenigvuldigen; hiertoe schonk Hij hun de vereiste krachten en natuurlijke vermogens en zegende hun en sprak tot hun: *wast en vermenigvuldigt!* Gen. 1: 28. En na die tijd is dit een vaste en noodzakelijke wet der natuur geworden, dat het mensdom op de aarde zal worden onderhouden, bewaard en voortgeteeld door een wederzijdse, wettige vereniging van man en vrouw, die samen een vlees zullen zijn.
Ik zeg, door een wettige vereniging. Dat is, die in alle opzichten Godzalig, heilig en overeenkomstig met Gods Wet is. Want omdat God de Heere volmaakt heilig Is en van Zijn schepsels niet anders dan in was heiligheid kan en moet gediend worden, zo moet dan ook de onderhouding en voortteling van het menselijk geslacht op de aarde alleszins heilig en Godzalig van ons geschieden, zo wij God daarin zullen kunnen dienen en verheerlijken. De mens moet daarin al weer geheel naar Gods heilig gebod en gaan daarin te werk naar Zijn verordineerde weg. Zoals de Heere in Zijn aanbiddelijke wijsheid en heiligheid heeft gewild, dat het mensdom hier op de aarde gedurig zal voortgeteeld en bewaard worden. Zo moet ieder mens dan ook doen in dezen, met een volkomen verzaking en aflegging van alle losbandigheid en van alle zondige en onreine wegen, die het verdorven vlees tot zijn vermaak en schandelijke wellust uitvindt. Met groot recht en reden heeft de Heere dan nu in Zijn Heilige Wet zo voor de wettige voortteling en onderhouding van het mensdom gezorgd en ons daaromtrent Zijn nadrukkelijk gebod gegeven, hoe ons daardoor te gedragen. Want

(1) Deze onderhouding en voortteling van het mensdom op de aarde is Gods werk en genadige weldaad. Want, hoewel wij worden verwekt en voortgebracht door middel van de onderlinge gemeenschap en vereniging onzer beide ouders tot een vlees, zo is het nochtans God, die hierin, door Zijn almachtige kracht en Voorzienigheid, geheel werkt en de vereniging onzer ouders zegent en vruchtbaar maakt. Zodat wij daardoor middellijk verwekt en geboren worden, waarom wij dan onze oorsprong niet zozeer en voornamelijk aan onze ouders, als wel aan God de Heere, die daarvan de eerste oorzaak is, verschuldigd zijn. Hierom wordt er gezegd, Psalm CXX7: 3, *ziet, de kinderen zijn een erfdeel des Heeren, des buiks vrucht is een beloning.* Dit kan klaar van ons gezien worden in de onvruchtbaarheid van de vrouwen welker buik de Heere zelf had toegesloten. En waarvan wij in de Heilige Schrift de voorbeelden vinden van Sarah, Rachel, Hanna, Elizabeth, van Michal, Davids huisvrouw, enz. En ook leert het ons de dagelijkse Voorzienigheid. En onder vloeken en straffen der zonde is ook die van de vrucht van de buik door God bedreigd, Deut. 28: 18. En de vruchtbaarheid der vrouw wordt als een zegen van Hem beloofd.

(2) Daarbij, zo is de onderhouding en voortteling van het menselijk geslacht op de aarde ook een geheel noodzakelijke ordening en weldaad van God. Want hierdoor moet de wereld tot de bestemde tijd staande blijven. Hierdoor moeten alle mensen naar Gods raad geboren worden. En bijzonder moeten hierdoor van de Heere uitverkorenen verwekt en geboren worden, die Hij geroepen en gesteld heeft tot onderdanen van Zijn eeuwig koninkrijk, zodat God en Zijn raad hierdoor dan geheel moeten gediend en verheerlijkt worden.
Om deze redenen is het, dat gelijk God de Heere in het vorige zesde gebod gezorgd had voor de bewaring en onderhouding van het menselijk leven op de aarde, Hij hier in dit gebod nu zo mede zorgt voor de voortteling en onderhouding van het mensdom op de aarde; bevelende, dat die niet anders dan op een heilige, Godzalige en wettige wijze zal mogen geschieden. En dat alle zonde, goddeloosheid en ongerechtigheid daar ver van zullen geweerd zijn. Zo Hij die zwaarlijk wil vervloeken, straffen en oordelen.

Aangaande des Heeren gebod, dit luidt alzo: *gij zult niet echtbreken*. Het gebod wordt ons hier weer verbiedenderwijze voorgesteld. Maar daar ligt in een verbod altijd een gebod opgesloten, wat de grond van het verbod is. Wij willen dan

(1) eens kort voorstellen, wat ons hier eigenlijk naar de letter geboden,
(2) Wat ons hier verboden wordt.

De Heere, ons verbiedende dat wij niet mogen echtbreken, gebiedt daarmee dan aan ons, dat een ieder mens, die de vereiste ouderdom, staat, bekwaamheden en roeping van de Heere heeft, zich in een wettig en Godzalig huwelijk zal begeven. Zich aan zijn of haar echtgenoot standvastig en alleen zal houden, zolang die leeft, zonder de wettigen echt immermeer te schenden of te breken. En dat beide de echtgenoten zich steeds op een heilige, Godzalige en onbevlekte wijze met elkaar zullen verenigen om de Heere hun God een heilig en echtelijk zaad tot Zijn eer te gewinnen.
Ziet, geliefden, dit is de korte hoofdsom der dingen, die God hier in dit zevende gebod, naar de letter, aan ons allen gebiedt, om die te onderhouden en waar te nemen. Wij moeten dan, als wij daartoe van God geroepen worden, tot onderhouding en voort teling van het menselijk geslacht op de aarde, ons begeven in een wettig en Godzalig huwelijk, waarmee wij God de Heere mogen dienen en verheerlijken.
Wat is dat nu voor een Echt of huwelijk, geliefden, dat men wettig en Godzalig mag noemen? Helaas, dat is in deze onze tijd, met alle ware Godzaligheid bijna geheel onbekend geworden onder de mensen.

Er behoren tot zo'n huwelijk acht bijzondere vereisten, die ik hier maar eens kort uw aandacht zal voorstellen.
(1) Een wettige en Godzalige echt moet geheel ongedwongen geschieden door een wederzijdse vrijwillige en welberaden toestemming van de beide echtgenoten, die zich voor het aangezicht des Heeren, samen aan elkaar moeten verbinden. Zodat de Heere hier getuige zij tussen de man en tussen de huisvrouw zijner jeugd, Mal. 2: 14.

(2) Een wettige en Godzalige echt moet in het openbaar worden bevestigd en voltrokken voor de Overheid. Of wat nog betamelijker is, in de kerk, voor de leraar en voor de hele gemeente, opdat de zodanigen van allen voor wettige echtgenoten mogen gekend en gehouden worden. Het is waar, daar zijn mensen, die heimelijke of verborgen huwelijken uitgevonden hebben, waarin twee, als man en vrouw samen

leven, door een huwelijkse verbintenis, die zij voor de wereld bedekt houden, achtende dat dit voor God wel bestaan mag. Maar die mensen bedenken niet recht,

(a) Welk een zware ergernis zij daardoor geven aan de wereld en aan de gemeente.

(b) Hoe hun ganse handel in enkel geveinsdheid, leugen en bedrog ligt ingewikkeld, doordien zij hun huwelijk alleszins zorgvuldig voor de wereld trachten te verbergen.

(c) En hoe ook hun kinderen, die zij verwekken, altijd voor onecht en oneerlijk bij de wereld moeten gehouden worden.

(3) Tot een wettige en Godzalige Echt behoort, dat de echtgenoten elkaar in de bloede of maagschap niet te na bestaan; omdat God alle zodanige huwelijken in Zijn Heilige Wet uitdrukkelijk aan ons verboden heeft.

(4) Een wettige en Godzalige Echt moet geheel aangegaan worden met kennis en toestemming van onze wederzijdse ouders, voogden of vrienden; vooral als wij nog niet tot onze mondige jaren gekomen zijn. Want omdat wij door de Echt van die nauwe gehoorzaamheid en afhankelijkheid onzer ouders enigszins ontslagen worden en de man hier zijn vader en moeder moet verlaten en zijn vrouw aanhangen, Gen. 2: 24, zoals de vrouw hier van haar zijde ook doen moet, zo is derhalve de toestemming. onzer ouders of voogden, tot onze Echt, zoals ook om andere redenen, geheel noodzakelijk. Opdat wij onze ouders of voogden niet onteren, tegen het vorige vijfde gebod.

(5) In een wettige en Godzalige Echt moet ook noodzakelijk tussen de echtgenoten een bekwame overeenkomst zijn in jaren of ouderdom. Opdat de een niet al te jong, de andere niet al te oud zij. Ook is het goed, dat er een bekwame overeenkomst zij in staat, middelen, enz. Indien de Heere dit zo in Zijn Heilige voorzienigheid belieft te beschikken. Maar anders, indien het soms Gods weg is, iemand uit het stof, dat is, uit een geringe en nederige staat, door een wettig huwelijk, tot een staat van meerdere eer en aanzien in de wereld te verhogen, zo zal ook in deze Zijn heilige wil moeten geschieden en wij zullen Zijn weg in deze ook niet mogen tegenstaan. Hij deed David uit een lagen en verachten staat opkomen, om in het huwelijk te treden met een koningsdochter. En weer verhief Hij de vrome Esther uit een zeer lagen en verachten staat door het huwelijk tot de grootste koningin van de wereld. En God houdt nog dezelfde wegen met de kinderen van de mensen.

(6) Tot een wettige en Godzalige Echt wordt ook vereist, dat tevoren men zich aan elkaar verbindt, men enige eerlijke verkering en omgang samen heeft, opdat men elkaars humeur, hoedanigheden, enz., van de te beter tevoren mag leren kennen, zoals te zien is in Jacob en Rachel.

(7) Tot een wettige en Godzalige Echt wordt ook volstrekt noodzakelijk vereist, dat een ieder uitzie naar een bekwame, deugdzame en Godvrezende echtgenoot, die waarlijk de Heere dient en vreest en die niet van de wereld is. Dat men zich geenszins verbinde aan een ongelovige of onbekeerde, opdat men zich niet zwaarlijk tegen de Heere bezondige, zoals de mensen van de wereld, die hier maar alleen volgen hun vleselijke begeerlijkheden, ziende maar naar aardse rijkdom, uitwendige schoonheid, enz.

O, heeft een Christen, in zijn hele leven, ergens naar om te zien, het is, dat hij zich

toch een vrome en Godzalige echtgenoot neme, hetzij man of vrouw, die bekwaam in de Heere moge zijn om een huisgezin wel te regeren en om kinderen voor de Heere op te voeden. Wat had ik niet al een overvloed van stofte, om deze zaak krachtig te bevestigen en om aan te tonen, aan de een kant, de zalige voordelen van een huwelijk, waarin beide de echtgenoten de Heere vrezen en aan de andere kant, de droevige schade en ellenden, daar deze zaak anders plaats heeft! Maar de korte tijd zou ons dit niet toelaten.

(8) Eindelijk tot een wettige en Godzalige Echt behoort ook voor alle dingen, dat wij die niet anders aanvangen en beginnen dan in de ware vrees des Heeren, of in de Heere, zoals de Apostel het beveelt, 1 Cor. 7: 39. Dat wij over en wegens deze grote zaak geheel met God de Heere raadplegen. Zijn aangezicht daarover ernstig zoeken met vasten en bidden. Dat wij hier alleen zoeken te volgen van de Heere inwendige roeping en daarnaar geheel staan, dat wij de wil van de Heere mogen weten en ons gemoed van Zijn genadige goedkeuring, bijstand, zegen en belofte, mogen overreed krijgen.

Zie, zo betaamt het ons, deze grote zaak alleszins met God de Heere te beginnen en Hem te kennen in deze onze weg, opdat Hij ons pad recht make en wij zijn genadige zegen over en in ons huwelijk mogen verkrijgen. O, hoe weinig wordt dit hedendaags van de mensen recht in acht genomen! Hoe geschieden niet de meeste huwelijken van de mensen tegenwoordig evenals die van de onredelijke beesten, die maar alleen samen, verenigen door hun dierlijke lusten en redeloze begeerlijkheid! En nochtans, zoals er geen zo grote en gewichtige zaak voor een mens hier op aarde is dan het huwelijk, om zich met een ander tot een vlees te verenigen, zo is er ook geen zaak, waarin wij meerder met de Heere onze God en minder met vlees en bloed hebben te rade te gaan, dan hierin. O, wij moeten voor ons een man of vrouw van de Heere zelf tot onze echtgenoot ontvangen. Wij moeten die alleen uit Zijn hand nemen; hetzij die rijk of arm, edel of onedel, schoon of lelijk is. Wij moeten er ons geen verkiezen naar onze vleselijke zinnelijkheid of begeerlijkheid. Maar een, die de Heere onszelf geeft en die Hij, van alle eeuwigheid, zelf voor ons bescheiden heeft. Zie Spreuken 18 vs. 22 en hfd. XXXI: 10, bijzonder ook Spreuken 19: 14.

Uit dit voorgestelde blijkt dan nu, wat eigenlijk een wettige en Godzalige Echt is, waarin men zich tot zijn grootste en voornaamste einde moet voorstellen de Heere onze God een heilig. Zaad te gewinnen, waardoor Hij moge groot gemaakt en verheerlijkt worden. Nu, in zo'n wettigen en Godzaligen Echt wil de Heere, dat wij ons zullen begeven, als wij daartoe van Hem door Zijn Voorzienigheid geroepen worden.
Want het is zeker, als God iemand niet zo tot de heiligen Echt en staat roept, dat hij dan buiten denzelve mag en moet ongehuwd blijven leven, voor enige tijd, of voor altijd, zoals het de Heere behaagt, wiens raad wij hierin geheel moeten dienen. De Apostel Paulus prees de ongehuwde staat de gelovigen in die tijd zeer aan en raadde en vermaande hun daartoe, zoals wij in het brede kunnen lezen, 1 Cor. 7.
En de Zaligmaker leert ons ook, Matth. 19: 12, dat er zijn gesnedenen, die zichzelf gesneden hebben, om het Koninkrijk der hemelen; wat oneigenlijk te verstaan is van vrome en Godzalige mensen, die buiten de huwelijke staat blijven leven, om van de Heere en zijns Koninkrijks wil.
Maar niet alleen gebiedt de Heere ons hier een wettigen en Christelijke Echt aan te gaan, als het zo zijn Goddelijke wil is, maar ook dat wij die Echt zo aangegaan hebbende, denzelve dan ook heilig zullen onderhouden en die Goddelijke band op

generlei wijze ooit zullen beschadigen, verderven of verbreken. Het recht houden en heiligen van de Echt bestaat eigenlijk daarin, dat beide de echtgenoten hun plicht doen en steeds blijven doen jegens elkaar, zoals God dit in Zijn Woord bevolen heeft. Wanneer de man zich recht gedraagt als het hoofd van de vrouw en deze zich houdt als van mans eigen lichaam, dat zich van dat hoofd alleszins recht laat besturen en regeren. En als zij dan van weerskanten zoeken voor de Heere een heilig zaad te gewinnen, wanneer de Heere hun dat zelf belieft te geven. Hieruit blijkt nu, dat de heilige Echt voor God gebroken wordt in deze drie gevallen:

(1) Als de man nalaat, zich te gedragen als het hoofd van de vrouw en haar aan te hangen, volgens de heilige bevelen van het huwelijk.
(2) Of als het vrouw nalaat zich van de man te laten regeren en hem te helpen en aan te hangen, volgens datzelfde bevel.
(3) Of als het oogmerk van de Echt, om de Heere een heilig zaad te gewinnen, wordt verzuimd en achterwege gelaten.
Ziet dit alles is een ware en wezenlijke Echtbreuk voor de Heere, ook dan, als de Echtgenoten ook samen blijven leven, zonder dadelijk te scheiden.
Hiermee oordelen wij nu genoeg voorgesteld te hebben, wat ons hier van de Heere, naar de letter van het gebod voorgeschreven en geboden wordt.

Nu willen wij ook kort gaan overwegen, wat zonden en ondeugden de Heere hier ernstig aan ons verbiedt.

B. De zonden en snode ondeugden, die de Heere hier ernstig aan ons verbiedt in dit zevende gebod, zal ik uw aandacht nu eens zo kort als mogelijk is, wat nader zoeken voor te stellen. In het al algemeen verbiedt God ons hier alles, wat er aanloopt en maar enigszins strijdig is tegen de wettige voortteling en onderhouding van het mensdom, door middel van een heilige en Godzalige huwelijksvereniging, hoedanig het ook zou mogen zijn.
Als daar zijn deze navolgende boosheden, zonden en gruwelen, waar van de Heere wil, dat wij een hartelijke afkeer zullen hebben, om die geheel te verfoeien en er nooit enige de minste gemeenschap mee te hebben.
(1) Bloedschande, van allerlei soort, wanneer men zich in de Echt begeeft, of zich onechtelijk verenigt met degene, die ons in den bloede van maagschap of zwagerschap bestaat. Dit is een zeer verschrikkelijke zonde en goddeloosheid, om die de toorn Gods komt op een land en het land zijn inwoners moet uitspuwen. Waarom God die zonde dan ook ernstig bevolen heeft met de dood te straffen, zoals wij dat alles kunnen lezen, Levit. XX.
De Heere heeft ons hiertoe in Zijn Woord een brede lijst gegeven van alle graden en trappen van bloedschande, waarvan wij ons, op straf van Zijn vloek en toorn, geheel moeten onthouden. Deze lijst kunnen wij vinden Lev. 18.

(2) De tweede gruwelijke zonde en goddeloosheid, die God ons hier ernstig verbiedt, is de veelwijverij. Als een man meer dan een vrouw tegelijk neemt. God heeft aan Adam niet meer dan een vrouw gegeven. Dit was Zijn bevel, dat die twee een vlees zouden zijn. Nu, van dit Goddelijk gebod mogen wij geenszins afwijken, door meer dan een vrouw tegelijk te nemen, of wij bezondigen ons grotelijks tegen de Heere en laden Zijn vloek en toorn op ons. Hierom heeft de Heere ons de veelwijverij zeer ernstig in Zijn Heilige Wet verboden, als Levit. X8: 18, *Gij zult geen vrouw nemen, tot haar zuster, om haar te benauwen.* Dat is, naar de mening van de Heere Geest, die

hier het woord zuster in een algemenen zin neemt: gij zult bij uw eerste vrouw geen tweede of andere vrouw nemen om haar te benauwen en overlast aan te doen, want dit is een geweldige onderdrukking van de eerste wettige vrouw. Wij horen God daarom het Joodse volk zo ernstig bestraffen over deze snode zonde van veelwijverij, Mal. 2: 13. Hiertegen moeten wij niet inbrengen de voorbeelden van zoveel heilige en voorname mannen Gods onder het Oude Testament, van Abraham, Jakob, David, Salomo, enz., die veel vrouwen tegelijk genomen hebben. Want deze hebben zich daarin gewis tegen de Heere bezondigd, hoewel de Heere het, naar Zijn oppermogendheid en hoogste wijsheid, in hun heeft willen verdragen. En wij moeten de zonden der heiligen geenszins navolgen.

(3) De derde gruwel of goddeloosheid, die God ons hier geheel verbiedt, is de echtbreuk, zijnde het dadelijk verbreken en schenden van de heilige Echtenstaat, door zijn echtgenoot te verlaten en zich weer van hem of haar onwettig te scheiden. Er is maar een enige reden, geliefden, waarom een wettige echt weer mag vernietigd en verbroken worden; namelijk, het overspel van een der beide echtgenoten. Dit alleen verbreekt de echt en scheidt de echtgenoten van elkaar en maakt dat men de overspeler of overspeelster, volgens Gods Wet, vrij mag verlaten en zich weer met een ander in de echt verenigen.
Maar buiten dit, kan noch mag de echt op generlei. wijze gebroken worden. Zo leert ons de Zaligmaker, Matth. 5: 32, *Ik zeg u, zo wie zijn vrouw verlaten zal, anders dan uit oorzaak van hoererij, die maakt dat zij overspel doet. En zo wie de verlatene zal trouwen, die doet overspel.* En de heilige Paulus zegt van de vrouw, Rom. 7: 3, *wanneer zij eens andere mans wordt, terwijl de man leeft, dat zij een overspeelster zal genoemd worden.* De Joden waren voor de tijden van de Zaligmaker zeer vruchtbaar in de zonde van echtbreuk. Maar Hij leerde hun, Matth. 19: 8, dat Mozes hun wel toegelaten had, vanwege de hardheid van hun harten hun vrouwen te verlaten. Maar dat het van dne beginne zo niet geweest is.
En gewis, het huwelijk is een heilige instelling en gebod van God. God heeft daarin twee samen gevoegd tot een vlees. En hetgeen God zo tezamen gevoegd heeft, dat schelde de mens niet, Matth. 19: 6.

(4) De vierde zeer snode en gruwelijke zonde, die God ons alhier verbiedt, is het overspel. Als een van beide de echtgenoten vleselijke gemeenschap heeft met een ander. Dit is een zeer verschrikkelijke, Godtergende zonde en goddeloosheid, waardoor de heilige band van het huwelijk wordt verbroken en geschonden. Waarom God zo ernstig bevolen heeft, die zou niet anders dan met de dood te straffen. Leest Levit. 20: 10, een man ook, die met iemands huisvrouw zal overspel gedaan hebben, omdat Hij met zijns naasten vrouw overspel gedaan heeft, zal zeker gedood worden, de overspeler en de overspeleres. En nog eens, Deut. 13: 22, *wanneer een man gevonden zal worden, liggende bij eens mans getrouwde vrouw, zo zullen zij ook beiden sterven. De man, die bij de vrouw gelegen heeft en de vrouw. Zo zult gij het boze uit Israël weg doen.* Ook strekte dit gebod van de Heere zich zelfs uit tot een jonge dochter, die slechts ondertrouwd was aan een man; indien er gedurende de tijd van de ondertrouw een andere man met haar wil bij haar lag, dat die dan beiden gestenigd moesten worden, dat zij stierven, Deut. X12: 23, 24.
Zie, daar hebt gij Gods ernstig en nadrukkelijk bevel, dat men de overspelers en overspeelsters met de dood zal straffen vanwege de verschrikkelijkheid en gruwelijkheid van deze zonde, die niet toelaat, dat degenen, die dezelve plegen, langer op de aarde blijven leven. Hoort eens! Wat de Schrift van deze zonde van overspel

getuigt, Spreuk. 6: 32, 33, *Maar die met een vrouw overspel doet, is verstandeloos; Hij verderft zijn ziel, die dat doet, plagen en schande zal Hij vinden en zijn smaad zal niet worden uitgewist.* Hoe verschrikkelijk God het overspel wil straffen, blijkt ook uit de wet van het ijverwater, Num. 5 en uit Zijn oordeel over David, enz., 2 Sam. 12: 10, 11, 12. En uit Davids groot berouw.
Dat nu deze verschrikkelijke zonde van overspel hier in ons land niet met de dood, maar alleen met enige geldboete gewoonlijk gestraft wordt, dat is ook een heersende zonde en openbare schending van Gods heilige Wet onder ons, om welker wil God ons land in Zijn toorn zal straffen. De heidenen zullen hier eenmaal tegen ons opstaan in het gericht, want die hebben de zonde van overspel met de dood gestraft, zoals wij zo lezen, Jeremia 29: 22, 23, van de Koning van Babel, dat Hij Zedekia en Echab aan het vuur braadde omdat zij overspel bedreven hadden met de vrouwen van hun naasten.

(5) De vijfde zeer zware en schandelijke zonde, die de Heere hier aan ons verbiedt, is de hoererij, als enige personen zich samen verenigen buiten een wettige echt. Deze vuile zonde is hier sinds enige tijd van verscheidenen openlijk bedreven, zonder dat zij daarover totnogtoe een recht berouw en leedwezen voor God en mensen getoond hebben. Zij achten die zonde zo licht, dat zij die niet waardig oordelen om er een traan over te storten. Maar God rekent deze zonde zo hoog en zwaar, dat Hij al degenen, die dezelve bedrijven en zich daarvan niet oprecht bekeren, voor eeuwig sluit buiten Zijn Koninkrijk en zalige gemeenschap 1 Cor 6: 10. De hoererij is een aller-snoodste en vuilste schanddaad en een Godtergende gruwel, om die God een land straft en verwoest. Hoort hier van de Heere Woord! Levit. 19: 29, *gij zult uw dochter niet ontheiligen, haar ter hoererij houdende, opdat het land niet hoerere en met schandelijke daden vervuld worde.*
En de Apostel Paulus stelt ons de hoererij als een aller-schadelijkste en verderfelijkste zonde voor ogen, 1 Cor. 6:18, *vlied de hoererij! alle zonde, die de mens doet, is buiten het lichaam, maar die hoererij bedrijft, die zondigt tegen zijn eigen lichaam*. Waarvan de Apostel ons in vers 16 de reden aanwijst, omdat hij, die de hoer aanhangt, een lichaam met haar is, dat afleidende uit het gebod van het huwelijk, waarin God gezegd heeft, die twee zullen tot een vlees zijn. En Hij vermaant ons, 1 Cor. 5:9, enz., dat wij ons met de hoereerders niet zullen vermengen en zelfs ook met de zodanigen niet zullen eten. Hierom, omdat de hoererij een zo snode en gruwelijke zonde is, heeft God oudtijds bevolen, dat, als de dochter van enige Priester begon te hoereren, zij met vuur zou verbrand worden, omdat zij haar vader ontheiligde, Levit. XXI: 9. Ja, niet slechts van de Priester dochter moest om hoererij met de dood gestraft worden, maar zelfs had God in het algemeen bevolen dat, *als een jonge dochter in Israël, nog in haars vaders huis zijnde, heimelijk hoereerde en daarna een man trouwde, die de maagdom bij haar niet vond, zij dan moest uitgebracht worden tot de deur van haars vaders huis: en dat de mensen harer stad haar op die plaats met stenen zouden stenige, dat zij stierve, omdat zij een dwaasheid In Israël gedaan had, hoererende in haars vaders huis. Zo zult gij, gebood de Heere, het boze uit het midden van u weg doen*, Deut. 27: 20, 21. Dat alle maagden en dochters onder ons dit horen en ter hart nemen!

(6) Eindelijk verbiedt God hier in deze Zijn Wet ook allerlei schanddaden en gruwelen van sodomie en diergelijke zonden, die tegen de nature zelf gepleegd worden, waarvan wij nodig oordelen, om haar verschrikkelijke boosheid en onreinheid, niet verder te spreken. Zie hiervan Rom. 1: 24 tot 32.

B. Laat ons nu van de letter van het uitwendig gebod overgaan, om ook nog kort te handelen van haar inwendige en geestelijke kracht. De Heere verbiedt hier niet slechts al deze voorgestelde uiterlijke zonden en gruwelen, maar Hij verbiedt hier ook wel voornamelijk haar verborgen oorsprong, fontein en wortel, die door de erfzonde zeer diep en vast ligt geschoten in ons aller harten. Zodat er niemand onder ons is, die hier, als Hij maar zichzelf recht heeft leren kennen, niet moet uitroepen en belijden voor de Heere, dat Hij in de grond geheel walgelijk, onrein, schuldig en gruwelijk is voor Hem, al had Hij ook nimmer, in geheel zijn leven hier, de minste dadelijke zonde tegen Gods Wet bedreven. Hiervan zullen wij nader bericht vinden bij onze Onderwijzer, die

(1) Handelt in het al algemeen van het letterlijke en dan
(2) Van het geestelijke van dit gebod.

1. Van het uitwendige of letterlijke handelt Hij Vraag 108, daar Hij zegt, dat dit zevende gebod ons leert, *dat alle onkuisheid van God vervloekt zij*.
Met een woord willen wij u de zin van de Onderwijzers verklaring openleggen. Door onkuisheid verstaat Hij hier allerlei zonde en onreinheid van ziel en lichaam, die ganselijk strijdt tegen een wettige en godzalige voort teling van het menselijk geslacht, zoals wij die uw aandacht in haar bijzondere soorten al in onze verklaring hebben voorgesteld.
Nu, van al deze onkuisheid of oneerbaarheid zegt de Onderwijzer hier, dat die van God vervloekt zij. Dat is te zeggen, dat God die allen samen geheel heeft vervloekt en veroordeeld en dezelve tijdelijk en eeuwig wil straffen. Want omdat God oneindig heilig en rechtvaardig is, zo kan Hij zulke verschrikkelijke zonden en schandelijke boosheden van de mensen, waarmee zij hun ziel en lichaam ten enenmale verontreinigen en verderven, geenszins verdragen. Maar de Heere vervloekt hun allen, die zich aan zulke vuile zonden schuldig maken.
En o, wat zijn er dan in deze tijd niet al vervloekte mensen op de wereld! omdat dan God de Heere zo ernstig alle onkuisheid vervloekt, zo Is het, dat wij, volgens de Onderwijzer, *dezelve daarom van hart moeten vijand zijn.* Dat is te zeggen, dat wij daarvan een volkomen en hartelijke afkeer moeten hebben, hatende deze verschrikkelijke zonde met een aller-vinnigste en oprechten haat. En ons daarvoor, met Gods genade, ten hoogste wachtende, opdat Gods toorn en vloek niet over ons kome. Zo vermaant ons desaangaande de heilige Paulus, Ef. 5: 3, *maar hoererij en alle onreinheid, laat ook onder u niet genoemd worden, gelijkerwijs het de heiligen betaamt; noch oneerbaarheid,* enz. Integendeel zo wil God, volgens de Onderwijzer, *dat wij kuis en tuchtig zouden leven, zonder ons aan enigerhande onkuisheid of oneerbaarheid schuldig te maken*. Want zo worden wij in de Heilige Schrift vermaand, 1 Thess. 4: 3, *dit is de wil Gods, uw heiligmaking, dat gij u onthoudt van de hoererij. Dat een iegelijk van u wete, zijn vat te bezitten in heiligmaking en ere; niet in kwade bewegingen der begeerlijkheid, als de heidenen, die God niet kennen.* En dit moet van ons geschieden, hetzij in de huwelijke staat, zoals de Apostel vermaant, Hebr. X11:4, het huwelijk is eerlijk onder allen en het bedde onbevlekt, maar hoereerders en overspelers zal God oordelen. Hetzij buiten de huwelijke staat, zoals dezelfde Apostel daarom vermaant, 1 Cor. 7:9, *dat al degenen, die de gave der onthouding niet hebben, moeten trouwen, opdat zij in geen vuile zonden van hoererij of andere onkuisheid leven en daardoor de strenge toorn Gods op zich laden*.

2. Hierop gaat de Onderwijzer nu verder over tot de geestelijkheid van het gebod, als Hij voorstelt Vraag 109, *verbiedt God in dit gebod niet meer, dan echtbreken en*

dergelijke schanden?
En antwoordt: *omdat ons lichaam en ziel tempelen van de Heilige Geest zijn, zo wil Hij, dat wij ze beiden zuiver en heilig bewaren. Daarom verbiedt Hij alle onkuise daden, gebaarden, woorden, gedachten, lusten en wat de mens daartoe trekken kan.*
De Onderwijzer spreekt hier van alle ware gelovigen en kinderen Gods, die met God in Christus, door de Heilige Geest verenigd, inwendig vernieuwd wedergeboren en bekeerd zijn. Van deze getuigt hij, dat hun lichaam en ziel tempelen van de Heilige Geest zijn. Zo schrijft Paulus aan Gods volk, 1 Cor. 6: 19, *of weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is van de Heilige Geest, die in u is, Die gij van God hebt*.
O, aller-zaligste en heerlijkste verborgenheid der genade! Elk gelovig kind van God is een ware, geestelijke tempel, waarin de Heere, de allerhoogste God van hemel en aarde, de allerhoogste Jehovah, op een, geestelijke wijze tot in eeuwigheid woont met Zijn zalig licht, liefde, genade en beeld. Waardoor al de zodanigen dan nu ook al in beginsel naar Gods heilig beeld vernieuwd en veranderd en der Goddelijke natuur deelachtig gemaakt worden, zoals de Schrift ons leert.
Dit is het zalige en heerlijke voorrecht van Gods kinderen, in onderscheiding van de wereld, die geheel ledig van God en een tempel en synagoge van de Satan is.

Nu, geliefden, daar de Heilige God zo door Zijn Geest in Zijn kinderen woont, daar spreekt het immers vanzelf, dat de zonde en de onreinheid niet met Hem wonen kan. O nee! Deze heerlijke genade, van de inwoning van de Heilige Geest, vermaant Gods volk en zet hun krachtig aan, om volgens de Onderwijzer, *beide hun lichaam en ziel, zuiver en heilig voor de Heere te bewaren;* stellende hun leden steeds tot wapenen der gerechtigheid en voleindigende hun heiligmaking in de vreze Gods, 2 Cor. 7: 1. Daarom verbiedt God hier dan ook, volgens de Onderwijzer, *zonder onderscheid, alle onkuise daden*, enz.
Er is geen tijd voor ons over, om al deze voorgestelde zaken naar behoren te overwegen. En daarom zeggen wij hier nu maar, in het algemeen, dat God hier in dit zevende gebod aan ons alle onreinheid, zonder onderscheid, op straf van de eeuwige doods, zo wij daarin komen, of voortgaan te leven. De Heilige Schrift is daardoor vol van zeer ernstige vermaningen.

(1) Van alle onkuise daden spreekt de Apostel Paulus en vermaant er Gods volk ernstig tegen, Ef. 6: 17, enz., *ik zegge dan dit en betuig het in de Heere, dat gij niet meer wandelt gelijk de andere heidenen wandelen, in de ijdelheid huns gemoeds, die ongevoelig geworden zijnde, hebben zichzelf overgegeven tot ontuchtigheid, om alle onreinheid vurig te bedrijven, maar gij hebt Christus zo niet geleerd.*
(2) Over alle onkuise gebaarden, houdingen en bewegingen van het lichaam, vinden wij dit zware oordeel van God bedreigd, Jes. I2: 16, 17 *daarom, dat de dochters van Sion zich verheffen en gaan met uitgestrekte halzen en lonken met de ogen, al gaande en trippelende daar heen treden en alsof haar voeten gebonden waren. Zo zal de Heere de schedel der dochteren Sions schurftig maken en de Heere zal haar schaamte ontbloten.*
(3) Tegen onkuise woorden of redenen, vermaant de heilige Paulus Gods volk alzo, Ef. 4: 29, *geen vuile rede ga uit uw mond, maar zo daar enige goede rede is, tot nuttige stichting, opdat zij genade geve dien, die ze horen.*
(4) Vooral leert ons de Heilige Schrift, dat wij ons moeten wachten voor onkuise gedachten, als de rechte baarmoeders van alle onreinheid. Want zo getuigt de Zaligmaker, Matth. 15: 19, *dat uit het hart overspelen voortkomen en hoererijen. En daarom leert Hij ons met recht, dat, die maar een vrouw*

aanziet om ze te begeren, al overspel met haar gedaan heeft in zijn hart, Matth. 5: 28.

(5) Niet minder verbiedt God in Zijn Woord ook alle onkuise lusten en onreine begeerlijkheden, die niet dan door de krachtdadige, wederbarende genade Gods in ons kunnen worden gedood en ten onder gebracht. Zo vermaant de Apostel Gods volk, 1 Thess. 4: 4, 5, dat zij hun vat moeten bezitten in heiligmaking en eer en niet in kwade bewegingen der begeerlijkheid. Zolang daar nog enige zodanige onreine lusten in ons regeren, die wij niet willen ten onder gebracht hebben en waartegen wij, met Gods genade, niet zonder ophouden ernstig strijden, zolang kunnen wij God niet oprecht dienen, noch met Hem was gemeenschap hebben in Christus Jezus.

(6) Eindelijk, God verbiedt hier, volgens de Onderwijzer, algemeen al wat de mens tot onkuisheid trekken kan. Als daar is

(a) Alle luiheid en ledigheid.

(b) Alle onmatigheid in eten, drinken, slapen en ander vleselijk gemak.

(c) Het aanschouwen van onkuise vrouwlieden, schilderijen en andere oneerlijke vertoningen.

(d) Het lezen van onkuise boeken.

(e) Allerlei oneerlijk hoerenversiersel en ontbloting van het lichaam.

(f) Het verkeren met ontuchtig gezelschap in oneerlijke plaatsen, comediën, danserijen, enz.; kortom, al wat ons maar de allerminste aanleiding of lust of gedachte tot onkuisheid zou kunnen aanbrengen, wordt ons hier van de Heere op het ernstigste verboden, met bedreiging van zijn strengen vloek en toorn tegen alle ongehoorzaamheid.

Ziedaar, geliefden, hiermee oordelen wij dit gebod van de Heere nu genoeg van ons opengelegd en verhandeld te zijn.

Och, of de Heere Geest dat alles nu eens recht op een ieders hart mocht drukken, opdat wij daaruit onze zonden en zondige aard recht mochten leren kennen en ons daardoor in ware ootmoed, droefheid en boetvaardigheid van onze harten voor de Heere diep mochten vernederen en naar Zijn genade in Christus vurig en met warme ernst mochten uitzien, teneinde het bloed Jezus Christus ons hier eens recht mocht afwassen en reinigen van alle onze zonden.

Dit geve en vergunne de Heere al Zijn uitverkorenen, om Zijn heiligen Naams wil! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 42. VRAAG 110, 111.

Tekst: EXODUS 20: 15.

110 Vraag. Wat verbiedt God in het achtste gebod?
Antwoord. *God verbiedt niet alleen, dat stelen en roven, wat de overheid straft. Maar Hij noemt ook dieverij, alle boze stukken en aanslagen, waarmee wij van onze naasten goed gedenken aan ons te brengen; hetzij met geweld, of met schijn van de rechts, als: met onrecht gewicht, elle, mate, ware, munt, woeker, of door enig middel van God verboden, daartoe ook alle gierigheid, alle misbruik en verkwisting van Zijn gaven.*

111 Vraag. Maar wat gebiedt God in dit gebod?
Antwoord. *Dat ik mijns naasten nut, daar ik kan en mag, vordere. Met hem zo handele, als ik wilde dat men met mij handelde. Daartoe ook, dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik de nooddruftige helpen mag.*

De aarde is des Heeren, mitsgaders haar volheid, de wereld en die daarin wonen; is het vrolijk gezang eens gelovigen dichters, Psalm 24: 1. De zanger wil met deze woorden in het al algemeen niet anders te kennen geven, dan dat God alleen de volstrekte Meester, Heere en Eigenaar is van het gehele geschapen dom en van alle schepsels, die daarin gevonden worden, zonder dat iemand anders, dan Hij alleen, daaraan het minste recht van eigendom heeft.
De reden daarvan is aller-klaarst, omdat God alles alleen uit niet geschapen en gemaakt heeft.
Doch, wat zou het zijn, geliefden, als die God, die al het geschapene zo in eigendom bezit, dat nu ook maar alleen zo voor zichzelf in eigendom behield. Dan zouden wij, schepsels, zowel gelovigen als ongelovigen, immers niet een enig ogenblik bestaan kunnen? Hierin is het de Goddelijke goedertieren held, dat Hij aan Zijn schepsels, buiten Hem, ook het gebruik van de aarde en haar volheid, die Hem alleen in volkomen eigendom toebehoren, voor de tijd van hun leven hier op aarde belieft te vergunnen. En een ieder al zulke tijdelijke goederen en onderhoud te verlenen als Hem behaagt. Want hierin laat Hij zich, èn aan onbekeerden, èn aan bekeerden, niet onbetuigd; Hij doet hun hier in het natuurlijke goed van de hemel en verleent hun alles, wat zij tot hun tijdelijk bestaan nodig hebben. Ja, Hij draagt zelfs ook zorg, dat een ieder, hetgeen Hij dus van Hem komt te ontvangen, ook ongehinderd kan blijven behouden en bezitten, door uitdrukkelijk te verbieden aan de mensen, dat de een de ander niets van zijn tijdelijk goed, dat Hij hun geeft, zal mogen ontnemen. Hoort de Goddelijke Wet zelf, zoals Hij die, in het verbond aan Israël, zijn gelovig volk eerst heeft gegeven; het is: *gij zult niet stelen.*
Dit gebod volgt in zeer goede orde op de drie voorgaande geboden. Het vijfde gebod heeft tot zijn voorwerp de schuldige plicht der kinderen jegens hun ouders en der minderen, enz. Het zesde gebod heeft tot voorwerp het menselijk leven en haar onderhouding en bewaring. Het zevende gebod heeft tot voorwerp de wettige en noodzakelijke voortteling van het menselijk geslacht en van de mensen eerbaarheid en kuisheid.
Daarop laat nu de Heere dit achtste gebod volgen, dat gaat omtrent 's mensen aardse goederen en bezittingen, die hem tot zijn levensonderhoud van node zijn. Daaromtrent

beveelt de Heere, de allerhoogste Koning en Wetgever hier, dat een ieder die tijdelijke goederen, die tot levensonderhoud nodig zijn, op een rechtvaardige en wettige wijze zou verkrijgen en gerust bezitten, zonder dat de een mens de andere daarvan in het allerminste, op enigerhande wijze, zou beroven, zeggende, gij zult niet stelen.
Dit gebod wensen wij, met hulp van de Heere en Zijn Geestes ondersteuning, uw aandacht heden ook wat nader open te leggen. Och, mocht het ons zijn, beide tot een spiegel, om er onze gedaante in te zien en tot een tuchtmeester tot Christus!
In het gebod vinden wij weer

(1) Het voorwerp en dan
(2) De plicht, die van de Wetgever omtrent dat voorwerp van Zijn bondvolk geëist wordt.

Het voorwerp in dit gebod, zijn de goederen van dit leven, die God aan een iegelijk schenkt, om dit zijn leven hier op aarde te bewaren en te onderhouden, hetgeen anders, bij gebrek van zodanig onderhoud, welhaast zou moeten eindigen. Want God heeft de mens dus geschapen, dat Hij het leven van zijn lichaam moet voeden en onderhouden van de inkomsten en vruchten van het aardrijk. Deze worden doorgaans gebracht tot deze twee stukken: *nodig voedsel namelijk en deksel,* 1 Tim. 6: 8. *Maar als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmee vergenoegd zijn*. Hetgeen Agur, Spreuk. 30, het brood noemt van eens ieders bescheiden deel. Het een zowel als het andere is ten uiterste noodzakelijk.
Het voedsel dient om het lichaam te onderhouden en te doen groeien en dit van gezonde sappen en levensgeesten overvloedig te voorzien. Het andere, namelijk het deksel, dient om het lichaam te verwarmen en tegen alle ongemakken der lucht, die haar gezondheid zeer nadelig zijn, te beschermen. Dus worden de goederen van dit leven dan met recht gebracht tot deze twee, tot voedsel en deksel. En met die twee moet ieder mens ook vergenoegd en tevreden zijn. Hij heeft niets meer nodig om zijn tijdelijk leven te onderhouden en dan nog maar, voor zolang Hij leeft. Want, noch voor zijn geboorte, noch na zijn dood, heeft Hij iets van die goederen nodig; Hij komt naakt in de wereld en hij gaat er ook even naakt weer uit. Dus zijn het dan maar alleen goederen van dit leven, die een mens nodig zijn, zo lang hij hier op aarde leeft.

Maar wij moeten hier al weer naar gewoonte wel aanmerken, aandachtigen, dat deze tijdelijke goederen, dit lichaamsonderhoud, hier in deze Wet voorkomen als een in het bijzondere gift of geschenk van God, met wat Hij de mens middellijk zegent; bijgevolg, dat God ook maar alleen de Opperheer, de Bezitter, de Eigenaar van die goederen is; Hij is de Schepper van hemel en aarde. De aarde is des Heeren, met al haar volheid! Een mens heeft dan geenszins een volstrekt of volkomen recht over die goederen. Slechts, als de rechtsgeleerden het noemen, een recht van vruchtgebruik; Hij heeft maar het vruchtgebruik van die goederen, om die te genieten en te gebruiken, zolang het Gode behaagt; terwijl de opperheerschappij daarvan toekomt aan de Schepper en Heere van alles. Dit erkende Job in zijn hoogste tegenspoed, hfd. 1: 21, *Naakt ben ik uit mijns moeders buik gekomen en naakt zal ik daarheen wederkeren. De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen. De Naam des Heeren zij geloofd!* En Hanna, 1 Sam. 2: 7, de Heere maakt arm en Hij maakt rijk. En Spreuk: 13: 2, Rijken en armen ontmoeten elkaar. De Heere heeft ze alle gemaakt. En Hand. 27: 25, zo Hij zelf allen het leven en de adem en alle dingen geeft. Ziet ook het gebed des Heeren, Matth. 6: 11.

Dus komen deze aardse en tijdelijke goederen hier dan voor: In de eerste plaats als een geschenk van God aan de mens gegeven. Doch, in de tweede plaats moeten deze tijdelijke goederen hier worden aangemerkt met opzicht op Gods Verbond.
Een waar verbondeling heeft die nodig, om ze tot eer van zijn Verbonds-Gods te gebruiken. Hij is verplicht, de Heere zijn God met alle krachten van ziel en lichaam te verheerlijken; bijgevolg moet hij daartoe ook een nodig onderhoud hebben voor zijn lichaam, waardoor hij zijn lichaam, tot prijs en eer van zijn Verbonds-God kan bewaren en krachten ontvangen, die hij tot dat einde kan besteden. Terecht dan heeft de Heere in Zijn Wet, voor deze aardse of tijdelijke goederen, die tot levensonderhoud van node zijn en waarvan Hij alleen de Schenker of Gever is, ook willen zorg dragen en bevolen, dat de een mens de andere daarvan op generhande wijze zal beroven.
De Wetgever stelt dit gebod weer, evenals de meeste geboden, verbiedenderwijze aan het volk van Israël voor. Doch, hetgeen wij van de andere verboden gezegd hebben, dat moet hier nu ook weer herhaald worden.

In dit verbod ligt weer een gebod opgesloten, hetgeen wij, als de grondslag van het verbod, uw aandacht, volgens gewoonte, eerst moeten voorstellen.
De Wetgever gebiedt hier aan Zijn bondvolk, dat zij de tijdelijke goederen en nooddruft van dit leven op een wettige en geoorloofde wijze zullen verkrijgen en ook zo gebruiken. Het eerste raakt dan de verkrijging, het andere het gebruik der tijdelijke goederen. De verkrijging der tijdelijke goederen betreffende, daaromtrent beveelt de Wetgever in dit achtste gebod, dat een ieder Israëliet die goederen enkel en alleen zou zien te verkrijgen op een geoorloofde en wettige wijze, dat Hij een wettig bezitter moest zijn van die goederen, die van God zelf in dat bezit gesteld was. Want er is geen wettige bezitting van tijdelijke goederen, of een mens moet overtuigd zijn, dat hij die bezitting van God zelf gekregen en dat Die hem tot een wettige bezitting van alle zodanige goederen gemaakt heeft. Zo hij enige goederen op een andere wijze bezit, dan is Hij geen wettig bezitter van dezelve, omdat Hij van God, als Opperheer, in haar bezitting niet gesteld is.
Voor de val was onzer aller stamvader Adam een wettig bezitter van die schonen hof, of het Paradijs Eden. Want God had hem zelf in dat bezit gesteld; Hij had hem gemaakt tot een bewaarder of opziener van die hof en hem de macht gegeven, zichzelf en zijn huisgezin van haar vruchten te mogen onderhouden. Dus was Adam, voor de val, dan een wettig heer en bezitter van de hof Eden. Maar na de val verloor hij weer aanstonds dat recht van bezitting. God verdreef hem uit de hof. En dus bleef hij toen van die hof geen wettig bezitter meer.
Een wettige verkrijging of bezitting van tijdelijke goederen is dan, wanneer iemand van God, als Schepper en Opperheer van alles, in haar bezitting gesteld wordt. Dit nu geschiedt op velerlei wijzen en langs verscheiden wegen en middelen, als: door deugdelijke erfenis. Door eerlijk beroep of arbeid. Door een wettige koophandel. Door vrijwillige giften of gaven, enz. Maar waarvan wij nu niet breder willen handelen.
Ziet, toehoorders, langs al deze opgetelde wegen komt iemand tot een wettig bezit van enige tijdelijke goederen van dit leven. Al deze wegen zijn wettig en geoorloofd, om langs dezelve tot het bezit van enige tijdelijke goederen te geraken. Die nu, beveelt de Wetgever aan de kinderen Israëls, dat zij gebruiken zullen, om de goederen van dit leven, de nooddruft van hun lichamen te verkrijgen. Hij wil, dat zij langs geen andere wegen die goederen zullen zoeken. Maar tot het wettig verkrijgen van tijdelijke goederen alleen deze geoorloofde middelen zullen in het werk stellen, zonder zich te verstouten, op enige andere wijze tot haar bezitting te komen.

Maar dit is het niet alleen, dat de Wetgever hier in dit achtste gebod beveelt aan de kinderen Israëls. Nee, aandachtigen. Op de verkrijging der tijdelijke goederen volgt nu ook een recht en wettig gebruik van dezelve. Het is niet genoeg, dat men al aardse goederen op een wettige wijze, door geoorloofde wegen en middelen, voor zich verkrijgt. Maar men moet die verkregen goederen dan ook wettig en recht gebruiken.

En dat is nu het tweede stuk, hetgeen de Wetgever hier nauwkeurig beveelt aan de kinderen van Israël
Dat wettig gebruik der goederen bestaat in al dit volgende: dat men namelijk die goederen met een ware dankbaarheid van de zegenende hand van de Heere ontvangt; Hem daarover alleszins groot maakt en verheerlijkt en dezelve op een godvruchtige wijze besteedt tot voedsel en deksel. Want dat is het grote einde, waartoe God de tijdelijke goederen aan de mens gegeven heeft, opdat Hij zijn lichaam en vervolgens zijn huisgezin, daarvan zou onderhouden. Dit nu geschiedt op een wettige wijze, wanneer men dat doet met alle matigheid en rechtvaardigheid, zijn goederen, aan de een kant, in geen onnodige en zondige overdaad verkwistende, noch die, aan de andere kant, niet uit snode gierigheid wegleggende en ophopende, zonder zichzelf of zijn huisgezin daarvan behoorlijk, naar zijn staat te onderhouden.
Daarbij, het recht en wettig gebruik der tijdelijke goederen bestaat ook hierin, dat men een ieder van dezelve het zijn geeft, dat men schuldig is, volgens de vermaning van Paulus, Rom. 13: 8 *en zijt niemand iets schuldig, dan elkaar lief te hebben*. Zo moet een ieder zijn aandeel van zijn tijdelijke goederen opbrengen tot onderhouding van Kerk en burgerstaat en van hen, die de ambten in een van beide bedienen. Niemand moet zijn naaste zijn loon, dat hij hem schuldig is onthouden. Zelfs niet voor een tijd. Zo luidt Gods wet aan de kinderen van Israël, Deuter. XXIV: 14, 15, *gij zult de arme en nooddruftige dagloner niet verdrukken, die uit uw broederen is. Of uit uw vreemdelingen, die in uw land en in uw poorten zijn. Op zijn dag zult gij hem zijn loon geven en de zo'n zal daarover niet ondergaan. Want Hij is arm en zijn ziel verlangt daarnaar. Opdat Hij tegen u niet roepe tot de Heere en zonde in u zij*.
Geheel anders, als Psalm 37:21, *de goddeloze ontleent en geeft niet weder. Maar de rechtvaardige ontfermt zich en geeft.* Voornamelijk moet iemand van zijn tijdelijke goederen, naar zijn vermogen, iets mededelen aan zijn arme broeder. Want omdat deze van God niet met aardse goederen gezegend is en diensvolgens, bij gebrek van het nodige lichaamsonderhoud, van honger en dorst, koude en naaktheid zou moeten vergaan, zo is het de onvermijdelijke plicht van hen, die van God met tijdelijke goederen gezegend zijn, hun arme broeder van dezelve mildelijk mee te delen en te onderhouden. God heeft hun die tijdelijke goederen niet gegeven, dan om die tot Zijn eer en heerlijkheid te gebruiken en geenszins, om die allen samen weg te leggen en te bewaren, zonder dat iemand van dezelve enig gebruik of voordeel geniet. Hoort daaromtrent Gods nadrukkelijke Wet aan de kinderen van Israël, Deutr. 15: 7, wanneer er onder ulieden een arme zal zijn, een uit uwer broederen, in een uwer poorten, in uw land, dat de Heere uw God u geven zal, zo zult gij uw hart niet verstijven, noch uw hand toesluiten voor uw broeder die arm is. Maar gij zult hem uw hand mildelijk opendoen en zult hem rijkelijk lenen, genoeg voor zijn gebrek, dat hem ontbreekt. Ziehier van de Zaligmaker vermaning, Luk. 6: 34, 35, doet goed en leent, zonder iets weer te hopen. Hierom vermaant Paulus de gelovigen zo ernstig, Hebr. 13: 16, vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet! Want aan zodanige offerande heeft God een welbehagen. Ook Ef. 4: 28, *gebiedt de Apostel te arbeiden en te werken met de handen. Opdat hij hebbe mede te delen, dengene, die nood heeft.* En Matth. 5: *zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden.*

Ziet, mijn vrienden, in dit alles bestaat het wettig gebruik van wettig verkregen goederen, hetgeen hier dan in dit achtste gebod van de Wetgever aan Zijn bondvolk ook zeer nadrukkelijk wordt geboden. Maar eer wij van het gebodene afstappen, moeten wij nog kort overwegen, wat onze Christelijke Onderwijzer hierover heeft aangetekend. Hij vindt hier ook een gebod, dat wij eerst beschouwen zullen.

De Onderwijzer vraagt zijn leerling, Vraag 111, *maar wat gebiedt God in dit gebod?*
En Hij doet zijn leerling daarop dus antwoorden: *dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere. Met hem zo handele, als ik wilde, dat men met mij handelde. Daarenboven ook, dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik de nooddruftige helpen moge.*
De Onderwijzer heeft hier bijzonderlijk het oog op de plicht, die men volgens dit gebod van de Heere zijn naaste verschuldigd is, zeggende, dat God hier gebiedt, dat een ieder het nut van zijn naaste, daar Hij maar kan of mag, bevordere. Dat is de plicht van alle mensen, op alle mogelijke wijzen te zorgen voor het welvaren en de goederen van hun naaste, teneinde die van hetgeen dat hem wettig in eigendom toebehoort, niet beroofd worde. Zo vermaant Paulus de Filippensen, Filip. 2: 4, *een ieder zie niet op het zijne. Maar een iegelijk zie ook op hetgeen van de andere is.*
Hierom beval God oudtijds aan Abrahams nakroost, Deut. 22: 1, enz., dat een ieder de os, of enig klein vee van zijn naaste, dat afgedreven en verdwaald was, zou verbergen, hetzij hij deze zijn broeder kende of niet. En dat hij het, in het eerste geval, zijn broeder zou thuis en terug zenden. Maar in het tweede geval, als hij namelijk zijn broeder niet kende, dat hij dat afgedwaald vee dan zolang in zijn huis zou bewaren, totdat zijn broeder het weer kwam zoeken.
Ziet, zo is een ieder verplicht, het nut en voordeel van zijn naaste, waar hij maar kan of mag, te bevorderen.

Vervolgens zegt de leerling, *dat God hier in deze Wet gebiedt, dat een ieder zo in het al algemeen met zijn naaste moet handelen, als hij wilde dat met hem gehandeld werd.*
Dat belast de Zaligmaker zo nadrukkelijk, Matth. 7 12, *daar hij zegt: alle dingen dan, die gij wilt, dat u de mensen zouden doen, doet gij hun ook zo, want dat is de wet en de profeten.* En Luk. 6: 31, zoals gij wilt, dat u de mensen doen, doet gij hun ook desgelijks. Dit is een algemene regel, volgens die een ieder zijn gedrag omtrent zijn naaste moet schikken. hij moet zijn naaste altijd zo en nooit anders handelen, dan hij zelf wenst gehandeld te worden. En dat is het nog niet al.

De leerling gaat voort, zeggende: *dat hier ook geboden wordt, dat een ieder trouwelijk arbeide, opdat hij de nooddruftige helpen mag.*
Dus hebben wij in het voorgaande reeds gezien, dat een ieder verplicht is, tot het wettig bezit van tijdelijke goederen te geraken door middel van het werk van Zijn handen, of door het bedienen van enig ambt in kerk of burgerstaat. Dit werd na de val voornamelijk noodzakelijk, toen donderde God over Adam en zijn gehele nageslacht dit vloekvonnis uit de hemel: in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten. Hierom wil de Apostel Paulus, dat die niet arbeiden, ook niet zullen eten, 2 Thess. 3: 10. Het oogmerk, waartoe de leerling zegt, dat men zo moet arbeiden is, opdat wij in staat kunnen zijn, de nooddruftige te helpen. Wanneer wij niet willen arbeiden, dan kunnen wij onszelf van onze nooddruft niet verzorgen; veel min kunnen wij dan onze armen broeder helpen en van het onze ondersteunen. Dit nochtans zijn wij verplicht, uit kracht van de wet der liefde; bijgevolg moeten wij daartoe ook met onze handen arbeiden.
Paulus belast het de gelovigen duidelijk, Ef. 4: 28, *die gestolen heeft, stele niet meer,*

maar arbeide liever, werkende dat goed is, met de handen; let wèl! *opdat hij hebbe mede te delen dengene, die nood heeft.* De leerling zegt dan niets, of het is in het Woord van God niet slechts gegrond, maar, het zijn genoegzaam de eigen woorden van de Heilige Geest.

Ziedaar toehoorders! Daar hebt gij het nu alles bij elkaar, dat hier in dit achtste gebod van de Wetgever aan de kinderen Israëls wordt geboden. Zo wil Hij, dat een ieder de tijdelijke goederen van dit leven voor zich op een wettige wijze zal zien te verkrijgen. Zo gebiedt Hij, dat een ieder die verkregen goederen ook wettig zal gebruiken tot nut en voordeel van zichzelf en de naaste.
Alzo het gebod gezien hebbende, moeten wij nu verder gaan beschouwen alles wat hier van de Wetgever wel tevens wordt verboden, met dit enkele woord: *gij zult niet stelen.*
Om de stukken wel te beschouwen, die hier in dit achtste gebod van de grote Wetgever wel nadrukkelijk worden verboden, zullen wij de verklaring volgen, die onze Onderwijzer daarvan heeft opgemaakt. Hij vraagt zijn leerling naar gewoonte, Vraag 110, *wat verbiedt God in het achtste gebod?*
En doet hem zo antwoorden: *God verbiedt niet alleen dat stelen en roven, hetwelk de Overheid, straft. Maar hij noemt ook dieverij, alle boze stukken en aanslagen, waarmee wij van onze naasten goed denken aan ons te brengen, hetzij met geweld, of schijn van de rechts, als met vals gewicht, el, maat, waar, munt, woeker, of door enig middel, van God verboden. Daarenboven ook alle gierigheid, alle misbruik en verkwisting van Zijn gaven.*

De Onderwijzer onderscheidt het stuk, dat hier verboden wordt, in tweeërlei soort, in openbare diefstallen en roverijen, die door de overheid gestraft worden. En in heimelijke dieverijen. Door beiden berooft men zijn naaste van het zijn en matigt men zich een onwettige bezitting aan van zodanige goederen, die ons niet toekomen; hetgeen lijnrecht aanloopt tegen het wettig verkrijgen van tijdelijke goederen, wat wij in het vorige gezien hebben, dat hier van de Wetgever wordt verboden.
Het eerste belangende, hier wordt volgens de leerling verboden *het stelen en roven of alle grove dieverijen, waardoor men zijn naaste met geweld van zijn goederen berooft*. Deze dieverijen zijn velerlei. Als: het stelen van mensen, beesten; het bestelen van huizen, kerken, armen, enz. Of openbare roverijen, zoals de struikrovers en straatschenders, die iemand gewelddadigerhand afzetten en van het zijn beroven. Alsook zeerovers, die met geweld van wapenen, mensen, schepen en goederen aandoen en nemen. Of, zoals heerszuchtige koningen en vorsten, die met geweld hun naburen van hun landen, goederen en onderdanen beroven, enz. Deze allen zijn openbare dieven en rovers, welkers gezelschap de wijze Salomo dus beschrijft, Spreuk. 1: 11, enz., *gaat met ons! Alle kostelijk goed zullen wij vinden en onze huizen met roof vervullen; gij zult uw lot midden onder ons hebben. Wij zullen allen een buidel bebben*. Zulk stelen en roven wordt hier van de Wetgever wel streng verboden, omdat het een gruwelijke en schandelijke misdaad is, waarin zeer veel zonden samen lopen. Want, die zo met geweld steelt of rooft, die kant zich met een opgeheven hand aan tegen Gods wijze besturing. Dat God aan zijn naaste gegeven heeft in wettige bezitting, dat ontneemt hij hem weder; hij schopt hem weer uit die bezitting; hij maakt, zich op een gewelddadige en onwettige wijze meester van zodanige goederen, aan die hij geen het minste eigendom heeft. En dus kant hij zich met een opgeheven hand tegen Gods vrijmachtige besturing aan en overtreedt Zijn gestrenge geboden op de verschrikkelijkste en schandelijkste wijze.

Hierom vinden wij zulk stelen en roven overal in het hele Woord van God door op de nadrukkelijkste wijze verboden. Ja, God vervloekt zelfs de dieverij of het stelen, Zach. 5:4, *Ik breng deze vloek voort, spreekt de Heere der Heirscharen. Dat hij kome in het huis van de dief.* En hij, namelijk de vloek, zal in het midden van zijn huis vernachten. Dat is, hij zal in dat huis blijven. Dat huis zal vervloekt blijven, enz. Paulus zegt *daarom van al dieven en rovers, dat zij het Koninkrijk van God niet beërven zullen*, 1 Cor. 6: 10.
Wat wonder derhalve, daar het stelen en roven een zo vervloekte en schandelijke zonde is, dat God dan ook gewild heeft, dat de Overheden dit wel streng zou straffen. Want zo zegt de leerling: het stelen en roven, wat de overheid straft. Hieromtrent vinden wij verscheiden wetten, van God gegeven aan de kinderen van Israël, waarbij doorgaans bevolen werd, dat een dief, die gestolen had, moest gedwongen worden het gestolene aan de eigenaar weer te vergoede; hetzij dubbel, hetzij vier, vijf en zelfs zevenvoudig, al naar de omstandigheden van de diefstal waren. En wanneer hij daartoe niet in staat was, dan moest hij zijn diefstal boeten, met dengene, die hij bestolen had, als een lijfeigen te dienen tot in het zevende jaar, Exod. XX2: 1, enz.
Maar tegenwoordig worden alle grove diefstallen hier te lande, volgens onze wetten met de dood gestraft. Of zodanig een straf geoorloofd is of niet, toehoorders, willen wij andere liever laten onderzoeken.
Ons betreffende, wij houden dat voor een zeer teder en zwaar stuk in de rechten. Dit evenwel kunnen wij er van zeggen, dat er omstandigheden kunnen zijn, die de straf van een dief merkbaar verzwaren. En dat God zelf een Wet gegeven heeft aan de kinderen van Israël, bij die hij hun vrijheid gaf, om een dief die van de nachts of na zonneondergang gevonden werd in het doorgraven van zijn huis, gerust te mogen van het leven beroven, zoals wij getoond hebben, toen wij het gebod van het doodslaan verklaarden Maar buiten dat, vind ik nergens in de Heilige Schrift een gebod van God, dat een enkele diefstal met de dood mag of moet gestraft worden. *Ziet van een dief, die steelt uit armoede, dat hem zelfs geen verachting mag aangedaan worden,* Spr, Vl: 30, 31.
Dit zij genoeg gezegd, aandachtigen, van openbare en grove dieverijen en roverijen, die met geweld geschieden.

Nu gaat de leerling over tot het heimelijke stelen in al diefachtige kunstenarijen, waarmee men zijn naaste onrechtvaardig van zijn goederen berooft. Want zo zegt hij, *dat God in deze Wet ook dieven noemt, of onder de dieven stelt, alle boze stukken en aanslagen.*
Hierdoor verstaat de leerling in het al algemeen alles, door die men onrechtvaardig, hetzij met geweld, of onder schijn van recht, onze naaste van het Zijn berooft. Al datgene is zonder onderscheid verboden.
Zo vermaande de grote Johannes de Doper de krijgslieden, die tot hem kwamen, om van hem gedoopt te worden, Luk. 3: 14, doet niemand overlast, noch ontvreemdt niemand het zijn met bedrog en laat u vergenoegen met uw bezoldiging. De wijze nu, op die men zijn naaste van het zijn berooft, is volgens de leerling tweeërlei: *of met geweld, of onder schijn van recht.*
Met geweld, wanneer men hoog in macht en vermogen zijnde, dan zijn naaste het zijn ontweldigt. Zo klaagt Jakobus over de rijken en machtigen van deze aarde, in zijn zendbrief, hfd. ll: 6, daar hij de armen en nooddruftigen dus aanspreekt: *overweldigen u niet de rijken en trekken zij u niet tot rechterstoelen?* Doch, het bestelen of beroven van zijn evenmens mag niet alleen met geweld geschieden, maar zelfs, volgens de leerling, met geen schijn van recht, wanneer men zijn naaste op een bedrieglijke wijze

van zijn goederen berooft, onder voorwendsel, dat die goederen zijn naaste niet toekomen. Want zo vermaant Paulus de gelovigen, 1 Thess. 4: 6, *dat niemand zijn broeder vertrede, noch bedriege in zijn handeling.*
Doch, het is de Onderwijzer niet genoeg, dit zo in het algemeen neer te stellen. Maar hij haalt ook enige voorbeelden aan van die valse kunstgrepen, door die men zijn naaste onder schijn van recht van het zijn kan beroven. Als met onrecht gewicht, elle, enz. Van ieder zullen wij slechts met een woord spreken. Men berooft zijn naaste van hetgeen hem wettig toebehoort, als men in het stuk van koopmanschap, een onrechte elle, gewicht of maat gebruikt. Want deze dingen worden in het kopen en verkopen gebruikt. Er zijn koopwaren, die met elle of de maat gemeten, andere die met gewicht gewogen worden. Dit is van alle tijden af in gebruik geweest, omdat zonder deze dingen de koophandel onmogelijk geschieden kan.
Nu berooft en besteelt men zijn naaste wanneer men in het stuk van koopmanschap een kleinere maat, een korter elle of een lichter gewicht gebruikt, dan men zijn naaste toezegt, want daardoor ontvangt, hij voor de bedongen prijs minder of kleiner waren, dan hij gekocht heeft. Dus doet men zijn naaste hierin dan grotelijks tekort. Men ontsteelt hem bedrieglijk, onder schijn van recht, een gedeelte van Zijn goederen, daar men zichzelf op een onwettige wijze dan meester van maakt. Hierom heeft God de kinderen Israëls al zulke snode bedriegerijen zeer streng verboden. Als Lev. XIX: 35, 36, *Gij zult geen onrecht doen met de elle, met het gewicht of met de maat; gij zult een rechte waag hebben, rechte weegstenen, een rechte efa en een rechte hin. Zelfs worden zij, die tweeërlei weegstenen gebruikten en tweeërlei efa, een grote en een kleine, gezegd de Heere een gruwel te zijn,* Deut. X15: 13, enz. Salomo zegt hetzelfde, Spreuk. 11: 1, *een bedrieglijke weegschaal is de Heere een gruwel, maar een volkomen weegsteen is Zijn welgevallen.*
Dus blijkt het dan, dat het gebruiken van een onrechte elle, mate of gewicht, een snode dieverij is, die hier van God zeer streng wordt verboden.
Een andere manier om de naaste van het zijn te beroven, stelt de leerling te geschieden, door onrechte waren, wanneer men de koopwaren vervalst of bedrieglijk oppronkt en versiert, zodat zij anders en beter schijnen dan zij inderdaad zijn. Of wanneer men andere waren levert dan men verkoopt en wat diergelijke bedrieglijke kunstgrepen in de koophandel meer zijn. Zo lezen wij van zulke bedriegers, die kaf voor koorn verkochten, Amos 8:6. Dit is al weer een snode dieverij, waardoor men onrechtvaardig het goed van zijn evenmens aan zich trekt en hem van het zijn berooft, Op onrechte waren volgt bij de leerling onrechte munt, wanneer men zijn naaste vals. geld voor goede en gangbare munt in de hand steekt. Of wanneer men de stukken gelds te licht maakt, door er iets af te snijden, enz.
Zo vinden wij dit ook aangetekend onder de goddeloosheden van het Jodendom, dat zij de efa verkleinden en de sikkel vergrootten, in dezelfde Godspraak van Amos 8: 5 en daarover vertoornde God zich dermate, dat hij zich dus het horen door de mond van deze zijn boetprofeet, vers 8: *zou het land hierover niet beroerd worden? En allen die daar inwonen, niet treuren. Ja, het zal geheel oprijzen als een rivier en het zal geheel verdronken worden als door de rivier van Egypte*. Zo dan, het gebruiken van valse en bedrieglijke munt is ook met recht een snode dieverij, waardoor men zijn naaste van het Zijn berooft.

Op de ongerechtige munt laat de Onderwijzer een andere kunstgreep volgen, *om zijns naastens goederen onrechtvaardig aan zich te trekken, namelijk de woeker*. Hetgeen niet anders is, dan wanneer men zijn naaste, die iets nodig heeft, enig geld of iets anders leent en daarvoor al te hoge en onmatige rente van hem afvordert. Want er is

niets gemener, voornamelijk in het stuk van de koophandel, dan dat de een de ander enig geld of goederen leent. Daarvan nu is het geoorloofd, een redelijke intrest of rente te mogen nemen, waardoor de naaste niet bezwaard, noch onderdrukt wordt. Want door mijn geld aan mijn naaste te lenen, maak ik, dat mijn naaste met mijn geld winst doet. Wat is er nu redelijker, dan dat ik ook een gedeelte ontvange van die winst, die mijn naaste met mijn geld maakt?
Doch, zo geoorloofd een wettige en dragelijke intrest is, zo ongeoorloofd en schandelijk is weer de woeker, of al te hoge rente, voornamelijk, wanneer men zijn geld leent aan zulken, die arm zijn. Want daardoor verderft men zijn naaste en maakt dat hij noodzakelijk tot gebrek en armoede moet vervallen, daar ik hem genoegzaam, zonder mijn schade, in zijn nood had kunnen helpen en bewaren. Hierom heeft God deze snode gruwel van woekeren zo nadrukkelijk aan Zijn volk verboden. als Levit. 15: 35, 36, *als uw broeder verarmd: zal zijn en zijn hand bij u wankelen zal, zo zult gij geen woeker noch overwinst van hem nemen. Maar gij zult vrezen voor uw God, opdat uw broeder bij u leve.* David stelt dit daarom ook als een noodzakelijke vereiste van diegenen, die in des Heeren tent wonen en op de berg van Zijn heiligheid verkeren zouden, dat zij hun geld niet zetten op woeker, Psalm 15: 5.
Ja, in de godspraken van Ezechiël, hfd. X8: 13, vinden wij aan alle woekeraars bedreigd, dat zij niet zouden leven, maar zeker gedood worden en dat hun bloed op hun zonde zijn. Om deze reden belastte de Zaligmaker de Zijnen, dat zij hun geld zouden lenen, zonder iets daarvan weer te hopen, Luk. 6: 35.

Uit al deze blijkt dan klaar, dat de woeker hier niet ten onrechte voor een schandelijke dieverij genomen wordt, die hier al mede van de Wetgever wordt verboden, als een middel om de naaste onrechtvaardig van het zijn te beroven. En waar vond men een einde, mijn vrienden, als men al de kunstgrepen en bedriegerijen, door die men zijns naastens goed onrechtvaardig tot zich trekt, wilde ophalen? Hierom trekt de leerling ten laatste alles bij elkaar, zeggende: *of door enig middel,* enz.
Hierdoor verstaat de Onderwijzer alles, wat maar enigszins dient, om onze evenmens het zijn te ontvreemden, door wat wegen of kunstenarijen het ook zou mogen zijn. Zoals daar is

(1) Als men iemand door vleierijen of gedienstigheden daartoe weet te brengen, dat hij ons bij testament zijn goederen, of een gedeelte daarvan doet erven, voorbijgaande zijn naaste en natuurlijke erfgenamen.
(2) Als men iemand enig geld of goed afleent en het hem niet weder geeft.
(3) Als men iets gevonden heeft, dat verloren is en men doet niet alles wat in zijn vermogen is, om het de rechten eigenaar weer ter hand te doen komen.
(4) Als men iemand zijn waren hoger in rekening brengt of duurder verkoopt, dan zij waard zijn.
(5) Als men, in iemands arbeid zijnde, zich traag en slap daarin aanstelt, de tijd met schaften, praten en slap werken doorbrengt en alzo het loon, dat men ontvangt, niet waarlijk verdient, maar het brood der luiheid eet, Spr. 31: 27.
(6) Gelijk ook, als men iemand het loon voor zijn deugdelijker arbeid niet betaalt, maar hem dat in het geheel of ten dele onthoudt, waartegen wij dit woord van de Heere vinden, Jer. XXII: 13, *wee dien, die zijn huis bouwt met ongerechtigheid, die zijns naastens dienst om niet gebruikt en geeft, hem zijn arbeidsloon niet.*
Kortom, want wie is machtig het alles het bijzonder op te halen? De Heere verbiedt hier in deze wet alle kunstenarijen, bedriegerijen en oneerlijkheden, onder wat schone voorwendsels dezelve zich ook mogen voordoen, waardoor

> men zijn naaste van het zijn komt te beroven, hoe weinig het ook zou mogen zijn; Hij wil en beveelt, dat men in alles niet anders zal handelen met zijn naaste dan men doet met zichzelf, of wenste dat aan zichzelf mocht geschieden.

En nog hebben wij het niet al. Deze Wet is ook weer, evenals de andere geboden, geestelijk en behoort niet slechts tot 's mensen lichaam, maar ook tot zijn ziel. Een Israëliet moest niet slechts, volgens dit gebod, al de ledematen van zijn lichaam stellen tot wapenen der gerechtigheid, maar ook tegelijk al de bewegingen van Zijn ziel. Dit gebod dringt ook door tot het binnenste van 's mensen hart of gemoed. Dus wordt hier, volgens de leerling, dan ook wel voornamelijk in de laatste plaats verboden alle gierigheid, want die is doorgaans de wortel, uit die het stelen voortkomt. Hierom worden de gelovigen voor dit schandelijke kwaad zo nadrukkelijk vermaand van Paulus, 1,Tim. 6:9, 10, *die rijk willen worden, vallen in verzoeking en in de strik en in veel dwaze en kwade begeerlijkheden, die de mensen doen verzinken in verderf en ondergang, want de geldgierigheid is een wortel van alle kwaad.*
Maar het is niet slechts de geldgierigheid, die hier mede verboden wordt, maar ook, volgens de leerling, *alle misbruik en verkwisting van Zijn gaven, dat is zijn tijdelijke goederen*. Want God geeft de mens de goederen van dit leven alleen tot zijn gebruik en geenszins tot verkwisting en misbruik.
Behalve dat, zodanige verkwisting is ook meermalen de oorzaak van dieverijen, want daardoor raakt men uit de bezitting van zijn tijdelijke goederen en vervalt tot armoede. Om die af te wenden, men dan allerlei wegen en middelen zoekt, om achter de goederen van zijn naaste te komen. Hierom is zodanige verkwisting of misbruik der tijdelijke goederen dan ook wel streng verboden. Salomo vermaant zijn jongeling.: *en zijt niet onder de wijnzuipers en vleesvreters. Want een zuiper en een vraat zal arm worden. En de sluimering doet verscheurde klederen dragen,* Spr. 23: 20, 21.

Ziedaar, toehoorders, meer oordelen wij onnodig, u over de inhoud van dit achtste gebod te zeggen. Daar hebt Gij het nu alles bij elkaar, wat hier van de Wetgever aan de kinderen Israëls wordt geboden en verboden. Zoveel ligt er opgesloten in die weinige woorden: gij zult niet stelen.
Welaan, mijn toehoorders, dit is nu weer een gebod des Heeren, van de Allerhoogste God, dat aan ons allen gegeven is, om geheel volmaakt en zonder enige de allerminste overtreding van ons onderhouden te worden, op straf van de eeuwige doods en verdoemenis, zo wij dit in enige omstandigheid, metterdaad, of met de zondige begeerlijkheid van onze harten, komen te overtreden. Want beide, het gebod en de Wetgever, zijn ten hoogste heilig.
Laat ons hier dan nu maar eens weer tot onszelf inkeren. Onszelf bij dit heilige gebod van de Heere neerleggen en daarbij ons hart en onze wegen nauwkeurig onderzoeken en doorzoeken, om te zien, of wij, door de gehoorzaamheid van dit gebod, ook ten leven kunnen ingaan. Dan of wij daarbij de dood moeten sterven.
Ik vraag u dan nu allen samen, of gij dit goede en volmaakte gebod van de Heere van uw jeugd af aan niet alleen uiterlijk, met uw daden en handelingen, maar ook inwendig met uw hele hart en met uw hele ziel, zo wel volkomen en zonder overtreding hebt onderhouden?
Totnogtoe is het gebleken, dat wij al de vorige verhandelde geboden geheel, van onze jeugd af aan, hebben overtreden en er niets met recht van onderhouden hebben. Maar dat wij met dit gebod niet beter staan, zal klaar blijken, als wij maar eens recht in onze harten en wegen mogen inzien. Wat aangaat grove en openbare dieverijen, die door de

overheid gestraft worden, daaromtrent willen wij geloven, dat God er ons allen voor heeft bewaard, hoewel wij er zowel, als de ergste gauwdieven, geheel genegen en bekwaam toe zouden zijn, als de Heere ons maar in de gelegenheden en verzoekingen deed komen en ons geheel aan onszelf overgaf. Maar dat belet evenwel niet, of wij allen zijn snode schenders en overtreders van deze Wet des Heeren.

(1) Elk onderzoeke hier maar zijn geweten en zijn wegen, van der jeugd af aan; ieder Vraag hier maar zichzelf eens af, heb ik nooit van mijn leven iemand iets ontstolen in het heimelijke? heb ik nooit dieverij gepleegd? al was het maar de waarde van een enkele penning. Hoe kom ik aan al het goed, dat ik heb, of ooit tevoren gehad heb; heb ik het allemaal door wettige en eerlijke middelen van de Heere verkregen. Of is er ook iets onder, dat ik op de een of andere wijze andere ontvreemd heb, buiten zijn kennis?
Kom aan vrienden! Laat hier eens weer een vierschaar tussen God en uw geweten gespannen worden. Laten wij u allen samen van 's Heeren wege eens nauwkeurig onderzoeken, om te zien of uw zaken wel zo goed staan, als Gij u wel inbeeld. En. or gij wel recht hebt, zo op uw deugdzaamheid te snoeven, zoals de meesten doen en met de hoogmoedige Farizeeër, Luk. 33: 11, uzelf zo in uw hart te zegenen, 0 God! ik dank U, dat ik niet ben, zoals de andere mensen, rovers, onrechtvaardigen, overspelers, of ook gelijk deze Tollenaar.

(a) In het algemeen, antwoordt eens, allen samen! En laat uw slapende consciëntie ontwaken en voor God getuigen, die het toch alles kent en weet, wat gij gedaan hebt, van uw eerste jeugd af aan! Hebt gij nooit, met uw beter weten, iemand enig ding ontstolen, hetzij veel, hetzij weinig in waardij? Heugt het u niet, dat gij ooit, vroeg of laat, iets van een ander in het verborgen naar u nam, dat u niet toekwam en daar gij uzelf mede verrijkt hebt?
Wat zegt gij, Toehoorders? Wat zegt uw geweten? Beschuldigt dit u nergens over voor God? Kunt gij belijden, voor de God der hele aarde: Heere, Gij weet het, dat ik nooit met mijn weten iets van een ander heb genomen of gezocht te nemen in het verborgene, buiten zijn kennis, dat mij niet toekwam. Maar dat ik alles, wat ik bezit, of ooit bezeten heb, alleen door wettige en rechtvaardige middelen van U heb verkregen!
(b) In het bijzonder, gaat eens nauwkeurig na en onderzoekt uzelf,

(aa) gij die ooit in enig ambt of bediening in Kerk of burgerstaat geweest, hebt gij u nimmer verrijkt met iets dat gij achterhield en u niet toekwam. Maar zijt gij wel bewust, dat gij u in deze uw bedieningen altijd geheel eerlijk en rechtvaardig hebt gedragen?

(bb) Gij, winkeliers en kooplieden, ambachtslieden, enz.! Zijt gijlieden ook altijd in dit uw beroep voor God geheel eerlijk geweest, zonder enig het allerminste bedrog? is uw consciëntie daarin geheel gerust voor de Heere en dat gij nooit, op enigerhande wijze, uw naaste een penning hebt tekort gedaan; noch met de ware, noch met het gewicht, noch met de maat? Wel! vanwaar komt dan dat spreekwoord, zo bekend onder ons, *dat elk een dief in zijn nering is*. En dat men dat niet eens acht; van waar komt dan al dat liegen en bedriegen in de koopmanschap en handtering, dat men dagelijks hoort en ondervindt?

(cc) Gij, daggelders en arbeidslieden! Zijt gijlieden altijd eerlijk en rechtvaardig in uw arbeid geweest; hebt gij nooit uw loon verdiend met luiheid, ledigheid, traagheid, enz., maar altijd behoorlijke arbeid gedaan voor het geld, dat men u heeft gegeven?

(dd) Gij, dienstknechten en dienstmaagden! Zijt gij uw meesters, heren en

vrouwen altijd en in alles getrouw geweest? Hebt gij hun dienst nooit verzuimd; hun voordeel en belang nooit verwaarloosd, noch immer iets van het hunne, buiten hun weten, voor u genomen of aan andere gegeven?
(ee) En gij allen samen! Hebt gij nooit iets van iemand geleend, of hebt gij het hem altijd behoorlijk weer gegeven? Hebt gij nooit iets hier of daar gevonden. Of hebt gij uw uiterste best gedaan hoe weinig het ook was om het weer te doen komen in handen van de rechten eigenaar? Hebt gij nooit iemand iets ontstolen, door te treden in zijn ambt of beroep en hem zo heimelijk zijn voordelen te onttrekken en die uzelf toe te eigenen? Onderzoekt u eens nauw, geliefden, op al deze dingen! Laat uw gemoed er eens over oordelen en zie dan eens, of gij in waarheid voor God kunt zeggen, dat gij geen dieven zijt en nimmer gestolen hebt?

(2) En genomen, iemand was hier door rampzalige zielsblindheid al eens een rechtvaardige in zijn ogen. Zo moet ik dan van 's Heeren wege al verder tot ontdekking vragen: of gij allen deze wet van God ook geheel hebt onderhouden met uw geest of hart, zodat gij van de kwade begeerlijkheid almede geheel vrij zijt. Zijn er nooit dieverijen, klein of groot, of op enigerhande wijze, in uw harten opgekomen? De Zaligmaker leert, Matth. 11: 19, dat uit het hart ook dieverijen voortkomen.
Gewis, wij zijn allen in onze aard en natuur snode dieven en rovers; het stelen zit in de grond van ons hart. Wij zijn al van der jeugd af dieven tot in het gebeente. Wij hebben duizend, duizendmalen gestolen, zonder dat wij het eens hebben in acht geslagen. En God ziet niet alleen op de uiterlijke daad, maar ook op het hart. Als daar de dieverij in huisvest, o, dan zijn wij al goddeloze wetschenders en dan is de vloek en de eeuwige dood over ons al uitgesproken.

(3) Wat zeg ik, toehoorders, van onze aard en natuur. Wij, die hier bij elkaar zitten, die altijd genegen zijn zulke goede gedachten van onszelf te hebben, zijn inderdaad ook zelf zulke snode en goddeloze dieven voor God, dat al het stelen en roven van de ergste gauwdieven er op het duizendste gedeelte na niet eens bij te pas komt. Wat hebben wij gedaan, zult gij zeggen. Wat hebben wij dan bedreven?
Och, mijn toehoorders, indien gij dat nog niet weet, zo is het een teken dat gij nog geheel blind en van alle zaligheid verstoken zijt. Wij hebben allen samen, van onze jeugd af aan, de allerhoogste, allerheiligsten en goedertierendste God door onze snode zonden Zijn eer en gehoorzaamheid, die wij Hem schuldig waren, op het schandelijkste ontstolen en ontroofd. Dit is een vervloekte dieverij, daar wij duizend doden en verdoemenissen om waardig zijn. Hebt gijlieden deze uw gruwelijke misdaad nog nooit voor God beleden; hebt gij daar nooit over getreurd en bitter geweend? Hebt gij nooit met ernst geweend vanwege Zijn eer, die gij Hem zo schandelijk ontstolen hebt, om deze door Christus weer te geven?
O, ongelukkige mensen, die gij zijt! Dan blijft de toorn Gods nog op u. En wee u! Zo gij voortgaat daar geen recht belang in te nemen en uzelf niet haastig met God In Christus laat verzoenen en voor eeuwig bevredigen.

Nu vrienden! Zo staan onze zaken. Wij hebben allen deze Wet Gods schandelijk overtreden. Och, dat wij er allen een recht gezicht van hadden! Vraagt ons iemand, wat in zulken staat dan nu te doen staat, om niet voor eeuwig in de vloek en de verdoemenis der Wet te vallen, maar daaruit verlost te worden? Welaan! Daar willen wij u, van 's Heeren wege, de enigste weg toe aanwijzen.
O, dat Hij van ons allen, zonder langer uitstel, mocht ingeslagen worden, in de kracht

van de Heilige Geest, opdat wij mochten leven en niet sterven. Het kwaad, waarin wij gekomen zijn, is groot en bovenmate zwaar en gevaarlijk. En daarom, de geneesmiddelen zullen ook niet minder zwaar moeten zijn voor ons vlees en bloed. De gehele mens zal er door ten onder gebracht moeten worden. En de Heere zal het werk zelf in ons moeten doen.

Daar zijn drie geneesmiddelen, toehoorders en als gij die gezamenlijk recht gebruikt, zult gij er geheel door hersteld en voor eeuwig behouden worden.
(1) Schaamt u, dat gij zulke snode dieven en gruwelijke mensen zijt. Haalt al uw boze stukken en onrechtvaardigheden voor de dag! brengt ze voor God! belijdt ze en roept uit, dat gij schandelijk tegen Gods Heilige Wet hebt gestolen en overtreden van uw jeugd af aan. Vertoont de Heere uw vuil en diefachtig harte! Laat Hem al de gruwelen, die daarin besloten liggen, zien! belijdt voor Hem, van de eeuwige doods waardig te zijn en bedekt geen van uw schandelijke misdaden.
(2) Gaat aanstonds henen, zonder langer uitstel en geeft alles de mensen weder, wat gij ooit op enigerhande wijze door hun list of geweld ontvreemd hebt! Houdt geen een penning onder u, die gij niet wettig verkregen hebt. Al moest gij gaan bedelen, gij moogt dat onrechtvaardige goed niet blijven bezitten. Zolang gij het gestolene met uw weten blijft behouden, zolang zal de vloek in uw huis blijven vernachten. Geeft weder, al wat gij elkaar ontvreemd hebt. God belast het u in Zijn Woord. Zijn de mensen, die gij iets ontnomen hebt, dood, geeft het hun kinderen, of wettige erfgenamen weder. En weet gij niemand te vinden, brengt dat verfoeilijke geld hier en werpt het met Judas in onze schatkist; geeft het onze armen, want gij moogt het toch op generlei wijze onder u behouden.
(3) Komt daarop nu verder, als vervloekte goddelozen, doodschuldige en machteloze zondaars voor God en laat u met Hem nu ook verzoenen door de dood van Zijn Zoon. Grijpt Christus aangeboden sterkte en gerechtigheid in een waar geloof aan! Laat u in de fontein Zijns bloeds van al uw dieverijen en van al uw schandelijke onreinheden schoon afwassen, zodat er geen vlek meer aan u overig blijft!
Neemt Christus geheel en volkomen aan, beide tot rechtvaardiging en tot heiliging. Laat Hij deze Wet Gods geheel voor u volbrengen en de schuld en straf uwer overtredingen geheel voor u dragen en ondergaan. Laat Zijn Geest u geheel bekeren, vernieuwen en veranderen, opdat gij na deze niet weer steelt, maar altijd geheel eerlijk wandelt in Hem.

Ziedaar, toehoorders, staan u deze drie conditiën of voorwaarden aan, zo kunt gij van uw verdoemelijke staat en misdaden voor God in Christus weer geheel ontheven en verlost worden, indien gij ze zo waarlijk in het werk stelt.
Maar anders zult gij snode dieven en overtreders moeten zijn en blijven en als zodanigen in de dag van de oordeels moeten verwezen worden tot het eeuwige helse vuur, zonder immermeer verlost te kunnen worden.
Wat u aangaat, kinderen van God, ware gelovigen, met een woord heb ik u maar te zeggen, dat de zalving, die gij van God ontvangen hebt en die in u blijft, u al deze voorgestelde dingen leert en u onderwijst, hoe gij de Wet steeds tot een spiegel en tot een tuchtmeesteres tot Christus moet gebruiken. Ons gebed en smeking over u is, dat gij in deze wijsheid, die van boven is, meer en meer zult mogen overvloedig worden in de Heere, wien toekomt de lof en de aanbidding tot in alle eeuwigheid, Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 43. VRAAG 112.

Tekst: EXODUS 20: 16.

112 Vraag. Wat wil dat negende gebod?
Antwoord. *Dat ik tegen niemand vals getuigenis geve; niemand zijn woorden verkere, geen achterklapper of lasteraar en zij; niemand lichtelijk en onverhoord veroordele, of helpe verdoemen. Maar allerlei liegen en bedriegen als eigen werken van de duivels vermijde, tenzij dat ik de zware toorn Gods op mij laden wil. Ook, dat ik in 't gericht en alle andere handelingen, de waarheid lief hebbe, oprecht spreke en bekenne, ook mijns naastens eer en goed gerucht, naar mijn vermogen, voorsta en vordere.*

Onder de zeer grote voorrechten, waarmee God de Heere het menselijk geslacht boven de redeloze beesten begaafd heeft, is geen der geringste de spraak, die geschiedt door middel van de tong. Waarlijk! Een zeer edele en kostelijke gave, waardoor de mensen in staat zijn hun zielsgedachten onderling op een zeer gemakkelijke wijze aan elkaar mede te delen, zijnde daarin oneindig voortreffelijker dan het redeloze schepsel, dat mede wel van een tong voorzien is, maar daarmee geenszins kan spreken, noch enig redelijk en onderscheiden geluid voortbrengen.
Doch, zoals alle gelovige verbondelingen van God verplicht zijn, zonder onderscheid, al hun uiterlijke ledematen te stellen tot wapenen der gerechtigheid en God niet alleen met de ziel, maar ook in en met het lichaam te verheerlijken, zo heeft deze algemene verplichting ook wel bijzonderlijk plaats omtrent hun tong of spraak. Is er een lid, waarmee een gelovige God kan verheerlijken en groot maken, zo is het zijn tong, wel een klein lid, maar dat nochtans grote dingen roemt. Zo men daarmee zowel ten kwade als ten goede, machtige en grote dingen doen kan, waarom de wijze Koning Salomo niet ten onrechte getuigt: *dood en leven zijn in het geweld der tong*.
Het is hierom, dat God de Heere in Zijn geduchte wet omtrent dit machtige spraaklid van Zijn geheiligde verbondelingen zozeer bezorgd geweest is en hun zo nadrukkelijk bevolen heeft, om hun tong toch alleszins recht tot Zijn Goddelijke eer en tot huns naasten welzijn te gebruiken, door hun te verbieden, dat zij toch geen vals getuigenis zouden spreken, enz.

Het gebod, dat wij in dit namiddaguur voor uw aandacht zouden verhandelen, is in orde het vijfde van de tweede tafel der Wet, gebiedende de liefde tot de naaste als onszelf en het negende van de gehele Wet, of dezelver beide tafelen. De Heere, de grote en aanbiddelijke Wetgever, had in het vijfde gebod de plichten voorgesteld van de kinderen jegens hun ouders en van de minderen jegens hun meerderen. In het zesde gebod heeft Hij Zijn bevel gegeven aangaande de onderhouding en bewaring van het menselijke leven hier op aarde.
In het zevende gebod heeft Hij de nodige bestelling gemaakt omtrent de wettige voortteling en onderhouding van het menselijk geslacht op de wereld. In het achtste gebod heeft Hij de mens zijn plicht voorgesteld aangaande het wettig verkrijgen, gebruiken en bezitten van de tijdelijke goederen, die een ieder tot zijn levens-onderhoud nodig heeft.
Daarop gaat de Heere nu over in dit negende gebod en geeft Zijn bevel aangaande het

wettige gebruik van de mensen spraak, hoe die te besturen jegens en omtrent elkaar, tot voorstaan der waarheid en van elkaars goede naam en gerucht, als een zeer noodzakelijke vereiste tot onderlinge vrede en liefde. Een gebod, mijn toehoorders, van geen minder gewicht en noodzakelijkheid, dan de reeds verhandelde, zoals uit haar nadere beschouwing blijken zal.
De Heere doe ons, bij Zijn eigen licht, haar voortreffelijkheid klaar beschouwen en doe onze zielen op haar heiligheid geheel verlieven! Amen.

In de verklaring van het gebod moeten wij
(1) Weer handelen van het voorwerp en dan
(2) Vervolgens van de plichtsbetrachting, die de Wetgever omtrent dat voorwerp van Zijn bondvolk vordert. Het voorwerp in dit gebod is hetgeen de Latijnen noemen usus loquela, het spraakgebruik, of het gebruik der sprake.

Het is bekend, toehoorders, dat God het redelijke schepsel, de mens, zo geschapen heeft, dat Hij boven alle andere schepsels dit voorrecht bezit, van met zijn tong te kunnen spreken en een geluid voort te brengen, door hetwelk hij de gedachten van zijn ziel aan zijn medemensen kan openbaren en doen verstaan. Daar integendeel de redeloze schepsels wel een tong hebben, maar daarmee niet tot elkaar kunnen spreken. Het onredelijke gedrag, is het voorwerp van dit onderhanden zijnde negende gebod. Maar dit voorwerp moet weer in twee bijzondere opzichten worden aangemerkt;

(1) Als een hoodzakelijk geschenk van God, dat Hij aan het redelijk schepsel, de mens, gegeven heeft. Immers, als God gewild had, zouden alle mensen, evenals de beesten, stom geweest zijn, zonder tot elkaar te kunnen spreken. Maar hierin heeft God de mens, boven het onredelijke schepsel, willen bevoorrechten. Hij heeft hem een tong gegeven, waarmee hij een onderscheiden en verstaanbaar geluid kan voortbrengen. En een dusdanige spraak was ook voor het mensdom ten uiterste noodzakelijk. Want zonder dezelve kon de menselijke samenleving onmogelijk onderhouden worden, omdat tot de menselijke samenleving noodzakelijk vereist wordt, dat men elkaar over en weer zijn gedachten kan mededelen. Als dat niet geschieden kan, dan kan er geen ordelijke samenleving zijn van het menselijke geslacht. Men zag er een levendig voorbeeld van in de bouwlieden van Babels toren.
Zodra had God hun spraak niet verward, zodat de een de ander niet meer verstaan kon, of het gehele werk bleef steken; tenzij anders, dat het verwarren der spraak daar slechts betekent een verwarring van gemoederen of van gevoelens, zoals men zegt, zodat de een de ander niet verstaan wilde. Want dit ligt nog in verschil bij de geleerden; althans, dat de spraak een volslagen noodzakelijk middel is voor de menselijke samenleving, zal niemand kunnen ontkennen. De spraak is als de taalsman van de ziel, door die men zijn gedachten aan andere mededeelt. En weer de gedachten van andere te weten komt, waardoor dan de menselijke samenleving wordt onderhouden.
Maar in de tweede plaats

(2) komt de spraak van de mens en haar gebruik hier voor met betrekking op Gods verbond. God wil, als de Verbonds-God van Zijn verbondelingen, alleszins worden verheerlijkt en groot gemaakt. Nu is er niets, daar God meer door kan verheerlijkt worden, dan door de spraak van de mens. Door de spraak looft en prijst men de Heere zijn God uitwendig. Daardoor verkondigt men Zijn luisterrijke deugden en volmaaktheden aan andere. Men wekt daardoor zijn evenmens op, om die God mede

alleszins te verheerlijken. O, als de tong van de mensen met een kool van de altaar wordt aangeroerd, dan heeft de mens geen lid aan zijn gehele lichaam, dat zoveel tot grootmaking en verheerlijking van Jehovah-God doen kan, als die tong. Dus is het gebruik der spraak dan. Een voornaam en zeer noodzakelijk middel voor een verbondeling, om de Heere zijn VerbondsGod groot te maken en te verheerlijken Daar dan het gebruik der spraak een zo kostelijke gave van God is, aan het redelijke schepsel geschonken, daar Hij derhalve ook alleen de Heere en Meester van is. Daar dat gebruik van een zo grote en onvermijdelijke noodzakelijkheid is aan de een kant, om de menselijke samenleving, die zonder dit niet zou kunnen bestaan, te onderhouden; aan de andere kant voor een waar bondeling om de Heere zijn VerbondsGod alleszins te verheerlijken en Zijn luisterrijke deugden te verkondigen, wat wonder, dat God dan ook zo nadrukkelijk voordat gebruik der spraak heeft willen zorg dragen; teneinde dat van Zijn bondvolk wel werd aangelegd en geenszins misbruikt, gevende daartoe deze Wet aan Israël: *gij zult geen vals getuigenis spreken.*

De Wetgever maakt maar alleen de nodige schikking omtrent het gebruik der spraak, voor zover dit de mensen onder elkaar raakt, gebiedende van de naaste geen valse getuigenis te spreken. En geen wonder. De spraak en haar gebruik dient niet zozeer voor God, als wel voor de mens. God heeft de mens de spraak gegeven, niet opdat Hij zich daarvan zou bedienen om daardoor de gedachten van de mensen ziel te weten. Want hiertoe heeft God de spraak van de mens niet nodig; Hij is alwetend en weet zelfs een ieders gedachten, zonder dat het nodig is, dat een mens Hem die door Zijn spraak mededeelt. Hierom zegt David, Psalm 139: 4, *als er nog geen woord op mijn tong is, ziet Heere! Gij weet het alles.* Dus is het gebruik van de mensen spraak dan van geen de minste noodzakelijkheid voor God. Maar al de noodzakelijkheid is hier, zoals wij reeds gezien hebben, alleen slechts voor het mensdom, opdat de een mens door dat middel een ander zijn gedachten zou mededelen en weer achter eens anders gedachten zou kunnen komen. Billijk derhalve, omdat het gebruik der spraak maar alleen voor de mens dient, heeft God dan ook maar alleen deze Zijn Wet gegeven als een voorschrift, naar wat een ieder zijn spraak omtrent zijn evenmens zou kunnen schikken, *verbiedende dat niemand een vals getuigenis zou spreken van zijn naaste.*

Het woord *naaste* betekent hier zoveel als onze evenmens, die met ons een redelijke ziel en lichaam heeft en van de eerste mens Adam gesproten is. Zo zijn alle mensen elkaars naasten, omdat God uit een bloede het hele menselijke geslacht gemaakt heeft.
De Wetgever verstaat hier dan door de naaste niet slechts een ieder Israëliet, die uit Abrahams lendenen gesproten was, maar zelfs alle vreemdelingen, zonder onderscheid, die buiten hun geslacht waren. De vreemdelingen in uw poorten wordt gezegd van zulken, die geen Israëlieten waren, maar die de Israëlieten nochtans voor hun naasten moesten houden. Zo beval God aan de Israëlieten in Egypte, dat iedere man van zijn naaste en iedere vrouw van haar naaste zilveren vaten zou verzoeken, om die dan met zich uit Egypte te voeren, Exod. 11: 2. Daar worden de Egyptenaars de naasten genoemd van de kinderen Israëls, tot een teken dat alle mensen, zonder onderscheid, elkaars naasten zijn. De Zaligmaker telt daarom ook onze vijanden onder onze naasten, Matth. 5: 44, daar Hij de Wet, dat men zijn naaste moet lief hebben, ook betrekkelijk maakt tot onze vijanden, willende en belastende, dat men ook zijn vijanden zal liefhebben.
De Joden telden ten tijde van de Zaligmaker geen andere onder hun naasten, dan alleen hun geslacht en landgenoten, die uit Abraham gesproten waren. Maar de Zaligmaker leerde die Wetgeleerde, Luk. X, die Hem vroeg: wie is mijn naaste? dat

alle mensen elkaars naasten waren en dat men daarom ook barmhartigheid en liefde tegen elkaar zonder onderscheid moest gebruiken. Dus het woord naaste betekent hier in deze Wet alle mensen, die allen samen van God uit een bloede geschapen zijn, volgens Paulus, Hand. X7: hetzij dan, dat zij onze landgenoten zijn, hetzij dat zij vreemdelingen zijn uit andere landen en geslachten ge sproten.

Omtrent deze naaste nu gebiedt de Wetgever hier de kinderen Israëls*: Gij zult geen vals getuigenis geven*. De woorden van dit negende gebod kunnen uit de grondtekst op tweeërlei wijze vertaald worden. Als zij dan ook tweeërlei zin opleveren.
Men kan ze overzetten, zoals onze taalsmannen: *Gij zult geen vals getuigenis spreken van uw naaste*, enz. En men kan ze ook vertalen: *Gij zult geen vals getuigenis spreken aan of tot uw naaste*. Volgens de eerste vertaling wordt men verondersteld tot andere te spreken van de naaste. Maar volgens de tweede vertaling wordt men aangemerkt te spreken tot de naaste zelf. Wij zijn van gedachte, toehoorders, dat beide deze vertalingen hier moeten samen gaan. En dat de een de andere moet insluiten. Want het heeft de Wetgever behaagd, in deze tien geboden weinige woorden te gebruiken, maar nochtans door die weinige woorden veel en grote zaken te betekenen. Dus nemen wij deze Wet dan hier tweeledig en verstaan het zo, dat de Heere hier geheel verbiedt enig vals getuigenis te spreken, hetzij aan de naaste zelf, in zijn tegenwoordigheid; hetzij van den naaste, in zijn afwezigheid, tot andere.
Dus zullen wij deze Wet dan tweeledig behandelen. En omdat wel te doen, moeten wij hier eerst weer uw aandacht het gebod openleggen. En dan het verbod, dat op het gebod rust. Want de Wetgever spreekt hier, naar Zijn gewoonte, weer verbiedenderwijs tot Zijn bondvolk.

Het gebod luidt hier dan alzo*: gij zult aan of van de naaste altijd een waar getuigenis spreken.*
Door een waar getuigenis wordt niet anders verstaan, dan een zodanig getuigenis, dat in alle delen overeenkomt met de natuur, eigenschappen en omstandigheden van een zaak. Zodat men van dezelve niet anders spreekt of getuigt, dan hetgeen in de zaak zelf gevonden wordt. Hetzij men iets ontkent, of iets bevestigt van enige zaak. Ons getuigenis is waar, als het in alles met de staat en hoedanigheid der zaak overeenkomt. Maar zodra ons getuigenis maar enigszins van de zaak, waarvan wij getuigen, afwijkt, zo is het in zo ver een vals en leugenachtig getuigenis. En daar is voor zover geen waarheid in ons hart, noch in onze mond.
Om dan te weten, wat er van de deugdelijkheid van ons getuigenis is, zo moet het bij de zaak zelf worden neergelegd. En als het daar dan geheel mede overeenstemt, dan is het een waar getuigenis. Nu, zodanig een alleszins waar getuigenis beveelt de Heere hier, dat elk mens altijd zal spreken.

(1) Aan of tot zijn naaste, dat zijn woorden, die hij voor zijn naaste voortbrengt, altijd waarheid zullen behelzen en met de zaken, van die Hij spreekt, geheel in alles zullen overeenkomen. En geen wonder, aandachtigen, de mens vermag niets te doen, dat Gode onaangenaam is en dat strijdt tegen Zijn deugden en volmaaktheden. De Heere nu is een God der waarheid, volgens het getuigenis van de dichter, Psalm XX11: 6, Hij had lust tot waarheid in het binnenste, Psalm 2: 8. Jesaja, voorzegde daarom van de Heere, hun Verbonds-God, in de Geest, dat de waarheid hem zijn zou tot een gordel van Zijn lendenen, Jes. 2:5. Stond de Verbonds-God de waarheid zodanig voor, was Hij zelf een God der waarheid. Wel, dan moest ieder verbondeling Hem in deze Zijn deugden ook

altijd wensen en trachten na te volgen en niets doen, dat met die deugden strijdig was. Hierom vermaant Paulus de gelovigen, *dat een ieder de waarheid zou spreken met zijn naaste*, Ef. 4: 25. Zo dan, het eerste stuk dat hier in deze Wet geboden wordt is, dat een ieder van de kinderen Israëls, als Hij met zijn naaste sprak, altijd de waarheid moest getuigen en voortbrengen.

(2) Doch, in de tweede plaats kunnen wij dit gebod, zoals wij gezien hebben, ook met onze taalsmannen vertolken: *gij zult geen vals getuigenis spreken van uw naaste* en dus wordt hier dan ook vervolgens geboden, dat een ieder ook de waarheid zou spreken en getuigen, wanneer hij met andere sprak van de naaste. Hetzij hij sprak voor de rechterstoel, of in een algemeen gesprek onder elkaar. Het eerste betreffende, de Heere gebiedt hier, dat een ieder, als hem in het gerichte een getuigenis der waarheid in de dingen van zijn naaste werd afgevorderd, hij nimmer anders dan de waarheid van zijn naaste zal getuigen. Dat hij dat ook nooit zal weigeren te doen, omdat er onze naaste dikwijls grotelijks aan gelegen ligt, dat de rechte waarheid van zijn zaak aan de dag kome. Door zo de waarheid van de naaste te getuigen, wordt van de naasten voordeel en welvaren van ons grotelijks bevorderd. Want opdat getuigenis worden van de naasten rechtzaken naar billijkheid uitgesproken, daar anders op een vals getuigenis de naaste onrechtvaardig veroordeeld en van het zijn beroofd wordt. En daarom wil de Heere hier, dat een ieder naar waarheid van zijn naaste, of van zijn zaken, in het gericht zal getuigen.

Maar ten andere beveelt de Heere hier ook, dat een ieder steeds een waar getuigenis van zijn naaste zal geven buiten het gericht, in algemene gesprekken, daar de gelegenheid voorkomt, om tot andere van de naaste te spreken. Dan belast de Heere, dat een ieder van ganser hart de waarheid zal voorstaan. En dat men van elkaar niet anders dan waarheid zal getuigen, zorgende alleszins voor elkaars eer en goede naam, om die met al zijn vermogen, door de openbaring van de waarheid, voor te staan en te beschermen. Niet, als wilde de Heere, dat men zonder onderscheid alle waarheid van elkaar zou mogen spreken en getuigen. Maar dat dit alleen geschiede, zover het oorbaar en de naaste dienstig is. Want er zijn dikwijls gevallenen gelegenheden, waarin men de waarheid van de naaste niet kan getuigen, zonder hem op de een of andere wijze te benadelen. In zodanige gevallen is het niet geoorloofd, buiten volstrekte noodzakelijkheid, de waarheid van de naaste te getuigen. Maar dan is men gehouden en verplicht stil te zwijgen en daardoor de waarheid, die men weet, voorzichtig te verbergen. Als er rechte liefde voor de naaste, en ware vreze Gods in het hart is, dan zullen die ons wel leren, die dingen wij van onze naaste naar waarheid moeten openbaren. En die dingen wij voor andere voorzichtig moeten verborgen houden. Zo dan, de Heere, de allerhoogste God gebiedt hier aan een ieder nooit anders, dan waarheid te spreken met, of voor en van zijn naaste; hetzij in algemene redenen of samenspraken onder elkaar.

Het gebod dus beschouwd hebbende, moeten wij nu vervolgens weer gaan overwegen, die de stukken zijn, die hier in deze Wet aan de kinderen Israëls worden verboden. De Wetgever verbiedt, dat men van de naaste, of anders aan de naaste geen vals getuigenis zal geven. Dat is, dat men aan of van de naaste geen leugenachtige dingen zal spreken of getuigen. Want het woord vals betekent niet alleen zoveel als ijdel, tevergeefs, enz., maar ook leugenachtig, dat tegen de waarheid aanloopt en daarmee strijdig is. Dus mogen deze beide betekenissen hier dan weer plaats grijpen. Israël moest aan of van de naaste niet alleen geen ijdele en lichtvaardige, maar ook geen

leugenachtige, noch onware dingen getuigen. En om de kracht van zodanig een verbod nu wel te begrijpen, zullen wij de uitleg volgen van onze Christelijke Onderwijzer. Hij vraagt zijn leerling, wat wil dat negende gebod? en Hij doet hem zo antwoorden, dat ik tegen niemand vals getuigenis geve.

De Onderwijzer vangt aan, dit negende gebod zo te verhandelen, *dat ik tegen niemand*, enz.
Het eerste stuk, dat Hij oordeelt hier in dit gebod verboden te worden is, dat men tegen niemand enig vals getuigenis geve. Dat is, dat men van niemand van onze naasten iets onwaars of leugenachtigs getuige, dat hem zou kunnen schaden, of nadelig zijn. Hij verstaat door de naaste in dit gebod ook alle mensen, zonder onderscheid. Daarom zegt hij, dat men tegen niemand een vals getuigenis mag spreken. Dat is, tegen niemand zonder onderscheid; hetzij hij klein of groot, jong of oud, arm of rijk is. Dit verbood God daarom zo ernstig, door Mozes, Exod. 23: 1, *gij zult geen vals gerucht opnemen en stelt uw hand niet bij de goddeloze, om een getuige tot geweld te zijn.*
Ja, God beval oudtijds, dat men een valse getuige streng straffen zou, als men er achter kwam dat zijn getuigenis van de naaste vals en leugenachtig geweest was, ziet Deut. 19: 16-19. En waarlijk, mijn vrienden! Daar is algemener en snoder, noch schandelijker misdaad, dan valse en onware dingen van zijn naaste te getuigen. Die dat doen, zijn de Heere God een gruwel. Want zo getuigt Salomo, dat onder de zes dingen, die de Heere haat en die Zijn ogen een gruwel zijn, ook een valse getuige is, die leugens blaast, Spreuken 6: 19 en Spreuk. 19: 5, *een valse getuige zal niet onschuldig zijn. En die leugens blaast, zal niet ontkomen.*
Dus blijkt het dan, dat men tegen niemand enig, valsof onwaar getuigenis mag spreken.

De leerling gaat voort, zeggende, dat hier in dit gebod ook verboden wordt, *dat men niemands woorden mag verkeren*.
Iemands woorden te verkeren is niets anders, dan dezelve vals en kwalijk uit te leggen. Die te verdraaien, zodat men uit dezelve een geheel andere zin trekt dan de spreker van die woorden daarmee heeft willen uitdrukken, zo handelden de Joden met onze Zaligmaker. Hij had gezegd: *breekt deze tempel af*, enz., Joh. u: 19, daardoor verstaande de tempel van Zijn eigen lichaam. Maar dit verdraaiden de Joden vals, hem beschuldigende, dat Hij moest gezegd hebben, Ik zal deze tempel, die met handen gemaakt is, namelijk, de tempel te Jeruzalem, afbreken en in drie dagen een andere, zonder handen gemaakt, opbouwen, Markus 14:58.
Dit is hedendaags wel een zeer algemene zonde onder de mensen. Maar nochtans een zeer snode en schandelijke zonde, voortkomende uit de vuile modderpoel van liefdeloosheid tegen elkaar, waardoor men altijd genegen is des naastens woorden ten kwaadste op te nemen en uit te leggen, zoekende twisten en verdeeldheden. Maar in de Heilige Schrift wordt die schandelijke zonde aan alle mensen ernstig van de Heere bestraft en verboden. Hierom waarschuwt de wijze Salomo een ieder zo nadrukkelijk voor dit schandelijk kwaad, Spr. 4: 24, *doet de verkeerdheid van de monds van u weg. En de verdraaidheid der lippen doet ver van u.*
Zo blijkt het dan al weder, dat hier ook verboden wordt des naastens woorden te verkeren.

Hierop laat de Onderwijzer volgen alle achterklap en lastering. *Zeggende, dat ik geen achterklapper of lasteraar zij.* Een achterklapper is, die heimelijk achter zijns naastens

rug tot zijn nadeel spreekt en hem zo bij. andere zoekt gehaat en zwart te maken. Dit verbood God de kinderen Israëls met zoveel ernst, zeggende Levit. XIX, *gij zult niet wandelen als een achterklapper onder uw volken. Die als een achterklapper wandelt, zegt de wijste aller koningen, openbaart het heimelijke,* Spr. 11: 13. Paulus telt deze snode ondeugd voornamelijk onder de fouten of gebreken waarmee de vrouwelijke sexe besmet is, 1 Tim. 5: 13, *daar hij schrijft van jonge en wulpse weduwen, dat ze ledig omgaan bij de huizen en klapachtig zijn, doende ijdele dingen en sprekende hetgeen niet betaamt.* Hoort eens, hoe David, die vrome man naar Gods hart, de achterklapper afmaalt, Ps. 101: 5, die zijn naaste in het heimelijke achterklapt, die zal ik verdelgen.
Ziet ook Ps. 15: 13. De Apostel Jakobus vermaant daarom de gelovigen zo ernstig, hfd. 4: 11, *broeders! spreekt niet kwalijk van elkaar. Die van zijn broeder kwalijk spreekt en hem oordeelt, die spreekt kwalijk van de Wet en oordeelt de Wet.*
Zulk achterklappen is weer een zeer lelijke en schandelijke zonde, die onder Gods verbondelingen zelfs niet behoorde genoemd te worden.
Diogenes, een beroemd wijsgeer onder de heidenen, werd eens gevraagd welk beest het scherpste beet? Hij antwoordde daarop geestig: *onder de tammen de pluimstrijker en onder de wilden de lasteraar en achterklapper.*

Op de achterklap laat de, Onderwijzer volgen de lastering, die daarin bestaat, dat men zijns naastens goede naam schendt, hem met leugens vals beschuldigt; hem voor alles wat lelijk is uitmaakt. Zo schold en lasterde Simeï de vluchtende Koning David, hem naroepende: *ga uit, gij man van het bloed! ga uit, gij belialsman*! 2 Sam. XVI: 7. Zo lasterde de Koning Achab de profeet Elia, hem uitscheldende voor een beroerder van Israël, 1 Kon. 28: 17.
Dit is al weer een schandelijke zonde, toehoorders, die uit de duivel geboren wordt, deze draagt de naam van lasteraar. Hierom worden de gelovigen tegen dit kwaad al weer zozeer gewaarschuwd en ernstig vermaand van Paulus, Ef. 4: 31, *alle bitterheid, toornigheid, enz. en lastering zij van u geweerd, met alle boosheid.* En Titus 2: 2 belast hij zijn zoon Titus, dat Hij dit aan zijn gemeente zou vermanen, dat zij niemand lasteren. Zo dan, èn de achterklap, èn de lastering wordt hier almede van de Wetgever verboden.

De Onderwijzer gaat voort, zeggende dat hier ook verboden wordt, *iemand onverhoord te oordelen, of te helpen verdoemen*. Dit geschiedt tweezins: of in het gerichte, óf in de algemene samenspreking onder elkaar. In het gerichte oordeelt en verdoemt men iemand ongehoord, als men de beschuldigingen, die tegen hem ingebracht zijn, aanstonds aanneemt en geloof geeft en hem daarop veroordeelt, zonder hem toe te laten op die beschuldigingen te mogen antwoorden, of zich te verdedigen, zoals men zegt.
Nee, toehoorders, in rechtszaken geldt altijd die algemene stokregel, dat men de een zowel moet horen als de ander. Dat eist de gerechtigheid, dat men nimmer over iemand een vonnis uitspreekt, voordat men hem alle stukken van beschuldiging ordelijk voorgelezen hebbende, hem afvraagt, *of hij nog iets tot zijn verschoning heeft in te brengen?* Die rechters, die anders doen en hun evenmens onschuldig veroordelen, worden daarom van God, de oprechtste Rechter vervloekt. Want zo zegt Salomo, Spr. X7: 15, *wie de goddeloze rechtvaardigt en de rechtvaardige verdoemt, zijn de Heere een gruwel, ja, die beiden.*
Hierom beval God zo nadrukkelijk aan de Rechters in Israël en aan een ieder, zonder onderscheid, recht en gerechtigheid te doen, zeggende, Lev. XIX: 15, *gij zult geen*

onrecht doen in het gerichte; gij zult het aangezicht van de geringen niet aannemen, noch van de grote aangezicht voortrekken, in gerechtigheid zult gij uw naaste rechten. Maar niet alleen veroordeelt en verdoemt men zijn naaste dus onverhoord in het gericht. Maar dat geschiedt ook als men een gerucht van zijn naaste horende, zonder eens naar de waarheid van dat gerucht te onderzoeken, of zijn naaste daarover te willen horen, hem al aanstonds verdoemt en veroordeelt, als was hij aan de dingen, die men hem goddeloos ten laste legt, schuldig.
Hiertegen vermaant de Heiland Zijn discipelen zo nadrukkelijk, Luk. 6: 37, *oordeelt niet en gij zult niet geoordeeld worden. Verdoemt niet en gij zult niet verdoemd worden.* Dit was ook hetgeen de godvruchtige raadsheer Nicodémus de Joden antwoordde, wanneer zij de Zaligmaker onverhoord veroordeelden, als was Hij een vals profeet: *oordeelt ook onze wet de mens, tenzij dat zij eerst hem gehoord heeft en verstaat wat hij doet*, Joh. 7: 51. Dus blijkt het dan al weder, dat men niemand onverhoord mag oordelen of verdoemen, hetzij in het gericht, of buiten hetzelve.

Voorts zegt de leerling, dat hier ook belast wordt, *dat men allerlei liegen en bedriegen als eigen werken van de duivels moet mijden.*
Hij spreekt van allerlei liegen en bedriegen, dat is van allerlei soort van leugens en bedriegerijen, onder wat naam of titel die ook mochten bekend zijn. De zedekundigen onderscheiden doorgaans de leugens in drieërlei soort: in schadelijke leugens; in dienstplichtige leugens of leugens om bestwil, zoals men die noemt. En in boertachtige of vermakelijke leugens, die men liegt om iemand te vervrolijken en te vermaken.
Al deze soorten van leugens worden hier zonder onderscheid verboden. Van de schadelijke leugens, waarmee men zichzelf of zijn naaste enige schade of nadeel toebrengt, is het zeker dat zij ongeoorloofd zijn. Een ieder moet, zoals wij gezien hebben, hetzij hij met of van de naaste spreekt, altijd de waarheid voorstaan en getuigen en zich van snode leugentaal wachten. *Gij zult niet liegen*, zegt daarom de Wetgever, Levit. 19: 11, *noch valselijk handelen, een iegelijk tegen zijn naaste.* En Paulus vermaant de gelovigen, Coll. 3 *en liegt niet tegen elkaar*. Zo ook Zach. 8: 16, vinden wij dit ernstige gebod des Heeren: *spreekt de waarheid, een iegelijk met zijn naaste*. Dus, van schadelijke leugens wordt niet getwijfeld, of die zijn zekerlijk verboden.
Maar onder de staatkundigen of hedendaagse politieken, die God niet kennende, alleen redeneren uit het beginsel van een vleselijk verstand en verdorven oordeel, is er verschil aangaande de gedienstige leugens, of die wel zo streng verboden zijn, omdat men daardoor dikwijls zichzelf of de naaste goede diensten kan doen, vanwaar dit algemene spreekwoord onder ons gevonden wordt, *dat een leugentje om bestwil geen zonde is.* Zelfs zijn er onder de rechtsgeleerden, die ronduit durven beweren, dat men, als er niemand door benadeeld wordt, tot bestwil van zichzelf of de naaste wel een leugen mag liegen.
Men vindt er ook velen onder de Remonstranten, die dit gevoelen voorstaan in openbare geschriften.
Wij moeten u zeggen, toehoorders, dat het een goddeloos gevoelen is, dat men om bestwil een leugen mag liegen. Want al konden wij onszelf of onze naaste daarmee nog zoveel helpen, zo mag toch niemand de waarheid, die uit God is, onderdrukken. Een mens is geen heer of meester, slechts een dienstknecht van de waarheid, om haar te dienen en in alles voor te staan. Die zichzelf of de naaste met leugens moet helpen, die helpt zich of de naaste op een geheel verkeerde wijze, omdat God alle leugens zonder onderscheid verbiedt en uitdrukkelijk wil, dat een mens nooit anders zal

spreken, dan volgens de klare en onderscheiden begrippen of denkbeelden, die Hij hem gegeven heeft.
Nooit mag men een kwaad doen, opdat er goed uit zonde voort komen. Zoals men geen overspel mag begaan, zegt de grote Augustinus, of stelen, om een ander voordeel te doen, zo mag men ook daarom niet liegen.
Wat aangaat enige voorbeelden van Abraham, Izak, de Egyptische vroedvrouwen, enz., die zich van dusdanige gedienstige leugens bediend hebben, die voorbeelden mogen niet worden nagevolgd, zomin als de andere zwakheden en gebreken, die de heilige mannen gehad hebben. Het blijkt dan, dat ook alle leugens om bestwil, of gedienstige leugens, wel uitdrukkelijk verboden worden.
Niet anders is het gelegen met zulke leugens, die maar alleen uit boerterij geschieden en vermaakshalve, om een gezelschap te vervrolijken. Deze worden hier almede streng verboden. Want zo luidt ons gebod: *gij zult geen vals getuigenis geven*. Welk woord vals hier, zoals wij reeds gezegd hebben, ook zoveel betekent als ijdel, lichtvaardig, enz. In alle boerterij is niet anders dan ijdelheid en dartelheid. En dus bezondigen zij zich dan grotelijks, die hun mond daaraan gewennen, om de naaste door een deel zot geklap en boertachtige leugens te vermaken. Hierom vermaant Paulus de gelovigen zich te wachten, *dat geen zot geklap of gekkernij uit hun mond gehoord werd*, Ef. 5: 5, *want van elk ijdel. woord, dat de mens gesproken heeft, zal Hij eens rekenschap moeten geven*, Matth. 12:36.
God bestraft daarom dit kwaad zo ernstig in Zijn volk, zeggende *dat zij de Koning verblijden met hun boosheid en hun vorsten met hun leugenen*, Hosea 7:3. Met recht dan zegt de Onderwijzer, dat God hier verbiedt allerlei liegen, op wat wijze, of onder wat voorwendsel het ook zou mogen geschieden.
Met het liegen paart Hij allerlei bedriegen, wanneer men met woorden of gebaren zijn naaste zoekt om de tuin te leiden en hem te beschadigen. Als men zich door vleierijen, of door veinzerijen anders bij hem voordoet dan men inderdaad is en zo de naaste zoekt te bedriegen en schade toe te brengen. Van dezulken zegt David, Ps. 12:3, *zij spreken valsheid, een iegelijk met de naaste, met vleiende lippen. Zij spreken met een dubbel harte.*

Al zulk liegen en bedriegen nu, zegt de Onderwijzer, *dat men moet mijden, als zijnde eigen werken van de duivel.* Dat blijkt uit 's Heilands woorden, Joh. 8: 44, daar de Onderwijzer hier het oog op heeft, waar Jezus van de duivel zegt, *dat Hij een mensenmoorder is van de beginne en in de waarheid niet is staande gebleven, omdat geen waarheid in hem is. Wanneer Hij de leugen spreekt, dan spreekt Hij uit zichzelf, want Hij is een leugenaar en een vader der leugenen.* En waarlijk, al deze zonden hebben hun oorsprong van de duivel en van de mensen boos en verdorven hart, dat in een nauw verbond met hem staat en geheel van nature van hem bewrocht en geregeerd wordt; het zijn allemaal van de duivels werken, die Christus door Zijn Geest in Zijn gelovigen moet ten onder brengen en meer en meer verbreken.
Daar dan het liegen en bedriegen van de duivels eigen werken zijn, daar moet een ieder, die de Heere vreest, zich voordat schandelijk kwaad wel zorgvuldig wachten; tenzij hij, volgens de Onderwijzer, *de zware toorn van God op zich laden wil*.
Er is niets, daar God zich meer over vertoornt, dat Hij meer haat, dan allerlei leugenen en bedriegerijen. Zo spreekt David God aan, Psalm 5: 7, *Gij zult de leugensprekers verdoen; van de man van het bloed en van de bedrogs heeft de Heere een gruwel*. Paulus zegt, Coll. 3:6, dat *om zulke schandelijke zonden Gods toorn komt over de kinderen der ongehoorzaamheid.*
Kan dat wel anders zijn, mijn vrienden, daar God een God der waarheid is. Daar Hij

de waarheid liefheeft in het binnenste, daar al zijn geboden enkel waarheid zijn, moet Hij dan niet noodzakelijk allerlei leugens grotelijks haten? Moet Zijn toorn over dezelve van de hoge hemel niet geopenbaard worden?
Gewis! Door al deze zonden laden de mensen Gods toorn op zich en vergaderen zich toorn als een schat, enz. En wee hun, zo zij zich niet intijds door Christus van die toorn Gods laten verlossen en zich met God laten verzoenen!
O, wat zal het hun vreselijk zijn, te vallen in de handen van die vertoornden en altijd levende God! Och, dat dit de zondaren nog eens op het hart mocht komen! Daar ziet gij dan nu, volgens de Onderwijzer, al de zonden, die hier in dit negende gebod aan de kinderen van Israël worden verboden.

Nu laat hij weer volgens zijn gewoonte volgen hetgeen hier wordt geboden.
Hier wordt geboden, zegt hij, dat ik in het gerichte, enz. Dat alles hebben wij reeds gehad toen wij het gebod verklaarden en wij achten het onnodig, dat hier weer te herhalen, maar gaan over tot het laatste stuk, dat hier volgens de Onderwijzer wordt geboden, namelijk, *dat een ieder zijns naastens eer,* enz.
Dat is de algemene plicht van alle mensen omtrent elkaar. Een ieder moet zijns naastens eer en goede naam met al zijn vermogen zoeken voor te staan en te bevorderen, want dat is naast het leven het dierbaarste, dat de naaste hier op aarde heeft. *Een goede naam is uitgelezener, zegt Salomo, dan grote rijkdom*, Spr. X12: 1. Hierom moet een ieder zijns naastens verborgen misslagen en zwakheden met alle omzichtigheid voor andere zoeken te verbergen. En integendeel zijns naastens deugden overal ophalen en roemen. Zo deed Jonathan van zijn boezemvriend David; Hij sprak goed van David tot zijn vader Saul, 1 Sam. 20: 32. Zie zo is iedereen verplicht, 's naastens eer en goed geruchte met al zijn vermogen voor te staan en te beschermen.
Daar hebt gij het dan nu weer alles bijeen, toehoorders, wat hier in deze Wet aan de kinderen van Israël wordt geboden en verboden. Al dat gezegde sluit de Wetgever op in die korte woorden, *gij zult geen vals getuigenis geven.*

Daar hebben wij uw aandacht dan nu weer een gebod van de Allerhoogste God verhandeld, dat wij verplicht zijn geheel volmaakt en zonder de allerminste overtreding, te onderhouden en te gehoorzamen; niet alleen omdat het ten enenmale heilig en goed in zich zelf is, maar ook, omdat het ons van een heiligen en rechtvaardigen God gegeven wordt, tegen Wiens geboden wij niet vermogen in het minste te zondigen, zonder ons van de eeuwige doods en verdoemenis schuldig te maken en ons in een aller-rampzaligst verderf van ziel en lichaam neer te storten.

Welaan, geliefden, legt gij u bij dit verhandelde gebod van de Heere nu eens weer neer. Ziet eens met stil bedaardheid en goede ernst in deze spiegel. Och, mocht gij ogenzalf hebben!
Hoe staat het met u, mensen? Zijt gij onderhouders, of zijt gij schandelijke en snode overtreders van deze Wet des Heeren? Is u deze Wet een Wet des doods, of een Wet des levens?
Komt! staat hier eens wat stil! God verbiedt hier zoveel dingen, op straf van de eeuwige doods en verdoemenis, zo gij u daaraan schuldig maakt. Laten wij maar eens eenvoudig de Catechismus nagaan en leggen ons bij alles wat daar voorkomt eens neer.

(1) Mensen, God verbiedt u, dat gij tegen niemand een vals getuigenis zult geven.

Hebt gij dat nooit gedaan? Wel, vanwaar komt dan al dat liegen en kwaadspreken van elkaar dat men dagelijks hoort? Vanwaar komen dan al die twisten en krakelen onder de mensen, dat men belogen wordt, dat die kwalijk van deze en deze kwalijk van genen gesproken heeft? Vallen die dingen niet dagelijks voor?
(2) God verbiedt u, dat gij niemands woorden zult verkeren. Is er wel een zonde meer gemeenzaam dan deze onder de mensen? Is er wel iemand, die er niet schuldig aan is? Verkeert en verdraait gij niet honderdmaal uws naastens woorden, ten kwade uitleggende, dat van hem ten goede gesproken is, daar iets bijdoende of aflatende? Vanwaar komt anders al dat twisten: *ik heb het zo niet gezegd. Ik heb het anders gemeend. Dat liegt hij of zij,* enz., zoals men dagelijks hoort.
(3) God verbiedt u alle achterklap en lastering van uw naaste. Maar wie is ook aan deze snode zonde niet schuldig? Is er wel een gemener gruwel dan deze onder de mensen. Wetende wereldse mensen overal, waar zij maar bij elkaar zijn, wel anders te doen, dan te klappen, te lasteren en kwaad te spreken van elkaar? Is dit niet al hun gesprek, van dat zij komen, totdat zij heengaan? Weten zij, als zij bij elkaar zijn, de tijd wel anders dan met allerlei achterklap door te brengen; elks doen over de hekel te halen; elks fouten te openbaren en zich steeds niet eens anders zaken te bemoeien.
(4) God verbiedt u, niemand lichtelijk, noch onverhoord te oordelen, enz. Maar is dat ook niet al weer uw dagelijkse praktijk en bezigheid, mensen van de wereld? Gaat uw oordeel niet over alles, wat gij hoort of ziet gebeuren? Moet elk in zijn doen, uw onverstandig en liefdeloos oordeel niet ondergaan? Oordeelt gij niet honderdmaal over eens anders staat, woorden, gedrag, enz., zonder dat gij eens weet of verstaat, wat gij oordeelt? Moet ik, die des Heeren knecht onder u ben, niet steeds uw onverstandig en liefdeloos oordeel over mijn leer en gedrag horen, terwijl gij er nochtans niet de allerminsterechte kennis van hebt, maar er geheel van oordeelt, als de blinde van de kleuren?
(5) God verbiedt u allerlei liegen en bedriegen. Maar wat zijn de meesten uwer niet al weer verschrikkelijk aan deze zonde schuldig? Wie weet, hoe veel honderdduizend leugens en bedriegerijen elk uwer niet op zijn ziel heeft liggen, die in Gods gedenkboek staan aangetekend en die ten jongsten dage geopenbaard zullen worden. O, wat zijn alle mensen geen snode leugenaars en bedriegers! Hoe levendig vertonen zij niet van de Satan beeld in hun ziel te dragen! Hoe weinig werk wordt er niet van een leugen gemaakt, als er maar enig voordeel mede te behalen is. Het liegen en bedriegen is de mensen zo natuurlijk eigen, dat zij niet eens weten, dat zij het doen, zo vast is er hun natuur aan gewend en aan overgegeven.
(6) God gebiedt ons, dat wij de waarheid in alle onze handelingen zullen liefhebben, enz. maar ook hier wordt de Heere van de mensen geenszins gehoorzaamd, omdat alle mensen, zonder onderscheid, leugenaars zijn, Psalm 116: 11.
In onze natuur zijn wij ganselijk vijanden van de waarheid, haten dezelve en beminnen de leugen. En als een onbekeerd mens al zijn werk maakt om de waarheid te spreken in natuurlijke dingen en die voor te staan, zo geschiedt dat niet uit rechte liefde tot de waarheid, omdat zij uit God is, maar uit zekere, hem daartoe bewegende einden en oogmerken. Maar in zijn hart blijft hij een gezworen vijand van alle waarheid, bijzonder van de geestelijke waarheid Gods, waarvan Hij niet de allerminste kennis heeft. Het is met alle onbekeerde en onherboren mensen, gelijk, als met hun vader, de duivel, van wie de Zaligmaker getuigt dat geen waarheid in hem is.
(7) Eindelijk, God gebiedt ons, *dat wij van onze naastens eer en goed gerucht,* enz. Wie is hier nu weer onder ulieden, die zeggen kan dat, als Hij dit gebod van de Heere gehoord heeft, Hij dit heeft opgegeten en dat het onderhouden van dit zijn aangename spijs is? O, niet minder doet gij in uw praktijk, dan uws naastens eer voorstaan en

bevorderen! Integendeel, de mensen van de wereld zijn hier ten enenmale hatelijk en elkaar hatende. Zij hebben de minste rechte liefde niet voor elkaars eer en goede naam. Maar waar zij elkaar slechts kunnen onteren, lasteren, smaden en in verachting brengen, daar doen zij dat met al hun vermogen.
Hier vandaan al dat kwaadspreken van elkaar; al dat openbaren van elkaars gebreken; al dat overhalen en veroordelen. Dat schelden en lasteren van elkaar, dat men dagelijks zo menigvuldig hoort en ziet.

Ziedaar mensen! Zo wordt dat heilig gebod van de Heere van de wereld onderhouden en gehoorzaamd. Zo zondigt elk daartegen in zijn gedrag en wandel.
En gij, die nog onbekeerd zijt, kunt niet anders doen. Het is uw eigen, aangeboren aard en natuur, zo schandelijk tegen de Heere en Zijn gebod te zondigen met gedachten, woorden en werken. Gij wast in deze goddeloosheid op van uw jeugd af aan, want van de mensenhart is hier ten allen dage alleen boos, enz. *Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God; het onderwerpt zich der Wet Gods niet en het kan ook niet.*
Och, mijn toehoorders, bedenkt toch eens, hoe walgelijk, gruwelijk, schuldig en verdoemelijk gij in al deze voor God moet zijn en hoe gij in Zijn heilig gericht geenszins kunt bestaan. O bedenkt eens, hoe verschrikkelijk God op u moet toornen en wat gij van Hem te wachten hebt, als gij zo snood, walgelijk en onrein ten jongsten dage voor Hem zult moeten verschijnen. Hij is immers, zoals gij gehoord hebt, een God, die de leugensprekers zal verdoemen en die van de man van de bedrogs een gruwel heeft. Wel, vreest gij dan niet voor die verdoemenis, mensen? Neemt gij dan geen het minste belang in uw rampzalige staat? Wilt gij dan, zo onheilig en zondig als gij zijt, voor die heiligen en rechtvaardigen God verschijnen? Roept gij dan niet uit, in ware droefheid, angst en verlegenheid uwer ziel: *wij hebben gezondigd, wat zullen wij U doen,* enz. Blijft gij dan, niettegenstaande al deze uw goddeloosheid en onheiligheid, nog evenwel rechtvaardig in uw ogen; is er nog geen gevaar voor u? Hebt gij nog geen haast om tot Christus te gaan en laten u in de fontein Zijns bloeds wassen en reinigen; bekommert gij u daar nog niet recht over? Ziet gij nog niet uit naar wedergeboorte, geloof en bekering? Wilt gij, moormannen, uw zwarte huid nog niet laten veranderen en wit maken in het bloed van de Lams? Wel, wee u, gij dwazen!
Wee u, gerusten! Wee u, zorgelozen! Het zal die van Tyrus en Sidon verdragelijker vallen in de dag van de oordeels dan ulieden. Och, hoort eens, die vermaningen ik de gelovigen doen zal en diezelfde weg zult gijlieden ook moeten inslaan, zo gij wilt leven en niet sterven.

Kinderen van God, uitverkorenen van de Vaders, geroepen heiligen en gelovigen in Christus Jezus! Ik zeg tot u, met de Apostel, *dit waart gij ook sommigen, ja, gij waart het, zonder onderscheid allen samen. Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de Naam van de Heere Jezus en door de Geest van onze Gods.* Och, hebt gijlieden toch lust om al de inzettingen en heilige geboden van uw God zorgvuldig te bewaren en er uw wegen geheel naar te richten! Bijzonder ook dit gebod, dat wij heden verhandeld hebben. De wereld kan niet anders dan tegen dit heilige gebod zondigen. Maar gijlieden hebt de heiligmakende Geest Gods in u wonende, om u steeds in alle waarheid te leiden. Wilt gij dan weten, hoe gij dit gebod van de Heere uws Gods volmaakt en zonder enige overtreding zult kunnen onderhouden. Och, mocht ik ulieden en mijzelf daartoe een goede raad van de Heere geven, en mocht de Heere het door Zijn Geest aan ons zegenen!

(1) Neemt ogenzalf van de Heere Jezus om recht in te zien

(a) In uw dagelijkse zware schuld; hoezeer gij nog gedurig tegen dit heilig gebod van de Heere komt te overtreden met gedachten, woorden en werken.

(b) Om in te zien in uw goddeloze en onheilige natuur, hoe gij in uzelf een samenknoping van alle ongerechtigheid, ja, een gruwel voor God zijt! Hoe uw vuil hart nog steeds tot al deze boosheden genegen is en maar zou zoeken die dagelijks te bedrijven, als er de genade niet tegen opstond. O, daalt zo diep bij het licht in deze stinkende modderpoel, dat gij moogt uitroepen: "Wee mij, dat ik zo'n gruwel ben, zo'n vals getuige. Zo'n verdraaier van mijns naasten woorden. Zo'n vervloekte achterklapper en lasteraar. Zo'n onrechtvaardig verdoemer en veroordeler van mijn naaste. Zo'n goddeloze leugenaar en heilloze bedrieger. Zo'n vijand van de waarheid die uit God is. Zo'n smader en onteerder van mijn naaste. Zo'n walgelijk en vervloekt hellewicht voor God."

Zinkt weg over deze uw walgelijke snoodheid, verfoeit uzelf en schaamt u voor God, dat gij zulke onreine monsters, zulke goddeloze mensen zijt. En laat alle verbeelding van eigen goedheid, gerechtigheid en deugdzaamheid voor de blinde wereld over, voordat geslacht, dat rein in zijn ogen, maar van zijn drek niet gewassen is.

(c) Daalt ook bij het licht neer in uw volstrekte onmacht; roept uit, ik kan niet anders, ik wil niet anders dan zo goddeloos zijn. Dat is mijn aard en natuur, ik wil geen verzoening. Ik wil geen verandering; het moet Gods werk zijn om mij van dit onderste der hel te verlossen, of ik moet in deze grondeloze poel voor eeuwig neerzinken.

(2) Neemt ogenzalf om geleid te worden tot de Springader van uw leven. Laat de Middelaar Christus Jezus zich aan uw ziel ontdekken en u een hand van het geloof geven.

(a) Om Hem te gebruiken tot verzoening bij de Vader voor al uw gruwelijkheid en goddeloosheid. O, laat Jezus die geheel op Zich overnemen! Laat Hij er de vloek, de straffen en de eeuwige dood voor ondergaan. Werpt u geheel neer in de fontein Zijns bloeds en laat u van al uw vuil wassen en reinigen. Laat Jezus ook deze wet geheel en alleen voor u volbrengen. Doet gij er zelf niets toe, of zoekt er niets toe te doen, maar laat u bekleden met Jezus gehoorzaamheid! Laat u de mantel omhangen van Zijn gerechtigheid! schuilt er geheel onder! komt daarmee voor God en laat u met Hem verzoenen en verenige!

(b) Leert Christus ook langs die weg gebruiken tot heiligmaking; laat Hij deze Wet, door de vinger Zijns Geestes, in uw verstand en hart indrukken! Laat Hij u ieder ogenblik uit Zijn volheid nieuwe genade tot haar onderhouding geven! Roept gij maar om gedurige rechtvaardiging en heiliging, legt u maar hand- en voetenloos voor uw Koning neer. En wacht steeds op de kracht en leiding van Zijn Geest. En leert elke genade, die gij tot onderhouding van deze Wet ontvangt, toch wel aan te leggen en te besteden.

De Heere zelf zij u tot dit alles genadig en werke steeds in u het willen en het volbrengen naar Zijn welbehagen. Amen.

ZONDAG 44. HET TIENDE GEBOD.
VRAAG 113, 114, 115.

Tekst: EXODUS 20: 17.

113 Vraag. Wat eist van ons dat tiende gebod?
Antwoord. *Dat ook de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in ons hart nimmermeer kome. Maar dat wij ten allen tijde van ganser hart aller zonden vijand zijn en lust tot alle gerechtigheid hebben.*

114 Vraag. Maar kunnen degenen, die tot God bekeerd zijn, deze geboden volkomen houden?
Antwoord. *Nee, zij, maar ook de aller-heiligsten, zolang als zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid. Maar zó, dat zij met een ernstig voornemen niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods beginnen te leven.*

115 Vraag. Waarom laat ons dan God zo scherp de Tien Geboden prediken, zo zij toch niemand in dit leven houden kan?
Antwoord. *Eerstelijk, opdat wij ons leven lang onze zondelijken aard hoe langer hoe meer leren kennen en van de te begeriger zijn de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken. Daarna dat wij zonder onderlaten ons benaarstigen en God bidden om de genade van de Heilige Geest. Opdat wij langs hoe meer naar het evenbeeld Gods vernieuwd worden, tot dat wij tot deze voorgestelde volkomenheid na dit leven geraken.*

Het is een zeer in het bijzondere en opmerkbare geschiedenis van die jongen Schriftgeleerde, Matth. 19: 16. Deze kwam tot Christus en vroeg Hem, w*at goed Hij doen moest, opdat Hij het eeuwige leven mocht hebben?* De Zaligmaker antwoordde hem en wees hem tot de Wet, zeggende: *dat Hij dan haar geboden moest onderhouden. Dat dit de rechte weg was om ten leven in te gaan.*
Hierna stond deze jongeling geenszins verzet of verlegen, omdat Hij uiterlijk altijd zeer deugdzaam en voorbeeldig voor de wereld geleefd had. Daarom antwoordde hij de Zaligmaker, dat hij zo gedaan had, zoals Hij hem vermaande. Dat hij al de geboden der Wet, die Hij hem noemde, van zijn jonkheid af steeds gedaan en onderhouden had, willende daarom weten, wat hem nu voorts nog ontbrak?
Toen beval de Heiland hem, dat hem dit een ding nu nog ontbrak, dat hij heen zou gaan en al zijn goed dat Hij bezat en dat veel was, zou verkopen en aan de armen, geven. En dat hij dan weer tot Hem zou komen en volgen Hem. Dat hij door zulken weg in het leven zou ingaan en zalig worden.
Het is klaar te zien, aandachtigen, hoe het met deze jongeling gesteld was. Hij was een blind en onwedergeboren mens, zoals helaas, de grote menigte van de mensen onder ons ook nog is. Hij had de Wet Gods nooit anders dan vleselijk gekend in haar grove uitwendige letter, zoals die door uiterlijke daden en werken volbracht werd. En die uitwendige gehoorzaamheid dacht Hij dat genoeg was om daarmee ten leven in te gaan: Maar de Heere Jezus kende zijn hart of gemoed en wist dat het zeer vast gebonden lag aan de liefde der aardse dingen en hij geen de minste was lust had om God en Zijn Heilige geboden maar alleen te beminnen. Daarom, om hem van zijn

aardsgezindheid te overtuigen en hem te leren dat hij met al zijn uiterlijke deugdzaamheid nog maar een verrot, ondeugend en onrein hart had, dat de wereld meer dan God en Zijn geboden beminde, gaf Hij hem dit zware en moeilijke gebod, om al zijn goed te verkopen en zich daarvan geheel te ontdoen, enz.
Maar de jongeling kon daartoe geenszins besluiten, maar moest met een benauwde en beschuldigde consciëntie weer naar huis gaan, ziende dat Hij zijn aardse goed liever had dan Christus en Zijn gezelschap.

Uit deze geschiedenis mogen wij klaar zien, als wij verlichte ogen van het verstand hebben, hoe de Wet Gods een geheel heilige en geestelijke Wet is, die niet alleen ons lichaam, onze uiterlijke werken en daden, maar ook wel meest en voornamelijk onze zielen en haar werkzaamheden, in gehoorzaamheid aan God de Heere verbindt. Dit drukt de Apostel klaar uit, Rom. 7: 14, *wij weten dat de Wet geestelijk is, maar ik ben vleselijk verkocht onder de zonde.* Zolang wij de Wet Gods niet als zodanig leren kennen bij het licht en onderwijs van de Heilige Geest, zo zijn wij nog geheel blind in de kennis Gods en van de weg der zaligheid en wij liggen met al onze uitwendige godsdienstigheid en deugdzaamheid nog geheel gevangen in de strik van de zonden, verdoemeniswaardigheid en machteloosheid, zodat wij geheel aan de Wet en aan onze eigen rechtvaardigheid sterven en met Christus door een waar geloof weer opstaan en levendig worden, voordat wij de heilige en geestelijke kracht en verbintenis van de Wet Gods op onze zielen recht leren kennen en wij klaar zien in het licht van de Geest, dat hij, die de Wet Gods niet met zijn hele hart onderhoudt, bemint en lief heeft, een rampzalig en verdoemd zondaar voor God is, al had Hij ook in geveinsdheid zijn hele leven niet een enige zondige daad of uitbreking tegen de Wet Gods ooit bedreven.
Hier ligt de ware fontein of bron van aller onbekeerde mensen rampzalige ellende, van hun blindheid, zorgeloosheid en ongelovigheid. En dat zij niet verschrikt worden voor Gods toorn en vloek; voor hel en verdoemenis; voor dood en eeuwigheid, enz., omdat zij de geestelijke kracht van de heilige Wet Gods niet kennen.
Nochtans heeft de Heere God dat voor de mens niet willen verbergen, noch hem daarvan in het minste onkundig willen laten, maar Hij heeft in Zijn Wet, zelfs tot een slot van al de geboden, ons die geestelijkheid van Zijn Wet zeer klaar geopenbaard, als Hij ons in het tiende of laatste gebod zeer ernstig heeft verboden alle kwade lust en begeerlijkheid van ons hart tegen een van Zijn Heilige geboden, ons dat zelf voorstellende in zodanig vorm, dat Hij ons verbiedt iets te begeren van de goederen of bezitting van onze naaste. Maar alleszins met ons eigen goed en have, huis, vrouw, enz., die Hij ons in Zijn goedheid geeft, vergenoegd en tevreden, hem daarvoor van hart dankbaar te zijn.
Dit is Gods heilig oogmerk onder dusdanige vorm van gebod, onze harten en zielen geheel te leggen aan de gehoorzaamheid van al Zijn geboden, zoals bij haar overweging nader blijken zal.
O, of de Heere onszelf dan nog met licht van Zijn Geest, in dit grote en voorname gebod eens wilde inleiden, dat als de sleutel is van de gehele Wet, zonder die wij niets recht van, die hele Wet verstaan kunnen.
Wij zullen dan

(1) Zo kort als mogelijk zal zijn, dit tiende gebod uw aandacht wat nader openleggen in haar wezenlijke kracht en inhoud.
(2) En dan zullen wij die andere voorname en gewichtige zaken overwegen, die de Onderwijzer over het rechte gebruik van de gehele Wet Gods in het al

algemeen heeft aangetekend.
Om dit tiende gebod wel te verstaan, zo moeten wij
(1) Weer haar voorwerp beschouwen. En dan
(2) De plicht, die God weswege van ons vordert, die Hij onze ziel of onsterfelijke geest, aan die de Heere God hier Zijn heilige Wet komt voor te stellen tot een regel van gehoorzaamheid, opdat die ziel daar alleszins overeenkomstig naar werke en zich naar richte en gedrage.

Het is bekend, dat wij, mensen, zo van God gemaakt en geschapen zijn, dat wij bestaan uit twee voorname delen, uit ziel en lichaam, die op een geheel wonderlijke en onbegrijpelijke wijze zeer nauw tezamen verenigd zijn, en onderling op elkaar werken en van elkaar aangedaan en bewerkt worden. omdat wij, mensen, zo ons bestaan hebben uit lichaam en ziel en God naar die beide onze Schepper en Opper-Heere is, zo zijn wij dan ook verschuldigd Hem, beide met lijf en ziel, alleszins te beminnen, te vrezen, te dienen en te gehoorzamen. En met al onze krachten en werkzaamheden naar die beide geheel alleen voor Hem te zijn en te leven. Zoals de heilige Apostel ons vermaant, 1 Cor. 6: 20, *want gij zijt duur gekocht. Zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn*.
Daar leidt Hij deze onze plicht bijzonder af uit de genade en verlossing door de Heere Jezus Christus. Maar die plicht moet ook niet minder afgeleid worden uit het werk onzer natuurlijke schepping, volgens die onze ziel en lichaam ook Godes zijn. Nu kan God zich daarmee geenszins tevreden stellen, dat wij, mensen, hem met onze lichamen en haar uitwendige bedrijven en werkzaamheden gehoorzamen. Want zo geven wij Hem maar een klein gedeelte van hetgeen wij Hem als onze grote Heere en Schepper schuldig zijn. Maar Hij wil, dat wij Hem ook zullen vrezen en gehoorzamen met onze ziel en met die wel voornamelijk en allermeest, omdat onze ziel ons beste en edelste deel is. Ons lichaam is veel slechter en geringer schepsel dan onze ziel, want dat is slechts een grove klomp vlees, van God zo wonderlijk geformeerd, wat zijn grondslag in het stof heeft, dat uit stof gemaakt is en tot stof moet wederkeren, en van de maden en wormen moet gegeten worden. Maar de ziel is

(1) een onsterfelijke geest, ziet Matth. 10: 28, die nooit weder zal verbroken worden, maar tot in alle eeuwigheid bestaan en lenen zal. Nu weten wij, dat de dingen waardiger en kostelijker zijn naarmate van hun bestendigheid en duurzaamheid. Zoveel meerder dan als de eeuwigheid is boven een klein stipje van de tijd, zoveel meerder en kostelijker is de ziel van de mensen boven het lichaam.
(2) Nog eens, onze ziel is geschapen en gemaakt naar het beeld Gods en heeft zelfs een natuurlijke gelijkheid met God en Zijn heerlijk Opperwezen. Want gelijk de Heere God een zuiver geestelijk Wezen is, zonder ophouden werkzaam door Zijn oneindig verstand en almachtige wil, zo is onze ziel ook mede een geestelijk wezen, dat mede altijd werkt door verstand en wil en dat dus in zijn natuur een gelijkheid heeft aan God, zijn Schepper en Maker, zoals het lichaam niet heeft noch hebben kan, omdat er niets stoffelijks noch lichamelijks in het geestelijke Wezen Gods gevonden wordt.
(3) Maar nog veel edeler en kostelijker schepsel is onze geest of ziel, wanneer die door Christus bloed en Geest, uit Gods genade wedergeboren, vernieuwd en van de zonden gereinigd wordt. Als God Zijn vervallen beeld door genade weer in ons komt opwekken en herstellen, dan wordt onze ziel weer een huis en tempel, daar de Drie-enige God zelf in komt wonen. Daar dan onze ziel, èn natuurlijk, èn door genade, een zo heerlijk en kostelijk schepsel is, ons lichaam in waardij zo ver overtreffende, is het lichtelijk te begrijpen, hoezeer God dan ook begeert. Dat wij Hem wel voornamelijk

met onze ziel zullen beminnen, vrezen en gehoorzamen en daarmee niet anders zullen doen en werken, dan overeenkomstig Zijn Heilige Wet, die Hij ons gegeven heeft. Daarom zegt en vermaant Hij ons in Zijn heilig Woord, dat wij Hem ons hart zullen geven, zeggende: *Mijn zoon geef Mij uw hart*! Spr. 23: 26. Aan dit hart laat zich de Heere allermeest gelegen liggen. Hierom zegt Hij tot ons, Spr. 4: 23, *behoed uw hart boven al, dat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen van de levens*. En hoe dikwijls vermaant de Heere ons niet in Zijn heilig Woord, dat wij Hem met ons hele hart zullen beminnen, dienen en vrezen.
En daartoe is nu dit tiende gebod gericht, om de mens een wet of regel voor te schrijven voor zijn hart of ziel, hoe dezelve altijd en zonder ophouden, beide met verstand en wil, werkzaam moet zijn in overeenkomst met al Gods heilige geboden.

Deze zeer grote en voorname plicht drukt de Heere nu zo uit, dat Hij ons *verbiedt alle zondige en kwade begeerlijkheid van ons hart tegen enig gebod Gods, zeggende: gij zult niet, begeren.*
Niemand versta dit in van deze voege, als verbood de Heere ons hier eenvoudig en in het al algemeen het begeren. Dat wij geen werkzaamheid van begeren met onze geest of ziel op enigerhande wijze zouden mogen hebben. Want het begeren of het willen is een natuurlijke daad of werkzaamheid van onze geest of ziel, zonder die onze geest zelfs niet een ogenblik zou kunnen zijn of bestaan. Want het leven van onze geest of ziel is natuurlijkerwijze alleen gelegen in een gedurige werkzaamheid van denken en van willen. Zonder dat zou onze ziel een dood wezen zijn.
De eerste grondwerking van het leven en bestaan van onze geest is, dat hij met zijn redelijk verstand en oordeel de voorwerpen die we zien en zich aan ons voordoen beschouwen, begrijpen, dezelve verstaan en daarvan oordeelt.
Daarop volgt dan aanstonds en onmiddellijk de werking van de wil, het andere grondvermogen van onze geest, waarmee Hij de zaken of voorwerpen, die Hij nu door gedachte kent en verstaat, als goed voor zich bemint en begeert, of die als kwaad haat en verwerpt. Zie, zo is het begeren, het willen of het beminnen, in zover als het de natuur of het leven van onze geest is, dan geenszins dat kwaad en die zonde, die de Heere God ons hier in Zijn Wet verbiedt, maar de Heere stelt ons hier alleen een wet of regel voor ons begeren, als een natuurlijke werkzaamheid van onze geest of ziel, willende dat wij met deze onze begeerte niet zullen mogen werkzaam zijn omtrent enigerhande goed of have van onze naaste, wat God, als de Opper-Heere van alles, aan hem gegeven heeft, of omtrent iets anders dat kwaad is en dat God ons in Zijn Wet verboden heeft. Integendeel beveelt Hij ons hier, dat ons begeren altijd goed, heilig en recht zal zijn. En dat het geheel en alleen altijd zal gaan omtrent God en Zijn Heilige geboden. Dan begeert en werkt de ziel recht

(1) Als zij de Heere haar God geheel en boven alles bemint en begeert en haar wil alleen tot Hem neigt, om Hem te bezitten, te dienen, te vrezen, te betrouwen, enz. Zoals van de Heere gelovig volk dat zo uitdrukt, Jes. 26: 9, *met mijn ziel heb ik U begeerd, in de nacht*, enz. De Heere wil zo van ons zonder ophouden als het hoogste goed gezocht en begeerd worden; Hij wil al onze begeerte en genegenheid alleen bezitten; Hij wil dat wij ons hoogste vermaak en genoegen alleen in Hem zullen nemen en aan alles buiten Hem met ons hele hart zullen verloochend zijn; Hij zegt tot ons Psalm 37: 4 *en verlust u in de Heere, zo zal Hij u geven de begeerte uws harten.*
(2) Ja, dan is ons begeren heilig en recht, als wij met God ook Zijn geboden begeren. Als ons hart die heilige geboden van de Heere geheel bemint en liefheeft en haar gehoorzaamheid en onderhouding onze Hoogste lust en vermaak is. Als wij niet

anders willen dan recht doen en naar van de Heere Wet volmaakt leven, zoals het zo was met David, die vromen knecht des Heeren. Ziet zegt hij, Psalm 119:40, *ik heb een begeerte tot Uw bevelen. Maak mij levendig door Uw gerechtigheid.* Hij kon van Gods geboden niet horen, of zijn hart ging aanstonds uit in een zuivere en oprechte begeerte tot haar volmaakte onderhouding. *Och, riep Hij uit, dat mijn wegen gericht werden, om Uw inzettingen te bewaren.* Ziet geliefden, zo wil de Heere, dat wij steeds met onze geest of ziel Hem begeren en werken.

Daaruit nu blijkt dan klaar, welk of hoedanig begeren God hier in Zijn Wet aan ons verbiedt als een zeer grote verdoemenis waardige zonde, die de Heere geenszins ongestraft kan laten blijven; namelijk, al zulk zondig, onheilig en boos begeren, als wij namelijk

(1) In plaats van God en Zijn zalige gemeenschap, de ijdele schepsels begeren en daaraan met onze harten hangen en kleven. En wel bijzonder al zulke schepsels en goederen, als God aan onze naaste in eigendom en bezitting gegeven heeft. Want daardoor kanten wij ons geheel aan tegen Gods opperste regering en besturing. En stellen ons tegen Zijn hoge wil, wijsheid, goedheid, enz., hetgeen immers niet anders dan een zeer vijandige rebellie of opstand en ongehoorzaamheid tegen God is, die Hij geenszins ongestraft kan laten. Daardoor betonen wij onze onvergenoegdheid en ondankbaarheid tegen God, onze grote Heere en Schepper, zo wij ons niet tevreden willen houden met onze eigen have en bezitting, die Hij ons genadig gegeven heeft; wat immers een zeer groot kwaad en een vuile zonde is, die de Heere zeker moet straffen, enz.

(2) Ja, God verbiedt ons hier verder al zulk begeren van onze geest of ziel, zonder onderscheid, wat aanloopt tegen Zijn Heilige Wet, of tegen een van haar geboden, omdat door ongehoorzaamheid te overtreden en te verbreken; alle gedachte, lust, liefde en geneigdheid tot de zonde, hoe klein of gering die ook in ons zijn mocht. Want dat dit de eigenlijke zin en het oogmerk Gods in dit gebod is, dat leert ons de Onderwijzer, die dit gebod zeer recht verstaan en begrepen heeft.

Nu moeten wij verder beschouwen, wat onze Christelijke Onderwijzer daarover heeft aangetekend. Hij vraagt zijn leerling: *wat eist,* enz. En doet hem zo antwoorden: *dat ook de minste, enz.*

De Onderwijzer verklaart dit tiende gebod hier zeer algemeen, ais verbiedende alle zondige begeerten van de mensen hart tegen enig gebod Gods. En deze zijn verklaring is in alle delen recht. Want hoewel God hier sommige bepaalde voorwerpen uitdrukt, die wij niet mogen begeren, als van de naasten huis, enz., zo ziet Hij hier nochtans in het al algemeen op alle kwade en zondige begeerlijkheid van de mensen hart tegen zijn wil en heilige geboden. Zoals het Paulus daarom ook in zulk een algemene zin neemt, Rom. 7: 7, daar Hij zegt, niet geweten te hebben, dat de begeerlijkheid zonde was. Paulus bestond, in zijn onbekeerden staat, zoals alle mensen van nature voor hun bekering bestaan. hij was ten enenmale blind in de kracht en geestelijkheid van de Wet; hij hield het voor genoeg, als hij maar in zijn uiterlijke daden niet tegen Gods Wet zondigde; hij had geen ogen om naar binnen te zien in zichzelf, hoe het met zijn hart gesteld was, of dat wel geheel lust en vermaak had in Gods Wet. hij kende haar boze en kwade aard en natuur niet. En dat het bedenken des vleses volkomen vijandschap tegen God was.

En zo hij daarvan al iets bij algemeen licht mocht zien, zo hield hij toch deze kwade gesteldheid van zijn hart, deze boze vijandige begeerlijkheid van zijn ziel voor geen zonde, waarom God hem zou straffen of verdoemen.

Wij willen dan nu het stuk, met de Onderwijzer, die het zeer wel gevat heeft, uw aandacht eens een weinig nader openleggen.
De Wetgever verbiedt hier dan, *dat zelfs geen de minste lust of gedachte tegen een van Zijn geboden in iemands ziel opkome.*
Door de minste lust of gedachte tegen Gods geboden verstaat de Onderwijzer de eerste opkomende, kwade begeerlijkheden, die in van de mensen ziel ontstaan, uit kracht van de natuurlijke verdorvenheid, die alle mensen van hun stamvader Adam hebben overgeërfd. Want dat is zeker, na de val is de mens zo geheel verdorven geworden, dat het natuurlijke grondbeginsel van zijn hele leven ten enenmale boos en zondig is en zijn haat is veranderd in een vuile modderpoel van alle gruwelijkheid, snoodheid en onheiligheid, zodat uit dat hart nu niet anders voortkomt, noch kan voortkomen, dan vijandschap tegen God, in kwade begeerlijkheid. Hierom lezen wij overal in Gods Woord *van de begeerlijkheid van de harten, de begeerlijkheden van de vleses, van het lichaam, der ogen,* enz.
Deze opkomende kwade begeerlijkheden worden in de wedergeboorte, wanneer de genade in het hart komt en het hart door de genade aanvankelijk vernieuwd en veranderd wordt, voor zover in de gelovigen nu wel gebroken en gedood, dat zij over hun zielen geen heerschappij meer voeren, maar nochtans blijven zij nog gedurig in Gods kinderen over en kleven hun aan als overblijfsels van de verdorven oude mens der zonde; het vlees begeert nog gedurig tegen de geest, waardoor zij met Paulus moeten zuchten, *het goede, dat ik wil, doe ik niet. Maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik,* Rom. 7: 19. Zie ook Gal. 5: 17. Dat nu dusdanige kwade begeerlijkheden, hoewel zij door van de mensen vernieuwden wil of overtuigend geweten, al niet worden toegestemd, noch dadelijk ten uitvoer gebracht, nochtans kwaad en zondig zijn, ontkennen wel alle hele en halve Pelagianen, als Papisten, Socinianen, Remonstranten, enz., die de natuurlijke verdorvenheid en onbekwaamheid van de mens tot het goede met alle macht zoeken te verkleinen.

Maar de Hervormde Kerk houdt dat nochtans krachtig staande en bewijst het
(1) Omdat al deze eerst opkomende kwade begeerlijkheden uit 's mensen zondige en verdorven natuur geboren worden; bijgevolg zijn zij volgens die vaste stelregel, dat gelijk de oorzaak is zo ook het gewrocht is, ten enenmale kwaad en zondig; het zijn de rampzalige vruchten van die kwaden boom der zonde, die de duivel reeds in het Paradijs in onze harten geplant heeft. Want als Adam, ons aller vader, tegen God niet gezondigd had en van Hem afgevallen was, zou er ook nooit enige zondige lust, noch kwade begeerte in 's mensen hart geweest zijn.
(2) Omdat zodanige begeerlijkheden rechte baarmoeders van de dadelijke zonden zijn, zoals wij reeds gezien hebben. Ziet Jak. 1: 14, 15.
(3) Omdat zij geheel tegen Gods heiligheid strijden en al wat daartegen strijdt is immers zonde. Strijdt dat niet geheel tegen Gods hoogheid en heiligheid en tegen die volmaakte liefde en vrees, die wij Hem verschuldigd zijn, dat wij, mensen, in ons gemoed bezwangerd gaan met een kwade neiging en met boze lusten, om Hem ongehoorzaam te zijn en tegen Hem te zondigen? Wat is dat toch anders dan een haat en boze afkerigheid van God en Zijn geboden in onze harten te dragen. En zal ook een redelijk mens kunnen denken, dat dat geen strafwaardige zonde zou zijn?
Dat Paulus ons ook duidelijk leert, Rom. 7: 7, daar hij schrijft, *ik wist niet de begeerlijkheid zonde te zijn, indien de Wet niet zeide: gij zult niet begeren.* Dat hij hierdoor de begeerlijkheid die eerste opkomende begeerlijkheden van de ziel om te zondigen verstaat en geenszins een kwade begeerlijkheid, die door de wil van de mensen wordt

toegestemd, blijkt, omdat hij anders van die begeerlijkheid niet kon schrijven, dat hij tevoren nooit had geweten dat die zonde was. Want dat wisten de heidenen wel uit het schemerlicht van de rede, dat een kwade begeerte, als zij door de wil werd toegestemd, zonde was. Een van hun dichters zegt daarom, dat iemand, die een zonde slechts bedenkt in zijn gemoed, zo wel zondigt als hij, die de zonde doet. Waarom zij dan ook altijd de wil voor de daad rekenden.
Zo blijkt het dan middagklaar, dat zelfs alle eerst opkomende lusten en begeerlijkheden om te zondigen, hoewel zij door de wil niet worden toegestemd noch dadelijk ten uitvoer gebracht, nochtans waarlijk in de mens geheel kwaad, zondig en verdoemelijk voor God zijn. En daarom worden die alle samen volgens de Onderwijzer in dit gebod dan wel streng verboden. Een ieder mens moest, wilde hij niet een verdoemelijk schuldenaar voor God zijn, geheel vrij zijn van alle kwade en zondige begeerlijkheid tegen Gods Wet; er moest de minste opkomende lust en beweging, om tegen enig gebod van de Heere te zondigen, nimmer in zijn ziel opkomen. *Daar moest niets in hem gevonden worden van dat bedenken van de vleses, waarvan Paulus getuigt, dat het vijandschap tegen God is*, enz. Rom. 8 7.
Hierom worden de gelovigen in de staat der genade ook ernstig van God tegen alle kwade begeerlijkheid der zonden vermaand, om die ten onder te brengen door de wapenen van de Geest. Zo schrijft Paulus, Rom. 6: 13, *laat de zonde niet heersen in uw sterfelijk lichaam, om te gehoorzamen haar begeerlijkheden.* En Coll. 3: 5 wil hij, dat de gelovigen hun leden die op aarde zijn en onder andere ook de kwade begeerlijkheid, zullen doden. Want dit is toch het merkteken van alle ware verbondelingen, dat zij hun vlees gekruist hebben, met de bewegingen en begeerlijkheden, Gal. 5: 24. Zo dan, uit allen deze blijkt, dat de Wetgever volgens de Onderwijzer hier met recht verbiedt, *dat zelfs de minste lust*, enz.

Hierop laat de Onderwijzer nu volgens zijn gewoonte weer volgen, hetgeen hier van de Wetgever wordt geboden, daarin bestaande, dat wij ten allen tijde, van ganser hart, enz. Dit volgt uit het vorige. Want daar de ziel geheel heilig en vrij is van alle kwade en zondige begeerlijkheid tegen God en Zijn Wet, daar kan zij uit haar inwendige aard, natuur en grondbeginsel niet anders dan volstrekt aller zonden vijand zijn, alle onheiligheid haten en lust hebben tot alle gerechtigheid en heiligheid.
Gelijk het zo gelegen is met het wedergeboren en vernieuwde deel der gelovigen, waarvan Johannes getuigt, 1 Joh. 3: 9, *die uit God geboren is, die doet de zonde niet*. Hiervandaan worden de gelovigen overal in het Woord zo ernstig vermaand, dat zij toch aller zonden vijand zullen zijn en geheel tot alle gerechtigheid lust en begeerte zullen hebben, navolgende daarin de Heere hun God en Vader, die volmaakt is en die hun alleszins tot heerlijkheid en deugd geroepen heeft, waartoe zij dan door het geloof uit Christus volheid gedurig ontvangen genade voor genade, zoals wij dit alles met van de Heere hulp breedvoerig uit het Woord nader zouden kunnen verhandelen. Nu, zulk een gehele heiligheid en gehoorzaamheid aan Zijn hele Wet, eist de Heere hier, volgens de Onderwijzer, in dit gebod van alle mensen.

Nu, zulk een allerhartelijkste en oprechtste haat en vijandschap tegen alle zonden, klein en groot, beveelt de Heere ons hier dat wij steeds zullen hebben binnen in ons gemoed, waarmee hij dan wil
(1) Dat wij de zonde recht zullen kennen als het aller snoodste en verschrikkelijkste kwaad, waar de heilige Majesteit Gods op het hoogste door onteerd en beledigd wordt en waarover hij op het zwaarste vergramd en vertoornd wordt.
(2) Dat wij uit dien hoofde een hartelijke afkeer zullen hebben inwendig in ons

gemoed ook van de aller-geringste en kleinste zonde. Dat wij die van harte zullen verfoeien, zoals er staat Psalm 97: 10, *gij liefhebbers des Heeren, haat het kwade*. En gelijk de heilige Apostel vermaant, Rom. 12: 9, *hebt een afkeer van het boze en hangt het goede aan.*
Zie zo beveelt God ons hier, dat ons hart altijd zal vervuld zijn met een aller oprechtste haat en afkeer van alle zonden, tegen alles wat maar dient om Gods heilige Wet enigszins te verbreken.

Daarentegen gebiedt hij ons hier, *dat wij lust zullen hebben tot alle gerechtigheid.*
Dat is tot alle deugd, heiligheid en ware Godzaligheid, tot alles dat recht en goed en van God de Heere in Zijn Heilige Wet aan ons geboden is. Daarnaar wil de Heere, dat wij geheel met onze liefde en genegenheid zullen uitgaan. Dat wij niet anders dan alle was gerechtigheid niet onze harten zullen beminnen, begeren en zoeken. Dat wij daarin alleen al onze lust, vermaak en blijdschap zullen vinden, zoals wij dat zo lezen van de Heere Jezus, dat grote Voorbeeld van heiligheid, Psalm 11:9, daar hij zo spreekt door de Goddelijke profetie van David: *Ik heb lust, o God! om Uw welbehagen te doen*, enz. En van de heiligen Apostel Paulus, die getrouwe navolger van Christus, Rom. 7, die een vermaak had in de Wet Gods naar de inwendige mens, enz. Die het wel nog niet zo verkregen had en alrede nog niet volmaakt was, maar die er nochtans een hartelijke lust toe had en er naar jaagde, of hij het ook grijpen mocht, enz., Filipp. 3.
Zie zo rein, zo heilig, zo geestelijk en hemels gebiedt de Heere God hier, dat onze harten altijd zullen zijn. Dat wij zo in de liefde tot het goede, en in haat en afkeer van het kwaad zullen branden. En zo niet onze harten, zowel als met onze lichamen zullen staan in een volkomen gehoorzaamheid aan al Zijn Heilige geboden. Ziet, dit is de was inhoud van dit tiende gebod.

Ziedaar, geliefden, zo hebben wij nu, onder van de Heere genadige bijstand, de gehele Wet der Tien Geboden voor uw aandacht verklaard en ontvouwd.
Aan de ene kant als een Wet om alle vlees de mond te stoppen, alle rechtvaardigheid der Wet geheel en voor eeuwig uit te sluiten en alle mensen voor God vervloekt en verdoemelijk te stellen. Aan de andere kant als een volmaakt voorbeeld en richtsnoer van was heiligheid, naar hetwelk Gods verbondelingen nu in de staat der genade zich door middel van het geloof alleszins in hun uitwendig en inwendig gedrag en wandel hebben te richten.

Nu gaan wij over tot hetgeen de Onderwijzer hier nu verder nog over deze hele Wet des Heeren in het al algemeen tot lering laat volgen.
De wet der Tien geboden verklaard zijnde, stapt de Onderwijzer daar zo plotseling niet vanaf en vraagt (vraag 114) daarom tevoren zijn leerling, *maar kunnen degenen*, enz.
Deze vraag van de Onderwijzer raakt slechts alleen degene, die door Gods Geest wedergeboren en tot Hem, als de oversten Leidsman van hun zielen bekeerd zijn. Die deel hebben aan de verlossing van de Heere Christus. Van deze vraagt hij, of zij in die staat zijnde, deze Wet van God in alle haar delen volmaakt kunnen onderhouden?
Gij ziet, geliefden, dat de Onderwijzer hier met deze vraag niet zozeer het oog heeft op de natuurstaat van genadeloze en onbekeerde mensen, maar alleen op Gods bekeerde volk, de ware Christengelovigen. Want, wat de staat betreft der rampzalige, onbekeerde mensen, van hun kan geenszins gevraagd of onderzocht worden, of zij de heilige Wet Gods ook volkomen kunnen onderhouden? Omdat het maar al te zeker is,

dat deze ongelukkige, buiten enige grove en uiterlijke werken en plichten, van de Wet Gods, in een werk van eigen gerechtigheid, niet het allerminste stipje van die Wet recht heilig en geestelijk kunnen doen of onderhouden en er ook in hun niet de allerminste lust of begeerte toe is, zoveel niet als een klein kruimeltje of zandkorreltje. Want het is maar al te zeker

(1) Dat hun hele natuur vervuld is met boze vijandschap tegen God en Zijn Heilige Wet, ziet Rom. 8:7.

(2) Dat zij geheel blind en verduisterd zijn in hun verstand en er niet het minste straaltje van geestelijk licht in hun harten schijnt, wat hun de beminnelijke heiligheid en rechtvaardigheid van de Wet Gods zonde kunnen ontdekken of doen zien, omdat zij door ongelovigheid hun ogen moedwillig tegen alle licht Gods toesluiten en de duisternis liever hebben dan het licht, Joh. 3: 19. Van hun is het, dat de Schrift zegt: *en het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft dit niet begrepen,* Joh. 1: 5.

(3) Ook is het zeker, dat alle onbekeerde mensen door deze hun vijandschap tegen God, blindheid en ongelovigheid, geheel en al dood liggen door de misdaden en de zonden, Ef. 2 en geen leven van heiligheid, of goede begeerte tot de heilige Wet Gods meer in zich hebben, zoals een dood mens geen leven, begeerte en kracht heeft, om iets te kunnen doen of werken in het natuurlijke, zoals dit alles in Zondag 2 van deze Catechismus nader aangetoond en verhandeld wordt.

(4) En dus is het verder dan ook zeker, dat uit die hoofde alle onbekeerde mensen vanwege dit alles in een staat zijn van de allerhoogste verschrikkelijke ellende en rampzaligheid, zoals met geen pen te beschrijven, noch met geen tong is uit te spreken.

Want

(a) Zo blijft de gehele Wet Gods, met al die heilige plichten en geboden daar zij niets oprechts willen onderhouden, nu volkomen leggen tot hun last.

(b) Zo wordt hun schuld, door het moedwillig verzuimen en overtreden van die hele Wet, in al haar stukken en delen dan nu dagelijks groter, tot aan de hemel en wordt een schuld van meer dan tien duizend talenten, die in die grote dag van de oordeels eens tot de laatste penning toe met God zal moeten afgerekend worden.

(c) Zo blijft Gods verschrikkelijke toorn en vloek, die de Wet aan alle overtreders bedreigt, dan nu zeer vast op hun leggen en volgt hun overal op de hielen achterna. Want zo luidt het Goddelijke dreigement van de Wet, vervloekt is een iegelijk, die niet blijft, enz., Gal. 3: 10.

(d) En omdat deze rampzalige mensen daaraan niet geloven willen en hun ogen voor dit ware licht Gods niet eens willen open doen, zo blijven zij dan nu geheel zorgeloos, ongevoelig, onboetvaardig en onbekeerlijk in deze hun allerhoogste ellende en rampzaligheid leven. Zij nemen het niet in het minste ter hart en zo gaan zij dan zo waar naar een eeuwige rampzaligheid en verderf toe, als er een heilig en waar God in de hemel leeft, die zich van niemand zal laten bespotten. Maar Die eenmaal, op het einde van de wereld, Zijn Heilige gerichten met alle mensen naar Zijn Woord zal houden, enz.

Ziet, dit is er van de staat van alle onbekeerde mensen. O, of de ontfermende God het hun nog eens, door de kracht van een zielzaligende ontdekking in hun harten, door Zijn Geest intijds deed zien!

Wat nu belangt degenen, die tot God bekeerd zijn en die genade bij de Heere gevonden hebben, dat zij uit de dood der zonde, in het leven der zaligheid en van het geloof zijn overgegaan, daarvan vraagt en onderzoekt hier nu de Onderwijzer, of die

deze Wet Gods ook volkomen onderhouden kunnen?
De Onderwijzer heeft hier het oog op ons verschil met alle Pelagiaansgezinden. Ziet het gevoelen van Socinianen en Remonstranten, van de volmaaktheid der heiligen in dit leven. En van de papisten van de overto3ge werken; alle die snode gevoelens alleen voortkomen uit een droevige blindheid en onkunde van God en van de heiligheid en geestelijkheid van de Wet. Maar de Onderwijzer antwoordt recht: nee, zij. Dit is naar van de Heere Woord, waarin ons de onvolmaaktheid en zondigheid ook van de allerbeste gelovigen zeer klaar en overvloedig geleerd wordt, ziet Pred. 7: 20, Jakobus 3: 2 en 1 Joh. 1: 8. Het is wel waar, dat sommigen van Gods lieve kinderen wel eens uiterlijk voor de wereld als geheel heilig en onberispelijk kunnen leven, wanneer zij met allen ijver, strijd en waakzaamheid en met gedurig vasten en bidden, door de genade Gods, zich geheel daarop toeleggen om in alle heilige

geboden en rechten Gods onberispelijk te wandelen en aan niemand in de wereld enige de minste aanstoot of ergernis ooit te geven. Hoedanige heilige en tedere mensen de beide ouders van Johannes de Doper waren, zacharias en Elizabeth, van die wij dit heerlijke getuigenis tot onze navolging aangetekend vinden, dat zij beiden rechtvaardig voor God waren, wandelende in al de geboden en rechten van de Heere onberispelijk, Luk. 1: 6. O, hoe dierbaar en zalig is zulk een getuigenis niet! Gave God, dat dit zo ook eens naar waarheid kon getuigd worden van Neerlands aller-roevigst en ellendigst vervallen Christendom! Maar de Heere weet, hoe ver er dit nu van af is.
Maar hoewel van de Heere volk zo in hun hele werk en wandel door Gods hemelse genade een hoge trap van heiligheid en onberispelijkheid soms kan bekomen, zo behoudt toch ieder christen altijd een bedorven en zondig vlees bij zich, waarin geen goed woont, Rom. Vll, daar hij al zijn dagen hier op aarde zwaarlijk mede te strijden heeft en zeer bitter altijd onder zucht, Ps. XlX: 13 en CX53: 2, Spr. 20: 9 en Job 9: 2. Daarom zegt hier de Onderwijzer, dat zelfs de allerheiligsten, zolang zij in dit leven zijn, nog maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid. Hebben, die de Wet namelijk volmaakt van hun eist. hij spreekt van de allerheiligsten, ons dus lerende, dat er trappen in de genade zijn, zoals de Schrift daarom ook spreekt van kinderen, jongelingen en vaders in Christus. Maar het gaat nu helaas, in het verdorven christendom al eveneens toe als in een ongeregeld en verdorven huisgezin, daar alles maar wild en woest doreen loopt als een gemengden hoop, ouden en jongen, kleine kinderen, zonen en dochters, vaders en moeders en die nog ouder in jaren zijn, allen samen ondereen.
(1) Men weet het onderscheid van ieders genade, wijsheid, gaven, enz. nu niet meer te onderscheiden en op zijn plaats te waarderen, om er een goed en recht gebruik tot ieders stichting van te maken.
(2) Die enige vordering en voortgang in de wegen Gods bekomen hebben en die als geestelijke vaders en moeders voor andere moesten zijn wegens de lange tijd, die zij in het christendom geleefd hebben en de ondervinding naar binnen en naar buiten, die zij in de wegen Gods gehad hebben, weten dit hun grote voorrecht niet wel aan te leggen ten nutte van diegenen, die beneden hun zijn. Zij weten helaas hun hoofd niet uit de gebreken te houden. Zij ergeren zeer dikwijls de kleinen en de zwakken en willen hun steeds door enkel praten en door een meesterachtige behandeling, zonder blijken van ware genade in al hun doen, tot hun plicht brengen, wat de Heere . niet kan noch wil zegenen.
(3) En de jonge en zwakke christenerr. wassen aanstonds als mannen op in de hoogte en worden in korte tijd zeer trots, verwaand en opgeblazen en beroemen zich op veel

genade en licht, denkende dat zij de ouden allang boven het hoofd zijn uitgewassen, daar het onderscheid doorgaans evenwel nog verbazend groot is tussen beiden. Want in dit nare en onvruchtbare seizoen wassen de wilgebomen zo aanstonds de eikenbomen boven het hoofd niet uit, hoewel het weldra lange en dunne sparren van bomen kunnen worden, die met de wind al heen en weer staan te waggelen op een kleine en losse wortel. Helaas, wat ziet het er dan nu niet ellendig en droevig met ons uit. En als er bij ons eens gezocht wordt naar de allerheiligste, hoe zwaar of toch de genade van die mens wel God zou wegen? Nochtans, ook zelfs de allerheiligsten, zegt de Onderwijzer, dat niet meer hebben dan een klein beginsel van de volmaakte gehoorzaamheid der Wet in dit leven. Het zijn altijd nog maar eerstelingen en kleine beginselen. Nochtans, van de allerheiligsten zegt de Onderwijzer, dat zij, zolang zij in dit leven zijn, enz.

Hij spreekt zeer onderscheidenlijk, zeggende: zolang zij in dit leven zijn. En met recht, want het verschil is hier niet over de gelovigen na hun dood en wederopstanding. Want dan is het zeker, dat zij niet meer zondigen, maar volmaakt de Wet van God en al haar geboden zullen onderhouden. Maar het verschil raakt hier maar alleen de gelovigen zolang zij nog in dit leven zijn en hun zondig vlees met zich dragen. Zolang dat duurt, zegt de Onderwijzer, dat zelfs de allerheiligsten maar een gering, maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid hebben; hetgeen zo niet moet verstaan worden, alsof al de gelovigen maar tot een en dezelfde geringe trap van gehoorzaamheid en volmaaktheid kwamen. Nee, want de een gelovige komt, zoals wij reeds gezegd hebben, tot een groter trap van volmaaktheid, dan de andere. Maar de Onderwijzer noemt de staat van de allerheiligste nog maar een gering beginsel der gehoorzaamheid, in opzicht van de grote staat van een geheel volmaakte gehoorzaamheid, die de Wet Gods van hem vordert en waartoe hij na dit leven in de heerlijkheid eens zal komen. In vergelijking van die volmaakte gehoorzaamheid is de staat van de allerheiligsten nog maar een klein beginsel. Zij beginnen hier nog maar eerst van de Heere geboden te onderhouden. Zij genieten hier maar eerstelingen van de heerlijkheid en deugd, waartoe zij geroepen zijn. O, hoe gewillig zullen dit al de heiligen Gods niet erkennen! Hoe zal de verstgevorderde hier niet zonder ophouden gedurig bitter klagen over het zwakke beginsel van Zijn gehoorzaamheid. Och, mocht men de allerheiligste maar eens horen in zijn eenzame vertrek

plaatsen en binnenkameren! Het zou blijken hoe laag hij in deze van zichzelf nog gevoelde. Want hoe meer licht, genade en heiligheid er in de ziel is, hoe meer zuchten, klagen, wenen, kermen, enz., er gehoord wordt over de weinige heiligheid en gelijkvormigheid met God. David bidt zo ernstig, Ps. CX53: 2 en gaat niet in het gerichte met uw knecht. Want niemand die leeft

(kan hij algemener spreken?) Zal voor Uw aangezichtrechtvaardig zijn. Paulus, die grote man, die met recht de voorrang verdient onder de allerheiligsten, doet nochtans zo dikwijls een rondborstige belijdenis van de zwakheden en struikelingen, die hem in dit leven nog gedurig aankleefden. Hoort eens, hoe rondborstig hij dat stuk behandelt, Fil. 3: 12, waar hij schrijft: niet dat ik het alrede gekregen heb of alrede volmaakt ben, maar ik jage daarnaar of ik het ook grijpen mochte. Zo dan, het blijkt dat de Onderwijzer met recht staande houdt dat de allerheiligsten, zolang zij in dit leven zijn, nog maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid hebben.

Mijn geliefden, er is geen zekerder, noch warer leer en die ons klaarder en menigvuldiger in Gods Woord wordt voorgehouden, dan die van de onvolmaaktheid der heiligen. Maar nochtans is er ook geen leer in het christendom, die ten allen tijde door blindheid en ongeloof van de zondaars en ook van de bekeerde mensen, meer en schadelijker misbruikt is dan deze lere. O, gave de Heere ons dit eens recht te zien!

(1) De onbekeerde wereld misbruikt deze heilige leer van God aller-verschrikkelijk st, allerplompst en grofst, zoals niet wel te zeggen of uit te drukken is. Dat een christenmens in dit leven nooit volmaakt kan zijn, maar nog steeds in veel struikelt en uit zwakheid de Wet Gods overtreedt en dat God al die gebreken uit genade om Christus wil, in de mens, op zijn belijdenis en berouw, over het hoofd ziet, dat is het deksel en vijgeblad, daar het volk van de satan al hun zonden en goddeloosheden nu maar schaamteloos mede toedekt en gerust in hun zonden blijft leven en voortgaan, zeggende: niemand kan er volkomen heilig en volmaakt zijn.
De leraars prediken al daar henen, om de mens heiliger en volmaakter te hebben als hij zijn kan. Zij moeten wat makkelijker met de mensen te werk gaan en wat zonden en zwakheden in hun voorbij zien; ieder doet zoveel als hij kan om God te dienen en te behagen. Zij mogen de fouten en het gebrek in hun predicaties wel voorstellen, dat zal men hun niet kwalijk nemen. Maar zij moeten daarom de mensen echter niet verdoemen en veroordelen, alsof zij geen goede christenen waren, maar alsof zij allen naar de hel zouden gaan, omdat zij zo volmaakt heilig naar de Wet Gods niet
Kunnen leven, vat IS maar oe grote Tour, cue onze teraar neer; anders predikt hij gedurig nogal veel goede en nuttige dingen, die niet te verwerpen zijn. Zie zo grof misbruikt de blinde en goddeloze wereld deze heilige leer. En zo breken zij de band van het Christendom met deze leer van de onvolmaaktheid der heiligen geheel aan stukken en elk neemt op zich zoveel goed te doen, als hij denkt maar even nodig te hebben om in de hemel te komen. Nu blijft de heilige Wet Gods niet meer van de mensen regel om naar te leven. Maar de bepaling, die de mens zelf maakt, om zoveel van de Wet te houden als hij wil. Dit is zijn regel, daar hij alleen naar leeft.
(2) Maar helaas, dat ook zelfs de was bekeerde en gelovige mensen deze leer niet veeltijds door hun verdorvenheid zeer misbruikten! Want, niet volmaakt heilig naar de Wet in dit leven ooit te kunnen zijn, o, hoe heimelijk weet het boze hart daar niet zijn voordeel mede te doen!
(a) Met niet oprecht ernstig met alle schuld en zonde voor God steeds te werken, maar over veel zonden heen te leven en die aan de hand te houden.
(b) Met veel goede en heilige plichten na te laten, onder die st3en en heimelijken indruk, dat men met minder in het christendom vooral tegenwoordig wel bestaan kan.
(c) Ja, het droevig misbruik van deze heilige leer werkt ook bij Gods volk onbedenkelijk veel lauwheid, zorgeloosheid, hoogmoed, blindheid, ongeloof en allerlei zeer verderfelijk kwaad. Daar die heilige lere, als zij eens recht gekend en bij Gods licht verstaan werd, het rechte middel zou zijn om onze heiligmaking, door de kracht van de Heilige Geest, alle dagen meer te bevorderen.
Dit gaat de Onderwijzer hier nu voorts aantonen, wanneer hij er bijvoegt, Maar zO, dat zij met een ernstig voornemen, enz. Twee dingen of zaken stelt de Onderwijzer hier ter neer.
(1) Dat Gods heilige kinderen, die tot God bekeerd zijn, niet slechts naar sommige, maar naar al de geboden Gods beginnen te leven. Dit is het zuivere en oprechte kenmerk van Gods genade, wat gevonden wordt door de werking van de Heilige Geest in het hart van alle ware gelovigen en waardoor zij van de onbekeerde mensen van deze wereld in de grond geheel zijn afgescheiden. Een onbekeerd hart, wat onzuivere liefde en begeerte het ook al moge hebben tot enige geboden van de Wet Gods, om daarin met een uiterlijke gehoorzaamheid te wandelen, kan noch zal nochtans nimmermeer een oprechte liefde en begeerte hebben tot al de geboden Gods, om vroom in beginsel naar die allen samen te leven. Want het leven en de liefde der zonde, die nog heersende in hun zijn, zullen altijd enige geboden van de Wet Gods en wel meest de geboden van de eerste tafel en het tiende of laatste gebod van de tweede

tafel, wat alle zonden en kwade begeerten van het hart verbiedt, aan een kant stellen.

(a) Zij zullen al die geboden nooit in WaaraCnttge, narteiij e liefde opnemen, om ze te gehoorzamen.
(b) Zij zullen over de verbreking en overtreding derzelve nooit recht verlegen of bekommerd zijn, noch een oprechte boete voor God doen, wat berouw of droefheid zij anders over de zonden ook al hebben mogen.
(c) Zij zullen maar gerust in de overtreding van alle zodanige heilige geboden Gods blijven leven en zich daarmee tevreden stellen, dat zij enige andere geboden van de Wet uiterlijk maar wel zoeken te onderhouden. Wanneer zij maar geen grove Sabbatschenderij bedrijven, geen uitwendige afgoderij noch beeldendienst plegen, geen valse eden zweren, ouders en overheden niet openlijk ongehoorzaam zijn; niet doden, niet echtbreken, niet stelen; niet liegen en bedriegen. Ziet als zij maar dit uitwendige van sommige geboden Gods redelijk wel onderhouden, dan stellen zij zich gerust, dat zij goede en vrome mensen zijn, al verbreken zij ook alle andere geboden Gods; al plegen zij afgoderij in hun hart; al misbruiken zij dikwijls de heiligen Naam van God; al maken zij vleselijke denkbeelden en bevattingen van Gods geestelijk Wezen; al rusten zij op de Sabbat niet in God, door een waar geloof in Christus; al doen zij nooit afstand van kwade gedachten en begeerlijkheden van de harten. Maar al is ook hun hart inwendig nog zozeer vervuld met onwetendheid en blindheid, met ongeloof en vijandschap tegen God en met een sterke liefde en geneigdheid tot alle zonden, enz. Dat alles achten zij maar als kleinigheden en zwakheden, die God niet zo nauw zal opnemen.
(d) Ja, zelfs, in die uitwendige gehoorzaamheid der geboden Gods zullen de onbekeerde mensen altijd een verkiezing omtrent de geboden maken. Er zullen altijd een of meer geboden zijn, daar zij de meeste haat en vijandschap tegen zullen hebben en welker uiterlijke onderhouding zij het minst zullen ter hart nemen. Zij hebben altijd hun voornaamste boezemzonden aan de hand, tegen een of ander van de geboden der Wet. Die geboden staan hun dan ook altijd in de weg en zij zouden ze wel graag in de Wet uitschrappen, indien zij maar konden. Maar geheel anders is het hier in de grond gelegen met alle was bekeerde kinderen Gods. Deze zijnde inwendig in hun hart geheiligd en vernieuwd door de Heilige Geest in Christus, kunnen uit die grond niet anders dan de gehele Wet Gods, zo algemeen, uitgebreid en geestelijk als zij daar ligt, van hart omhelzen en beminnen.
(a) Omdat zij God beminnen, die deze Wet gegeven heeft, uit Zijn heilig wezen en natuur.
(b) Omdat zij de was heiligheid beminnen die in God is en die ook is in al de geboden van de Wet, omdat de gehele Wet heilig is en ieder gebod heilig is;
U 4Ull Vldl, 8 UIG4GIIUG IGUGAI, 8 UGVVGIIIG Gij IIGI; GG11G ~G VVU,
beminnen, beminnen zij ook het andere gebod; evenals iemand, die het goud bemint, die bemint het goud overal, daar Hij het maar ziet en vindt: een gouden beker, een gouden schotel, een gouden kroon; kortom, al wat maar waarlijk, goud is.
(c) Omdat zij uit hun vernieuwde natuur alle zonde en onheiligheid zonder onderscheid haten en daarvan een hartelijken afkeer hebben. Het is hun al eveneens, die zonde het is, als zij maar tegen enig gebod van de Wet Gods strijdt, zo haten de bekeerde mensen die zonde, omdat zij zonde is en een overtreding van de heilige Wet Gods.,
En dit is zo het rechte kenmerk van de ware genade Gods en. Van een vroom en heilig hart, dat het zich begerig en oprecht geneigd vindt, om met de onbekeerde wereld niet maar alleen naar sommige, maar naar al de geboden Gods te leven. Zo was het met

David, Ps. CXlX: 5, 6, och, of mijn wegen gericht werden, om uw inzettingen te bewaren! Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op alle uw geboden. En vers 128, daarom. Heb ik alle uw bevelen van alles voor recht gehouden maar alle valse pad heb ik gehaat. Zo was het met Paulus, Hij had een vermaak in de Wet Gods naar de inwendigen mens, Rom. 7: 22. Zijn vermaak was niet slechts in enige geboden, maar in de hele Wet Gods. Deze algemene liefde en gehoorzaamheid omtrent de hele Wet Gods, zonder enige uitzondering, leert ons de Apostel Jacobus, hfd. 2: 10, want wie de gehele Wetzal houden en in een zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen. Dat is, die maar negen geboden van Gods Wet wil onderhouden en maar een gebod wil uitzonderen en vrijheid nemen omdat te overtreden, die haat en verbreekt de gehele Wet Gods en heeft de allerminste was vroomheid nog nooit in zijn hart gehad. Dit is dam zeker, de ware genade Gods werkt in ons een algemene liefde tot de gehele Wet Gods en allen die tot God bekeerd zijn, zijn niet tevreden met maar alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods, zonder onderscheid, te leven. Dit moeten wij altijd aanzien en houden als de voorname regel en grondsteun van het christendom waarnaar wij onszelf en andere altijd moeten oordelen, om de ware genade Gods van de valse genade steeds te onderscheiden.

(2) Maar de Onderwijzer laat het hier nog niet bij rusten, Maar leert verder, dat allen die tot God bekeerd zijn, hoewel zij nog zeer zwak en gebrekkig zijn, in de volmaakte gehoorzaamheid van Gods Wet nochtans steeds n ernstig voornemen hebben, om niet alleen, enz. Dat woordje ernstig onderscheidt hier al weer Gods was en wedergeboren

volK van alle gevaansue en onueKeerue Uenjare. weze neooen vvK dikwijls wel goede besluiten en voornemens om hun zonden te verlaten en om in gehoorzaamheid naar Gods geboden te leven. Maar hun voornemens zijn nimmer ernstig en oprecht, zoals die van de Godzaligen zijn. Want

(a) Zij gaan nooit vergezeld met een hartelijke belijdenis van schuld en met n waar berouw, droefheid en verslagenheid over hun zonden. Hun hart is daarover nooit in rechte schaamte en droefheid voor de hoge en heiligen God verbroken.

(b) Zij hebben nooit een inwendigen haat en oprechten afkeer tegen de zonde en een hartelijke lust en begeerte tot al Gods heilige geboden. Want de grond van hun hart is en blijft altijd geheel verduisterd, verstokt, ongelovig en goddeloos. Die grond wordt door Gods Geest en door Christus bloed nooit waarlijk geheiligd of veranderd.

(c) Hun voornemens ontstaan maar alleen uit het licht van een beschuldigende consciëntie, uit vrees voor Gods toorn en voor de helse straf en verdoemenis. Of uit vrees voor de mensen en voor een kwaad opzien en gerucht. Of uit een grond van wettische gerechtigheid en werkheiligheid, waardoor zij menen de genade Gods en de hemel te. Verwerven.

(d) Ook zijn hun voornemens doorgaans licht en gemakkelijk. Zij gaan niet gepaard met een ernstig bidden, krachtig strijden en arbeiden om van de zonden verlost te worden, met een geweld doen op het Koninkrijk der hemelen, als die dat waarlijk zoeken in te nemen en daar naar geheel staan om eens oprecht heilige mensen te worden. Vooral durven zij hun liefste boezem en troetelzonden, waarin zij dagelijks meest gewoon zijn te leven en waarin zij hun meeste genoegen en vermaak en het voedsel der zonden vinden, niet zeer hard aantasten, maar daar werken zij alleen slechts tegen met zeer flauwe en slappe bewegingen. Zij durven het zwaard van de Geest niet recht steken in die wonden en etterbuilen. Zij schrikken voor de pijn, wanneer zij hun lieve De3as eens zouden moeten doden; hun rechteroog, dat hun ergert uitsteken, enz.

(e) En eindelijk zijn hun voornemens ook nooit doorbrekende, aanhoudend en

bestendig. Zij kappen wel uiterlijk aan de buitenste takken van de boom der zonde, maar zij arbeiden nooit oprecht aan de wortel der zonde, om die eens geheel uit hun hart te trekken. Zij leggen wel eens dijken en dammen tegen de sterken vloed der zonde, maar zij zoeken de oorsprong en de fontein der zonde nooit in hun hart gestopt of opgedroogd te krijgen. Nu wast die kwade wortel der zonde, wat er ook uiterlijk tegen de zonde gedaan wordt, al gedurig in het hart van binnen weer aan en schiet gedurig weer nieuwe loten en takken uit, endaar komt gedurig weer een zo geweldige vloed van zonden uit het hart voort, dat de gelegde dijken en dammen van plicht en voornemens het niet meer kunnen uitstaan of tegen
houden, maar eindelijk noodzakelijk, door de kracht van de sterken vloed der zonde, van binnen uit het hart moeten doorbreken, als wanneer de inwonende zonde zich weer naar buiten in zondige daden of bedrijven moet ontlasten; na die ontlasting der zonde dan weer het geweten aanvangt met kloppingen en beschuldigingen, waaruit dan ook weer nieuwe voornemens, zoals tevoren, voor een tijd geboren worden. Maar geheel anders gaat het met de was heilige en bekeerde kinderen Gods. Wanneer zij, helaas, niet in een groot verval en droevige afzakking en verdorvenheid ver van de Heere leven, dan is er bij hun een ernstig voornemen, dat levendig, krachtig en werkzaam is door de Geest Gods, om zonder onderscheid alle kwaad en zonde in hun gedood en ten onder gebracht te krijgen en in alle heiligmaking, inwendig en uitwendig, naar de Wet Gods te leven. Wij kunnen voorwaar, als wij zien op onszelf en op het Christendom van deze tijd, niet anders dan met schaamte voor God en mensen van deze dingen spreken, wegens de weinige dadelijkheid en werkzaamheid van dit ernstig voornemen bij ons, wij moeten nochtans de zaak op zichzelf, als waar beschouwen naar van de Heere Woord, hoe weinig er thans te van deze tijd helaas, ook onder ons van gevonden wordt, door het verschrikkelijk bederf dat er in de harten en wandel der Christenen gekomen is, dat met geen beken van tranen genoeg voor de heiligen God kan beschreid worden. Dit ernstig voornemen vertoont zich dan altijd

(a) In een waar en hartelijk zielsberouw over al hun zonden en in een ware schuldbekentenis en verslagenheid voor de heiligen God.
(b) In een gelovig vlieden, als ellendigen en onmachtigen tot Christus om verzoening en heiligmaking beide. Ja, om alles wat zij nodig hebben.
(c) In een gedurig vasthouden en aankleven van Christus, als hun enige sterkte en zaligheid.
(d) In een oprecht en ernstig bestrijden en doden van alle zonden door de kracht van de Heilige Geest, ook van hun liefste boezemzonden, zonder die in het minst te ontzien of te verschonen.
(e) In een ernstig toeleggen en arbeiden op hun hele plicht, om in geen ding te struikelen en in geen een zonde, tegen licht te blijven leven. Maar om vruchtbaar en geheel overvloedig te zijn in alle vruchten der gerechtigheid, enz.
(f) In een nauw toezien en wachthouden op het hart, dat toch de zonde daarin niet blijve wonen en heimelijk bij hun vernachte. O, dat hart zoeken zij dan in de grond genezen en geheiligd te krijgen en rusten niet, voordat God met Zijn heilig licht, Geest en beeld daarin is komen wonen. En voordat alle afgoden en Dagons daarin zijn ter neergeworpen. Want het zijn toch alleen de reinen van hart, die God zullen zien, Matth. V.
(g) En eindelijk, in een gedurig uitzien en verlangen naar meer licht, genade en heiligheid. En in een
aannoudend droevig treuren over de kleine mate van Geest en heiligheid, enz. Zo was het met de heiligen Paulus, Filip. 111, niet dat ik het alrede verkregen heb, zegt hij, of

alrede volmaakt ben, maar ik jaag daarnaar. En zo is het met alle was bekeerde en heilige mensen, die arbeiden om voor God te leven. En hierin zijn zij nu van de onbekeerde wereld geheel onderscheiden. Ziedaar! Zo gaan dan deze twee dingen in degenen, die waarlijk tot God bekeerd zijn, asZo te zanten, dat zij wel nog zeer gebrekkig zijn in de volmaakte onderhouding van Gods Wet, enz. Maar nochtans een ernstig voornemen hebben, enz.; schoon zij nog zeer ver af zijn van de volmaaktheid der Wet, nochtans jagen en arbeiden zij naar dezelve met Paulus. Zij hebben een oprechte lust, om Gods welbehagen te doen en Zijn Wet is in het midden van hun ingewand, zoals er van Christus getuigd wordt, Psalm XL. Hieruit komen nu deze drie vaste leringen voort die wij voor de ware grondsteun van het christendom altijd moeten houden.

(1) Dat, wat zondig gebrek er ook in een waar christenmens nog mag wezen, er niet een gebrek in hem mag zijn, waarvan Hij kennis bekomen hebbende, zich van hart niet over moet bedroeven en niet zonder ophouden, door de genade van de Heere Jezus Christus, tegen moet strijden, tot zolang Hij daarvan de overwinning heeft bekomen.

(2) Dat de mate van ieder christens genade altijd moet afgemeten worden naar het ware licht van de Geest dat er in hem is, van al zijn zonden en zondige gebreken. En naar de oprechte strijd van het geloof, die Hij dagelijks strijdt, om van al zijn zondige gebreken verlost te worden en in al de plichten van de heilige Wet Gods dadelijk, met ziel en lichaam te leven.

(3) Dat er niet de allerminste ware genade Gods in iemands hart is, waar nog maar een enige zonde of zondig gebrek, waarvan het geweten kennis draagt en Gods Woord de mens over bestraft, met een waar genoegen wordt aan de hand gehouden, zonder enig oprecht berouw en ernstige strijd van het geloof om daarvan verlost te worden en in al de heilige geboden der Wet, zonder enige uitzondering, te leven en te wandelen.

Ziedaar! Deze zijn de drie zuivere en heilige fondamenten van het Christendom, waarop de hele Godsdienst gebouwd is. Indien wij ons, in onze kennis en beoefening, daaraan niet altijd stiptelijk houden en ons daar naar gedragen, zo werpen wij het gehele Christendom omver en wij zetten een wijde deur voor de satan open, om lere, woord, bediening, instellingen, sacramenten, Evangelie en alles, geheel te verstoren en onnut te maken. En de gehele wereld met enkele sleur, geveinsdheid, blindheid en goddeloosheid te vervullen. Hierin liggen de ware scheidspalen tussen de was en de valse genade. En hierin moeten wij, door de Geest van de onderscheids, altijd de ware Christenen zoveel mogelijk onderkennen van de huichelaars en geveinsden, waarvan in deze droevige tijd de Kerk van Christus, helaas, overvloeit.

gaat de Onderwijzer, om deze zaak ons nog verder op te helderen, over tot een zeer nuttige tegenwerping; vragende, waarom laat ons dan God zo scherp de Tien Geboden prediken, enz. Dit is de tegenspraak van alle pelagiaanschgezinden tegen onze heilige leer. Zij kunnen in hun droevige blindheid niet verstaan, wat reden de Heere God zonde hebben, indien er toch geen mens op aarde in staat is, om Zijn Heilige Wet volmaakt te onderhouden, om die Wet dan nochtans zo ernstig en scherp in de wereld steeds te laten prediken. Want dan zou God, naar hun gedachten, van de rnensch begeren n gehoorzaamheid, die hem volstrekt en eeuwig onmogelijk is om te kunnen volbrengen. Wij zullen van de blinde, jammerlijke dwaalgronden van deze ellendige mensen nu niet spreken, waaruit zij zodanige tegenspraak tegen onze heilige leer komen te doen, maar alleen het goede en heilig antwoord van de Onderwijzer eens kort gaan overwegen.

Het onderwerp dan, waarnaar de Onderwijzer hier onderzoek doet, is het scherp prediken der Wet, waarom de Heere God dat nu nog zo ernstig beveelt en in de Kerk

laat doen, indien het toch waar is, dat ook zelfs de bekeerde gelovigen nog zo geheel onmachtig en buiten staat zijn, om die Wet volkomen te onderhouden, zoals in Vraag 114 geleerd is? Wij zien hier dan, dat het niet genoeg is, de Wet Gods alleen uiterlijk te prediken, want dat geschiedt immers ook in alle Kerken en gemeenten, waar het Christelijk geloof beleden wordt. Bij Papisten, Remonstranten, zelfs bij de Socinianen, enz., wordt de Wet Gods gepredikt; een ieder doet dat op zijn wijze. Maar, wat anders is het, de Wet Gods te prediken. En wat anders, dat krachtig en scherp te doen. Aan dit laatste hangt alleen al de vruchten zegen van de prediking der Wet. Nooit zal de Wet met vrucht kunnen gepredikt worden, indien de prediking daarvan, naar Gods bevel, niet getrouw en scherp geschiedt. Zoals men de Wet Gods predikt in de Pelagiaansche Kerken, kan er geen rnensch ooit door in het hart gewond of geraakt worden; noch van zijn zonden overtuigd, noch gelovig er door tot Christus gebracht, noch tot ware Godzaligheid opgeleid en aangespoord worden. Zo weinig als een smakeloos zout, of een krachteloze medicijn of geneesmiddel in het lichaam kan werken tot versterking en gezondheid, zo weinig kan een flauwe, ernsteloze en bedorvene prediking van Gods Wet ook doen tot versterking en genezing van de mensen zielen.

Maar met reden zal iemand hier dan mogen Vragen, hoe men Uoda Wet dan eigenlijk moet prediken, als men die krachtig en scherp prediken zal? Wij antwoorden, dat hier noodzakelijk deze vijf dingen toe behoren:

(1) De Wet wordt dan scherp van ons gepredikt, wanneer zij aan het volk steeds verkondigd en voorgehouden wordt als een Goddelijke Wet, die ons, mensen, gegeven is van die hogen, heiligen en Almachtige God; van die geduchte en vreselijke Majesteit, de Heere van hemel en aarde, die te rein van ogen is, dan dat Hij het kwade zou zien. Die de stoute zondaars in n ogenblik in Zijn grimmige toorn kan vernielen en verderven en hen, beide met lichaam en ziel, voor eeuwig in de hel werpen. Hoe meer men in het preken van de Wet arbeidt Gods oneindige hoogheid en heiligheid op het hart te drukken, hoe scherper en krachtiger die prediking van de Wet voor hun zijn zal. Daarom dienen de leraars, die Gods Wet de volke scherp zullen prediken, vooral wel voorzien te zijn van het licht der kennis Gods in hun eigen hart en zij dienen gedurig, als zij de wet prediken, van dat licht levendig bestraald te worden en met diepe indrukken van Gods hoge en heilige Majesteit op hun geest bezet te zijn. Ziet eens, hoe dit plaats had in Mozes, als Hij de Wet des Heeren de kinderen Israëls weer wilde verkondigen en voor ogen stellen; hoe arbeidde Hij toen niet, om hun eerst betamelijke indrukken van de hoge en vreselijke Majesteit Gods op hun hart te leggen, Deut. 5: 15. Zo deden ook de profeten, zo dikwijls als zij enig woord of gebod Gods de volke hadden te verkondigen, was dit hun gewoon formulier van aanspraak tot het volk: zo zegt de Heere, de Heere der heirscharen, enz.

(2) Om de Wet Gods scherp te prediken is nodig, dat die algemeen en uitgebreid gepredikt wordt in haar ganse inhoud. En dat men ernstig aandringt op de kracht en heiligheid van ieder gebod in het bijzonder. De Wet is vervat in Tien Geboden van onderscheiden inhoud, die alle in de grond even gewichtig en heilig zijn en dezelfde kracht van verbintenis hebben op ons gemoed. Die Tien Geboden van de Wet nu allernauwst bijeen te houden en die allen gelijk, daarmee kracht en ernst als Gods geduchte Wet aan te dringen, zonder enige vrijheid te laten tot de minste overtreding van een dier geboden, dat is die Wet scherp te prediken. Wanneer er dan ook al negen geboden van de Wet scherp gepredikt worden; indien men maar een gebod met minder ernst behandelt, zo heeft men daarmee de gehele Wet los gemaakt en die van al haar kracht beroofd, zoals de Zaligmaker ons dat leert, Matth. 5:18, 19. Hierin was Johannes de Doper een scherp en getrouw prediker van de Wet, dat Hij zelfs koning Herodes, die anders de Wet graag van hem hoorde prediken, geen vrijheid wilde laten

om te zondigen tegen een enig gebod, maar veel liever zijn eigen hoofd
wilde verliezen, dan dat een van de Tien Geboden zijn kracht en scherpte zou verliezen. En zulke mannen waren ook de profeten en Apostelen. Zij predikten de Wet zo getrouw en scherp, dat zij geen de minste schending of verbreking van enig gebod in het volk konden verdragen.
(3) Om de Wet scherp te prediken, wordt ook vereist dat die geestelijk gepredikt worde. Dat is, dat men de kracht en verbintenis van de Wet niet slechts uitstrekt tot van de mensen uiterlijke daden en bedrijven, maar ook tot hun inwendige zielsgedachten en hartsbewegingen, teneinde die ook alleszins heilig zijn en overeenkomstig met de Wet des Heeren. Hierin ligt waarlijk de scherpe, kracht van de Wet Gods, dat zij de minste zondige gedachte, lust en begeerlijkheid van de mensen hart tegen enig gebod Gods, als een verdoemelijke zonde en schending van de Wet veroordeelt en volstrektelijk wil, dat de mens God gehoorzame met zijn gehele hart, ziel en verstand. Zo scherp heeft de Zaligmaker de Wet gepredikt, Matth. XXII en niet anders hebben ook de profeten en apostelen gedaan, zij verklaarden het alles voor louter huichelarij en snode geveinsdheid, wat het volk uiterlijk ook mocht doen in het onderhou de en gehoorzamen van de Wet, indien ook tevens hun hart inwendig door de Geest Gods niet gereinigd was van de kwade gedachten en de zondige lusten en begeerlijkheden. En indien met hun uiterlijke gehoorzaamheid ook niet gepaard ging een hartelijke lust en liefde tot de gehele Wet Gods, om die met ziel en lichaam beide te onderhouden.
(4) Om de Wet scherp te prediken behoort ook, dat men die altijd samen paart met de oneindige heiligheid en rechtvaardigheid Gods en met de vloek, die Hij uit kracht van Zijn heiligheid tegen de overtreders van de Wet heeft uitgesproken, zeggende: vervloekt is een iegelijk, die niet blijft, enz., Gal. I2: 10. Wij weten dat alle wet, die onder de mensen gegeven wordt, haar straf of boete bij zich heeft tegen de tegenstrevers, die haar overtreden. En dat een rechtvaardig rechter, volgens de verbintenis en de plicht van zijn ambt, ook gehouden is om die straf metterdaad werkste3g te maken en uit te voeren aan de overtreders. Maar O, die heilige en rechtvaardige God heeft ook geen mindere strafbedreiging tegen allen en tegen ieder overtreder van Zijn Wet gesteld, dan de vloek. Dat is, zijn hoogste ongenade, toorn en gramschap, om de zondaar te vervolgen en hem te brengen ter eeuwige dood en verdoemenis. Minder straf verdient de schending of overtreding van Gods Wet niet. En minder straf heeft een onboetvaardig en ongelovig zondaar ook niet te verwachten. Tenzij men dan deze vloek tegelijk altijd met de Wet predikt en de volke verkondigt en daarin met kracht en ernst te werk gaat, zo kan de Wet niet scherp gepredikt worden. De mensen achten helaas, het overtreden van Gods Wet zeer weinig. Zij maken door

gaans veel meer werk van het overtreden der menselijke wetten, dan van het overtreden der Goddelijke wetten. Men ziet ze daar gewoonlijk onbevreesd en onbekommerd voor. Maar indien zij horen en recht verstaan, dat ieder overtreder van Gods Wet vervloekt is door Gods eigen vonnis of uitspraak en dat de minste zonde de eeuwige dood en verdoemenis waarlijk verdient, omdat het recht bij God is, dat die zulke dingen doen, van de doods waardig zijn, Rom. 1: 32, dan zullen zij aanstonds de scherpe kracht en prikkel van de Wet, namelijk de zonde, gaan gevoelen en ook tevens de prikkel der zonde, nl. De dood. En dan zullen zij moeten bekennen, dat de gehele wereld zo zwaar niet weegt dan de allerminste zonde of overtreding van Gods heilige Wet.
(5) Eindelijk tot het scherp prediken van de Wet behoort ook, dat dezelve altijd gepredikt worde, zoals zij in het nieuwe Verbond der genade geheiligd en bevestigd

is, doorden dood en de gehoorzaamheid van de Heere Jezus Christus. Hierin heeft God de bijzondere kracht en heiligheid van Zijn Wet luisterrijk aan ons geopenbaard, dat wanneer ze nu geschonden en gebroken was door onze zonden, Hij zijn eigen, eeuwige en Goddelijken Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat Hij, als Borg en Middelaar van al de uitverkoren gelovigen, ten volle zou voldoen in hun plaats, zoals Hij dat ook metterdaad heeft gedaan, toen Hij hier op aarde was, zijnde geworden onder de Wet en hebbende alle haar geboden door een volmaakte heiligheid voor ons gehoorzaamd en haar verschrikkelijke vloek of straf, die wij door onze zonden verdiend hadden, in Zijn vlees gedragen, als Hij de Vader gehoorzaam was tot de dood, ja, tot de dood van de kruises, Filipp. ll. Zie zo oneindig gewichtig en heilig is die Wet Gods,
(de zondaars mogen haar zo weinig vrezen en achten als zij willen), dat het de eeuwig levende Zoon van God Zijn bloed, zijn ziel en Zijn leven heeft gekost, om aan haar geschonden recht te voldoen. En om ons van onder haar vloek en bedreigde straf te verlossen. Met minder was die gestrenge Goddelijke Wet niet tevreden; al het bloed van kalveren, schapen, stieren en bokken, die onder het Oude Testament geofferd zijn, kon haar in het minste geen voldoening geven. Nee, de enig geboren Zoon van God moest daartoe zelf komen en verschijnen in onze natuur en laten zich van die Wet geheel doden en in stukken breken aan een vervloekt kruishout, eer de Wet een enige mens, die gezondigd heeft, van haar strengen eis en vloek wilde ontslaan, om hem ten leven te laten ingaan.
Ziedaar! Zulke vijf zaken behoren er tot een scherpe en krachtige prediking van de Wet. Zonder dezelve is alle prediking van de Wet maar lauw en krachteloos. En zodanige scherpe
prediking der Wet hangt nu geheel aan de genade en tegenwoordigheid van de Geest Gods in de kerk. Naar dat de harten der leraren meer of minder voorzien zijn van die Geest en van haar hemelse genade en werkingen, zal hun prediking van de Wet meer of min scherp, krachtig en doordringend zijn. Omdat r
nu de Geest Neerlands kerk en predikanten zo droevig helaas, Ï verlaten heeft en de leraars veel meer naar het vlees leven dan naar de Geest, daarom is er nu ook geen scherpe prediking!"~ van de Wet meer onder ons. Zoals een mes geslepen wordt op den
slijpsteen, zo moeten de tongen der leraren scherp geslepen worden op de slijpsteen van Gods Geest, of zij kunnen de Wet niet scherp prediken. O, of wij dan nog eens konden zuchten om de Geest voor onze leraars, die ons de Wet Gods moeten prediken!
Hiermee achten wij dan genoeg gezegd te hebben tot opening van deze zaak, wat het is de wet Gods scherp te prediken. Geen andere verkondiging of prediking van de Wet heeft de Heere bevolen.
Maar hier komt nu een vraag of tegenwerping van degenen, die buiten ons zijn, die gevoegelijke reden de Heere God toch zou kunnen hebben, om te belasten Zijn Wet zo scherp in de wereld te laten prediken, indien het gevoelen van onze gereformeerden waar is, dat niemand die Wet Gods in dit leven onderhouden kan, zelfs ook niet degenen, die tot God bekeerd zijn, ja, de allerheiligsten van hun niet? lndien deze mensen God en Zijn oneindige heiligheid en hoogheid maar enigszins recht hadden geleerd te kennen en welk recht Hij heeft, uit kracht van de schepping, op de mens, die in de zonde gevallen is. Zij zouden zeker naar een zo bekende zaak niet durven Vragen. Maar het ontbreekt onze wederpartijen aan het licht van de kennis Gods en van de wegen van Zijn Heiligheid. Zij hebben van God geen andere, dan slechts aardse en vleselijke denkbeelden, omdat zij allen natuurlijke mensen zijn, de Geest

niet hebbende. Maar, om hun nochtans te beantwoorden en om onze heilige en Goddelijke leer tegen hun onvernuftige tegenspraak te beschermen, zo moeten wij zeggen, dat de Heere onze God alleszins wijze en heilige redenen heeft, waarom Hij gebiedt dat men Zijn Wet nog steeds scherp zal prediken, niettegenstaande aller mensen volstrekte onmacht door de zonde, om nu de Wet meer of min volkomen te kunnen onderhouden. Die redenen kunnen wij bekwamelijk brengen tot drie soorten, volgens de drie soorten van mensen, voor wie de Wet zo scherp moet gepredikt worden; namelijk, de verworpenen, die nooit zullen bekeerd noch zalig worden. De uitverkorenen, die nog niet bekeerd zijn. En de wedergeboren gelovigen, die al tot God bekeerd zijn. Alle drie hebben, in hun staat en geval, een zo nadruk

kelijke en scherpe prediking van Gods Wet ten hoogste nodig.

1. De verworpene mensen, die nooit zullen bekeerd noch zalig worden; voor deze moet de heilige Wet Gods op het scherpst gedurig gepredikt worden, teneinde hun daardoor een band te leggen op hun stoute en roekeloze consciëntiën en om hun zo in te toornen, dat zij niet losbandig uitbreken in alle zonden en goddeloosheden, zoals zij anders zouden doen, indien zij niet gedurig ingeteugeld werden door de scherpe dreigementen der Wet en zij voor de vloek en de toorn Gods vreesden. Zoals de koning Achab door de dreigementen die de profeet Elia in de Naam van de Heere gedaan had, in zijn grote goddeloosheid gestuit werd, dat Hij daarin niet verder uitbrak, wordende wederhouden, niet uit liefde voor God, maar door vrees voor de straf, 1 Kon. X11: 27. Daarom leert ons de Apostel, Tim. 1: 9, dat de Wet, als zodanig, de rechtvaardigen niet is gezet, maar de ongerechtigen en halsstarrigen, de goddeloze en de zondaren, de onheiligen en de onGoddelijken, enz., als een teugel namelijk, om hun in te binden van vrij uit te breken in alle gruwelijke goddeloosheid. Evenals een watervloed over alles heen stromt, indien er geen dijken of dammen in de weg gelegd worden, om denzelve te keren en te stuiten, zo zou de vloed der goddeloosheid van de verworpene mensen ook weldra een geheel land en volk jammerlijk overstromen, indien de scherpe prediking der Goddelijke Wet in alle plaatsen en gemeenten niet als een sterke dam of dijk daartegen gelegd werd om die goddeloze zonden vloed zoveel mogelijk in te binden en te stuiten.
Mijn vrienden! Neerland heeft weleer een tijd gehad, dat haar leraars, immers velen onder hen, scherpe wetpredikers waren en dat zij ook scherp de censure in de gemeenten oefenden. Toen was het land op ver na met zoveel zonden en goddeloosheden van allerlei soort, met zoveel atheïsterij, heiligschennis, bespotting van de godsdienst en met zoveel dwalingen en valse godsdiensten niet vervuld, als nu, helaas, in deze droevige tijd. Al dat gruwelijke kwaad is eerst begonnen als een geweldige watervloed onder ons in te breken, zodra de scherpe prediking van Gods Wet en de scherpe censure of kerkelijke tucht bij de latere leraars heeft beginnen op te houden. En waar het nu met ons op deze weg van de vervallen tucht en prediking der Wet, nog eindelijk naar toe zal gaan, dit is alleen de alwetenden God bekend. Maar die er door Zijn genade iets van mogen tien, die moeten er gewis voor schrikken en beven. Dit is dan de eerste noodzakelijke reden van de scherpe prediking der Wet.
2. De tweede reden ziet op de uitverkorenen, die nog niet tot God bekeerd zijn. Voor deze moet Gods Wet ook scherp gepredikt worden, als het noodzakelijke middel van Uod verordineerd tot nun bekering. Er zijn twee dingen nodig aan hun gedaan te worden, door de werking van de Heilige Geest, opdat zij bekeerd en door het geloof met de Heere Jezus verenigd worden.
(1) Zij moeten van hun zonden en verdoemelijke staat worden overtuigd. En van alle

steunsels van eigen gerechtigheid geheel afgedreven worden, zodat zij was armen van geest worden, geheel bekommerd en verlegen om zalig te worden.
(2) Zij moeten met kracht aangespoord en gedreven worden tot het geloof in de Heere Jezus, om Hem van ganser hart aan te nemen en te omhelzen op Zijn eigen belofte en aanbieding van vrije genade in het Evangelie. Maar beide die zaken worden van de Heilige Geest in der uitverkorenen harten niet gewerkt, dan door de krachtige prediking van de Wet. Want hoe wij onze ellendigheid uit Gods Wet leren kènnen, dat is in het eerste deel van de Catechismus al omstandig en klaar getoond. Indien dan de Wet Gods scherp in de gemeente gepredikt wordt, dan komt de Heilige Geest en werkt door middel van die prediking zo in der uitverkorenen harten:
(a) Hij drukt hun het gewacht van die heilige Wet, tegelijk met de hoogheid Gods, op hun zielen en doet hun geloven, dat deze Wet is van de hoge God van de hemels, naar die zij verplicht zijn alleszins met ziel en lichaam te leven.
(b) Hij verlicht hun verstand, om de heiligheid, de volmaaktheid en de geestelijkheid van die Wet te beschouwen, zodat hun die Wet nu veel zwaarder op het hart komt, dan ooit tevoren enig ding in de wereld.
(c) Hij doet hen, bij dat heilige en geestelijke licht van de Wet Gods, dan dadelijk inkeren in zichzelf en doet hun klaar zien, hoe geheel ongelijkvormig zij aan die Goddelijke Wet zijn; hoe zwaar en verschrikkelijk zij die al hun leven hebben geschonden en overtreden; hoe gruwelijk en snood, hoe onrein hun hart en wandel en alles gesteld is: en hoe vijandig zij tegen die heilige Wet Gods gekant zijn. Zodat zij dan niet anders dan enkel zonde, goddeloosheid en snode geveinsdheid in zich bevinden, enz.
(d) Hij geeft hun te zien en drukt hun op het hart Gods gestrenge heiligheid en rechtvaardigheid en Zijn toorn en vloek, die Hij aan alle overtreders van Zijn Wet bedreigd heeft. En hoe die hoge God, wegens Zijn waarheid en gerechtigheid, niet kan nalaten de zondaars streng te straffen, zodat zij zich dan nu geheel bevinden te leggen onder Gods toorn en onder de vloek der Wet en dat alles vervloekt is, dat aan hun is; hun eten en drinken, gaan en staan en neerliggen, hun spreken en alles zonder onderscheid.
Die vloek en toorn Gods volgt hun overal na op de hielen en dreigt hun ieder ogenblik te zullen verpletteren en hun te zullen storten in de eeuwige dood. En verdoemenis.
(e) Hierdoor wekt

de Heilige Geest hun dan allengskens meer en meer op uit de diepe slaap van hun zondige zorgeloosheid en doet hun de ondragelijken last der zonde en van Gods toorn gevoelen. En werkt in hun een diepe droefheid, angst, berouw en was zielsverlegenheld en verneert hun en drijft hun uit al hun schuilhoeken. En zet hun af van hun valse hoop en van al hun gronden en steunsels, daar zij nog aan blijven vasthouden buiten Christus; totdat zij eindelijk van hun dodelijke onmacht en vijandschap tegen Christus en het Evangelie van Gods vrije genade bevindelijk overtuigd wordende, nu geheel radeloos daarbij neervallen. En niet meer ergens in enig ding kunnende vinden het leven van hun hand, het eindelijk volkomen en geheel bij zichzelf opgeven, als wanneer zij eigenlijk nu eerst de gepaste voorwerpen worden voor Christus en de vrije genade, in het Evangelie beloofd, om daar door de werking van de Geest oprecht gelovig mede te verenigen. Want Christus is alleen gekomen, om te zoeken en zalig te maken, hetgeen verloren was.
De redenen van de scherpe Wetprediking voor de gelovigen, stelt ons de Onderwijzer nu vervolgens voor:

1. Opdat wij ons leven lang onze zondelijken aard hoe langer hoe meer leren kennen. De ware grond van der gelovigen voortgang in zaligheid en heiligmaking ligt in de ware boete en berouw over hun zonden. Hiermee begint de Heere Jezus altijd Zijn genadewerk eerst in de ziel te werken, zoals een zaaier of landman, die altijd zijn werk eerst aanvangt met het land te roeren, te bewegen en om te ploegen, opdat de grond goed en bekwaam worde gemaakt voor het zaad om het te ontvangen en tot vrucht te doen opwassen. Die zonder ware boete en berouw een Evangelische genade wil zoeken, die doet evenals iemand, die een land wil bezaaien en vrucht wil inzamelen, eer het land eens terdege geroerd en omgeploegd is. Gods genade wast nooit in een harde, maar alleen in een zachte en weke grond. Laat dat als een eeuwige waarheid vrij vast gesteld en geloofd worden, dat men naar die mate, als een mensenhart waarlijk week gemaakt en omgeroerd wordt door een ware boete en berouw over de zonden, het ook bekwaam is voor de genade van Christus en voor de wasdom der genade! Maar nu is het berouw en de boete over de zonden altijd in orde geregeld naar het was licht en de kennis, die men van de zonden heeft. Bij een blind en onwetend mens, die van Gods geestelijk, overtuigend licht niet inwendig bestraald wordt, een oprecht berouw van zonden te willen zoeken, dat was alsof men druiven wilde lezen van doornen en vijgen van distelen.

Daar het dan nu zeker is, dat de kennis van de zonden in een mens altijd het waar berouw en de boete in het hart moet werken en voortbrengen, door de genade Gods, daar spreekt het dan. ook vanzelf dat God van zijn kant hiertoe een gepast middel moet gebruiken, waardoor een ieder en ook de bekeerde gelovigen, hoe langer hoe meer de rechte kennis van hun zonden en zondelijken aard kunnen verkrijgen. En daartoe is nu Zijn Heilige Wet. Die is de rechte levendige spiegel, daar wij inziende bij geestelijk licht, een klare kennis van onze zondelijken staat en van al onze ellenden kunnen bekomen. Want, door de Wet is de kennis der zonde, Rom. 3:20. En Paulus zegt van zichzelf, dat Hij de zonde niet kende dan door de Wet, Rom. VlI. Zoals de Onderwijzer dat Zondag 2 nader aantoont. Nu is hetgeenszins gewis, dat een mens maar eenmaal uit de Wet zoveel kennis van zijn zonden ontvangt, als Hij nodig heeft, om allereerst recht gelovig en boetvaardig tot Christus te komen en allereerst van zijn zonden tot God bekeerd te worden. O nee! geenszins. Maar ieder bekeerd gelovige moet de heilige Wet Gods nog dagelijks tot dat einde, bij Geestes licht, als een heldere spiegel gebruiken, om daaruit al zijn zonden en zondelijken aard hoe langer hoe meer te leren kennen. En Ziehiertoe laat God nu eerst die Wet ook de waren gelovigen nog dagelijks zo krachtig en scherp. prediken. Die Wet toont hun in het licht van de Geest gedurig aan, in haar gehele uitgebreidheid over alle zonden en over alle heilige plichten, die volmaakt heilige en Godzalige mensen zij behoren te zijn. Met dit heilig licht der Goddelijke Wet keren zij dan, door de werking van de Geest, in zichzelf en bezien daarmee hun hart en wandel zeer aandachtig. En zo leren zij dan op die wijze hun. Zondelijken aard en al hun zondige gebreken dagelijks hoe langer hoe meer kennen en levendig gewaar worden; wat hun dan gedurig brengt tot een ware boete en verneering voor de hoge God en tot een innig mishagen aan zichzelf. En zo leren zij dan op die wijze dagelijks ootmoedig, nederig en oprecht boetvaardig voor God leven, wat de grond is van alle was heiligheid, zaligheid en geloof. Dit is dan de eerste noodzakelijke reden van de gedurige scherpe prediking van Gods Wet.

2. De tweede reden, niet minder nuttig en noodzakelijk dan de eerste is, volgens de Onderwijzer, opdat wij van de te begeriger zouden zijn, de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken. De gehele zaligheid der bekeerde gelovigen ligt alleen in de geestelijke vereniging van het geloof tussen hun en de Heere Jezus. Hoe meer zij, in de kracht van de Heilige Geest, door het geloof zich wenden tot

Christus en hoe nauwer en vaster zij met Christus waarlijk verenigd worden, hoe zaliger en heiliger mensen zij noodzakelijk moeten worden. Want zo leven zij dan temeer in en door Christus, hun geestelijk Hoofd en trekken door het geloof steeds
uit Hem licht en sterkte van genade, waardoor zij dan gedurig opwassen in Hem, die het Hoofd is. En langs die weg worden zij dan eerst recht overvloedig in alle werken van heiligmaking.
Maar nu is er geen ander middel, om de arme gelovigen al steeds meer en meer door de Geest van het geloof uit zichzelf te leiden tot Christus hun Zaligmaker, dan die geestelijke kennis der zonden, berouw en verneering over dezelve, die zij steeds en hoe langer hoe meer, uit de dagelijkse scherpe prediking van de Wet ontvangen, zoals wij gezien hebben. Want die Wet hun zo steeds meer en meer tot kennis van hun zonden en zondelijken aard brengende, door het licht van de Heilige Geest, zo worden zij door zulken weg dan ook noodzakelijk hoe langer hoe meer los gemaakt van zich zelf en. Van alle eigen gerechtigheid. Zij krijgen, door die Goddelijke overtuiging en verneering der Wet, meer en meer een innig en waar mishagen aan zichzelf en kunnen het onmogelijk meer in zichzelf houden, of aan zichzelf kleven, noch in enig ding van zichzelf hun was zielsrust en troost vinden; integendeel, zij worden door deze weg hoe langer hoe meer in vijandschap ontstoken tegen zich zelf en al hun eigen werken en gerechtigheden en zo steeds van de te begeriger gemaakt, om de vergeving der zonden en de gerechtighetd alleen in de Heere Jezus, hun waar Hoofd en Zaligmaker te zoeken, die hun geworden is wijsheid van God, enz. 1 Cor. 1 30. Zo ging het met Paulus, Filip. 3: 9, Hij werd hoe langer hoe meer be gerig gemaakt om maar Christus te kennen en de kracht van Zijn opstanding en in Hem gevonden te worden, niet hebbende, enz. En op zodanige wijze hefent de Wet dan ook haar tweede gebruik of kracht aan alle ware gelovigen; namelijk, dat zij hun is een gedurige tuchtmeesteres, om hun te leiden tot Christus en hun door het geloof met Hem, als de fontein van hun hele zaligheid, hoe langer hoe vaster en nauwer te verenigen.
3. Nu volgt eindelijk de derde reden van de scherpe prediking der Wet voor de ware gelovigen, die tot God bekeerd zijn; te weten, dat zij die ook zoeken te gebruiken als een Wet of regel of voorschrift van hun heiligmaking, waarnaar beide, hun hart en wandel, hoe langer hoe meer steeds moeten gericht en gelijkvormig gemaakt worden, door de genade en werking van de Heilige Geest, zoals de Onderwijzer nu verder aantoont. Zeggende, daarna, dat wij zonder onderlaten, ons benaarstigen, enz. Daar de ziel eens gelovigen, door de scherpe prediking van de Wet, hoe langer hoe meer van haar zonden en zondelijken aard overtuigd en tot ware boete en verneering voor God gebracht wordt en langs die weg dan ook verder, hoe langer hoe nauwer en vaster, door het geloof met e,nrIstus vereen1ga worst, gaar Kan net zeKern.IK niet anders wezen, of die ziel moet hoe langer hoe meer met een was begeerte naar God en naar de heiligheid van hart en wandel vervuld worden en moet noodzakelijk, hoe langer hoe meer een innige haat en afkeer van alle zonden verkrijgen. Daar nu die heilige begeerte en die haat zo in het hart gevonden worden en dagelijks door Gods genade meer aanwassen en toenemen. En daar aan de andere kant zulk een boos vlees en zondelijken aard mede nog in zodanige ziel gevonden wordt, die haar steeds hindert en grotelijks belet om enig goed te kunnen doen of uitwerken, zonder de gedurige en krachtige genade Gods. Daar kan het dan niet anders wezen, of die arme gelovige ziel moet hoe langer hoe vuriger en ernstiger in de geest biddende tot God en Christus, haar Zaligmaker, gemaakt worden, om de genade van Zijn Geest tot heiligmaking, enz.
En omdat God nu altijd dat oprecht en ootmoedig gebed van Zijn kinderen verhoort, zo schenkt Hij hun die begeerde genade van Zijn Geest dan ook altijd op hun gebed.

En zo worden zij door die genade van de Geest dan steeds hoe langs meer naar Gods evenbeeld vernieuwd en worden alle dagen heiliger en Godzaliger mensen, die hun hart en leven gelijkvormig houden aan Gods heilige Wet. En dit neemt dan in die weg steeds meer toe, totdat zij tot deze voorgestelde volkomenheid eindelijk na dit leveneens geraken. Zoals het bekend is, dat al Gods kinderen na dit leveneens eeuwig volmaakt heilig en zalig zullen zijn. O, wie dit alles zo recht in de geest mag weten en verstaan, moet die dan nu die gedurige scherpe prediking van de heilige Wet Gods niet ten hoogste b3ijken en goedkeuren, als het voorname middel van onze zaligheid? Wie moet God, door Christus, voor zodanige, prediking niet onophoudelijk in de geest danken? En wie moet niet ernstig begeren, steeds van die prediking een recht gebruik te maken, om daardoor al die heerlijke en zalige einden, door de genade Gods, in zichzelf meer en meer te bekomen?, enz.
En zo mogen wij dan hier nu deze prediking van Gods Wet in de Catechismus mede eindigen, om over te gaan tot de laatste stofte van de Catechismus, namelijk het gelovig en christelijk gebed.
Laat ons nu uit al dit verhandelde tot een besluit nog deze navolgende noodzakelijke leringen en vermaningen trekken, om daarnaar steeds te wandelen, door Gods genade, als naar zekere en vaste regels van het christendom, daar wij nooit minder of meerder van moeten afgaan, noch toelaten dat het van andere zou geschieden!

1. Dat er nooit een slimmer of zielverderfelijker ketterij, strekkende tot een hele verwoesting van het christendom, op de wereld geweest is dan de antinornianerij of wetbestrijding, alsof de bekeerde en

en gelovige christenen weinig meer te doen napoen met aa ▸ etter ige en beschreven Wet Gods, om daar dagelijks mede te werken en er zonder ophouden steeds hun gebruik van te maken. Maar als was dat alleen n werk voor onbekeerden, die nog eerst door de scherpe prediking der Wet moeten overtuigd en tot Christus en de genade gebracht worden, enz. Hier in deze verfoeilijke leer ligt het gehele verderf van het christendom. En wij moeten ons voor de pest niet zozeer wachten, als voor deze gruwelijke leer van de satan.
2. Dat wij in onszelf en in andere altijd al dat geestelijk licht en die gelovige toestanden van vrede, troost en genieting Gods grotelijks moeten verdacht houden, met hoeveel schoonschijnende Godzaligheid zij ook al mogen voorkomen, waarin wij niet steeds en altijd mede vinden gepaard gaan
(a) een rechte kennis en belijdenis van schuld en zonden;
(b) een hartelijke schaamte, berouw en verneering over dezelve voor de hogen, heiligen God;
(c) een gelovigverlangen en begeren van de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus, voor alle andere dingen;
(d) en een ernstig voornemen, strijd en arbeid tot een ware en dadelijke bekering. Daar deze dingen niet waarlijk zijn, zijnde de hoofdzaken en de overheersende Goddelijke genadens in het hart, daar moeten wij altijd alles zeer verdacht houden, dat met een schonen schijn van Goddelijk licht en hemelse genade aan ons voorkomt.
Naar deze regel moeten wij altijd beide onszelf en andere beoordelen, indien wij niet vervallen in die aller-snoodste en gruwelijkste zou van de genade Gods in ontuchtigheid te veranderen.
3. Dat wij ons altijd zeer moeten wachten voor al degenen, zij zijn dan wie zij ook zijn mogen, die daar los wandelen omtrent de heilige plichten van de Wet. Die groot spreken van de wegen Gods en van omgang met God, enz., terwijl zij niet wandelen in

een tedere consciëntie voor God en mensen omtrent de plicht. Die los handelen met de zonden, terwijl zij veel van Christus, van de genade en van de hemel spreken; het is met geen woorden uit te drukken, welk een schade dezulken, al zijn zij zelfs in de grond was bekeerde Christenen, in de wereld doen en hoezeer de eer van Christus door hun wordt benadeeld. Een duister wettisch mens, die veel met schuld en plicht gewoonlijk te doen heeft, al blijft Hij daar ook al zijn dagen in steken, zal het tiende part van de schade niet doen aan Christus zaak en aan de zaligheid der arme mensen, dan zij doen, die van licht en gemeenschap met God gewoonlijk spreken, terwijl hun weg en wandel zo bedorven ligt en zo los en onachtzaam omtrent zonde. En plicht. Indien wij onzer zielen zaligheid lief hebben en de eer van Christus, zo moeten wij ons, door de genade Gods, met alle mogelijke behoedzaamheid, altijd voor zulke mensen wachten.

4. Eindelijk, dat het de beste leraars van Gods Woord zijn, die steeds en bij alle gelegenheid

(a) De Wet Gods scherp prediken; niet alleen voor de onbekeerde, maar ook voor de bekeerde. Die op de nauwkeurige onderhouding van alle plichten, bevelen en geboden Gods sterk aanhouden en in haar dadelijke en geestelijke beoefening alleen het wezen van het christendom stellen.

(b) Alle zonden en geveinsdheid in bekeerden en onbekeerden ernstig bestraffen. En de zonden der bekeerden geenszins verschonen, maar Gods straffen en oordelen over beiden ernstig bedreigen.

(c) Die steeds aandringen op een ware boete en hartelijke vernedering voor God, over de zonden en zondelijken aard. En die Gods genade en de verdiensten van onze Heere Jezus Christus maar alleen aan de ware boetvaardigen en verslagenen van hart over hun zonden beloven en alle andere daarvan uitsluiten. Die de genade altijd alleen zoeken in de grond der was zielsboetvaardigheid.

(d) Die steeds daarheen arbeiden, met al hun prediken, om de toehoorders door de Geest van het geloof geheel te voeren uit henzelf en hun te leiden tot Christus, beide om rechtvaardigmaking en heiligmaking.

(e) En in één woord, die het Koninkrijk Gods altijd zo prediken, als niet gelegen in woorden, maar in kracht en in dadelijke beoefening en gehoorzaamheid van alle heilige geboden en bevelen Gods. En in een ware bekering en afstand van alle zonden.

Ziedaar, mijn vrienden! Zoveel als wij in deze droevige, geesteloze tijd, door de genade Gods nog kunnen bewaren van deze vier voorname regels, zoveel zullen wij ook nog bewaren van het waar wezen en de dadelijkheid van het christendom, zoals de Heere Jezus en Zijn Heilige Apostelen en de profeten voor hen, ons dat zelf geleerd hebben.

Maar zoveel als wij helaas! in leer en beoefening van deze vier regels afwijken, zoveel gaan wij ook af en verliezen wij van het waar wezen en de ziel van het Christendom. En al wat wij daarboven en daarbuiten zullen doen, dat zal niet meer, of niets anders dan snode en vervloekte geveinsdheid voor God zijn, zowel van bekeerden als onbekeerden, dat de rechtvaardige God eens zeker op Zijn tijd zal oordelen en tehuis zoeken.

Ik kan zeggen, door de genade Gods, dat ik deze vier regels en de hele leer, die ik u heden heb mogen prediken, de wereld en het Christendom, voor mijn laatste Testament zou begeren na te laten en daar ik, ellendige, met de hulp en de genade

Gods, standvastig bij hoop te leven en te sterven en Christus grote komst ten oordeel op af te wachten! Amen.

De Heere Jezus heeft zijn Engel gezonden, om ulieden deze dingen te getuigen in de gemeente; Hij is de wortel en het geslacht Davids. De blinkende morgenster, de Geest en de bruid zeggen: komt! En die het hoort zegge: komt en die dorst heeft kome! En die wil, neme het water van de levens om niet! Openb. 22: 16, 17. Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE VAN HET GEBED.
ZONDAG 45. VRAAG 116, 117, 118, 119.

Tekst: MATTH. 7: 7, 8.

116 Vraag. Waarom is het gebed de Christenen van node?
Antwoord. *Daarom, dat het dat voornaamste stuk der dankbaarheid is, die God van ons vordert en dat God Zijn genade en de Heilige Geest alleen die geven wil, die Hem met hartelijk zuchten, zonder ophouden, daarom bidden en daarvoor danken.*

117.Vraag. Wat behoort tot zulk een gebed, dat God aangenaam zij en van Hem verhoord worde?
Antwoord. *Eerstelijk, dat wij alleen de enige ware God, die zich in Zijn Woord aan ons geopenbaard heeft, om al Hetgeen, dat Hij ons geboden heeft te bidden, van hart aanroepen; ten andere, dat wij onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat wij ons voor het aangezicht van Zijn Majesteit verootmoedigen; ten derde, dat wij deze vasten grond hebben, dat Hij ons gebed, niettegenstaande dat wij dat onwaardig zijn, om van de Heere Christus wil zeker wil verhoren, zoals Hij ons in Zijn Woord beloofd heeft.*

118 Vraag. Wat heeft God ons bevolen van Hem te bidden? Antwoord. Alle geestelijke en lichamelijke nooddruft, die de Heere Christus begrepen heeft in het gebed, dat Hij onszelf geleerd heeft.

119 Vraag. Hoe luidt dat gebed?
Antwoord.
Onze Vader, die in de hemelen zijt.
1. Uw naam worde geheiligd.
2. Uw koninkrijk kome.
3. Uw wil geschiede, zoals in de hemel, zo ook op der aarde.
4. Ons dagelijks brood, geef ons heden. En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven onze schuldenaren.
5. En leidt ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.
Want Uw is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, in der eeuwigheid! Amen.

Het is een kostelijk gebed, dat wij de Koning David horen doen, Ps. 119: 4, 5, H*eere! Gij hebt geboden, dat men uw bevelen zeer bewaren zal. Och, dat mijn wegen gericht werden, om uw inzettingen te bewaren!*
Dat dit een gebed is eens gelovigen om heiligmaking en sterkte van de Heere, om in de weg van Zijn geboden en inzettingen te mogen wandelen, kan iemand, wie het licht in de ogen schijnt, klaar zien. Vier dingen worden wij in deze spreker of bidder gewaar. Och, dat zij ook in ons en in al Gods kinderen steeds gevonden werden!
(1) Een kennis van de Heere geboden en van haar heiligheid, goedheid en betamelijkheid, om met een gans volkomen hart van elk, die de Heere vreest, onderhouden te worden.
(2) Een kennis en ondervinding van de volstrekte onmacht en de zwakheid zijns harten, om die heilige geboden Gods zo te kunnen onderhouden.
(3) Een ernstige lust en begeerte van Zijn ziel, ja, een innige liefde tot die geboden van de Heere en tot haar volkomen onderhouding.

(4) Een gelovige en ootmoedige neerwerping van Zijn ziel in het gebed voor de Heere en voor Zijn Goddelijke volheid en algenoegzaamheid in Christus, om alle kracht, sterkte en genade daartoe van de Heere te ontvangen.

Vier stukken, geliefden, die wij op dezelfde wijze ook vinden in de leerwijze van onze Heidelbergse Catechismus.
(1) Heeft de Christelijke Onderwijzer ons in verscheidene Zondagen de kostelijke en dierbare geboden Gods voorgedragen en bekend gemaakt.
(2) Daarop heeft Hij ons aangetoond, vraag 114, der gelovigen onmacht om die geboden van de Heere volkomen te kunnen onderhouden.
(3) Verder heeft Hij ons daar ook doen zien der gelovigen oprechte lust, liefde en voornemen, om zonder onderscheid naar al die geboden Gods nochtans te mogen leven.
(4) Hierop leidt Hij ons nu eindelijk tot het gebed, waarin de gelovigen hun ziel voor de Heere en Zijn algenoegzaamheid uitstorten en Hem om kracht, sterkte en genade tot het onderhouden van Zijn geboden en het verkrijgen van alle zaligheid, door Christus Jezus, vurig aanlopen.

Dit laatste stuk, te weten het gebed, gaat de Onderwijzer ons nu in deze Zondag nader verklaren en openleggen en vervolgt dat in de overige zeven zondagen, in die Hij ons een korte uitleg geeft van het volmaakte gebed des Heeren.
Wij zullen dan met de Onderwijzer moeten handelen in het al algemeen van het gebed der christenen. Een stof, mijn toehoorders, niet alleen van zeer grote aangelegenheid, maar ook van zeer grote wijduitgestrektheid, zodat daarover een brede verhandeling zou kunnen gedaan worden en menigvuldige prakticale zaken worden verklaard en voorgesteld. Het gebed toch is als de geest van het christendom en de ziel van al onze godsdienst plichten. Maar in de geesteloze eeuw, waarin wij nu leven, is het in haar rechte kracht een zeer onbekende oefening onder de mensen geworden, hoeveel gedaante er van ook onder ons gezien en gevonden wordt.
Ja, ook onder degenen, die reeds hebben geleerd te bidden naar de wil Gods, zijn er zeer weinigen die in deze heerlijke oefening enige goede vordering gedaan hebben, of merkbaar van de genade en de Geest van het gebed hebben aangenomen, waardoor de gemeenschapsoefening met een Drie-enige God, zijnde de bronader van alle zaligheid en geestelijk leven, dan niet weinig wordt onderdrukt en tegengehouden en ontelbare rijkdommen van genade in de onuitputbare volheid van Christus besloten blijven, die anders door het kanaal van gelovige en geestelijke gebeden, als een Hemelse morgendauw op onze ziel, door een gestadig druppen en uitwasemen, zouden neerdalen en ons niet weinig tot vruchtbaarheid bevochtigen.
Wij wensen van de Heere gelegenheid en genade, om in het vervolg enige bijzonderheden van het gebed, uit bijzondere teksten, daartoe dienende, der gemeente te verhandelen. Maar nu in dit namiddaguur zullen wij de stof van het gebed maar in het al algemeen verklaren, volgens de Heidelbergse Catechismus en dat met alle mogelijke kortheid.
De Heere verlene er ons de nodige genade toe van Zijn Heilige Geest en onze toehoorders zegen! Amen.

De Onderwijzer heeft de stof van het gebed verdeeld in vier stukken,

(1) Handelt Hij van de noodzakelijkheid van het gebed, Vraag 116.
(2) van de vereisten van een recht Christelijk gebed, Vraag 117.
(3) Van haar inhoud, of de dingen, om die men de Heere mag en moet bidden.

Vraag 118.
(4) Van het formulier of voorschrift, naar die al der gelovigen gebeden moeten gericht zijn, Vraag 119.

1. Eerst hebben wij hier dan met de Onderwijzer de noodzakelijkheid van het gebed te overwegen. De zaak waarvan wij handelen is het gebed, zijnde een godsdienstige opheffing van het hart tot Jehovah, de Drie-enige God, waardoor wij Hem onze noden en begeerten komen voor te dragen en van Hem verzoeken, dat Hij die, uit Zijn Goddelijke algenoegzaamheid en genade, believe te vervullen, aanhoudende in dit verzoek met ernst, ootmoedigheid, lijdzaamheid en vertrouwen zoveel als de Heere daartoe genade schenkt en ons van de geest van het gebed verleent.
Omtrent dit gebed nu, vraagt de Onderwijzer, waarom dit de Christenen van node is? Let wel, toehoorders, de Onderwijzer handelt hier van de plicht van het gebed maar alleen in betrekking tot de christenen, te weten, tot ware Christenen, die door het geloof met Christus, hun Hoofd verenigd, er van Zijn Heilige en geestelijke zalving deelachtig zijn. Want er zijn anders geen christenen, dan deze gelovige lidmaten van de Heer, Jezus; alle andere, die geen ware gelovigen zijn, dragen deze heerlijke Naam geheel ten onrechte en tevergeefs; het zijn maar blote naamchristenen en uiterlijke mondbelijders en zijn geheel van al de geestelijke voorrechten van het Christendom verstoken, wat zij ook op hun uiterlijk christendom mogen roemen.
Nee, de Onderwijzer bedoelt alleen de ware gelovigen en geestelijke christenen, die God in de geest dienen en in Christus, hun Hoofd en Koning roemen. Tot deze bepaalt Hij het gebed, als een heilige en noodzakelijke oefening, waarmee Hij dan niet duister te kennen geeft, dat alle onbekeerden en ongelovigen, hoewel zij medechristenen genoemd worden, in de christenkerk verkeren en van het christelijk geloof uiterlijk belijdenis doen, nochtans van de heilige oefening van het gebed geheel verstoken zijn en God geenszins in geloof en vertrouwen in geest en waarheid kunnen bidden.
En waarlijk, Hij die weet, hoe God aangebeden moet worden en die vereisten er tot een recht christelijk gebed behoren, dat Gode aangenaam kan zijn, zoals wij in het vervolg nog zien zullen, kan licht begrijpen, dat het de onbekeerden en ongelovigen geheel onmogelijk is God recht te bidden, omdat zij de Geest van het geloof en van het gebed missen en niet weten wat het is, te bidden in de Naam van de Heere Jezus, zonder wat nochtans geen een gebed van God verhoord kan worden. Want die tot God komt, moet geloven, dat God is, enz., Hebr. 11: 6.
Hierom leert ons de Heilige Schrift ook overal klaar en duidelijk, dat God der onbekeerden gebeden niet hoort, maar dat Hij ze veracht en er meer door in toorn tegen hun ontstoken wordt. Zo getuigt Salomo, Spr. 15: 8, dat het offer der goddeloze (hoedanige alle onbekeerde en ongelovige mensen zijn) de Heere een gruwel is.
David getuigt, dat van de goddeloze gebed hem tot zonde zij, Ps. 109: 7. En leest eens met ernst wat er staat, Joh. 9 : 31, daar zegt die blinde, die de Zaligmaker ziende gemaakt had, tot de Joden, *wij weten, dat God de zondaars niet hoort. Maar zo iemand godvruchtig is en zijn wil doet, die hoort Hij.* Hierom schrijft ook Jakobus tot de onbekeerde zondaren, hfd. 4: 3, *gij bidt en gij ontvangt niet omdat gij kwalijk bidt, opdat gij het in uw wellusten zoudt doorbrengen.*
Maar hiermee willen wij geenszins leren alsof onbekeerde en onherboren mensen God niet moeten bidden. Ze moeten wel degelijk God bidden en zij moeten het recht in het geloof doen. Het is en blijft geheel hun plicht en God eist die plicht van hen. Maar dit leren wij, dat zij tot de plicht van het gebed geheel onbekwaam en onvermogend zijn en dat God hun de genade en de Geest van het gebed moet schenken, zullen zij Hem recht kunnen aanbidden.

Het spreekt dan vanzelf, dat het gebed maar alleen hier bij de Onderwijzer voorkomt als een heilige oefening van bekeerde gelovigen.
Dezen aangaande vraagt Hij en onderzoekt naar de redenen, *waarom het gebed hun van node is*.
De Onderwijzer heeft hier het oog op het schandelijke verzuim en de verachting van de plicht van het gebed, waaraan ongodvruchtige mensen zich ten hoogste schuldig maken. In zover, dat er ook waren in zijn tijd en tegenwoordig nog zijn, die zich geheel tegen het gebed aankanten, dat als onnodig verwerpende en lerende dat de gelovigen na Christus dood maar alleen moeten danken en niet bidden, ontlenende hun valse bewijsredenen aan Gods alwetendheid, aan de onveranderlijkheid van Zijn eeuwig raadsbesluit, aan het volkomen recht en eigendom der gelovigen in Christus tot alles, enz.
Dit en al diergelijke goddeloze gevoelens wil de Onderwijzer hier nu tegengaan, met de noodzakelijkheid van het gebed voor alle ware Christenen klaar open te leggen en vast te stellen. Laat ons zien, van wat bewijsredenen hij zich tot dat einde bedient. Hij zegt, *dat het gebed daarom de christenen van node is, omdat het is 't voornaamste stuk*, enz.
De Onderwijzer geeft ons hier twee krachtige en Schriftuurlijke reden voor de noodzakelijkheid van de plicht van het gebed voor alle ware Christenen, die wij uw aandacht maar eens kort zullen voorstellen.

(1) De eerste reden is, omdat het gebed het voornaamste stuk is van de dankbaarheid, die God van de gelovigen vordert. Verstaat hierdoor de dankbaarheid die God, enz., niet anders dan de ganse godsdienst van een gelovig Christen, waardoor Hij zich geheel, beide naar ziel en lichaam, aan de Drie-enige God opoffert en overgeeft, om Hem eeuwig, volgens Zijn verbond, te dienen en te verheerlijken. Meer noch minder dankbaarheid vordert de Heere van Zijn kinderen en gelovigen niet, dan de gehele overgave van zichzelf, met ziel en lichaam aan Hem, voor tijd en eeuwigheid, om Zijn volk en eigendom te zijn. Zoals de Apostel ons zo leert, 1 Cor. 6: 20, daar Hij de gelovigen vermaant, *gij zijt duur gekocht, zo verheerlijkt dan Gode in uw ziel en in uw lichaam.*
Van deze dankbaarheid der gelovigen zegt nu de Onderwijzer, dat het gebed het voornaamste stuk is. En dat is gewis zo, aandachtigen, de oefening van het gebed is, zoals wij reeds gezegd hebben, de ziel van de ganse godsdienst van een Christen. Wat godsdienst zou er kunnen zijn zonder gebed? Door het gebed moet alle genade van de Heere afgehaald worden. En zonder die genade kan God ook van de Zijnen niet in geest en waarheid gediend worden. Hierom wordt ons in de Heilige Schrift de gehele godsdienst der gelovigen onder de oefening van het gebed, of het aanroepen van de Heere Naam voorgesteld. Als Gen. 4: 26, enz.
Daarbij wordt God door het gebed van Zijn volk grotelijks verheerlijkt. Want daardoor verkondigen zij Zijn Heilige en Goddelijke deugden en geven Zijn Naam ere. Ja, door en in het gebed offeren de gelovigen zich tot een offerande der dankbaarheid geheel met ziel en lichaam aan de Heere op. Want, immers al dat opdragen, overgeven en verbinden der gelovigen van zichzelf aan de Heere en Zijn Heilige Dienst, geschiedt in en door het gebed.
Eindelijk, door het gebed brengen de gelovigen hun dankbaarheid en erkentenis de Heere voor al zijn weldaden toe, waarom bidden en dankzegging dan niet alleen in de Heilige Schrift overal samen gepaard gaan. Maar ook, onder en door elkaar gebruikt worden, als gaande in de oefening op het nauwst samen gepaard. Ja, zijnde genoegzaam een en dezelfde zaak, gelijk wij met veel getuigenissen uit het Woord

zouden kunnen bevestigen. Als Ps. 50: 14, 15; 1 Cor. XIV: 15, 16, enz. Zo blijkt dan uit dit alles klaar, dat het gebed is het voornaamste stuk van de dankbaarheid van een Christen, of van zijn godsdienst. En derhalve, dat het een oefening is van de hoogste noodzakelijkheid.

(2) Hierop volgt nu de tweede bewijsreden van de Onderwijzer voor de noodzakelijkheid van het gebed, hierin bestaande, *dat God Zijn genade en de Heilige Geest alleen die wil geven,* enz.
O, dat dit eens recht gehoord en verstaan mocht worden van zoveel geesteloze bidders, snode verachters en verzuimers van de plicht van het gebed, als er onder ons gevonden worden! God de Heere kent wel grondig al de noden van Zijn kinderen en is ook wel hartelijk gewillig en genegen om hun te helpen, maar Hij wil om Zijn genade en Heilige Geest met een hartelijk zuchten, zonder ophouden, gebeden en daarvoor gedankt zijn.
Evenals de Heere spreekt in Ezech. 36: 36, 37, daar Hij grote weldaden belooft aan Zijn volk te doen. Maar zo, dat Hij er van hun om zou verzocht worden, dat Hij die aan hun deed. En overal in de Heilige Schrift wordt ons deze waarheid zo geleerd. Dat God Zijn Heilige Geest alleen op en door het gebed wil geven, leert ons de Zaligmaker, Luk. 11: 13, daar Hij zo spreekt tot Zijn discipelen: *indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel temeer zal de Hemelse Vader de Heilige Geest geven dengenen, die Hem bidden.* Hetgeen de Heiland hier in het bijzonder van de Heilige Geest getuigt, dat is in het al algemeen zo van al Gods genadeweldaden en zegeningen. De Heere wil die aan Zijn kinderen niet schenken, of Hij wil er van hen hartelijk, vurig en aanhoudend om gebeden worden.
Zo schrijft de Apostel Jakobus, hfd. 1:5, *indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat Hij ze van God begere, die een iegelijk geeft,* enz. Hierom wordt God genoemd een Beloner van degenen, die Hem zoeken, Hebr. 11: 6. En hoort eens, hoe nadrukkelijk de Zaligmaker dezen aangaande getuigt aan Zijn discipelen, Joh. 16: 23, *voorwaar zeg Ik u, alles wat gij de Vader bidden zult in Mijn Naam, dat zal Hij u geven.* Het blijkt dan immers uit dit alles klaar, dat God Zijn Heilige Geest en genade aan Zijn kinderen niet anders heeft besloten te geven, dan op en door middel van het gebed; bijgevolg, dat het gebed dan uit deze hoofde voor alle ware Christenen een plicht en oefening is van de allerhoogste noodzakelijkheid.
De Heere heeft het daarom in Zijn Woord ook zo ernstig aan Zijn volk geboden, als Matth. 7: 7, *bidt! En u zal gegeven, worden. Zoekt! En gij zult vinden,* enz. Paulus vermaant de gelovigen, dat zij in de gebede zullen volharden, Rom. 12: 12, dat zij zullen bidden zonder ophouden, 1 Thess. 5:17, dat zij in den gebede sterk zullen aanhouden en daarin waken met dankzegging, Coll. 4:2, enz.
Hiermee is dan nu genoeg gezegd tot verklaring van het eerste stuk, te weten de noodzakelijkheid van de plicht van het gebed voor alle ware Christenen.

2. Nu gaan wij met de Onderwijzer tot een ander stuk over, *namelijk tot de nodige vereisten van een recht gelovig en christelijk gebed, dat Gode aangenaam kan zijn en van Hem verhoord worden.*
Want, daar doet de Onderwijzer nu vervolgens onderzoek op, vragende, *wat behoort* tot, enz. Let wel toehoorders, de Onderwijzer handelt hier van een goed gebed, waarin God behagen heeft en dat Hij daarom ook verhoren wil, gevende daarmee klaar te kennen, dat er gebeden gedaan zijn en worden, die de Heere geenszins aangenaam zijn en daarom ook van Hem niet verhoord worden, zoals daar zijn al die geesteloze, goddeloze, ongelovige en oneerbiedige sleur en formuliergebeden van de mensen,

waardoor men maar alleen bidt om te bidden, enz. O, zulke zondige en verfoeilijke gebeden zijn Gode geenszins aangenaam; integendeel, ze zijn een gruwel in Zijn Heilige ogen en Hij werpt ze ook als drek in der zondaren aangezicht terug.
Maar wilt gij weten, hoedanige gebeden Gode aangenaam zijn en van Hem verhoord worden, welaan, hoort dan onze Onderwijzer; en och, mocht gij allen, als het de Heere behaagde, oren ontvangen om te horen!
De Onderwijzer vereist in zodanig goed gebed of gebeden drie onderscheiden stukken, *eerstelijk dat wij alleen*, enz. De Onderwijzer stelt in een goed gebed, dat God aangenaam is en van Hem verhoord zal kunnen worden, noodzakelijk drie dingen, waarvan de

(1) Ziet op de persoon, die aangebeden moet worden.
(2) Op de grondige kennis der ellende, die er in de bidder moet zijn.
(3) Op het geloof en vertrouwen, dat met zijn gebed moet gepaard gaan.

Drie volstrekt noodzakelijke vereisten van een recht christelijk gebed, zonder die God geen gebed kan verhoren.

1. Wat het eerste aangaat, in een goed en Gode aangenaam gebed wordt vereist, dat men alleen de enige ware God, enz. In deze vereisten komen weer drie bijzondere stukken voor:
(a) Dat het gebed alleen geschiede tot de enige ware God, die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft.
(b) Dat het een hartelijk gebed zij.
(c) Dat men bidde om al hetgeen God ons bevolen heeft te bidden.

(a) Eerst dan wordt er in een recht gebed vereist, dat men daarin alleen de enige ware God aanroept en geenszins enige andere schepsels, zoals in het pausdom. Ook niet een onbekenden God, zoals alle onbekeerden onder ons, die, de enige ware God niet kennende, daarom een onbekenden God aanbidden. Nee, de eer van het gebed en der aanroeping komt, zoals alle godsdienst, alleen Jehovah, de God van de hemels toe, die alleen machtig is de gebeden te verhoren, zoals David zegt, Ps. 55: 2, 3, *o God! Gij hoort het gebed; tot U zal alle vlees komen*. Hierom wordt de eer van het gebed dan ook overal in de Heilige Schrift maar alleen aan Jehovah, de ware God toegekend, zoals in Ps. 81: 10, 11, *daar zal onder u geen uitlands God wezen en gij zult u voor geen vreemden God neerbuigen. Ik ben de Heere uw God.* En de Zaligmaker zei dus nadrukkelijk tot de Satan, Matth. 4: 10, *gaat weg Satan! Want daar is geschreven, de Heere uw God zult gij aanbidden en Hem alleen dienen.*
Doch, hoe moet die enige ware God nu worden aangebeden?
Dit leert ons de Onderwijzer, als Hij er bijvoegt, *Die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft*.
Nu heeft God zich in Zijn Woord geopenbaard niet alleen als een Drie-enig God, maar als een aller-heerlijkst en aller-gelukzaligst God, in Zijn dierbare deugden en Goddelijke volmaaktheden, waardoor Hij alle liefde, eerbied, vertrouwen, enz. van Zijn volk en kinderen geheel waardig is. Ja, de Heere heeft zich in Zijn Woord alleszins geopenbaard als een Drie-enig Verbonds-God van Zijn volk en gunstgenoten, die alles wat Hij is, geheel voor hun is en eeuwig wil zijn. O, die aller-heerlijkste en beminnelijkste God moet uit en volgens Zijn heilig Woord eerst recht gekend worden, zal Hij recht kunnen worden aangebeden en zal de ziel zich in vurige smekingen en gebeden op Hem met vertrouwen kunnen neerwerpen en op Zijn heil wachten. Want zo lezen wij Ps. 9: 11, die Uw Naam kennen, zullen op U vertrouwen.

(b) Doch, dit is het alleen niet, dat de enige ware God zo alleen moet worden aangebeden, maar dit moet ook, volgens de Onderwijzer, *hartelijk geschieden*, of van harte. Dat is, dat hart en mond zich in het gebed samen moeten verenigen, zodat men met zijn verstand, mond en lippen, niet anders aan de Heere voordraagt, of van Hem verzoekt, dan hetgeen met de inwendige toestand en begeerte van het hart geheel overeenkomt; anders is het bidden maar een spotten niet God en een schandelijk onteren van Zijn heilige Naam. Men brengt maar leugens voor de Heere en zoekt Hem met de lippen te vleien en te bedriegen.
Nee, God is een alwetend God, die ziet naar waarheid in het binnenste. Hij eist van al Zijn kinderen, in geheel hun godsdienst en dus ook in hun gebed, het hart, zonder wat alle godsdienst Hem een gruwel is. Hierom leerde de Zaligmaker de Samaritaanse vrouw, Joh. 4: 24, *God is een Geest. En die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in Geest en in waarheid.* De Heere kan noch wil geen andere gebeden verhoren, dan die uit het hart voortkomen en waarin men het hart voor Hem brengt. O, een oprechte en innige zucht van de harten is de Heere duizendmaal aangenamer, dan de aller kostelijkste gebeden, die maar alleen met het verstand, of met mond en lippen worden voortgebracht. Hierom lezen wij Ps. 145: 18, *de Heere is nabij allen, die Hem aanroepen: allen, die Hem aanroepen in der waarheid.* Om die reden vermaant Paulus de gelovigen, dat zij zullen toegaan tot de Heere met een waarachtig hart, Hebr. 10: 22.
Ja, uit dit inzicht is het nodig dat Gods kinderen veel hun hart bereiden, tevoren zij tot de Heere in hun gebeden naderen, opdat zij toch geen valsheid, noch bedrog voor de God der waarheid brengen en zo Hem reden van toorn geven, zoals Zofar vermaant, Job 11: 13, indien gij uw hart bereid hebt, zo breidt uw handen tot Hem uit.
Dus blijkt dan, dat de enige ware God van hart moet worden aangebeden. En dat,

(c) Volgens de Onderwijzer, *om alles wat Hij ons bevolen heeft te bidden.*
Dit is al weer een volstrekt noodzakelijk vereiste van een recht christelijk gebed, dat men geheel bidt naar van de Heere wil en om zodanige dingen, als Hij Zijn kinderen in Zijn Woord heeft bevolen, dat zij van Hem bidden zullen. En die dingen dit zijn, zal de Onderwijzer ons in de volgende vraag en antwoord verklaren.
Gewis mijn Toehoorders! Zo iemand op een andere wijze de Heere bidt, kan Hij geen verhoring op zijn gebed verkrijgen. Hij bidt en Hij ontvangt niet, omdat Hij kwalijk bidt, Jak. 1V: 3. Gods kinderen moeten zich in deze geheel aan de Heere onderwerpen en zo bidden naar zijn wil en bevel, dan hebben zij altijd verhoring op hun gebeden te vetwachten en mogen met alle vrijmoedigheid tot God naderen, 1 Joh. 5: 14 en dit is de vrijmoedigheid, die wij tot Hem hebben dat, zo wij iets bidden naar zijn wil, Hij ons verhoort. Hier zien wij dan nu de eerste noodzakelijke vereiste van een recht en Gode aangenaam gebed.

B. Daarop volgt nu bij de Onderwijzer een tweede, niet minder nodige vereiste, dat wij namelijk *onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen.*
Ons algemene spreekwoord zegt: *nood leert bidden.* Maar dat is wel degelijk waar. Al de ernst, ijver, lijdzaamheid, aanhoudendheid, vertrouwen, enz., van een goed gebed komen alleen uit deze bronader voort van de rechte en grondige kennis der noden en ellenden. Daar deze niet is, daar kan onmogelijk recht gebeden worden. Al het bidden zonder dat is maar lauw, harteloos, geesteloos en sleurachtig. Want wat is het bidden toch anders, dan een voordragen van zijn noden en ellenden aan de Heere en een ernstig smeken en begeren, dat Hij die van ons weg neme en dezelve uit Zijn Goddelijke algenoegzaamheid vervulle.

Nu, van de rechte en grondige kennis van Zijn noden en ellenden zou zeer veel kunnen gezegd worden, maar de verlopen tijd laat ons dit nu niet toe. Wat is de mens, als Hij kennis van zichzelf krijgt, niet een alleszins arm, gebrekkig, onmachtig en ellendig schepsel! Wat heeft Hij niet tot alles van de Heere genade nodig, zonder die Hij niets doen kan. Wel heeft de Heilige Geest deze schilderij van Gods volk gemaakt, Zef. 3: 12, *maar Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk, die zullen op de Naam des Heeren vertrouwen.* O, nimmer beschouwen Gods kinderen zich recht bij het licht, of zij bevinden zich te wezen een samenknoping van alle gebrek, rampzaligheid en ellende. Zij moeten betuigen, dat zij zijn geheel ellendig, jammerlijk, arm, blind en naakt, Openb. 3: 17. Dit gebrek, deze noden en ellenden nu recht en grondig te kennen, is niet alleen die op een verstandige wijze te beschouwen en daarvan breedvoerig te kunnen spreken.
O nee! maar de rechte en grondige kennis, enz., bestaat in een klaar, levendig, onderscheiden en geestelijk gezicht van dezelve en in een zieldrukkend en innig gevoel daarvan, zodat men onder die noden en ellenden gebukt gaat en daarmee dermate zwaar belast en beladen is, dat men het daar onmogelijk onder stellen kan, maar met kracht wordt gedreven uit zichzelf tot God, in Christus, tot Zijn genade en algenoegzaamheid, zoekende daar onze hulp en verlossing. Zulk een rechte en grondige kennis van zijn noden en ellenden had de man Gods, David, als Hij uitriep, Ps. 50: 5, *ik ken mijn overtredingen en mijn zonde is steeds voor mij*. En tot zolang verbergt de Heere Zijn aangezicht voor Zijn volk, totdat het hun bange wordt en zij zichzelf ellendig en schuldig kennen en Hem vroeg zoeken, volgens Hoz. 5: 15.

Deze rechte grondige kennis der noden en ellenden wordt nu noodzakelijk in het gebed vereist, opdat wij ons, volgens de Onderwijzer, *voor het aangezicht van Gods Majesteit verootmoedigen.*
Dit verootmoedigen voor het aangezicht, enz., bestaat in een diepe vernedering van de harten voor de Heere, waardoor men uit een levendig gezicht van zijn eigen onwaarde, zondigheid, nietigheid en gehele gebrekkelijkheid en van de Heere grootheid en heerlijkheid, zodanig verbroken wordt, dat wij ons klein en gering voor de Heere aanstellen en ons als ellendigen voor Hem gedragen, kruipende als nietige wormen en maden voor zijn troon. Die verootmoedigde gestalte is de Heere toch voor en boven alles aangenaam. Want Zijn offeranden zijn een gebroken geest: een gebroken en verslagen hart zal Hij niet verachten, Ps. 51: 19. Hij woont bij dien, die van een verbrijzelden en nederigen geest is, Jes. L7: 15; Hij wil zien op de arme en verslagene van geest en die voor Zijn Woord beeft, Jes. 66: 2. Om zich nu zo laag voor Gods hoge Majesteit te verootmoedigen, is de grondige kennis van zijn noden en ellenden geheel dienstig.
De mens is van zichzelf een onbeschrijfelijk hoogmoedig schepsel. Hij kent geen andere God, dan zichzelf. Maar de zaken veranderen, als God hem komt ontdekken aan zichzelf en hem zijn noden en ellenden klaar doet zien en ondervinden. O, dan valt de mens met al zijn hoogheid in het stof! Zijn noden en ellenden verbreken hem, vernederen en verootmoedigen hem voor God. Zo ging het met de tollenaar, daar de gelijkenis van handelt, Luk. 18: 13. De grondige kennis en het gevoel van zijn noden en ellenden verootmoedigden hem zo voor het aangezicht van Gods Majesteit, dat hij, opgaande in de tempel om te bidden, van ver staan bleef en zijn ogen naar de hemel niet durfde opslaan, maar sloeg op zijn borst en riep: *o God! Zijt mij zondaar genadig!* Op dezelfde wijze was het ook met de verloren zoon, wiens noden en ellenden hem deden opstaan, tot zijn vader gaan en zeggen: *Vader! ik heb gezondigd tegen de hemel en voor u en ben niet meer waardig uw zoon genoemd te worden,* Luk. 15: 21. En die

ootmoedige gestalte, voortkomende uit de grondige kennis der noden en ellenden, vinden wij overal in het Woord zeer levendig in al de gebeden der heiligen. Zodat het dan nu klaar blijkt, dat dezelve al weer een nodige vereiste is van een goed en Gode aangenaam gebed.

2. Hierop laat de Onderwijzer nu nog een derde noodzakelijke vereiste van het gebed volgen, hierin bestaande, *dat wij deze vasten grond*, enz.
Een gebed zonder vertrouwen en verhoring is evenals een lichaam zo'n van de ziel. De bidder moet noodzakelijk enige vaste grond van vertrouwen in zijn hart hebben, dat Hij nadert niet alleen tot een almachtig God, die hem kan helpen en verhoren, maar ook tot een genadig, algenoegzaam en goedertieren God, die hem ook wil helpen en verhoren. *Want, die tot God komt, moet geloven, dat Hij is en dat Hij een Beloner is*, enz. Hebr. 11: 6. Zonder dat kan God onmogelijk recht worden aangebeden.
Maar, hoe komen de gelovigen nu aan dat vaste vertrouwen bij God, dat Hij hun gebed zo kan en wil verhoren?
Gewis dit vertrouwen spruit niet uit iets dat zij vinden en ontwaar worden bij zichzelf. Want in zichzelf zijn zij geheel onwaardig, dat God op hun zou neerzien, of hun enige genade schenken. Nee, God kan noch wil hen, op zichzelf, niet verhoren; integendeel zou Hij hun met al hun gebeden moeten verwerpen. Maar dit vertrouwen verkrijgen de gelovigen van een geheel andere kant; te weten, van en uit hun Middelaar en Zaligmaker, Christus Jezus, met Wien zij door het geloof verenigd zijn.
Zodat zij deze grond hebben, volgens de Onderwijzer, *dat God hun gebed, niettegenstaande zij dat onwaardig zijn, nochtans om van de Heere Christus wil zeker wil verhoren*. Christus is de weg, langs die de gelovigen alleen kunnen tot God gaan. Hij brengt hun het volkomen recht aan tot al Gods genade en weldaden; Hij heeft overvloedige verdiensten bij de Vader, daarmee omhangt en bekleedt Hij Zijn gelovigen. Dus verschijnen de gelovigen dan hier voor God, in Christus naam en werpen zich in al hun gebeden op Hem neer. Zij brengen Christus voor God en pleiten op Zijn verdiensten en willen om dezelve alleen verhoord worden.
Niet anders dan de profeet Daniël deed in zijn gebed, Daniël 9: 17 *en nu, o onze God! Hoort naar het gebed van uw knecht en naar zijn smekingen en doe Uw aangezicht lichten over Uw heiligdom, dat verwoest is*, let wel, *om des Heeren wil*; te weten, Christus. Die nu zo in Christus naam God bidt, kan onmogelijk anders dan op Christus en Zijn verdiensten vertrouwen stellen en om dezelve de genadige verhoring zijns gebeds van God verwachten, hoe onwaardig Hij ook in zichzelf is.
O, als de ziel waarlijk in haar gebed op Christus en op Hem alleen en geheel rust, zo twijfelt zij geenszins aan de verhoring van haar gebed, maar gaat toe met een waar hart, in volle verzekerdheid van het geloof, Hebr. 10: 22. Hierom zegt Paulus, Ef. 3: 12, *dat de gelovigen in Christus hebben de vrijmoedigheid en het vertrouwen, door het geloof aan Hem.* En geen wonder, want zij zien God in Christus ten volle algenoegzaam en bereidwillig, om hun gebeden te verhoren. En kunnen noch mogen aan de goede wil van hun Hemelse Vader dan geenszins twijfelen.

Temeer, *omdat Hij hun deze verhoring* volgens de Onderwijzer, *Zelf beloofd heeft.* Het gehele Woord is dezen aangaande met beloftenissen Gods vervuld.
Laten wij er maar eens enige horen! als Joh. 16: 23, daar de Heiland tot Zijn gelovigen zegt, *voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, alles wat gij de Vader zult bidden, in Mijn Naam, dat zal Hij u geven*. En Joh XIV:13, zo wat gij begeren zult in Mijn Naam, dat zal Ik doen. En Matth. XXI: 22, al wat gij begeren zult in het gebed, gelovende, zult gij ontvangen, enz.

Uit dit alles blijkt nu weer klaar, dat het ook een geheel noodzakelijk vereiste is van een gebed, dat Gode zal behagen, dat het gelovig geschiede, in Christus' Naam, met een vasten grond van vertrouwen, dat God ons om Zijnentwil zal verhoren, hoe onwaardig wij dat ook zijn in onszelf.
Hiermee hebben wij uw aandacht dan nu voorgehouden en kort verklaard de nodige vereisten van een recht christelijk gebed, zonder die geen gebed de Heere aangenaam kan zijn, noch van Hem verhoord worden. Och, of deze dingen aan ons allen recht bekend mochten zijn, als het de Heere behaagde! Want zonder deze dingen is al het bidden dat de mensen doen maar een ijdel verhaal, of geluid van woorden. Ja, een snode, Godonterende en tergende zonde. Wij zouden hier nu nog andere dingen, die mede in een goed gebed vereist worden, kunnen bijvoegen. Maar om de verlopen tijd willen wij het met de Onderwijzer hierbij laten rusten.

3. Hebbende zo èn de noodzakelijkheid, èn de vereisten van het gebed aangetoond, zo laat de Onderwijzer hierop nu een derde stuk volgen; namelijk, *de inhoud van een recht christelijk gebed, vragende, wat heeft ons God bevolen van Hem te bidden?*
En antwoordt: *alle geestelijke en lichamelijke nooddruft*, enz.
Dit stuk heeft geen brede verklaring nodig. Het is bekend, dat Gods kinderen bestaan uit ziel en lichaam. En naar die beiden geheel van de Heere afhangen en alle ogenblikken Zijn genade, hulp en zegen nodig hebben. Allen samen hebben zij hiervan iets leren kennen en worden nog steeds van de Heilige Geest in die waarheid geleid en onderwezen. Nu, om al deze hun geestelijke en lichamelijke nooddruft heeft de Heere bevolen, dat Zijn kinderen Hem steeds zullen bidden. Maar eerst en vooral om de geestelijke nooddruft en behoefte van de ziel, als die van oneindig meer gewicht en aangelegenheid is dan de lichaams nooddruft, volgens Matth. 6: 33, *zoekt eerst het koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid en al deze dingen zullen u toegeworpen worden.*
Dat nu de Heere waarlijk Zijn kinderen heeft bevolen, hem om alle geestelijke en lijfelijke nooddruft te bidden, blijkt uit het voorschrift van het gebed, *dat Christus Zijn discipelen geleerd heeft* en de Onderwijzer zich hier ook op beroept. Want in dat gebed komt de hele geestelijke en lijfelijke nooddruft der gelovigen voor en wordt daarvan God afgebeden, gelijk uit de verklaring van dat gebed, die wij nu in het vervolg met des Heere hulp wensen voor uw aandacht te doen, klaar zal komen te blijken.

4. Hierop laat de Onderwijzer nu dit volmaakte gebed van de Heere zelf volgen als een voorschrift, naar die al de gebeden der gelovigen geheel moeten gericht zijn, vragende zijn leerling: *hoe luidt dat gebed*?
En doende het daarop zijn leerling woordelijk voorstellen.
Veel en verscheiden dingen hadden wij over dit gebed van de Heere in het al algemeen tot haar recht verstand aan te merken. Maar zo daartoe nu geen bekwame gelegenheid is, zo willen wij het nodige hieromtrent bewaren en overlaten voor onze volgende verhandeling.

Ziedaar, geliefden, zo hebben wij deze voorname en gewichtige stof van het gebed dan nu zo kort als mogelijk was voor uw aandacht opengelegd. Niets was er nu noodzakelijker, dan een ruime en onderscheiden toepassing van al deze verklaarde waarheden op 't gemoed van bekeerden en onbekeerden.
Maar omdat ons wegens de zaakrijkheid der stof, die wij verhandeld hebben, daartoe nu geen verdere tijd overig is, zo wensen wij van alles nadere toepassing te maken,

wanneer wij in vervolg van tijd, door van de Heere hulp, enige bijzonderheden van het gebed voor de gemeente komen te verhandelen.
Nu breken wij af en sluiten met deze wens en bede tot de Allerhoogste God, dat het Hem behage, ook onder ons op een krachtdadige wijze te vervullen die heerlijke belofte, Zach. 12: 10, *Maar over het huis Davids en over de inwoners van Jeruzalem zal Ik uitstorten de Geest der genade en der gebeden.*
Amen, de Heere doe zo!

CATECHISMUSPREDICATIE VAN HET GEBED.
ZONDAG 45. VRAAG 116, 117, 118, 119.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 46. VRAAG 120, 121.

Tekst: MATTH. 6: 9.

120 Vraag. Waarom heeft ons Christus geboden, God zo aan te spreken, *Onze Vader*.
Antwoord. *Opdat Hij van stonde aan, in het beginsel van onze gebeds, in ons de kinderlijke vrees en toeverzicht tot God verwekke, die beide de grond van ons gebed zijn, namelijk: dat God onze Vader door Christus geworden is en dat Hij ons veel minder afslaan zal hetgeen dat wij Hem met rechten geloof bidden, dan onze vaders onze aardse dingen ontzeggen.*

121 Vraag. Waarom wordt hier toegedaan, die in de hemelen zijt?
Antwoord. *Opdat wij van de hemelse Majesteit Gods niet aards gedenken en van Zijn almacht alle nooddruft van het lichaam en van de ziel verwachten.*

Het is iets bijzonders dat wij aangetekend vinden van Jozef, Gen. 46: 33, 34, daar verhaalt de heilige schrijver, dat Jozef zijn broeders, die tot hem om levensonderhoud in Egypteland gekomen waren, niet alleen een vrije toegang beschikte tot Farao, de koning van Egypte, maar hun ook van tevoren onderwees, wat zij tot de Koning zouden zeggen, als zij voor hem kwamen.
De grote en tegenbeeldige Jozef, de Heere Jezus Christus, heeft eveneens zo gehandeld met Zijn broederen, de gelovigen, die tot Hem kwamen om het geestelijk levensonderhoud van hun zielen van Hem te ontvangen. Deze heeft Hij niet alleen een vrijen toegang beschikt tot de grote God en Koning van hemel en aarde. Maar Hij heeft hun ook uitdrukkelijk geleerd en onderwezen, hoe en wat zij tot die heerlijke en ontzaggelijke Koning, als zij voor Hem kwamen, zouden spreken en die begeerten zij Hem zouden voordragen, zoals blijkt uit het voorschrift van het gebed, dat Hij hier op aarde zijn broeders en discipelen heeft geleerd en bevolen te bidden, zeggende tot hun en in hun tot al Zijn gelovigen, zonder onderscheid, *gij dan bidt alzo*, enz.

Hebbende in de voorgaanden zondag met uw aandacht gehandeld in het al algemeen over het gebed der christenen, zo gaan wij nu met de Onderwijzer over tot het heerlijke en volmaakte voorschrift van het gebed, dat de grote profeet en Priester Jezus zijn gelovigen heeft gegeven, om in overeenkomst van dit al hun gebeden en smekingen tot hun Hemelse Vader te richten.
Omtrent welk voorschrift wij nu maar kort deze drie dingen vooraf willen aanmerken.
(1) Dat elk zich van de gelegenheid, bij die de Heere Jezus dit voorschrift van het gebed Zijn discipelen heeft gegeven, kan laten onderrichten door de Evangelist Mattheüs, hfd. 6 en van Lukas, hfd. 11, waar Hij zal vinden, dat de Heiland tot dat einde tweeërhande gelegenheid is voorgekomen.
(2) Merken wij over dit gebed aan, dat het geenszins, zoals van velen geschiedt, op een verkeerde wijze moet worden gehouden voor een letterlijk of woordelijk formulier, aan welkers eigen woorden men zich geheel hebbe te binden. Want dan zouden de gelovigen nooit anders dan naar de letter van dit gebed mogen bidden en geen vrijheid hebben om andere woorden in hun gebeden te gebruiken, waardoor de

Geest van het gebed in hun dan zou worden tegengegaan en uitgeblust, zoals dit het zondige en schadelijke gevolg is van alle sleur en formuliergebeden, waarom het te wensen ware, dat zij nooit van christenen gebruikt werden. alleen gegeven als een kort patroon of voorschrift, naar hetwelk al hun gebeden moesten gericht zijn. Zodat Hij hun dan heeft willen binden aan de zaken en niet aan de eigen bewoordingen van dit Zijn voorgeschreven gebed, zoals wij dit met veel klare bewijsredenen nader zouden kunnen bevestigen.
(3) Eindelijk merken wij hier aan, dat dit voorschrift van het gebed van de Heere Jezus zich bekwamelijk in drie onderscheiden hoofdzaken verdeelt.
(a) In een voorrede of aanspraak tot God.
(b) In zes bijzondere beden of smekingen, die wel allen samen zien op God en eindigen in Zijn verheerlijking. Maar de drie eerstemeer onmiddellijk en de drie laatste meer middellijk door ons. En dan eindelijk, in een zeer krachtige en welgepaste sluitrede, dienende tot meerdere aandrang der beden bij God en om een gelovig vertrouwen in des bidders hart te brengen.

Nu, van deze drie delen of stukken verklaart de Onderwijzer in deze Zondagafdeling het eerste, zijnde de aanspraak tot God, die de Zaligmaker in deze bewoordingen heeft uitgedrukt en voorgeschreven aan Zijn gelovigen en die Hij hun belast heeft zo te doen, *Onze Vader, die in de hemelen zijt.*
Om deze heerlijke, kostelijke en troostelijke aanspraak of voorrede van het gebed nu een weinig nader te overwegen, believe de Heere, beide de spreker en de hoorder, de nodige genade en hulp van Zijn Heilige Geest toe te zenden uit Zijn heiligdom en het woord krachtdadig te zegenen! Amen.

Wij zullen deze orde in onze verhandeling houden.

(1) Zullen wij beschouwen, hoe de gelovigen God in hun gebeden, hun Vader moeten noemen. En dan
(2) Hoe zij Hem nader in Zijn aanbiddelijke hoogheid en heerlijkheid moeten beschouwen als hun Vader, die in de hemelen is.

1. Wat dan het eerste aangaat, Christus willende Zijn gelovigen op een rechte wijze leren bidden, leidt hun zielen eerst op tot een klare beschouwing en erkentenis van de Allerhoogste God, voor Wien zij hun gebeden moesten uitstorten, willende dat zij behoorlijke beseffen zouden hebben, niet alleen van Zijn aanbiddelijke grootheid en heerlijkheid, maar ook van de bijz. betrekking in die zij met Hem stonden en uit welker hoofde zij hun smekingen en gebeden Hem vrij mochten voordragen, in een volkomen vertrouwen van genadige verhoring.
En waarlijk, dit is voor alle dingen in het gebed noodzakelijk, dat de ziel klare beschouwingen en rechte indrukken hebbe van haar betrekking op God, als de God van de verbonds, met die zij in Christus verenigd is. Zonder dat kan God onmogelijk met een recht geloof en vertrouwen in Geest en waarheid worden aangebeden, noch ergens om verzocht. De Apostel leert het ons duidelijk, Hebr. 11: 6, *die tot God komt, moet geloven dat Hij is en een Beloner is dergenen die Hem zoeken.* Hieruit volgt dat het eerste werk van hun Leermeester Jezus, zijn discipelen te onderwijzen, hoe zij de Allerhoogste God in hun gebeden hadden te beschouwen en aan te merken; te weten, als hun Vader, die, enz.
In de gebeden der Heiligen die ons in het Woord voorkomen, vinden wij dat zij God wel altijd aanspreken in gelovige betrekkingen als hun God, zoals niet anders zijn kon. Maar de benamingen of eretitels, die zij aan God gaven, waren niet altijd dezelfde,

maar die waren gericht naar hun bijzondere noden en gebreken en naar dat God hun beliefde voor te komen.
Maar hier geeft de Heere Jezus Zijn gelovigen een bijzondere benaming aan de hand en schrijft hun dezelve voor, om daarmee God in al hun gebeden te benoemen en Hem voor een zodanige te houden en te erkennen; te weten, voor hun Hemelse Vader, als zijnde de aller-minzaamste, vriendelijkste en zielroerendste benaming, waarmee de gelovigen God de Heere kunnen benoemen en die de meeste eerbiedigheid, liefde en vertrouwen voor en op God in hun zielen kan verwekken. Waarom wij dezelve dan nu wat nader in haar kracht moeten overwegen en openleggen.

Onze eerste aanmerking valt hier dan op de Persoon zelf, tot Wie de Heiland hier Zijn gelovigen beveelt hun gebeden te richten en *Hem hun Vader* te noemen.
Het is zeker, dat wegens de volmaakte vereniging, die er tussen de drie hoogwaardige Goddelijke personen, God Drie-enig der gelovigen Vader is, zoals Hij ons in de Heilige Schrift dan ook meermalen als zodanig voorkomt. Nochtans evenwel is het niet minder zeker, dat volgens de Goddelijke huishouding der genade, deze betrekkelijke waardigheid van Vader der gelovigen, in het bijzonder aan de eerste Goddelijke Persoon wordt toegeëigend en opgedragen, die in onderscheiding van de twee andere Goddelijke Personen, de Zoon en de Heilige Geest, altijd voorkomt onder de benaming van Vader; niet alleen, omdat Hij is de eigenlijke Vader van de tweede Persoon, de Heere Jezus Christus, maar ook, omdat Hij is de Vader der gelovigen, die Hij in Christus tot Zijn kinderen aanneemt en door Zijn Heilige Geest wederbaart. Omdat het een zeer bekend stuk is, zal ik het maar met enige weinige plaatsen bewijzen. Als Ef. 4: 5, 6, *een Heere, een geloof, een doop; een God en Vader van allen*. 1 Cor. 8: 6, *wij hebben een God en Vader, uit Wie alle dingen zijn en wij tot Hem. En een Heere Jezus Christus, door Wie alle dingen zijn*. Matth. 23: 8, 9, *een is uw Meester, namelijk Christus. En een is uw Vader, namelijk die in de hemelen is*. En die onderscheiding vinden wij in de meeste zegenwensen der Apostelen, in die zij doorgaans de genade over de gelovigen af bidden van God, de Vader en de Heere Jezus Christus.
Dus is er dan ook niet aan te twijfelen, of de Heere Jezus verstaat hier ook bepaald de eerste Persoon in het Goddelijke Wezen, God de Vader, leidende de gelovigen zo in hun gebeden naar Hem toe, opdat zij Hem zouden houden voor het Voorwerp van hun aanbidding. Dit deed de Heiland gewoonlijk; Hij leerde Zijn discipelen en beval hun, dat zij hun gebeden moesten richten tot God de Vader en al hun noden en begeerten voor Hem uitstorten. Maar in Zijn Naam, als Middelaar. Gelijk, om geen andere plaatsen aan te halen, Joh. XVI: 23, *voorwaar, voorwaar, Ik zeg u! al wat gij de Vader zult bidden in Mijn Naam*, enz.
De reden, waarom deze eer van het gebed zo bijzonderlijk aan God de Vader wordt opgedragen en toegeëigend is niet omdat de Vader hoger in waardigheid en heerlijker is dan de Zoon en de Heilige Geest. Want zij zijn samen op het nauwste verenigd tot een en dit aller-heerlijkste en aanbiddenswaardigste Goddelijk Wezen. Maar dit moet alleen worden afgeleid uit de huishoudelijke orde in de bedeling der genade tussen de drie Goddelijke Personen, van alle eeuwigheid beraamd en opgericht, volgens die de Vader, de Majesteit en heerlijkheid der Godheid, of van de Drie-enige God op Zich genomen heeft te vertonen; terwijl de Zoon op zich genomen heeft het werk van der uitverkorenen verlossing bij de Vader als Middelaar te bevorderen. En de Heilige Geest om dat werk der verlossing de uitverkorenen en gelovigen dadelijk deelachtig te maken en hun te heiligen.
Uithoofde van deze huishoudelijke genadebedeling, komt God de Vader nu aan ons

voor als de Fontein en Springbron van de Godheid, uit Wien alles zijn oorsprong heeft en die daarom van Jakobus genoemd wordt, *de Vader der lichten, van Wien alle goede gave en volmaakte gift, van boven is afkomende,* Jak. 1: 17. En hierom is en moet God de Vader nu ook het eigenlijke voorwerp zijn van de aanbidding der gelovigen. Tot Hem moeten zij zich wenden in al hun smekingen en gebeden. Die moeten zij voor Zijn aangezicht uitstorten.
Maar hiermee worden de Zoon en de Heilige Geest van de gelovigen in hun gebeden geenszins voorbij gegaan. Want hoewel de Vader dus het eigenlijke Voorwerp van der gelovigen gebed is, voor Wien zij hun gebed moeten uitstorten, zo is de Zoon de Middelaar van het gebed, in Wiens Naam zij de Vader moeten bidden en door Wien zij de verhoring van hun gebed geheel moeten verkrijgen.
En de Heilige Geest is de Werkmeester en Toepasser van de verzochte genade. Zodat de gelovigen hier dan geheel een Drie-enige God nodig hebben in al hun gebeden; een God, de Vader, uit en van Wien de genade moet afkomen; een God de Zoon, die de genade van de Vader moet verkrijgen en teweeg brengen. En een God, de Heilige Geest, die de genade van de Vaders en van de Zoons tot de gelovigen moet overbrengen en in hun ziel moet uitwerken. En zo eindigen de gelovigen met hun gebeden wel in God de Vader, maar zij gaan tot Hem door de Zoon en zij komen tot de Zoon en worden met Hem verenigd door de Heilige Geest.
Zie, aan het rechte verstand van deze Goddelijke en geestelijke waarheid is zeer veel gelegen, geliefden, om recht naar de wil Gods te bidden. En nochtans zijn veel zwakke kinderen van God hieromtrent zeer verward en duister en missen daardoor veeltijds niet weinig van de troost van hun gebeden.

Dus gezien hebbende, op wat wijze God de Vader hier moet zijn het Voorwerp van der gelovigen gebeden, zo moeten wij nu verder beschouwen de bijzondere betrekking in en onder die God hier van de gelovigen in hun gebed moet worden aangemerkt. De Zaligmaker leert hun, dat zij Hem voor hun gemeenschappelijk Vader zullen erkennen en Hem zo noemen *Onze Vader.*
Dat God, die de Vader is van onze Heere Jezus Christus, ook mede de Vader is van al Zijn uitverkorenen en gelovigen en dat deze Zijn kinderen zijn, heeft de Onderwijzer reeds verhandeld in de 9e en 12e Zondag. Waarom wij ons met deze waarheid dan nu zo breed niet zullen ophouden, maar er slechts een korte verklaring van doen.
God is aller mensen Vader, uithoofde van de schepping en onderhouding. In dit opzicht staat er Mal. 2: 10, *hebben wij niet allen een Vader en heeft niet een God ons geschapen?* Doch, dit is het niet daar de Zaligmaker hier het oog op heeft. Nee, willende dat Zijn gelovigen God hun Vader zullen noemen, leidt Hij hun tot de zalige huishouding der genade, volgens die God op een geestelijke wijze in Christus Zijn Zoon, de God en Vader van Zijn uitverkorenen en gelovigen is geworden, zoals Hij ons als zodanig overal in de Heilige Schrift voorkomt. Hoort slechts die een plaats uit Joh. 20: 17, waar de Heere Jezus tot Zijn discipelen en gelovigen deze troostelijke boodschap laat doen: *Ik vare op tot Mijnen Vader en uw Vader,* enz. De gronden, op die dit zalige en heerlijke verwantschap der gelovigen met God steunt en wat uit dit voorkomt, zijn deze:
(1) Omdat God hun in Christus genadig tot Zijn kinderen en erfgenamen heeft aangenomen en van eeuwigheid verordineerd, zoals Paulus zo getuigt van de gelovigen, Ef. 1: 5, *die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen door Jezus Christus in zichzelf,* enz.
(2) Omdat Hij hun ook tot Zijn kinderen in Christus, door Zijn Heilige Geest, heeft wedergeboren naar Zijn beeld en hun zo het geestelijk leven heeft geschonken,

volgens Jakobus 1: 18, *naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard, door het woord der waarheid.* Hierom worden de gelovigen dan ook gezegd *uit God geboren te zijn,* 1 Joh. 3: 9.
(3) Omdat Hij hun door het geloof met Christus Zijn Zoon heeft verenigd, zodat zij met Christus zijn overgegaan in het geestelijk huwelijksverbond, waardoor de Vader van de bruidegom Christus dan ook noodzakelijk heeft moeten worden de Vader van de gelovigen, Christus' bruid en vrouw. Zoals de Apostel ons dit zo leert, Gal. 3: 26, *gij zijt allen kinderen Gods, door het geloof in Christus Jezus*. En Joh. 1: 12, zo velen Hem (te weten Christus,) *aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden; namelijk, die in Zijn Naam geloven*.
Ziet uit deze gronden is God de geestelijke Vader der gelovigen. *En de gelovigen zijn kinderen, zonen en dochteren van God en ontvangen daarom ook de Geest der aanneming tot kinderen, door Wie zij roepen, Abba, Vader,* Rom. 8: 15. En welk een onbeschrijfelijk zalig en heerlijk voorrecht der gelovigen dit is, zou breedvoerig kunnen worden verklaard.
Dewijl nu God zo der gelovigen geestelijke Vader is en zij Zijn kinderen zijn, zo wil Hij met hun niet anders dan in die betrekking als een Vader met Zijn kinderen handelen en wil ook dat de gelovigen weder van hun zijde met Hem zullen handelen als kinderen met hun Vader. En daarom is het, dat de Zaligmaker hen nu beveelt, God in al hun gebeden aan te merken als hun genadige, geliefde en goedertieren Vader en tot Hem te gaan als Zijn kinderen, zeggende: *Abba, Vader*.

1. En dat niet alleen, maar met een bijzondere toe-eigening onze Vader, waarmee de Heiland Zijn gelovigen deze twee dingen heeft willen leren:

(1) Dat God, zonder onderscheid, aller gelovigen Vader is. Dat Hij hun allen tegelijk opneemt en houdt voor Zijn kinderen en tot hun alle zegt: *Ik zal u tot een Vader zijn en gij zult Mij tot zonen en dochteren zijn,* 2 Cor. 6: 18. Zodat elk gelovige hier dan een bijzonder recht van eigendom tot God heeft Hem Vader te noemen en Hem daarvoor te erkennen.
(2) Wil de Heere Jezus hier Zijn gelovigen ook met nadruk leren de onderlinge liefde voor en tot elkaar, als zijnde allen samen kinderen van een Vader; leden van een huisgezin. Wordende van een Geest geregeerd en bewrocht; hebbende een Hoofd en Middelaar. Zodat zij derhalve zich nauw met elkaar moesten verenigen en tesamen met en voor elkaar, hun Hemelse Vader bidden, brengende elkaars noden voor de troon der genade, zoals dan de Heiland om die reden Zijn gelovigen dit Zijn geheel gebed door, in het meervoudig getal, doet bidden. En zo moesten zij hier ook God in het al algemeen voor hun aller Vader houden en Hem noemen Onze Vader. Maar niemand vatte dit echter zo nauw en bepaald op, als wilde de Heere Jezus hiermee Zijn discipelen geheel aan deze benaming verbinden, zodat zij God in hun gebeden nooit anders zouden vermogen aan te spreken als op die wijze.
Nee, volstrekt niet. De gelovigen behouden hier volkomen vrijheid om God de Heere in hun gebeden met al zodanige betrekkelijke erenamen aan te spreken en te benoemen, als waaronder Hij zich door de Heilige Geest aan hun komt te openbaren.
Maar de Heiland beveelt Zijn discipelen, God hun Vader te noemen en Hem in al hun gebeden daarvoor te erkennen, omdat dit de grondbetrekking is, waarop alle andere betrekkingen, die God tot Zijn volk heeft en zij weer tot God hebben, geheel rusten en uit dezelve worden afgeleid. Want, neemt men deze betrekking, dat God der gelovigen Vader is, weg, zo blijft er geen andere verbondsbetrekking tussen God en Zijn volk over. Maar God wordt de gelovigen geheel vreemd.

2. Ten andere beveelt de Heiland zijn gelovigen, God hun Vader te noemen, omdat deze de aller-nauwste en zoetste betrekking en gemeenschap invoert tussen God en hen. En de bekwaamste gestalte van de gemoeds, die in het gebed vereist wordt, in hun veroorzaakt, zoals de Onderwijzer dat nu kort gaat aantonen.
De Onderwijzer doet onderzoek naar de reden, waarom Christus Zijn gelovigen zo heeft belast en onderwezen, God in hun gebeden hun Vader te noemen en zegt, dat het geschiedt, om zo van stonden aan, in het beginsel van ons gebed, de kinderlijke vrees en toevoorzicht, enz.

Twee dingen moeten er noodzakelijk in het hart van een recht bidder, die tot God zal naderen, gevonden worden; te weten een kinderlijke vrees voor en een kinderlijk toevoorzicht of vertrouwen op God. Zonder dat deze gestalten in de ziel zijn, kan God van ons onmogelijk op een rechte en Hem aangename wijze worden aangebeden.

(1) Moet er zijn in al der gelovigen gebeden een kinderlijke vrees voor God, waardoor men met een teder ontzag, eerbied en liefde voor Hem is aangedaan en een zeer diepe hoogachting voor Hem heeft, vallende in ootmoedigheid en nederigheid van de harten voor Zijn aangezicht neer en Hem, wegens Zijn geduchte hoogheid en heerlijkheid, innerlijk vrezende en erende. Zodanig een kinderlijke vrees verschilt grotelijks van een wettische, slaafse vreze. Want die brengt niet dan vijandschap en afkerigheid van en tegen God in het hart en doet de zondaar van God wegvlieden.
Maar de kinderlijke vrees, o, die vervult het hart geheel meteen innige en tedere liefde voor God en doet ons Zijn dierbare nabijheid van hart beminnen en begeren. Zoals wij dat in het brede zouden kunnen aantonen (als wij in het bijzonder over die kinderlijke vreze Gods kwamen te handelen in een tijd en stond, waarin ons hart daarmee vervuld was.) Nu, om die zoete kinderlijke vrees voor God, met die de Heere van de Zijnen alleszins wil aangeroepen en gediend worden, zo terstond in het beginsel van het gebed te brengen in het hart der gelovigen, wil de Heere Jezus, dat zij God geheel zullen aanmerken en houden voor hun goedertieren en genadige Vader en Hem zo ook zullen aanspreken en noemen.
Gewis, daar die betrekking op God, van een gelovige geestelijk gezien en gekend wordt, daar moet aanstonds een kinderlijke vrees voor God het hart aandoen en zoetelijk innemen. Terstond wordt daar de ziel met tere liefde, ontzag en eerbied voor God vervuld, zoals Gods kinderen dat bij ondervinding weten. Want zij zien dan, hoe waardig God, hun Hemelse Vader, alle kinderlijke vrees is en hoe geheel betamelijk het is, dat Hij van hun op de tederste wijze bemind, gediend, geëerd en gehoorzaamd wordt, zodat zij moeten uitroepen, uit Jer. 10: 7, *wie zou U niet vrezen, Gij koning der heidenen, want het komt U toe*! Hierom leidt de Heere in Zijn woord die kinderlijke vrees, die men voor Hem hebben moet, af uit Zijn Vaderlijke betrekking op Zijn volk, als Mal. 1: 6, *een zoon zal zijn vader eren en een knecht zijn heer; ben Ik een Vader, waar is Mijn eer. En ben Ik een Heere, waar is Mijn vreze?* En Petrus vermaant de gelovigen, 1 Petrus 1:17, *indien gij tot een vader aanroept Dengene, die zonder aanneming van de persoons oordeelt, naar een iegelijks werk, zo wandelt in vrees de tijd uwer inwoning*. Dus om terstond, in de aanvang van het gebed, die kinderlijke vrees te werken in het hart der gelovigen, gebiedt de Heere Jezus hen, hun God hun Vader te noemen.

(2) Het andere nodige stuk, dat in een goed christelijk gebed mede moet gevonden worden, is een kinderlijk toevoorzicht of vertrouwen, dat God ons gebed ook zeker om Christus wil zal verhoren. Van dit vertrouwen van het gebed hebben wij in de

vorige Zondag gehandeld, toen wij de noodzakelijke vereisten van een recht christelijk gebed overwogen. Zodat wij het daar nu bij zullen laten rusten. Alleen zeggen wij nu, dat om dit kinderlijk vertrouwen op God, dat zo volstrekt nodig is in het gebed, in het hart der gelovigen te verwekken, al weer niets krachtiger en bekwamer is, dan die zoete betrekking, dat God hun Vader is en dat zij Zijn kinderen zijn.
O, daar die betrekking in het hart der gelovigen wordt toegestemd en geloofd, daar kan het niet anders zijn, of daar moet even zulk een vertrouwen op God in het hart oprijzen en diep indalen, waar van de Onderwijzer hier spreekt, namelijk, *dat God onze Vader door Christus geworden is,* enz.
Gewis, daar geeft de gelovige ziel zich geheel aan God, haar Vader over en berust in Hem. Daar kan zij onmogelijk harde of wrede gedachten van haar goede Hemelse Vader hebben. Maar zij laat zich zoetelijk en geheel van Zijn liefde innemen en vertrouwt zich met al haar wegen geheel aan Hem toe, zich onderwerpende aan Zijn wil en vast gelovende dat Hij, die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar Hem voor hun heeft overgegeven, haar ook met Hem alle dingen schenken zal, Rom. 8: 32.
En deze is dan nu de tweede reden, waarom de Heiland wil, dat Zijn gelovigen God hun Vader zullen noemen.

(3) Voor een derde reden voegen wij er bij, dat Christus hier ook Zijn gelovigen heeft willen leren met deze erkentenis en benaming van Onze Vader, Gods hart en ingewanden voor zich te willen bewegen in liefde, ontferming en barmhartigheid jegens hun zou uitgaan. O, niets kan Gods hart meer bewegen en in liefde en genade jegens Zijn gelovigen ontvonken en gaande maken, dan dat Hij hun Vader is en zij Zijn kinderen zijn. Dit bindt Gods ziel onverbrekelijk vast aan de zielen van Zijn kinderen. Dit opent de bronnen en ontsluit de schatkamers van Zijn algenoegzaamheid voor hun en maakt dat Hij hun niets kan weigeren. Hoort! Hoe nadrukkelijk de Heere Jezus ons dit voorstelt, Matth. 7: 911, wat mens is er onder u, enz. Hiervandaan, als de Heilige De Heere hun God in liefde en barmhartigheid jegens hun wilden beroeren en bewegen, hielden zij Hem deze Zijn Vaderlijke betrekking jegens hun voor ogen, zoals in Jes. 93: 15, 16, daar Gods volk ons zo biddende tot de Heere voorkomt: *waar zijn Uw ijver en uw mogendheden? 't gerommel Uws ingewands en Uwer barmhartigheden? Gij zijt toch onze Vader, onze Verlosser, vanouds af is Uw Naam.* Ziedaar! om al deze heerlijke einden nu te bereiken, heeft Christus Zijn gelovigen onderwezen en bevolen, God in hun gebeden hun Vader te noemen.

2. Maar daarmee was het niet genoeg, nee, de Heiland voegt hier nu verder nog iets bij, waaruit de aanbiddelijke hoogheid en heerlijkheid van God, der gelovigen Vader, nader kon worden geopenbaard, wanneer Hij wil dat Zijn discipelen God niet alleen zullen noemen hun Vader! *maar hun Vader, die in de hemelen is.*
Om de verlopen tijd zullen wij dit stuk maar kort verklaren. Door de hemelen hebben wij bijzonder te verstaan de oppersten of bovensten hemel, daar God voornamelijk Zijn troon heeft en waar Hij Zijn Goddelijke heerlijkheid bijzonderlijk vertoont, vervullende alles met Zijn ongenaakbaar, geestelijk licht. Want volgens een Hebreeuwse spreekmanier, bij de Grieken overgenomen, wordt de derde of opperste hemel in het meervoud genoemd met de benaming van hemelen, om haar uitnemendheid boven de twee andere en benedenste hemelen uit te drukken.
In deze hemel of hemelen nu, is God, der gelovigen Vader; niet alsof Hij daarin die hemel besloten was, zoals de andere inwoners van de hemel. O nee! God vervult beide de hemel en de aarde met Zijn oneindige heerlijkheid. Ziet Jeremia 23: 23, 24, *Ben Ik een God van nabij, spreekt de Heere,* enz.? Alle plaatsen zijn vervuld met Zijn

heerlijkheid. Hierom zegt Salomo, 1 Kon. 8: 27, *zou God op de aarde wonen? Zie, de engelen, ja, de hemel der hemelen zouden U niet begrijpen*.
Nee, God wordt gezegd in de hemelen te zijn, omdat de hemel bijzonderlijk als Zijn huis en paleis is van Zijn Goddelijke heerlijkheid, vanwaar Hij over alles heerst en vanwaar Hij alle zegeningen en genade, zo geestelijk als lichamelijk, doet neerkomen op Zijn volk en kinderen, zoals David zo van God getuigt, Psalm 103: 19, de Heere heeft Zijn Troon in de hemelen bevestigd.

Doch, wat is nu de reden, waarom de Zaligmaker Zijn discipelen zo beveelt te bidden, *onze Vader, die, in de hemelen zijt?* Dit verklaart ons de Onderwijzer, zeggende, dat het van de Heiland geschied is om deze redenen
(1) *Opdat wij van de hemelse Majesteit Gods niet aards,* enz. Niets is onbetamelijker en Godonterender, dan aardse, vleselijke gedachten van de Allerhoogste God te hebben. Ziet Psalm 4: 21, deze dingen doet gij en Ik zwijg, enz. En nochtans, niets is er, daar Gods kinderen, wegens hun vleselijkheid, meer voor openliggen, dan voor deze aller-snoodste gruwel. En daarom heeft de Zaligmaker hun nu verslaand, God in hun gebeden niet alleen aan te merken als hun Vader, maar als hun Vader, die in de hemelen is, om daardoor betamelijke beseffen van Gods hoogwaardigheid, heerlijkheid en zuivere geestelijkheid in hun ziel te brengen. Ziet dit in Abraham, Gen. 17:27, *ziet toch, ik heb mij onderwonden te spreken tot de Heere, hoewel ik stof en as ben.* En Jes. L7: 15, *want zo zegt de Hooge en Verhevene, die in de eeuwigheid woont en wiens naam Heilig is, Ik woon in de hoogte,* enz. Ook om hun God te doen beschouwen als dat oneindig hoge, volmaakte, algenoegzame en aller-gelukzaligste Opperwezen, dat niet woont in tempelen, met handen gemaakt. Als iets behoevende, enz. Hand. 17: 24, 25.

(2) Ten andere wil de Heiland Zijn gelovigen hiermee in hun gebeden ook leren geloven, *dat hun Hemelse Vader een almachtig God is, van Wiens almacht zij alle nooddruft,* enz. Daaruit, dat God in de hemelen is en met Zijn koninkrijk over alles heerst, weten en kennen de gelovigen, dat Hij een almachtig God is, die alles doet wat Hem behaagt, in hemel en op aarde en Wien niets onmogelijk, noch te groot is, die machtig is hun alle genade, die zij van Hem begeren, overvloedig te bewijzen. Ja, meer en overvloedig te doen boven hetgeen zij bidden of denken. Zoals wij dat zo vinden Ps. 1115: 3, *onze God is in de Hemel; Hij doet al, wat Hem behaagt*.
Bijgevolg moet dit dan nu ook noodzakelijk der gelovigen hart achter God uitleiden en hun op de almacht en algenoegzaamheid van hun Hemelse Vader een volkomen vertrouwen doen stellen, verwachtende van Zijn almacht alle nooddruft, enz.
Ziedaar! om zulke hoge, betamelijke en geestelijke beseffen en beschouwingen van God in het hart der gelovigen te verwekken, wil nu de Heere Jezus, dat zij in hun gebeden God zullen houden en erkennen voor hun Vader, die in de hemelen is

Ziedaar geliefden, deze heerlijke en kostelijke voorrede of aanspraak van het gebed van de Heere voor uw aandacht opengelegd en verhandeld.
Brengen wij dit verhandelde nu eens wat nader tot onszelf over. O, wat was hier niet al te zeggen tot onbekeerde zondaren; tot zwakgelovige kinderen Gods en tot hen, die meer in de genade Gods en Christus versterkt en bevestigd zijn! Maar de tijd laat ons niet toe, anders dan een kort woord tot elk te spreken. Maar God is machtig om het te zegenen en het breder door Zijn Geest voor hun uit te breiden.

1. Gij, onbekeerde en onwedergeboren zondaars! gij bidt almede, naar de sleur, onze Vader, enz. Maar gij weet niet wat gij bidt. Gij noemt God uw Vader. Maar gij doet het met valse en leugenachtige lippen. Want God is uw Vader niet en gij zijt Zijn kinderen niet. Maar gij zijt nog kinderen van de satan en der duisternis; gij zijt uit de Vader de duivel, enz. want
(1) Gij zijt nog natuurlijke en geesteloze mensen en hebt nog niet ontvangen de Geest der aanneming tot kinderen, enz.
(2) Gij zijt nog onwedergeboren en hebt het geestelijke leven uit God nog niet ontvangen. Maar gij zijt nog geheel dood door de zonden en misdaden.
(3) Gij zijt door het geloof nog niet verenigd met de Heere Jezus. Maar gij leeft nog geheel zonder Hem in uzelf. Gij hebt Christus nog niet aangenomen en dus heeft Hij u dan ook nog geen macht gegeven, om kinderen Gods te worden.
(4) Eindelijk, gij hebt God nog nooit voor uw Vader in Christus erkend, noch geleerd Hem teder lief te hebben en niet een kinderlijke vrees te dienen en te gehoorzamen.

Och zondaars! Houdt dan toch eens op met langer te bidden Onze Vader, enz. Want gij spot maar met God en hoont en onteert Hem grotelijks. Zo dikwijls gij zegt *Onze Vader*, zo dikwijls liegt gij voor de God der waarheid, die de leugensprekers haat en verdoemt. Wel, slaat dan toch eens een andere weg in! Laat u overreden van uw rampzalige staat! Leert zien, dat God uw Vader nog niet is, maar integendeel, dat Hij nog is een grimmig wreker voor u, van Wie gij niet anders dan toorn en verbolgenheid te wachten hebt. O, laat dat eens met kracht op uw hart komen! Laat u dat eens geheel neer slaan! En u met allen ernst naar verandering van uw staat en naar gemeenschap met God in Christus doen uitzien. Ten dien einde, wendt u toch zonder langer uitstel tot de Heere Jezus! Bidt en roept Hem aan om Zijn Geest van overtuiging! Hij wil u toch doen zien, dat God uw Vader nog niet is; Hij wil u wederbaren en het geloof schenken, waardoor gij u geheel met Hem in het geestelijk huwelijksverbond moogt verenigen en zo God tot uw Vader in Christus verkrijgen en Zijn kinderen worden.

2. Gij kinderen van God! o, groot is uw geluk! Gij moogt in de Naam van uw Heere en Zaligmaker Christus Jezus, met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade en noemen God uw Vader. Mocht gij dit, uw zalig en heerlijk voorrecht, maar meer kennen en dit steeds met geestelijke ogen van het geloof beschouwen en er tot opbouwing uwer zaligheid dagelijks gebruik van maken. Wat is net te betreuren dat hieromtrent nog zoveel onkunde en duisterheid is in Gods volk, dat velen, die een goed recht hebben om God hun Vader te noemen, het nochtans niet durven doen uit zwakheid van het geloof, duisterheid en twijfelmoedigheid. Dat andere het soms nog wel durven doen, wanneer zij Gods gevoelig licht en genade in hun ziel ondervinden, maar straks weer aarzelen en de moed laten zakken, zodra het maar wat duister bij hun is en hun zonden en verdorvenheid zich meer openbaren, of enig kruis en droefheid hun bejegent, waardoor het dan gebeurt, dat zij aanstonds hun staat en geestelijk kindschap komen verdacht te houden en in hun gebeden niet een wettische slaafse vrees tot God naderen, of wel geheel van God de Vader afblijven, naderende liever tot de Heere Jezus.

Och, mochten zulke zwakke kinderen Gods hier eens klaar en levendig leren kennen:
(1) De gehele onbetamelijkheid van hun handeling en het grote ongelijk dat zij daarmee hun Hemelse Vader aandoen.
(2) De vastheid en onveranderlijkheid van hun geestelijk kindschap, als rustende op de eeuwige vrije liefde van de Vaders en op hun geloofsvereniging met de Heere Jezus,

die nooit weer verbroken wordt.
(3) Dat het wat anders is, God waarlijk tot zijn Vader in Christus te hebben en tot Hem als zodanig door het geloof toevlucht te nemen en zich op Hem neer te werpen. En wat anders, zeker te weten en vast te geloven, dat God onze Vader is. Dit laatste mag een kind Gods missen en hebben en nochtans het eerste oefenen.
Och, mochten alle kinderen van God en bijzonderlijk de zwakken en kleinen, in plaats van zo gedurig verkeerd te werken, tot verwerping van hun geestelijk kindschap, liever daarnaar staan, om 't hoe langer hoe zekerder te maken, door het gelovig aanhangen, volgen en gebruik maken van de Heere Jezus, ziende steeds naar Hem uit; reikhalzende naar Hem; rustende op Hem; gevende zich aan Hem over; afhangende van Hem. En hebbende zo gedurig in alles op Hem hun oog, om sterkte en gerechtigheid, leven en zaligheid, licht en vrede en alles gedurig van en door Hem te ontvangen.
Dit is de veiligste weg om tot meer verzekerdheid van ons aandeel aan God en ons geestelijke kindschap te geraken.
De Heere nu wil er Zijn volk zelf toe bewerken, door Zijn Heilige Geest! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 47. VRAAG 122.

Tekst: MATTH. 6:9.

Vraag 122. Welke is de eerste bede?
Antwoord. *Uw Naam worde geheiligd!*
Dat is, geeft ons eerstelijk, dat wij U recht kennen en U in alle uw werken, in die uw almacht, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid klaar schijnen, heiligen, roemen en prijzen! Daarna ook, dat wij al ons leven, gedachten, woorden en werken zo schikken en richten, dat Uw Naam om onzentwil niet gelasterd, maar geëerd en geprezen worde.

Aller overweging waard is 't zeggen van de wijzen koning Salomo, Spr. XVI: 4, de *Heere heeft alles gewrocht om Zijnszelfs wil.* Een waarheid, toehoorders, van zoveel gewicht en aangelegenheid, dat zij met recht mag en moet gehouden worden voor aller waarheden grond en beginsel. De zaak, die Salomo hier met weinige woorden uitdrukt, is de Bron en Fontein van alle was wijsheid en nochtans is dezelve zo grotelijks onbekend bij de mensen en zelfs ook bij de kinderen der wijsheid, dat 't met geen woorden kan worden uitgedrukt. Wordt de ziel eens gelovigen hier eens recht bij Gods helder schijnend licht in deze eeuwige grondwaarheid ingeleid, al was het maar voor weinige ogenblikken, o, dan ontdekt zij de bron van alle ongerechtigheid en dwaasheid en roept zij uit, dat de zonde uit geen ander beginsel als uit onkennis van deze waarheid, waarvan Salomo hier spreekt, voorkomt.
God heeft alles gewrocht en gemaakt om Zijn zelfswil. O Goddelijke waarheid! O hemelse wijsheid! Hier valt het schepsel met al zijn ingebeelde hoogheid neer en komt tot zijn rechte standplaats, te weten, tot niets. Hier gaat het licht opdat alle duisternis verdrijft en ons leidt tot de gezegende en gelukzalige Springader, uit, door en tot die alle dingen zijn.
Och, mocht mijn zwak gezicht hier dieper in dit licht van de levens indringen! Ik zou luid tot u allen roepen: *maakt de Heere met mij groot en laat ons Zijn Naam samen verhogen!* Die Naam, die heerlijke, die eeuwige, die onuitsprekelijke Naam, moet alleen van ons verhoogd, geheiligd en verheerlijkt worden. Daar valt voor ons anders niets te doen. Want God heeft alles gewrocht om Zijnszelfs wil. Dit is het werk der heiligen in de hemel en moet ook het werk der heiligen hier op aarde zijn.
Laat alles ophouden; laat alles wijken en uit de weg staan. En laat maar de Naam van de eeuwige Gods verhoogd en geheiligd worden. Want alle dingen zijn om Hem. O, dat maar Jehovah regere! En het schepsel geheel voorbij ga en verdwijne in de lof van Zijn Naam, dan zal de wereld zaligheid genieten en anders niet. Treedt toe! Liefhebbers des Heeren, beminnaars van Jehovahs Naam! En aanschouwt deze Fonteinwaarheid nader, bij haar eigen licht, in onze te verhandelen tekst.

Hij, die van de Vaders wijsheid is, die uit Zijn schoot tot ons is uitgegaan en die niet anders tot de wereld gesproken heeft, dan hetgeen Hij bij Zijn Vader gezien en gehoord had, willende Zijn gelovigen recht leren bidden, brengt hun voor alle dingen dit heiligen, dit verhogen en verheerlijken van Gods aanbiddelijke Naam onder het oog en op het hart, als het eerste en voornaamste beginsel van al hun licht, leven en zaligheid. Waarom zij dan ook voor en boven alles God hun Hemelse Vader vurig

hadden te bidden en te smeken, begerende dat maar Zijn Naam mocht geheiligd worden door hun en andere.
Om deze aller-heerlijkste bede wat nader met elkaar te overwegen, wil de Heere ons bekwaam maken en heilige Zijn Naam door ons! Amen.
In onze verhandeling willen wij deze orde volgen.

(1) Willen wij u de bede uit de kracht der woorden wat nader verklaren en openleggen en dan
(2) Vervolgens beschouwen, wat de Onderwijzer daarover tot verklaring heeft aangetekend.

1. In de bede zelf ontmoeten wij
(1) Het onderwerp, zijnde Gods Naam. En dan
(2) hetgeen de Zaligmaker daaromtrent Zijn gelovigen belast te bidden; te weten, dat die Naam toch mocht geheiligd worden.

1. Een naam weten wij, is eigenlijk niet anders dan een zeker teken van onderscheiding, waardoor men de een zaak of persoon van de andere zaak of persoon onderscheidt. Want wegens de grote menigte van zaken en bijzondere personen, die er gevonden worden, zijn zodanige namen of tekenen van onderscheiding ten hoogste nodig. Maar uit dit inzicht heeft God de Heere volstrekt geen Naam nodig, omdat Hij niemand heeft, die Hem gelijk is en van wie Hij daarom door een Naam zou behoren te worden onderscheiden.
O nee, toehoorders, Jehovah, de Drie-enige God, is maar een en enig. Hij is een oneindig, aller-heerlijkst en aller-volmaaktst Opperwezen, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn. En hierdoor wordt God nu genoeg van alles buiten Hem onderscheiden. Daartoe is dan geen bijzondere Naam nodig, omdat God zich door Zijn oneindig en aller-volmaaktst Opperwezen, geheel van alles wat buiten Hem is onderscheidt. Maar, hoe horen wij hier dan nochtans gewagen van de Naam van God? Om dit wel te begrijpen, zo weet, toehoorders, dat God de Heere in Zijn Heilig Woord, zich een Naam aan ons, mensenkinderen, voorstelt, om zich daardoor in Zijn Goddelijke heerlijkheid en volmaaktheid aan Zijn volk te openbaren en bekend te maken. Deze namen zijn niet anders als eigenlijke uitdrukkingen en verklaringen van Gods aller-heerlijkste deugden en volmaaktheden. En van de betrekkingen, die God heeft in het al algemeen op het schepsel en in het bijzonder op Zijn gelovig volk en onderdanen en dienen dus om het eindige verstand van Gods volk te hulp te komen, dat zonder zodanige, bijzondere benamingen onmogelijk rechte bevattingen van het heerlijk wezen Gods zou kunnen ontvangen. Zoals wij dat nader hebben verklaard, toen wij het derde gebod, verbiedende het ijdellijk gebruiken van Gods Naam, verhandelden. Waarom wij daar nu niet breder van zullen spreken.
Alleen moeten wij er maar van zeggen, dat hier door de Naam van God, de Hemelse Vader der gelovigen, niet moet verstaan worden de enige Naam van Hem in het bijzonder maar in het al algemeen God zelf, zoals Hij zich in Zijn aller-heerlijkst en aller-volmaaktst Wezen door namen en werken openbaart. Want het woord Naam betekent ook meermalen een persoon, die een naam draagt. Als Openb. 3:4, waar tot de gemeente van Sardis gezegd wordt: Maar gij hebt enige weinige namen. Dat is, personen of gelovigen, die hun klederen niet bevlekt hebben.
Maar bijzonder is het gebruikelijk in de Heilige Schrift dat door Gods Naam daar God zelf verstaan wordt, als Micha 6: 9, *want Uw Naam ziet het wezen.* Spr. 30:4 daar aangaande God de Heere gevraagd wordt, hoe is Zijn Naam? En hoe is de Naam van Zijn

Zoon, zo gij het weet? Met die vraag wordt te kennen gegeven, dat God in Zijn oneindig en aller-volmaaktst heerlijk wezen, voor het eindige verstand van de mensen onbegrijpelijk en onuitdrukkelijk is. En hiertoe zouden wij kunnen aanhalen zeer veel plaatsen uit de Heilige Schrift, in die de Naam van God voorkomt als iets te doen of te werken en in wie ons de mensen voorkomen als de Naam Gods aanbiddende, daarop vertrouwende, of die onterende en lasterende. Want in alle zodanige plaatsen wordt door de Naam Gods, God zelf verstaan en Zijn aller-heerlijkst en aanbiddelijkst Opperwezen.
Nu, op dezelfde wijze moeten wij hier door Gods Naam ook eigenlijk God zelf verstaan, der gelovigen hemelse Vader, zoals Hij zich door namen en werken in Zijn oneindige grootheid en heerlijkheid heeft willen openbaren en bekendmaken, in het al algemeen in Zijn Heilig Woord en in de werken der natuur aan alle mensen. Maar in het bijzonder door Zijn Woord en Geest aan de harten van Zijn gelovigen, die alleen een beginsel van rechte en geestelijke kennis Gods bezitten en daardoor uit de dood zijn overgegaan in het leven.

Wat is er nu van deze grote en heerlijke Naam Gods, of van wijst en belast Zijn gelovigen, dat zij voor en boven alle dingen zullen bezorgd zijn omtrent de heiliging, verhoging en verheerlijking van die God, hun Hemelse Vader en van Zijn hoge en heerlijke Naam.
En daarom allereerst om dezelve vurig en oprecht hun Hemelse Vader zullen bidden en smeken, als zijnde boven alles volstrekt noodzakelijk en betamelijk, zeggende: *Uw Naam worde geheiligd, o Vader! Die in de hemelen zijt.*
Het rechte verstand van de zin en inhoud van deze smeking en bede hangt af van het rechte verstand van de kracht en betekenis van het woord heiligen. Een woord, dat zeer algemeen is in de Heilige Schrift en verschillende betekenis heeft, naar de verschillende voorwerpen omtrent die het gebruikt wordt. Deze voorwerpen zijn: of mensen en andere zaken, óf God zelve; van beide vinden wij dit woord heiligen in de Heilige Schrift gebruikt. Wanneer het gebruikt wordt van mensen of zaken, dan betekent het, in haar eigenlijke kracht zoveel als, enig persoon of zaak van een gemeen, tot een bijzonder of heilig gebruik af te zonderen en tot de dienst Gods bekwaam te maken.
Maar als het van God en Zijn heilige Naam gebruikt wordt, dan kan het woord deze betekenis niet hebben, omdat God in zichzelf altijd en wezenlijk ten hoogste heilig is en op generhande wijze enige meerdere heiligheid kan verkrijgen. Maar dan betekent het woord heiligen in opzicht van God, of van Zijn heilige Naam niet anders, als Gods heiligheid te erkennen, te belijden, te beminnen en die alleszins te verkondigen, te prijzen en te verheerlijken en dus wordt God, of Zijn Naam dan geheiligd, wanneer Gods hoogheid, heiligheid en heerlijkheid aan de schepsels buiten Hem wordt bekend gemaakt en van hun wordt beleden, toegestemd, omhelsd en verheerlijkt, uiterlijk met mond en daden en inwendig met en in het hart.
Een zaak, mijn toehoorders, van zo grote geestelijkheid en heerlijkheid, dat de aller-verlichtste onderdaan van Gods Koninkrijk hier op de wereld er maar een klein stukje van mag verstaan en genieten.
O, dit heiligen van Gods Naam is een kabinet van zo hoge, onbegrijpelijke en on-uitsprekelijke Goddelijke verborgenheden, dat wij met al de invloeden en bestralingen van de Geest, die de Heere belieft mede te delen, er niet meer dan een weinig van kunnen stamelen. Maar de zaken recht in hun kracht uit te drukken. O, daar is geen andere taal vatbaar voor, dan die hier boven in de hemel gesproken wordt. Ik kan geloven, toehoorders, dat de Apostel Paulus in de hemel dingen gezien en gehoord

heeft, die van hem hier op aarde noch konden, noch mochten worden uitgesproken. Want ook ik, ellendige, wanneer ik maar een weinig geestelijke beschouwing mag hebben van de heiliging van Jehovahs Naam, dan ondervind ik en word in mij gewaar een zekere onuitdrukkelijkheid en onuitsprekelijkheid, die mij als in het oneindige doet wegzinken zonder grond te vinden.
Zal ik met woorden enigszins uitdrukken, wat het heiligen van Gods Naam is, het is datgene, dat er staat Openb. 4:8, *heilig, heilig, heilig is de Heere God, de Almachtige, die was en die is en die komen zal.* Daar nu zichzelf te verliezen. Daarin God, die grondeloze diepte weg te zinken en geheel met al het schepsel in die oceaan van licht verzwolgen te worden, zonder meer enige bevatting van duisternis te hebben, dat is de Naam van God te heiligen. Hier hoort de zaak eigenlijk thuis, toehoorders, dat wij er nu verder van spreken zullen, zijn maar lage woorden. Maar de kracht daarvan is geest en leven.
Zullende dan nu wat nader met woorden vertonen en voorstellen, wat Gods Naam te heiligen eigenlijk is, zo moeten wij eerst horen en weten, waarin de heiligheid van God of van Zijn Naam bestaat, die erkend en geheiligd wordt: Deze heiligheid van God, of van Zijn Naam, bestaat in twee dingen:
(1) in dat oneindig, onbegrijpelijk en onnadrukkelijk gewicht van hoogheid, heerlijkheid en gadeloze luister, daar het aanbiddelijk Wezen van God als mede bekleed is en daaruit bestaat en dat van alle kanten van dat Goddelijk Wezen afschittert, zoals de glans en stralen van de zon, wordende God door dit Zijn aller-heerlijkst Wezen van alles wat buiten Hem is geheel onderscheiden als het enige en opperste fontein Wezen, uit, door en tot die alle dingen zijn.
(2) Ten andere bestaat deze heiligheid van God in die aller-zuiverste liefde, die God heeft voor zichzelf en voor Zijn eigen deugden, eer en heerlijkheid, waardoor Hij noodzakelijk al datgene moet haten, wat zich tegen deze, zijn Goddelijke heerlijkheid en volmaakte heiligheid aankant en dit geheel moet tegen gaan en ten onder brengen.

Ziet, dit is de heiligheid van God, of van Zijn Naam. En hieruit zal het zich moeten openbaren, op wat wijze God, of Zijn Naam geheiligd wordt. Dit geschiedt dan, wanneer God, in deze zijn heiligheid en gadeloze heerlijkheid, bij de schepsels buiten Hem wordt gekend, erkend, omhelsd, geprezen en verheerlijkt. Als er met mond en hart geroepen en beleden wordt, dat God zo hoog, zo heilig en zo heerlijk is. En als alles zich voor die hoogheid, heiligheid en heerlijkheid van de Naam van God neerbuigt, om die te aanbidden en zich daaraan geheel te onderwerpen, zodat God alleen Koning wordt en zijn Naam alleen heerlijk.
Ziet, dan wordt de Naam van God geheiligd, als alle dingen zo geheel uit Hem, door Hem en tot Hem Zijn en alles zo voor Hem verdwijnt, wegsmelt en tot niet gebracht wordt. En God zo alles geheel met zichzelf vervult en alles in allen wordt. Dit is eerst recht de Naam van God te heiligen.

Nu, dit heiligen van de Naam van God geschiedt, of van God zelf, of van de schepsels buiten Hem.
(1) God zelf heiligt zijn Naam, wanneer Hij Zijn aanbiddelijke hoogheid, heiligheid en heerlijkheid buien Zichzelf openbaart zodat de schepselen die zien, erkennen, belijden en prijzen. En hiertoe moeten wij, zonder onderscheid, alle Gods werken brengen. Zijn ganse weg, die Hij naar buiten houdt, is tot dit enige einde gericht, om Hem zelf te heiligen en te verheerlijken. God kent in al zijn daden geen ander einde dan dit, van de heiliging en verheerlijking Zijns Naams. Hij maakt, Hij werkt, Hij doet alles, om zich zelfs wil, zodat iedere daad van God de Heere dan is een heiliging, verhoging en

verheerlijking van zichzelf en van Zijn Naam; iedere daad van God is als een openlijke uitroeping en verkondiging van datgene, dat er staat Ezech. 36: 23, *Ik zal Mijn grote Naam heiligen.* Zo heiligt God Zichzelf

(a) in en door het werk der schepping en onderhouding van alles. O, zoveel bijzondere schepsels en werkingen van God, er in en omtrent die schepsels hier zijn, zoveel bijzondere uitroepers zijn hier van Gods gadeloze grootheid en heerlijkheid. Alles is hier met die heerlijkheid Gods geheel vervuld; hier worden uit al de schepsels verstaan en doorzien, beide Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid, Rom. 1: 20. Zodat wij allen hier midden in Gods heerlijkheid wandelen, hoe weinig wij er ook van zien, wegens onze duisterheid en vleselijkheid, ja, hoewel de meesten er niets van zien, noch er ooit van gezien hebben.

(b) Maar bijzonderlijk heiligt en verheerlijkt God Zijn Naam in en door het grote werk der genade en van der zondaren zaligheid en verlossing. O, hier heeft God, om zo te spreken, al Zijn hoogheid, heiligheid en heerlijkheid, als in een middelpunt samen getrokken. Hier schijnt deze zon van Gods heerlijkheid, als op de heldere middag. Ellendige duisterlingen zien, wel is waar, niets van dit grote en wonderbare licht. Maar de kinderen van de lichts verliezen hier zichzelf in het licht en roepen uit: *o lengte! o breedte! o diepte! o hoogte! van onnaspeurlijke glans, heerlijkheid en luister.*

Verwacht niet, geliefden, dat wij ons hier in bijzonderheden zullen uitlaten en u onderscheidenlijk vertonen, hoe God zichzelf, in Zijn gadeloze heiligheid en deugden, door dit werk van genade en verlossing aan de wereld heeft willen openbaren. Want de kortheid van de tijd zou dat niet toelaten.

(c) Heiligt God Zijn Naam, zonder onderscheid, zoals wij reeds gezegd hebben, in al Zijn daden en werken; in Zijn oordelen; in Zijn zegeningen, enz. Het dient alles, om de heerlijkheid en heiligheid van Zijn Naam voor geheel de wereld uit te roepen en te tonen, dat Hij de Heere is, die alles doet. En dat behalve Hem, geen God is, Jes. XL4: 6.

(2) Maar niet alleen heiligt God de Heere zo zelf Zijn Naam en maakt die overal en in alles groot en heerlijk. Maar Zijn Naam wordt ook geheiligd van de schepsels, buiten Hem, zoals wij nu ook kort zullen beschouwen.

Hoe Gods Naam wordt geheiligd van schepselen, weet, geliefden, dat er tweeërhande schepsels zijn, redelijke en redeloze.

(a) De redeloze schepsels heiligen Gods Naam, doordien zij alle samen Gods oneindige luister en heerlijkheid aan de wereld vertonen, en openlijk uitroepen. Zodat een nauwkeurig en geestelijk beschouwer die heerlijkheid Gods zeer klaar kan zien in al de schepsels en moet uitroepen, dat de hele aarde van Gods heerlijkheid vol is, Jes. 6: 3, de hemelen toch vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt van Zijn handen werk, Psalm 19: 2. Ja, het minste grasje of kruidje, dat God uit de aarde geschapen heeft, vertoont ons beide Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid.

(b) Maar bijzonder wordt Gods Naam geheiligd van de redelijke schepsels, zo engelen als mensen. De engelen kunnen, noch weten niets anders te doen, dan de grote Naam Gods te heiligen en te verheerlijken. Dat is al hun werk, hier boven in de hemel, voor de troon Gods en van de Lams. En dat is ook meermalen hun werk geweest hier beneden op de aarde, bijzonderlijk bij de geboorte van Christus, zoals wij kunnen lezen Lukas 2.

Behalve van de Engelen, wordt Gods Naam hier ook geheiligd van de mensen; te

weten, van de gelovigen, de kinderen Gods, aan wie God zichzelf, in Christus, door de Heilige Geest heeft geopenbaard en bekend gemaakt. Deze Heilige Naam van God, hun Hemelse Vader, eerst bij aanvang en beginsel, hier op aarde en hierna eeuwig volmaakt, daar boven in de hemel. Hier op aarde heiligen zij de Naam van God, hun hemelse Vader, zoals de Onderwijzer hier verklaart.
(1) Eerst, door God recht te kennen. Dat is door een klare, onderscheiden en geestelijke kennis te hebben van Gods aanbiddelijke hoogheid, heiligheid en aller-heerlijkste deugden en volmaaktheden, zoals God zichzelf in de werken der natuur, Maar bijzonder in het werk der genade, in en door Christus, Zijn Zoon, heeft geopenbaard en bekend gemaakt. Deze geestelijke kennis van God en van Zijn hoogheid en heiligheid, is de grond en het fondament van alle heiliging Zijns Naams. En wat behoort er niet al tot die kennis! O, de verstgevorderde gelovige kent hier nog maar ten dele; Hij kent maar stukskens der zaak en uiterste einden van Gods wegen. Het is een kennis, daar Gods kinderen in moeten vorderen en toenemen, zolang zij leven. Zij moeten de Heere kennen en vervolgen Hem te kennen, Hosea 6: 3. Ziet ook 2 Cor. 4: 6. *Zo bad Paulus voor de gelovigen*, Ef. 1: 17, dat de God van onze Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, hun nog steeds wil geven de Geest der wijsheid en der openbaring in Zijn kennis.

(2) Bestaat deze heiliging van Gods Naam door de gelovigen volgens de Onderwijzer ook hierin, dat zij God in al Zijn werken, in welke Zijn Almacht enz. heiligen en prijzen. Hoe God Zich in al Zijn aanbiddelijke deugden en volmaaktheden, in al Zijn werken, maar bijzonder in het grote werk der genade, alleszins vertoont en openbaar maakt, is van ons tevoren reeds aangemerkt.
Nimmer zouden wij God gekend hebben, maar God heeft Zich aan al Zijn kinderen in en door Zijn werken geopenbaard en Zich aan hun bekend gemaakt als een aller-heerlijkst God, in Zijn almacht, wijsheid, enz. God nu, als een zo aller-heerlijkst God in al zijn werken te heiligen, te roemen en te prijzen, behoort weer tot de heiliging van de Naam Gods. En dit doen de gelovigen of in eenzaamheid bij zichzelf, of in gemeenschap bij en met andere.
(a) Zij doen het in eenzaamheid, of met het hart, of met de mond, of met daden. Met het hart heiligen zij de Naam van God hun hemelse Vader, wanneer zij bezig zijn in heilige en geestelijke beschouwingen en overdenkingen van God en van Zijn heerlijke deugden en volmaaktheden, die zich uit Gods werken klaar aan hun openbaren, als zij daar diep inzien en daarbij mogen wegzinken in een heilige aanbidding, roem, verwondering en innige verheuging, zodat zij met de Psalmist uitroepen, Ps. 104: 34, *dat hun overdenkingen van God zoet zijn en dat zij zich in de Heere zullen verblijden.* En Ps. CXXXIX: 17, daarom, hoe kostelijk zijn mij, o God! uw gedachten! enz., dat is dat heiligen van God, in zijn hart, daar Petrus de gelovigen toe opwekt 1 Petrus 3: 15. Ook Heilige De gelovigen Gods Naam in de eenzaamheid met de mond, wanneer hun hart alzo met Gods lof en heerlijkheid vervuld zijnde, hun mond daardoor geopend en ontsloten wordt, zodat zij ter verbreiding van Gods ere vrolijk bij zichzelf juichen, zingen en spreken, roepende met de Psalmist, Ps. 8: 2, o Heere! onze Heere! Hoe heerlijk is Uw Naam op de hele aarde, die Gij uw Majesteit gesteld hebt boven de hemelen! En Ps. C3, looft de Heere, mijn ziele! En al wat in mij is zijn heiligen Name. In zo'n gestalte was David, Ps. CX53:5, als Hij uitriep: ik spreek bij mij zelf van de werken Uwer handen. Ja, de gelovigen heiligen Gods Naam hier ook met levendige daden van geloof, liefde en zuivere vreze Gods, wanneer zij zich in hun gedrag en wandel aan God en Zijn hoogheid, heiligheid en heerlijk heid onderwerpen, zich daarmee verenige, daarop vertrouwen, daarvan afhangen en zich door dezelve geheel

laten innemen, bewerken, besturen en regeren; verheerlijkende zo God hun Vader in het dragen van veel vruchten, Joh. 15: 8.
(b) Maar niet alleen heiligen de gelovigen zo de Naam van God hun Vader bij en voor zichzelf, maar zij doen het ook openlijk bij en voor andere, zoo gelovigen als ongelovigen, wanneer zij God en Zijn Heilige en heerlijke deugden aan andere verkondigen en hun rechte kennis en indrukken van dezelve trachten te geven, zoekende een ieder op te leiden om ook de Naam van God te heiligen en God voor Koning over de hele aarde te erkennen. Dit is toch de lust en het werk der gelovigen en het einde van hun roeping, om de deugden Gods te verkondigen, 1 Petrus 2: 9 en zo de wereld gedurig toe te roepen, *maakt de Heere met mij groot en laat ons Zijn Naam samen verhogen!* Ps. 34: 4.

(3) Maar dit is het nog niet al. De Onderwijzer voegt er hier nog een derde stuk bij, dat ook tot het heiligen van Gods Naam door de gelovigen behoort; te weten *dat zij al hun leven, gedachten, woorden en werken zo mogen schikken, dat Gods Naam,* enz. Hiertoe zijn Gods kinderen geroepen en van alle eeuwigheid verordineerd, om God hun Hemelse Vader geheel te verheerlijken met ziel en lichaam en met al hun krachten en vermogens. Zij zijn een volk, dat de Heere zich geformeerd heeft om zijn lof te vertellen, Jes. 43: 21. Dus moet hun gehele leven dan niet anders zijn dan een heiliging en verheerlijking van God en alles wat dient tot ontheiliging en ontering van Gods Naam, moet ver van hun geweerd zijn als een schandelijke snoodheid en ongerechtigheid. Ziet ook 1 Petrus 2: 12 *en houd uw wandel eerlijk onder de heidenen,* enz. En 1 Cor. 10: 31. *Zij moeten hun licht zo laten schijnen voor de mensen, opdat die hun goede werken zien en hun Vader, die in de hemelen is, verheerlijken,* Matth. 5: 16.

Ziedaar geliefden. Zo hebben wij uw aandacht trachten voor te houden, waarin eigenlijk het heiligen van de Naam van God bestaat en door wie dat geschiedt. En deze heiliging van Gods Naam is nu de stof, of het heerlijk goed, om die de Heere Jezus Zijn gelovigen heeft bevolen hun Hemelse Vader voor en boven alle dingen in hun gebeden te smeken en bij Hem aan te houden, biddende, dat toch Zijn Naam mocht worden geheiligd.
Uit het verhandelde zal een verstandig en geestelijk toehoorder de inhoud van deze bede gemakkelijk kunnen opmaken en begrijpen dat deze kort op deze twee grote en voorname stukken uitkomt.
(a) Dat God toch Zijn grote, heilige en heerlijke Naam en dus zichzelf, in Zijn luisterrijke deugden en volmaaktheden meer en meer aan de wereld en aan Zijn kinderen, wilde openbaren en bekend maken in en door Zijn werken, zo der natuur, als bijzonderlijk der genade, teneinde de bidder en andere met de kennis van Hem en Zijn heiligen en heerlijke Naam meer en meer mochten vervuld worden.
(b) Ten andere, dat èn de bidder, èn andere, door middel van deze kennis Gods meer en meer mochten worden opgeleid en bekwaam gemaakt, om de heerlijke Naam van God zo hier op de wereld te heiligen en te verheerlijken, zoals wij gezien hebben.

En zo vervat deze bede dan nu dit volgende in zich:
(1) Een innige en sterke liefde tot God en de heiliging van Zijn Naam, waardoor de bidder maar wilde, dat zich voor Hem mocht neerbuigen. En geen wonder, de bidder was een kind Gods en God was Zijn hemelse Vader; hoe kon het nu anders zijn, of zijn hart moest geheel met liefde tot van Zijn Vader verheerlijking vervuld zijn. O, alle liefhebbers van de Heere zeggen hier gedurig en roepen uit, als uit een mond, dat

God maar zij groot gemaakt, Ps. 95: 5, dit houden zij geheel voor hun zaligheid en buiten deze kennen zij geen zaligheid. Hun God, hun hemelse Vader, moet maar geheiligd worden en dan zijn al hun begeerten voldaan. Want tot Zijn Naam en gedachtenis is de begeerte van hun ziel, Jes. 26: 8.
(2) Sluit deze bede ook in een diepe erkentenis en belijdenis van de bidders volstrekte onmacht en krachteloosheid, om zijns Hemelse Vaders Naam zo te kunnen heiligen.
O, hij was tot dat grote werk geheel onbekwaam. Hij vond zich aan alle kanten zeer verlegen. Zijn verstand was te duister, zijn oordeel te verkeerd. Zijn wil te traag, te koud en te onbuigzaam. Zijn hartstochten te stijf. Zijn vlees te vijandig en gekant tegen God. Hij wist niet, hoe dit grote werk te beginnen; hoe daarin voort te gaan; hoe te voleindigen; hem ontbrak hart, geest en leven. Er was dan steeds een bekwaammakende hand van Boven nodig. Hij had ogenblikkelijk sterkte en genade tot dit werk nodig. De wijngaard van zijn dor en geesteloos hart moest hier van de Heere zelf alle ogenblikken bevochtigd worden. En daarom keert en wendt Hij zich hier geheel tot de Heere zijn God en Vader en tot Zijn sterkte, hem biddende, dat Hij toch zelf geven en maken wilde, dat Zijn grote en heerlijke Naam steeds door hem en door andere geheiligd werd.

Ziedaar geliefden, hiermee vertrouwen wij deze kostelijke en dierbare bede nu genoeg voor uw aandacht verhandeld te hebben. Het wordt tijd, dat wij wat nader tot onszelf komen en nog een kort woord van toepassing spreken, omdat de verlopen tijd ons geen brede toepassing toelaat.
Al terstond komt mij hier onder het oog de diepe ellende en rampzaligheid van alle onbekeerde en onbegenadigde mensen, die dit gebed, dat Gods Naam moge geheiligd worden, naar de sleur en met de mond bidden. Maar gewis, zij bidden enkel valsheid en leugen. Want

(1) Zij weten niet eens wat zij bidden met deze woorden: *Uw Naam worde geheiligd*. In de grond bidden zij om hun eigen, eeuwige rampzaligheid en verdoemenis en dat God hun in de hel wil werpen. Dat Hij zijn toorn en vloek voor eeuwig op hun wil uitstorten, enz. Want zodanig moet God Zijn Naam jegens alle onbekeerde en ongelovige zondaren heiligen.

(2) Ten andere, zolang een mens onbekeerd is en niet uit water en Geest wedergeboren is en met God in Christus gemeenschap heeft gekregen, zo kent Hij God niet. Maar Hij stort al zijn godsdienst uit, met de heidenen, voor een onbekenden God, die onbegenadigde mensen, dan nu weer bidden om de heiliging van Gods Naam, daar gij noch God, noch Zijn Naam kent. En dus voor Gods Naam, als voor een onbekende zaak, de minste liefde niet hebt.

(3) Maar hoe kunnen onbekeerde mensen toch mede om de heiliging van Gods Naam bidden, daar zij nergens zulke grote en bittere vijanden van zijn, dan van die heiliging van Gods Naam. Want zij willen zich niet aan God onderwerpen, noch die weg inslaan tot hun eeuwige behoud, door die God het meest geheiligd en verheerlijkt wordt. Maar zij zoeken steeds zichzelf en willen een zaligheid hebben op eigen wijsheid, eigen sterkte en eigen gerechtigheid, tot ternederwerping van geheel Gods heiligheid. Ja, zolang een mens onbekeerd is, kent noch dient hij geen andere God, dan zichzelf; Hij zoekt en beoogt zichzelf in alles wat Hij doet. Hij weet geen andere Naam, dan die van zichzelf te verhoge en te verheerlijken. Hij trapt God en al Zijn heerlijkheid met voeten en is maar geheel genegen zichzelf in alles op de troon te

stellen. En daaruit komt nu al de haat van de wereld tegen het Evangelie en tegen Gods volk voort, omdat deze God alleen willen verheerlijkt en de mens geheel vernietigd hebben. Daar de wereld integendeel de mens alleen wil verheerlijkt en God wil vernietigd hebben, waardoor al van het paradijs af aan tussen de zonen Gods en de dochteren der mensen vijandschap is gesteld geweest.

(4) Eindelijk, onbegenadigde mensen, hoe kunt gij in waarheid bidden dat Gods Naam moge geheiligd worden, daar gij in uw hele gedrag en wandel tot oneer van God zijt en niet anders doet dan de Naam van God te ontheiligen met gedachten, woorden en werken. Waar komt gij toch openlijk voor de Naam van God uit? Waar belijdt, waar verhoogt en verheerlijkt gij God voor de wereld? Waar legt gij het er op toe, om overal waar gij kunt, Gods deugden te verkondigen? Waar wekt gij andere op tot heiliging en verheerlijking van Gods Naam? Waar laat gij daartoe uw licht overal schijnen en doet de mensen uw goede werken zien tot verheerlijking van God? Integendeel moet men van u getuigen, wat Paulus van de Romeinen schrijft, hfd. 2, dat gij wel belijdt God te kennen, maar dat gij Hem verloochent met uw werken.
O, wat spot gij dan met de Allerhoogste God! Wat lastert en onteert gij niet Zijn heilige Naam zo dikwijls, als gij met uw lippen bidt, dat Gods Naam geheiligd worde. Scheidt uit vrienden! Houdt op met zulk goddeloos, verfoeilijk en Godonterend bidden, zo gij niet wilt dat God zich heilige en u voor eeuwig in de hel werpe.
Leert liever zien, dat gij God nog niet kent en nog geheel buiten Hem zijt. Dat gij nog onder Zijn vloek en toorn ligt. Neemt dat eens ter harte! Schreit, weent en treurt daar eens over! En wendt u tot de Heere Jezus, om door Hem met die grote, heilige en vertoornden God bevredigd e worden, eer God het eeuwig geheel duister voor u make.

En wat u aangaat kinderen van God! Hoeveel was hier tot u te zeggen. Maar de verlopen tijd laat het ons niet toe. Hebt gij met aandacht naar ons gepredikte woord gehoord en heeft God u met Zijn licht omschenen, zo zult gij er zeer veel tot uw bestraffing, onderwijzing, vermaning en opwekking uit hebben kunnen leren.

Ik wens en bid God, dat Hij u door Zijn Geest deze volgende waarheden meer en meer wil doen verstaan en uw harten tot haar gehoorzaamheid heiligen.
(1) Dat gij een volk zijt, dat God geheel heeft geroepen en geformeerd om Hem te heiligen, te verheerlijken en Zijn lof eeuwig te vertellen.
(2) Dat God maar alleen Koning en alle eer en heerlijkheid waardig is en dat alle dingen uit Hem, door Hem en tot Hem moeten zijn.
(3) Dat in de verheerlijking en heiligmaking van God geheel van de schepsels zaligheid alleen bestaat en dat er geen andere zaligheid voor de schepsels is, noch zijn kan.
(4) Dat het schepsel derhalve hier geheel moet ten onder gebracht worden. En dat God het schepsel alles zijn moet.
(5) Dat het schepsel tot die verloochening van zichzelf en tot die heiligingen verheerlijking van God geheel onbekwaam is. Dat God hier al het werk alleen doen moet en heiligen Zijn Naam gedurig in en door het schepsel.
Zie, in deze Goddelijke en hemelse waarheden wens ik, dat de Heilige Geest al het volk Gods meer en meer zal leiden en dat de God van onze Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, hun daartoe steeds wil geven de Geest der wijsheid en der openbaring in Zijn kennis! Amen!

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 48. VRAAG 123.

Tekst: MATTH. 6: 10.

123 Vraag. Welk is de tweede bede?
Antwoord. *Uw Koninkrijk kome, dat is, regeer ons zo door Uw Woord en Uw Geest, dat wij ons langs zo meer aan U onderwerpen; bewaar en vermeerder uw kerk; verstoor de werken van de duivels en alle geweld, wat zich tegen U verheft, mitsgaders alle boze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden, totdat de volkomenheid Uws Rijks toekome, waarin Gij alles zult zijn in allen.*

Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is, lezen wij Ps. 33:12. *In de grondtekst lezen we: zaligheden zijn er voor dat volk voor wie Jehovah God is*. Een getuigenis, mijn toehoorders, dat niet eer recht in zijn klaarheid en uitgebreidheid verstaan zal kunnen worden dan namaals in de hemel, wanneer de zaligheid volmaakt van Gods volk gekend en genoten zal worden. Nochtans kennen al Gods kinderen hier op aarde, elk naar zijn mate, een klein stukske van deze zaak. En in die kennis bestaat hun eeuwig leven, dat zij hier bij aanvang genieten.
Laat ons van de woorden zelf eens iets zeggen. De heilige dichter handelt van de zaligheid; een zaak, waarvan ik niet kan spreken zonder mij te bedroeven over mijn diepe onkunde er van. De Heere heeft mij doen zien, dat de duisternis hier de gehele aarde bedekt en de donkerheid de volkeren.
Wat is de zaligheid, mijn toehoorders? De mensen spreken er veel van, maar de gehele wereld, met al haar wijsheid, weet er niet een haar van. En de kinderen Gods, aan wie in het verborgen wijsheid bekend gemaakt wordt, weten er juist zoveel van, dat men niet kan zeggen, dat zij hier geheel blind zijn. David beschrijft ons de zaligheid, als alleen daarin bestaande, dat Jehovah iemands God is.
Nu, Jehovah is iemands God, als Hij met Zijn Koninkrijk tot iemand komt. Als Hij iemand zichzelf en zijn vorige heren en meesters doet afgaan en verloochenen en zich aan Zijn Goddelijke heerschappij onderwerpt. Dit is toch het enig doelwit van het hele werk der zaligheid en der verlossing aan de zijde Gods: afvallige zondaars weer terecht te brengen tot God en Zijn gehoorzaamheid en de troon van Jehovah op te richten, met omverwerping van de troon des Satan en van de eigen zelfbegeerlijkheid. Zie zo wordt Jehovah dan iemands God, als Hij iemands Koning en Heere wordt.
Als Hij Zijn heerschappij en Koninkrijk in iemands ziel komt oprichten en daar alles voor zich en voor Zijn hoogheid doet neerbuigen. En dit is nu de zaligheid, daar vlees en bloed zo geheel verkeerd van oordeelt. Daar is geen andere zaligheid, noch er kan geen andere zaligheid zijn, dan Jehovah tot zijn God, Koning en Heere te hebben; Hem gehoorzaam en onderworpen te zijn. En alle vreemde tronen en heerschappijen geheel te verzaken.
Naarmate alzo Jehovahs heerschappij toeneemt en Zijn Koninkrijk tot ons wordt overgebracht, in ons bevestigd en meer en meer uitgebreid, naar die mate komt de zaligheid, die in geen andere dan in Christus is, tot ons. En wij worden haar naar die mate meer deelachtig.
Dit wist de hemelse Wijsheid, de grote Zoon van God. En daarom, willende de Zijne zalig maken en van hun zonden verlossen, heeft Hij hun bevolen en geleerd, alleszins begerig te zijn en te bidden om de toekomst van het Koninkrijk van Jehovah, hun

Hemelse Vader, als waarvan al hun zaligheid geheel afhing. Zeggende, *gij dan bidt alzo: Uw Koningrijk o Hemelse Vader, kome!*
Een bede aandachtigen, die tegelijk met de vier volgende geheel ondergeschikt is aan de eerste bede. Daar heeft de Heiland Zijn gelovigen geleerd, hun Hemelse Vader te bidden om de heiliging en verheerlijking van Zijn grote geduchte naam, als het enige einde en doelwit van alles in de natuur en in de genade. In die grondeloze diepte moest alles neerzinken en geheel verzwolgen worden. Daar moest alle duisternis voor eeuwig in verdwijnen en de wederoprichting aller dingen in eindigen. Maar hoe zou dat grote einde van de verheerlijking of heiliging van de Naam van God nu kunnen bereikt worden? Alles was door de zonde geheel van God afgevallen en had zich van Zijn gehoorzaamheid ten enenmale onttrokken. Alles stond tegen Jehovah God op en verklaarde zich vijand van alle heiliging Zijns Naams.

Hier was dan voor alles noodzakelijk, dat God Zijn Koninkrijk deed komen tot en onder de mensen. Dat Hij Zijn vijanden ten onder bracht en hun onder Zijn heerschappij met gewilligheid deed buigen. Opdat Zijn grote en heerlijke Naam zo van hun geheiligd en aangebeden mocht worden, door gehoorzaamheid en onderwerping aan die naam. En daarom laat de Heere Jezus op de bede, om de heiliging van Gods naam, hier nu aanstonds volgen een smeking om de komst van Gods Koninkrijk.
Om deze heerlijke bede, onder de krachtdadige ondersteuning van de Heilige Geest, wat nader voor uw aandacht open te leggen, zullen wij deze orde volgen.

> (1) Zullen wij het onderwerp van deze bede beschouwen, zijnde het Koninkrijk van God, der gelovigen Hemelse Vader. En dan
> (2) Der gelovigen begeerte en smeking daaromtrent, namelijk dat dit Koninkrijk mocht komen.

1. Wat dan het onderwerp aangaat, gij hoort hier gewagen van het koninkrijk van God de Vader. Een koninkrijk is eigenlijk niet anders dan een maatschappij van mensen, over die de oppermacht en opperheerschappij bij een is, die dan de Vorst, heer en koning is. En aan wie zich allen moet onderwerpen.
Zulk een koninkrijk wordt hier nu ook aan God de Heere toegekend, van het die wij nu wat nader moeten handelen. Dat Jehovah God, in de aller-volstrektste zin, Koning en Opper-Heere van de hele wereld, van het gehele geschapendom is, zal ons beide het Woord en de rede zeer klaar leren. Want alles heeft zijn wezen, aanwezen en gedurige onderhouding geheel van en uit God; bijgevolg is alles dan ook aan Gods macht en heerschappij geheel onderworpen en God is op de volstrektste en oppermachtigste wijze, de Koning en Opperheer van het hele geschapendom. Zo getuigt David, Ps. 112: 19, *de Heere heeft zijn troon in de hemelen bevestigd en Zijn Koninkrijk heerst over alles.* Dit algemene Koninkrijk van God noemen wij het koninkrijk der natuur of der macht. Maar hiervan wordt in deze bede niet gehandeld.
Nee, het koninkrijk van der gelovigen Hemelse Vader, om welkers komst hier de Zaligmaker de Zijne beveelt te bidden, is van een geheel andere natuur en strekt zich niet uit in het al algemeen over alle mensen en schepsels, maar alleen over de geroepen heiligen en de uitverkorene en gelovige kinderen Gods, die verwaardigd zijn geworden, zich door geloof en bekering aan de genadeheerschappij van Jehovah God vrijwillig te onderwerpen. En die daarom ook kinderen van de koninkrijks geheten worden, Matth. 13: 38 en erfgenamen van de koninkrijks, Jak. 2: 5.
Waarom men dit koninkrijk dan gewoonlijk noemt *het Koninkrijk der genade, of der*

vrijwilligheid.
Zeer veel was er van dit geestelijk genade Koninkrijk van Jehovah God te zeggen tot verklaring van haar eigenlijke aard, oprichting, enz. Maar de kortheid van onze tijd laat ons dat niet toe. Hierom zullen wij er nu maar enige opening van doen, de zaak voornamelijk in haar wezen verklarende, omdat wij weten, welk een aller-diepste en rampzaligste onkunde dezen aangaande onder de mensen is, ook zelfs bij de kinderen Gods, de onderdanen van dit Koninkrijk. Och, of het de Heere beliefde te zegenen en nader door Zijn Heilige Geest zelf aan hun bekend te maken!

Weet dan, mijn toehoorders, dat wij, omdat wij redelijke schepsels zijn en onze oorsprong, wezen, aanwezen en alles geheel uit God hebben en gedurig van Hem ontvangen, daarom ook op een redelijke wijze geheel van God afhankelijk zijn en Hem met alles wat wij zijn en hebben, in volkomen eigendom toebehoren. Zodat wij ons dan geheel aan God de Heere moeten onderwerpen en Hem volmaakt dienen en gehoorzamen in alles, zonder enige daad van ongehoorzaamheid ooit te bedrijven, of de minste begeerte daartoe in ons te hebben. Wij moeten geen andere gelukzaligheid kennen, noch begeren, dan deze gehele afhanging van Jehovah God. En deze redelijke onderwerping aan Hem, als onze Opper-Heere en goedertieren Koning, uit en door Wie wij alles zijn, dat wij zijn. Zo was het gelegen met de eerste mens voor de val. Die was een volmaakt onderdaan van God; hangende geheel van God af en zich geheel aan God onderwerpende als aan zijn enige oppermogenden en algenoegzame Koning. Zonder buiten God enige andere of vreemde heerschappij te kennen. Maar door de zonde is in deze een onbeschrijfelijke verandering gekomen. De mens, die een zo volmaakt gehoorzaam onderdaan van Jehovah God was, is geheel door de verleiding van Gods vijand, de satan, (die, om zijn koninkrijk der duisternis over alles uit te breiden, het Koninkrijk Gods zocht te verwoesten) van God, zijn algenoegzame Schepper, Heere en Koning afgeweken; verkiezende in de plaats van de algenoegzame Jehovah, andere koningen en Heeren om te dienen, namelijk, de satan en zichzelf. Hierdoor verviel de eerste mens, met al zijn nakomelingen, af van de heerschappij en het Koninkrijk van Jehovah God. En zij werden tezamen een maatschappij van onderdanen en slaven van de satan en van zichzelf.
Hoe het mensdom van de satan overwonnen, hem nu dienstbaar is, zie daartoe 2 Petrus 2 19. Hij heet de overste van deze wereld, Joh. XIV: 30. De overste der macht, enz., Ef. 2: 2, de sterk gewapende, die zijn hof bewaakt, Luc. 2: 21, die het geweld van de doods had, Hebr. 2: 14. De God van deze eeuw, 2. Cor. 4: 4. Zie ook 2 Tim. 2: 26, hoe de zondaars in of onder de strik van de duivels gevangen zijn tot zijn wil. En hoe de satan bij de Zaligmaker zich verhief over deze zijn grote macht, Luk. 4: 57. Daarmee nu was de gehele wereld geheel van de enige Koning Jehovah afgevallen. En Zijn zedelijk koninkrijk, of het koninkrijk van vrijwillige gehoorzaamheid en onderwerping, hield geheel op; blijvende maar alleen het koninkrijk der macht, of der natuur, ongeschonden overig.
In dit opzicht was God nu een Koning zonder onderdanen; alle onderdanen verklaarden zich geheel en voor eeuwig vijanden van Jehovah God en riepen de satan en zichzelf openlijk uit voor koning, zeggende, deze zijn nu onze goden, die wij ons verkoren hebben eeuwig te dienen. Weg met alle heerschappij van de Koning Jehovah! Wij willen niet dat deze ooit weer over ons Koning zij, of dat iets in ons immer Zijn heerschappij weer erkenne. Nee, wij zijn koningen. Wij zijn onze vorsten en Heeren. Wij zullen nu eeuwig wandelen naar het goeddunken onzer harten. Wij erkennen in eeuwigheid geen koning meer dan onszelf.

Ziedaar mijn toehoorders, dit is nu de natuurlijke gesteldheid en de eigen aard van alle mensen. Zo hebben wij allen Gods juk verbroken en van ons afgeschud en zijn geheel gezonken in onze eigen heerschappij en in die van de satan. *Het bedenken des vleses is nu vijandschap tegen God; het onderwerpt zich der Wet Gods niet,* enz., Rom. 8:7. Dit is nu de grondeloze poel van rampzaligheid, in die het gehele mensdom door de zonde gestort is. En in deze onbeschrijfelijk rampzalige staat zou nu het hele mensdom voor eeuwig moeten blijven liggen onder Gods vloek en toorn en geheel afgescheiden van zijn zalige heerschappij.
Maar de aanbiddelijke Koning Jehovah heeft, naar het oneindige en eeuwig onbegrijpelijke van Zijn Goddelijke wijsheid, macht, rechtvaardigheid en goedertierenheid, zelf een weg of middel uitgevonden, om dit Zijn vervallen en verwoeste Koninkrijk der vrijwillige gehoorzaamheid en onderwerping weer op te richten. En onder de afgevallen, weerspannige en oproerige mensenkinderen voor eeuwig te herstellen, zodat het nimmermeer verbroken kan worden. Hiertoe is de Heere God nu al van eeuwigheid werkzaam geweest, verkiezende uit het afgevallen mensdom een zekere bepaalde menigte, in wie Hij Zijn Koninkrijk wederom wilt oprichten, evenals voor de val; besluitende zo deze uitverkorenen geheel van hun afval en weerspannigheid te zullen genezen en hun weer volkomen en voor eeuwig aan Zijn Goddelijke heerschappij te onderwerpen.
Zodat Hij, als hun oude en rechtmatige Heere en Koning, weer alleen en voor eeuwig over hun zou heersen. Doch, zou Jehovah God Zijn verbroken Koninkrijk dus weer voor eeuwig in en over deze uitverkorenen herstellen, zo moest er noodzakelijk een weg of middel zijn, door die Hij dat op een Hem betamelijke wijze kon uitvoeren. En deze weg is nu Christus Jezus, de Zoon van God. Deze wordt hier van de Vader aangesteld, om het vervallen Koninkrijk van de Vaders weer volmaakt en voor eeuwig in de uitverkorenen op te richten en hun uit het Koninkrijk van de satan en van het eigen zelf te verlossen en tot God en Zijn heerschappij terug te brengen.

Dit is het gehele en enige einde, mijn toehoorders, van Christus Middelaarsbediening, de uitverkorenen weer te brengen tot en onder Jehovah God, van wie zij door de zonde geheel waren afgeweken en zo Gods Koninkrijk weer in hun te herstellen, in beginsel hier op aarde en hierna volmaakt en voor eeuwig in de hemel. Ziet 1 Petrus 3: 18, want Christus heeft ook eenmaal voor de zonde geleden, hij, rechtvaardige, voor ons, onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen.
Hiertoe is Christus als Middelaar gekomen in het vlees; hiertoe heeft Hij geleefd en geleden; hiertoe is Hij gekruist, gestorven en begraven, enz., om het vervallen Koninkrijk Gods in de uitverkorenen weer te herstellen en hun bij trappen, tot de volkomen volmaaktheid toe, aan God weer te onderwerpen. De wereld houdt Christus voor een Zaligmaker. Maar zij hebben wonderlijk verkeerde gedachten van Christus werk en zaligheid. Christus verwerft de Zijne geen andere zaligheid, dan dat Hij hun weer geheel onderdanen komt maken van God en hun aan zichzelf doet sterven en aan al hun begeerlijkheden, om Gode alleen te leven en Hem volmaakt te dienen en te gehoorzamen.
Deze en geen andere zaligheid heeft Christus hier op de wereld gepredikt dit was het kort begrip van Zijn hele leer, dat Hij gekomen was, om het Koninkrijk Gods onder de mensen weer te herstellen en de afvallige zondaars tot God terug te brengen en de Heere zo een toegerust volk te bereiden, Luk. l: 17. Anders predikte, noch leerde Christus niet, noch ook Zijn Apostelen en discipelen, dan dat de mensen, door Hem met God verzoend zijnde, zovelen er in Hem geloofden, Gods, of van de hemels Koninkrijk, dat door de zonde verbroken was, nu weer was nabij gekomen, Matth. 4:

17, dat is te zeggen, dat de wereld lang genoeg zich aan Jehovah of van des hemels gehoorzaamheid onttrokken had en van de satan en der zonde heerschappij onderdanig geweest zijnde. De tijd was gekomen dat Jehovah weer kwam heersen over de mensen, die zich van Zijn gehoorzaamheid door Christus gewillig zouden onderwerpen, enz.

Belangede nu de wijze, op die Christus dit Koninkrijk van Jehovah God zo weer in de uitverkorenen opricht en herstelt, daarvan zal ik maar iets zeggen tot nodige onderwijzing. Christus zendt Zijn Heilige Geest uit in de harten der uitverkorenen en komt hun door die Geest uit het Woord overtuigen van hun rampzalige afval van God, hun daardoor geheel vernederende en verbrekende, zodat zij met ernst komen te Vragen en uit te zien naar een weg van verzoening en wedervereniging met God, om alzo tot Zijn gunst en rechtmatige heerschappij te mogen wederkeren.
Hiertoe openbaart Christus zich aan hun als de enige weg. En schenkt hun het geloof, waardoor zij Hem als de weg tot wedervereniging met God geheel omhelzen en zich geheel aan Hem overgeven, om door Hem tot God gebracht te worden. Christus, de uitverkorenen zo in bezit genomen en door het geloof met zich verenigd hebbende, gaat daarop nu dadelijk Gods Koninkrijk in hun weer oprichten en herstellen. Als Priester neemt Hij de schuld en straf van hun verdoemelijke afval van God weg en verzoent en bevredigt hun voor eeuwig met God, alsof zij nooit van Hem waren afgevallen geweest.
Zo leert Paulus van alle ware gelovigen, dat zij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, Rom. 5: 10. Als profeet leert en onderwijst Hij hun van het Koninkrijk Gods en opent hun haar zalige verborgenheden, zoals Hij zegt tot Zijn gelovigen, Markus 4: 1, het is u gegeven te verstaan de verborgenheden van de Koninkrijks Gods. En als Koning komt Christus in het hart van Zijn gelovigen wonen; Hij wederbaart hun door Zijn Heilige Geest en brengt zo in hun een nieuw geestelijk leven, waardoor zij uit 't koninkrijk van de satan in Gods koninkrijk overgaan, volgens Joh. 3: 5. Hij heiligt hun door krachtdadige bekering, verandering en vernieuwing van hun gehele mens, met al haar vermogens, tot de dienst en gehoorzaamheid van Jehovah God.
Hij bewerkt, verlicht en vernieuwt Zijn volk door deze Zijn Geestelijke inwoning in hun harten zó, dat zij zich met een hartelijke gewilligheid Gode en Zijn rechtmatig rijksgebied onderwerpen en het koninkrijk van de satan en het eigen zelf geheel en voor eeuwig afzweren.
En in dit werk gaat Christus nu trapsgewijze voort, brengende als profeet, Priester en Koning het koninkrijk van Jehovah God steeds meer in en tot de gelovigen over en verbrekende in hun dat van de satan en de zonden. Doende hun gedurig in vrijwillige gehoorzaamheid en onderwerping aan Jehovah God toenemen, totdat Hij Gods Koninkrijk eerst met de dood en daarna met de wederopstanding der gelovigen, geheel en voor eeuwig volmaakt in hun zal oprichten. Dit is het Koninkrijk waarover in de Heilige Schrift zoveel gesproken wordt; wat dan eens genoemd wordt het Koninkrijk. Dan eens het Koninkrijk Gods; het Koninkrijk Christus; het Koninkrijk der hemelen, enz.

Dit is dat Koninkrijk
(1) wat in het hart van ieder waar gelovige door de Heilige Geest gewerkt wordt. Zie Luk. 17: 21, want Zie, het Koninkrijk Gods is binnen ulieden.
(2) In dit Koninkrijk Gods moeten wij allen door een oprecht geloof en bekering ingaan, zo wij zullen zalig worden. En daartoe moet de mens alles verzaken, Markus 9

: 47.
(3) Dat Koninkrijk moeten wij hier op aarde in onze harten ontvangen. Ziet Markus 10: 15, *voorwaar zeg Ik u, zo wie het Koninkrijk Gods niet ontvangt gelijk een kindeke, die zal daarin geenszins ingaan.*
(4) Wij moeten dat eerst, voor en boven alle andere dingen zoeken en niet rusten voordat wij het gevonden hebben, Matth. 6: 33, *Maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods,* enz.
(5) God heeft dat koninkrijk alle uitverkoren en gelovigen reeds bereid van de grondlegging van de wereld, Matth. X15 34.
(6) Dit Koninkrijk bestaat niet in uiterlijk gelaat, of vertoning van godsdienst, maar het is gerechtigheid, vrede, enz. Rom. 14: 17. Het is niet gelegen in woorden of fraai spreken, maar in kracht, 1 Cor. 4: 20.

Ziedaar geliefden, zoveel oordeelden wij uw aandacht, tot een grondige verklaring van het geestelijk Koninkrijk van God, de Vader der gelovigen die in de hemelen is, te moeten zeggen. Dit is het Koninkrijk van Jehovah God, om welkers komst Christus Zijn gelovigen in deze tweede bede nu gedurig beveelt te bidden. Hier hebt gij het wezenlijke van de zaak, met welkers verhandeling wij ons bijzonderlijk hebben willen ophouden, zodat wij nu geen tijd over hebben om de zaak nader te beschouwen in haar omstandigheden, die zeer velen zijn. Wij moeten ons alleen bepalen óf tot het wezen, óf tot de omstandigheden van de zaak.

Nu vonden wij, dat de uitleggers van deze bede van de Heiland, die wij inzagen, zich meest alleen bezig hielden met ons dit Koninkrijk Gods breedvoerig te verklaren in haar omstandigheden, latende dit in zijn wezen genoegzaam onaangeroerd. Deze manier van verhandeling konden wij niet goedkeuren, zoals wij in het al algemeen er niet van houden. Want wat zal dat nu al zijn, breedvoerig over het Koninkrijk Gods te handelen, in zijn omstandigheden
(1) Hoe het in het bijzonder is van de Vaders Koninkrijk;
(2) Hoe het is een Koninkrijk der hemelen;
(3) Hoe God het van de beginne van de wereld heeft opgericht, tot nu toe en verder teneinde toe volmaken zal;
(4) Waarin het onderscheid al bestaat tussen dit Koninkrijk, onder het Oude en Nieuwe Testament;
(5) Die weldaden en genaden God aan dit Koninkrijk al gedurig bewijst;
(6) Wat betrekking en verplichting de onderdanen van dit Koninkrijk tot elkaar hebben, enz. zelf in haar wezen onbekend blijft?
Hierin is de knoop gelegen, dat de mensen niet weten wat Gods koninkrijk is en waar daarin eigenlijk en wezenlijk bestaat. Dit moet dan voor alle dingen eerst klaar en grondig opengelegd worden, eer men de zaak nader komt te beschouwen in haar omstandigheden. Want de omstandigheden moeten recht gekend en verstaan worden uit het wezen van de zaak zelf, waartoe zij behoren en daarvan geheel afhangen. En daarom hebben wij het koninkrijk Gods wezenlijk willen verhandelen, het aan onze godvruchtige toehoorders overlatende, op de omstandigheden van dit koninkrijk Gods zelf nader onderzoek te doen in de Heilige Schrift en bij de prakticale uitleggers van de Catechismus; terwijl wij willen overgaan, om nog te overwegen, wat de Heere Jezus hier Zijn gelovigen aangaande dit verhandelde koninkrijk beveelt te bidden van hun Hemelse Vader, nl. *Dat dit komen mocht.*

2. Gezien hebbende, wat er eigenlijk en wezenlijk is van het onderwerp van deze tweede bede, nl. Het koninkrijk van Jehovah God, zo moeten we nog overwegen, wat de Zaligmaker Zijn gelovigen beveelt en onderwijst omtrent dit koninkrijk van God, hun Hemelse Vader te bidden, teweten, dat dit komen mocht. Hier willen wij ons geheel gedragen naar de uitleg van onze Onderwijzer. Want de Onderwijzer heeft ons dit zo wezenlijk, klaar en bondig opengelegd, dat wij in zijn verklaring volkomen kunnen berusten. Hij zegt, dat hiermee al dit volgende van Gods gelovige onderdanen gebeden wordt: regeer ons zo, enz. Volgens deze verklaring van de Onderwijzer moet men dit komen van het koninkrijk Gods tweezins begrijpen.
(1) Zoals dat komt in het bijzonder tot elk gelovig onderdaan ervan.
(2) Zoals dat komt in het al algemeen tot de hele Kerk, of het gehele lichaam der gelovige onderdanen.

(1) Wat het eerste aangaat, het koninkrijk van Jehovah God komt tot elk gelovig onderdaan van dit in het bijzonder, als God hun door Zijn Woord en Geest zo regeert dat, enz. Deze zaak is nu uit het vorige verhandelde genoegzaam klaar. Want daar toonden wij aan, hoe Christus het Koninkrijk Gods niet alleen in de gelovigen opricht in beginsel, als Hij hun door het geloof met zich, komt te verenigen en hun te wederbaren, maar hoe Hij dat koninkrijk dan vervolgens meer en meer in hun uitbreidt en bevestigt.
Gewis, wanneer de uitverkorenen nu al door geloof, wedergeboorte en bekering metterdaad in Gods koninkrijk zijn ingegaan en onderdanen van God zijn geworden, zo blijft er echter nog machtig veel van het oude koninkrijk van de satan en van het eigen zelf in hun over. Hiervandaan al die ongehoorzaamheid en tegenstand tegen God, die nog zo overvloedig in hun vlees en de aardse leden gevonden wordt, waarover wij de heiligen overal in het Woord zo overvloedig en zo bitter horen klagen en bijzonder de heilige Paulus.
Waarom dan Gods Koninkrijk noodzakelijk, hoe langer hoe meer, tot elk gelovige in het bijzonder komen moet. En dat wel door Gods krachtdadige en machtige regering over hen, waardoor Hij hun aan zich steeds meer moet onderwerpen en Zijn Goddelijke heerschappij over hun uitbreiden.
En die regering der gelovige onderdanen, tot hun meerdere gehoorzaamheid en onderwerping aan Hem, voert God nu uit, volgens de Onderwijzer, *door Zijn Woord en Geest e*n dat wel geheel in en door Christus, Zijn Zoon, want Christus richt dit Koninkrijk van de Vaders, als Middelaar en Onderkoning, om zo te spreken, in de gelovigen op en breidt het meer en meer in hun uit door de werking van Zijn Heilige Geest en door middel van het Woord. Want de Vader heeft hier aan Christus, Zijn Zoon, alle macht in handen gegeven over dit Zijn Koninkrijk. Zodat het hier dan is, volgens Openb. 12: 10, *nu is de zaligheid en de kracht en het Koninkrijk geworden van onze Gods en de macht Zijns Christus.*
En zo bidden hier de gelovige onderdanen God, hun Hemelse Vader en Koning dan in de eerste plaats met deze bede, uw Koninkrijk kome, dat Hij hun allen tezamen en elk van hun in het bijzonder, toch in Christus, door Zijn Woord en Geest, meer en meer wil komen innemen, bewerken en met kracht regeren, dat Hij alle heerschappij van het eigen zelf, van de satan en van de zonde, in hun steeds wil ten onder brengen en hun aan Hem en Zijn Goddelijke heerschappij steeds meer wil onderwerpen, opdat zij geheel van Hem mogen afhangen en geen andere koning dienen, dan Jehovah, hun Hemelse Vader.
Ziet dit is het eerste stuk, dat hier van Gods gelovige onderdanen gebeden wordt.

(2) Bidden zij hier ook om de komst van Gods Koninkrijk in het algemeen, smekende van hun Koning en Hemelse Vader, volgens de Onderwijzer, dat Hij Zijn Kerk wil bewaren en vermeerderen. De Kerk is eigenlijk die maatschappij van gelovige onderdanen, tot die Gods Koninkrijk gekomen is en in welker harten de Heere Jezus dat Koninkrijk, zoals wij gezien hebben, heeft opgericht. Die Kerk kan geenszins bestaan op zichzelf, vanwege de grote menigte van in en uitwendige vijanden, die haar van alle kanten steeds omringen en die tegen het Koninkrijk van God en tegen de heerschappij van Jehovah geheel aankanten. En daarom moet God hier zijn Kerk en dit Zijn Koninkrijk, gedurig met kracht bewaren, door middel van de bediening Zijns Woords en de instellingen van het Evangelie. Want zo getuigt de Heere zelf, Jes. 27: 3, *Ik, de Heere, behoede dien, namelijk, Mijn wijngaard of Koninkrijk; alle ogenblik zal Ik hem bevochtigen. Opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren dag en nacht*. En om deze bewaring van Gods kerk of koninkrijk bidden hier de gelovige onderdanen. Ja, niet alleen om bewaring maar ook om de vermeerdering van Gods kerk, smekende hun Hemelse Vader, dat Hij nog dagelijks zondaren wil bekeren en Zijn uitverkorenen trekken uit het koninkrijk van de satan en der zonde en richten Zijn koninkrijk in hun op, doende zo dagelijks tot de gemeente toe die zalig worden en breidende Zijn koninkrijk overal onder de mensen uit. Want dan komt Gods koninkrijk ook wel bijzonder, als dat meer tot de mensen komt. Als God de mensen door de prediking van Zijn heilig Woord bekeert, wederbaart, enz.

Maar dit is het nog niet al. De Heeren onderdanen, biddende om de komst van dat koninkrijk, smeken daarmee ook, *dat God al de werken van de duivels wil verstoren en alle geweld*, enz. De satan is en blijft eeuwig Gods hoofdvijand, die nooit ophoudt tegen God strijd te voeren en wiens enigste doelwit is, God en Zijn koninkrijk geheel ten onder te brengen en de gehele wereld te kluisteren in zijn rijk der duisternis. Hiertoe nu heeft Hij zijn werken binnen in de onderdanen van God, die allen daartoe dienen, om hun maar van Gods gehoorzaamheid af te trekken en dus het rijk Gods in hun steeds afbreuk te doen en was het mogelijk, geheel te verwoesten. Maar niet alleen werkt de satan, Gods tegenstander en grote vijand, zo tot afbreuk van Gods koninkrijk binnen in de gelovigen, maar Hij werkt ook uiterlijk en van buiten tegen het gehele lichaam van Gods koninkrijk door geweld en door allerlei boze raadslagen; Hij port en zet zijn onderdanen, die ver het grootste gedeelte van het menselijk geslacht uitmaken, steeds aan tegen de kerk of het Koninkrijk Gods, zoekende het op allerlei wijze door geweld en list te beschadigen en geheel te verwoesten. Zo heeft de satan gehandeld van de beginne af aan tot deze tijd toe. Zo doet Hij nu nog en zo zal Hij voortvaren te doen tot het einde toe.
Maar God is machtig hem met al zijn boze werken, geweld en raadslagen, gedurig te verstoren en overhoop te werpen en zijn Koninkrijk tegen hem en al zijn in en uitwendige macht te beschermen, zoals de Heere tot deze tijd toe gedaan heeft. *De Zoon van God is hiertoe geopenbaard, om de werken van de duivels te verbreken*, 1 Joh. 3: 8. En dat zal Hij ook metterdaad doen. Hij zal Zijn koninkrijk zo met kracht bewaren, dat de poorten der hel dit niet zullen overweldigen, Matth. 16: 18. Hij zal de satan eens geheel onder de voeten van Zijn onderdanen verpletteren, Rom. XVI:20.
En hier bidden nu de gelovigen God hun Koning en Hemelse Vader in deze bede ook om, dat Hij Zijn Koninkrijk al zo steeds tegen al zijn werken, geweld en boze raadslagen, wil bewaren en beschermen en dat standvastig wil blijven doen, *totdat eens de volkomenheid van Zijn rijk toekome*, enz.
Dit is het hoge einde en doelwit van Gods weg en van het hele werk der verlossing door Christus om hetzelve geheel op te richten, zoals het was voor de zondenval.

Hiertoe is Christus van het paradijs af aan werkzaam geweest en Hij zal zo blijven werken tot aan het einde van de wereld, verzamelende door Woord en Geest alle uitverkorenen tot Gods Koninkrijk.
En als Hij hun allen tezamen, tot de laatste toe, zal hebben toegebracht, dan zal de wereld eindigen. En dan zal Christus de laatste vijand van Gods Koninkrijk, de dood, ook teniet doen en wekken het hele Koninkrijk Gods, in volkomen volmaaktheid, uit de doden op. Waarna Hij dat gehele Koninkrijk van deze aarde zal opnemen en brengen het hier boven in de hemel en stelle het daar volmaakt heilig, zonder enige vlek of rimpel, in de handen van Jehovah, zijn Vader, voor Wien Hij dit Koninkrijk zo opgericht heeft. *En daarmee zal Jehovah, God Drie-enig, dan voor eeuwig zijn, die Hij zijn moet, te weten, alles in allen,* volgens 1 Cor. 15: 24.

Ziedaar geliefden, hiermee menen wij nu de inhoud van deze bede, om de komst van Gods Koninkrijk, genoeg voor uw aandacht verklaard te hebben. Het kort begrip van alles komt hier op uit, dat Jehovah God toch als Koning moge heersen. En dat wij en andere ons geheel aan Hem mogen onderwerpen en geheel alleen voor Hem mogen zijn. Dat alles, wat zich hier tegen aankant, mag worden verbroken en teniet gedaan. En dat Jehovah zo zelf, door Christus Zijn Zoon, zijn Koninkrijk wil oprichten en meer en meer uitbreiden, terneer werpende alles, wat zich tegen Hem verheft.
En merkt wel aan, hierom beveelt nu Christus de Heere, Zijn gelovigen te bidden en in dat gebed steeds aan te houden, waarmee Hij hun deze twee dingen leert:

(1) Dat al hun heil en gelukzaligheid in dele, komst van het Koninkrijk Gods, huns Hemelse Vaders, over hun en over andere bestond. Dat zij geen andere zaligheid moesten kennen, zoeken en begeren, dan maar geheel met ziel en lichaam voor en onder God te zijn en geheel verloochend aan zichzelf, om de levendige God alleszins te gehoorzamen en te dienen. En dat er waarlijk voor de gelovigen geen andere zaligheid is, noch kan zijn, is reeds door ons genoeg bewezen.

(2) Leert Christus hier ook Zijn gelovigen hun volstrekte onmacht om het Koninkrijk van Jehovah God zo over zich en over andere te kunnen doen komen. O, hiertoe waren zij uit zichzelf geheel onbekwaam! Zij zijn, uit hun eigen natuur, volstrekt vijanden van Gods heerschappij en Koninkrijk. En zij vermogen niets tegen die grote hoofdvijand, de satan. Het is dan geheel Gods en Christus werk, dit Koninkrijk op te richten, te bewaren, te beschermen, uitte breiden en te bevestigen, zoals wij in onze verhandeling gezien hebben. En daarom leidt Christus nu Zijn gelovigen geheel uit zichzelf, bevelende hun af te hangen van God, hun Hemelse Vader, in gedurige smeking en gebeden om de komst van Zijn Koninkrijk.

Komend na deze brede en stofrijke verhandeling nu wat, nader tot onszelf, bij wijze van toepassing, zo vind ik hier wel weer een zeer breed veld van bestraffing, overtuiging, lering, vermaning, vertroosting, enz. Maar de verlopen tijd weerhoudt ons, ons daarin te begeven. Wij zullen 't dan kort maken, omdat het niet anders zijn kan.

1. Wat zal ik hier weer tot u zeggen, onbekeerde mensen van deze wereld? Anders kan ik u niet zeggen, dan dat gij, biddende om de komst van Gods Koninkrijk, nóch verstaat, noch begeert hetgeen gij bidt. Want gij zijt geheel vijanden van Gods heerschappij en gij kent, noch begeert geen andere Koning te dienen, dan uzelf en de satan. Maar u hiervan recht te overtuigen en het u te doen geloven, zal het werk van

God moeten zijn, aan Wiens oppermacht en wil wij u dan geheel willen bevelen. Wensende, veel een hart van de Heere te mogen hebben, om steeds voor u te bidden, dat God Zijn Koninkrijk, als het Hem behaagt, ook eens tot u dadelijk wil doen komen en u uit het koninkrijk van uzelf en de satan met een machtige hand verlossen, teneinde de Koning Jehovah nog eens over u moge heersen.

2 Maar gij, gelovige kinderen van God! gij zijt het, tot die deze verhandelde bede bijzonder behoort, want gij zijt Gods onderdanen, door het geloof in Christus Jezus. En daarom, gij alleen kunt door de Geest van het gebed bidden om de komst van Gods Koninkrijk. In u heeft de Koning Jezus Van Zijn Vader heerschappij en Koninkrijk weer beginnen op te richten. En dat van de satan en het eigen zelf te verbreken. En Hij zal dit werk van Zijn handen niet laten varen, maar daarmee voortgaan tot de volmaaktheid toe.
Wel, gij gelukzalig volk! Welker God en Koning de Heere is, vergetende al wat achter u is en u strekkende naar hetgeen dat voor u is, zo blijft er nu anders niet voor u over, dan dat Gods Koninkrijk meer tot u moet komen. Hier is het middelpunt van al uw gelukzaligheid, dat God in Christus meer over u heerse en dat gij geheel de Zijne wordt. Deze zalige heerschappij over u steeds voort te zetten en te bevorderen, is het werk, dat er aan u moet gedaan worden.
Anders is er niet nodig en zal dit wel gelukken, het zal langs deze weg moeten geschieden, gij zult van Christus zelf, door Zijn Woord en Geest, meer moeten onderwezen worden van de verborgenheden van Gods Koninkrijk, lerende recht kennen en verstaan
(a) Wat er is van de aard en natuur van Gods Koninkrijk. Want hier hebben ook de beste kinderen Gods nog maar zeer weinig geleerd.
(b) Hoe in de komst van dit koninkrijk al uw zaligheid geheel en alleen bestaat.
(c) Hoe uitnemend weinig er van dit Koninkrijk nog maar tot en over u gekomen is. En hoeveel er nog van het koninkrijk van de satan en van het eigen zelf in u is overgebleven en die rampzaligheden u dat veroorzaakt.
(d) Hoe geheel onmachtig ge zijt dat koninkrijk van de satan te verbreken en Gods Koninkrijk in en over u uit te breiden; hoe dit geheel het werk van Christus, de Zoon van God is en blijft; hoe die hier alle macht alleen van de Vader ontvangen heeft en hoe daarom al de volheid alleen in Hem woont.
Zie het rechte verstand van al deze verborgenheden van de Koninkrijks zult gij steeds meer van Hem moeten ontvangen, die de blinde tot ogen is en die u van alles te onderwijzen en te leren op zich genomen heeft. En dit verborgen onderwijs, zo gedurig van Christus uit de hemel tot u afvloeiende, zal nu het rechte middel moeten zijn om u in geest en waarheid uw Hemelse Vader om de komst van Zijn Koninkrijk te doen bidden en u tot dat einde geheel van Christus, uw Hoofd, te doen afhangen, om door Hem gedurig meer in dat Koninkrijk in te gaan. Wij eindigen met de vermaning van de grote Zaligmaker Christus, Matth. 6: 25, daarom, zijt niet bezorgd, hebt nergens enige kommer noch zorg voor, maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods, enz.
De Heere wake er al Zijn volk steeds bekwaam toe door een gedurige invloed van Zijn Geest en genade! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 49. VRAAG 124.

Tekst: MATTH. 7: 10.

124 Vraag. Welk is de derde bede?
Antwoord. *Uw wil geschiede, zoals in de hemel, zo ook op der aarde. Dat is, geeft dat wij en alle mensen, onze eigen wil verzaken en uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn. Opdat zo een iegelijk zijn ambt en beroep zo gewillig en trouw mag bedienen en uitvoeren, als de Engelen in de hemel doen.*

Dat de ziel en de inwendige kracht van alle koninkrijken en heerschappijen geheel bestaat in de gewillige gehoorzaamheid der onderdanen aan de rechtmatige bevelen van hun koningen of overheden, is een waarheid, aandachtigen, die ons de natuur van de zaak klaar leert. Wanneer de onderdanen zich van deze plicht jegens hun vorst of overheid onttrekken, zo vervallen terstond in hun natuur alle heerschappijen en koninkrijken en zij kunnen niet weer opgericht worden, dan met wederkering der onderdanen tot hun plicht van gehoorzaamheid en onderwerping aan degenen, die van. God over hun gesteld zijn.
De Zaligmaker leert het ons Matth. 12: 25, daar Hij zegt, *dat ieder Koninkrijk, dat tegen zich zelf verdeeld is, verwoest wordt*. Het spreekt dan vanzelf, zal een rijk of heerschappij kunnen bestaan, dat de wil van de koning of overheid, zo ver die gegrond is op recht en billijkheid, altijd moet geschieden en van de onderdanen met alle gewilligheid en toegenegenheid moet gehoorzaamd worden.
Is het zo met de heerschappijen en koninkrijken van deze wereld, het is niet anders gelegen met dat zalige en heerlijke koninkrijk van Jehovah God, de Vader der gelovigen, dat Hij door Christus Zijn Zoon in de harten van Zijn volk en kinderen heeft opgericht in beginsel hier op aarde. En dat Hij voortgaat, tot de volmaaktheid toe, in hun op te richten, zoals wij in de vorige reis gezien hebben, toen wij de bede: *Uw Koninkrijk kome,* verklaarden. Dit geestelijke en zalige koninkrijk kan nu ook geenszins bestaan, dan door de volkomen onderwerping en gehoorzaamheid der gelovige onderdanen aan de wil van Jehovah, hun Vader en Koning. Die goede, heilige en rechtmatige wil van God moet steeds van de gelovigen met een hartelijke gewilligheid opgevolgd en alleszins gehoorzaamd worden. De onderdanen moeten hier eenswillend gemaakt worden met God hun Vader en Koning, zal het rijk Gods voorspoedig gaan. En hierom is het nu ook, dat de Heiland Jezus, aanstonds na de bede om de komst van Gods Koninkrijk, zijn gelovigen vermaant te bidden om het geschieden of gehoorzamen van de wil Gods, als zijnde dit de ziel en de kracht van Jehovahs koninkrijk, dat gegrond is niet slechts op Zijn Goddelijke macht, maar ook en wel voornamelijk, *op de vrijwillige onderwerping en gehoorzaamheid der onderdanen aan Hem, hun grote God en Koning.*
Om deze bede nu wat nader van nabij met elkaar in te zien en te overwegen, wil de Heere ons verlenen de genade van Zijn Heilige Geest en geven ons nodige zegen, opdat Zijn grote en heilige Naam van ons verheerlijkt worde! Amen.

Twee zaken komen ons hier in deze bede weer voor ter verhandeling.
(1) Het voorwerp van de bede zelf, zijnde *de wil van God, de Hemelse Vader* en Koning der gelovigen.

(2) Hetgeen de Zaligmaker daaromtrent zijn gelovigen vermaant en onderwijst te bidden; namelijk, *dat die wil van God moge geschieden, hier op aarde zo gelijk die geschiedt boven in de hemel.*

1. Wat het voorwerp van de bede aangaat, wij horen hier ge wagen van een wil en wel van de wil van Jehovah God, der gelovigen Vader en Koning, die in de hemelen is. De wil in het al algemeen en op zichzelf genomen, is niet anders dan een redelijk vermogen van een geestelijk wezen, bestaande in een neiging of overtuigng van de ziel om iets wat zich aan 't verstand voordoet, te beminnen of te haten, aan te nemen of te verwerpen. Dit vermogen is een wezenlijke eigenschap van alle geesten. Want in verstand en wil bestaat het wezen van een geest, die niet zodra worden weg genomen, of er blijft niets van een geestelijk wezen over. omdat nu Jehovah God ook een aller-volmaaktst, oneindig en zuiver geestelijk wezen is, zo bezit Hij uit dien hoofde ook noodzakelijk niet alleen een aller-volmaaktst en oneindige wil, door die Hij zich geheel komt te neigen en over te buigen tot Zichzelf en Zijn heilige, deugden en volmaaktheden, om die alleen te beminnen en alles wat daarmee overeenstemt. En geheel te haten en te verwerpen alles wat zich tegen Zijn Heilige deugden aankant. Zodat wij door Gods wil dan niet anders, in de grond der zaak, moeten verstaan, dan die heilige en aller-zuiverste begeerte, die God heeft tot zichzelf en tot Zijn aanbiddelijke, deugden en volmaaktheden, om die in alles alleen groot te maken en te verheerlijken. En uit die aller-zuiverste bron en fontein komen zonder onderscheid alle werkzaamheden van God voort en eindigen daar ook weer in.

Van deze wil van God wordt overal in de Heilige Schrift zeer overvloedig gesproken. Paulus getuigt er van, Ef. 1:11, *dat God alle dingen werkt naar de raad van deze Zijn wil*. Doch, om de zaak nader en klaarder te mogen bevatten, zijn wij gewoon, om onzentwil, deze wil van God te onderscheiden in de wil van Zijn bevel, of in Gods ***besluitende en gebiedende*** wil.
Niet, alsof er waarlijk twee willen in God waren, van elkaar onderscheiden, of tegen elkaar strijdende. Nee, n geliefden, daar is maar een enige, enkelvoudige en aller-volmaaktste wil in God, die zichzelf in alles geheel gelijk is en in de eer Gods eindigt. Maar wij, mensen, onderscheiden deze aller-volmaaktste wil Gods in een besluitende en gebiedende wil, om ons klein, zwak en gering verstand, dat wij van die aller-volmaaktste wil door Woord en Geest ontvangen hebben, daardoor te hulp te komen.
Dus verstaan wij door de wil van Gods besluit niet anders, dan dat eeuwig aanbiddelijke en onafhankelijk welbehagen van Jehovah God, waardoor Hij van eeuwigheid aller dingen wezen, aanwezen en orde, of wijze van werken, zodanig onwrikbaar bij zichzelf bepaald, besloten en vastgesteld heeft, dat er niets in het gehele geschapendom, zo in opzicht van het redelijke als redeloze schepsel, kan zijn, noch geschieden, dan geheel in overeenkomst met deze wil en dit welbehagen van Jehovah God, naar wat Hij in de tijd alle dingen werkt, zoals wij van de Apostel Paulus gehoord hebben.
Op deze wil van Gods besluit ziet de man Gods Daniël, daar Hij zegt, dat God doet naar zijn wil met het heir van de hemels en met de inwoners der aarde. En dat er niemand is, die Zijn hand kan afslaan, of tot Hem zeggen, wat doet Gij.
En van dezen wil zegt de Heere: *Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen.*
Rakende nu Gods gebiedende wil, of de wil van. Zijn bevel, daardoor verstaan wij niet anders dan dat onafhankelijk, heilig en aanbiddelijk welbehagen van Jehovah God, waardoor Hij aan ons, mensen, die op een zedelijke wijze geheel van Hem afhangen,

een wet of regel heeft voorgeschreven; eensdeels door 't licht der natuur; anderdeels in en door Zijn heilig Woord waarnaar wij al ons doen en laten, al onze werkzaamheden, zo inwendig als uitwendig, geheel en al hebben te richten, teneinde Hem zo in alles te gehoorzamen en te verheerlijken met gedachten, woorden en werken en dus enig en geheel voor Hem te zijn en te leven. Dus eist God met deze Zijn gebiedende wil niet anders van ons, dan een ware heiligheid, bestaande in een gehele onderwerping van onszelf aan de Heere, om Hem in alles dienstbaar te zijn. Zo leert de Apostel Paulus, 1 Thess. 4: 3, 4, *dit is de wil van God, uw heiligmaking, dat een iegelijk van u wete zijn vat te bezitten in heiligmaking en in ere.* En van degenen, die deze wil Gods doen, getuigt de Apostel Johannes, 1 Joh. 2 17, *dat die nooit zullen sterven, maar dat zij zullen blijven tot in der eeuwigheid.*

Hieruit blijkt dan nu wat er eigenlijk is van de wil van Gods besluit en van de wil van Zijn bevel.
De eerste wil van Jehovah God wordt met recht *Zijn verborgen wil* genoemd, omdat die in Gods hart geheel verborgen is en van ons langs geen andere weg kan worden geweten dan door haar dadelijke uitvoering in de tijd; of anders door middel van een bijzondere Goddelijke openbaring, hoedanige God oudtijds veel aan de heilige mannen placht te doen en nu soms in bijzondere gevallen nog wel doet aan Zijn kinderen en gunstgenoten, in overeenkomst met Zijn heilig Woord. Anders is het hier, volgens Deut. 29: 29, *de verborgene dingen zijn voor de Heere onze God, maar de geopenbaarde voor ons,* enz.
Maar Gods andere wil, te weten die van Zijn bevel, wordt genoemd *Gods geopenbaarde wil,* omdat de Heere die zo door het licht der ingeschapen en natuurlijke rede, ziet Rom. 2: 14, 15, van de heidenen, als bijzonderlijk in en door Zijn heilig Woord, aan ons klaar heeft geopenbaard en bekend gemaakt, gevende ons Zijn Heilige Wet als een levendig vertoog en uitdruksel van deze Zijn Heilige wil en schrijvende zelf die Wet door Zijn Heilige Geest in het verstand en in het hart van Zijn gelovige onderdanen, zodat zij inwendige lust hebben om deze wil, dit heilig welbehagen Gods te doen. Ziet Jer. 31: 33, Ik zal Mijn Wet in hun binnenste geven en zal die in hun harten schrijven. Op deze openbaring van de gebiedende wil Gods ziet de profeet Micha, als Hij zegt hfd. 6: 8, *Hij (te weten God) heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is. En wat eist de Heere van u, als recht te doen, weldadigheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God?*

Hebbende gezien hoe de eenvoudige wil van God in dit opzicht wordt onderscheiden in een wil van de besluits en des bevels, komt hier nu aanstonds deze vraag voor, op die wil van God hier in deze bede eigenlijk gezien wordt?
Waarop wij antwoorden, dat men hier door de wil Gods beide Zijn besluitende en gebiedende wil moet verstaan. De reden daarvan is klaar. Want het oogmerk der bede is, van God te begeren een algemene gehoorzaamheid en onderwerping van de gemoeds aan Zijn Goddelijke wil, als zijnde de grond waarop Zijn genadekoninkrijk in ons gevestigd is, zoals wij in onze inleiding getoond hebben. Nu is het buiten alle tegenspraak, dat God van Zijn gelovige onderdanen in geheel Zijn wil moet gehoorzaamd worden, zowel in Zijn besluitende, als in Zijn gebiedende wil, omdat die in God maar een enige, enkelvoudige wil, ja, God zelf zijn; bijgevolg is er dan geen twijfel aan, of beiden, de wil van Gods besluit en de wil van Zijn bevel, komen hier in deze bede als het onderwerp voor, zoals in haar verdere verklaring aanstonds nader blijken zal.

Hiermee oordelen wij het voorwerp van deze bede, zijnde de wil van, God, de Hemelse Vader en Koning der gelovigen, genoeg voor uw aandacht te hebben opgelegd en gaan nu over tot hetgeen de Heere Jezus hier Zijn gelovigen aangaande deze wil van God, hun Vader en Koning, beveelt te bidden; te weten, *dat dezelve toch mocht geschieden, zoals in de hemel*, enz.

Het rechte verstand van de zin en inhoud van deze bede hangt geheel af van de kracht der spreekwijze, dat Gods wil geschiede. Wanneer die spreekwijs wel begrepen is, zo zal deze bede aanstonds in zichzelf klaar zijn.
Weet dan, mijn toehoorders, dat Gods wil eigenlijk geschiedt, als God van Zijn schepsels en bijzonder van ons, mensen, alle nederige gehoorzaamheid en onderwerping aan Zijn Goddelijke wil verkrijgt. Als alles zich geheel onder die wil stelt en niets dezelve wederstaat. Doch, om de zaak wat onderscheidenlijker te beschouwen, in opzicht van Gods tweeërlei wil, die van Zijn besluit namelijk en die van Zijn bevel, zo weet

(1) Dat de wil van Gods besluit gezegd wordt te geschieden, wanneer de dingen in de tijd komen te zijn en uit te vallen, zoals God van eeuwigheid gewild en besloten heeft. Deze wil van Gods besluit geschiedt altijd, omdat dezelve geheel onveranderlijk is aan de zijde Gods en geheel onweerstaanbaar aan de zijde der schepsels, zoals de Apostel zo vraagt, Rom. 9 : 19, *wie heeft Zijn wil weerstaan*. En hierom getuigt de Heere zelf, zoals wij gehoord hebben, Jes. 46: 10, *dat Zijn raad zal bestaan en dat Hij al Zijn welbehagen doen zal.* Ziet ook Jes. XIV: 24, indien niet, als Ik gedacht heb, het zo geschiede, enz.

(2) Wat aangaat Gods gebiedende wil of de wil van Zijn bevel, die wordt gezegd te geschieden, wanneer al de in en uitwendige daden, en onze erken geheel met Gods heilige wil overeenkomen, zonder in het minst daartegen te strijden, als wij heilig leven en ons geheel aan God onderwerpen. Maar deze gebiedende wil van God geschiedt niet altijd, wegens van de mensen zondige verdorvenheid en onheilige natuur die zich geheel tegen Gods heiligen wil aankant. *Want het bedenken des vleses is toch vijandschap tegen God,* enz. Rom. 8: 7. Hierom lezen wij van Gods wil te weten en die nochtans niet te doen, Luk. 12: 47. En overal vinden wij in het Woord gewag gemaakt van de mensen ongehoorzaamheid tegen God en Zijn wil, zelfs hebben Gods kinderen hier nog maar een klein beginsel der gehoorzaamheid, zolang zij in dit leven zijn, zoals de Onderwijzer geleerd heeft in de 114e vraag.
Uit dit alles zal vervolgens klaar komen te blijken, die dingen de gelovige onderdanen hier eigenlijk van God, hun Koning en Hemelse Vader begeren, wanneer zij bidden, dat Zijn wil toch geschiede. In het algemeen begeren zij daarmee niet anders, dan dat zij en andere mensen, door genade steeds van de Heere zelf bekwaam gemaakt mogen worden tot gehoorzaamheid en onderwerping aan Zijn Goddelijke wil, die alleen heilig en goed is en dat hun eigen zondige en verdorven wil mag worden vernietigd en ten onder gebracht, teneinde Gods wil alleen moge bestaan en overal geschieden.

Op die wijze verklaart het ook de Onderwijzer, lerende dat hier gebeden wordt: *geef dat wij en alle mensen onze eigen wil verzaken,* enz. Dit antwoord van de Onderwijzer behelst het kort begrip van deze bede, waarom wij h
et uw aandacht een weinig nader zullen openleggen.
Om de inhoud van deze bede, volgens de verklaring van de Onderwijzer, nog een weinig nader open te leggen, zo is het nodig, dat wij in ons geheugen terug roepen

hetgeen er van ons over de vorige bede, uw Koninkrijk kome, is gepredikt. Toen zagen wij, hoe God de mens eerst zo goed en volmaakt heeft geschapen, dat Hij ten enenmale eenswillend in alles met God, zijn Koning en Schepper was, kennend geen andere wil dan de wil Gods.
Maar hoe de mens, door moedwillige ongehoorzaamheid en van de duivels verleiding, uit die gelukzaligen staat van volmaakte onderwerping aan God geheel en al is vervallen en daardoor gekomen in het Koninkrijk en onder de heerschappij van zichzelf en de satan, zodat Hij een eigen wil heeft gekregen, die vlak tegen Gods wil is aangekant. En die eigen wil de zondigen mens nu tot een Wet geworden is, onder die Hij vleselijk door de zonde is verkocht en overgeleverd geworden. Zoals de Apostel Paulus ons dit zeer klaar en krachtig aantoont, Rom. 7l. Op die wijze zijn alle mensen van nature geheel slaven van zichzelf en van hun zondige begeerlijkheden. Hun wil, aan die zij ten enenmale onderworpen zijn, is geheel tegen Gods wil aangekant. Want Gods wil is geheel goed en heilig en Gods wil is niet anders dan Geest, licht en leven. Van 's mensen wil is niet anders dan vlees, duisternis en dood. Zo twee tegenstrijdige willen kunnen nu, in alle eeuwigheid, niet samen verenigen, maar een van beide moet geheel verbroken en vernietigd worden. En de andere moet alleen geschieden.
De wil nu, die geheel verbroken en vernietigd moet worden, is die van de mens, die geheel onheilig is. Die onheilige wil moet ten enenmale worden ten onder gebracht en Gods goede en heilige wil moet alleen stand houden en als Koning over de mens heersen.
En dit begint te geschieden, zodra de mens door het geloof met Christus verenigde en van de zonde tot God bekeerd wordt. Dan ontvangt de mens verlichte ogen zijns verstands, waardoor Hij leert zien, hoe heilig, goed en zalig Gods wil en hoe onheilig, zondig en rampzalig zijn eigen wil is, aan wie Hij zolang, als aan een heersende wet, is dienstbaar geweest. Dan krijgt de mens een hartelijke liefde voor de wil Gods en een sterken haat tegen zijn eigen onheilige wil. O, dan wordt zijn eigen zondigen wil hem de aller-grootste vijand. Dan verfoeit en verwerpt Hij die. Dan wil Hij die geheel en al met tak en wortel uitgeroeid hebben. Dan wil Hij geheel naar de wil Gods leven en die voor eeuwig met ziel en lichaam onderworpen zijn. Dan is en blijft dit steeds van de mensen smart, dat zijn eigen wil nog in alles zoveel kracht en heerschappij in hem heeft en dat Hij nog zo weinig aan de wil Gods onderworpen is. Dan is het al klagen: "Och, dat ik nog zo weinig van Gods wil en zoveel van mijn eigen wil in mij heb! Och, mocht mijn vervloekte zondige wil geheel in mij zijn ten onder gebracht en mocht ik geheel naar de heilige wil Gods leven! Dat zou al mijn zaligheid zijn, die ik begeer. O, ik ellendig mens, wie zal mij nog verlossen van het lichaam dezes doods! Wie zal mij geheel voor God doen zijn en niets voor mij zelf?"|
Ziet geliefden, zo wordt de mens door geloof en bekering geheel omgekeerd en veranderd, dat hij, die tevoren met volkomen vrede en vergenoeging Gods heiligen wil haatte en geheel zijn eigen zondige wil diende, nu anders niet begeert, dan maar zijn wil voor eeuwig te verloochenen en Gods wil geheel onderworpen te zijn, zonder de allerminste tegenkanting. Ja, zijn liefde gaat nu zo geheel uit naar de wil Gods en Hij verenigt daar nu zo van ganser hart mede, dat Hij niet anders begeert, dan dat Gods wil maar algemeen mag geschieden.

Dat alle mensen, volgens de Onderwijzer, hun eigen zondigen wil geheel mogen verzaken en alleen Gods wil, die goed en heilig is, doen met volkomen gehoorzaamheid en onderwerping van ziel en lichaam. Doch, hier moet nu wel degelijk acht op gegeven worden, zodanige bekeerde en gelovige ondervinden zichzelf tot deze onderwerping aan Gods heilige wil en tot deze verloochening van

hun eigen wil ten enenmale in zichzelf krachteloos en onbekwaam. Zij worden hier meer en meer grondig en ondervindelijk van de Heere ontdekt van hun volstrekte onmacht, hoe zij niet een aasje van hun eigen zondigen wil kunnen verbreken, noch zich aan Gods wil onderwerpen. Zij worden meer en meer van de Heilige Geest onderwezen en geleerd, dat al hun kracht en sterkte hier geheel alleen bij God in Christus is. En dit leidt hun nu steeds uit zich zelf en doet hun tot de Heere al hun toevlucht nemen, in vurige smekingen en gebeden, dat Zijn wil toch moge geschieden.
Dat is volgens de Onderwijzer, *dat de Heere wil geven, dat zij en alle mensen hun eigen wil verzaken,* enz.
Dat Hij hun daartoe door gedurige voorkomende, achtervolgende en medewerkende genade, in Christus Zijn Zoon wil bewerken en bekwaam maken en hun zo gedurig lust en kracht geven, om in alles Zijn heilige wil te doen en hun daaraan geheel met ziel en lichaam te onderwerpen en zo voor de Heere te zijn als een kind, dat van de moeder gespeend is. En zo wordt de rechte zin en inhoud van deze bede hieruit openbaar. Gods kinderen bidden hier om de genade van gewillige gehoorzaamheid en onderwerping, beide aan de wil van Gods besluit en aan de wil van Zijn bevel.

(1) Omtrent de wil van Gods besluit is hun innige begeerte en smeking tot God, hun Vader en Koning, die in de hemelen is
(a) Aan de ene kant, dat Hij Zijn aanbiddelijk en onafhankelijk besluit toch steeds over hun en andere, já over alles wil uitvoeren en ieder ding op zijn tijd schoon maken. Want dat God ook over de uitvoering van de wil Zijns besluits, van Zijn volk vurig moet gebeden worden, blijkt, om geen andere bewijzen hiertoe aan te halen, uit Ezechiël 36: 36, 37, daar God zegt: *Ik de Heere heb het gesproken en zal het doen. Daarenboven zal Ik hierom van de huize Israëls verzocht worden, dat Ik het hun doe.* De zaak was aan Gods zijde wel vast besloten en zou zeker geschieden, maar nochtans moest en zou er van Israël om gebeden worden. Ziet ook Daniëls vurig gebed, hfd. IX, toen Hij Gods genadig besluit van Judas verlossing uit Babel, na 70 jaren, in de profetie van Jeremia hfd. X15, aandachtig overwoog, enz. En zodanig gebed om de uitvoering of het geschieden van de wil; van Gods besluit, is ook ten hoogste betamelijk. Want daarmee geeft de bidder klaar te kennen zijn innige liefde en hoogachting voor het oppermachtig besluit van Jehovah zijn God; hoe Hij dat in alles geheel goedkeurt, omhelst, daarin ten volle wil berusten en begeert dat het alles op zijn tijd uitgevoerd worde. Zich verzekerd houdende, dat God niets heeft besloten, dan tot eer Zijns naams en tot zaligheid van de Zijnen.

(b) Ten andere bidden de gelovigen hier ook, aangaande de wil van Gods besluit, dat de Heere die niet allen wil uitvoeren op Zijn tijd alle andere dingen schoon maken. Maar dat Hij hun en al de Zijnen, door genade in Christus, aan Zijn besluitende wil gedurig wil onderwerpen. Dat, hoe vreemd en hard Zijn wegen ook voor hun vlees mogen zijn, zij nochtans zonder tegenspreken zich in alle gehoorzaamheid van het geloof aan dezelve mogen onderwerpen en geheel stil zijn, zich geheel verenigede met de wijze, goede, heilige en aanbiddelijke wil van hun God, Vader en Koning, om in alles te mogen zeggen met de man Gods Eli, 1 Sam. 111: 18, *Hij is de Heere, Hij doe wat goed is in Zijn ogen.* En met Maria, Luk. l: 18, *ziet de dienstmaagd des Heeren! mij geschiede naar Uw woord!*

(2) Betreffende nu in de tweede plaats, de wil van Gods bevel, daaromtrent bidden hier de gelovigen ook weer deze twee dingen, die wij maar kort zullen voorstellen.
(a) Dat God hun in Christus, door Zijn Heilige Geest, hoe langer hoe meer wil

vervullen met de kennis van Zijn wil. Dat Hij hun verstand steeds wil verlichten in de kennis van Zijn wetten en geboden, opdat zij meer en meer mogen weten, die de goede, welbehaaglijke en volmaakte wil Gods zij, Rom. 12: 2.
Zo bad ook mede de man Gods David, Ps. X15: 4, 5, *Heere! maak mij Uw wegen bekend; leer mij uw paden! Leidt mij in Uw waarheid en leer mij! Want Gij zijt de God mijns heils.* En Paulus getuigt, Coll. 1: 6, dat Hij niet ophield, voor de gelovigen te bidden en te begeren, dat zij mochten vervuld worden met de kennis van Gods wil in alle wijsheid en geestelijk verstand.
(b) Maar niet alleen smeken de gelovigen hier om deze kennis van de wil Gods, maar ook tevens om de genade van bereidwillige gehoorzaamheid aan de gebiedenden wil des Heeren. De Heere wil hun hart steeds door het geloof reinigen en meer en meer heiligen, tot onderwerping en gewillige gehoorzaamheid aan al Zijn geboden. Hij wil Zijn wetten niet alleen geven in hun verstand, maar ook schrijven in hun harten, Hebr. 8: 10. Hij wil maken, dat zij in Zijn inzettingen gedurig mogen wandelen en Zijn rechten bewaren en doen, Ezech. 36 vs. 27. Zodat de gelovigen deze gehoorzaamheid en vrijwillige onderwerping aan de wil Gods hier dan geheel aanmerken als een dierbaar genadegoed van Gods verbond, dat zij steeds van de Heere, in Christus, door Zijn Geest, moeten ontvangen. Zoals ook David daarom de Heere overal in zijn Psalmen zo ernstig bidt, bijzonder Ps. 119. Zo bad de Apostel voor de Hebreeën, hfd. 13: 21, *dat de God van de vredes hun wilde volmaken in alle goede werken, opdat zij zijn wil mochten doen, werkende in hun, hetgeen voor Hem welbehaaglijk is, door Jezus Christus.*
Ziedaar geliefden, om al dat voorgestelde, beveelt de Zaligmaker hier Zijn gelovigen te bidden in deze bede: *Uw wil geschiede.*

Maar daar laat Hij nu de zaak niet bij rusten. Maar Hij gaat voort en onderwijst Zijn gelovigen verder, in het bijzonder God hun Hemelse Vader en Koning te bidden, dat *Zijn wil zo mocht geschieden, hier op aarde gelijk als die geschiedt boven in de hemel.* In de hemel, de plaats der volmaakte gelukzaligheid en heerlijkheid, geschiedt Gods wil van de heilige Engelen en de verheerlijkte geesten der rechtvaardigen, op een geheel heilige en volmaakte wijze, zonder de allerminste tegenkanting of murmurering. In de hemel regeert maar een enige wil; namelijk, de wil van Jehovah God. Daar wordt geen wil van de schepsels gekend, die onderscheiden is van deze wil Gods, maar alle eigen wil is daar geheel uitgesloten en ten onder gebracht, zodat de hemelingen zich daar dan geheel aan de wil Gods onderwerpen en volkomen eenswillend in alles met de Heere zijn. Hun wil is daar zo geheel en al gebogen en geschikt gemaakt, dat die zich (o, grote gelukzaligheid!) in eeuwigheid tegen Gods wil in het minste niet kan aankanten, maar altijd volkomen daarmee verenigt en samen vloeit. God heeft Zijn wil zo diep in het hart van al de hemelingen ingedrukt, dat hun wil geheel naar die wil Gods als het was is gevormd geworden. O, dat is al der hemelingen gelukzaligheid en spijs, de wil van God, hun Koning, te doen en dat op de volmaaktste wijze, met de uiterste volvaardigheid, ijver, blijdschap, ootmoedigheid, volstandigheid, enz. Zoals wij dat alles in het brede uit de Heilige Schrift zouden kunnen aantonen en de natuur van de zaak zelf nader verklaren, met des Heere hulp, indien er genoegzame tijd toe over was.

Nu, zoals Gods Wil geschiedt daar boven in de hemel, zo vermaant en onderwijst de Zaligmaker Zijn gelovigen te bidden, dat Gods wil van hun en van andere ook mocht geschieden en opgevolgd en gehoorzaamd worden hier op aarde.
Niet, als moesten de gelovigen zich verbeelden, volgens het gevoelen der

Remonstranten en Papisten, dat de hemelse heiligheid en volmaaktheid reeds hier op aarde waarlijk en volkomen te verkrijgen was.
Nee, dat zou tegen de gezonde leer van Gods Woord aanlopen, die ons onderwijst, dat hier op de wereld, daar de gelovigen nog in het vlees van de Heere uitwonen, geen volmaakte heiligheid zijn kan, maar dat dit is die onbevlekte, onverderfelijke en onverwelkelijke erfenis, die voor de gelovigen in de hemelen bewaard wordt. Dat pand, dat bij God is weggelegd en dat Hij voor hun tot die dag bewaart. Maar, dit is er van de zaak: De Heere Jezus leert hier Zijn gelovigen bidden, in overeenkomst van hun geestelijke aard en natuur. En om hun steeds in heiligheid te doen toenemen.

(a) De aard en natuur van Gods volk is zodanig, dat zij niet voldaan kunnen zijn, dan met een geheel volmaakte heiligheid. Dit is en blijft de ademtocht van hun ziel. Want zij kunnen met geen een zonde verenigen, hoe klein en gering die ook zou kunnen zijn. Dus strekt zich de begeerte huns harten dan onveranderlijk uit om de Heere volmaakt te mogen dienen, vrezen en verheerlijken, evenals de hemelingen hier boven. En de gelovigen van die begeerte te willen beroven, zou zoveel zijn, als het geestelijk leven uit hun te willen wegnemen en hun geheel van genade te ontbloten.
Nu, in overeenkomst van deze haar geestelijke natuur, die zich altijd uitstrekt naar volmaakte heiligheid, hoedanige daarboven in de hemel genoten wordt, leert Christus hier Zijn volk bidden en doet hun dus hun inwendige zucht en begeerte naar een volkomen heiligheid hun Hemelse Vader voordragen, met onderwerping nochtans van hun inwendige begeerte aan Hem, hoeveel heiligheid en gehoorzaamheid Hij, als een vrij genadegeschenk, hier aan hun zal believen te geven.

(b) Ten andere heeft de Heiland er ook dit mede voor, dat Hij Zijn gelovigen langs die weg steeds meer in was heiligheid en gehoorzaamheid aan God wil doen toenemen. Want Hij stelt hun het volmaakte voorbeeld van de hemelingen voor ogen, als het model, dat zij in alles gelijkvormig zullen moeten worden. Bij dit volmaakte model moesten zij zich dan nu gedurig neerleggen, om hun onvolmaaktheid te zien, daarover te treuren, zich te vernederen, naar gedurige rechtvaardiging en heiliging uit te zien en ijverig te staan naar een volmaakte, hemelse heiligheid, of zij die eens grijpen mochten.
Gewis, mijn toehoorders, daar is geen beter, noch krachtiger middel, om in genade en heiligheid dagelijks te vorderen, dan dat men meerder het oog houdt op hetgeen men hebben moet, dan op hetgeen men reeds heeft. Laat een gelovig kind van God zich altijd een volmaakte, hemelse heiligheid en gehoorzaamheid voorstellen, als zijn einde en doelwit dat Hij moet bejagen; laat Hij daarop geheel verlieven en gezet zijn, voornemende niet te rusten, voordat Hij tot die eindpaal gekomen is en Hij zal ondervinden, dat het met hem zo zal gaan als met de Apostel Paulus, Filipp. 2: 12, enz. Hij zal hoe langer hoe kleiner, nederiger, ellendiger, ootmoediger, armer en zondiger in zijn oog worden. Zijn gebrek zal hij meer en meer zien. Hij zal meer en meer vatbaar worden voor genade en wasdom; Hij zal gedurig vergeten dat achter hem is en zich strekken naar hetgeen dat voor is, enz. Daar zal in zijn hart komen een *plus ultra*, al verder en verder. En zo zal hij hier dan steeds voortgaan, van genade tot genade en van kracht tot kracht, totdat hij eindelijk eens geheel heilig en volmaakt in Christus zijn Hoofd voor God in Sion zal verschijnen.
Ook heeft Christus daarmee voor, zijn gelovigen te leren bidden, dat zij ook, in navolging, Gods wil op die wijze en in dier voege mochten doen, als de gelukzaligen in de hemel.
Ziedaar, geliefden, uit deze voorgestelde gronden zal een geoefend geestelijk

toehoorder, als de Heere licht geeft, enigszins klaar kunnen begrijpen waarom de Heiland Jezus hier Zijn gelovigen leert bidden, dat Gods verklaard te zijn.

Heeft iemand hier maar ogen om te zien, hij zal weldra begrijpen, dat geen onbekeerd zondaar zo'n gebed, als wij nu verhandeld hebben, kan bidden in geest en waarheid. Omdat alle onbekeerden geheel vijanden van God zijn en van Zijn heiligen wil. Zich tegen dezelve geheel aankanten en in alles naar hun eigen zondigen wil leven. Er is geen tijd voor ons over, om deze zaak verder aan te tonen; God verrichte dit werk eens zelf door Zijn Heilige Geest, tot overtuiging en bekering van al Zijn uitverkorenen, die nu nog geheel naar de wil des vleses leven.

Maar gij, gelovigen in onze Heere Jezus Christus! gij hebt in u een hartelijke begeerte naar de wil van God. Die begeerte is als de adem van uw geestelijk leven, dat met Christus in God verborgen is. Gij houdt het doen van Gods wil voor uw hoogste zaligheid en al uw klagen en treuren is, dat die wil niet meer van u geschiedt, maar dat uw eigen zondige wil nog zo grote kracht en heerschappij in u heeft.
Hoort, kinderen van God, de enige weg om u meer en meer aan de wil Gods te onderwerpen is, te kennen uw zonden, onmacht en de algenoegzame genade van God en Christus en het gedurig toevlucht nemen tot en afhangen van dezelve.
Och, geloof toch en laat de Geest van Christus u hier toch meer de ogen openen! ongemeen weinig zijt gij nog gevorderd in de vereniging met de wil Gods. Gij hebt geen hand water, zoals men zegt, bij de hemelingen. O, gij zijt hier ook onbeschrijfelijk ledig, arm en onvermogend in uzelf, gij kunt niets van de wil Gods doen, hoe groot hier ook uw begeerte mocht zijn, dan door gedurige genade en kracht van de Heere Jezus. En die moogt gij altijd van Hem begeren en ontvangen, als gij maar wilt.
Wel, kinderen van God, gaat hier dan toch gedurig uit uzelf, geeft u aan Jezus over. Nee, mt uw toevlucht tot Hem; vertrouwt en wacht op Hem. En bidt hier steeds in Zijn Naam, *Uw wil geschiede*, enz. De genade van de Heere zij hiertoe te aller tijd in en over ons en over al degenen, die geen ander leven, noch zaligheid kennen dan het doen van de wil Desgenen, die het alles aan Zichzelf onderworpen heeft! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 50, VRAAG 125.

Tekst: MATTH. 6: 2.

125. Vraag. Die is de vierde bede?
Antwoord. *Ons dagelijks brood, geef ons heden.*
Dat is, wil ons met alle nooddruft van het lichaam verzorgen, opdat wij daardoor bekennen dat Gij de enige Oorsprong van alles goed zijt en dat noch onze zorgen, noch onze arbeid, noch uw gaven, zonder uw zegen ons gedijen. En dat wij derhalve ons vertrouwen van alle creaturen aftrekken en op U alleen stellen.

Zeer merkwaardig is, hetgeen wij lezen van de man Gods Mozes, Exod. XX14: 28, waarvan hem verhaald wordt, *dat Hij veertig dagen en veertig nachten bij de Heere op de berg was. En dat hij in al die tijd geen brood at, noch geen water dronk.*
Een geval, aandachtigen, waarin wij Gods vinger en almacht op een in het bijzondere wijze zien doorstralen, omdat de Heere Zijn knecht Mozes een zo geruime tijd in dit tijdelijk leven heeft onderhouden, zonder dat hij enig het minste voedsel nuttigde.
Het is zeker, dat dezelfde almacht van God zich ook wel had kunnen uitstrekken tot het hele menselijk geslacht, wat de Heere zodanig had kunnen scheppen, dat het geheel zonder middel van enig lichamelijk onderhoud had kunnen bestaan maar dit heeft de Heere zo niet behaagd te doen; integendeel heeft Hij gewild, dat van de mensen lichaam in het tijdelijke alleen zou bestaan door middel van lichamelijk voedsel en onderhoud, dat de mens iedere dag nodig zou hebben, teneinde de mens zo te zichtbaarder en te klaarder van God, zijn Schepper en Onderhouder, zou afhangen. En die afhankelijkheid van de mens van de temeer zou erkend worden, tot prijs en heerlijkheid van God, die het toch alles aan zich onderworpen heeft.
Zolang de mens in de natuur leeft, is het hem onmogelijk deze zijn lichamelijke afhankelijkheid van: God recht te erkennen, omdat Hij geheel van God is afgeweken. Maar als de mens door Christus weer tot God en Zijn Koninkrijk bekeerd wordt, dan wordt hem niet alleen Zijn Geestelijke, maar ook Zijn lichamelijke afhankelijkheid van God, zijn Schepper en Koning, klaar en meer en meer geleerd. Dan moet de mens weer ten opzichte van zijn lichamelijke nooddruft al zijn vertrouwen op God, zijn hemelse Vader stellen en ontvangen die nooddruft elke dag als het ware uit Zijn Hand.

En dit is het, dat de gezegende Heiland en Zaligmaker Christus Jezus, zijn discipelen en gelovigen heeft willen inprenten van het voorschrift van het gebed, in de vierde bede, dat Hij aan hun gaf, onderwijzende hen, hun Vader en Koning, die in de hemelen is, elke dag, om het nodige levensonderhoud in het tijdelijke te smeken en te bidden. Zeggende, bidt alzo: *ons dagelijks brood, geeft ons heden.*
Het grote oogmerk van de Heiland in dit voorschrift van het gebed is, zijn gelovigen op te leiden tot volstrekte zelfverloochening en tot een gehele onderwerping aan God, hun Vader en Koning, om geheel, naar ziel en lichaam van en voor Hem te zijn. Hiertoe legt de Heiland als het was de grond in de eerste bede, daar Hij Zijn gelovigen voorstelt de heiliging en verheerlijking van de grote Naam huns Gods en Hemelse Vaders, als het hoogste en enigste einde van alles in de natuur en in de genade, aan wat derhalve het hele schepsel moet ondergeschikt en onderworpen zijn.
Om nu dit grote en heerlijke einde dadelijk en wezenlijk te bereiken, laat de Heere

Jezus vijf bijzondere beden of voorstellingen volgen, allen dienende, om de gelovigen geheel te leiden uit zichzelf en in alles aan God, hun hemelse Vader te onderwerpen, als zijnde dit het ware en enige middel tot heiliging en verheerlijking Zijns Naams.
Eerst houdt Hij hun voor, in de tweede bede, hoe zij om de Naam van God, hun hemelse Vader, te heiligen, geheel hadden te verloochenen alle eigen heerschappij; alle recht van eigendom op zichzelf en zich geheel hadden aan God over te geven, als hun rechtmatige Koning en Heere, wiens Koninkrijk in en over hun geheel, van trap tot trap moest komen en steeds meer en meer uitgebreid worden over hun en andere.
Vervolgens onderwijst de Heiland Zijn gelovigen in de derde bede, hoe zij, om de Naam huns Gods en Hemelse Vaders te heiligen, ook hadden te verloochenen alle eigen zin en wil. En hoe zij zich geheel en al onder de aanbiddelijke wil van God, hun Koning, hadden te onderwerpen en zich geheel met die wil te verenigen; begerende niet anders dan dat Gods wil in alles mocht geschieden, zoals in de hemel, enz.
Hierop gaat de Heiland nu over in deze vierde bede en stelt daar Zijn gelovigen voor ogen, hoe zij ook ten opzichte van hun tijdelijk bestaan en onderhoud, tot heiliging en verheerlijking van huns Gods en Hemelse Vaders Naam, geheel hadden te verloochenen alle eigen macht, wijsheid, zorg, enz., of enige goedheid, macht, volheid en bekwaamheid van het schepsel. En hoe zij zich hier aan God hun Vader en Koning hadden te onderwerpen, om geheel af te hangen van Zijn hoogwijze, almachtige en genadige Voorzienigheid. En daar alleen al hun vertrouwen op te stellen, wachtende altijd, door het geloof, op Hem, om dagelijks van Zijn goedertieren en almachtige hand gevoed en in dit aardse leven onderhouden te worden, tot prijs der heerlijkheid van Zijn grote Naam, waartoe Hij de gelovigen dan gedurig beveelt te bidden in van deze voege: *o Vader! Die in de hemelen zijt, geef ons, uw kinderen en gelovige onderdanen, toch heden ons dagelijks brood.*

Om heden, in de kracht en bijstand van de Heilige Geest, deze bede wat nader voor uw aandacht open te leggen en te verhandelen, zo moeten wij

(1) Het voorwerp van deze bede beschouwen, zijnde der gelovigen dagelijks brood, of noodzakelijk levensonderhoud.
(2) Hun smeking of begeerte daaromtrent, tot God hun Vader en Koning, die in de hemelen is, dat Hij hun dat brood, heden wil geven.

A. Wat het eerste aangaat, Jezus beveelt Zijn gelovigen te bidden om hun dagelijks brood. Uw aandacht hoort hier gewagen
(1) Van brood, dat ons
(2) nader omschreven wordt, als een dagelijks brood der kinderen Gods.

1. Wat brood in het lichamelijke is, weten wij allen, als die het dagelijks door Gods goede Voorzienigheid over ons, tot onze nooddruft mogen eten. Het zal er maar op aan komen, te weten wat wij hier door dit brood te verstaan hebben. Daar zijn er, die nemen het oneigenlijk voor de geestelijke nooddruft van de ziele; andere voor de eigenlijke nooddruft van het lichaam; nog andere nemen het voor die beiden tegelijk.
Maar wat ons aangaat, latende een ieder zeggen en schrijven, wat hem goeddunkt, zonder iemands dienstknecht te willen zijn, oordelen wij, dat men dit brood hier naar de eenvoudige zin van het woord moet nemen voor alle lichamelijke nooddruft en wel voor dezelve alleen. Om deze uitleg nu met veel redenen nader te bevestigen, oordelen wij geen noodzakelijkheid te zijn, aangezien de zaak in zichzelf geheel klaar en eenvoudig is en er niet een wezenlijke reden kan gegeven worden, waarom men hier van de eenvoudige betekenis van het woord brood zou moeten afwijken. Of dat woord

hier zou opvatten tegelijk eigenlijk en oneigenlijk. Wij hebben daartoe van sommigen wel enige redenen aangewezen gezien, maar geen derzelve heeft ons in het minste kunnen voldoen.
Wij begrijpen dit stuk dan maar zeer eenvoudig. Zoals het hele Woord Gods, als het geestelijk verstaan wordt, ten hoogste eenvoudig is. En denken daarom hier te minder aan enige geestelijke nooddruft van de ziel in deze bede, omdat in de vijf andere beden alle geestelijke nooddruft genoegzaam vervat ligt. Want als Gods naam maar wordt geheiligd, als Zijn Koninkrijk in en over de ziel zich meer en meer uitbreidt. Als de ziel maar gedurig eenswillend met God gemaakt wordt. Als zij, in Christus' bloed, steeds een genadige vergeving harer zonden ontvangt, met de heerlijke vruchtgevolgen van dien. En als God de ziel gedurig bewaart en beschermt tegen al haar vijanden en haar van de zonde en de dienst van de satan verlost, reinigende haar van al dat boze. Wanneer de ziel eens gelovigen al deze dingen gedurig van God de Heere mag ontvangen en genieten, zo kan ik niet zien, wat geestelijke nooddruft haar toch meer zou overig blijven, om van God te begeren.
Ik meen, dat alle geestelijke nooddruft der gelovigen, met de inhoud der vijf andere beden, volkomen vervuld wordt en dat diensvolgens deze vierde bede eenvoudig van de nooddruft van het lichaam alleen moet verstaan worden.
Het is waar, er zijn mensen, die leren en oordelen, dat men God om geen lichamelijke nooddruft zou mogen bidden, als zijnde een al te lage zaak, om daarvoor bezorgd te zijn. Dat men maar alleen moet bezorgd zijn om het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid te zoeken. En dat ons al de tijdelijke dingen dan wel vanzelf zullen toegeworpen worden, Matth. 6: 33.
Maar ons betreffende, wij houden ons verzekerd, dat een christen, als Hij recht ingeleid wordt in zijn volstrekte geestelijke en lichamelijke afhankelijkheid van de Heere en in zijn eigen volstrekte ledigheid en gebrek naar ziel en lichaam, er geheel anders over zal oordelen en begrijpen, dat hij niet alleen zijn Geestelijke, maar ook zijn lichamelijke nooddruft door het gebed van de Heere moet begeren en die door het geloof steeds van Hem moet blijven verwachten, evenals Agur, die, Spr. XXX, God bidt: *armoede noch rijkdom, geef mij niet; voed mij met het brood mijns bescheiden deels.* Zoals daarom onze Onderwijzer ook geleerd heeft vraag 118, dat een christen God moet bidden om alle geestelijke en lichamelijke nooddruft.

Alzo vooraf de grond onzer verklaring gelegd hebbende, gaan wij nu tot de zaak zelf over. Brood betekent hier, zoals wij reeds gezegd hebben, allerlei nooddruft van het lichaam, zo van voedsel als van deksel. Want in deze twee bestaat eigenlijk de gehele lichamelijke nooddruft, zoals de Apostel leert, 1 Tim. 6: 8, *maar als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmee vergenoegd zijn*. Zo komt brood in de Heilige Schrift meermalen voor, om allerlei voedsel van het lichaam, allerlei spijs en drank te betekenen. Als Gen. 22: 54, daar wij van Jacob lezen, dat Hij een slachting slachtte op het gebergte en dat Hij zijn broederen nodigde om brood te eten. En dat zij brood aten en op dat gebergte vernachtten.
Ook komt het brood in de Heilige Schrift voor, om te betekenen beide het nodige voedsel en deksel van het lichaam. Als in dat aangehaalde gebed van Agur, om gevoed te worden met het brood van zijn bescheiden deel. En Gen. 3: 19, daar God tot Adam zei*: in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten*. Dat is, uw levensonderhoud verkrijgen, enz.
De reden waarom de tijdelijke nooddruft van het lichaam hier in deze bede en meermalen in het Woord, onder de benaming van brood voorkomt, is verscheiden;
(a) Omdat het brood de aller-nodigste spijs is en wij dit geenszins zouden kunnen

ontberen.
(b) Omdat het ook de aangenaamste en smakelijkste spijs is, daar men, gezond zijnde, nooit van zal walgen, zoals wel van andere spijs, als men die zo gedurig eet.
(c) Omdat men desnoods bij brood alleen, zonder enige andere spijs, gemakkelijk zou kunnen leven. En zo wordt ons hier dan mee geleerd, dat wij ook met geringe spijs en drank, ja, als het nodig is, met enkel brood, moeten tevreden zijn; omdat onze natuur niet meer vereist. Ziet om deze redenen wordt ons alle lichamelijke nooddruft, van wat natuur die ook zou mogen zijn, hier in dit gebed van de Heiland en op andere plaatsen als brood wordt voorgesteld.

2. Maar dit brood wordt ons hier nader omschreven als ons brood en als *ons dagelijks brood.*
(a) Wat het eerste aangaat, die hier biddende voorkomen in dit gebed des Heeren, zijn geen andere, dan was gelovige kinderen. En onderdanen van God, in Christus, die recht hebben om God hun Vader en Koning te noemen. Deze nu noemen hier, volgens ded Heiland voorschrift, hun tijdelijke nooddruft en behoefte, hun brood;

(1) Omdat zij, als kinderen Gods en ware gelovigen, een ontwijfelbaar en wettig recht van eigendom hebben in Christus, hun Heere, tot hun lichamelijke nooddruft, die God hun geeft. Want hoewel de mens door de zonde alle recht van eigendom op Gods schepsels geheel heeft verloren en de aarde om zijnentwil van God rechtvaardig is vervloekt geworden, zo verkrijgen de gelovigen in en door de Heere Jezus Christus, hun Hoofd en Koning, dit hun verloren recht van eigendom op al de schepsels Gods, langs een weg van vrije genade, geheel terug. Want, omdat Christus de enige Heere en erfgenaam van alles is en de gelovigen met Hem, als met hun Hoofd, door het geloof op het nauwst verenigd zijn, zo kan het niet anders zijn, of zij worden in en door die vereniging met Christus, ook mede Heeren en erfgenamen van alles, zoals de Apostel Paulus, ons dit klaar leert, 1 Cor. 3: 21, 22. En hiervandaan is het, dat Christus hun nu ook onderwijst, dat zij, biddende om hun tijdelijke nooddruft, dezelve hun brood zullen noemen.

(2) Maar ten andere, de gelovigen noemen hier hun tijdelijke nooddruft ook met nadruk hun brood, om daarmee te kennen te geven, niet alleen dat zij dit brood van node hebben, om zich daarmee in dit tijdelijke leven te voeden en onderhouden, maar dat zij het ook niet anders dan langs een geoorloofde weg, onder wettige middelen, van Gods goede Voorzienigheid voor zich begeren te verkrijgen. Want dat is eigenlijk ons brood, dat God ons, door onze handenarbeid, of door ons beroep, of door andere geoorloofde middelen en wegen, belieft toe te zenden. Zoals Paulus zo de gelovigen vermaant, 2 Thess. 3: 12, *dat een ieder, in stilheid werkende, zijn eigen brood zal eten.* En zo leert de Heiland hiermee dan Zijn gelovigen, dat zij naarstig om hun tijdelijke nooddruft zullen arbeiden en het alleen door geoorloofde wegen en middelen voor zich zullen zoeken te verkrijgen, om het zo met recht hun brood te kunnen en te mogen noemen, dat zij op een wettige wijze van de goede hand huns Hemelsen Vaders hebben ontvangen.

(3) En dit is het nog niet al, dat hierin ligt opgesloten. Nee, de Heere Jezus, zijn gelovigen lerende bidden om hun of ons brood, in het meervoudig getal, wil hun daarmee leren de onderlinge gemeenschap der heiligen met en onder elkaar waardoor dezelve enigszins als hun aller algemeen brood moest aangemerkt worden, van wat de gelovigen onderling aan elkaar, als het de nood vereiste, gewillig uit christelijke liefde moesten meedelen, onderhoudende de rijken de armen van hun

overvloed.
Ziet om dit alles aan te duiden, onderwijst de Heiland Zijn gelovigen, dat zij hun lichamelijke nooddruft in hun gebeden zullen noemen *ons brood*. En dat niet alleen, maar Hij wil, dat zij het

(b) nog verder zullen noemen ons *dagelijks brood*. Christus, de Zijne bevelende, God hun Hemelse Vader gedurig in de gebeden om hun tijdelijke nooddruft aan te lopen, onderwijst hun te bidden om hun dagelijks brood. Voorbijgaande, hetgeen hier breedvoerig over de kracht van het Griekse grondwoord van ons zou kunnen worden aangemerkt, zeggen wij er maar alleen dit van, dat het Griekse woord eigenlijk zoveel betekent als *toewezig*, of hetgeen tot ons wezen en bestaan noodzakelijk is. Zodat de zin der woorden eigenlijk, naar dezelver kracht van betekenis, hierop uitkomt, dat God Zijn kinderen en gelovigen toch wil geven hun toewezig brood. Dat is, al zulke tijdelijke nooddruft en behoefte, als zij tot hun lichamelijk bestaan en onderhoud en om tijdelijk aanwezig te blijven, van node hebben.
En omdat zij hiertoe nu iedere dag, volgens hun natuurlijke gesteldheid, onderhoud van hun Hemelse Vader nodig hebben, zo'n hebben het onze taalmannen nu zo overgezet: *geef ons heden ons dagelijks brood*!
De Heiland wil dan, dat Zijn gelovigen maar alleen om hun noodzakelijk levensonderhoud zullen bezorgd zijn zoveel zij, om in dit tijdelijk leven te bestaan, dagelijks nodig hebben en geenszins om overvloed van tijdelijke goederen, omdat zij die niet nodig hebben. Ziedaar geliefden, dit hadden wij u te zeggen tot verklaring van het voorwerp van deze bede, nu gaan wij

B. Over tot de bede zelf.
De Heiland onderwijst Zijn discipelen, dat zij hun Hemelse Vader zullen bidden. Hij wil hun dit hun dagelijks brood geven en dat wel heden; geef ons, enz. Hier willen wij nu geheel volgen de kostelijke verklaring van de Onderwijzer, in die ons

(1) Voorkomt de inhoud van de bede. En dan
(2) Haar heilig oogmerk.

1. Wat de inhoud der bede aangaat, die komt, volgens de Onderwijzer, hierop uit, dat God Zijn kinderen en gelovigen toch met alle nooddruft van het lichaam wil verzorgen. Dat is, dat Hij hun, door Zijn hoogwijze, almachtige en genadige Voorzienigheid, gedurig, ja, elke dag, believe te verzorgen van het nodige voedsel en deksel. Opdat zij in dit hun tijdelijk leven, zolang het Hem behaagt, mogen blijven bestaan om Zijn grote Naam te dienen. Dit geven nu van het dagelijkse brood, of dit verzorgen met alle nooddruft van het lichaam, doet de Heere langs deze weg

(a) Als Hij gedurig de nooddruft des lichaams voor Zijn kinderen uit de aard doet vorkomen en die dus als het was hun schept en voortbrengt.
(b) Als Hij Zijn kinderen in hun beroep of handenwerk zegent. Zodat zij daardoor het nodige lichaamsonderhoud van Hem verkrijgen. Of als de Heere hun dat in Zijn goede Voorzienigheid door andere geoorloofde wegen en middelen komt toe te zenden, zodat zij geen gebrek hebben, maar zich gedurig van alle lichaamsnooddruft verzorgd vinden.
(c) Als de Heere Zijn kinderen ook verleent gezondheid en een hart om Zijn tijdelijke zegeningen te kunnen gebruiken en zo in dit tijdelijke leven dagelijks onderhouden te worden. Zoals wij dit alles breedvoerig uit de Heilige Schrift zouden kunnen ophelderen en bewijzen, als het nodig was.

Zie, langs deze weg verzorgt de Heere, door Zijn goede Voorzienigheid, die alles doet en alles werkt, Zijn kinderen steeds van alle nooddruft van het lichaam en geeft hun hen dagelijks brood; niet in Zijn toorn, zoals Hij het aan de goddeloze en onbekeerden geeft, over wie Hij Zijn zon zowel doet opgaan als over de rechtvaardigen, Matth. 5: 45. O nee! maar Hij geeft Zijn kinderen hun dagelijks brood en verzorgt hun van alle nooddruft van het lichaam, in Zijn dierbare liefde en Vaderlijke gunst en goedertierenheid, waardoor het weinige, dat de rechtvaardige heeft beter is, dan de overvloed veler goddelozen, Ps. 37:16. En hierom bidden hier nu de gelovigen God, hun Hemelse Vader, dat Hij hun zo hun nodig levensonderhoud, of hun dagelijks brood in Zijn liefde en Vaderlijke gunst wil geven. En hun door Zijn goede Voorzienigheid daarvan wil verzorgen.

En dat wel, zoals de Zaligmaker hun onderwijst, *heden, geef ons heden*, of gelijk er bij Lukas staat, geef ons elke dag ons, enz. Luk. 11:3. De Heiland wil, dat zij iedere dag God om alle tijdelijke nooddruft van het lichaam zullen bidden, om hun daardoor te leren
(1) Dat zij die nooddruft iedere dag nodig hebben en zo ook geheel in het tijdelijke van God afhangen, dat zij zonder Hem en Zijn goede Voorzienigheid, niet een enige dag, ja, niet een ogenblik bestaan kunnen, omdat zij gedurig van Hem moeten ontvangen de adem, het leven en alle dingen en zo geheel in Hem leven, zich bewegen en zijn, Hand. XVII.
(2) Wil de Heiland hiermee Zijn gelovigen leren, niet verder dan voor elke dag voor hun lichamelijke nooddruft bezorgd te zijn. Maar al de zorg daaromtrent voorts te laten rusten in de hand van hun Hemelse Vader, vertrouwende en wachtende op Hem en op Zijn goede Voorzienigheid, door het geloof, in een volkomen verzekerdheid van de gemoeds, dat Hij, die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard, maar Hem voor hun allen overgegeven heeft, hun ook met Hem alle dingen gedurig op Zijn tijd schenken zal, Rom. 8: 32. Waartoe de Heere Jezus Zijn gelovigen dan ook zo uitdrukkelijk vermaant, Matth. 6: 34, *zijt niet bezorgd tegen de morgen. Want de morgen*, enx
Om deze redenen dan wil de Heere Jezus, dat Zijn gelovigen hun tijdelijke nooddruft van hun Hemelse Vader niet verder, noch anders zullen begeren, dan voor elke dag, biddende: *geef ons*, enz.

2. Hebbende dus gezien de inhoud van deze bede, zo volgt nu het heilig einde en oogmerk, waarom de gelovigen hun Hemelse Vader bidden, dat Hij hun gedurig van alle nooddruft van het lichaam believe te verzorgen.
Opdat zij namelijk *daardoor mogen bekennen*, enz.
Het grote en enige einde van Jehovah God, in al zijn werken is, zich alleszins te verheerlijken en de mensen aan zich te onderwerpen en geheel van Hem, beide naar ziel en lichaam, te doen afhangen, in en door de Middelaar Christus Jezus. Daarin bestaat de heiliging van Gods Naam en tevens de zaligheid van Zijn kinderen, de gelovigen. Nu, dat God Zijn kinderen zo dagelijks ook in het tijdelijke van alle nooddruft van het lichaam wil verzorgen en daarom gedurig in een waar geloof van hun wil gebeden worden. Dat geschiedt tot geen ander einde, dan om zichzelf en Zijn Naam, geheel te verhogen en Zijn kinderen geheel te vernederen en tot niets te maken, als zijnde dit het was en rechte middelpunt van al hun gelukzaligheid.

Want uit deze dagelijkse onderhouding en verzorging van God in het tijdelijke, worden de gelovigen opgeleid om te erkennen, dat God, hun hemelse Vader en Koning, *de enige Oorsprong van alles goed is.*

Zij zien hier door het geloof op God, als op het enige oorspronkelijke Wezen van alles, uit Wiens ondoorgrondelijke wijsheid, almacht en goedheid, ieder schepsel zijn oorsprong heeft. Zo beschouwen zij dan zichzelf en het schepsel, geheel behoeftig en ledig. En hun Hemelse Vader ten enenmale vol en algenoegzaam. En leren zij zo geheel van God afhangen en alles, zelfs tot het minste kruimeltje toe, gedurig uit Zijn hand ontvangen. En hierdoor komen zij nu meer en meer te zien en te erkennen, dat noch hun zorg, noch arbeid, noch Zijn gaven zonder zijn zegen kunnen gedijen. Deze zijn de afgoden van de mensen, die zij van nature alleen eren en vertrouwen. Zij kleven geheel aan zichzelf en rusten op hun eigen wijsheid, zorg, vlijt, arbeid en op het blote schepsel, verzakende God en Zijn Voorzienigheid in alles.
Maar van deze vervloekte atheïsterij en afgoderij worden de gelovigen in Christus meer en meer verlost, naarmate zij van God en Zijn Heilige Voorzienigheid meer afhankelijk gemaakt worden, zo dat zij hun eigen zorg, arbeid, enz., als ijdele en verbroken rietstaven komen te verzaken. En te erkennen, dat die hun zonder de genadige zegen Gods in het minste niet kunnen gedijen. O, zij leren hier verstaan, wat dat woord zeggen wil Ps. 127: 2, *het is tevergeefs, dat gij vroeg opstaat, laat op blijft, eet het brood der smarten; het is zo, dat Hij het zijn beminden in de slaap geeft.* En langs deze weg worden de gelovigen meer en meer geleerd om hun vertrouwen van alle creaturen af te trekken, enz.
O, zalige staat, waar dit geschiedt! Hier nadert de mens tot de wederoprichting aller dingen. Hier wordt God weer op de troon gesteld, waar de zonde en het vervloekt koninkrijk van zichzelf, hem afgeworpen heeft. Hier wordt God, ook in het tijdelijke, de enige grond van het vertrouwen van Zijn volk. En de gelovigen leren hier lijdelijk wachten, rusten en steunen op die God, op Wie te wachten de enigste en hoogste zaligheid is.
Och, mocht de beoefening van deze waarheid veel levendig en krachtig in het hart van al Gods volk zijn! gewis, hun vrede zou zijn als een rivier Jes. XL8: 18. Ja, aan hun zou bewaarheid worden, hetgeen er staat Ps. 37: 11, *de zachtmoedigen zullen de aarde erfelijk bezitten en zich verlustigen over grote vrede.*

Ziedaar! Zoveel heerlijke zaligheid ligt er in dit gebed en in haar rechte beoefening, voor de gelovigen opgesloten. En zo grotelijks wordt er de alleen alleswaardige Jehovah door verheerlijkt. En daarom terecht, voegt het de Heiland Jezus, in Zijn voorschrift van het gebed in, willende dat Zijn gelovigen in het tijdelijke geheel van God, hun Hemelse Vader, zullen afhangen en al hun lichaamsnooddruft van Hem door het gebed zullen begeren en door het geloof verwachten. Dat zij hier dagelijks zullen bidden, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor hun medegelovigen; voor de hele kudde en gemeente des Heeren, zo de Heere hun God, Vader en Koning, dezelve genadig van alle nooddruft van het lichaam op elke dag wil verzorgen.
En waarlijk, wat is er betamelijker, dan dit gebed zo gedurig, in een waar geloof, tot God de Hemelse Vader te bidden. Want al het nodige lichaamsonderhoud moet iedere dag uit zijn hand en van Zijn goede Voorzienigheid afkomen. *De aarde is toch des Heeren en de volheid derzelve,* 1 Cor. 10: 28. Alles wat de Heere Zijn kinderen hier dagelijks door Zijn goede Voorzienigheid tot hun onderhoud geeft, dat geeft Hij hun uit enkele beweging van goedertierenheid en vrije genade om Christus' wil. Want zij zijn in en van zichzelf geen kruimeltje brood waardig; het moet hun alles uit enkel genade in Christus, van hun God en Vader geschonken worden. O, wat is het dan niet ten uiterste betamelijk, die God gedurig om Zijn weldaden en zegeningen, in en door Christus aan te lopen. Op Hem alleen steeds te wachten en te vertrouwen door het geloof en zo geheel van Hem af te hangen!

Ziedaar geliefden, deze kostelijke en noodzakelijke bede hiermee nu genoeg voor uw aandacht verhandeld.
Wie onzer is hier nu zo gelukkig, van God de Heere zo gedurig in Geest en waarheid te kunnen bidden? Geen ander, dan een waar gelovige, die daartoe gedurig van God de nodigen invloed van licht, Geest en genade ontvangt.
Mensen, o hoezeer gij dit gebed ook dagelijks met de mond bidt, zo kunt gij het nochtans geenszins bidden met een waar hart en in volle verzekerdheid van het geloof, op hoedanige wijze God alleen moet aangebeden worden. Want gij kent God niet als de enige Fontein en Oorsprong van alle goed. Gij hebt nooit uw eigen ledigheid en volstrekt gebrek en onmacht gezien en ondervonden. En daarom, uw gehele leven, ook in het tijdelijke, is een enkel goddeloos en atheïstisch leven; een leven zonder en buiten God. En daarom, in plaats van hier dagelijks, door het geloof, van God, als uw genadige Vader in Christus af te hangen en ter verkrijging van al uw lichamelijke nooddruft, op Hem te wachten en te vertrouwen en u dagelijks van Zijn goedertieren en almachtige hand te laten voeden, steunt en vertrouwt gij hier geheel en alleen op uzelf en op de schepsels. Gij kleeft hier ten enenmale aan uw eigen wijsheid, zorg, vlijt, arbeid, gezondheid en aan de gunst, macht en volheid der schepsels. Daarvan verwacht gij alleen al uw lichamelijke nooddruft. Dit doet u de ganse dag als mollen wroeten in de aarde en uw kostelijke zielen en zaligheid op de schandelijkste en onverantwoordelijkste wijze geheel verwaarlozen. Ja, dit doet u alleszins leven in de snoodste ondankbaarheid en murmurering tegen God, over Zijn lichamelijke bestellingen en zegeningen. En dit doet u al Gods schepsels geheel verfoeilijk, dagelijks misbruiken.
O mensen! Wat zijt gij jammerlijk, ellendig en rampzalig! Och, mocht gij hier maar eens ogen hebben, om uw deerniswaardige rampzaligheid en vuile atheïsterij te zien! Mocht de Heere u hier eens aan uzelf bekend maken. En mochten uw ogen hierover nog eens worden Springaders van tranen! Och, mocht de Heere zich nog eens in Christus, door Zijn Geest, aan uw zielen openbaren! En mocht gij, in dat Goddelijke licht, uzelf en uw gehele walgelijkheid en gruwelijkheid, eens recht beschouwen! O, wat zou u dan uzelf moeten verfoeien en berouw hebben in stof en as.

Doch, wat u aangaat, kinderen van God, uitverkoren gelovigen en geroepen heiligen! Och, behaagde het de Heere, u en ons, bij al dit verhandelde woord, in de kracht van Zijn Heilige Geest, eens recht te bepalen! Wat zou hier onze walgelijke zielsnaaktheid en onze doemwaardige schuld voor God, zich niet overvloedig openbaren tot onze beschaming en vernedering. Gewis, wij leven hier in onze dagelijkse beoefening meestentijds ook niet anders als atheïsten of Godloochenaars. Wij zijn hier nog meest vleselijk, zonder kennis van God. Liet het onze tijd toe en gave de Heere ons het nodige licht, o, wat zouden wij hier tegen Gods volk ook niet al tot beschuldiging hebben in te brengen; het zou niet minder zijn dan een wereld van ongerechtigheid, van vleselijkheid en van verdoemelijke atheïsterij en afgoderij. Waar hangen wij toch in onze praktijk en beoefening, aangaande onze gehele lichamelijke nooddruft, zo geheel van God, onze genadige Vader in Christus af, zoals het de kinderen Gods betaamt? Waar vertrouwen wij zo gedurig op Hem en wachten op Hem door het geloof? Waar laten wij ons zo dagelijks uit Zijn almachtige en goedertieren hand voeden, spijzen, kleden en onderhouden? Waar kennen wij God hier zo in al onze wegen. Waar loven, prijzen en verheerlijken wij Hem zo dagelijks en gaan zo gedurig in den gebede tot Hem, als tot de enige fontein en oorsprong van alle goed? Waar verzaken wij hier zo onze eigen zorg, macht, wijsheid, arbeid en al dienst van de

ledigen schepsels en laten God zo elke dag voor ons zorgen?
O kinderen van God, ik moet u en mijzelf hier geheel heen wijzen tot de beesten als tot onze leermeesters. Want die zijn hier veel beter dan wij, die wachten op God, volgens hun dierlijke natuur, opdat Hij hun dagelijks spijzigt en onderhoudt. *Een os kent zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns heren*, Jes. 1: 3.
O snode gruwelijkheid! geheel voortkomende uit de vuile bron van ongeloof, atheïsterij, vleselijkheid en helse duisternis. Och, mochten wij er ons door het licht van de Heilige Geest recht van laten overtuigen en ons hier niet alleen in onze gruwelijke schuld, maar ook in onze dodelijke onmacht en ellende geheel laten inleiden en in de volle algenoegzaamheid van de Heere Jezus, in Wien hier alleen al onze gerechtigheid en sterkte is.
O, mochten wij ons geheel en gedurig aan Hem overgeven, om van Hem nog eens recht geleerd te worden, dat er een Goddelijke Voorzienigheid is, die alles onderhoudt en regeert. En dat wij in God elk ogenblik mochten leven, ons bewegen en zijn.
De Heere Jezus wil hier Zijn volk, door een gedurige invloed van genade, steeds toe bewerken! Amen.

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 51. VRAAG 126.

Tekst: MATTH. 6: 12.

126 Vraag. Die is de vijfde bede?
Antwoord. *En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven onze schuldenaren. Dat is, wil ons, arme zondaren al onze misdaden en ook de boosheid, die ons altijd aanhangt, om van het bloed Christus wil, niet toerekenen. Zo wij ook het getuigenis Uwer genade in ons bevinden dat ons hele voornemen is, onze naaste van harte te vergeven.*

Onder al de waarheden die zich aan ons mensen, voordoen, is er geen van zoveel gewicht en verheven verborgenheid, dan die aangaande van de mensen gelukzaligheid en waarin dezelve eigenlijk bestaat. Geweldig hebben de heidense natuurwijzen zich oudtijds gepijnigd, om enige rechte begrippen van deze zo hoog nodige waarheid in hun verstand te vormen. Maar niemand van hun heeft er het minste stipje ooit van mogen begrijpen. Wat wonder, daar nog tegenwoordig in ons christendom, in wat wij zoveel van de zaligheid overal horen spreken, leren en belijden, er niets zo diep is verzegeld en voor de mensen verborgen, dan de kennis van de zaligheid.
Het is niet uit te drukken, hoe weinig goede wetenschap dezen aangaande onder de zogenoemde christenen is. En onder die dikke en zware donkerheid deze bron en fonteinwaarheid begraven ligt. Er zijn, weliswaar gehele benden van Schriftgeleerden in de kerk. En men vindt ze overal, lerende in de synagogen, van stad tot stad en van plaats tot plaats. Maar nochtans is tegenwoordig de tijd gekomen en de eeuw is daar, in die men moet vragen met de Apostel, 1 Cor. 1 20, *waar is de wijze? Waar is de Schriftgeleerde? Waar is de onderzoeker van deze eeuw? En heeft God de wijsheid van deze wereld niet dwaas gemaakt?* Hier en daar is er nog een van God geleerd, die als een roepende stem in de woestijn ons deze verborgenheid verkondigt, dat Gods Koninkrijk is nabij gekomen. En dat alle vlees is als gras en al zijn heerlijkheid als een bloem des velds.
Ja, Koning Jezus, die grote Uitlegger, die Een uit duizend, predikt ook nog voor weinige toehoorders: voor weinige blinden, slechten en dwazen, die van de wereld niet bekend worden, omdat zij onzichtbaar voor de wereld zijn.
Deze Leraar der gerechtigheid verkondigt, dat de zaligheid alleen bestaat in zelf-verloochening; in geheel te sterven en gekruist te worden aan zichzelf en Gode alleen te leven. De uitverkoren mens is door de zonde van God afgeweken en ingekeerd in zichzelf. Nu, als Hij door Christus weer uit zichzelf gaat en terugkeert tot zijn middel-punt en zijn verlaten rustplaats in God, dan wordt Hij zalig.
Dit is onze oude zuivere Gereformeerde leer, maar die thans geheel en al bij haar voorstanders en belijders onbekend is, zoals klaar blijkt uit de eerste vraag van onze Catechismus, daar ons geleerd wordt, dat alle troost en zaligheid van een Christen alleen hierin bestaat, *dat Hij naar lichaam en ziel niet meer zichzelf, maar Jezus Christus eigendom is en derhalve het eigendom Gods, door Jezus Christus*. En deze leer der zaligheid wordt ons het Licht van de wereld voorgesteld en uitgebreid in een volmaakt voorschrift van het gebed voor alle kinderen des Lichts. Het enige oogmerk van dat gebed is, alles aan Jehovah God en aan de heiliging Zijns naams te onderwerpen; en de kinderen der Wijsheid tot een niets te ontkleden en tot zaligheid en heerlijkheid in God, door Christus te brengen.

Daartoe leert de Wijsheid haar kinderen in de eerste bede, alle eigen eer en heerlijkheid te verzaken, opdat Gods Naam maar alleen geheiligd worde. In de tweede bede leert zij Haar kinderen, alle eigendom en heerschappij op en over zichzelf te verzaken, opdat God alleen regere en Zijn Koninkrijk kome. In de derde bede onderwijst zij Haar kinderen, alle eigen zin, wil en lust te verzaken. Opdat maar de enkele wil van God moge bestaan en geschieden, zoals in de hemel zo ook op de aarde. In de vierde bede worden de kinderen der Wijsheid geleerd, geheel te verzaken alle eigen wijsheid, macht, zorg, volheid en geschiktheid buiten God, aangaande hun tijdelijk bestaan en onderhoud, teneinde God hier weer alleen alle heerschappij moge hebben op Zijn schouder en alleen alles besturen, verzorgen en onderhouden, gevende met Zijn hand aan al Zijn kinderen elke dag hun dagelijks brood en nodig levensonderhoud.
Hierop gaat de oneindige Wijsheid nu voort. En om de zaligheid van Haar kinderen verder te volmaken, onderwijst zij hun in deze vijfde bede ook, tot verkrijging van Gods dierbare gunst en gemeenschap, geheel te verzaken alle eigen verdiensten, waardigheid, gerechtigheid, enz. En hun behoud geheel alleen te zoeken, door het geloof, in de vrije genade, volle algenoegzame en volmaakte gerechtigheid van God in Christus, biddende en smekende dagelijks om een genadige verzoening, vergeving en verlossing van al hun schulden en misdaden, zeggende, volgens het voorschrift van het gebed, *vergeef ons, o Hemelse Vader! onze schulden*, enz.
Om deze bede, in de kracht en bewerking van de Heilige Geest wat nader voor uw aandacht open te leggen, moeten wij

> (1) beschouwen het voorwerp, of de voorwerpen van deze bede, het zijn de schulden, of de zonden der gelovige kinderen Gods, die zij dagelijks bedrijven.
> (2) Hun ernstige smeking daaromtrent, dat God, hun hemelse Vader, hun die schulden toch wil vergeven, zoals, enz.

1. Wat het eerste aangaat, uw aandacht hoort hier gewagen van schulden en wel van de *schulden der gelovige onderdanen en kinderen van God.* Door schuld of schulden hebben wij, naar de letter, niet anders te verstaan, dan al hetgeen wij op enigerlei wijze aan iemand schuldig zijn, volgens recht en billijkheid; hetzij het een schuld is van voordeel, of van gehoorzaamheid, of van straf, enz. Zo noemt Paulus het woord in die ruime zin, Rom. 13: 7, *zo geeft dan een iegelijk, dat gij schuldig zijt; schatting die gij schatting, tol die gij tol, vrees die gij vrees en eer die gij eer schuldig zijt*.
Onder deze benaming van schuld of schulden komen ons hier nu in deze bede de zonden voor, die tegen Gods allerhoogste Majesteit begaan worden. Want dat blijkt klaar uit de letter van deze bede, zoals die
Meermalen worden de zonden in de Heilige Schrift zo genoemd, Ezra 9 : 6, *want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd. En onze schuld is groot geworden tot aan de hemel.* En Ps. 69: 6, daar David zo zijn zonden voor de Heere belijdt*: o God! Gij weet van mijn dwaasheid en mijn schulden zijn voor U niet verborgen.* En Salomo zegt Spreuken 14: 9, elke dwaas zal de schuld, dat is zijn misdaad of zonde, verbloemen. Ziet ook Ps. 98: 22, enz. De reden, waarom de zonden en ongerechtigheden tegen God zo schulden genoemd worden, is tweeërlei.

(1) Omdat de zonde is een afwijking van de gehoorzaamheid, die de mens aan God, als zijn Schepper en oppersten Koning en Wetgever schuldig is. Want de mens is, uithoofde van zijn zedelijke afhankelijkheid van God, verschuldigd Hem alle onderwerping en gehoorzaamheid toe te brengen, die God in Zijn Wet van hem eist,

evenals een dienstknecht ook alle gehoorzaamheid aan zijn heer schuldig is, Luk. 17: 10. De mens heeft hier niets met al voor zichzelf, maar hij moet zich hier geheel verloochenen en alles voor de Heere zijn, naar ziel en lichaam. Nu, in iedere bijzondere daad of neiging van de gemoeds, waarin de mens van God enigszins afwijkt en zich tegen Hem en Zijn Wet stelt, daarin zondigt hij en onttrekt Hij Gode Zijn schuldige onderwerping en gehoorzaamheid. En dus is zijn zonde dan een wezenlijke schuld die hij bij God maakt, omdat hij God zijn gehoorzaamheid, die hij aan Hem schuldig is, niet opbrengt, maar ze Hem geheel onthoudt en dus aan Hem schuldig blijft, moetende dit evenwel aan Hem betalen, hoe arm en onmachtig hij ook is in zichzelf.

(2) De zonden zijn ook bij God schulden, omdat zij de zondaar aan Gods toorn, straf en wraak schuldig maken. Want omdat God geheel heilig en oneindig rechtvaardig is, zo kan Hij de zonde, omdat zij geheel tegen Zijn heiligheid is, niet anders dan haten, tegen gaan en de zondaar daarover vervolgen en straffen. Want als de Heere anders deed, zou Hij zich en Zijn heiligheid moeten verloochenen. Dus maakt de zonde degene, die ze bedrijft, geheel schuldig aan Gods toorn, vloek en straf, opdat God alleszins rechtvaardig zou zijn in Zijn spreken en rein in Zijn richten, Ps. 2:6.
En om deze reden worden de zonden dan met recht schulden genoemd; niet alleen de zonden der goddeloze en ongelovigen, maar ook de zonden der gelovigen zijn zo schulden voor God. Want de zonden, zo van gelovigen, als van ongelovigen, zijn in opzicht van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, van dezelfde natuur en hoedanigheid, omdat zij beiden van Gods gehoorzaamheid afwijken en dus beiden strafbaar en verdoemelijk zijn, waarom de Heere Jezus hier in deze bede Zijn gelovigen onderwijst, hun zonden als schulden voor God te erkennen, door die zij Gods heiligheid onteren en Gods toorn, vloek en verdoemenis rechtvaardig verdienen. Waarom degenen die in de aard van de zaak enig onderscheid willen stellen tussen de zonden van gelovigen en van ongelovigen, het spoor geheel bijster zijn; aangezien Gods heiligheid en rechtvaardigheid alle zonden, zonder onderscheid van de personen, die ze bedrijven, voor geheel strafwaardig en verdoemelijk verklaart, zodat de schuld hier altijd in het wezen der zaak is en blijft tot verdoemenis, Rom. 5: 18.
Indien een gelovige anders over zijn zonden en misdaden oordeelt, zo bedriegt Hij zich en kent God niet in Zijn oneindige heiligheid en rechtvaardigheid. Terecht dan wil de Heere Jezus, dat Zijn gelovigen hun zonden zullen erkennen als schulden, die zij telkens bij God maken. Zoals daarom de zondaars ook schuldenaars van de Heiland worden geheten, Luk. 13: 4.
Let op het meervoudige getal! Die bede gewaagt van *schulden,* om uit te drukken de grote menigte der zonden, die dagelijks met gedachten, woorden en werken tegen God bedreven werden. Want hier wordt ogenblikkelijk tegen de Heere gezondigd op menigerlei wijze. De allerheiligsten struikelen hier nog dagelijks in velen, Jak. 3: 2. Er is toch geen mens op aarde, die goed doet en niet zondigt, 1 Kon. 8: 46. Zodat Gods volk hier nooit aan zich zelf ontdekt worden, of zij moeten met David deze belijdenis voor de Heere doen, Ps. 19:14, *wie zou de afdwalingen verstaan?,* enz., dat is, wie zonde de grootheid en veelheid van zijn zonden recht kunnen weten? En Job 9 : 3, *zo Hij lust heeft om met hem te twisten, niet een uit duizend zal hij Hem beantwoorden.*
Het is waar, de blinde wereld oordeelt naar het vlees, dat de gelovigen geheel zonder zonden moeten zijn en is daarom genegen zich aan de zwakheden van Gods volk terstond te ergeren en hun met een vijandelijk gemoed daarover ie smaden en te bespotten. Maar men moet dit de mensen van de wereld toegeven, omdat zij blind zijn en niet anders kunnen, dan van alles geheel verkeerd te oordelen.

Maar die uit de duisternis geroepen zijn, oordelen er anders over en weten, dat hoewel de gelovigen naar hun vernieuwd en wedergeboren deel nimmer kunnen zondigen, omdat zij niet zijn onder de Wet, maar onder de genade, zij integendeel, naar hun ouden onherboren mens, die nog in hun overgebleven is, weer niet anders kunnen doen dan zondigen en God en Zijn heiligheid geheel haten. Zoals dan onze Onderwijzer ook uit dit inzicht zo klaar heeft aangetoond, Vraag 114, dat de bekeerden Gods Wet niet volkomen kunnen onderhouden. Maar dat zelfs de allerheiligsten hier in dit leven slechts een klein beginsel hebben, enz.
Zo dan, dit staat vast en de natuur van de zaak en de Heilige Schrift leren het ons overvloedig, dat de gelovigen nog dagelijks, uithoofde van hun inwonend vlees, tegen God de Heere zondigen en naar dat vlees niet anders kunnen doen. En het is des Heeren aanbiddelijke weg en middel dezelve meer te doden en Christus in hun te doen leven met Zijn genade en Geest. Zoals wij dat met de hulp van de Heere breedvoeriger uw aandacht zouden kunnen openleggen, als het nodig was.

Maar het verdient ook opmerking, dat de Zaligmaker hier Zijn gelovigen onderwijst te bidden om vergeving van hun schulden, *onze schulden,* enz. Om hun daarmee te leren, de zonden als hun eigen schulden voor God te erkennen, die zij zelf gedurig maken. Die uit de bron van hun onwedergeboren deel, uit de boze schat van hun hart voortkomen en waarom zij ook daardoor zelf strafwaardig en verdoemelijk voor God zijn. En waarlijk, dit is een groot voorrecht, de zonden voor zijn eigen schulden te erkennen en te zeggen: *de schandvlek is onzer.* De misdaad is uit ons. En gelijk David bidt, Ps. 2: 4, 5, *was mij wel van mijn ongerechtigheid. En reinig mij van mijn zonde. Want ik ken mijn overtredingen en mijn zonde is steeds voor mij.* Anders is het vlees altijd genegen, verschoning voor zichzelf te zoeken en de misdaden te bedekken, leggende de schuld op de Satan, op de wereld en op dingen, die buiten ons zijn. Zo legde Adam de schuld op de vrouw en de vrouw weer op de slang. Maar zolang de ziel op dit punt blijft staan, kan zij in die dwaasheid niet voorspoedig zijn.
O nee! Zal God hier de schulden vergeven, zij moeten eerst van ons opgenomen en voor onze schulden erkend en beleden worden. Het moet hier gaan, zoals er staat Jer. 4 vs. 18, uw weg en uw handelingen, hebben u deze dingen gedaan. Dit is uw boosheid, dat het zo bitter is. De ziel moet hier geheel roepen en belijden onze, onze schulden, of de vergeving zal ver af blijven en God zal heen gaan en keren weer naar Zijn plaats, totdat het de ziel bange wordt en zij zich zelf schuldig kennen en Gods aangezicht zoeken, Hosea 5: 15. Terecht dan wil Jezus, dat de gelovigen hun misdaden hier voor hun Hemelse Vader zullen belijden en die noemen onze schulden.

2. Hiermee menen wij, genoeg gezegd te hebben tot verklaring van het voorwerp of de voorwerpen. Nu willen wij overgaan om de bede zelf nog wat nader in overweging te nemen. De Heiland vermaant Zijn gelovigen, hun goedertieren Hemelse Vader te bidden om vergeving van hun schulden. *Zeggende, vergeef ons,* enz.
Van de vergeving der zonde hebben wij met de Onderwijzer tevoren op twee plaatsen gehandeld; eerst Vraag 56, daar het artikel van de vergeving der zonde, uit de geloofsbelijdenis, verklaard wordt. En dan, in de 33e Zondag, die handelt over de rechtvaardigmaking. Waarom wij die stoffen hier nu niet weer met opzet zullen verhandelen, maar er alleen het nodige van zullen moeten zeggen tot verklaring van deze bede, waarin wij de Onderwijzer willen volgen, die ons deze bede zo uitlegt: *wilt ons arme zondaren, enz.*
De Onderwijzer verstaat hier der gelovigen schulden. Niet alleen hun dadelijke misdaden en overtredingen, maar ook de boosheid, die hun altijd aanhangt. En dat met

recht. Want hoezeer hier ons oog gevestigd is op onze uiterlijke zondige daden, die wij steeds bedrijven, zo zien wij de zaak nochtans niet recht, zolang wij niet dieper neerdalen tot de wortel en de bron waaruit al die zondige daden voortkomen; te weten, ons vlees, onze boze, onheilige en gruwelijke natuur, welkers bedenken geheel vijandschap tegen God is, enz., Rom. 8: 7.
Hier moeten de gelovigen wezen, zullen zij recht hun schuld voor God kunnen belijden en zich als geheel walgelijk, gruwelijk en onrein voor Hem stellen. O, hier zullen zij eerst recht hun schuld gewaar worden, als zij bij Gods licht zullen geleid zijn in hun onheilige en boze natuur; in hun gehele goddeloosheid, snoodheid en gruwelijkheid, die hun steeds bij blijft en die de fontein en wortel is van al hun zondige daden. Dit zal hun doen uitroepen met Paulus, Rom. 7:18, *want ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont.* En met het volk Gods, Jes. 94:6, *wij allen zijn als een onreine,* enz. Door deze bijblijvende boosheid en haar vruchten, zijnde allerlei misdaden, die daaruit voortkomen, staan de gelovigen in zichzelf ten hoogste strafschuldig en verdoemelijk voor God. En hebben zij derhalve gedurig nodig, dat God hun die uit genade wilt vergeven en hun daarvan reinigen. En om die genade, wil de Heere Jezus, dat zij God, hun Hemelse Vader, gedurig zullen bidden en verzoeken, zeggende, *vergeef ons onze schulden,* enz.

God vergeeft Zijn kinderen al hun zonden en schulden en ook die natuurlijke boosheid en verdorvenheid, die hun nog steeds aanhangt en die ook hun beste en heiligste werken gedurig bevlekt, als Hij hun dat alles, om van het bloed Jezus Christus wil, niet toerekent, zoals de Catechismus zegt. En als Hij hun dat alles genadig kwijt scheldt en vergeeft en hun in Zijn Zoon Christus houdt en aanneemt voor geheel heilig en volmaakt en hun zo Zijn dierbare gunst, goedertierenheid, liefde en genade steeds bewijst en hun door Zijn Geest inwendig daarvan verzekert, roepende hun gedurig toe, in de beloften van het Evangelie: *Ik, Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg, om Mijnentwille en Ik gedenk uw zonden niet,* Jes. 47: 25.
Merkt aan, geliefden, hoe God der gelovigen zonden en schulden alleen vergeeft om van het bloed van Christus wille; het is Christus, die hun die vergeving der zonden, door Zijn bloedig offer en lijden, geheel verdient en verwerft. Zonder dat zou God, wegens Zijn oneindige heiligheid en rechtvaardigheid, ons niet enige zonde ooit kunnen kwijtschelden of vergeven. Maar Hij zou ons zeker om onzer zonden wil voor eeuwig moeten straffen en verdoemen en ons in de hel werpen.
Maar Christus is het, die eenmaal volkomen voor al Zijn gelovigen heeft voldaan aan het hout des kruises. Hij heeft voor al hun zonden geleden en is voor hen gestorven en heeft de gerechtigheid der Goddelijke Wet voor hun volbracht. Hierdoor is Christus nu een verzoening geworden voor der gelovigen zonden. *En indien zij nu gezondigd hebben, zo hebben zij Hem tot een Voorspraak bij de Vader,* 1 Joh. 2: 1, 2. *In Hem hebben zij nu de verlossing door Zijn bloed, namelijk, de vergeving der misdaden, naar de rijkdom van Gods genade,* Ef. 1: 7. Dat bloed Jezus Christus reinigt hun nu gedurig van alle zonden, 1 Joh. 1: 7. Daarom is er niets zo dierbaar of kostelijk onder de hemel, dan dat bloed van de Heere Jezus.
O, die dat met een oprecht geloof omhelst en aanneemt; die dat op zijn ziel laat sprengen van de Heere Geest, die mag gedurig in het geloof tot de open troon van Gods genade gaan, om de vergeving aller van Zijn zonden uit Gods grondeloze barmhartigheid te ontvangen.
Maar al wie dat bloed Christus nog verwerpt en nog iets anders in de plaats stelt, waarop Hij vertrouwt, ten dele of in het geheel, die kan ook geen van zijn zonden of schulden ooit van God vergeven krijgen. Want God vergeeft ons onze zonden niet,

tenzij wij voor Hem komen in een waar geloof, met het bloed van Christus en dat als een volkomen zoenofferande voor al onze zonden aan Hem vertonen en voor Hem neerleggen.

Met reden mag hier iemand vragen, hoe toch Gods kinderen bij zichzelf gesteld zijn, als zij recht gelovig dit gebed, om de vergeving van hun schulden, voor hun hemelse Vader uitstorten? O, of het de Heere ons allen, uit vrije genade, eens bij eigen bevinding leerde! Dan is het zo met hun gesteld, wat de grond en het wezen der zaak aangaat:
(1) Zij zien bij klaar, ontdekkend licht van de Heilige Geest, dat zij, volgens de Catechismus, in zichzelf arme zondaars zijn. Zij zien hun zondig en verdorven hart, waarin toch geen goed woont. Zij zien hun zonden en misdragingen aan alle kanten, in doen en laten. Zij zien zich schuldig aan menigvuldige ongerechtigheden tegen de Heere en aan allerlei struikelingen. Veeltijds worden zij ook wel in het bijzonder en allermeest bij enige bekende zonden bepaald, daar zij dan met licht ingeleid worden en werk mede hebben. Maar in de grond bemerken zij niets goed in zichzelf, maar bevinden dat zij nog arme zondaars zijn, die gedurig tot hinken gereed zijn, Ps. 38: 18 en die zonder gedurige genade van de Heere tot niets goed bekwaam zijn.

(2) Doch, niet alleen zien en erkennen de gelovigen zodanig hun zonden en schulden, maar zij zijn er, door de werking van de Heilige Geest, ook hartelijk onder verlegen en belast. O, niets drukt, pijnigt en bezwaart hun meer, dan hun zonden. Zij kunnen het daaronder niet stellen. Zij zien, hoezeer God door de zonden onteerd, vertoornd en beledigd wordt en welk een gruwelijk, schadelijk en heilloos kwaad de zonde is. Dit maakt, dat zij er hun zielen dag en nacht over kwellen en bedroeven. Ze treuren en schreien er onder. Zij hebben er een smartelijk berouw van. Zij begeren hartelijk van de zonden bevrijd en verlost te worden. En dat God hun ze vergeve en kwijt schelde en door Zijn Geest in hun uitroeie en ten onder brenge.

(3) Ook vinden de ware gelovigen zich hier geheel ellendig en onmachtig voor de Heere en van alle wijsheid, raad en hulp, sterkte en gerechtigheid tegen de zonden, geheel ontbloot. Zij kunnen zich daar onmogelijk van verlossen, niet in het allerminste. Dit drijft hun met kracht uit zichzelf tot de Heere Jezus. Zij slaan hun ogen op Hem, als op hun enige Verlosser en Zaligmaker. Zij beschouwen Hem in de beloften van het Evangelie, door de verlichting van de Heilige Geest, als die Fontein, die geopend is tegen de zonde, enz., Zach, 13: 1. Zij zien Zijn algenoegzaamheid. De verdiensten van Zijn bloed en lijden. Zijn gewilligheid, enz. Zij hongeren en dorsten op rechtelijk naar de Heere Jezus. Zij grijpen Hem en Zijn bloed gelovig aan. Zij omhelzen Hem voor hun enige, algenoegzame Borg en Zaligmaker, enz.

(4) Zij gaan met vertrouwen op Zijn verdiensten, in het geloof, tot de Vader, als tot hun Vader en barmhartige God, die hun de vergeving van al hun zonden, uit Zijn genade, om de verdiensten en het bloed Christus wil, beloofd heeft. Zij pleiten op deze Zijn barmhartigheid en genadige beloften en op het bloed van Zijn Zoon. Zij houden Hem dat alles voor ogen en zij verzoeken en smeken Hem daarom, om de vergeving van hun zonden en om het gevoel, de troost en de verzekering daarvan in hun hart en zij blijven vast aan de Heere en aan Gods beloften hangen en laten niet af, maar komen gedurig opnieuw en houden gedurig bij Hem aan; niet slechts uiterlijk alleen om de vergeving van hun schulden, die zij telkens en zonder ophouden, nodig hebben. Maar ook om al datgene, dat die vergeving kan bevorderen en uitwerken en dat hun in

de bezitting van dat zalige goed meer en meer kan stellen. En zo bidden zij hier dan de Heere hun God en Hemelse Vader gedurig om al dit volgende.

(1) Om een wegneming en uitdelging van al hun misdaden en boosheid in Christus bloed.

(2) Om een bevrijding van de schuld en straf daarvan.

(3) Om een ontdekking van de Vaders verzoende en vriendelijk aangezicht aan de ziel, om haar te verkwikken, te versterken en levendig te maken.

(4) Om een verzoende en met God bevredigde gestalte van de gemoeds, om kinderlijk met de Heere te wandelen, hem te vrezen, te beminnen, aan te kleven, op Hem te vertrouwen, zich in Hem te verlustigen, een vrije toenadering in Christus tot Hem te hebben en van de Vaders liefelijke gemeenschap en omhelzing in de ziel, met innige blijdschap te smaken, enz.

Zoals wij dit alles, als er tijd overig was, nader door de genade van de Heilige Geest, uw aandacht uit het Woord zouden kunnen open leggen.

Ziedaar geliefden een zodanige vergeving van schulden wil de Heere Jezus hier, dat Zijn gelovigen gedurig zullen bidden:

(a) Omdat die, als de bron en fontein van al hun geestelijke sterkte en leven was. Want immers, het leven der gelovigen bestaat alleen in hun gedurige wandeling en gemeenschap met God in Christus, door het geloof. En in het gedurig genot van zijn genade door Christus.

Nu, hoe oefent een gelovige gedurig deze gemeenschap met God in Christus. En hoe ontvangt, proeft en smaakt Hij gedurig Zijn liefde en genade? Geschiedt dat niet gedurig, door als een schuldig, goddeloos, verdoemelijk, arm, ledig en onmachtig zondaar, tot Hem te naderen, in en door Christus en toevlucht te nemen tot Zijn vrije genade, in Christus bloed, verzoekende en ontvangende daarop gedurig nieuwe barmhartigheid en vergeving van schuld? Gewis, die op een andere wijze gemeenschap met God denkt te hebben, als langs en door deze weg, die zie toe, dat Hij zich niet bedriege! Maar

(b) Ten andere, de Heiland wil dat de gelovigen hun Hemelse Vader gedurig zullen bidden om vergeving van hun schulden, omdat zij, gedurig nieuwe schulden bedrijvende, ook gedurig nieuwe vergeving van die gemaakte schulden nodig hebben te ontvangen, door het geloof in Christus bloed. Weliswaar, dat God in de eerste rechtvaardigmaking de gelovigen al hun zonden, tot op het ogenblik van hun geloofsoefening toe, geheel vergeeft en dat de vergeving van al hun toekomende zonden ook reeds voor hun gereed ligt, in de hand van Christus. Maar dat neemt geenszins weg, dat de gelovigen om die vergeving van hun nieuw gemaakte schuld, van God de Vader, door Christus de Middelaar te verkrijgen, hier ook gedurig als arme, doodschuldige en doemwaardige zondaars, door Christus tot de Vader moeten gaan en smeken Hem, als hun genadige God en Vader, telkens om die vergeving; latende die in Christus bloed aan hun geven en door de Heilige Geest aan hun ziel toepassen. En zo moet die vergeving van nieuw gemaakte schuld hier dan gedurig zo geschieden als in de eerste rechtvaardiging, wat het wezen der zaak aangaat. Maar met dit onderscheid, dat die vergeving nu van een genadig Vader en getrouw Verbonds God, waarmee de ziel reeds verenigd is, begeerd wordt. En dat zij ook maar alleen wordt begeerd over de nieuw gemaakte schuld.

Dit stuk, mijn geliefden, moet van een Christen wel verstaan worden, omdat er zijn hele gemeenschapsoefening en wandeling met God, door het geloof, van afhangt. En hiervan anders te oordelen en te gevoelen, is zeer gevaarlijk en bedenkelijk, zoals

nader zou kunnen worden aangetoond.
Hebbende tot zo ver de inhoud van deze bede voor uw aandacht opengelegd, blijft er nog over, om kort te beschouwen haar bijvoegsel, bestaande in de woorden***: gelijk ook wij vergeven,*** enz.
Wat het is voor gelovigen, hun schuldenaars te vergeven, wordt van hen hegt best gekend door bevinding. Dit is een heilige gemoedsgestalte, die Christus door Zijn Geest en genade gedurig In het hart van Zijn gelovigen moet werken en dat de gelovigen grotelijks beminnen. Want zij hebben het altijd wel voor hun ziel, als zij hun schuldenaars, van wie zij op enigerlei wijze zijn beledigd en verongelijkt, gul en hartelijk de misdaden mogen vergeven en zelfs hun vijanden liefhebben en zegenen. Dit zijn geen vruchten, toehoorders, van onze eigen akker. O nee, uit de bozen schat van ons hart komen boze dingen voort. Onze vijanden wel te doen en onze schuldenaars te vergeven, zijn zoete en liefelijke wateren, die uit geen andere fontein opwellen dan uit die van de Goddelijke liefde, die door de Heilige Geest in der gelovigen harten wordt uitgestort.
O, als de ziel nabij de Zon der gerechtigheid gebracht wordt, als de warme stralen van die Zon het ijskoude hart komen te ontdooien en te ontvonken, dan smelt onze boosheid en vijandschap tegen onze naaste en dan kunnen wij onze schuldenaars vergeven, ook tot zeventigmaal zeven maal, Matth. X8: 22.
Was er tijd en nodig licht van de Heilige Geest in onze ziel, wij zouden over deze stof breedvoerig kunnen handelen. Maar nu zeggen wij er nog maar alleen dit van, dat de Zaligmaker dit vergeven onze schuldenaren hier bij deze bede komt te voegen met geen ander einde of oogmerk, dan om Zijn volk te leren, dat hun gebed tot hun Hemelse Vader, om vergeving van hun schuld en boosheid, indien het recht zal zijn en verhoord zal kunnen worden, altijd met die gestalte van de ziel vergezeld moet gaan, dat zij ook hun schuldenaars moeten vergeven, of daartoe gewillig en genegen moeten zijn. Ziet Matth. 6: 14, 15, Markus 11:25, 26, Matth. 18:21, 22, Luk. 17:3, 4, Coll. 3: 12, 13.
De reden daarvan is, omdat zonder die gestalte onmogelijk om vergeving van schuld van ons gebeden kan worden. Want daar hartelijk om vergeving van schuld bij God gebeden wordt, daar moet het gelovig geschieden. En daar het gelovig geschiedt, daar is de ziel onder haar schuld voor de Heere verootmoedigd. Daar valt zij neer en ziet uit als een arme en ontblote naar Christus zoenbloed, daar grijpt zij dat bloed aan en werpt er zich als een goddeloze en onmachtige op neer en verschijnt er mee voor God.
Nu, waar dit waarlijk geschiedt, daar brengt dit werk van het geloof Christus met Zijn liefde en genade in het hart. En daardoor geraakt de ziel nu in die gestalte, dat zij haar vijanden kan, wil en moet beminnen en haar schuldenaars vergeven.
O, eer de ziel het weet, is zij hiertoe reeds opgewekt en genegen. En de gestalte van liefde is reeds in het hart, eer de daad verricht wordt. En zo begrijpt een geestelijk toehoorder hieruit dan klaar, bij van de Heere licht, hoe onafscheidelijk deze twee dingen samen gepaard gaan, God de Heere om vergeving van schulden te bidden en zijn schuldenaars te vergeven, genade, die nimmer, ja, niet een ogenblik, van elkaar kunnen gescheiden worden. En zo worden zij dan hier in dit gebed van de wijsheid Gods ook met recht samen gevoegd.

Ziedaar, mijn toehoorders, deze stofrijke bede hiermee uw aandacht genoeg verhandeld.
Och, dat de Heere de Zijne maar licht en genade geve, om er zich bij neer te leggen. Waren het onbekeerden, zij zouden dan klaar ontdekt worden, dat zij dit gebed nog nooit in waarheid hebben gebeden, noch kunnen bidden, hoe dikwijls zij het ook

mochten hebben gedaan met hun lippen. Want zolang men buiten Christus leeft, kan dit gebed onmogelijk van iemand gebeden worden. Al het bidden om vergeving van zonden is dan maar een heilschendig en gruwelijk spotten met God. Want
(1) Alle onbekeerden die buiten Christus zijn, hebben van hun zonden en schulden geen rechte kennis, wat zij daarvan ook mogen spreken, omdat zij ontbloot zijn van de Geest der overtuiging.
(2) Zij hebben ook geen waar gevoel van hun zonden en schulden. Zij gaan er niet onder gebukt als onder een last, veel te zwaar om te dragen.
(3) Zij hebben hierom ook geen rechte begeerte, om hun zonden van God vergeven te krijgen. O nee! Zij laten hun schulden maar in Gods boek openstaan, zonder er zich recht over te bekommeren.
(4) Zij kennen ook hun ontblootheid en onmacht niet. Zij zien geen noodzakelijk, noch dierbaarheid in Christus zoenbloed. Zij dorsten daar niet naar. Zij lopen niet uit naar dat bloed. Zij omhelzen het niet. Zij komen er niet mede voor de Vader en laten er hun zonden van Hem in uitwissen.
(5) Eindelijk, zij weten ook niet van hun schuldenaars te vergeven. O nee! Zij behouden toorn en wraak tegen elkaar en leven geheel onder elkaar in inwendige haat, bitterheid en vijandschap. Want zij kunnen niet anders, omdat de liefde Gods in hun harten niet is uitgestort door de Heilige Geest. Ongelukkige mensen! O, of God hun nog eens te eniger tijd bekering gave van deze hun boosheid en ongerechtigheid. Opdat zij niet voor eeuwig in hun zonden mochten omkomen en sterven!

Wat u aangaat, kinderen van God, o, hier opent zich voor u een volle Fontein van zaligheid tegen al uw zonden en onreinheden. Een Fontein, daar gij dagelijks in moet gewassen worden. Christus, uw Middelaar en Koning, wijst u hier de weg uwer reinigmaking aan en belast u steeds, in Zijn Naam te gaan tot de troon van uw Hemelse Vader en toevlucht te nemen tot Zijn vrije genade.
O, hier is altijd een volle vergeving voor uw dagelijkse schuld! Gij hebt ze maar om niet te begeren en aan te nemen. Uw hemelse Vader wacht maar gedurig om u genadig te zijn. Och, mocht de Heere Jezus u dan maar gedurig leren, gebruik van dit uw groot en heerlijk voorrecht te maken! mocht gij u daartoe ook maar gedurig als blinden en onmachtigen tot Hem wenden, opdat Hij u geve bij Zijn eigen licht, steeds deze weg van de vergeving uwer dagelijkse schulden opene en ontdekke! Mocht gij u daartoe aan Christus gewennen, om Hem altijd te hebben tot uw Leidsman naar deze fontein der levende wateren!
De Heere wil al Zijn arm en ellendig volk hier door genade toe bekwaam maken! Hij wil hun veel op de dadelijke kwijtschelding en vergeving van hun schulden doen gezet zijn. En hun daartoe op Hem en op Zijn heil doen wachten! Amen. Het zij zo!

CATECHISMUSPREDICATIE.
ZONDAG 52. VRAAG 127, 128, 129.

Tekst: MATTH. 6: 13.

127. Vraag. Welk is de zesde bede?
Antwoord. *En leidt ons niet in verzoeking. Maar verlos ons van de boze.*
Dat is, omdat wij van onszelf zo zwak zijn, dat wij niet een ogenblik kunnen bestaan en daartoe onze dood vijanden, de duivel, de wereld en ons eigen vlees, niet ophouden ons aan te vechten. Wil ons toch behoeden en sterken door de kracht uws Heilige Geestes, opdat wij in deze geestelijke strijd niet onder liggen, maar altijd sterke wederstand doen; tot wij eindelijk te enenmale de overhand behouden.

128. Vraag. Hoe besluit gij uw gebed?
Antwoord. *Want U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, in der eeuwigheid.*
Dat is, dat alles bidden wij van U, daarom, dat Gij, als onze Koning en aller dingen machtig, ons alles goed te geven, de wil en het vermogen hebt. En dat al, opdat daardoor niet wij, maar Uw heilige Naam eeuwig geprezen worde.

129. Vraag. Wat beduidt dat woord Amen?
Antwoord. *Amen is te zeggen, het zal waar en zeker zijn. Want mijn gebed, veel zekerder van God verhoord is, dan ik in mijn hart gevoel, dat ik dat van Hem begere.*

De Naam des Heeren is een sterke toren. De rechtvaardige zal daarheen lopen en in een hoog vertrek gesteld worden. Zo vinden wij geschreven Spr. X8: 10. De wijze koning wil hier met deze woorden ons eigenlijk afmalen Gods in het bijzondere en krachtdadige hoede, bescherming en bewaring van Zijn volk en kinderen, die in al hun benauwdheden en ongelegenheden tot Hem en Zijn sterken Naam hun toevlucht nemen en tegen al hun geestelijke en lichamelijke vijanden bij Hem hun beveiliging en hulp zoeken. De waarheid van deze zaak zal zich nader aan ons, door van de Heere voorkomende genade, ontdekken in de verhandeling der zesde of laatste bede van het voorschrift van het gebed, dat de Zaligmaker Christus Jezus Zijn gelovigen heeft gegeven. Opdat zij daarnaar al hun smekingen en gebeden tot hun Hemelse Vader zouden richten.
Hoe de Heiland in dit voorschrift van het gebed geheel daarop uit is, om Zijn gelovigen te leiden uit zichzelf en hun alleszins te brengen tot zelfverloochening en tot onderwerping aan God, als zijnde de enige weg tot hun zaligheid, hebben de vijf reeds verhandelde beden ons klaar en overvloedig genoeg geleerd. Och, of wij er maar iets recht van geleerd hadden!
Nu, deze zesde of laatste bede is tot hetzelfde einde gericht, om namelijk de gelovigen kinderen en onderdanen van God te leren, alle eigen kracht, sterkte, hoede en bescherming van zichzelf geheel te verzaken en hun te doen erkennen hun volstrekte ledigheid en onmacht tot alle goed; hoe zij zo zwak en ellendig zijn, dat zij niet een ogenblik in en op zichzelf bestaan kunnen, maar geheel moeten afhangen van de ogenblikkelijke ondersteuning, sterkte, bewaring, bescherming en verlossing van God, hun genadige Vader en Koning, die in de hemelen is, op Wie hun ogen hier gedurig en in alles moeten geslagen zijn en tot Wien zij gedurig moeten zuchten: *o hemelse*

Vader! Leid ons niet in verzoeking maar verlos van den boze, enz., teneinde zich zo geheel in de kracht Gods te laten bewaren tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard te worden.

Om deze laatste bede van de Heiland met het slot van het ganse gebed wat nader met uw aandacht te overwegen en daarmee onze Heidelbergse Catechismus te besluiten, zo wil de Heere ons uit Zijn heiligdom zenden het nodige licht van de Geest, om daarbij in de waarheid in te zien en in haar gehoorzaamheid en kracht geheiligd te worden, door de Heere Jezus Christus. Amen.
Wij ontmoeten hier dan twee stukken ter nadere beschouwing;

(1) De zesde of laatste bede, *leid ons niet,* enz. En dan
(2) Het slot derzelve en van het hele gebed. *Want uw is het Koninkrijk,* enz.

A. Wat de bede zelf aangaat, die willen wij woordelijk en dan zakelijk verklaren, volgens de uitleg van de Chr. Onderwijzer.
1. In de woordelijke verklaring der bede komen ons twee zaken voor;
(1) een afbidding van het kwade, leid ons niet in verzoeking. En dan
(2) een gebed of smeking om het goede. Maar verlos ons, enz.

Het kwaad, dat de Heiland hier Zijn gelovigen onderwijst van hun Hemelse Vader af te bidden, bestaat hierin, dat Hij hun niet in verzoeking wil leiden.
Uw aandacht hoort gewagen van verzoekingen. En daarentegen hoort Gij hier de gelovige kinderen Gods hun Hemelse Vader bidden, dat Hij hun toch in dezelve niet wil leiden.
Het woord verzoeken betekent eigenlijk niet anders, dan iemand op enigerlei wijze beproeven en daardoor zijn toestand en gedrag aan hem of andere openbaar te maken. Zodanige beproevingen of verzoekingen is de Heere soms wel gewoon omtrent de Zijne in het werk te stellen, om daardoor hun geloof, of hetgeen in hun is, aan de dag te brengen en hun en andere te doen zien, wat zij zijn.
Deze verzoekingen of beproevingen van de Heere omtrent Zijn kinderen en gunstgenoten, geschieden dan geenszins ten kwade en om hen van hun geloof te doen afvallen, want God verzoekt niemand ten kwade, omdat Hij ver van goddeloosheid en van onrecht is, Job 34: 10. Hij bemint Zijn kinderen als een goedertieren Vader. En zoekt in alles hun beste en hun zaligheid. En daarom, het oogmerk dat God heeft in Zijn kinderen soms op enigerhande wijze te verzoeken of te beproeven, is geheel ten goede voor hen, om hun geloof en zaligheid daardoor te bevorderen en hun te leren en wijsheid in het verborgen bekend te maken.
Ook, om hun hen geloof, hoop, liefde, gaven en genade daardoor aan andere bekend te maken. Zo verzocht God oudtijds Zijn knecht Abraham, door hem te belasten zijn enige zoon Izak, in wie zijn zaad genoemd moest worden, te offeren, Gen. 22. Die verzoeking niet geschiedde, om Abraham te doen zondigen en van zijn geloof af te trekken. Maar integendeel, om hem temeer in zijn geloof te versterken en zijn geloof en gehoorzaamheid daardoor te openbaren, ten voorbeelde voor de volgende geslachten, tot op onze tijd toe. En zo is de Heere ook nog gewoon, Zijn kinderen soms te beproeven en te verzoeken; hetzij door middel van aardse tegenspoeden en verdrukkingen; hetzij door geestelijke tegenheden, door hun eens voor enige tijd de invloeden van Zijn Geest en genade te onttrekken en hun zo meer op en aan zichzelf te laten, waardoor zij dan ook wel eens in zware zonden komen te vallen en door de kracht van de inwonende zonde overheerst worden.

Ziet langs die weg verzoekt de Heere soms Zijn liefste kinderen wel eens, om hun daardoor meer aan zichzelf en aan hun onmacht te ontdekken. En hun meer door het geloof en door genade te leren leven, enz. En deze verzoekingen van de Heere zijn geen kwade, maar goede verzoekingen, die, hoe smartelijk zij ook voor vlees en bloed mogen vallen, nochtans ten hoogste heilzaam zijn voor de geest, die daardoor gezuiverd en gelouterd wordt als fijn zilver. Hierom moeten de gelovigen zich aan alle zodanige verzoekingen huns Gods met lijdzaamheid, door het geloof onderwerpen en daaronder stil zijn, vertrouwende op van de Heere beloften, die op Zijn tijd met de verzoeking, eens een zalige en heerlijke uitkomst zal geven.
Dus vermaant de Apostel Jakobus Gods volk, hfd. 1: 2, 3, *acht het voor grote vreugde, mijn broeders! Wanneer gij in velerlei verzoekingen valt, wetende, dat de beproeving uws geloofs lijdzaamheid werkt.* En vers 12, *zalig is de man, die de verzoekingen verdraagt. Want als Hij zal beproefd geweest zijn, zal Hij de kroon des levens ontvangen, die de Heere beloofd heeft degenen, die Hem liefhebben*. Wel ver dan, dat Gods kinderen zodanige verzoekingen als schadelijk en nadelig van zich zouden afbidden, zo vinden wij integendeel, dat de man Gods David om dezelve bad, Ps. 26:2, waar wij hem tot zijn God hoen zeggen: beproef mijn nieren en mijn hart! opdat mijn inwendige oprechtheid daardoor mocht openbaar worden. Job dankte God daarvoor, hfd. 7: 17, 18, *wat is de mens, dat Gij hem groot acht?,* enz.
En zo blijkt het dan nu klaar, geliefden, dat dit gebed om niet in verzoekingen geleid te worden, hier geenszins is gericht tegen deze verzoekingen des Heeren, waarmee Hij soms gewoon is Zijn kinderen ten goede te verzoeken.
Nee, de verzoekingen, tegen die hier de Heiland Zijn gelovigen onderwijst te bidden, zijn van een geheel andere natuur en komen van een geheel andere kant voort; te weten van Gods en der gelovigen vijand, de satan en van hun eigen zondig en verdorven vlees, waarin toch geen goed woont. En zo zijn deze dan boze verzoekingen, die niet tot der gelovigen beste, maar tot hun schade en nadeel worden in het werk gesteld van de verzoeker, de Satan, om hun van hun geloof af te trekken en tegen de Heere te doen zondigen. Want de satan is en blijft toch Gods en der gelovige dodelijke en onverzoenlijke vijand, die niet kan dulden dat de gelovigen in een nauwe gemeenschap en vriendschap met God leven en daarom niet aflaat al zijn macht in het werk te stellen, om hun van die vriendschap Gods te beroven en hun door de zonde aan zich te onderwerpen. De satan kan toch niet verdragen, dat zij, die eertijds zijn onderdanen waren, nu onderdanen van God, zijn aller-grootste vijand zijn. En daarom is hij er altijd op uit, omdat Koninkrijk van God te verstoren en alle mogelijke schade en nadeel toe te brengen. En hiertoe is Hij nu zonder ophouden werkzaam, zijn listen en lagen tegen Gods volk in te spannen en hun steeds ten kwade te verzoeken, kantende zich in alles tegen hun zaligheid aan en gedurig rondom hun gaande als een briesende leeuw, zoekende wie Hij zou mogen verslinden, 1 Petrus 5: 8. Hierom draagt de satan ook met nadruk de naam van verzoeker, 1 Thess. 3 5, waar Paulus de gelovigen van Thessalonika zijn vrees te kennen geeft, *of niet misschien de verzoeker hun mocht verzocht hebben en dus zijn arbeid aan hun ijdel mocht zijn.* Ziet ook Matth. 4: 3 *en de verzoeker tot Hem gekomen zijnde, zei, enz*.
De satan is
(1) een oude verzoeker,
(2) een boos,
(3) machtig,
(4) listig,
(5) onvermoeid en naarstig,
(6) stout en onbeschaamd en

(7) een dodelijk verzoeker, zoekende aller mensen eeuwig verderf, enz.

De satan is een oud verzoeker en wordt daarom genoemd, Openb. 12: 8, de oude slang.
Een boos verzoeker, hier in de bede en doorgaans, zie Matth. X3 19 en 1 Joh. 2: 13, gij hebt de boze overwonnen.
Een machtig verzoeker, Jes. 12X: 24, 25, zou ook een machtige de vang ontnomen worden?, enz. Hij heet de sterke, Matth. 12: 29. De sterkgewapende, Luk. 11: 21.
Een listige verzoeker, daarom de slang genoemd, de arglistigste der dieren, Gen. 3: 14. De Apostel spreekt van de listige omleiding van de duivels, Ef. 6: 11.
Een onvermoeid en naarstig verzoeker. Hij gaat om als een briesende leeuw, 1 Petrus 5: 8; Hij waakt altijd en vindt geen rust, Matth. 12: 43. Hij trekt om op de aarde en doorwandelt die, Job 2: 2.
Een stout en onbeschaamd verzoeker, die de Zaligmaker zelfs durfde verzoeken, Matth. 4. Die voor God durft komen om de heiligen te verklagen, nacht en dag, Openb. 12: 10.
Een dodelijk verzoeker. Hij is een mensenmoorder van de beginne, Joh. 8: 44, zoekende allen te verslinden als een brullende leeuw, 1 Petrus 5: 8. En als een vergiftige slang dodelijk te steken en te wonden, hoe bedrieglijk Hij ook vleit: gij zult de dood niet sterven, Gen. 3.
Als zodanig verzoeker heeft de satan zich van de beginne af aan tegen Gods Koninkrijk gedragen; hoe Hij onze eerste voorouders Adam en Eva tot de zonde heeft verzocht en verleid, is bekend: zo verzocht Hij ook de vrome Job, door Gods toelating, op een zeer verschrikkelijke wijze, om hem van zijn oprechtheid af te trekken, Job 2: 6, 7. Zo verzocht Hij David, wie Hij krachtig aanporde, om tegen Gods bevel het volk van Israël te tellen, 1 Kron. X11: 1. Zo verzocht Hij de Zaligmaker, Matth. 6 en de Apostel Petrus, wie hij trachtte te ziften als de tarwe en ook geheel ten val en ten verderve gebracht zou hebben, indien de Heere Jezus niet voor hem gebeden had, dat zijn geloof niet op mocht houden. Ook de Apostel Paulus, 2 Cor. 12 en al de gelovigen, Ef. 6.
Zo handelt de satan nu nog op dezelfde wijze met Gods kinderen, want Hij is en blijft in zijn natuur onveranderlijk. En omdat Hij de vorst der duisternis is, zo kan Hij niet anders dan het licht haten en zich niet al zijn helse macht tegen het licht aankanten. O, deze geweldige vijand rust noch slaapt nooit. Hij is altijd wakker en ligt altijd in verborgen hoeken en schuilplaatsen gereed om zijn vergiftige pijlen op Gods volk af te schieten en hun ziel daarmee deerlijk te wonden en te kwetsen; ten ware de Herder Israëls niet voor hun zonder ophouden waakte, zij zouden ieder ogenblik als weerloze schapen van deze helse avondwolf verslonden worden, zonder enige ontkoming.

Hier nu in het brede van de veelvuldige wijze van de satan verzoekingen te handelen, zou onze tijd niet toelaten. Die begerig is van deze gewichtige stof nader en breedvoerig bericht te ontvangen, die zie machtig te worden dat kostelijke traktaat van de grote Godgeleerden **Owen**, over *de natuur en kracht der verzoeking.* En leze ook dat hoofdstuk van **Brakels** werken, waarin Hij handelt van de *aanvechtingen van de satan e*n Hij zal daarmee, onder van de Heere zegen, veel voordeel kunnen doen.

Wij zeggen dan nu alleen, dat de verzoekingen van de satan van tweeërlei soort zijn; of onmiddellijke, of middellijke.
Zijn onmiddellijke verzoekingen zijn, als Hij zich persoonlijk, onder enige gedaante van mens of beest, die Hij aanneemt, vertegenwoordigt en dan zijn verzoekingen in

het werk stelt, zoals hij zo onze eerste voorouders verzocht in het paradijs en ook de Zaligmaker wegvoerde in de woestijn en Hem bracht op de tinne van de tempel. Of de satan nog tegenwoordig zodanige verzoekingen in het werk stelt, willen wij daar laten, ons vergenoegende met te geloven, dat hij het zo wel, als ooit tevoren, zou kunnen doen, als het hem van de Heere werd toegelaten.
Maar de algemene verzoekingen van de Satan zijn middellijke verzoekingen, die Hij uitvoert en tegen Gods kinderen te werk stelt, door middel van de wereld en van het eigen, boze en zondige vlees, dat nog altijd in hun over blijft.
Deze twee grote vijanden van der gelovigen zaligheid gebruikt de satan nu altijd om de gelovigen, door hun aan te vallen en op velerlei wijze aan te vechten, te kwellen en tot zondigen te verzoeken. Door middel van deze sterke vijanden laat Hij hun nooit rusten, maar is altijd in de weer om de gelovigen met onbegrijpelijke listigheid van hun God af te trekken en hun van hun zaligheid te beroven, zodat Gods kinderen hier dan altijd hebben op hun hoede te zijn, te waken en zich in de Heere te versterken, opdat de Satan, door middel van de wereld en van hun eigen vlees, toch geen voordeel over hun krijge, want zijn gedachten zijn hun niet geheel onbekend, 2 Cor. 10: 11.
O, zij hebben van de wereld toch geen het minste goed te verwachten, want die ligt geheel in het boze en de satan is er de vorst en overste van. En daarom, hoe meer zij zich van de wereld afzonderen, hoe meer zij hun ziel redden uit het gespannen net en de strik van de satan. Zo weinig goed hebben zij ook te wachten van hun eigen zondig en boze vlees, want daarin woont volstrekt geen goed, maar het is geheel van de satan wapentuig, ten verderve van hun ziel gereed gemaakt. Zij worden van dat boze vlees gedurig verzocht en van hun eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlokt, Jak. 1: 14. Laat dan de wereld en het vlees maar dagelijks gekruist worden door het kruis van de Heere Jezus Christus en Gods kinderen zullen in zich ondervinden de kracht van deze dierbare belofte, Rom. 16: 20 *en de God van de vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren*.
Hiermee oordelen wij genoeg verhandeld te hebben, wat er is van het voorwerp van het gebed, zijnde van de Satan boze aanvechtingen of verzoekingen. Laat ons nu gaan beschouwen, wat de Heere Jezus daaromtrent Zijn gelovigen beveelt te bidden.

Omtrent de boze en listige aanvechtingen en verzoekingen van de Satan, die zeer menigvuldig en verscheiden zijn, want Zijn Naam is Legio (een grote menigte) Onderwijst nu de Zaligmaker zijn gelovigen, dat zij God gedurig zullen verzoeken en bidden, dat Hij hun toch in die kwade verzoekingen van de Satan niet wil leiden. Uit en van zichzelf zijn Gods kinderen geenszins in staat om de verzoekingen tegen te staan of af te wenden. O nee, wanneer zij hier aan zichzelf worden gelaten, om zich tegen de satan te beschermen met hun eigen krachten en wijsheid, zo zullen zij van hem in een ogenblik verslonden zijn. Maar de Naam van God, hun Hemelse Vader, is hier voor hun een sterke toren. Daar vluchten zij naar toe en daar worden zij tegen de listen en verzoekingen van de satan gesteld in een hoog vertrek. Zij zoeken bij Hem al hun hulp en bidden Hem, dat Hij hun toch niet in kwade verzoekingen wil leiden, dit moet van ons niet verstaan worden, alsof God Zijn kinderen ooit zelf ten kwade verzocht of hun tot hun schade in de verzoekingen van de satan bracht en leidde. Want dat zou geheel strijden tegen dat getuigenis van de Heilige Geest, Jak. 1: 13, *niemand, als Hij verzocht wordt, zegge, ik word van God verzocht. Want God verzoekt niemand ten kwade.*
Nee, zulke onrechtvaardige gedachten moeten wij van God de Heere niet hebben! maar God wordt gezegd, zijn kinderen in de verzoekingen van de satan te leiden, wanneer Hij toelaat, dat zij van de satan, door middel van de wereld en hun eigen ver-

dorven vlees, ten kwade verzocht worden en hun dan de nodige kracht en genade van Zijn Heilige Geest onthoudt, zodat zij die verzoekingen niet kunnen tegenstaan, maar er van overwonnen worden. Doch, als dit soms van de Heere om wijze en aanbiddelijke oorzaken geschiedt, zo komen deze kwade verzoekingen niet voort van de Heere, maar van de satan en van de wereld en van hun eigen zondige en verdorven vlees; evenals wanneer de Heilige Geest de Zaligmaker heen leidde in de woestijn om van de duivel verzocht te worden.
Zo was niet de Heilige Geest, maar de duivel de verzoeker, die de verzoeking tegen Hem in het werk stelde. Zo ook, als God de Zijnen leidt in verzoeking, zo worden zij niet van God verzocht, maar zij worden verzocht van de satan en van hun eigen verdorven vlees, dat zich vrijwillig aan de satan onderwerpt en hem gehoorzaamt.

Nu, hiertegen onderwijst de Heiland steeds Zijn gelovigen te bidden, *dat Hij hun zo niet in verzoekingen wilde leiden*. Dat is, dat Hij de satan niet wilde toelaten, hun door middel van de wereld en hun boze vlees ten kwade te verzoeken, veel minder in die verzoekingen Zijn Geest en genade onthouden. Maar dat Hij hun als Zijn arme, zwakke en machteloze kinderen, die niet de minste kracht of vermogen in zichzelf hadden, steeds tegen alle listen en verzoekingen van hun machtige vijanden, de satan, de wereld en hun eigen vlees met Zijn Goddelijke kracht wil beschermen en bewaren en geven hun steeds de nodige genade en sterkte, om de listen, aanvechtingen en verzoekingen van hun vijanden tegen te staan en haar schadelijke en vergiftige pijlen gedurig uit te blussen en af te keren met het schild van het geloof.
En zo geven de gelovigen met dit gebed zich als een arm, ellendig en weerloos volk gans over aan God, hun Hemelse Vader, teneinde alleen te staan in Zijn kracht en door Hem al hun vijanden steeds af te keren en eindelijk eens geheel te overwinnen.

Ziedaar, geliefden, dit is de voorname zin en inhoud van deze bede: leidt ons, enz. Hierop volgt nu, naar van de Heiland voorschrift, nog een andere smeking voor de gelovigen tot God, hun Hemelse Vader, hierin bestaande, *dat Hij hun wil verlossen van de boze,* waarvan wij de inhoud slechts kort voor uw aandacht zullen openleggen.
Tweezins kunnen deze woorden uit de grondtekst vertaald worden. Men kan ze overzetten, zoals onze vertalers gedaan hebben: *verlos ons van de boze.* En men kan ze ook overzetten: *verlos ons van dat, of het boze.*
Wanneer wij de eerste lezing volgen, dan is de boze de satan zelf met zijn helse lagen en verzoekingen. Want zo wordt de satan meermalen in het Woord den boze genoemd, als 1 Joh. 2: 13, *ik schrijf u jongelingen, want gij hebt den boze, namelijk de satan, overwonnen.* En dan zou de zin van het gebed deze zijn, dat de Heere, wel ver van Zijn kinderen in van de satan verzoekingen te leiden, hun integendeel meer en meer van die bozen vijand van hun zaligheid wil verlossen, door hun te leren, tegen hem te strijden en hem al meer te overwinnen en met zijn listen en geweld ten onder te brengen.
Maar lezen wij liever verlos ons *van het, of dat boze,* dan is dat boze hier voornamelijk het boos en verdorven vlees van Gods kinderen, dat hun altijd nog zo onafscheidelijk aankleeft. Dat boze hart, dat daarom *een boze schat* genoemd wordt, Matth. 12: 35, waaruit niet anders dan alle boosheid of boze dingen voortkomen. Dat gedichtsel van de harten, dat ten allen dage alleen boos is, van der jeugd af aan, Gen. 6: 5. Verder is dat boze hier ook de wereld, die geheel in het boze ligt, 1 Joh. 5:19 en ten enenmale met boosheid en goddeloosheid vervuld is. Ziet Gal. 1: 4, *die Zichzelf gegeven heeft voor onze zonden, opdat Hij ons trekken zou uit deze tegenwoordige boze wereld, naar de wil van onze God en Vader*. Nu, van dit boze vlees en van die

boze wereld bidden hier Gods kinderen, dat de Heere hun toch genadig wil verlossen, door hun al meer met Hem te verenigen, in het geloof te versterken en te heiligen en hun naar Zijn beeld te vernieuwen, als zijnde het krachtigste en voornaamste middel om alle aanvechtingen en verzoekingen van de satan tegen te staan en hem met de wapenen van de Geest te overwinnen.
En zo menen wij de inhoud van deze smeking, *verlos ons*, enz., genoeg te hebben verklaard, latende het verder over aan de genade van de Heilige Geest, om u in de kracht der waarheid zelf te onderwijzen.

2. Hebbende de inhoud van deze bede woordelijk verhandeld, zo laat ons nog overwegen en bezien, wat er de Onderwijzer over heeft aangetekend: vragende die is, enz. Antwoordt hij: *en leidt ons niet*, enz. *Dat is, omdat wij*, enz.
Een heerlijke en geestelijke uitleg! Waarin de mening des Heiligen Geestes klaar en krachtig wordt uitgedrukt, *dat Gods kinderen in zichzelf zo zwak zijn, dat zij geen ogenblik*, enz., wordt ons in de Heilige Schrift overal duidelijk geleerd. De Zaligmaker vermaande daarom de Zijnen, Matth. X16:41, *waakt en bidt! opdat gij in geen verzoeking komt. De geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak*. En Hij onderwees zijn gelovigen daarom steeds, door het geloof in Hem te blijven en Hem onafscheidelijk aan te kleven, omdat zij zonder Hem niets konden doen, Joh. 15: 5.
Bij deze zwakheid en onmacht van Gods kinderen komt nu een groot geweld van buiten, *van hun doodvijanden, de duivel, de wereld en hun eigen vlees, die niet ophouden hun aan te vechten.*
Het is de duivel, die steeds, zoals wij gezien hebben, om hun gaat als een briesende leeuw, 1 Petrus 5: 8. *Het is de wereld, die hun geheel haat, omdat zij van de wereld niet zijn, maar zij van Christus uit de wereld zijn uitverkoren*, Joh. 15: 19. Het is hun eigen vlees, dat altijd begeert tegen de geest en tegen dezelve overstaat, zodat zij niet doen hetgeen zij willen, Gal. 5: 17. Gods kinderen worden hier gedurig van dit boze vlees tot zondigen verzocht en door hun eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlokt, Jak. 1: 14. Wat raad dan nu voor Gods kinderen, om tegen al deze machtige vijanden te bestaan en die steeds af te keren?
O, anders niet, dan zich door het geloof te wenden tot God en van Hem te verzoeken, volgens de Onderwijzer, *dat Hij hun toch wil behoeden en sterken door de kracht van Zijn Heilige Geest*, enz.
Zo deed Paulus, wanneer Hij van de satan zwaar aangevochten en met vuisten geslagen werd. Hij bad de Heere driemaal, dat de satan toch van hem mocht wijken. En ontving van Hem dit troostrijk antwoord: Mijn genade is u genoeg. Want Mijn kracht, enz. 2 Cor. X2: 8, 9. En daarom bad dezelfde Apostel ook voor de gelovigen van Eféze, *dat God hun wilde geven naar de rijkdom van Zijn heerlijkheid met kracht versterkt te worden door Zijn Geest, in de inwendige mens*, Ef. 3: 16. En Hij vermaant hen, *dat zij toch zouden krachtig worden in de Heere en in de sterkte van Zijn macht*, hfd. 6: 10.

Het oogmerk nu, waartoe de gelovigen zo Gods sterkte nodig hebben is, *opdat zij in deze geestelijke strijd niet*, enz.
Dit vermogen de gelovigen te doen in van de Heere sterkte: Door de kracht van Zijn Heilige Geest weerstaan zij lichtelijk al hun vijanden, hoe sterk en machtig die ook mogen zijn en worden eens ten laatste, op het einde van hun strijd, in de Heere gekroond met een volkomen en eeuwige overwinning. *Zodat het alleen de kracht Gods is in die zij bewaard worden tot de zaligheid, die bereid is*, enz. 1 Petrus 1:5.
Ziedaar! Dit menen wij genoeg te zijn tot nadere opheldering van de Onderwijzers

verklaring. En zo is deze laatste bede dan nu geheel verhandeld.

B. Nu volgt nog de slotrede, waarmee de Heiland wil, dat Zijn gelovigen dit gebed zullen besluiten: *Want Uw is het Koninkrijk,* enz.
Met een woord willen wij deze slotrede nog voor uw aandacht openleggen. De gelovigen, om hun gebed van de temeer tot een genadige verhoring bij hun Hemelse Vader aan te dringen, schrijven Hem drie dingen toe,
(1) Het Koninkrijk, van wat wij in de tweede bede gehandeld hebben, willende daarmee niet anders te kennen geven, dan dat zij ware kinderen van God en dat Hij was hun Koning en Heere, om hun te regeren, te beschermen en van alles, wat zij naar ziel en lichaam nodig hadden, gedurig te verzorgen.
(2) Eigenen zij Hem toe de kracht, dat is alle macht en sterkte in hemel en op aarde, zodat Hem niets te groot, noch te sterk was, maar Hij alles in en aan hun vermocht te doen, wat Hem behaagde, zelfs ver boven hetgeen zij bidden of denken konden; terwijl zij integendeel geheel zwak en tot alles ten enenmale onmachtig waren, kunnende zonder Hem niets doen.
(3) Eigenen hier de gelovigen Gode ook toe de heerlijkheid, belijdende daarmee, dat zij niets waren en dat God het alles was. En dat Zijn Naam alleen in alles moest geheiligd en verheerlijkt worden.
En dit Koninkrijk, deze kracht en heerlijkheid, belijden hier nu de gelovigen, dat God bezat tot in der eeuwigheid, omdat Hij in Zijn wezen onveranderlijk was en Zijn jaren nooit geëindigd werden, zijnde van eeuwigheid tot eeuwigheid God en blijvende tot in eeuwigheid de Koning van Zijn volk, machtig om hun in alles te helpen en altijd bekleed met Majesteit en heerlijkheid. Een onuitsprekelijke troost en sterkte voor al Gods kinderen.

Doch, waartoe dient nu deze slotrede? Tot geen ander einde, dan om daardoor der gelovigen gebed bij God van de temeer aan te dringen en Hem te bewegen, het genadig te verhoren. Want voegen wij deze sluitrede in het bijzonder bij de voorgaande bede, *leid ons niet*, enz., daar zij wel de eerste en naaste betrekking toe schijnt te hebben, dan is de zin, dat God toch Zijn kinderen tegen al hun boze vijanden gedurig wil bewaren en beschermen en verlossen, omdat Hij hun God en Koning is en daartoe alle macht heeft en het ook doen moet om Zijn eigen heerlijkheid, die daar groot belang in heeft dat Zijn volk en kinderen tegen de macht van hun vijanden bewaard en verlost worden.
Maar brengen wij deze sluitrede nu ook in het al algemeen tot het hele gebed, zoals wij moeten doen, dan is het met de zaak gelegen als de Onderwijzer het verklaart. Dan willen Gods kinderen er mede zeggen: *dat alles bidden wij van U, o, genadige hemelse Vader! Daarom, dat Gij, als onze Koning,* enz.
Meer of verder van deze zaak te handelen, laat de tijd ons niet toe.

Nu blijft alleen nog ter beschouwing over het sluitwoordje *amen*, waar de Zaligmaker Zijn gelovigen mee beveelt hun gebed te eindigen. Het is van afkomst een Hebreeuws woord en betekent zoveel als waar of waarachtig. En, om kort te gaan, dit woordje heeft een drieërlei betekenis:
(1) Het dienst om de waarheid van een zaak te bevestigen zoals de Zaligmaker als de mond der waarheid, zijn reden op aarde er gewoonlijk mee aandrong en bevestigde, zeggende, *amen, amen, voorwaar, voorwaar zeg Ik u.*
(2) Dient het om uit te drukken de wens van het hart en de innige zucht en begeerte, dat het waar moge zijn, of vervuld moge worden, zoals het zo voorkomt in in

wensende en heilbegerige zin, Jer. XX8: 6, *Amen, de Heere doe zo, de Heere bevestige uw woorden!*
(3) Eindelijk dient het, om uit te drukken het volkomen vertrouwen van iemands gemoed, dat iets zeker vervuld en waar gemaakt zal worden. Zoals het gebruikt wordt van Gods toezeggingen en beloften die gezegd worden in Christus *Ja, en amen* te zijn, 2 Cor. 1:10. Dat is hun kracht, waarheid en vervu3ng te hebben.

Volgens deze drieërlei betekenis van het woord heeft het hier in dit gebed ook een drieërlei zin.
(1) Betekent het de waarheid en oprechtheid van der gelovigen gebed, dat zij hier voor Gods troon uitstorten, als wilden zij zeggen amen; *het is waarlijk zo in ons hart, zoals wij het U in ons gebed en smeking voordragen.*
(2) De innige zucht en hartelijke wens der gelovigen, om al deze begeerten en smekingen van hun Hemelse Vader te verkrijgen, alsof zij zeggen: *amen; Hij doe zo, als wij van Hem bidden; Hij geve het ons in genade en goedgunstigheid!*
(3) Ook drukt het woord amen hier uit het vast en zeker vertrouwen, dat Gods kinderen hier stellen, door het geloof, op hun God, dat Hij hun smekingen en begeerten zeker zal verhoren. Dat Hij geheel genegen en bereidwillig is om hun te helpen, zoals Hij beloofd heeft, Jes. 65: *24 en het zal geschieden, eer zij roepen, zal Ik antwoorden; terwijl zij nog spreken zal Ik horen*. En dan is de zin van de woorden zoals de Onderwijzer deze hier uitdrukt, *amen is te zeggen, het zal waar en zeker zijn, want mijn gebed, enz.*

Ziedaar, mijn vrienden! Hiermee hebben wij u de zin en inhoud van deze krachtige sluitrede van de Heere volmaakte voorschrift van het gebed voor ogen gesteld. En zo is daarmee dan nu niet alleen dit hele gebed, maar ook deze hele Catechismus weer voor uw aandacht opengelegd en verhandeld.
Des Heeren grote en heerlijke Naam, die te prijzen is tot in der eeuwigheid, moet er van ons voor gedankt en geloofd zijn. Want Hij heeft ons kracht en vermogen gegeven om dit grote werk te volbrengen. Mag er maar een aasje door toegebracht zijn tot openbaring en uitbreiding van Zijn eindeloze heerlijkheid, zo wil ik mij grotelijks gelukkig achten, dat ik tot die zaligheid van Hem ben geroepen en verwaardigd geworden, om onder de mensen te mogen verkondigen de onnaspeurlijke rijkdom van Christus, mijn Heere en Zaligmaker.
Och, dat Hij nog eens groot mocht worden aan deze plaats. En dat Zijn Naam hier nog eens aanbidders mocht hebben!

Mijn tijd is nu verlopen, toehoorders. Ik beveel daarom de nadere toepassing van alles op uw gemoed aan Gode, de Heilige Geest, Wie met de Vader en de Heere Jezus Christus, is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, tot in der eeuwigheid! Amen.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.